

๙๐๙ ๒๓๓

๒๕๕๓ ๐

๙.๓

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก
ในช่วง พ.ศ. 2492-พ.ศ. 2528

ปริณฎานิพนธ์

ของ

นริศรา เกตวัลท์

๒๕๕๓ ๐ ๙

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

มีนาคม 2538

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

194525

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอก
ภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

..... ประธาน
(รศ.ดร.อัมพร สุขเกษม)

..... กรรมการ
(อาจารย์ภิญญา กองทอง)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(รศ.ดร.อัมพร สุขเกษม)

..... กรรมการ
(อาจารย์ภิญญา กองทอง)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผศ.วิพุธ โสภวงศ์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ดร.ศิริยุภา พูลสุวรรณ)

วันที่ 10 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2538

ประกาศขอบคุณการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจากรองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร สุขเกษม ประธานกรรมการ อาจารย์ภิญโญ กองทอง กรรมการ และอาจารย์นิตยา บุญสิงห์ ที่กรุณาให้แนวคิด คำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง และขอกราบขอพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ ไสยวงศ์ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบปากเปล่า ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะที่ดีมีผลให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคุณสุวัฒน์ วรติลก และคุณเพ็ญศรี พุ่มชูศรี ที่ให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลข่าวสารแก่ผู้วิจัยตลอดมา และขอขอบคุณอาจารย์ John M. Allen ที่ให้ความรู้เรื่องศัพท์ภาษาอังกฤษ

นอกจากนี้ยังต้องขอขอบคุณในความจริงใจของบรรดาเพื่อนในชั้นเรียนที่ร่วมทุกข์สุขมาด้วยเป็นเวลายาวนาน ผู้วิจัยซาบซึ้งในมิตรจิตเหล่านี้อย่างไม่อาจลืมเลือนได้

ขอบคุณสุชาดา อ้อย ตึกตา และคนอื่น ๆ ที่ไม่อาจเอ่ยนามได้หมด และขอขอบคุณรวิน พรินตัง กรู๊ป ที่รับผิดชอบดำเนินงานพิมพ์อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง

ขอบคุณพลังและความมานะพยายามที่ทำให้ผู้วิจัยมีความสำเร็จได้ในวันนี้และหากขาด พันโทวัลลภ และนางสุมาลี เกตวัลท์ ผู้วิจัยก็ไม่อาจมาถึงวาระนี้ได้เช่นกัน ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณผู้ได้ชื่อว่าเป็นผู้ให้ตลอดกาลทั้งสองเป็นอย่างสูง

นริศรา เกตวัลท์

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	4
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	4
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	4
	ค่านิยมศัพท์เฉพาะ	6
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	6
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ วิจัยแนวโน้มของสุวัณห์ วรดิลก ..	8
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาพลักษณ์ของผู้หญิง	11
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิง	11
	งานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิง	13
2	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ปรากฏในนวนิยายของสุวัณห์ วรดิลก	21
	ประวัติชีวิตและผลงาน	21
	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในครอบครัว	32
	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดา	32
	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาเผด็จการ	32
	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาที่สนใจแต่ตนเองไม่สนใจลูก	42
	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาที่ประจักษ์โทษของลูก	51
	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาที่เรียกร้องบุญคุณทดแทน	63
	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาในอุดมคติ	70
	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยา	85
	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยาหลวง	85
	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยาน้อย	145
	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะนางบำเรอ	162

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะธิดา	180
ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะธิดาในโอวาท	180
ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะธิดาที่มีสิทธิเสรีภาพในตนเอง	196
ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม	210
ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการศึกษา	211
ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับอาชีพ	220
ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการเมือง	241
ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท	250
ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับค่านิยมของสังคม	257
3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมกับภาพลักษณ์ของผู้หญิง	
งานวนิยายของ สวัสดิ์ วรดิกล ในช่วง พ.ศ.2492-พ.ศ.2528	265
ช่วงที่ 1 ระหว่าง พ.ศ. 2492 - พ.ศ.2494	265
ช่วงที่ 2 ระหว่าง พ.ศ. 2495 - พ.ศ.2515	272
ช่วงที่ 3 ระหว่าง พ.ศ. 2516 - พ.ศ.2528	290
4 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	302
อภิปรายผล	308
ข้อเสนอแนะ	311
บรรณานุกรม	314
ภาคผนวก	322
ประวัติย่อของผู้วิจัย	358

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาเผด็จการ	33
2	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาที่สนใจแต่ตนเองไม่สนใจลูก	42
3	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาที่ประจุทาสของลูก	52
4	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาที่เรียกร้องบุญคุณทดแทน	64
5	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาในอุดมคติ	71
6	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะของภรรยาหลวงเผด็จการ	87
7	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะของภรรยาหลวงในโอวาทของสามี	118
8	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยาหลวงที่เท่าเทียมสามี	137
9	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยาน้อย	146
10	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะนางบำเรอ	163
11	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะธิดาในโอวาท	181
12	ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะธิดาที่มีสิทธิเสรีภาพในตนเอง	197

บทที่ 1

บทนำ

บทนำ

นวนิยายนอกจากจะให้ความบันเทิงแล้ว ผู้อ่านยังสามารถเรียนรู้ชีวิตและสังคมได้จากนวนิยาย เพราะนวนิยายเปรียบเสมือนภาพสะท้อนของสังคม ซึ่งเป็นภาพสะท้อนจากประสบการณ์และทัศนะของผู้เขียนทั้งในด้านค่านิยม อุดมคติ วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคม นวนิยายจึงมีบทบาทในการโน้มน้าวจิตใจของผู้อ่านทั้งในด้านความคิด ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิต ตลอดจนผู้อ่านอาจนำเอาวิธีการแก้ปัญหาของตัวละครมาประยุกต์ใช้กับตนเองเมื่อประสบปัญหาที่คล้ายกับตัวละคร ดังที่รีนฤทัย สัจจพันธุ์ (2526 : 50) ให้ความเห็นว่า "นวนิยายไม่ใช่เรื่องไร้สาระ หากแต่นวนิยายเปรียบเสมือนกระจกเงาบานใหญ่ที่สะท้อนให้ผู้อ่านรู้จักชีวิต รู้จักสังคม ให้แง่คิดและคลายปัญหาได้ในบางครั้ง" จึงกล่าวได้ว่านวนิยายให้ทั้งความบันเทิง ข้อคิดและสะท้อนภาพชีวิตของคนในสังคมพร้อม ๆ กันไป

นวนิยายจึงเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่ผู้อ่านสามารถใช้ศึกษาสภาพสังคมได้เป็นอย่างดี แหล่งหนึ่ง จึงมีผู้สนใจศึกษาภาพสะท้อนของสังคมจากนวนิยายในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม การศึกษา การเมือง การปกครอง ตลอดจนภาพสะท้อนเกี่ยวกับผู้หญิง โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งในวงวิชาการและวงการทางสังคมอื่น ๆ ล้วนเริ่มสนใจศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงเป็นกรณีพิเศษ อันอาจเนื่องมาจากการที่ผู้หญิงในยุคปัจจุบันได้มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในทุกวงการและทุกระดับของสังคม

เนื่องด้วยปัจจัยและสาเหตุหลาย ๆ ประการ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 กบฏสันติภาพ พ.ศ. 2495 การเรียกร้องประชาธิปไตย พ.ศ. 2516 รวมไปถึงภาวะการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตก และการขยายตัวของการศึกษา เหล่านี้ล้วนช่วยปลูกจิตสำนึกของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในหมู่ประชาชนให้เกิดขึ้น สิทธิมนุษยชนและความเสมอภาคระหว่างหญิงกับชาย จึงเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ภาพของผู้หญิงในอดีตได้เริ่มเปลี่ยนไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของ

สังคม ผู้หญิงในปัจจุบันจึงมีบทบาทเพิ่มมากขึ้น ทั้งในด้านการทำงานและในด้านครอบครัว

ในทศวรรษวรรณกรรมไทย นักเขียนที่นิยมสะท้อนภาพของผู้หญิง ส่วนใหญ่มักเป็นผู้หญิง อาทิ กฤษณา อโศกสิน สีฟ้า ใบดั้น และ ว.วินิจฉัยกุล เป็นต้น ภาพที่สะท้อนออกมาจึงเป็นภาพของผู้หญิงที่มองผู้หญิงด้วยตนเอง แต่นับเป็นเรื่องที่ค่อนข้างแปลกที่สุวัฒน์ วรดิลก ซึ่งเป็นนักเขียนชาย แต่กลับสนใจเสนอภาพของผู้หญิงมาโดยตลอดเป็นระยะเวลากว่า 40 ปี ในการเขียนนวนิยายของเขา นับตั้งแต่นวนิยายเรื่องแรกในปี พ.ศ. 2488 คือเรื่องเปลวสุริยา ซึ่งเป็นนวนิยายแนวจินตนิยายแต่ก็ได้สะท้อนถึงภาพของผู้หญิงที่เก่งกล้า มีความสามารถ ต่อมาในปี พ.ศ. 2492 เขาได้เขียนเรื่องนางไพร ซึ่งเป็นเรื่องแรกที่สะท้อนข้อเท็จจริงของสังคมยุคปัจจุบัน โดยเขามักใช้นามปากกา "รพีพร" แนวเรื่องส่วนใหญ่มักเกี่ยวกับครอบครัว ความรักและผู้หญิง ซึ่งตีพิมพ์เป็นตอน ๆ ในนิตยสารที่ผู้อ่านส่วนมากเป็นผู้หญิง เช่น สกุลไทย ปิยมิตร เกลียววันจันทร์ สำหรับสกุลไทยนั้นสุวัฒน์ วรดิลก เขียนนวนิยายลงพิมพ์ตั้งแต่ฉบับปฐมฤกษ์แล้วเขียนติดต่อมาจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 30 ปี ด้วยเขาเป็นนักเขียนชายเพียงคนเดียวที่สามารถมีนวนิยายตีพิมพ์ในนิตยสารฉบับนี้ท่ามกลางนวนิยายของบรรดานักเขียนหญิงล้วน ("สุวัฒน์-ศิระ-รพีพร". 2528 : 26) โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ.2501-พ.ศ.2522 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่นักเขียนถูกจำกัดเสรีภาพและความคิดเห็นทางการเมืองบางประการ ทำให้นักเขียนรุ่นเดียวกับสุวัฒน์ วรดิลก หลายคน อาทิ เสนีย์ เสาวพงศ์ อิศรา อมันตกุล สันต์ เทวรักษ์ แสง ดุสิต เป็นต้น บางคนถูกจับกุม บางคนมีผลงานน้อยลง บางคนยุติงานเขียน และบางคนเปลี่ยนแนวการเขียนไปเลย แต่สุวัฒน์ วรดิลก เป็นนักเขียนชายเพียงคนเดียวที่มีบทบาทสำคัญต่อนวนิยาย และมีผลงานอย่างสม่ำเสมอ (ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง. 2533 :) และการที่เขาสร้างสรรค์งานประพันธ์มานาน ทักษะของเขาย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม ดังที่เขาเคยแบ่งงานเขียนของเขา ออกเป็น 3 ยุค ตามการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของเขา คือ ยุคเพื่อฝัน ยุคข้อเท็จจริง และยุครับผิดชอบต่อสังคม ("ประสบการณ์ชีวิตและจินตนาการในการเขียน". 2522 : 23) โดยมีหลักการในการเขียนคือต้องมีจินตนาการที่ดี มีประสบการณ์ที่กว้างขวางและมีความคิดที่พัฒนาอยู่เสมอ (หอสมุดแห่งชาติ. 2527 : ไม่มีเลขหน้า) ด้วยสาเหตุเหล่านี้งานเขียนของสุวัฒน์ วรดิลก จึงเป็นที่นิยมและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางตลอดมา

ในวงการวิจารณ์วรรณกรรม สุวัฒน์ วรดิลก มักได้รับการกล่าวขานถึงอยู่เสมอ ทั้งในด้านแนวความคิดและความสามารถ ดังคำกล่าวที่ว่า "...ทุกเรื่องของรพีพร จะต้อง มีคติธรรมล้าลึกแฝงไว้ให้เป็นการขบอย่างมีจุดมุ่งหมาย คัดความคิดให้ดีขึ้น ก็เพราะเขา ไม่เคยเขียนชู้ย ทุกเรื่องมีคุณค่าจนประชาชนต้องรับอึ้งอึ้ง เพราะมันไม่ใช่อ่านเพลินดูเพลิน เท่านั้น มันทำให้ต้องคิดครุ่นทวนหัวใจตามไปด้วย..." (12 จัวยุทธจักร. 2532 : คานา) และความสนใจที่สุวัฒน์ วรดิลก มีต่อสังคม ทำให้เขาใช้วรรณกรรม เป็นเครื่องมือทศนะอัน ลึกซึ้งที่เขาใช้วิพากษ์และสังคม รวมทั้งความสามารถในการพัฒนางานเขียนของตนเองตาม สภาพของสังคม ทำให้เขาเป็นนักเขียนที่สามารถวิเคราะห์ปัญหาอันหลากหลายของสังคมมนุษย์ ได้ทั้งแนวกว้างและแนวลึก (ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย. 2534 : 27) ดังนั้นไม่น่า แปลกใจเลยว่า ผลงานของสุวัฒน์ วรดิลก มักได้รับการตีพิมพ์ซ้ำหลายครั้งและยังได้รับรางวัล วรรณกรรมอยู่เสมอ ๆ

สุวัฒน์ วรดิลก เป็นผู้ให้ความสนใจต่อการเสนอภาพของผู้หญิงไว้ในนวนิยายของ เขามาโดยตลอด เขามีแนวความคิดเกี่ยวกับผู้หญิงว่า "ผู้หญิงไทยอยู่ในสภาพที่เสียเปรียบ ถูกกดขี่ทางเพศ ถูกมอมเมาด้วยเล่ห์กลต่าง ๆ ของผู้ชาย ฉะนั้นนักเขียนจึงมีหน้าที่จะต้อง ต่อสู้ในเรื่องนี้" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2521 ค : ไม่มีเลขหน้า) ด้วยสาเหตุดังกล่าว นวนิยาย ของสุวัฒน์ วรดิลก จึงมักแฝงทศนะอันเป็นแนวทางขึ้น การเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของผู้หญิง ในสังคมมาสู่ภาพลักษณ์อีกแบบหนึ่ง ซึ่งจะเป็นแนวทางแก้ปัญหาที่ผู้หญิงกำลังประสบอยู่ได้ ดัง ที่เวฬุวัน ทองลา (2523 : 36-38) กล่าวไว้ว่า "สุวัฒน์ วรดิลก เป็นนักเขียนผู้หนึ่งที่ร่วม สร้างสรรค์วรรณกรรมในการต่อสู้ เพื่อปลดปล่อยผู้หญิงออกจากวัฒนธรรมเก่าที่เต็มไปด้วยการ กดขี่" รวมทั้งเขายังเป็นนักเขียนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงมาก เขาต้องการเห็นสังคม ไทยมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ดังนั้นเขาจึงมีความคิดเห็นว่า สังคมจะพัฒนาไปได้ย่อมเกิดจาก ความร่วมมือ ร่วมใจกันของคนทุกคนในสังคม โดยเฉพาะผู้หญิงซึ่งมักถูกมองว่าอ่อนแอไร้สมอง เป็นสิ่งสวยงามเท่านั้น สุวัฒน์ วรดิลกได้ใช้นวนิยายของเขาปลุกจิตสำนึกของผู้หญิงให้เห็น คุณค่าของตนที่มีต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ดังที่มีผู้กล่าวถึงงานเขียนของเขาว่า "เขาเป็นผู้ ถนัดในการเขียนเรื่องเกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิสตรี หรือเรื่องของสตรีที่มีความสามารถ เหนือชาย" (ชัยพร แสงกระจ่าง. 2534 : 39) ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายตั้งแต่

เรื่องแรกจนถึงปัจจุบันของสุวัฒน์ วรดิลก จึงมีความโดดเด่น ทั้งในด้านความคิด พฤติกรรม และวิถีชีวิตในสังคม

ด้วยเหตุที่สุวัฒน์ วรดิลก เป็นนักเขียนที่มีผลงานโดดเด่น มีคุณค่า จนเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง นวนิยายของเขานิยามสะท้อนภาพของผู้หญิงตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ตลอดช่วงระยะเวลาในงานเขียนนวนิยายนั้น ภาพลักษณ์ตัวละครหญิงของเขามักมีความเป็นตัวของตัวเอง มีความคิด และมีพัฒนาการของการต่อสู้จากเรื่องส่วนตัวไปสู่เรื่องส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขาให้ความสำคัญต่อการเสนอภาพของผู้หญิงในนวนิยายของเขาอย่างสม่ำเสมอ และเขามีประสบการณ์ทางการเขียนนวนิยายเป็นระยะเวลากว่า 40 ปี ซึ่งเพียงพอที่จะแสดงให้เห็นทัศนะของเขา ที่มองภาพของผู้หญิงที่เปลี่ยนไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของผู้หญิงในนวนิยายของเขากับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมไทย ในช่วง พ.ศ. 2492 - พ.ศ. 2528

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก กับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม ในช่วง พ.ศ. 2492-พ.ศ. 2528

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ทำให้องค์กรเห็นภาพลักษณ์ของผู้หญิงตามแนวคิดหรือจินตนาการของผู้ประพันธ์อันสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในชีวิตจริง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของสังคมที่มีต่อการสร้างนวนิยาย

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

นวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก ที่นำมาศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ไม่เลือกศึกษานวนิยายอิงประวัติศาสตร์และจินตนิยาย เพราะไม่สามารถสะท้อนภาพของผู้หญิงในช่วง พ.ศ. 2492 - พ.ศ.

2528 ได้ชัดเจน และเลือกศึกษาเฉพาะนวนิยายที่พิมพ์เป็นรูปเล่มแล้ว มีจำนวนทั้งหมด 36

เรื่อง ดังนี้

1. นางไพร (พ.ศ. 2492)
2. ชีวิตใหม่ (พ.ศ. 2496)
3. ช้องจิต (พ.ศ. 2498)
4. มงกุฎรัก (พ.ศ. 2498)
5. นางสาวพระดก (พ.ศ. 2507)
6. นางสาวอบเชย (พ.ศ. 2509)
7. น้าฝน (พ.ศ. 2509)
8. ลมหนาว (พ.ศ. 2509)
9. เจ้าสาวคืนเดียว (พ.ศ. 2515)
10. ทะเลไม่เคยหลับ (พ.ศ. 2515)
11. ผัวเช่า (พ.ศ. 2515)
12. เมียเพื่อน (พ.ศ. 2515)
13. ไม่เคยมีใครรักฉันจริง (พ.ศ. 2515)
14. ลูกชู้ (พ.ศ. 2515)
15. ปาทรายทอง (พ.ศ. 2516)
16. มรดกท่านผู้หญิง (พ.ศ. 2516)
17. เมียนัมเบอร์สี่ (พ.ศ. 2516)
18. แม่ปลาหลด (พ.ศ. 2516)
19. แผ่นดินเดียวกัน (พ.ศ. 2518)
20. พิราบแดง (พ.ศ. 2518)
21. ลั่นฟ้า (พ.ศ. 2518)
22. นักขมึนบินถึงหิมาลัย (พ.ศ. 2519)
23. ขอจางวันตาย (พ.ศ. 2520)
24. ขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง (พ.ศ. 2520)

25. เลือดพเนจร	(พ.ศ. 2520)
26. ความล	(พ.ศ. 2521)
27. ตึกฝรั่ง	(พ.ศ. 2521)
28. เลือดในดิน	(พ.ศ. 2521)
29. นางสาวทองสร้อย	(พ.ศ. 2522)
30. พ่อข้าฯ เพิ่งจะยิ้ม	(พ.ศ. 2522)
31. พิราบเมน	(พ.ศ. 2522)
32. เพลงรักดอกน้บ้าน	(พ.ศ. 2522)
33. เวลาที่เหลืออยู่	(พ.ศ. 2523)
34. อังสนาหย่าผัว	(พ.ศ. 2523)
35. ผู้หญิงในเว่นดำ	(พ.ศ. 2525)
36. แผ่นดินของเขา	(พ.ศ. 2528)

คานิยามศัพท์เฉพาะ

ภาพลักษณ์ของผู้หญิง หมายถึง ลักษณะและพฤติกรรมของตัวละครหญิงที่ปรากฏในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก ในด้านการศึกษา อาชีพ บทบาทในครอบครัว และบทบาทในสังคม

ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก กับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม หมายถึง บทบาทของภาพลักษณ์ผู้หญิงในสังคมที่มีต่อตัวละครหญิงในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาชีวประวัติและผลงานของสุวัฒน์ วรดิลก จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์
2. ศึกษานวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก ที่พิมพ์รวมเล่มแล้ว จำนวน 36 เรื่อง โดยแบ่ง

ศึกษาตามการเปลี่ยนแปลงของเนื้อหา ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ระหว่าง พ.ศ. 2492 - พ.ศ. 2494 หรือตั้งแต่นวนิยายเล่มแรก ตามเกณฑ์ที่กำหนดได้รับการรวมเล่มจนถึงก่อนกบฏสันติภาพ ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ สวัสดิ์ เริ่มเขียนนวนิยายที่เสนอข้อเท็จจริงทางสังคมเรื่องแรก คือเรื่องนางไพร จนถึงช่วงเวลา^๕ที่ สวัสดิ์ วรดิกล เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองในฐานะคณะกรรมการคนหนึ่งในการคณะกรรมการสันติภาพแห่งประเทศไทย ซึ่งเริ่มก่อตั้งในช่วง พ.ศ.2493 เพื่อรณรงค์คัดค้านสงครามปรมาณูและต่อต้านสงครามเกาหลี

ช่วงที่ 2 ระหว่าง พ.ศ. 2495 - พ.ศ. 2515 หรือตั้งแต่หลังกบฏสันติภาพ จนถึงก่อนเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตย ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงหลังจากที่ สวัสดิ์ วรดิกล ถูกจับเข้าไปสอบสวนในคดีกบฏสันติภาพ แต่ก็พ้นข้อหามาได้ ในช่วงนี้ สวัสดิ์ วรดิกล ได้เป็นหัวหน้าคณะศิลปินไทยไปเปิดการแสดงที่ประเทศจีน ซึ่งเป็นดินแดนต้องห้ามในขณะนั้น และเป็นช่วงที่ สวัสดิ์ วรดิกล ต้องโทษจำคุกเป็นเวลา 4 ปี ในคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ตั้งแต่ พ.ศ.2501-2505 จนกระทั่งก่อนเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตยในวันที่ 14 ตุลาคม 2516

ช่วงที่ 3 ระหว่าง พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2528 หรือหลังเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตยในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งในช่วงปี พ.ศ. 2516-2520 เป็นช่วงที่การเมืองไทยมีความสับสนมาก นิสิต นักศึกษา และประชาชน ร่วมกันเดินขบวนเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยและขับไล่รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 รวมไปถึงการปฏิวัติเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ที่ทำให้สภาพทางการเมืองเกิดการเปลี่ยนแปลง จนถึงนวนิยายเรื่องสุดท้ายตามเกณฑ์ที่ได้รับการพิมพ์รวมเล่ม คือ นวนิยายเรื่องแผ่นดินของเขา

3. ศึกษาทฤษฎีและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภาพลักษณ์ของผู้หญิง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาคั้งนี้

4. วิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะต่าง ๆ ที่ปรากฏในนวนิยายของ สวัสดิ์ วรดิกล

5. ศึกษาภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม ระหว่างช่วง พ.ศ.2492 - พ.ศ.2528

จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ

6. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัณน์ วรติลก และภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม ในช่วง พ.ศ. 2492 - พ.ศ. 2528

7. เสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ปรากฏในนวนิยายของสุวัณน์ วรติลก ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ วิจัยนวนิยายของสุวัณน์ วรติลก
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ของผู้หญิง

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ วิจัยนวนิยายของสุวัณน์ วรติลก

นวนิยายของสุวัณน์ วรติลก นั้นได้รับความนิยมและความสนใจอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะนวนิยายในแนวรัก ครอบครัว ผจญภัย ชีวิตในต่างแดน สังคมและการเมือง ดังนั้นจึงมีผู้สนใจแสดงทัศนะ วิพากษ์วิจารณ์นวนิยายของสุวัณน์ วรติลก โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับผู้หญิงไว้เป็นจำนวนมาก ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2523 เวทีวัน ทองลา (2523 : 37) ได้ศึกษาการต่อสู้ของผู้หญิงในนวนิยาย โดยวิจารณ์ถึงนวนิยายของรพีพร ในเรื่องพิราบแดง พิราบเมิน และแผ่นดินเดียวกัน ว่าเป็นบทบาทของผู้หญิงรุ่นใหม่ที่ก้าวหน้า เสียสละ เด็ดเดี่ยวและกล้าหาญ ทำงานเพื่อรับใช้ประชาชน ซึ่งการต่อสู้ของผู้หญิงดังกล่าว เป็นการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยตนเองออกจากวัฒนธรรม ประเพณีอันคร่ำครึของสังคมที่เต็มไปด้วยการกดขี่และยังต้องต่อสู้กับความไม่ถูกต้องอีกมากมาย ในระบบเศรษฐกิจและการเมือง

ต่อมาเสถียร จันทิมาธร (2525) ได้ศึกษาวรรณกรรมเพื่อชีวิตของไทย เขากล่าวถึงสุวัณน์ วรติลก และอิทธิพลของตัวละครหญิงที่มีต่อผู้อ่านว่า สุวัณน์ วรติลก เป็นนักเขียนรุ่น 2495 ผู้หนึ่ง ได้เขียนเรื่องพ่อข้าฯ เพ็งจะยิ้ม พิราบแดง และแผ่นดินเดียวกัน ตอนที่ 1 นั้นได้รับการต้อนรับอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะเรื่องพิราบแดงนี้ องค์การนักศึกษา

มหาวิทยาลัยรามคำแหงได้นำไปพิมพ์ให้นักศึกษาใหม่อ่าน และยังมีผู้นำไปแต่งเป็นเพลงเพื่อชีวิตอีกด้วย ทำให้บทบาทของ "ให้เยียน" ในเรื่องพิราบแดง มีอิทธิพลทางความคิดต่อผู้หญิงยุคใหม่มาก

"ให้เยียน" จากเรื่องพิราบแดงของสุวัณน์ วรติลก จึงเป็นตัวละครหญิงที่โดดเด่น มีบทบาทที่ต่างจากผู้หญิงในสังคมเก่า ดังที่ รัญจวน อินทรกานาแหง (2534) ได้วิจารณ์ "ให้เยียน" ไว้ว่าให้เยียนเป็นหญิงสาวในสังคมยุคใหม่ที่น่าสนใจ เพราะเธอเป็นหญิงสาวผู้แกร่งกร้าวและมีจิตใจห้าวหาญเด็ดเดี่ยว มีความสำนึกในสิทธิของผู้หญิงว่ามีได้ด้อยกว่าผู้ชายเลย ให้เยียนมีความเป็นตัวของตัวเอง รู้จักคิด รู้จักสิทธิและหน้าที่ตนเอง ภาพชีวิตของให้เยียนได้ช่วยกระตุ้นให้ผู้หญิงได้สำนึกในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ในขณะที่เดียวกันก็ได้เน้นถึงการรักษาคุณธรรมและการยอมรับสิทธิของผู้อื่นด้วย ความรักของให้เยียนเป็นความรักที่อารมณ์อยู่ภายใต้การบังคับของเหตุผล ซึ่งสุวัณน์ วรติลกได้เสนอทัศนะให้เห็นว่าความเป็นหญิงหรือความเป็นชายมิได้ทำให้คนเป็นคน แต่ความสำนึกในความเป็นคนนั้นต่างหากที่จะช่วยรักษาความเป็นคนให้ยั่งยืนอยู่ได้

ภาพตัวละครหญิงของสุวัณน์ วรติลก มักได้รับการกล่าวขานถึงอยู่เสมอ ๆ ไม่ว่าจะเป็น "ให้เยียน" จากเรื่องพิราบแดง ที่มีอิทธิพลต่อผู้หญิงในสังคมจำนวนมากที่อยากเป็นอย่างให้เยียนและมีผู้หญิงจำนวนไม่น้อยเช่นกันที่ไฉ่ผมยาวถักเปีย (ช่วย พูลเพิ่ม. 2533 : คานา) ตามแบบให้เยียนในเรื่องพิราบแดง นอกจากให้เยียนแล้ว ยังมี "ลักษมี" จากเรื่องนกขมิ้นบินถึงหิมालย์ที่ได้รับความนิยม ดังที่สุภัทร สวัสดิรักษ์ (2528 : 39) ได้กล่าวถึงตัวละครทั้งสองตัวนี้ว่า

... ตัวละครหญิงในเรื่องนกขมิ้นบินถึงหิมาลย์ และพิราบแดง ของสุวัณน์ วรติลก นั้น "ลักษมี" สุวัณน์ได้กำหนดจิตใจและเขียนความรู้สึกนึกคิดของตัวละครตัวนี้ ให้เป็นสตรีที่มีความแกร่งกล้า เข้มแข็ง อ่อนหวานอยู่ในที่ อ่านแล้วมีความรู้สึก ว่า สุวัณน์ ใช้ศิลปะเป็นเยี่ยม ในการกำหนดจิตใจและความรู้สึกนึกคิดของผู้หญิงไทยที่คุณสุวัณน์ ชื่นชม ลงในตัวละครชาวอินเดีย ... ภาพตัวละครผู้หญิงในอุดมคติจากนวนิยายของสุวัณน์นั้น มักจะมีส่วนมาจากผู้หญิงในชีวิตจริง ที่เขาสัมผัสหรือประสบพบเห็น ซึ่ง

ตัวละครหญิงในอุดมคติที่โด่งดังที่สุด เห็นจะไม่มีใครเกิน "ให้เยียน" จากเรื่อง
พิราບแดง ...

ต่อมาในปี พ.ศ. 2531 ชัยพร แสงกระจ่าง (2531 : 40-41) ได้ศึกษาภาพ
สะท้อนของหญิงไทยในนวนิยาย โดยกล่าวถึงตัวละครหญิงในเรื่องผู้ดีบางปะพันและอีกหลาย ๆ
เรื่องของสุวัฒน์ วรดิลก ว่า ตัวละครที่เป็นสะใภ้จะเป็นฝ่าย "ฉลาด" ในการ "ทน" ต่อ
พฤติกรรมของแม่สามี ไม่ว่าแม่สามีจะใช้วิธีการแบบไหน อย่างไร ลูกสะใภ้ก็จะใช้ความฉลาด
ทำให้เกิดการยอมรับจนได้ โดยมีทั้งแบบจำใจและยอมรับจริง ๆ ในที่สุดความขัดแย้งและ
ความต้องการ "ทน" อันสื่อแสดงถึงพัฒนาการด้านความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่เริ่มเปลี่ยนไป
เพราะยุคสมัยแม่สามี ลูกสะใภ้ ไม่ลงรอยกันเริ่มหมดไปแล้วจากภาพตัวละครที่ปรากฏส่วนใหญ่
แต่ในความเป็นจริงก็อาจยังคงมีอยู่บ้าง

และในปี พ.ศ. 2534 ชัยพร แสงกระจ่าง (2534 : 38) ได้กล่าวถึงนวนิยาย
ของสุวัฒน์ วรดิลก อีกว่า รพีพรเป็นนักเขียนชายผู้ถนัดในการเขียนเรื่องเกี่ยวกับการเรียก
ร้องสิทธิสตรี หรือเรื่องของหญิงที่มีความสามารถเหนือผู้ชาย เขาได้เขียนเรื่องเกี่ยวกับการ
หย่าร้างหญิงชาย ไว้ในเรื่อง "อังสนาหย่าผัว" เป็นเรื่องราวตีแผ่ความเลวร้ายของสามี
จนอังสนาสามารถหย่าขาดได้ในที่สุด

นอกจากนี้ชัยพร แสงกระจ่าง (2523 : 44) ยังได้ศึกษาถึงภาพสะท้อนของ
ผู้หญิงจากวรรณกรรมที่เปลี่ยนไปตามสภาพของสังคมอีกด้วย โดยได้กล่าวถึงผู้หญิงในนวนิยาย
ของรพีพรว่า "เด่นใจ" ในเรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง เป็นผู้ที่เชื่อมั่นในความคิดและการ
กระทำของตนเอง และเป็นผู้รู้เท่าทันเล่ห์กลของสามี แต่ไม่พยายามยึดยื้อสามีเอาไว้กับตน
เองเลยหรือ "อรสุรางค์" ในเรื่องตึกฝรั่ง เป็นคนเก่ง ฉลาดและสามารถเอาชนะใจญาติ
ฝ่ายสามีได้อย่างน่าชมเชย

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์นวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก เหล่านี้ได้แสดง
ให้เห็นถึงทัศนะและความสนใจของสุวัฒน์ วรดิลก ในการเสนอภาพของผู้หญิงทั้งในวิถีชีวิต
ของครอบครัวและสังคม ในแง่มุมที่แตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพ สถานภาพและบทบาทที่ตัว
ละครผู้หญิงเหล่านั้นได้รับ

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาพลักษณ์ของผู้หญิง

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิง ความหมายของคำว่า "ภาพลักษณ์" คำว่า "ภาพลักษณ์" (Image) ที่มีใช้อยู่ในแวดวงวิชาการ มีใช้อยู่ 2 ความหมาย คือความแรก หมายถึงจินตภาพหรือภาพในจิต เช่น

กุหลาบ มลลิกะมาส (2519 : 36) กล่าวว่า ภาพลักษณ์หรือภาพในจิตนี้ เกิดจากการใช้ถ้อยคำสร้างให้เกิดความคิด ความรู้สึกและความประทับใจว่าสิ่งใดเป็นอย่างไร การสร้างภาพลักษณ์เป็นกลวิธีที่ทำให้ถ้อยคำ เป็นโวหารสร้างภาพ ทำให้เกิดความเข้าใจและความประทับใจว่าเป็นเช่นนั้น-เช่นนี้ สวย-ไม่สวย ดี-ไม่ดี และประยอม ชองทอง (2534 : 35) ให้ความหมายของคำว่าภาพลักษณ์ว่า ภาพลักษณ์ หมายถึง ภาพที่เกิดขึ้นจากความนึกคิดหรือที่คิดว่าควรจะเป็นเช่นนั้น ภาพที่นึกเห็นได้ในใจ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Image

ส่วนความหมายอีกอย่างหนึ่ง ภาพลักษณ์ หมายถึงลักษณะที่ปรากฏทั้งในด้านบุคลิกภาพ โลกทัศน์ บทบาทและสถานภาพ ตลอดจนความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ดังเช่น เดเนียล เจ นอร์สตัน (Daniel J. Noorstin. 1973 : 126) ให้ความหมายว่า ภาพลักษณ์ คือ บุคลิกลักษณะและพฤติกรรมของบุคคลที่ปรากฏ และเคนเนท อี โบลด์ิง (Kenneth E. Boulding. 1969 : 36) อธิบายว่าภาพลักษณ์ หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออกมาทั้งในสถานที่ส่วนตัว (Private) และในที่สาธารณะ (Public) นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2535) ให้ความหมายว่าภาพลักษณ์ คือบุคลิกลักษณะที่ปรากฏทั้งในด้านบทบาทที่พึงมีต่อตนเอง บทบาทในครอบครัว บทบาทในสังคม โลกทัศน์ การประกอบอาชีพ พฤติกรรมการแสดงออกในที่สาธารณะ และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะใช้คำภาพลักษณ์ตามความหมายหลัง

แนวทางในการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก

กาญจนา แก้วเทพ (2535) กล่าวถึงการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสื่อประเภทจินตนาการอันได้แก่ ละคร นวนิยาย บทเพลง และภาพยนตร์ ว่าสามารถวิเคราะห์ได้ทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพ สามารถตั้งคำถามได้ เช่น ภาพผู้หญิงที่สะท้อนออกมานั้นเป็นอย่างไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น และจะมีผลต่อไปอย่างไร ภาพที่ออกมานั้นเป็นภาพทางเดียว

หรือมีความขัดแย้ง เป็นภาพสะท้อนความเป็นจริงในสังคมหรือไม่ ซึ่งในการวิเคราะห์ตัวสาร สามารถพิจารณาตามเกณฑ์ได้ดังนี้

1. วิเคราะห์แก่นเรื่อง (Theme) หรือเค้าโครงเรื่อง (Plot)
2. วิเคราะห์แก่นเรื่องที่เกี่ยวกับการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรี
3. วิเคราะห์อาชีพของผู้หญิง
4. วิเคราะห์คุณสมบัติแบบทวิลักษณ์ในเนื้อหา ได้แก่ การผสมผสานกันระหว่าง

คุณสมบัติของผู้หญิงในยุคใหม่กับผู้หญิงในยุคเก่า

5. ชนชั้นผู้หญิง เช่น การพึ่งพาผู้ชายของผู้หญิงในแต่ละชนชั้น ปัญหาของผู้หญิงในแต่ละชนชั้น

ต่อมารวีวรรณ ประกอบผล (2535 : 2-3, 54) ได้อธิบายถึงแนวทางการศึกษาประเด็นเกี่ยวกับผู้หญิงในสื่อสารมวลชนว่า โดยทั่วไปแล้ว ภาพสะท้อนของสื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ นั้น มีสัมพันธภาพ 2 ทาง กับสังคม และความเป็นจริง อันได้แก่

1. การสะท้อนสิ่งที่มีอยู่และดำเนินอยู่ในสังคม
2. การสร้างภาพแห่งความเป็นจริงของสังคมขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้โดยผู้เขียนเลือกที่จะเสนอเนื้อหาใด และสร้างปรากฏการณ์ใหม่ในด้านของค่านิยม ทศนคติ และพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครให้เกิดขึ้นในสังคม

ดังมีแนวทางการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาพื้นฐานของตัวละคร เช่น การศึกษา การอบรม ฐานะทางเศรษฐกิจ
2. ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวละคร
3. จุดมุ่งหมายของผู้เขียนจากการสร้างตัวละครดังกล่าว

ในงานวรรณกรรมนั้น ผู้เขียนย่อมหลีกเลี่ยงที่จะแสดงให้เห็นถึงปรัชญา ภาษา และวัฒนธรรมที่ว่าด้วยเรื่องความสัมพันธ์ของคนในสังคม รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างเพศด้วย ดังนั้นจึงมีการนำเอาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงซึ่งเรียกว่า ทฤษฎีเฟมินิสต์ (feminism) เข้ามาใช้ในการศึกษาวรรณกรรม ซึ่งกาญจนา แก้วเทพ (2535 : 123) ได้สรุปและจัดจำแนกการวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีเฟมินิสต์นี้ ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ศึกษา "ความเป็นอัตวิสัยของสตรี" ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้หญิงมีตัวตนที่เป็นตัวของตัวเอง มีความเป็นอยู่และแตกต่างไปจากผู้ชาย ดังนั้นการวิเคราะห์ก็จะให้ความสนใจไปที่ตัวละครผู้หญิง ซึ่งอาจจะนางเอก นางอิจฉา มารดา และอื่น ๆ
2. วิพากษ์ วิเคราะห์โครงสร้างสังคมที่ส่งผลให้ผู้หญิงอยู่ในสถานะและบทบาทที่เป็นรอง

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิง ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในวรรณกรรมนั้นเมื่อผู้ให้ความสนใจและศึกษาไว้มากพอสมควร ดังสรุปเป็นแนวทางการศึกษาได้ดังนี้

วารสารภาษาและหนังสือฉบับพิเศษ (คณะกรรมการสรรหาวรรณกรรมดีเด่นฯ. 2535) ได้รวบรวมและศึกษาภาพและบทบาทของผู้หญิงในวรรณกรรมไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ จำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ ศิลาจารึก ไตรภูมิพระร่วง ลิลิตพระลอ ไครงกำสรวล ภาพย่นโคลงนิราศธารโศกและเพลงยาว จันทะโครบ มหาเวสสันดร พระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน และสังข์ทอง สรุปได้ว่าสังคมไทยในสมัยดังกล่าว ได้วางกรอบจำกัดบทบาท คาดหวังถึงขอบเขตความสามารถและกำหนดเกณฑ์ประเมินค่าของผู้หญิงไว้ว่า ผู้หญิงในอุดมคติหรือนางเอก ที่สมควรจะมีโอกาสได้รับความสุขในบั้นปลายนั้น จะต้องประกอบด้วยรูปสมบัติและคุณสมบัติ อันได้แก่ ความซื่อสัตย์ อ่อนน้อม เชื้อพ้อง และยอมปฏิบัติตามความต้องการของผู้ชายทุกประการ โดยไม่มีข้อแม้หรือเรียกร้องสิทธิใด ๆ ทั้งสิ้น ส่วนผู้หญิงคนใดที่ขาดคุณสมบัติดังกล่าว จะกลายเป็นนางร้ายต้องประสบแต่โทษทุกข์ และความพินาศเสมอ แต่ก็มีข้อน่าสังเกตว่า ผู้หญิงที่พร้อมด้วยคุณสมบัติ เช่น นางบุญเหลือและลักษณวดีในลิลิตพระลอ แก้วกิริยาในขุนช้างขุนแผนก็หลีกเลี่ยงไม่พ้นความทุกข์ทรมานทั้งทางกายและทางใจ จากการกระทำของผู้ชายเหมือนกัน

ต่อมาบุญยงค์ เกศเทศ (2517 : บทคัดย่อ) ได้ให้ความสนใจและศึกษาสถานภาพของผู้หญิงในวรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ ในช่วงปี พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2394 โดยรวบรวมจากวรรณกรรมทั้งสิ้นจำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ เสภาขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณีคำกลอนบทละครในเรื่องอิเหนา บทละครนอกเรื่องสังข์ทองและไกรทอง กาพย์กลอนสุภาพ กุศณาสนอน้องคำฉันทน์ และสุภาชีตสอนหญิง ผลการวิจัย สรุปว่า ลักษณะสังคม วัฒนธรรม ขนบ

ธรรมนิยม จารีตประเพณี ตลอดจนทัศนคติและค่านิยม เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดสถานะภาพของผู้หญิงทุกด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาอบรม มักให้โอกาสศึกษาวิชาการทั่วไปน้อยมาก แต่จะเน้นอบรมเฉพาะทางคหกรรมศาสตร์เพื่อเตรียมตัวเป็นกุลสตรี ในด้านกฎหมายผู้หญิงยังเสียเปรียบผู้ชายในหลายเรื่อง เช่น การทำนิติกรรม การจัดการเรื่องทรัพย์สินมรดก การปกครองดูแลบุตรและการฟ้องร้องคดี เป็นต้น ในบทลงโทษก็เช่นเดียวกัน ผู้หญิงจะต้องได้รับโทษหนักกว่าผู้ชาย ทั้งที่เป็นความผิดชนิดเดียวกัน นอกจากนี้กฎหมายยังอนุญาตให้สามีมีเสรีภาพการรยาได้ นำภรรยาไปชดชอก จานาหรือขายเสียก็ได้ ส่วนด้านสังคม ครอบครัว และการประกอบอาชีพ ผู้หญิงยังคงอยู่ในภาวะจำยอม คือต้องปฏิบัติตามความประสงค์ของผู้ชายในทุกกรณี

ในแวดวงของนวนิยายไทย ได้มีผู้ให้ความสนใจศึกษาภาพลักษณ์ของผู้หญิงจากนวนิยายในด้านต่าง ๆ เช่นกัน ดังที่ สุรีย์ สุวรรณภาค (2529 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของผู้หญิงในด้านสิทธิทางเพศจากนวนิยายไทย ในช่วง พ.ศ. 2444 - 2501 สรุปได้ว่า ช่วง พ.ศ. 2444 - 2475 ผู้หญิงมีบทบาทในสังคมน้อยมาก เพราะไม่ได้รับการยอมรับและสนับสนุน ต่อมาในปี พ.ศ. 2476 - 2501 ผู้หญิงได้เริ่มมีบทบาทในสังคมเพิ่มมากขึ้นส่วนมากเป็นด้านสังคมสงเคราะห์ แต่ก็ยังไม่ถึงกับเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาและแก้ไขสภาพสังคม แต่อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงไทยได้พยายามแสดงความสามารถ และเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองที่มีต่อสังคม แม้จะจำกัดในวงแคบเฉพาะผู้หญิงในวงสังคมระดับสูงก็ตาม แต่ก็ได้แสดงให้เห็นฐานะของผู้หญิงที่ได้รับการยอมรับและยกระดับให้สูงขึ้น ปัจจัยที่ทำให้บทบาทของผู้หญิงเป็นที่ยอมรับของผู้ชายนั้น ได้แก่ การศึกษาซึ่งเริ่มขยายตัวอย่างรวดเร็วภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 และกฎหมายรับรองฐานะของสตรีให้เสมอภาคกับบุรุษ

นอกจากบทบาทของสตรีในด้านสิทธิทางเพศแล้ว สายสมร เจียรองการ (2529 : บทคัดย่อ) ยังได้ศึกษาถึงสถานะภาพของผู้หญิงไทยในช่วงปี พ.ศ. 2475 - 2493 จากนวนิยายของดอกรัณีสต์ และ ก.สุรางคนางค์ ผลการศึกษาปรากฏว่า ทั้งดอกรัณีสต์ และ ก.สุรางคนางค์ มักสะท้อนภาพของผู้หญิงที่มีการศึกษา เป็นผู้หญิงสมัยใหม่ มีความมั่นใจในตัวเอง มีอิสระในการคบเพื่อนต่างเพศและมีการเข้าสมาคมในสังคมประกอบกับมีลักษณะของ

ผู้หญิงไทย ที่มีจรรยาบรรณ สุกภาพ อ่อนโยน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากที่โดยพื้นฐานทางการศึกษา ทั้งดอกไม้สดและ ก.สุรางคนางค์ ได้รับการศึกษาระดับสูงในยุคนั้น และได้มีโอกาสศึกษากับชาวต่างประเทศด้วย จึงเกิดการผสมผสานกันระหว่างภาพของผู้หญิงยุคใหม่และภาพของผู้หญิงยุคเก่า

รวิวรรณ ศรีสำราญ (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสถานภาพสตรีไทยในนวนิยายของกฤษณา อโศกสินในช่วงปี พ.ศ. 2497 - 2530 โดยศึกษาถึงสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงทั้งในสังคมและในนวนิยาย เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของนวนิยายกับสังคม ผลการศึกษาสรุปได้ว่า สถานภาพของผู้หญิงในนวนิยายและสังคมมีความสัมพันธ์กันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เนื้อเรื่องของนวนิยายก็แสดงให้เห็นชีวิตความรู้สึกนึกคิดของผู้หญิงเป็นองค์ประกอบสำคัญ สถานภาพที่ปรากฏในนวนิยายจึงเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงสถานภาพของผู้หญิงในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี โดยในช่วง พ.ศ. 2497 - 2510 นั้นสถานภาพของผู้หญิงไทยอยู่ในยุคเริ่มเปลี่ยนแปลง ผู้หญิงได้รับการศึกษาในโรงเรียน แต่หน้าที่สำคัญคือการเป็นแม่บ้านแม่เรือน เน้นเรื่องการเลือกคู่ครองและการแต่งงานเป็นสำคัญ ช่วง พ.ศ. 2511 - 2521 ผู้หญิงไทยได้รับการศึกษาสูงขึ้น มีผู้หญิงบางคนได้รับการศึกษาเท่าเทียมกับผู้ชาย ผู้หญิงมีบทบาทในเชิงเศรษฐกิจ และสามารถเลี้ยงชีพด้วยตนเอง ซึ่งกฤษณา อโศกสิน เน้นการสะท้อนภาพบทบาทของผู้หญิงในครอบครัว ปัญหาชีวิตคู่และการหย่าร้าง ช่วงปี พ.ศ. 2522 - 2530 กฤษณา อโศกสิน ได้สะท้อนบทบาทของผู้หญิงหลากหลายขึ้น ทั้งในครอบครัว อาชีพ และบทบาทในสังคมด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการดำเนินชีวิตของผู้หญิง ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงทั้งวัฒนธรรมและประเพณีภาพสะท้อนของผู้หญิงในยุคนี้นี้จึงแสดงถึงสถานภาพด้านการศึกษา อาชีพและการดำเนินชีวิตในสังคมที่ใกล้เคียงกับผู้ชาย

วันิดา ดิถียนต์ (2530) ได้ศึกษาภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายไทยในอดีตและปัจจุบันจากนวนิยายร่วมสมัย คือตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 และ 7 จนถึงนวนิยายในยุคปัจจุบัน สรุปได้ว่า นวนิยายไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มักสะท้อนให้เห็นชีวิต ความเป็นอยู่ของผู้หญิงสาวในสังคมชั้นสูงและระดับชนชั้นกลางที่มีโลกแคบ ๆ เพียงในบ้านและเพื่อนไม่กี่คน มีความมุ่งหมายสูงสุดในชีวิต คือความรักและคู่ครอง เหตุนี้ภาพลักษณ์ของตัวละครเอก จึงมักเป็นผู้หญิง "ดี" ที่มี "โชคดี" รักษาคุณสมบัติ คือพรหมจรรย์เอาไว้ได้ รางวัลตอบแทนความดีของ

การรักษามวลสงวนตัว คือความรักและการสมรส และในช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีนวนิยายหลายเรื่องที่เริ่มสะท้อนภาพของผู้หญิงที่มีคุณค่ามากกว่าเดิม คือ สร้างคุณประโยชน์ให้ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีต

นอกจากนี้ ศรีจันทร์ พันธุ์พานิช (2534 : บทคัดย่อ) ยังได้ศึกษาบุคลิกภาพ สถานภาพ และบทบาทของตัวละครหญิง ในนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล ตั้งแต่ พ.ศ. 2521 - 2531 รวม 18 เรื่อง ผลการศึกษาสรุปได้ว่า บุคลิกภาพของตัวละครมีทั้งแบบสร้างสรรค์และไม่สร้างสรรค์ ทั้งนี้เกิดจากการอบรมเลี้ยงดู ตั้งแต่เยาว์วัย สถานภาพและบทบาทของตัวละครปรากฏใน 3 ด้าน คือ ด้านครอบครัว การประกอบอาชีพและด้านสังคม สถานภาพและบทบาทในครอบครัว ได้แก่ บทบาทของลูกสาว ดีหรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับ การอบรมเลี้ยงดู ความรัก ความอบอุ่นจากพ่อแม่ ส่วนภรรยาพบว่า หลายคนมีความรู้ความสามารถทั้ง การประกอบอาชีพนอกบ้าน และดูแลงานบ้านได้เป็นอย่างดี แต่ก็มีบางคนที่บกพร่องงาน หน้าที่แม่บ้าน ปรับตัวเข้ากับสามีไม่ได้ และไม่สูงทะเยอทะยานเกินไป จนทำให้ครอบครัวเกิดปัญหา ส่วนบทบาทของมารดานั้น สามารถเป็นมารดาที่ดีได้แม้จะต้องการศึกษา แต่ก็มี ความฉลาด รอบคอบ แก้ปัญหาให้บุตรได้ สถานภาพและบทบาทด้านอาชีพ ตัวละครหญิงส่วนใหญ่ก็มีความสามารถประกอบอาชีพได้ดี และตัวละครทุกตัวล้วนมีการศึกษา ระดับปริญญาตรีขึ้นไปจนถึงระดับปริญญาเอก ส่วนสถานภาพและบทบาทในสังคม ตัวละครที่แสดงบทบาทนี้ได้ดี มักเป็นภรรยาของผู้มีฐานะดี มีชื่อเสียงตัวละครจึงต้องออกสังคมคู่กับสามี หรือบิดามารดา

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของต่างประเทศ ที่ทำการวิจัยภาพลักษณ์ของผู้หญิงจากวรรณคดีของนักเขียนชายและหญิงชาวอเมริกัน ศึกษาโดย แมรี แอนเน่ เฟอร์กูสัน (Mary Anne Ferguson. 1981) นักวิเคราะห์วรรณกรรมชาวอเมริกัน โดยศึกษาจากวรรณกรรมทั้งหมด 63 เรื่อง ได้แก่ เรื่องสั้น 31 เรื่อง บทละคร 3 เรื่อง และบทกวี 29 เรื่อง โดยมุ่งศึกษาภาพลักษณ์ของผู้หญิง และภาพสะท้อนการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของผู้หญิงสรุปผลได้ดังนี้

1. ภาพลักษณ์ตามประเพณีนิยม ได้แก่ บทบาทที่สังคมคาดหวังจากความเป็นผู้หญิง เช่น บทบาทของมารดา ภรรยา วัตถุประสงค์ และผู้หญิงโสด

2. วิธีการที่ผู้หญิงค้นหา เพื่อให้หลุดพ้นจากข้อจำกัดของแบบอย่าง ที่สังคมกำหนดให้ตามประเพณีนิยม

ภาพลักษณ์ของมารดานั้นแบ่งออกได้ 2 ลักษณะ คือ มารดาที่แสนดีดูแลเอาใจใส่ลูก และมารดาที่ร้ายกาจ ไม่เคยให้อะไรแก่ลูกเลยนอกจากความทุกข์ทั้งทางกายและทางใจ นอกจากนี้ภาพลักษณ์ของมารดา ยังต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมายในครอบครัว ส่วนภาพลักษณ์ของภรรยา นั้น ปรากฏใน 2 ลักษณะเช่นเดียวกัน คือ ภรรยาที่อยู่ในโอบอ้อมของสามี และภรรยาที่มีอำนาจ ภาพลักษณ์ของภรรยาที่อยู่ในโอบอ้อมนั้น มีสาเหตุมาจาก แรงกดดันทางเศรษฐกิจ ขนบธรรมเนียมประเพณี และข้อบังคับศาสนา ทำให้ความไม่พอใจของผู้หญิงถูกเก็บกดเอาไว้ภายในใจอันอาจของสามี โดยเชื่อว่ารางวัลของการกระทำ คือการได้อยู่บนสวรรค์ ส่วนภรรยาที่มีอำนาจนั้น เป็นภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่มีความเกลียดและความโกรธ เป็นภรรยาที่ขาดคุณสมบัติของผู้หญิง ความเจ็บปวด การฆ่าตัวตายและฆาตกรรมเป็นจุดจบของชีวิต ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่เป็นวัตถุทางเพศนั้นผู้ชายมักคิดว่า ผู้หญิงทุกคนเป็นวัตถุทางเพศ สังคมมักตัดสินว่าผู้หญิงเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการถูกทารุณกรรมทางเพศขึ้นเอง ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่เป็นวัตถุทางเพศได้สะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติทางเพศ และขบวนการเสรีนิยมอันเกี่ยวข้องเข้ามาในวิถีทางของผู้หญิง ส่วนภาพลักษณ์ของผู้หญิงโสดแบ่งออกเป็น สาวแก่ที่ต้องอยู่คนเดียว และหญิงหม้าย ซึ่งปรากฏในหลายลักษณะ ได้แก่ ผู้หญิงที่รอคอยผู้ชายมาแต่งงานด้วย เพราะเกรงว่าสภาพภาพของเธอจะไม่ใช่ที่ยอมรับของสังคมหากเธอไม่มีความสัมพันธ์กับผู้ชาย และอีกลักษณะหนึ่งคือเธอมีความสุขกับการที่อยู่คนเดียวเพราะเป็นหนทางที่เธอเลือกเอง

นอกจากนี้ยังมีการศึกษา วิเคราะห์ วิเคราะห์ภาพของผู้หญิงจากนวนิยายในวารสารต่าง ๆ ได้แก่

ปี พ.ศ.2523 ชัยพร แสงกระจ่าง (2523 : 36-38) ได้ศึกษาภาพสะท้อนของผู้หญิงที่เปลี่ยนแปลงจากนวนิยายในราว พ.ศ.2475-2523 พบว่าผู้หญิงในนวนิยายมีลักษณะหลายแบบตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสรุปเรียงตามลำดับวิวัฒนาการได้ดังนี้ ลักษณะแรก คืออดทน อ่อนหวานและนุ่มนวลเกินไป ลักษณะที่สอง เป็นตัวของตัวเอง ลักษณะที่สามเป็นผู้หญิงไว้ใจเพียงसानยุคเผด็จการ ลักษณะที่สี่ เข้มแข็ง อดทน แก่งกักล้าหาญและมีลักษณะ

เหมือนจริงยิ่งขึ้น ลักษณะที่ห้า มีความรู้สึกนึกคิดและมีอิสระมากขึ้น ลักษณะที่หก ทำทุกอย่างเพื่อผู้ชายเพียงคนเดียว ลักษณะที่เจ็ด มีคุณสมบัติที่ทำให้สามีเกรงใจ ลักษณะที่แปด ผู้หญิงที่ต่อสู้เพื่อสิทธิสตรี และลักษณะสุดท้ายคือผู้หญิงที่ต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้หญิงในนวนิยายไทย ได้พัฒนามาจนถึงจุดของการต่อสู้ในครอบครัว อันนับได้ว่าเป็นผลสำเร็จที่ค่อนข้างงดงามของนวนิยายไทยจึงไม่น่าจะเป็นปัญหาอะไร หากภาพผู้หญิงในนวนิยายไทยจะพัฒนาต่อไปเป็นผู้หญิงที่ต่อสู้เพื่อสร้างสรรค์สังคม

ต่อมาในปี พ.ศ. 2531 ไพสิน รุ่งรัตน์ (2531 : 40-41) ได้ศึกษาภาพสะท้อนของผู้หญิงไทยที่มักได้รับการกล่าวถึงในนวนิยายไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2531 พบว่าเป็นภาพของผู้หญิงที่ต้องมีความอดทนใน 3 ลักษณะกล่าวคือ ลักษณะแรก ต้องอดทนต่อพฤติกรรมของตัวละครเอกฝ่ายชาย ซึ่งมักแสดงความรักและความห่วงใยอย่างไม่มีเหตุผล แต่ตัวละครหญิงมักจะอดทน เนื่องจากความรักที่มีต่อสามีและค่านิยมของการมีสามีคนเดียว และผู้หญิงก็จะเป็นผู้ได้รับชัยชนะในที่สุด แต่ในระยะต่อมา ภาพของผู้หญิงที่ต้องอดทนได้น้อยลงมาตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และกฎหมาย ภาพสะท้อนของผู้หญิงจึงสมจริงมากขึ้น ขณะเดียวกันก็สะท้อนความประพฤติดันผิดศีลธรรมของผู้หญิงที่แย่งสามีของผู้อื่น ลักษณะที่สอง ภาพของผู้หญิงที่อดทนต่อพฤติกรรมของแม่สามี ที่มักเข้ามาตรวจสอบความเป็นลูกสะใภ้ อันเนื่องมาจากสังคมไทยให้ชายเป็นผู้เลือกคู่ครอง พ่อแม่ของฝ่ายชายจึงมีโอกาasเป็นผู้เลือกไปด้วย ซึ่งเป็นการเสริมแนวคิดการเลือกผู้หญิงที่ดีเพื่อไปรับใช้ผู้ชาย และเป็นที่มาของปัญหาแม่สามีกับลูกสะใภ้ ซึ่งสะใภ้จะต้องอดทนโดยอาศัยความดี แต่ในปัจจุบันได้ปรากฏภาพของสะใภ้ที่จะต้องประกอบอาชีพนอกบ้าน และแยกบ้านอยู่ต่างหากกับแม่ของสามี สะใภ้จึงไม่ตกเป็นเบี้ยล่างของแม่สามีอีกต่อไป ลักษณะที่สาม ผู้หญิงที่ต้องอดทนต่อการพิพากษาของสังคม อันได้แก่ค่านิยมของสังคม เช่นการท้องโดยยังไม่ได้แต่งงาน พรหมจรรย์ของผู้หญิง ภรรยาน้อย และการขายตัวของผู้หญิง

นอกจากงานวิจัยด้านวรรณกรรมแล้ว ยังมีงานวิจัยด้านภาพยนตร์ ซึ่งจัดเป็นสื่อประเภทจินตนาการเช่นเดียวกับนวนิยาย อันสามารถแสดงให้เห็นแนวทางการวิเคราะห์ให้ชัดเจนขึ้น

การศึกษาตัวละครผู้หญิงในภาพยนตร์ไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2528 - พ.ศ. 2530

โดย บงกช เสวตามร (2533) มีเกณฑ์การวิเคราะห์ดังนี้

1. วิเคราะห์ตัวละคร ได้แก่ ภูมิหลังของตัวละคร ความต้องการและความปรารถนาสูงสุดของตัวละคร เหตุการณ์ที่ตัวละครพบ และแรงผลักดันให้ตัวละครเกิดพฤติกรรม ปฏิกริยาตอบสนองจากบุคคลอื่น และผลที่ตัวละครได้รับในท้ายที่สุด

2. ทักษะของผู้ผลิตภาพยนตร์ที่มีต่อตัวละครหญิง โดยวิเคราะห์จากภาพยนตร์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความขัดแย้งในแก่นเรื่อง การตัดสินใจของตัวละครโดยใช้บรรทัดฐานของสังคม เป็นเกณฑ์ ความบีบคั้นของตัวละคร การนำเสนอทำให้พบอะไรในสังคม และผลที่ตัวละครได้รับในตอนจบของเรื่อง โดยสรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. ภาพลักษณ์ของแม่ มี 4 ประเภท คือ หนึ่ง แม่ในอุดมคติ รักและเข้าใจลูก เป็นผู้ให้แก่อลูก สอง รักลูกมากเกินไปจนลูกมักต่อต้านอย่างก้าวร้าว สาม ประดุจทาสของลูกสี่ พยายามเรียกร้องการทดแทนบุญคุณ

2. ภาพลักษณ์ของภรรยาบ่อย พบว่าน่าสงสาร น่าเห็นใจมากกว่าในอดีต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนปรนของสังคมที่มีต่อภรรยาบ่อย ซึ่งสาเหตุของการเป็นภรรยาบ่อยอาจเนื่องมาจากความกดดันทางเศรษฐกิจ หรือด้านอื่น ๆ ที่ยากจะหลีกเลี่ยง

3. ภาพลักษณ์ของโสเภณี มักสะท้อนให้เห็นทัศนคติที่เห็นใจต่อชะตาชีวิตของหญิงเหล่านี้ ซึ่งต่างจากในอดีตที่โสเภณีไม่สามารถเป็นนางเอกได้ แต่สังคมก็ยังคงรักษากฎเกณฑ์เอาไว้ จึงมักเกิดโศกนาฏกรรมกับตัวละครเหล่านี้ในบทสรุปของเรื่อง

4. ภาพลักษณ์ของผู้หญิงแกร่ง คือผู้หญิงประเภทที่พึ่งตนเองได้ ต่อสู้ทั้งชีวิตการทำงานและชีวิตครอบครัว เป็นภาพของผู้หญิงที่เชื่อมั่นในตนเอง

การวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายนั้น หากละเว้นการพิจารณาภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมประกอบไปด้วย ย่อมไม่ปรากฏภาพลักษณ์ที่ชัดเจนของผู้หญิงในนวนิยาย อันสื่อแสดงถึงบทบาทที่มีต่อกันระหว่างนวนิยายกับสังคมได้ เพราะวรรณกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างไม้อาจเลี่ยงได้

ในการศึกษาภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ครั้งนี้ นั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากบรรณานุกรมและแหล่งสนเทศเกี่ยวกับผู้หญิงไทย (สภาสตรีแห่งชาติ)

ชาติฯ. 2526) จัดทำโดยสภาสตรีแห่งชาติ ซึ่งได้รวบรวมรายชื่อสถาบันและหน่วยงานอันเป็นแหล่งสนเทศเกี่ยวกับผู้หญิงไทย ที่เปิดให้บริการอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. รวบรวมรายชื่อสถาบันซึ่งเป็นแหล่งสนเทศเกี่ยวกับผู้หญิง พร้อมรายละเอียดเกี่ยวกับบริการที่ให้

2. รวบรวมรายชื่อหนังสือ เอกสาร และงานวิจัย เกี่ยวกับผู้หญิงในแต่ละสถาบันเมื่อแยกตามหัวเรื่อง เช่น การพัฒนาสตรี การสมรสและการหย่า ครอบครัว กฎหมาย คุณสมบัติ โสเภณี สิทธิ อาชีพ การศึกษา บทบาททางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ ผู้วิจัยสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมและนวนิยายในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษา
2. เศรษฐกิจ
3. การเมือง
4. ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม

บทที่ 2

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ปรากฏในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก

สุวัฒน์ วรดิลก มีชีวิตในวงการวรรณกรรมมาเป็นเวลานาน งานเขียนของเขาย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ล้อมรอบตัวเขา ประวัติชีวิตและผลงานของสุวัฒน์ วรดิลก จึงมีความสัมพันธ์กับสภาพชีวิตและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา อย่างไรก็ตามจะทำให้เข้าใจทัศนะและภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของเขา ได้ชัดเจนดังนี้

ประวัติชีวิตและผลงาน

สุวัฒน์ วรดิลก เกิดเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2466 ที่บ้านริมคลองข้างวัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพฯ เป็นบุตรคนที่สองในจำนวนพี่น้องชายหญิงทั้งหมด 9 คน ของอำมาตย์โทพระทวีปธระประศาสน์ (วร วรดิลก) และนางทวีปธระประศาสน์ (จรัส วรดิลก)

สุวัฒน์ วรดิลกได้รับการศึกษาขั้นต้นคือ เตรียมปี 1 และชั้นประถมปีที่ 1 ที่กรุงเทพฯ เมื่อขึ้นชั้นประถมปีที่ 2 บิดาได้ย้ายไปเป็นเจ้าเมืองกระบี่ จึงไปเรียนชั้นประถมปีที่ 2 ที่โรงเรียนนอมมาตยาพิทยา ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดกระบี่ที่มีอยู่เพียงแห่งเดียว เมื่อ พ.ศ. 2472 เมื่อจบชั้นประถมปีที่ 2 บิดาส่งไปเรียนต่อที่จังหวัดตรัง สุวัฒน์เข้าเรียนที่โรงเรียนวิเชียรมาตุจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เมื่อบิดาย้ายไปเป็นเจ้าเมืองชลบุรีในปี พ.ศ. 2476 สุวัฒน์ก็ย้ายตามไปเรียนต่อที่โรงเรียนประจำจังหวัดชลบุรี เรียนได้เพียงปีเดียว บิดามีเหตุต้องถูกออกจากราชการจึงย้ายครอบครัวมาที่กรุงเทพฯ สุวัฒน์เข้าเรียนต่อที่โรงเรียนมัธยมวัดโสมนัสวรวิหารตั้งแต่ชั้นมัธยมปีที่ 1-3 และเรียนกวดวิชาที่โรงเรียนพร้อมวิทยามูลานตอนกลางคืนอีกด้วย เมื่อโรงเรียนมัธยมวัดโสมนัสวรวิหารยุบ จึงไปเรียนต่อที่โรงเรียนวัดเบญจมบพิตรจนจบชั้นมัธยมปีที่ 6 สุวัฒน์อยากเข้าเรียนเตรียมจุฬาฯ เพื่อเรียนต่อทางอักษรศาสตร์ แต่ก็ต้องตามใจบิดาเข้าเรียนที่เตรียมปริญญาธรรมศาสตร์และการเมือง เพื่อจะได้เข้าศึกษาวิชากฎหมาย โดยผ่านการสอบคัดเลือกเป็น ต.ม.ธ.ก. รุ่นที่ 3 ในปี พ.ศ. 2483 และเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี พ.ศ. 2485 สุวัฒน์ใช้เวลา

เรียนที่นี้ทั้งสิ้น 10 ปี คือจาก พ.ศ.2485-2495 แต่เรียนกฎหมายไม่สำเร็จเนื่องจากเป็น การถูกบังคับให้เรียนในสิ่งที่ไม่ชอบ

ชีวิตการทำงาน-ชีวิตราชการ

ในระหว่างเรียนอยู่ที่ธรรมศาสตร์ สุวัฒน์ได้ทำงานที่กรมราชทัณฑ์ในปี พ.ศ. 2485 โดยได้บรรจุเป็นข้าราชการวิสามัญตำแหน่งผู้คุมตรี แต่โอนมาทำงานในแผนกสารบรรณที่ กรมฯ ทำได้เพียงหนึ่งปีก็ไปสอบคัดเลือกเข้าเป็นเสมียนการเงินกรมบัญชีกลางทหารเรือ ทำ ราชการที่กองทัพเรือได้ 1 ปี ก็กลับมาสอบรับราชการในตำแหน่งเสมียนพนักงานอันดับ 7 ของกรมราชทัณฑ์ได้ ต่อมามีปัญหากับผู้บังคับบัญชาจึงขอโอนไปรับราชการที่กรมมหาดไทย ระหว่างรับราชการอยู่ที่กรมมหาดไทย ได้แอบไปเป็นนักข่าวให้หนังสือพิมพ์เอกราช ของอิศรา อมันตกุล จึงเกิดความละเอียดว่าไม่ได้ทำงานให้ราชการอย่างเต็มที่ จึงลาออกจากราชการ

ชีวิตนักหนังสือพิมพ์

พ.ศ. 2489 สุวัฒน์เข้าสู่วงการหนังสือพิมพ์ครั้งแรกที่หนังสือพิมพ์เอกราชในฐานะ "นักข่าวโรงพัก" ทำหน้าที่นี้อยู่ได้ครึ่งปี อิศรา อมันตกุลเห็นว่าเขาไม่เหมาะกับหน้าที่นักข่าว จึงแนะนำให้เขาเขียนเรื่องในเล่ม เขาจึงเขียนเรื่องลงในหนังสือพิมพ์เอกราชหลายเรื่อง เรื่องซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี คือเรื่องที่เขาเขียนดักหน้ารัฐประหาร 2490 ชื่อ "ท่องไปในแดนรัฐ ประหาร" ต่อมาได้รับอนุญาตให้เขียนนวนิยายประจำฉบับ เขาจึงเขียนเรื่อง "สัญญารักของ จอมพล" พอดีลัมเจ็บเมื่อหายป่วยหนังสือพิมพ์เอกราชถูกสั่งปิด ชีวิตหนังสือพิมพ์ของเขาจึงสิ้นสุดลงพร้อมหนังสือพิมพ์เอกราช

ชีวิตนักประพันธ์อาชีพ

สุวัฒน์ วรดิลกเคยกล่าวไว้ว่า สิ่งที่เป็นสาเหตุให้เขาสนใจงานด้านการประพันธ์ เนื่องจากสมัยที่ยังเป็นเด็กที่บ้านของคุุณยายเป็นโรงงานรูปหอม มีคนงานคว้นรูปมากมาย เขาจึงมักไปรับจ้างอ่านหนังสือให้คนงานเหล่านี้ฟังแก้เหงา และอีกประการหนึ่งก็คือ มีบิดา และมารดาเป็นนักอ่าน โดยเฉพาะบิดาฝึกให้เขียนหนังสือ โดยบังคับให้เขาเขียนจดหมายมา

ถึงเดือนละ 2 ครั้งยามที่อยู่ไกลบ้าน แล้วท่านจะเป็นผู้คอยแก้ไขภาษาให้

เขาเริ่มฝึกฝนงานด้านการเขียนเมื่อเห็นน้องสาวคือ ถวัลย์วร มีผลงานเรื่องสั้นตีพิมพ์ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2483 เขาจึงเขียนต้นฉบับใส่ป๊อเก็บเอาไว้แล้วบิดฝาล็อกกุญแจแล้ววางที่สุตก็งานเหล่านี้มาเผาทิ้ง โดยไม่ได้ทดลองส่งไปลงพิมพ์ที่ใดเลย เรื่องสั้นเรื่องแรกในชีวิตของเขาที่ได้นับการตีพิมพ์คือเรื่อง "ตราบิโดสุรียี่สองโลก" ใช้นามปากกา ส.วรดิฐ ตีพิมพ์ในนิตยสารข่าวภาพรายสัปดาห์เมื่อ พ.ศ.2486 เรื่องสั้นที่หาชื่อเสียงให้มากคือเรื่อง "เงาพะพร้าวที่นาชะอัง" ที่ได้รับการตีพิมพ์ในหนังสือรายสัปดาห์แนวใหม่ชื่อ ชาติไทยวันอาทิตย์ เมื่อ พ.ศ.2488

เขามีผลงานเรื่องสั้นกระจายอยู่ตามนิตยสารต่าง ๆ ตั้งแต่ยุคสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา มีเรื่องรักเช่น "ไออุ่นจากทรวงนาง" "ระอารัก" "ภูษิตเรียกเมียด้วยเสียงขอ" เรื่องทำนองวิจารณ์หรือเสียดสีสังคม เช่น "เทพเจ้า" "อีเงาะ" "ผีเข้าอีจิง" เรื่องอิงพงศาวดาร เช่น "คำให้การ" "นกระแสะแห่งยุติธรรม" เรื่องทำนองปลุกให้เกิดสำนึกในเชิงจริยธรรมและมนุษยธรรมเช่น "มวยแถม" และ "คนข้างหลับ" เป็นต้น

ในช่วงแรกของการเขียนเขาเขียนเรื่องสั้นแนวชีวิตธรรมดาทั่วไป เขียนเรื่องสั้นมาได้ 2 ปี จึงเริ่มเขียนงานประเภทจินตนิยายจนมีชื่อเสียงโด่งดังจากเรื่อง "เปลวสุรียา" "ราชินีบอด" และลงพิมพ์ในหนังสือปียมิตรรายสัปดาห์ในช่วงปี พ.ศ.2491 เขาเขียนนิยายแนวชีวิตเรื่องแรกคือเรื่อง "นางไพร" ตีพิมพ์ในเดลิเมลวันจันทร์ตั้งแต่ปีแรกที่นิตยสารฉบับนี้ถือกำเนิดและเขียนศักราชพอพระ เทวีขวัญฟ้า ลงติดต่อกันมา และยังสามารถเขียนนวนิยายอิงประวัติศาสตร์จีนเรื่อง จอมพิชิตพ่าย ลงในสกุลไทยตั้งแต่ฉบับปฐมฤกษ์และเขียนติดต่อกันเป็นเวลา 30 ปีเต็ม

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองนี้ละครเวทีประเภทชายจริงหญิงแท้กำลังเป็นที่นิยมมาก มีสองคณะใหญ่ ๆ คือ ศิวารมณ์และเทพศิลป์ เรื่องสั้นสัญญารักจอมพลเป็นละครแสดงที่เฉลิมนครโดยคณะเทพอาณวยและมีสุวัฒน์เป็นผู้เขียนบท นี่เป็นก้าวแรกที่เขาเริ่มเข้าสู่วงการละครเวที ต่อมาเขาได้นำเปลวสุรียาและราชินีบอดมาทำเป็นบทละครของคณะศิวารมณ์และประสบความสำเร็จอย่างมากมาย ระหว่างปี พ.ศ. 2491-2494 เป็นช่วงที่สุวัฒน์หันมาเขียนบทละครเขาทั้งเขียนเรื่อง เขียนบท กากับการแสดงและเป็นเจ้าของละครคณะชุมนุม

ศิลปิน

สวัณณ์เคยกล่าวไว้ว่างานเขียนในยุคแรก ๆ ของเขาเป็นเรื่องเพื่อฝัน ต่อมาจึงเขียนเรื่องยาวที่เสนอข้อเท็จจริงทางสังคม และหลัง พ.ศ.2494 เขามีการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดและหันมาเขียนเรื่องเกี่ยวกับการเมือง โดยมีสาเหตุมาจากการได้อ่านนวนิยายแปลจากจีนเรื่องอาคิ๋ว ของหลู่ซิ่น เรื่องแปล เรื่องเขาถูกบังคับให้เป็นขุนโจร ของกุหลาบ สายประดิษฐ์ และเรื่องสั้นบางเรื่องของเชคอฟ เรื่องสั้นหยาดเหงื่อและความทรงจำของ อิศรา อมันตกุล เรื่องสั้นหมอดี หมอกาลี ตีนหนาหน้าบาง บุรุษไพรชนีย์ ของ กริสนัย ไพรชาติ โดยเฉพาะงานแปลของกริสนัย ไพรชาติ เรื่องศึกเซเวัสโตโปล และนวนิยายของ ศรีบูรพา เรื่องจนกว่าเราจะพบกันอีก ซึ่งเป็นสาเหตุอันเกิดจากปัจจัยความเคลื่อนไหวทางด้านวรรณกรรมก้าวหน้า สาเหตุอีกประการหนึ่งก็คือ ในช่วง พ.ศ.2493 มีคณะกรรมการสันติภาพ ก่อตั้งขึ้นที่กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน เพื่อคัดค้านการสร้างสมและใช้อาวุธปรมาณู เจตนาที่จะเรียกร้องให้สันติภาพครองอยู่ในโลก คณะกรรมการชุดนี้ได้ร้องคัดค้านการใช้อาวุธปรมาณู ประณามประเทศที่ใช้อาวุธปรมาณูเป็นอาวุธการสงคราม โดยแนวความคิดเดียวกัน ในประเทศไทยนักศึกษาปัญญาชน นักเขียนและนักหนังสือพิมพ์ได้ร่วมกันก่อตั้ง คณะกรรมการสันติภาพแห่งประเทศไทยขึ้น นอกจากจะรณรงค์คัดค้านสงครามปรมาณูแล้วยังคัดค้านสงครามเกาหลี คัดค้านการแทรกแซงของสหรัฐอเมริกาที่จะใช้คนไทยไปตายในเกาหลี สวัณณ์ ได้เข้าร่วมเป็นกรรมการคนหนึ่ง มีนายแพทย์เจริญ สืบแสง เป็นประธาน กุหลาบ สายประดิษฐ์ เป็นรองประธาน ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองครั้งนั้น ในปี พ.ศ. 2494 สวัณณ์เข้าไปมีบทบาทในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หลังจากที่ห่างเหินไปสู่อำชีพราศการและนักเขียนนานถึง 8-9 ปี

ในปีเดียวกันก็มีการก่อตั้งคณะกรรมการสันติภาพขึ้นในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยกลุ่มนักศึกษานั้นได้ก่อตั้งขึ้น เรียกว่า คณะอนุกรรมการสันติภาพมหาวิทยาลัย องค์การสันติภาพทั้ง 2 คณะ ดำเนินการเรียกร้องสันติภาพ โดยส่งหนังสือคัดค้านสงครามเกาหลี ใ้ครรักสันติภาพก็มาเซ็นชื่อร่วมเรียกร้องด้วยการเพิ่มข้อเสนอนี้ขึ้นมา นับว่าได้สร้างความคุ้นเคยให้แก่รัฐบาลชุดนั้น ซึ่งมีจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี มีการบีบคั้นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้ดำเนินการกับคณะกรรมการสันติภาพมหาวิทยาลัย ครั้งนั้นมี

นักศึกษาถูกห้ามไม่ให้เข้ามหาวิทยาลัยจำนวน 9 คน ต่อมาเมื่อคำสั่งลงชื่อนักศึกษาออกจากมหาวิทยาลัย จำนวน 5 คน ได้แก่ มารุต บุญนาค อารีย์ อัมสมบัติ เป็นต้น

วันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ.2494 เกิดกบฏแมนฮัตตันขึ้น (แมนฮัตตันเป็นชื่อเรือชุดของสหรัฐอเมริกาที่มอบให้ไทย) ในพิธีมอบเรือจากสหรัฐอเมริกาที่ท่าราชวรดิษฐ์ ทหารเรือใช้ปืนจู่โจมตัวจอมพล ป.พิบูลสงครามไป จึงเกิดการยิงต่อสู้กันขึ้นระหว่างทหารเรือกับทหารบก ซึ่งทหารบกยกกองทัพบกตั้งในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การกบฏดำเนินไปอยู่ไม่กี่วัน ทหารเรือเป็นฝ่ายแพ้ หลังเหตุการณ์นั้นไม่นานสุวัจน์เขียนบทละครเรื่องเจ็ดคาบสมุทร แสดงที่เฉลิมนคร เนื้อหากระเดียดไปทางเชิดชูทหารเรือที่เป็นฝ่ายแพ้ เขาถูกตำรวจเรียกตัวไปให้แก้ไขบทบางตอน ต่อมากลางเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2494 ละครเรื่องผ่านรสมุส แสดงที่เฉลิมไทยได้เพียงอาทิตย์เดียว ตำรวจก็เชิญสุวัจน์ไปเจรจากับโรงพักสำราญราษฎร์กลางดึก ขอให้แก้เปลี่ยนบทจากตัวเอกที่เป็นทหารเรือมาเป็นพนักงานกรมเจ้าท่า

ละครการเมืองที่เกรียวกราวมากของสุวัจน์คือเรื่อง ผิดแผ่นดิน แสดงกลางแปลงในสนามฟุตบอลธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ.2494 เนื้อเรื่องเกี่ยวกับขบวนการนักศึกษาหลายที่ต่อต้านกองทัพญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 พระเอกซึ่งทำงานใต้ดินถูกจับพร้อมนางเอก ผู้บังคับบัญชาให้สารภาพมิฉะนั้นจะข่มขืนนางเอก พระเอกยอมสารภาพจึงได้รับการปล่อยตัว นางเอกไม่พอใจได้สังหารพระเอกเสียโดยให้เหตุผลว่ากระทำเพื่อชาติ จากนั้นจึงฆ่าตัวตายตามโดยให้เหตุผลว่ากระทำเพื่อความรัก

วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ.2495 รัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงครามดำเนินการกวาดล้างจับกุมนักคิดนักเขียนเป็นจำนวนมาก สุวัจน์ถูกจับตัวไปสอบสวนด้วย 2 ข้อหาคือ เขียนบทละครต่อต้านรัฐบาลและเป็นกรรมการสันติภาพข้อหาแรกหลุดพ้นด้วยมีลายเซ็นจักรศรียานนท์ (น้องชายเผ่า) เลขาธิการมหาวิทยาลัยรับรองอนุมัติให้แสดงได้ ข้อหาหลังมีนายตำรวจเพื่อนสนิทคนหนึ่งช่วยเหลือให้รอดพ้น สอบสวนอยู่หลายคืน ในที่สุดเขาถูกกันตัวพยานแต่ศาลไม่ออกหมายเรียกเพราะเห็นว่าคำให้การของเขาในชั้นสอบสวนมีความเท็จมากกว่าความจริง

การจับกุมคุมขัง ลอบสังหารและ พรบ. คอมมิวนิสต์ไม่อาจขวางกั้นกระแสธารวรรณกรรมเพื่อชีวิตในช่วงปี พ.ศ.2495-2496 ไว้ได้ สุวัจน์เขียนเรื่องสั้นมีสาระชวนคิด

เรื่องหนึ่งคือเทพเจ้า ตีพิมพ์ในนิตยสารเพลินจิตต์ เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.2495 และเรื่อง ศรีประชาเราต้องการเธอ นอกจากนี้สุวัณยังเขียนนวนิยายเรื่องหลังเลือดโลมดิน ขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2495-2496 โดยได้รับแรงบันดาลใจจากบทกวีอีสานอันลือลั่นของนายผี ต่อมาปี พ.ศ.2500 ก็มีเรื่อง "พิราบแดง" โดยเขียนให้กับลมูล อติพยัคฆ์ บรรณาธิการหนังสือไทยรายสัปดาห์ ไว้ประมาณ 5-6 ตอน แต่ไม่ได้ลงตีพิมพ์จนผู้เขียนติดคุก พิราบแดงจึงเงียบหายไป จนเวลาล่วงมาอีก 20 ปี ใน พ.ศ.2518 จึงได้หันมาเขียนต่ออีก 6 ตอนกลายเป็นเล่มอย่างสมบูรณ์ และเรื่องพบศรีประชาที่ปักกิ่ง เป็นผลงานทางวรรณกรรมแนวสร้างสรค์ยุคแรก ๆ ของสุวัณ วรติลก

ช่วงปี พ.ศ.2498-2500 สุวัณเข้าทำงานในตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายจัดการวิทยุทหารอากาศทุ่งมหาเมฆ ปี พ.ศ. 2500 ได้รับเชิญจากกรมวิเทศสัมพันธ์แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนให้เป็นหัวหน้าคณะศิลปินไทยประเภทต่าง ๆ ทั้งหมด 42 คน เดินทางไปเปิดการแสดง ณ กรุงปักกิ่ง และอีก 9 เมืองใหญ่

เมื่อสุวัณนำคณะศิลปินกลับถึงเมืองไทย ได้ถูกจับกุมตัวพอเป็นพิธีเนื่องจากเงื่อนไขทางการเมืองตามที่ได้ตกลงกันไว้แล้วก่อนกลับ

หลังกลับจากสาธารณรัฐประชาชนจีน จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ.2500 ได้จำกัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้น สุวัณกับเพื่อน ๆ เช่น อุตธรณ์ พลกุล, ทองใบ ทองเปาด์, สัมผัส พึ่งประดิษฐ์ ได้สมัครเข้าแข่งขันในนามพรรคสันติชน-แนวร่วมสังคมนิยม เขาไม่ได้รับการเลือกตั้ง การปล่อยข่าวว่าเขาหมั้นพระบรมเชษฐาภาพเป็นยุทธวิธีที่คู่แข่งใช้ป้ายสี

แต่แล้ววันที่สุดวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2501 ศาลประทับฟ้องคดีหมั้นพระบรมเชษฐาภาพซึ่งมีสุวัณ วรติลกเป็นจำเลยร่วมกับภรรยา

มูลเหตุของคดีนี้มีมาตั้งแต่ พ.ศ.2496 ไม่ว่าจะเป็นการกลั่นแกล้งหรือเป็นเพียงข่าวลือ สุวัณไม่เคยเปิดเผยรายละเอียดที่มา เขาตั้งใจจะเขียนหนังสือชื่อ คดีหมั้นกษัตริย์ 2501 แต่แล้วก็เงียบหายไป คงเป็นเพราะสาเหตุนี้ที่ทำให้สุวัณเผลอหายไปจากการเคลื่อนไหวที่ก้าวหน้าทางการเมืองและวรรณกรรม ตั้งแต่ปี พ.ศ.2496 เป็นต้นมา

ภายหลังการปฏิบัติตัวเองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ.

2502 ศาลอุทธรณ์ได้ตัดสินคดีนี้ให้จำคุกทั้งสองคน ๗ 5 ปี ต่อมาในปี พ.ศ.2504 ศาลฎีกาจึงตัดสินให้ปล่อยตัวให้ผู้ต้องหาเป็นภรรยา ส่วนผู้ต้องหาคนอื่นตามศาลอุทธรณ์ คือให้จำคุก 5 ปี ภายหลังเขาได้รับพระราชทานอภัยโทษลงมาอีก 1 ปี จึงติดคุกจริง ๆ เพียง 4 ปี ได้รับอิสรภาพเมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ.2505

ระยะที่อยู่นักคุกเหมือนผู้ต้องหาจะกลายเป็นบุคคลต้องห้ามสำหรับสังคมภายนอก แต่การปรากฏว่างานเขียนของเขาแพร่ภาพเป็นทางโทรทัศน์เสมอ บทละครวิทยุของเขาก็ออกอากาศเป็นประจำ

ติดคุกได้ไม่นาน ชาลี อินทรวิจิตรตั้งละครโทรทัศน์ขึ้นมาคณะหนึ่งชื่ออาศรมศิลป์ป็นได้มาติดต่อให้เขาเขียนบทออกแสดงทางโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 ผู้ชมใช้เวลา 2 วันเขียนบท เรื่องพระเจ้ารู้ที่หลัง เป็นละครยาว 2 ชั่วโมง เขาได้โครงเรื่องนี้มาจากเรื่องสั้นเรื่อง "God sees the truth but waits" ของลีโอ ตอลสตอย ซึ่งบังเอิญอ่านพบในหนังสือเก่าที่ห้องสมุดเรือนจำ

ผู้ชมเข้ามามากในการเขียนบทละครโทรทัศน์ครั้งแรกนี้ว่า คิวะ รณชิต โดยนามปากกาที่ผู้ชมได้นำชื่อกบฏคนหนึ่งคือ ขุนรณชิต เอามาเป็นนามสกุล แล้วเอาคำว่า คิวะ ไปใส่ข้างหน้า

ต่อมาจึงมีภาคต่อในชุด "พระเจ้า" ออกมาอีกสองเรื่อง คือ พระเจ้ารู้ก่อนเสมอ และพระเจ้าไม่รับรู้

ช่วงชีวิตที่อยู่นักคุก เป็นช่วงเวลาที่เขาเขียนบทโทรทัศน์มากที่สุด ทั้งบทโทรทัศน์ที่สร้างจากนวนิยายของนักเขียนอื่น เช่น เรื่องผู้ชนะสิบทิศ พจมาน สว่างวงศ์ บ้านทรายทอง และขุนศึก เป็นต้น

หลังจากอยู่เรือนจำพระนคร (คลองเปรม) 2 ปีเศษ ผู้ต้องหาได้รับการโยกย้ายไปอยู่เรือนจำลาดยาวซึ่งขณะนั้นเป็นที่คุมขังนักโทษทางความคิดผู้เป็นเหยื่อเผด็จการไม่น้อยกว่า 200 คน ได้คลุกคลีกับนักเขียน นักหนังสือพิมพ์ นักศึกษาปัญญาชนที่ถูกจับด้วยข้อหาทำการกบฏอันเป็นคอมมิวนิสต์ ประสบการณ์ช่วงนี้เขานำมาเขียนหนังสือเล่มหนึ่งชื่อ จดหมายจากลาดยาว

เมื่อมาอยู่คุกที่สอง นอกจากจะรับงานเขียนบทวิทยุให้แก่นาการอมลีนโดยผ่าน

ทางอดิศักดิ์ เสด็จนั้นแล้ว สวัสดิ์ยังเขียนละครวิทยุเรื่องแรกชื่อ ผีก็มีหัวใจ โดยใช้นามปากกาว่า "ยุพยง" และ "เยาวมิตร" ต่อมาเมื่อออกจากคุกแล้วสวัสดิ์นำมาเขียนเป็นนวนิยายเปลี่ยนชื่อเรื่องใหม่เป็น ภูติพิศواس

และแล้ววันที่สุดวันที่ 15 มกราคม 2495 สวัสดิ์ก็ได้รับอิสรภาพ หลังจากนั้นเขาได้อุปสมบทตามคำแนะนำของบิดาและผู้บังคับการสันติบาลในยุคนั้น หลังจากลาสิกขาบท เขาเริ่มใช้นามปากกาว่า "รพีพร" นามนี้ได้ตัดมาจากนามแฝง "ระพี พรธาดา" ของชาลี อินทรวิจิตร ในสมัยที่เขาเริ่มแต่งเพลงให้คณะละคะเวที ซึ่งแสดงที่เว็งนครเกษม รพีพรเกิดพร้อมกับนวนิยายภูติพิศواس ตีพิมพ์ในแสนสุขรายสัปดาห์ช่วงปี พ.ศ.2505-2506 เป็นนวนิยายเรื่องเดียวที่เขาเขียนจากบทละครวิทยุเรื่องผีก็มีหัวใจ นวนิยายเรื่องต่อมาเรื่องลูกทาส ตีพิมพ์ในเคลิเมนต์วันจันทร์ยุคมานิจ ศรีสาคร ช่วงปี พ.ศ. 2506-2507 ทำให้ชื่อรพีพรโด่งดังติดตลาดอย่างรวดเร็ว

เรื่องลูกทาสนอกจากได้ออกอากาศทางวิทยุและแพร่ภาพทางโทรทัศน์แล้ว ยังสร้างเป็นภาพยนตร์ด้วยในปี พ.ศ.2507 ส่งผลให้รพีพรได้รับพระราชทานรางวัลตุ๊กตาทอง ในฐานะเจ้าของบทประพันธ์เดิมยอดเยี่ยม

ในงานเขียนสมัยนั้นมีอยู่หลายเรื่องที่เขาเขียนในลักษณะที่บรรยายละเอียดในเรื่องด้านความรักความใคร่ เพราะในช่วงเวลาหลังจากจากคุกนี้ สวัสดิ์ วรดิกล ได้ใช้ชีวิตอย่างหมดหวังกับสังคมไทย และได้เคยวิพากษ์ถึงความผิดพลาดของตนเองในงานเขียนสมัยนั้นว่า

"มองว่าสังคมไทยจะไม่รอดจึงเขียนนวนิยายน้ำเน่าเยอะ แล้วแต่เขาให้เขียนอะไร เว้นแต่เรื่องที่ผิดศีลธรรมเท่านั้นที่ไม่กล้าเขียน เรื่องที่เน่าแฉ่มากก็รับจ้างเขาเขียนเขียนทั้งวิทยุ ทีวี หนังสือเล่ม เอาหมดแม้แต่ทาบทหนัง" (ถนนหนังสือ. 2528 : 21)

ในราว พ.ศ. 2515 เขาต้องหยุดเขียนเรื่องทานองดังกล่าว เมื่อมีนักอ่านผู้หญิงคนหนึ่ง เขียนจดหมายมาทักท้วงว่าเขานิยมงานเขียนของสวัสดิ์ วรดิกล มานานแต่ไม่ชอบให้เขียนไปทานองเน้นบทบาทคนเดียวจน ซึ่งไม่สมควรจะเป็นงานเขียนของสวัสดิ์ วรดิกล จากจุดนี้ทำให้สวัสดิ์ วรดิกล เกิดละอายใจในขณะที่กำลังเขียนเรื่องผัวเขาและเมียเพื่อนอยู่ เขาจึงพยายามไม่เขียนเรื่องแบบเดิม ๆ อีก

หลัง 14 ตุลาคม 2516 สวัสดิ์ วรดิกล จึงหันมาสนใจหนังสือคุณภาพเขาเขียน

ชีวิตในความทรงจำ ใต้ดาวแดง คนสองคน พิวาแดง แผ่นดินเดียวกัน ซึ่งเป็นผลมาจาก เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่ทำให้ความคิดของเขากลับมาสู่วรรณกรรมเพื่อชีวิตอีกครั้ง สุวัฒน์ วรดิลก ได้ตั้งความปรารถนาในชีวิตของเขาไว้ว่า

... ขอให้ได้เห็นประเทศไทยมีการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง ประชาชนผู้ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศมีสิทธิในการปกครองมากกว่าชนส่วนน้อย อยากเห็นประเทศไทยประกาศตัวเป็นกลางและไม่ผูกพันกับสัญชาตญาณทางทหารและเศรษฐกิจกับประเทศใด ๆ ปรารถนาให้มีการปฏิวัติ "วัฒนธรรม" ของไทย เสียใหม่ในหลาย ๆ ด้าน และอยากให้ประชาชนไทยสนใจการเมืองให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เพราะการที่ประชาชนไม่สนใจการเมืองเลยหรือสนใจแต่น้อย ทำให้บรรดาผู้นิยมระบบฟาสซิสต์ ฉวยโอกาสขึ้นมาใช้อำนาจสร้างความวุ่นวายมั่งคั่งและกดขี่ประชาชนอย่างโหดร้ายทารุณ ... (สุวัฒน์ วรดิลก นักเขียน 10 นามปากกา ทอง. 2517 : 28-29)

ในส่วนของวงการภาพยนตร์นั้นสุวัฒน์ได้มีบทบาทด้านการเขียนบทแต่เพียงอย่างเดียว บางเรื่องเขาเขียนบทกำกับและอำนวยการสร้างเองด้วย ภาพยนตร์เรื่องแรกที่เขาเขียนบทคือเรื่อง "นางแก้ว" ของสถาพรภาพยนตร์ที่เขาเขียนบทและกำกับเองคือเรื่อง "ลูกทาส" และ "ลุยฉาย" เขาอำนวยการสร้างภาพยนตร์เองและเขียนบทเอง 2 เรื่องคือเรื่อง "ชีวิตใหม่" และ "สวรรค์ใต้" เรื่องสวรรค์ใต้เป็นหนังเพลงและนับว่าเป็นงานบุกเบิกของวงการภาพยนตร์ไทย

ในปี พ.ศ.2510 สุวัฒน์ได้ชักชวนนักเขียนให้รวมกันก่อตั้ง "ชมรมนักเขียน 5 พฤษภา" ซึ่งภายหลังได้พัฒนาเป็นสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย โดยเขาได้รับเลือกเป็นประธานชมรมคนแรก

นอกจากนวนิยาย เรื่องสั้น บทละครเวที บทละครโทรทัศน์ และบทภาพยนตร์แล้ว เขาได้สร้างผลงานที่ทรงคุณค่ามั่ง พังงานอื่นของเขา คือ อัตชีวประวัติ 2 เล่ม ได้แก่เรื่อง ชีวิตในความทรงจำ และอีกเล่มหนึ่งที่มี 2 ตอน ชื่อ ใต้ดาวแดง และคน 2 คน

ผลงานทางด้านวรรณกรรมของสุวัฒน์ วรดิลกมีหลากหลายประเภทและหลากหลายแนวเรื่องนั้น ทำให้เขาเป็นผู้หนึ่งที่ใช้นามปากกาหลายนามปากกาในการสร้างสรรค์ผลงานดังนี้

รพีพร	เขียนชีวิตครอบครัว ความรัก
ไพโร วิษณุ	เขียนผจญภัย
คิระ รมชิต	ครั้งแรกเริ่มเขียนบทความทางการเมือง ต่อมาจึงใช้เขียนนวนิยายการเมือง
สันติ ชูธรรม	เขียนนวนิยายการเมืองแต่ใช้ชื่อนี้เดียวคือเรื่อง "พ่อข้า-เพ็งจะยิ้ม
สุวัฒน์ วรดิลก	เขียนงานสร้างสรรค์โดยเฉพาะ
ศรีวัลลภา, ฐิติพร	เขียนแนววัยรุ่น
อุมาพร	เขียนเรื่องสั้น
ปรีศนีย์ อาร์มทอง	แรก ๆ ใช้ตอบปัญหาชีวิต-ความรัก ต่อมาจึงใช้เขียนบทละครที่วิพากษ์แนวตลกเบา ๆ
ศักดิ์สวัสดิ์	เขียนบทละครเวทีให้คณะสวัสดิ์ ผกาพันธ์ประภานิยายเรื่องบ้านทรายทอง
ภาวดี	เขียนบทละครเวทีแนวเงินคือเป่าบ้านจีน
ยุพยงค์ ยาวมิตร	ใช้เขียนบทละครเวที โดยเฉพาะนามปากกาหลังใช้เขียน
และเอก สองทัต	เรื่องขุนศึก

สุวัฒน์ วรดิลก เป็นนักเขียนผู้หนึ่งที่มีผลงานต่อเนื่องกันมาเป็นเวลากว่า 50 ปี เขาเป็นบุชนิยบุคคลคนหนึ่งของวงการวรรณกรรมที่ทำงานเพื่อส่วนรวม เคยได้รับเกียรติและรางวัลต่าง ๆ ดังนี้

พ.ศ.2507 รางวัลพระราชทานตุ๊กตาทองจากภาพยนตร์เรื่องลูกทาส ในฐานะ
เจ้าของบทประพันธ์เดิมยอดเยี่ยม

- พ.ศ.2520 รางวัลชมเชยนวนิยายเรื่องขอจำจนวันตาย ในการประกวดหนังสือ
ดีเด่นแห่งชาติ พ.ศ.2520 ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. 2520
- พ.ศ.2522 รางวัลดีกตาทองมหาชนเรื่องไม่เคยมีใครรักฉันจริง จากสถานีโทรทัศน์
กองทัพบกช่อง 5 ซึ่งหนังสือพิมพ์บ้านเมืองเป็นผู้จัด
- พ.ศ.2532 รางวัลโทรทัศน์ทองคำ เรื่องลูกทาส จากสถานีโทรทัศน์สีกอง 9
อ.ส.ม.ท
- พ.ศ.2533 นักเขียนเกียรติยศ ข้อการะเกด
- พ.ศ.2530-2532, พ.ศ.2532-2534

นายกสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย 2 สมัย

- พ.ศ.2534 รางวัลชมเชยประเภทเรื่องสั้นจากหนังสือรวมเรื่องสั้น เหนือจอมพล
ยังมีจอมคน ในการประกวดหนังสือดีเด่นแห่งชาติ ในงานสัปดาห์
หนังสือแห่งชาติ พ.ศ.2534
- พ.ศ.2534 ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์
- พ.ศ.2535 ได้รับพระราชทานโล่และเข็มเชิดชูเกียรติจากสมเด็จพระเทพรัตน-
ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เมื่อพิจารณางานวรรณกรรมของสุวัฒน์ วรดิลก แล้ว พบว่า สุวัฒน์ วรดิลกได้ให้
ความสำคัญกับการสร้างตัวละครผู้หญิงมากไม่ว่าจะเป็นนวนิยายในแนวครอบครัว ผจญภัย
ชีวิตในต่างแดน หรือสังคมและการเมือง เขามักเสนอเนื้อเรื่องที่วนเวียนอยู่กับผู้หญิง และ
เขาได้สร้างตัวละครผู้หญิงไว้อย่างหลากหลาย นอกจากนี้สุวัฒน์ วรดิลก ยังให้ความสำคัญกับ
การบรรยายบุคลิกลักษณะของตัวละครไว้อย่างเด่นชัด เขาได้กำหนดลักษณะรูปร่างหน้าตา
อายุ อุปนิสัย การศึกษา พฤติกรรม สถานภาพ ตลอดจนฐานะในด้านต่าง ๆ ให้แก่ตัวละคร
ผู้หญิงอีกด้วย

การศึกษาภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก ผู้วิจัยจะจำแนกเป็น
2 ลักษณะ ดังนี้

1. ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในครอบครัว
2. ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม

1. ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในครอบครัว

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในครอบครัว หมายถึง ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่มีสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่งในครอบครัว ได้แก่ ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดา ภรรยา และธิดา ซึ่ง สุวัฒน์ วรดิลก ได้เสนอภาพลักษณ์ของผู้หญิงในครอบครัวทั้ง 3ฐานะ ได้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

1.1 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดา

มารดาเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญในครอบครัวมาก และจากการศึกษาภาพลักษณ์ของมารดาในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก ที่ปรากฏในนวนิยายทั้ง 36 เรื่อง พบตัวละครหญิงที่อยู่ในฐานะมารดาทั้งสิ้น 55 ตัว สามารถวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของมารดาได้ 5 ประเภท คือ

- 1.1.1 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาเผด็จการ
- 1.1.2 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาที่สนใจแต่ตนเองไม่สนใจลูก
- 1.1.3 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาที่ประจุทาสของลูก
- 1.1.4 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาที่เรียกร้องบุญคุณทดแทน
- 1.1.5 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาในอุดมคติ

1.1.1 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาเผด็จการ มารดาเผด็จการในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก จะปรากฏภาพลักษณ์ที่มีลักษณะร่วมเหมือนกัน คือ พวกเธอมักรักลูกมากหวังดีกับลูกทุก อย่าง และอยากให้ลูกดำเนินชีวิตตามวิถีทางที่เธอคิดว่าดีงามถูกต้อง มารดาประเภทนี้จะเอาแต่ใจตัวเองและไม่คำนึงถึงจิตใจของลูกเลย

ภาพลักษณ์ของมารดาเผด็จการจึงหมายถึง ภาพลักษณ์ของมารดาที่มีอำนาจในการกำหนดบทบาทของลูกทั้งในด้านการศึกษา อาชีพ ตลอดจนการเลือกคู่ครอง

ตัวละครหญิงที่อยู่ในฐานะมารดาทั้งหมด 55 ตัว จากนวนิยาย 36 เรื่อง ปรากฏภาพลักษณ์มารดาเผด็จการจำนวน 13 ตัว ซึ่งมีลักษณะดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 ภาพลักษณ์มารดาเผด็จการ

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
นางสาว อบเชย	คุณนายพร	50	รายได้จาก เศษ ค่าเช่า ตึกแถว	มัธยมศึกษา*	สูง	ตามแบบผู้หญิง สูงอายุนใน สังคมเมือง	**
	คุณนายสะอาด	50	-	มัธยมศึกษา*	สูง	ตามแบบผู้หญิง สูงอายุนใน สังคมเมือง	**
นางไพโร	คุณหญิงเรือง พจนพิสิฐ	50	-	มัธยมศึกษา*	สูง	ตามแบบผู้หญิง สูงอายุนใน สังคมเมือง	อ้วน ผิวขาว
ลูกชู้	คุณนาย มะลิวัลย์	50	-	มัธยมศึกษา*	สูง	ทันสมัยตาม แบบผู้หญิงใน สังคมเมือง	**
แผ่นดิน เดียวกัน	มารดาของ เจนจิต	45- 50	-	มัธยมศึกษา*	ปานกลาง ค่อนข้าง สูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงใน สังคมเมือง	**

ตาราง 1 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
อังสนา หย่าผัว	ศกุนตรา	40 เศษ	ช่างเสริมสวย	มัธยมศึกษา*	ปานกลาง ค่อนข้างสูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงใน สังคมเมือง	สวย ผิวขาว
	คุณนาย วิมล	60 เศษ	ออกเงิน ให้กู้	ได้รับการ อบรมจาก นางวัง	สูง	ตามแบบผู้หญิง นางวัง สมัยโบราณ	ท้วม ผิวพรรณ ผ่องใส นัยน์ตา คมกริบ บาง ขณะดูน่ากลัว
เวลาที่ เหลืออยู่	เสาวรส	28- 30	แพทย์	ปริญญาตรี	สูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงใน สังคมเมือง	สูงโปร่ง สวย
แผ่นดิน ของเขา	บัวผา	38- 40 เศษ	พนักงาน ธนาคาร - ขายอาหาร	อนุปริญญา	สูง	ทันสมัยตาม แบบผู้หญิงใน สังคมเมือง	ไม่สวยนัก ผิวพรรณ เกลี้ยงเกลา
ผัวเก่า	คุณหญิง แจ่ม	50 เศษ	-	มัธยมศึกษา*	ปานกลาง	ตามแบบ ผู้หญิงสูงอายุ ในสังคมเมือง	ผอมบาง

ตาราง 1 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
เลือด ในดิน	นายแม่	47- 67	ค้าขาย, ธุรกิจส่วนตัว	มัธยมศึกษา	สูง	ทะมัดทะแมง แบบผู้ชาย	จมูกแหลมปลาย งุ้ม เล็กน้อย ร่างผอมระหง คอยาว ตาคมกริบ ค่อน ข้างโต ผิวคล้ำ
เลือด พเนจร	ทองพูน	60	ค้าขาย, นายหน้า ค้าที่ดิน	มัธยมศึกษา	สูง	ตามแบบ ผู้หญิงสูงอายุ ในสังคมเมือง	**
ล้นฟ้า	ล้น	25	หญิงรับใช้ ในบ้าน	ประถมศึกษา*	ต่ำ	ตามแบบ ชาวชนบท	ร่างใหญ่ ลำสัน อก สะโพกใหญ่ ปากหนา ฟันขาว ผิวดำ หน้าตาคมขำ

รวม 13 ตัว

*จากการสัมภาษณ์ของผู้วิจัย โดยอาศัยข้อมูลจากพฤติกรรมของตัวละครที่ผู้เขียนกำหนดไว้ในเรื่อง

**ผู้เขียนไม่ได้ให้ความสำคัญกับการบรรยายลักษณะรูปร่าง หน้าตาของตัวละคร

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาเผด็จการจำนวน 13 ตัว ได้แก่ คุณนายพร คุณนายสะอาด เรื่องนางสาวอบเชย คุณหญิงเรื่องพจนพิสิฐ เรื่องนางไพร คุณนายมะลิวัลย์ เรื่องลูกชู้ มารดาของเจนจิต เรื่องแผ่นดินเดียวกัน ศกุนตรา คุณนายวิมล เรื่องอังสนาหย่าผัว เสาวรส เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ ปวีณา เรื่องแผ่นดินของเขา คุณหญิงแจ่ม เรื่องผัวเช่า นายแม่ เรื่อง เลือดในดิน ทองขุ่ย เรื่องเลือดพเนจร และลั่น เรื่องลั่นฟ้า

ระดับอายุของมารดาในกลุ่มนี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 25-30 ปี ได้แก่ เสาวรส เรื่อง เวลาที่เหลืออยู่ และลั่น เรื่อง ลั่นฟ้า เป็นภาพลักษณ์ของมารดาที่ยังสาวและบุตรยังอยู่ในวัยเด็ก ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งที่เหลือเป็นกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 40-60 ปีเศษ เป็นภาพลักษณ์ของมารดาวัยกลางคนที่บุตรซึ่งอายุอยู่ในช่วงประมาณ 17-30 ปี

ระดับการศึกษาของมารดาในกลุ่มนี้ทุกตัว มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จนถึงระดับปริญญาตรี ยกเว้นลั่น เรื่อง ลั่นฟ้า เพียงตัวเดียวที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ตัวละครในกลุ่มนี้จึงมีอาชีพถึง 8 ตัว ได้แก่ ศกุนตรา เรื่อง อังสนาหย่าผัว มีกิจการร้านเสริมสวยเป็นของตนเอง เสาวรส เรื่อง เวลาที่เหลืออยู่ ประกอบอาชีพตามวิชาชีพที่สำเร็จมา คือ แพทย์ นายแม่ เรื่อง เลือดในดิน ประกอบธุรกิจส่วนตัวมากมาย เช่น เหมืองแร่ โรงแรม เป็นต้น ทองพูน เรื่อง เลือดพเนจร เป็นนายหน้าค้าขายที่ดิน คุณนายวิมล เรื่อง อังสนาหย่าผัว มีอาชีพออกเงินให้กู้ยืม คุณนายพร เรื่อง นางสาวอบเชย มีรายได้จากค่าเช่าตึกแถว ส่วนปวีณา เรื่อง แผ่นดินของเขา เคยเป็นพนักงานธนาคารก่อนแต่งงาน ครั้นเมื่อตามลูกไปสหรัฐอเมริกา เธอก็ได้ค้าขายอาหาร แต่รายได้ส่วนใหญ่ของเธอนั้นมาจากกิจการค้าขายอื่น ๆ ซึ่งเป็นทรัพย์สินตกทอดมาจากบิดาของเธอเอง และลั่น เรื่อง ลั่นฟ้า มีอาชีพรับจ้างทำงานบ้านเพราะมีการศึกษาแค่ระดับประถมศึกษา จึงทำให้มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำไปด้วย การประกอบอาชีพของตัวละครดังกล่าวยกเว้นลั่น ทหารายได้ให้สูงมาก จึงทำให้ตัวละครมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง

ส่วนตัวละครตัวอื่น ๆ ได้แก่ คุณนายสะอาด เรื่อง นางสาวอบเชย คุณหญิงเรื่องพจนพิสิฐ เรื่อง นางไพร คุณนายมะลิวัลย์ เรื่อง ลูกชู้ มารดาของเจนจิต เรื่อง แผ่นดินเดียวกัน และคุณหญิงแจ่ม เรื่อง ผัวเช่า เหล่านี้ไม่ได้ประกอบอาชีพแต่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางจนถึงสูง เพราะตัวละครมีรายได้จากสามี ซึ่งประกอบอาชีพรับราชการเป็นขุนนาง ยกเว้นมารดาของเจนจิตที่สามีประกอบอาชีพทนายความ และอาชีพของสามีเหล่านี้ สามารถก่อ

หนุ่มรยาและครอบครัวให้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และยังมีหน้ามิดานในสังคมอีกด้วย

นอกจากมารดาทั้ง 12 ตัวในกลุ่มนี้ จะมีฐานะทางเศรษฐกิจดีแล้ว ยังมีชื่อเสียงในวงสังคมชั้นสูงอีกด้วย ภาพลักษณ์ของมารดาเผด็จการจะเป็นผู้ที่มีศักดิ์มีตระกูล บุคลิกดีมีสง่า แต่งตัวเก่ง อ่อนหวาน แต่มีความเข้มแข็งเด็ดขาดและเชื่อว่าตัวละครหญิงกลุ่มนี้ 6 ตัว ได้แก่ คุณนายพร เรื่องนางสาวอบเชย คุณนายวิมล เรื่องอังสนาหย่าผัว นายแม่ เรื่องเลือดในดิน คุณหญิงแจ่มใส เรื่องผิวเข้า ทองพูน เรื่องเลือดพเนจร และล้วน เรื่องล้นฟ้า จะขาดสามที่คอยให้คำปรึกษา แต่ก็พบว่าตัวละครหญิงที่มีสามีนั่น เป็นสามที่คอยอำนวยความสะดวกมารดาเผด็จการจึงค่อนข้างมีอำนาจในครอบครัวแต่เพียงผู้เดียว เช่นเดียวกับมารดาที่ไม่มีสามีแล้ว ดังนั้นเธอจึงมีหน้าที่ในการอบรมดูแลและมีสิทธิขาดต่ออนาคตของลูก

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาเผด็จการมีสาเหตุมาจาก

1. ชนชั้น ภาพลักษณ์ของมารดาเผด็จการทั้ง 12 ตัว ยกเว้น ล้วนจากเรื่องล้นฟ้า เหล่านี้มีความต้องการให้ลูกดำเนินชีวิตไปในวิถีทางชนชั้นเดียวกันกับตนเอง ได้แก่ มีอาชีพที่มีเกียรติได้รับการยกย่องในวงสังคม ได้แต่งงานกับชายร่ำรวยมีฐานะอยู่ในชนชั้นเดียวกับตน เช่น คุณนายมะลิวัลย์ เรื่องลูกชู้ เธอต้องการให้หมียาวบุตรสาวได้แต่งงานกับตังนายร้อยหนุ่มที่เธอพึงใจ โดยกีดกันไม่ให้หมียาวได้คบหากับทิมเด็กที่ไม่มีสกุลฐานะชาติและไร้อนาคต ดังผู้เขียนบรรยายว่า "คุณนายก็ลงมือเทศนาลูกสาวต่อ ลงท้ายด้วยการออกคำสั่งห้ามติดต่อกับทิมอย่างเด็ดขาดและห้ามไม่ให้ไปจ่ายกับข้าวในตอนเช้าอีก" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ฎ : 351) โดยที่เธอไม่ได้ใช้เวลาศึกษาถึงอุปนิสัยใจคอของทิม แต่เธอเอาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ยศศักดิ์ ตระกูล อาชีพ มาเป็นเกณฑ์วัดคุณค่าของคน เธอบีบบังคับบุตรสาว สั่งห้ามอย่างเด็ดขาด โดยไม่มีการประนีประนอมเลย

คุณหญิงเรื่องพจนพิลธิ เรื่องนางไพร ก็เช่นเดียวกัน เธอไม่เห็นว่าการที่หญิงสาวชนบทที่จักรบุตรชายของเธอพึงใจนั้น มีคุณค่าอะไรเหมาะสมกับฐานะและตระกูลของเธอ เธอบังคับข่มขู่จักรอย่างไม่มีเหตุผลและห้ามติดต่อกับคนนั้นจนิจโดยเด็ดขาด เช่นเดียวกับทองพูน เรื่องเลือดพเนจร เธอไม่ใส่ใจเมื่อบุตรชายคนกลางมาขอร้องขอให้เธอช่วยไปสู้ชอกก่อนทองหญิงบ้านนอกคนหนึ่งให้แก่เขา เพราะเธอได้มองหญิงอื่นไว้ให้เขาแล้ว เธอถือเกียรติ ถือศักดิ์ศรีเกินกว่าจะยอมรับก่อนทองเข้ามาร่วมเครือญาติด้วย ดังที่ผู้เขียนบรรยายไว้ว่า "...เธอคุ้นกับนิสัย

เผด็จการภายในบ้านตลอดมา สามี่และลูกกลัวเกรงเธอโดยทั่วหน้า..." (สวัศน์ วรดิลก. 2520 จ : 164)

และหากบุตรคนไหนไม่ดำเนินตามทิศทางที่เธอชี้ดวงเอาไว้บุตรคนนั้นก็ไม่สามารถอยู่ร่วมสายคาเดียวกับเธอได้ แม้จะเป็นคุณาใหญ่บุตรชายที่เธอรักที่สุดก็ตาม เมื่อคุณาใหญ่ออกนอกเส้นทางที่เธอกำหนดไว้ เขาได้คนรับใช้ในบ้านเป็นภรรยา ดังที่เขาวน่เลิคน้องสุดท้องกล่าวกับชาตรีถึงเรื่องราวของคุณาใหญ่ว่า

... "พี่ใหญ่ซึ่งแสนชื่อ โง่ เรียนน้อย ตกเป็นเครื่องเล่นของคุณแม่ สุดท้ายนี้ให้เป็นอะไรได้ตามใจคุณแม่ ครั้นพี่ใหญ่ได้กับพเยาว์ ซึ่งทั้งสองรักใคร่กันอย่างจริงจัง คุณแม่กลับลงโทษพี่ใหญ่ ไล่จากบ้าน ตัดขาดจากความเป็นแม่ลูกกัน ซึ่งเกือบเท่ากับคุณแม่ประหารชีวิตพี่ใหญ่ซึ่งเงินเดือนก็แสนน้อย...ประหารลูกในท้องของพเยาว์ด้วย" ... (สวัศน์ วรดิลก. 2520 จ : 182)

เนื่องจากทองพูนเป็นผู้หญิงฉลาดมีความสามารถทั้งการกิจการงานในบ้านและนอกบ้าน เธอต้องรับภาระเลี้ยงลูกบุตรทั้งสามโดยลำพังเมื่อสามี่เสียชีวิต ขณะที่บุตรคนเล็กยังเรียนอยู่ในชั้นอนุบาลเท่านั้น บุตรทั้งสามจึงเป็นความหวังอันสูงสุดของเธอที่เธออยากป้อนให้ ได้ตั้งใจจนกระทั่งเขาวน่เลิคน้องคนสุดท้องต้องย้ายออกจากบ้านไปเพราะทะเลาะกับทองพูนอย่างรุนแรง ทองพูนเริ่มเหงา ยอมรับฟังความคิดเห็นของลูกคนกลางบ้าง เพราะเหลือเขาอยู่เพียงคนเดียว ดังคำพูดของชาตรีกับทองพูนว่า

... "ความคิดของคุณแม่ในการเลี้ยงดูปกครองพวกเรา เรียงกันตามตรงก็ต้องถือว่าเป็นการปกครองระบบเผด็จการ กล่าวคือ คุณแม่ถือเอาความรักความพอใจของคุณแม่ที่หยิบยื่นให้ลูกฝ่ายเดียวไม่เคยคิดว่าลูก ๆ มันก็มีหัวใจหัวใจ มีเสรีภาพในทางความคิดที่จะกระทำการใด ๆ โดยอิสระใจตัวไม่เคยมีใครมาบอกบหรือบังคับทั้งทางตรงทางอ้อม...สำหรับพี่ใหญ่คุณแม่รักมาก เพราะเหมือนคุณแม่พ่อยิ่งกว่าลูกทุกคนจึงหวังมากป้อนมากไปหน่อย ทำให้พี่ใหญ่อ่อนแอไปหมด เรียนหนังสือก็อ่อน ความคิดสติปัญญา

ก็อ่อน เพิ่งจะมากล้าแอ่นอกรับการกระทำของเขามีสื่อเพียวก็ด้วยอำนาจความรัก
เท่านั้นเอง... แทนที่คุณแม่จะอภัยผิดให้ กลับไม่ยอมลดราวาศอกไล่เขาออกจากบ้าน
ไป...

สมัยก่อน ๆ พ่อแม่ใช้ระบบเผด็จการกับลูก ๆ แทบทุกครัวเรือน พ่อแม่พูด
อะไรว่าอะไรเป็นต้องถูกทั้งนั้น ลูก ๆ ไม่มีสิทธิคัดค้าน ได้แต่ยอมจำนน ปลอ่ยกให้ผล
ร้ายที่เกิดขึ้นกับคำว่าชะตากรรม แต่สมัยนี้ประชาธิปไตย ลูก ๆ สมัยนี้เรียนมากกว่า
สมัยก่อน เมื่อเรียนมากปัญญาความคิดก็สูงขึ้น บางที่สูงกว่าพ่อแม่ด้วยซ้ำ ดังนั้นลูก ๆ
ไม่ค่อยยอมให้มีการกดขี่ทางความคิดปิดกั้นเสรีภาพของพวกเขา" ... (สุวัฒน์ วรดิลก.
2520 จ : 255-260)

ในที่สุดทองพูนก็เริ่มลดทีริลัง และเมื่อเธอได้พบกับก้อนทอง เธอเกิดความรู้สึกใน
กิริยาร่าจ่าและท่าทีของเด็กสาวที่เหมือนกับได้รับการอบรมมาอย่างดี และเธอก็ยอมรับก้อน
ทองเข้ามาเป็นสะใภ้พร้อมให้อภัยบุตรชายคนโต และบุตรสาวคนเล็กก็กลับเข้ามาอยู่กับเธอ
เหมือนเดิม

ศกุนตรา เรื่องอังสนาหย่าผัว มีความผิดหวังในตัวอังสนาบุตรสาวตั้งแต่อังสนาเกิด
เพราะศกุนตราอยากได้บุตรชาย หนำซ้ำอังสนายังไม่มีความสวยเลย ไม่เหมือนศกุนตราที่
สวยสง่าและมีบุคลิกดี เก่ง และคล่องแคล่ว ศกุนตรา ดุด่า ตวาด ช่มชู้อังสนาตั้งแต่มิได้
พูด จนอังสนากลายเป็นคนติดอ่าง เพราะกลัวมารดา และขาดความมั่นใจในตนเอง ครั้น
อังสนาเรียนจบเธอก็ให้อังสนาแต่งงานกับเทวัญ คนที่เธอเห็นชอบ เพราะเขามีหน้าที่การ
งานดี พื้นฐานครอบครัวดี เธอจึงใช้วิธีพูดจาหว่านล้อมบุตรสาวต่าง ๆ นานา

... "เขาเป็นเพชรเม็ดยอดที่ล้ำปลั่ง ใคร ๆ ก็อยากได้ไปครอบครอง ลูกแม่แม่จะ
เป็นเพชรในตม แต่ก็เพชรแท้เหมือนกัน คู่ควรกันทุก ๆ ทางไม่ว่าฐานะหรือชาติ
ตระกูล ทางเขาแม่จะเป็นผู้ดีเก่าแต่เราก็ไม่น้อยหน้าไปกว่าเขา คุณยายของลูกนะ
หลานแท้ ๆ ของเจ้าพระยาเขียวชะมด แม่ว่าคู่ควรกันที่สุด นะลูกนะ ชีวิตแม่ก็คงไม่
ยืนยาวไปถึงปี ขอสักแม่ได้อุ้มหลานยายสักคนเถอะ แม่ก็จะหลับตาตายอย่างเป็นสุข

"ไอ้ฉันไม่เคยได้อิสราภาพสักที สงสัยเมียใหม่ที่มีนจะมี แม่คงจัดการให้อีก
เหมือนคนที่ตายนั้นแหละ ไอ้รัฐมันรักมันชอบอะไรเมื่อไหร่ มารดาลืมหื้มทั้งนั้น
ตอนนั้นพวกเราแค้นแทบเป็นแทบตาย มันยังด่าเราเลยว่า อย่าไปเลือก เรื่อง
ครอบครัวมัน" ... (สวัสด์ วรติลก. 2509 ค : 10)

และในที่สุดเมื่อเยาวภาภรรยาที่มารดาหาให้เสียชีวิตลง รัฐก็เริ่มแข็งข้อ ตามใจ
มารดาน้อยลง ทำให้มารดาค่อย ๆ ซึมซับกับการเปลี่ยนแปลงของรัฐ ยอมรับในความคิดของ
ลูกบ้าง และเลิกใช้อำนาจเผด็จการกับเขา

ในเมื่อฐานะทางเศรษฐกิจและความนับหน้าถือตาในสังคม ที่มารดาเผด็จการสร้าง
สมมา เธอก็ย่อมต้องการให้ลูกดำเนินรอยตามโดยมีวิถีชีวิตเฉกเช่นเดียวกับเธอ คือ มีชีวิต
ในสังคมเมืองที่มีความเจริญก้าวหน้า มีสาธารณูปโภคพอเพียง มีทรัพย์สินเงินทองใช้จ่ายอย่าง
ฟุ่มเฟือยเป็นชนกลุ่มน้อยที่อยู่ในชนชั้นเหนือกว่าชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ มารดาเช่นปวีณา
เรื่องแผ่นดินของเขา และมารดาของเจนจิต เรื่องแผ่นดินเดียวกัน จึงพยายามหว่านล้อม
เอาใจให้เหตุผลกับบุตรสาวที่ไม่เห็นด้วยกับระบอบการปกครองของสังคมที่มักให้สวัสดิการ
แก่ชนกลุ่มน้อยของประเทศ โดยเฉพาะในสังคมเมืองหลวงมากกว่าสังคมชนบทของประเทศ
ขีดชนก เรื่องแผ่นดินของเขา และเจนจิต เรื่องแผ่นดินเดียวกัน จึงพยายามผละจากชนชั้น
ของมารดาที่ครอบงำเธอเอาไว้ และทั้งสองก็ประสบผลสำเร็จในที่สุด

2. ความกตัญญู ส่วน เรื่องล้นฟ้าเป็นมารดาเผด็จการเพียงตัวเดียว
ที่ต่อการศึกษาและมีอาชีพรับจ้างทำงานบ้านเธอจึงไม่มีฐานะทางเศรษฐกิจ และฐานะทาง
สังคมใด ๆ แต่เธอมีความกตัญญูต่อชนชั้นเจ้านายมาก เธอจึงอบรมสั่งสอนลูกเท่าที่ความรู้
ความสามารถของเธอสอนเขาได้ และสิ่งเดียวที่เธอเน้นย้ำสั่งสอนลูกตลอดเวลาคือการ
ให้ความเคารพกตัญญูต่อนายจ้าง คอยช่วยเหลือนายจ้างในทุกสถานการณ์ เช่น ตอนที่คุมช่าย
หนีออกจากบ้าน และให้ล้นฟ้าตามไปด้วย

"คุณช่ายต้องการหนีพ้อออกจากบ้านชวนผม ผมก็ต้องมา แม่สอนผมให้คอยรับใช้
ดูแลคุณช่าย ให้อยู่แทนคุณช่ายด้วย ผมก็ต้องเชื่อแม่.. ตอนเราจะหนีมาด้วยกัน แม่ก็รู้.." (สวัสด์ วรติลก. 2518 ข : 21)

ภาพลักษณ์ของมารดาเผด็จการส่วนใหญ่ เป็นมารดาที่มีการศึกษาสูง มีอาชีพที่มีเกียรติ ได้รับการยกย่องในวงสังคม เธอจึงพยายามใช้อำนาจของการเป็นมารดาอบรมสั่งเสริมลูกให้ดำเนินชีวิตตามวิถีทางที่เธอได้วางเอาไว้ โดยไม่คำนึงถึงจิตใจและความคิดเห็นของลูกเลย และหากลูกไม่ปฏิบัติตามที่เธอต้องการก็ไม่สามารถอยู่ร่วมกับเธอได้อีกต่อไป

ภาพลักษณ์ของมารดาเผด็จการ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาที่ผู้เขียนมักสนับสนุนให้ตัวละครผู้หญิงของเรามีการศึกษาสูง เพื่อสามารถพึ่งตนเองเป็นที่พึ่งของครอบครัวได้

1.1.2 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาที่สนใจแต่ตนเองไม่สนใจลูก

ภาพลักษณ์ของมารดาที่สนใจแต่ตนเองไม่สนใจลูก หมายถึง มารดาที่เห็นแก่ตัวเองก่อนที่จะเห็นแก่ลูก สนใจในความต้องการของตัวเองก่อนความต้องการของลูก ไม่ว่าเธอจะทาสีจิดเธอมักคิดถึงแต่ตนเองก่อนเสมอไป

ภาพลักษณ์ของมารดาที่สนใจแต่ตนเองไม่สนใจลูก มีจำนวน 8 ตัว ดังปรากฏรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตาราง 2 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาที่สนใจแต่ตนเองไม่สนใจลูก

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ข้อจิด	คุณหญิง	50-55	-	มัธยมศึกษา*	สูง	สวยงามตามแบบผู้หญิงชนชั้นสูงในสังคมเมือง	ท้วม ผิวพรรณอ่อนงาใส แววดาไม่จริงใจ เย่อหยิ่ง

ตาราง 2 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ขอจำจนวันตาย	บุญน้ำ	36 เศษ	-	มัธยมต้น*	สูง	ทันสมัย ไม่มีดัด	มีเสน่ห์ เย้ายวน และดูสาวกว่า อายุจริง
นางสาวไพระดก	คุณหญิงพิม	40 เศษ	-	มัธยมศึกษา*	สูง	ทันสมัยตาม แบบผู้หญิงใน สังคมเมือง ประณีต	ผิวขาวผ่อง ใบหน้าใหญ่ หน้าผากกว้าง มีไฟดากลางแก้ม ข้างซ้าย รูปร่าง ท้วมใหญ่
	สายใจ	40	ทำสวน ทำไร่	ประถมศึกษา*	สูง	ตามแบบชาว ชนบท	ท้วมดำ นัยน์ตา พองโต ปากหนา
ลมหนาว	ช่อเพชร	34	พนักงาน บริษัท	มัธยมปลาย*	สูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงใน สังคมเมือง	สวย ชาว ผิวพรรณดี

ตาราง 2 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ลูกชู้	วิไล	40-50	ค้าขาย รูปหอม น้ำอบ พวงหรีด	มัธยมต้น	ปานกลาง ค่อนข้างสูง	ตามแบบผู้หญิง สูงอายุใน สังคมเมือง บางครั้งไม่ มีคิติด	ท้วม ใบหน้า ระเรื่อด้วย เลือดฝาด สวมแว่นตา
เลือดนาคิน	ขึ้น (กาไล)	25	ค้าขาย	ประถมศึกษา*	ปานกลาง ค่อนข้างต่ำ	แบบหญิงชนบท ทั่วไป	สวยมาก
น้ำฝน	ลัดดา	24	—	ปริญญาตรีจาก ต่างประเทศ	ปานกลาง ค่อนข้างสูง	ทันสมัย และ ไม่มีคิติด	สวย รูปร่างดี

รวม 8 ตัว

*จากการสันนิษฐานของผู้วิจัย โดยอาศัยข้อมูลจากพฤติกรรมของตัวละครที่ผู้เขียนกำหนดไว้ในเรื่อง

ภาพลักษณ์ของมารดาในกลุ่มนี้มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง ยกเว้นขึ้น เรื่องเลือดนาคิน ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางค่อนข้างต่ำแต่มีรูปร่างหน้าตางดงาม ซึ่งต่างกับสายใจ เรื่องนางสาวพระดก และ วิไล เรื่องลูกชู้ ที่ไม่สวยแต่ร่าเริง ส่วนคุณหญิงพิน เรื่องนางสาว

ไพระดก คุณหญิง เรื่องห้องจิต และ บุญมา เรื่องขอจางวันตาย จะเพียบพร้อมทั้งฐานะ และ ความสวยงามของหน้าตาผิวพรรณ แม้ว่าตัวละครทั้งสามนี้มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และไม่ได้ประกอบอาชีพ แต่เธอได้รับอำนาจทางเศรษฐกิจจากสามีจึงทำให้เธอมีฐานะความเป็นอยู่ที่สุขสบาย ต่างจากสายใจเรื่อง นางสาวไพระดก วิไล เรื่อง ลูกชู้ และขึ้น เรื่อง เลือดนินดิน ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ไม่มีสามีให้พึ่งพิง ต้องประกอบอาชีพด้วยความขยันขันแข็ง จนมีฐานะทัดเทียมคนอื่น

ระดับอายุของมารดาในกลุ่มนี้มี 2 กลุ่ม คือ อายุระหว่าง 24-40 ปี ได้แก่ ขึ้น เรื่องเลือดนินดิน ช่อเพชร เรื่องลมหนาว ลัดดา เรื่องน้ำฝน และ บุญมา เรื่องขอจางวันตาย ได้รับบทบาทของมารดาในช่วงที่บุตรชายและบุตรสาวยังอยู่ในวัยเด็ก อีกกลุ่มหนึ่งมีอายุระหว่าง 40-55 ปี ได้แก่ คุณหญิง เรื่องห้องจิต คุณหญิงพิน และสายใจ เรื่องนางสาวไพระดก และวิไล เรื่องลูกชู้ มีบทบาทในเรื่องเมื่อบุตรชายและบุตรสาวอยู่ในช่วงวัยรุ่น ยกเว้นวิไลที่มีบุตรยังเด็กอยู่ เพราะเป็นเด็กที่เพิ่งขอมมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม

แม้ว่ามารดาในกลุ่มนี้ทั้ง 8 ตัว จะมีความแตกต่างกันทั้งในด้านอายุ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และลักษณะรูปร่างหน้าตา แต่การแต่งกายของมารดาในกลุ่มนี้มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือเป็นตัวละครที่รักสวยรักงาม แต่งตัวเก่ง และประณีตบรรจงมาก อาทิ คุณหญิงพิน เรื่องนางสาวไพระดก

"คุณแม่คิดจะแต่งงานอีกหรือคะ... เพราะเครื่องสำอางกับการประเทืองใจไม่เว้นวัน..."

"อยู่คะ อยู่ในห้องคุณแม่ ห่มผ้าเช็ดตัวผืนเล็ก ๆ นั่งแต่งหน้าทาปากอยู่หน้ากระจกแน่ะคะ" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2509 ก : 48-49, 51)

ภาพลักษณ์ของมารดาที่สนใจแต่ตนเองไม่สนใจลูกมีสาเหตุมาจาก

- กิเลสตัณหา ความมัวเมาในกิเลสตัณหาของตัวละครที่เป็นมารดา โดยเฉพาะด้านกามารมณ์กับชายอื่น ทั้งที่ไม่ได้สมรส ตัวละครมักเสื่อมเสียด้านชู้สาว ประพฤติผิดศีลธรรม ลักลอบมีความสัมพันธ์กับชายอื่นทั้งที่ตนเองยังมีสามีอยู่และไม่มีสามีแล้ว ด้วยความที่ตัวละครมีฐานะทางเศรษฐกิจดี และช่างแต่งตัวอยู่เสมอ ๆ มีลักษณะรูปร่างหน้าตาต่างดงาม

น้ำบัลลี แต่เพื่อเกียรติยศ เพื่อศรัทธาของลูก ๆ และคนในบ้าน คุณพี่ปิดเรื่องตามมา เกือบยี่สิบปี..

" เรื่องที่ผมขอร้อง ไม่ได้เกี่ยวกับความเป็นสาวของมัน ซึ่งสำหรับให้ฮาเริ่ม ของคุณหญิง อาจจะมีควมสำคัญในทางอื่น" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 ก : 334 -335)

และคุณหญิงปล่อยให้ลูกคิดตัดสินใจ เรื่องราวต่าง ๆ กันเอง ดังที่เธอปรารภกับ ข้องจิต "อยากจะพูดสักเล็กน้อยเท่านั้น ฉันเป็นคนไม่ชอบพูดมาก ไม่อยากจ้ำจี้จ๊าไชใคร เลี้ยงลูกก็อยากให้รับผิดชอบกันเอง ประพฤติดีกันเอง..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 ก : 103) และเมื่อถึงคราวที่คุณหญิงอยากอบรมสั่งสอน คุณหญิงก็ยุ่งงานทางที่ผิดศีลธรรม เช่น ยุให้จรัญตรชายปลุกปล้ำข้องจิต น้องต่างมารดาเพื่อสุขุมรดกแต่ก็ไม่ได้สำเร็จ ทำให้ข้องจิต มาต่อว่าเอาได้ ดังนี้

... "เกิดความระย้าขึ้นเสียก่อน โดยบุตรชายของท่านเป็นผู้ทำกับหนูเมื่อคืนนี้ หวัง ว่าท่านคงทราบ เรื่องแล้ว"

"ฉันไม่รู้อะไรเลย" คุณหญิงทำหน้าตาย

"ไม่ทราบหนูจะบอกให้ นายจรัญเข้าไปปล้ำหนู"

"ใช่จรัญแน่หรือ หล่อนไม่ได้จำผิดหรือ อย่าลืมนะคนหนุ่มในบ้านนี้มีหลายคน เจ้าสังเวียนก็หยอกเมื่อไหร่" ข้องจิตสุดท้ายใจจะจับโทษ

"หนูยังเป็นคน ต้องจำสัตัวได้เสมอ ไม่แน่ว่าเปิดไฟดูก็รู้ว่ามันยังเป็นสัตว์ตัว นั้นไม่ใช่ตัวอื่น"

"ระวังปากค่อน้อย อย่างน้อยมันก็เป็นลูกฉัน" คุณหญิงเสียงเครือด้วยความ โกรธ

"เมื่อคืนมันกินเหล้ากับเพื่อน มันอาจเมา คนเมาก็ถือสาหาความไม่ได้หรอก" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 ก : 445-446)

ตลอดเวลาของการเป็นมารดาคุณหญิงมีความสุขกับผู้ชายที่ผ่านเข้ามา จนเลยที่จะให้ความสนใจบุตร จนบุตรทั้งสองต้องล้มเหลวในชีวิตดังกล่าว เพราะขาดผู้นำทางที่ถูกต้องให้ คุณหญิงพิมพ์ เรื่องนางสาวพระดกก็เช่นเดียวกัน เธอสนใจแต่เรื่องของตนเอง หาความสุขสวสนบ่อยครั้งที่เธอต้องผิดคำพูดกับลูก จนลูกขาดความเชื่อถือนในคำพูดของมารดา ดังเช่น

"คุณแม่จะไม่คอยสนใจใครเลยแม้แต่ลูกของคุณแม่เอง..." (สวัศน์ วรติลก.

2509 ก : 87)

คุณหญิงพิมพ์ผ่านการสมรสมาแล้วถึง 2 ครั้ง มีบุตรสาวชื่อพระดกกับสามีคนแรก เมื่อแต่งงานครั้งที่สองใช้คดีที่คุณอรรถสามีคนที่สองรักพระดกเหมือนลูกแท้ ๆ เพราะเขาเองไม่มีบุตรสาว พระดกไม่ค่อยได้พูดคุยกับมารดาเท่าใดนัก เพราะมารดาเอาแต่แต่งตัวเข้าสังคม ทั้งพระดกให้อยู่กับบ้านและได้รับใช้จนกระทั่งคุณอรรถตาย คุณหญิงพิมพ์ก็ลักลอบมีความสัมพันธ์กับผู้ชายกับแจ้ ทนายความประจำตระกูลซึ่งมีภรรยาแล้วถึง 3 คน คุณหญิงพิมพ์ยังห่างเหินกับพระดกมากขึ้นอีก เพราะต้องไปคอยเอาอกเอาใจแจ้ และยังมีงานสมาคมอีกมากมาย

เพราะคุณหญิงพิมพ์ลุ่มหลงในตัณหาจนหลงลืมบุตรสาวตลอดมา แม้เธอเองจะพยายามแล้วก็ตาม แต่เธอก็ยังคงอยู่ในอาณาจักรของฝ่ายต่ำที่มีอิทธิพลเหนือกว่า ดังที่เธอเคยคิดว่า

... "ใจแม่นั้นอยากไปชื่นชมกับความสามารถของลูกเสมอ แต่ทุกปีมาแม่อดเฟลใจเฟลกายมิได้เลย อาณาจักรของแซมเบญบ้าง ไวนบ้าง ทำให้แม่เฟลิดเฟลในอ้อมแขนของนายแจ้ แรงฤทธิ์ ทนายกลางคนผู้มีเสน่ห์ จนเวลาผ่านไปอย่างไม่รู้สีกตัว และอย่างไม่รู้สีกตัวเหมือนกันเมื่อเขาปลุกให้รีบแต่งตัวลงไปขับรถกลับบ้าน ซึ่งพอรถเลี้ยวเข้าบ้านก็สวนกับบรรดาพระสงฆ์ ที่เเวมารับถวายนิมิตบาตประจำวันในตอนรุ่งอรุณ" ... (สวัศน์ วรติลก. 2509 ก : 196)

ช่อเพชร เรื่องลมหนาว เป็นหญิงสาวที่เกิดในตระกูลสูง ได้หนีตามคนรักยากจนคนหนึ่งไปจนมีบุตรสาวคนหนึ่งชื่อเพชร และวันหนึ่งช่อเพชรกับสามีทะเลาะกันอย่างรุนแรง ทั้งสองได้เลิกกัน และช่อเพชรได้สมรสใหม่กับจกกล ช่อเพชรเริ่มไม่สนใจเพชร เธอเอาใจใส่

แต่สามีใหม่ของเธอสั่งบทรักอย่างเปิดเผย เธอหลงใหลเขาเสียจนไม่เคยระแวงว่าจกมลจะหวังในตัวแพรวบุตรสาวของเธอ จนกระทั่งจกมลปลุกปล้ำแพรว และแพรวหนีจากไป ชื่อเพชร นักโทษจกมลในตอนแรก แต่แล้วก็เฉยเสีย ไม่คิดติดตามแพรวเลย ดังคำพูดของซัดว่า

... "นายจกมลมาเยี่ยมถูกคำโขมจกมลเงเง จนนายจกมลต้องปิดประตูไม่ให้ใครเข้าไปพักเป็นนานถึงได้เปิดประตูกลับไป คุณแม่ของหนูก็ปกติเหมือนเดิม เข้าใจว่านายคนนี้คงปลอมโยนเก่ง"

แพรวถอนใจน้อย ๆ นายจกมลลงปิดประตูปลอมโยนแม่ที่ไร แม่ต้องใจอ่อนอย่างนี้เสมอ... นานมาแล้ว ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2509 ฉ : 192)

และ

... "นี่แสดงว่า อะไรที่ชีวิตของคุณแม่ของแพรวต้องการ หากไม่ใช่ตัวเองช่วยคนเดียวของท่าน ฉะนั้นเมื่อเกิดกรณีขึ้นจนแพรวไม่ได้กลับบ้าน ผู้ที่ควรดีใจ ใจออกก็คือคุณแม่ของแพรวนั่นเอง เพราะข้อคิดที่ผิวจะเป็นพระยาเทครัว หรือลูกแย่งพ่อแม่หมดสิ้นไปนคราวนี้เอง จ้างคุณแม่ของแพรวก็ไม่ได้นรชนชวนชวยตามแพรวหรอก" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2509 ฉ : 199)

นอกจากชื่อเพชรไม่ติดตามหาแพรวแล้ว ชื่อเพชรยังกล่าวหาว่าแพรวหนีตามผู้ชายไปอีกด้วย

อาทิตย์บุตรชายของขึ้น เรื่องเลื้อยดินดินก็หนีออกจากบ้าน แต่หนีไปด้วยความน้อยใจและโกรธมารดาที่แต่งงานใหม่ ทั้งที่อาทิตย์ไม่ยากาให้แม่มีสามีใหม่ เพราะเขาแน่ใจว่าพ่อของเขายังมีชีวิตอยู่ ขึ้นผู้ซึ่งเคยรัก เคยเอาใจใส่ลูก แต่ครั้งแต่งงานใหม่ ๆ ก็หลงลืมบุตรชาย ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

"... แหวนหมั่นวงเล็กแต่เพชรแท้ส่องประกายนำตื่นตา แม่ขึ้นถึงกับตื่นใจเพราะในชีวิตไม่เคยประสบภาวะเช่นนี้มาก่อน ทาเอาหล่อนลืมลูกชายเสียสนิท นึกขึ้นได้เมื่อแขกกลับ

กันหมดแล้ว..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2521 พ : 105)

หลังจากแต่งงานแล้ว อาทิตย์ก็ติดค้างไม่ยอมย้ายตามมาอยู่ที่บ้านสามีใหม่ของเธอ เธอจึงประมาณว่าอีกสักพักก็จะไปรับบุตรชายมาอยู่ด้วย แต่อาทิตย์ได้หนีออกจากบ้านไปเสียก่อน

"แม่ขึ้นกับนายอำเภอ มัวแต่ซ้ำว้าหม่ปลาหมึกกัน สัปดาห์เศษตา เรื่องก็หน้าตื่นมาหาถึง บ้านพักนายอำเภอ" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2521 พ : 115)

อาทิตย์ได้หนีไปแล้วเพราะภรรยาคนที่สามมีสามีใหม่ เมื่อมารดาสามีใหม่เขาก็ไม่สามารถอยู่กับมารดาได้อีกต่อไป

วิไล เรื่องลูกชู้ก็เช่นเดียวกัน เธอหลงใหลสามีที่เป็นพระเอกยี่เก จนขาดความเอาใจใส่ต่อทิมบุตรบุญธรรม ที่เธอเคยรัก ดูแลอย่างทะนุถนอม เธอลืมจ่ายเงินค่าขนมให้ทิมไปโรงเรียนเอาเงินค่าเทอมของทิมไปบำเรอสามีใหม่ ดังที่ชายแปลกหน้าคนหนึ่งถามทิมว่า

... "ตั้งแต่ได้หัวหม่ม คุณวิไลไม่ค่อยสนใจทิมซะใหม่ เสื้อผ้าขาด แม่ครัวคนซื้อเย็น ต้องเย็บให้เพราะเวทนา บางวันไม่กล้าเข้าไปขอสตางค์ไปกินขนมโรงเรียนเพราะคุณวิไลเลิกตื่นเช้า กกหัวหม่มตื่นเอาตะวันโด่ง ทิมรอไม่ไหวเลยไป อดขนมโรงเรียนซะใหม่" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 พ : 176)

ทิมได้เข้าสอบด้วยอำนาจเงินของชายแปลกหน้าแท้ ๆ คุณวิไลไม่ได้สนใจเขาเลยถามอย่างแปลกใจคำเดียวว่า

"ครูเขายอมให้เข้าสอบหรือลูก โธ่เขาดีจริง ๆ นะ"

เท่านั้นเอง คุณวิไลไม่ยอมฟังด้วยซ้ำว่าทิมจะตอบอย่างไร รีบประคองภาคภูมิใจเข้าไปปรนนิบัติหัวหม่ม ซึ่งยังนอนกระดิกเท้าฟังวิทยุอยู่ข้างบน (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 พ : 180)

ในที่สุดทิมก็หนีจากไป วิไลเกิดความเสียใจเพียงวูบเดียว เมื่อสามีใหม่เข้ามาปลอบโยน เธอก็ลืมเรื่องทิมได้สนิทเลย

สายใจ เรื่องนางสาวโพระตก แม้เธอจะมีอายุถึง 40 ปีเศษ และมีบุตรสาวอยู่ในช่วงวัยรุ่นเธอยังสนใจเพศตรงข้าม และหลงรักนายศลชายหนุ่มที่เธอส่งเสียให้เรียนหนังสือ สายใจให้ทำนายศลโดยไม่เกรงต่อคำครหาและความรู้สึกของสายสมรบุตรสาว ดังที่ผู้เขียน

บรรยายไว้ว่า

... "สายสมร เคยเห็นมารดาให้ทำที่นายคลตั้งแต่อยู่บ้านกรุงเทพฯ นางสายใจตัว
 ล่อนจ้อนอยู่ในห้องน้ำ สายสมรนั่งทำการบ้านอยู่อีกห้องไม่ห่างกัน แต่มารดากลับ
 ตะโกนเรียกนายคลซึ่งกำลังยกลูกเหล็กออกกำลังอยู่ข้างล่าง ให้ขึ้นมาหยิบผ้าเช็ดตัว
 ส่งให้ แล้วนางสายใจก็แถมประตูห้องน้ำออกมารับผ้าเช็ดตัว" ... (สุวัฒน์ วรดิลก.
 2509 ก : 361)

สายใจภาคภูมิใจที่ได้แสดงให้เห็นต่อใครต่อใครว่า เธอกับคลเป็นสามีภรรยา กัน ไม่รู้สึก
 อับอายต่อสายตาของชาวบ้านทางฝั่งหมื่นเมียแก่ สายสมรกลับอับอายแทนมารดาแต่ก็ไม่สามารถทำอะไรได้ และแล้วสายใจก็ตายจากไปด้วยโรคมะเร็ง ทั้งมรดกไว้ให้คลและ
 สายสมร โดยมีข้อแม้ว่าทั้งสองต้องแต่งงานกัน เธอหวังแทนชายคนนั้นไว้เป็นสมบัติ เมื่อเธอ
 ไม่ได้ลูกก็ต้องได้ โดยสายใจไม่สนใจว่าสายสมรนั้นมีคนรักแล้วหรือยัง สายสมรจะเต็มใจไหม
 หากต้องแต่งงานกับนายคลเพราะมรดก นายคลจะมีความสุขในชีวิตคู่หรือไม่ เธอไม่สนใจเธอ
 สนใจเพียงแค่นายคลต้องเป็นทรัพย์สินสมบัติของเธอตลอดไป

มารดาที่สนใจแต่ตนเองไม่สนใจลูกกลุ่มนี้ ไม่ใช่ว่าจะไม่รักลูก เธอรักลูกมาก แต่
 ก็เลิสดัดหา อำนาจฝ่ายต่ำชักชวนให้เธอมีวามโลภโลภลงไปจนกลายเป็นคนไม่รักลูก ทอดทิ้ง
 ลูกไม่เอาใจใส่ต่อความรู้สึก ความเป็นอยู่ของลูกเท่าที่มารดาทั่วไปพึงกระทำ

1.1.3 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาที่ประจุทาสของลูก ภาพลักษณ์ของ

มารดาที่ประจุทาสของลูกจะรักลูกมาก ดูแลทั่วไยปรนนิบัติทุกอย่างโดยไม่ยอมให้ลูกต้อง
 ลำบากเหนื่อยยากเลย เธอไม่เคยดุด่าหรืออบรมสั่งสอนลูก ด้วยเกรงว่าลูกจะไม่สบายใจ
 มารดานกลุ่มนี้จึงเป็นมารดาที่อดทน ซึมเศร้า คล้อยตามความคิดเห็นของลูกทุกอย่าง เธอ
 ไม่เคยแสดงความคิดเห็นที่ขัดกับความคิดเห็นของลูก แม้บางครั้งเธอจะไม่เห็นด้วยเลยก็ตาม
 เธอยอมตกอยู่ภายใต้อำนาจการกดขี่ของลูก เพราะปรารถนาเพียงให้ลูกมีความสุข ภาพ
 ลักษณ์ของมารดาที่ประจุทาสของลูก ปรากฏจำนวน 14 ตัว ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 3 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาที่ประสบความสำเร็จของลูก

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ทะเลไม่ เคยหลับ	ยุวดี	40- 50	รับจ้างซักรีด เสื้อผ้า	ประถมศึกษา*	ต่ำ	ตามแบบ ชาวบ้านใน ชนบททั่วไป	**
ตึกฝรั่ง	วาณี	50	นายหน้า ค้าที่ดิน	มัธยมต้น*	ปานกลาง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	ผิวคล้ำ ไม่สวย
	พราว	50 เศษ	-	มัธยมต้น*	สูง	ตามแบบผู้หญิง ในสังคมเมือง	ร่างระหง บอบ บาง แต่แข็งแรง
เวลาที่ เหลืออยู่	สุดา	50 เศษ	ทำขนม กับข้าวปิ่นโต	มัธยมศึกษา (โรงเรียน การเรือน)	ปานกลาง	ตามแบบผู้หญิง ในสังคมเมือง	ไม่สวยแต่หน้าตา หมตจืด รอยยิ้ม แจ่มใส เรือนร่าง อวบอ้วนแอ่น ผิวขาวสะอาด
ลูกชู้	มาลัย	40	เคยเป็นครู ต่อมา-	อนุปริญญา	สูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	ผิวขาว ร่างบอบบาง

ตาราง 3 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
มงกุฎรัก	ละอียด	40 เศษ	เคยรับจ้างเลี้ยงเด็ก ต่อมา-	ประถมศึกษา*	ต่ำ-สูง	ตามแบบผู้หญิง ในชนบท	สวย ผิวพรรณดี
เลือด พเนจร	แก้ว	40- 50	-	ประถมศึกษา* (โรงเรียน	สูง	ตามแบบผู้หญิง ในชนบท	บอบบาง
เจ้าสาว คืนเดียว	มะลิ	45- 50	-	มัธยมต้น*	สูง	ตามแบบผู้หญิง ในชนบท	ร่างเล็ก บอบบาง ผิวพรรณสะอาด เกล้าผมมวย
นางไพร	ระรวาย	45- 50	-	มัธยมต้น*	สูง	ตามแบบผู้หญิง ในชนบท	
เมียเพื่อน	มารดา ของ บุญปลุก	50 เศษ	ทำสวน	ประถมศึกษา*	ต่ำ	ตามแบบผู้หญิง ในชนบท	**
ชีวิตใหม่	ผัน	45- 50	-	ประถมศึกษา*	ต่ำ	ตามแบบผู้หญิง ในชนบท	**

ตาราง 3 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ขอเช็ด น้ำตาให้ ตัวเอง	มารดา ของ เด่นใจ	50 เศษ	เคยค้าขาย ต่อมา-	ประถมศึกษา*	ต่ำ-สูง	ตามแบบผู้หญิง ในชนบท	**
	คุณสมบุญ	50 เศษ	-	อนุปริญญา พยาบาล	สูง	ตามแบบผู้หญิง ในชนบท	ยื้มแย้ม มีเมตตา
ปาทราย ทอง	มารดา ของ ทองสว้อย	45- 50	ทำสวน	ประถมศึกษา*	ต่ำ-สูง	ตามแบบผู้หญิง ในชนบท	**

รวม 14 ตัว

*จากการสันนิษฐานของผู้วิจัย โดยอาศัยข้อมูลจากพฤติกรรมของตัวละครที่ผู้เขียนกำหนดไว้ใน เรื่อง

**ผู้เขียนไม่ได้ให้ความสำคัญกับการบรรยายลักษณะรูปร่าง หน้าตาของตัวละคร

ภาพลักษณ์ของมารดาที่ประจักษ์ของลูก ปรากฏว่ามีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 40-50 ปีเศษ โดยมีบุตรอยู่ในช่วงวัยรุ่นและวัยที่เพิ่งแต่งงาน มารดาในกลุ่มนี้ทั้งหมดจึงนับได้ว่าผ่าน

ประสบการณ์การเลี้ยงดูลูกมาไม่ต่ำกว่า 20 ปี การประกอบอาชีพของมารดาในกลุ่มนี้ ปรากฏว่า ตัวละคร 5 ตัว ประกอบอาชีพ ได้แก่ ยึด เรื่อง ทะเลไม่เคยหลับ มีอาชีพรับจ้าง ซักรีดเสื้อผ้า เพราะสามีได้หนีคดีทางการเมืองไป เธอต้องรับภาระเลี้ยงดูบุตรธิดาถึง 3 คน ที่กำลังอยู่ในวัยเรียน ยุติมีการศึกษาน้อย ฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ เธอจึงรับจ้างซักรีด เพราะไม่ต้องใช้เงินทุนมากนักโดยมีน้อยบุตรสาวคนเล็กช่วยเหลือบ้างบางครั้ง สุดา เรื่อง เวลาที่เหลืออยู่ รับจ้างทำกับข้าวปิ่นโตและทำขนมขาย เนื่องจากสุดาจบจากโรงเรียน ฝีมือ ทำอาหารของเธอเป็นที่เลื่องลือ จนมีลูกค้ามาติดใจรสฝีมือของเธอมากมาย สามีเป็นข้าราชการชั้นตรี มีบุตรธิดา 2 คน รายได้ของสุดาจึงมากกว่ารายได้ของสามีเสียอีก มารดา ของบุญปลูก เรื่อง เมียเพื่อน และมารดาของทองสร้อย เรื่อง ป่าทรายทอง เป็นชาวสวนมา แต่กำเนิด ซึ่งจะเห็นได้ว่า อาชีพชาวสวน มักควบคู่ไปกับการศึกษาน้อยและมีฐานะทาง เศรษฐกิจต่ำและ วาณี เรื่อง ติกฝรั่ง มีอาชีพขายหน้าค้าที่ดิน สามีเอาแต่ดื่มเหล้า ฐานะ ครอบครัวยังไม่มั่นคง

ส่วน มาลัย เรื่อง ลูกชู้ ละเอียด เรื่อง มกกุฎรัก และ สมบุญ เรื่อง ขอเช็ดหน้าตาให้ตัวเอง เคยประกอบอาชีพก่อนสมรส ได้แก่ อาชีพครู รับจ้างเลี้ยงเด็ก และพยาบาล ตามลำดับ ครั้นสมรสแล้วก็เลิกทำอาชีพนั้น ๆ

ตัวละครที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ แต่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงมีจำนวน 6 ตัว ได้แก่ พราว เรื่อง ติกฝรั่ง มะลิ เรื่อง เจ้าสาวคืนเดียว และระรวย เรื่อง นางไพร มีการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มาลัย เรื่อง ลูกชู้ และ สมบุญ เรื่อง ขอเช็ดหน้าตาให้ตัวเอง มีการศึกษา ระดับอนุปริญา แก้ว เรื่อง เลือดพเนจร มีการศึกษาระดับประถมศึกษา

มารดาในกลุ่มนี้มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำและสูงขึ้นภายหลังได้แก่ วาณี เรื่อง ติก ฝรั่ง มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สามีเอาแต่ดื่มเหล้าเข้าสมาคม เมื่อวารุณีบุตรสาว แต่งงานกับเศรษฐี ครอบครัวของเธอจึงพลอยมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นด้วย

ละเอียด เรื่อง มกกุฎรัก มีการศึกษาระดับประถมศึกษา รับจ้างเลี้ยงเด็กตามบ้าน ด้วยเหตุที่ละเอียดเป็นคนขยันขันแข็ง อดทน ซื่อสัตย์ จนเป็นที่ไว้วางใจของนายจ้าง นาย จ้างจึงเกิดความเมตตา ยกภาระเลี้ยงดูบุตรชาย และมรดกจำนวนมหาศาลให้เธอดูแลหลังจากที่นายจ้างเสียชีวิตไปแล้ว มารดาของเด่นใจ เรื่อง ขอเช็ดหน้าตาให้ตัวเอง มีการศึกษา

ระดับประถมศึกษา เคยมีอาชีพค้าขายอาหารมาก่อนจนกระทั่งเด่นใจบุตรสาวได้แต่งงานกับ
เศรษฐีและรับเธอมาอยู่ด้วย เธอจึงมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระดับมารดาของภรรยาหาเศรษฐี

ส่วนนางพัน เรื่องชีวิตใหม่ เป็นตัวละครเพียงตัวเดียว ที่มีการศึกษาระดับประถม-
ศึกษา ไม่ประกอบอาชีพ และมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำอีกด้วย

การแต่งกายของมารดาในกลุ่มนี้ ส่วนมากมักสวมเสื้อ-ผ้าถุง ถ้าเป็นเสื้อผ้ากระโปรง
ชุด ก็เป็นแบบเรียบ ๆ พวกเธอมักไม่ชอบแต่งเนื้อแต่งตัว เครื่องประดับก็ไม่สวมใส่มาก แม้จะ
เป็นตัวละครที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงก็ตาม เช่น สมบุญ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง

"...ท่านไม่ได้แต่งทองหยองเพชรพลอยอะไรเลย... คุณแม่สมบุญดูเหมือนจะ
สวมแหวนที่นิ้วข้างไหนสักนิ้ว วงเดียวเท่านั้นแล้วก็เลิกจ้ว ไม่รู้แหวนอะไร ทั้ง ๆ ใคร ๆ
ก็รู้ว่าเป็นเมียมหาเศรษฐี..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2520 ค : 194)

ภาพลักษณ์ของมารดาที่ประจักษ์ของลูกมีสาเหตุมาจาก

1. ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนฝังอยู่ในจิต
สำนึกของตัวละครที่จะแสดงพฤติกรรมตามค่านิยม มารดาในกลุ่มนี้ได้แก่ พราว เรื่องเด็กฝรั่ง
ยุวดี เรื่องทะเลไม่เคยหลับ และสุดา เรื่องเวลาที่เหลืออยู่

พราว เรื่องเด็กฝรั่ง เธอเป็นสะใภ้ในครอบครัวชาวจีนที่ถือธรรมเนียมของชายเป็น
ใหญ่อย่างเคร่งครัด ดังนั้น นอกจากพราวจะตกเป็นทาสของสามีแล้ว เธอยังตกเป็นทาสของ
มังกร บุตรชายอีกด้วย เธอแสดงความคิดคล้อยตามบุตรชายทุกอย่าง พร้อมทั้งพุดจาสนับสนุน
บุตรชายในทุก ๆ เรื่อง แม้กระทั่ง เรื่องภรรยาน้อยจำนวนหลายคนของมังกร ที่แสดงเหตุผล
ของการมีภรรยาจำนวนมากว่าเป็นเพราะต้องการบุตรชายไว้สืบสกุล พราวตามใจมังกรและ
ยังออกเงินส่วนตัวซื้อบ้านให้มยุรา เมียน้อยของมังกรอีก

ยุวดี เรื่องทะเลไม่เคยหลับ ก็เช่นเดียวกัน เธอรับจ้างซักรีดเสื้อผ้าในขณะที่สามี
หนีภัยทางการเมืองหายสาบสูญไป เธอต้องรับภาระเลี้ยงดูลูกถึง 3 คน ชาย 1 คน หญิง 2
คน เธอจัดการส่งให้ตั้งบุตรชายไปหาไร่ที่เมืองจันทน์ ส่วนยุวดีนั้นอยู่กับบุตรสาวทั้งสองคน
เธอทำงานบ้านเองทุกอย่าง หน้อยบุตรสาวคนโตก็ไปประกวดนางงาม เอน้อยไปเป็นผู้
ติดตามพี่สาว และหน้อยก็ได้ตำแหน่งรองนางสาวไทย หน้อยและน้อยเริ่มอายุที่มีมารดา
หอมช้อยากจน ทั้งสองใช้กิริยาวาจาจากด่ข่มมารดาเสมือนคนรับใช้ในบ้าน ไม่ให้เกียรติ ไม่

ยกย่อง บ่วยใช้ก็ไม่พาไปรักษา ยวดีก็ยังทนอยู่กับบุตรสาว ไม่ว่าได้บุตรชายจะชวนแม่ไปอยู่กับเขาที่เมืองจันทน์ก็ครั้งก็ทนแล้วก็ตาม ยวดีก็ไม่ยอมไป เพราะเธอมีความคิดว่า ลูกผู้หญิงควรจะต้องมีการดาบรณิบัติดูแลอยู่ที่บ้าน จะได้มีค่า ดังที่เธอกล่าวว่า

"...มันเป็นลูกผู้หญิงเที่ยวซัดเซพเนจรไปอยู่ที่โน่นที่นี้ ทั้ง ๆ บ้านช่องก็มี ชาวบ้านคนรู้จักเพื่อนฝูงเขาจะนึกยังงัย แม่ยอมไม่ได้..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ค : 245)

ยวดีจึงรับภาระทุกอย่างในบ้าน ทนความเหยียดหยามดูถูกจากลูกทั้งสองคน เพราะเธอต้องการให้ลูกมีความสุข ความสบายกายและใจ ไม่ถูกชาวบ้านนินทาว่าร้าย หากต้องไปอยู่ตามหอพักและไม่มีแม่คอยดูแลความประพฤติ แต่ในฐานะจริง ๆ ของยวดี ไม่ใช่อยู่นาฐานะมารดา แต่เธออยู่ในฐานะคนรับใช้ ดังที่ไต้งคิดเมื่อเห็นสภาพของมารดาว่า

"...ทั้งบ้านคงเหมือนเดิม หน้อยกับน้อย คงไม่ยอมจ้างลูกจ้างมาช่วยแม่ แม่คงทำทุกอย่างเหมือนเดิม ทั้ง ๆ แม่กำลังไม่สบาย..ยิ่งกว่านั้น น้องสาวทั้งสองของเขายังมีกะใจไปเที่ยวงานบอลล์ ำให้แม่รอเปิดประตูให้จนตึกตื่น..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ข : 204-205) และ "...ฐานะปัจจุบัน แม่เป็นเพียงกึ่งญาติกึ่งคนใช้ เป็นญาติโดยปากปราศรัย ทักทายของสองพี่น้อง แม่เป็นคนใช้กับแม่ครัวเต็มตัว หน้อยกับน้อยคงเรียกแม่เฉพาะเวลาอยู่กันแม่ลูก แต่ต่อหน้าบรรดาแขกผู้มีเกียรติของอดีตธิดาธิดาธิดาไทย แม่คงถูกเรียกบ้างหรือ น้ำ ตามควรแก่กรณี..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ค : 208)

ครั้นไต้งพยายามยกฐานะของมารดาให้สูงขึ้น โดยกล่าวกับชายหนุ่มที่มาติดพันหน้อยว่า คนที่หน้อยเรียกว่าป้าแท้จริง คือ มารดาแท้ ๆ ของหน้อย เมื่อหน้อยทราบเรื่อง หน้อยเรียกมารดาไปต่อว่า และให้มารดาไล่ไต้งกลับไป มารดานั่งร้องไห้ส่งสารลูกสาวที่ถูกคู่รักตาเห็นว่า ไม่ยกย่องมารดา ไต้งจึงรำพึงว่า

"...ไต้งถอนใจไม่เคยเคืองแม่แม่แต่หน้อย ความน้อยใจก็จางไปมากแล้ว กลับเห็นใจแม่ ซึ่งอยู่ในภาวะที่ต้องจำทนต่อทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อลูกผู้หญิงทั้งสองคนของแม่..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ค : 247)

จนกระทั่งหน้อยแต่งงาน ยวดีก็ยังไม่ยอมปลื้กตัวไปอยู่กับบุตรชาย ดังบทสนทนาของไต้งกับมารดาว่า

... "ไปอยู่ทำไม ไปพบกับข้าว่าให้หัวเขากินนะหรือฮะแม่... ผลก็คงเดิม แม่ต้องตามไปรับใช้เขาอีก"

"ทำไมใจได้ละลูก น้องมันลูกผู้หญิง...แล้วยิ่งเกิดท้องไส้ มีลูกมีเต้ากับหัวเขารึ้น มาใครจะดูแลได้ดีเท่าแม่ละ...ช่างมันเถอะลูก...ลูกผู้หญิงก็ต้องอย่างนั้นแหละ เขาต้องการเครื่องห่อหุ้มที่ดี แม่มันขนาดผ้าชีวี่ว จะเอาไปยุ่งด้วยไม่ได้หรือก๊วยรติยศ ก๊วยรติศักดิ์ มันก็ของจอมปลอมเป็นสิ่งเคลือบแฝงทั้งนั้น แม่ไม่เคยสนใจ" ...

(สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ค : 521)

สุดา เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ ชีวิตของสุดาติดอยู่กับค่านิยม ที่ว่าผู้หญิงเมื่อเกิดมาก็เป็นทาสของพ่อแม่ แต่งงานก็เป็นทาสของสามี ครั้นมีลูกก็ตกเป็นทาสของลูกอีก ดังคำกล่าวของสมานผู้เป็นสามีว่า

... "แม่เขาเห็นดเห็นน้อยมาตลอดชีวิต..." นายสมานพึมพำขึ้นด้วยน้ำเสียงแสดงความเห็นใจภรรยาของเขาเอง

"ตอนเด็ก ๆ ก็เลี้ยงน้อง รับใช้บรรณินับตาคูณยายของพวกแก เป็นสาวกียิ่งหนัก เป็นแม่บ้านแม่ครัวให้คุณตาคูณยาย มาแต่งงานกับพ่อก็เห็นดเห็นน้อยต่อ คูณรับผิดชอบบ้านทั้งหมด ยังทำขนมส่งขายเขา เพราะรายได้เราไม่พอกับรายจ่าย ครั้นพอล้มต้อ้าปากได้ อายุมากขึ้น แทนจะได้พักผ่อนท่องเที่ยวอย่างพ่อ แม่เขากลับเอาตัวไปผูกมัดกับพันธะที่ต้องเห็นดเห็นน้อยต่อไปอีก ไม่ได้ทำอะไรตอบแทน นอกจากคำหวาน ๆ ที่บอ่ยว่า แม่ทำอาหารเก่ง แม่ช่างทำขนมข้าวต้มให้ลูก ๆ ของเขาได้กินกันอย่างเอร็ดอร่อย พ่อก็ไม่รู้จะช่วยยังง คนที่เขาไม่ยอมปลดแอกตัวเอง ใครจะช่วยให้" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2524 : 240-241)

เมื่อบุตรสาวออกเรือนไปแล้ว สุดายังตามเข้าไปรับภาระในบ้านแทนลูกสาว เช่น เรื่องอาหารการกิน ซักรีดเสื้อผ้า และบุตรสาวก็ชอบใจที่มารดาดูแลให้ เพราะมารดาเรียกใช้งานง่ายและทำได้ถูกใจอีกด้วย

ชนบทรรมนิยมประเพณีที่สั่งสมกันมา ทำให้ผู้หญิงเสมือนเป็นทาส ตั้งแต่ทาสของ บิดามารดา ทาสของสามี และทาสของลูก โดยเฉพาะมารดาที่เป็นทาสของชนบทรรมนิยม ประเพณี เธอต้องการให้ลูกมีความสุขความสบายทั้งกายและใจ จนไม่อาจที่จะสั่งสอนอบรม ลูกเลย

2. ภาวะการพึ่งพิงทางเศรษฐกิจ สภาวะที่มารดาต้องพึ่งพิงฐานะทางเศรษฐกิจของบุตรธิดาที่เหนือกว่า ซึ่งได้มาจากอาชีพ และการแต่งงาน เพื่อให้ครอบครัวของมารดาที่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม ตำแหน่งหัวหน้าครอบครัวจึงเป็นหน้าที่ของบุตรธิดา ตัวละครมารดาที่ต้องพึ่งพิงฐานะทางเศรษฐกิจของลูกในกลุ่มนี้ ได้แก่ วาณี เรื่อง ตึกฝรั่ง มารดาของบุญปลูก เรื่อง เมียเพื่อน มารดาทองสร้อย เรื่อง ปาทรายทอง นางผัน เรื่อง ชีวิตใหม่ สะเอียด เรื่อง มงกุฎรัก และมารดาของเด่นใจ เรื่อง ขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง

มารดาในกลุ่มนี้จึงพยายามเอาอกเอาใจบุตรธิดา ดูแลบ้านช่องให้เรียบร้อย ไม่ทำอะไรให้บุตรธิดาโกรธเคืองเธอคล้อยตามบุตรธิดาในทุกเรื่องเท่าที่จะทำได้ เช่น วาณี เรื่อง ตึกฝรั่ง ครอบครัวซึ่งมีฐานะปานกลาง สามีเป็นข้าราชการ วาณีมีเชื้อจีน ค้าขายเก่ง พุดจาจะฉานสมกับอาชีพนายหน้าที่ดิน ฐานะของครอบครัวเริ่มดีขึ้น เมื่อวารุณีบุตรสาวได้แต่งงานกับมังกรเศรษฐีทางภาคใต้ วารุณีสร้างตึกหลังใหญ่ พร้อมที่ดิน 200 ตารางวา ให้แก่ บิดา มารดาและน้อง ๆ และวารุณียังเป็นผู้ส่งเสียน้องเรียนหนังสืออีกด้วย ดังนั้น ทั้งบิดา มารดาและน้อง ๆ จึงถือเสมือนว่าวารุณีเป็นหัวหน้าครอบครัว ทุกคนให้ความเกรงใจเชื่อฟัง ไม่มีใครกล้าขัดความคิดเห็นของหล่อน โดยเฉพาะวาณี หล่อนต้องทนรับอารมณ์ร้ายและความก้าวร้าวของบุตรสาว ดังนี้

... "คุณพ่อเคยกินแม่โขงประจำ ทำไมไม่กิน เกิดมาตัดจริตกินเหล้าฝรั่ง..."

"จ๊ะ จ๊ะ แม่จะบอกเขา" มารดารับคำอย่างนอบน้อม

คุณสมัยกับคุณวาณี นับวันจะสนิทเพิ่มขึ้นว่า อนาคตของท่านทั้งสอง ได้ฝากไว้แล้วอย่างแน่นนอนกับบุตรสาวคนโต น้อง ๆ ทุกคนก็เลยพลอยมองเห็นพี่สาวคนโตของพวกเขาสำคัญกว่าพ่อแม่บังเกิดเกล้า ดังนั้นการตัดสินใจหย่าร้างจากสามี พ่อแม่จึงไม่อาจเข้าไปข้องเกี่ยวกับด้วย แม้แต่ออกความเห็นตรงข้าม กลับพากันปดิดินดีเมื่อได้

ทราบว่า ผลของการหย่าร้างได้ลงเอยด้วยฐานะเศรษฐีใหม่ของวารุณี ... (สุวัฒน์
วรติลล. 2521 ข : 159-160)

ส่วนมารดาของบุญปลุก เรื่องเมียเพื่อน และมารดาของทองสร้อย เรื่องป่าทรายทอง เป็นชาวสวน ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายมีความสุขตามอัธยาศัย บุญปลุกและทองสร้อย เป็นผู้สูญเสียเลี้ยงดูมารดาของตน โดยที่บุญปลุกพาเรือขายขนม ส่วนทองสร้อยชะตาชีวิตพลิกผันให้ยมทูตรับวิญญาณผิด ร่างของเธอถูกเผาไปแล้ว จึงพาเธอไปเข้าร่างของนกพิไล ดาราภาพยนตร์ที่ตายลงพอดี ทองสร้อยจึงรวบรวมหาศาลด้วยทรัพย์สินของนกพิไล เธอส่งเงินให้มารดา ซื้อที่ดินให้มารดา ดังนั้นไม่ว่าบุตรสาวจะต้องการอะไร เธอเชื่อฟังและคล้อยตามทุกอย่าง

ละเอียด เรื่องมงกุฎรัก เป็นมารดาที่ได้รับการยกย่องจากชายยศบุตรชายของบ้านที่เธอไปรับจ้างเลี้ยงเด็ก เมื่อเจ้าของบ้านตาย เขาได้มอบมรดกและชายยศซึ่งยังเล็กอยู่ไว้ให้เธอช่วยดูแล ละเอียดเป็นคนซื่อสัตย์ อ่อนโยน และประพฤติดี แม้จะได้ครอบครองดูแลทรัพย์สินมหาศาล แต่เธอก็เจียมตัว อ่อนน้อมต่อชายยศ ไม่เอาทรัพย์สินมาใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่าย เธอดูแลทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดไว้สำหรับชายยศดูแลต่อไป

ส่วนมารดาของเด่นใจ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง เคยเป็นแม่ค้าขายอาหารในต่างจังหวัด ครั้นเด่นใจบุตรสาวที่ตนยกให้เป็นบุตรบุญธรรมของคุณเสรี มารับเธอไปอยู่ด้วย เธอก็อยู่ในฐานะมารดาของเศรษฐี เพราะเด่นใจในขณะนั้นเปิดร้านเสริมสวยและออกแบบตัดเย็บเสื้อผ้า อีกทั้งเด่นใจเรียนจบทางด้านนี้มาจากสถาบันแห่งหนึ่งที่ประเทศญี่ปุ่น เธอจึงได้รับการยอมรับมีลูกค้ามากมาย ฐานะทางเศรษฐกิจของเด่นใจจึงมั่นคงมาก เมื่อมารดาของเด่นใจเข้ามาอยู่กับเด่นใจบุตรสาว เธออยู่ด้วยความเจียมตัว ช่วยดูแลบ้าน และอาหารการกิน แต่ไม่กล้าสั่งสอนอบรมลูกในเรื่องใด ๆ โดยเฉพาะเรื่องที่เด่นใจก้าวร้าวกับสามี เธอได้แต่ทนดูรับรู้ด้วยความท้อแท้และเสียใจในความประพฤติดีของลูก

นางฝัน เรื่องชีวิตใหม่ เธอติดตามแผนบุตรชายมาจากต่างจังหวัดเพื่อมุ่งหน้ามาหาชีวิตที่ดีกว่าในเมืองหลวง แผนทำมาหากินเลี้ยงมารดาด้วยอาชีพสามล้อ และทำงานในสำนักงานทนายความในเวลาว่างเว้นจากการเรียน นางฝันรักและสงสารบุตรชายที่เสีย

สละเพื่อตน เพราะนางฝันไม่สามารถทำกิจการใด ๆ ได้ เธอชราอีกครั้งสายตาเริ่มมองไม่เห็น และแผนก็เริ่มเปลี่ยนไปเพราะแผนโบติดพันหญิงสาวคนหนึ่งเข้า ไม่ว่าแผนจะประทุติตนเช่นไร เธอก็ไม่กล้าเอ่ยปากสั่งสอนเขา เธอเจียมตัวและระลึกลอยอยู่เสมอว่าเธอต้องพึ่งพาแผน ดังที่เขากล่าวกับเธอว่า

... "เมื่ออย่าไปเอาธุระดีกว่า เสียเวลาเสียสมองเปล่า ๆ"

นางฝันถึงกับสะอึก คำพูดของลูกชายแสดงชัดถึงความเปลี่ยนแปลงอย่างสวัสดิ์บอกจริง ๆ แต่แกไม่อาจจะต่อความยาวสาวความยืด แกรักและเกรงใจลูกเหมือนแม่ทั้งหลายที่พิการและลูกต้องหาเลี้ยง ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2523 ก : 121)

มารดาในกลุ่มนี้ไม่ได้เรียกร้องเงินทองจากลูกเกินความจำเป็น ลูกเป็นผู้ให้เพราะความกตัญญูของลูกเอง ส่วนใหญ่มารดามักใช้เงินนั้นในการจับจ่ายใช้สอยอุปโภคบริโภคมารดาในกลุ่มนี้จึงมีความเกรงใจลูกไม่กล้าสั่งสอนนอกความเห็น เพราะกลัวลูกจะไม่สบายใจ แต่ลึก ๆ แล้วพวกเขามีความเป็นห่วงลูกทั้งงานการดำเนินชีวิต และอนาคตของลูก

3. ความรักความสงสารที่มารดามีต่อลูก โดยที่มารดาจะให้ความรักการดูแลเอาใจใส่ต่อบุตรธิดาอย่างมาก เนื่องจากความสงสารของมารดาที่มีต่อลูกในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ถูกบิดาเข้มงวดมากเกินไป หรือกาพร้าบิดาตั้งแต่เด็ก และความรักที่มีต่อลูกจนกลายเป็นความเกรงใจ ตัวละครในกลุ่มนี้ได้แก่ มะลิ เรื่องเจ้าสาวคืนเดียว แก้ว เรื่องเลือดพเนจร ระรวย เรื่องนางไพร และสมบุญ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

มะลิ เรื่องเจ้าสาวคืนเดียว มีสามีที่เข้มงวดกับไววิทย์บุตรชายมาก จนเธอเกิดความสงสาร จึงมักเข้าข้างและให้ท้ายลูก ไม่ว่าบุตรชายอยากได้อะไร เขาก็มักมาขอกับมารดา ซึ่งเขามักจะได้สิ่งเหล่านั้นเสมอ ผิดกับบิดาที่มีแต่คำว่าไม่ได้ เช่น

... "ผมอยากเข้ากรุงเทพรู้งี้แม่ นิดเพื่อน ๆ ที่เคยไปเรียนกันมาที่อังกฤษ

ไว้ เขาจะเลี้ยงต้อนรับ อีกสามวันผมจะกลับมา แม่ช่วยพูดกับพ่อหน่อยซิ"

"ถ้ามีธุระก็ไปเถอะ บอกพ่อเขาหน่อย แม่จะช่วยหนุน..."

"บ้านเราที่กรุงเทพฯ ไม่มีรถขึ้นนะแม่ อยากขี่มรภพ่อไปใช้สักคัน ผมขับได้ดี
แม่ก็รู้"

"เอาคันที่ไปรับแกก็ได้ี่ลูก ชื่อนี้คงไม่เป็นไรหรอก"

อะไร ๆ จากแม่ดูง่าย แต่จากพ่อดูมันยากไปเสียหมด ...

(สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ก : 64)

และเมื่อววิทย์ขอเงินซื้อรถจากบิดา คุณมะลิก็สนับสนุนทันที และยังแอบให้เงินบุตรชายอยู่เสมอ

แก้ว เรื่องเลือดคนजरก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากสามีของเธอเข้มงวดกับพลังบุตรชายมากเกินไป เมื่อลูกทำผิดเขาใช้เส้นมาบยลูกจนลูกทนไม่ไหวหนีจากไป ชัดเชพเนจรกลายเป็นคนजरจัด ดิตดา ดิตคูก เมื่อพ้นโทษทำงานที่ไหนก็มีแต่จะกลับเข้าคุกเหมือนเดิม จึงกลับมาบ้าน แก้วไม่มีปากมีเสียงกับสามีอยู่แล้วหากสามีจะทำโทษลูก เธอช่วยลูกได้เพียงการปรนนิบัติดูแลให้เขามีความสุข ความสบาย เมื่อลูกกลับมา เธอจึงเพิ่มความรักความสงสารที่เขาต้องมีชีวิตที่ลำบาก เธอจึงให้ความเอาใจใส่กับลูกมากยิ่งขึ้น

ระรวย เรื่องนางไพร เป็นมารดาที่รักหวังดีกับทศบุตรชาย เพราะสงสารที่ศภาพร่าบิดาตั้งแต่ยังเด็ก เมื่อทราบวบุตรชายของตนชอบคนึงนิจ คุณนายระรวยก็พยายามเข้าไปทาบตามหา โดยหวังว่าหากทศสมหวัง ทศอาจเปลี่ยนแปลงตัวเองกลับเป็นคนดีได้บ้าง แต่ก็ไม่เป็นผลเพราะทศไม่เคยเชื่อฟังคำสั่งสอนของมารดา เขาก้าวร้าว และด้วยความอึกเทิมที่เกิดเป็นชาย ทศจึงถูกกุหลาบยิงตาย เพราะทำให้เธอท้องและไม่ยอมรับ คุณนายระรวยรักลูกมากจนกลายเป็นโทษที่ทำให้ทศเอาแต่ใจตัวเองและไม่เชื่อฟังใครทั้งสิ้น

ส่วนคุณสมบุญ เรื่องขอใช้ค้ำดาให้ตัวเอง เธอรักลูกมากจนกลายเป็นเกรงใจแต่ไหนแต่ไรมาแล้ว ไม่ว่าลูกจะว่ากล่าว เรื่องอะไร ทั้งที่เธอไม่เห็นด้วย เธอก็จะนิ่งเงียบ ไม่กล้าออกความคิดเห็น และเธอยังไม่กล้าสั่งสอนอบรมลูกเมื่อเห็นว่าลูกทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะเธอไม่ค่อยได้ออกไปสังสรรค์สมาคมที่ไหน เธออยู่แต่ในบ้าน ลูกจึงมักเห็นว่า

คุณสมบุญล้ำสมัยและไม่ทันคน บางครั้งพี่ ๆ น้อง ๆ คุยกัน คุณสมบุญแสดงความเห็นขึ้นมาพร้อมบ้าง คุณบุญขึ้นบุตรสาวก็ดูเอาซึ่ง ๆ หน้า

"แม่นะหยุดเสียทีเถอะ ไม่ค่อยรู้ เรื่องกะเขาหรอก"

คุณสมบุญหน้าเสียและนั่งเงยบไปทันที (สุวัฒน์ วรดิลก. 2520 ค : 378)

4. ความผิดพลาดแต่หนหลังของมารดา ที่เกิดจากความเข้าใจผิดของครอบครัว เป็นส่วนทำให้ลูกเกิดความเสื่อมศรัทธาต่อภาพลักษณ์ของมารดา ตัวละครตัวนี้ได้แก่ มาลัย เรื่องลูกชู้ เธอถูกสามีประณามว่ามีชู้ และทิ้งลูกคนสุดท้ายที่เกิดมาเป็นลูกชู้ เธอไม่อาจแก้ความเข้าใจผิดเหล่านั้นได้ เธอจึงต้องยอมกล้ำกลืนอดทนกับพฤติกรรมของลูกสาวคนโต 2 คน ที่แสดงท่าทีรังเกียจ และไม่ให้ความเคารพยกย่องมารดา ดังนั้น เมื่อเธอสั่งสอนอบรมสิ่งใด ลูกก็ไม่เชื่อฟัง และพูดจาก้าวร้าวต่อเธอ เห็นว่าเธอเป็นเพียงคนรับใช้ในบ้านคนหนึ่งเท่านั้น ดังที่เอืวบุตรสาวรำพึงว่า

"...เมื่อหล่อนเพิ่งรุ่น ๆ แม่อยู่เหมือนไม่ได้อยู่ อยู่ในฐานะคนใช้ไม่ใช่แม่..."

(สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ณ : 163)

ภาพลักษณ์มารดาประดุจทาสของลูกในกลุ่มนี้ โดยเฉลี่ยมีอายุประมาณ 40-50 ปีเศษ มีการศึกษาน้อย คือ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ และระดับอนุปริญญาเพียง 2 ตัว ส่วนใหญ่ไม่ประกอบอาชีพ จึงตกเป็นภาระของบุตรที่ต้องให้ความอุปการะดูแล และถูกดูแคลนว่าขอมข้อบ้าง ล้ำสมัยบ้าง เพราะมารดามีการศึกษาน้อยและมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ตกเป็นทาสของขนบธรรมเนียมประเพณี มารดาจึงไม่อาจแสดงความคิดเห็นใด ๆ ต่อลูกได้ นอกเสียจากการเออออเออาใจลูก ไม่ให้ลูกต้องเหน็ดเหนื่อย เดือดร้อน เพราะเธอ ส่วนในรายที่มารดามีฐานะทางเศรษฐกิจสูง ก็มักให้การเลี้ยงดูอย่างตามใจทุกอย่าง เพราะเธอมีฐานะมากพอที่จะให้ลูกได้ และส่งสารลูก อันเนื่องมาจากภาพรำบิคาและมีบิดาที่เข้มงวดจนเกินไป เธอจึงยังต้องเพิ่มความรักความสงสารจนเปรียบเหมือนทาสของลูก

1.1.4 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาที่เรียกร้องบุญคุณทดแทน ภาพลักษณ์

ของมารดาที่เรียกร้องบุญคุณทดแทน เป็นภาพลักษณ์ของมารดาที่คิดถึงความสุขความสบายของ

ตนเองและสามีเป็นสำคัญ โดยเรียกร่องบุญคุณเอาจากลูก พยายามพูดถึงความกตัญญูของคุณที่บุตรพืงมีต่อมารดาผู้ให้กำเนิดและให้การเลี้ยงดูมา

ตัวละครในกลุ่มนี้มีจำนวน 8 ตัว ได้แก่ ทิพย์ เรื่องไม่เคยมีใครรักฉันจริง เนียน เรื่องชีวิตใหม่ ศรีสอางค์ เรื่องแม่ปลาหลด รางา เรื่องผัวเช่า รดาของอรสุรางค์ เรื่องตึกฝรั่ง มารดาของกาหลง เรื่องเลื้อยดิน ปริก เรื่องเมียเพื่อน และวิ เรื่องเพลงรักดอกไม้นาน โดยปรากฏลักษณะดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 4 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาที่เรียกร่องบุญคุณทดแทน

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ไม่เคยมีใครรักฉันจริง	ทิพย์	32-40 เศษ	พาร์ทเนอร์	ประถมศึกษา	ต่ำ	ล่อแหลม จุดขาดไม่ เหมาะกับวัย	สวย แต่รูปร่างไม่ดี
ชีวิตใหม่	เนียน	35 เศษ	เกษตร- กรรม	ประถมศึกษา*	ต่ำ	ตามแบบชาวชนบท	ผอม บอบบาง*
แม่ปลาหลด	ศรีสอางค์	30	พาร์ทเนอร์	ประถมศึกษา*	ต่ำ	ล่อแหลม ไม่มีคิซิด	อวบอึด*
ผัวเช่า	รางา	50 เศษ	-	มัธยมต้น	สูง-ต่ำ	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงใน สังคมเมือง	**

ตาราง 4 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ตึกฝรั่ง	มารดาของอรสุรางค์	50 เศษ	-	ประถมศึกษา*	ต่ำ	ชุดคาดไม้ เหมาะกับวัย	ยังสาวสวย ย้อมผมดำขลับ ทาปากจิ้มลิ้ม ศัลยกรรมใบหน้า
เลื้อยในดิน	มารดาของกาหลง	40 เศษ	ทำไร่ทำนา	ประถมศึกษา*	ต่ำ	ตามแบบชาวชนบท	**
เมียเพื่อน	ปริก	40 เศษ	ค้าขายข้าวแกง	ประถมศึกษา*	ต่ำ	ตามแบบชาวชนบท	**
เพลงรักดอกไม้บาน	วี	40 เศษ	-	มัธยมต้น	สูง-ต่ำ	ทันสมัยตามแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	ผิวพรรณดี*

รวม 8 ตัว

*จากการสันนิษฐานของผู้วิจัย โดยอาศัยข้อมูลจากพฤติกรรมของตัวละครที่ผู้เขียนกำหนดไว้ในเรื่อง

**ผู้เขียนไม่ได้ให้ความสำคัญกับการบรรยายลักษณะรูปร่าง หน้าตาของตัวละคร

ภาพลักษณ์มารดาที่เรียกร้องบุญคุณทดแทน จากตารางจะเห็นได้ว่า เป็นมารดาที่ยากจน มีการศึกษาน้อย แม้วัดละครทั้ง 5 ตัว จะประกอบอาชีพ แต่ก็อาชีพที่ไม่สามารถหารายได้ให้มากนัก อาชีพเหล่านี้ ได้แก่ พาร์ตเนอร์ ทำไร่นา และค้าขายอาหาร อายุของมารดาในกลุ่มนี้ แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 30-40 เศษ กลุ่มนี้จะมีลูกที่กำลังอยู่ในวัยรุ่น ส่วนอีกกลุ่มมีอายุประมาณ 50 เศษ จะมีลูกที่อยู่ในช่วงอายุประมาณ 20 เศษ

ภาพลักษณ์ของมารดาที่เรียกร้องบุญคุณทดแทนมีสาเหตุมาจาก

1. ฐานะทางเศรษฐกิจ ฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ มีหนี้สินและรักษาอาการเจ็บป่วย ซึ่งเรียกร้องเอาจากลูก เพราะคิดว่าลูกเกิดมาต้องทดแทนบุญคุณบิดามารดา ต้องให้ความช่วยเหลือ กอบกู้ฐานะของบิดามารดาขึ้นมา ดังนี้

ทิพย์ เรื่องไม่เคยมีใครรักฉันจริง เธอมีอาชีพพาร์ตเนอร์ มีบุตรสาว 1 คน ชื่อปุย มีอายุประมาณ 14-15 ปี และทิพย์ก็ได้พานายเกรียงสามีเข้ามาอยู่ในบ้านเดียวกัน วันหนึ่งนายเกรียงได้ข่มขืนปุย เมื่อปุยบอกมารดา เธอปลอมใบนส่งสาร แต่แล้ววันต่อมา เธอกลับให้ปุยยอมอยู่กับนายเกรียงตลอดไป เพราะนายเกรียงรักปุย และเขาร่ำรวยพอจะจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลทิพย์ที่กำลังป่วยอยู่ได้ และที่สำคัญก็คือ นายเกรียงจะรักทิพย์มากยิ่งขึ้น ที่ทำให้เขาได้สมหวังในตัวปุย ทิพย์จึงพยายามพูดจาหวานล่อหลอกให้เห็นใจเธอว่า

... "แต่แม่เห็นใจเขา แม่ต้องฆ่าตัดมดลูก ไม่อาจให้ความสุขเท่าเขาได้ ไม่อาจให้ลูกแก่เขาได้ เขายากมีลูกสักคน ชีวิตเขาไม่เคยมีลูกกับใคร เมื่อแม่ไม่สามารถแม่ก็อยากให้เห็นลูกของแม่ดีเท่าคนอื่น ซึ่งจะมาสุมเอาเงินทองเขาไปอย่างสบาย ๆ เราจะกลายเป็นใกล้เกลือกินด่างนะจ๊ะ"

"แล้วแม่ไม่ตะขิดตะขวงหรืออายใจบ้างหรือจะที่ผิวแม่กับผิวลูกเป็นคนเดียวกัน"

"ที่แรกแม่ก็อายใจแต่เมื่อมาหวนคิดตามที่เขบอก ไหน ๆ ลูกก็ตกเป็นเมียของเขาไปแล้ว... ผลมันก็เหมือนกัน... แม่อยากให้ลูกคิดให้ดี... เป็นเมียเขาแล้ว เรา ก็สบาย ฐานะแม่ก็ดีขึ้น เขาต้องเกรงใจบุชาน้ำใจแม่ที่กล้าเสียสละลูกให้เขา แม่จะได้อยู่กับบ้านเฉย ๆ พักผ่อนเสียบ้าง ถ้าเขาไปได้กับคนอื่น เราจะมีแต่สูญเสียทุก ๆ

อย่าง แม่สูญเสียเขาไป สูญเสียเงินทองที่ควรจะได้ ลูกก็สูญเสียตัวให้เขาไปแล้ว แทนจะได้เงินทองสมบัติเป็นการตอบแทน กลับไม่ได้อะไรเลย แม่คิดว่าลูกควรจะยอมรับ แม่ขอให้เห็นแก่แม่สักครั้งเกิดจะ...ทุนหัวของแม่..." ... (สวัสด์ วรติลก. 2515 ฃ : 64-65)

เนียน เรื่องชีวิตาหมักก็เช่นเดียวกัน เมื่อสามีของเธอมีนี่สิน สามีคิดขายลูกให้ แต่งงานกับโกส่ายเจ้าหนี้ แทนที่เนียนจะห้ามปรามกลับช่วยปลอมโยนให้รวงบุตรสาวตามใจ พ่อ ดึงบทสนทนาของรวงกับแผนว่า

... "พ่อจะให้รวงแต่งงาน...ให้แต่งกับโกส่าย...พ่อเป็นหนี้มันสามพันกว่า มันสัญญาจะให้อีกห้าพัน ถ้าได้ตัวรวง แต่พี่ก็รู้แล้วว่าโกส่ายมันมีเมียตั้งสี่คน พ่อยังยึดเยี่ยวตาให้รวงไปเป็นคนที่ทำอีกเท่ากับขายรวงเป็นนางบำเรอเจ๊กเพื่อเอาเงินมาเล่นการพนันเท่านั้น

"แล้วน้ำ เนียนไม่ห้ามปรามบ้างหรือ"

"อ๊วย-แม่ของรวง พี่ก็รู้แล้วว่ากลัวพ่อยังกะอะไรดี พ่อว่าอะไรเป็นหนี้แสนหมื่น แทนที่จะคัดค้านแม่กลับปลอมโยนรวงให้ตามใจพ่อ นี่แค่ทดแทนบุญคุณพ่อที่เลี้ยงมา"

... (สวัสด์ วรติลก. 2523 ก : 45)

นางเนียนนั้นเป็นมารดาที่เรียกร้องบุญคุณทดแทน เพราะเธอตกเป็นทาสของสามี เธอจึงเห็นด้วยกับสามีทุกอย่าง แม้แต่การขายลูก เพื่อให้ลูกได้ทดแทนบุญคุณที่เลี้ยงดูมา

พฤติกรรมนี้ เช่นเดียวกับมารดาของกาหลง เรื่อง เลือดในดิน ที่ต้องตามใจสามี เพราะสามีเป็นหนี้การพนันอยู่ จึงต้องขายลูกคือกาหลงให้กับลูกชายเสียเฮียง เพื่อไถ่หนี้

ภาพลักษณ์ของมารดาเช่น ทิพย์ เนียน และมารดาของกาหลง เป็นผลให้บุตรสาวของมารดาเหล่านี้ตัดสินใจหนีออกจากบ้าน เพราะไม่ต้องการขายตัวให้กับเจ้าหนี้ทั้งหลาย

ส่วนรณภา เรื่อง ผิวเช่า เมื่อทราบว่าสามีขอร้องให้ลูกแต่งงานกับเจ้าหนี้ของเธอ และรัตนณีได้ตกลงเพื่อกู้ฐานะของครอบครัว เธอแสดงความยินดียิ่งอย่างออกนอกหน้า ซ้ำยัง

ยุ่งงาให้รัตมณีรีดไถเงินเจ้าสัวมาให้ได้มากที่สุดอีกด้วย

"ลูกนกตกลงกับเจ้าสัวยังงั้นละจ๊ะ อย่าให้เพี้ยงพล้าได้เชียวนะ เจ้าสัวนะ รวยหลายร้อยล้านนะลูก เอาแค่เรือนหอเก้าแสนเรอะ ไร้... ไม่น้อยไปหรือลูก..." (สัปดาห์ วรติลก. 2515 ง : 192)

เมื่อบุตรสาวแต่งงานกับเจ้าสัวแล้ว คุณนายร่ำภาที่มีความจำเป็นต้องใช้เงินตลอดเวลา และสนับสนุนให้บุตรชายคนโตของตนขอเงินน้องสาวด้วย ดังนี้

... "แม่จะขอมนอกชานหน้าครัวหลังบ้านเสียที่ ผูกร้อนเต็มที่แล้ว ลูกนกก็เห็นแล้ว ไม่ใช้หรือลูก แต่ช่างเขาเอาแพงเหลือเกินตั้ง 4,000..."

คุณนายรับเช็คจากบุตรสาวพลางเอ่ยนำให้ลูกชาย

"ตาหนูเขาก็อยากขอมรถยนต์ มันเก่าเต็มที ขอมแล้วขับเองจะได้ทัน ไม่ต้องจ้างนายขึ้นไว้อีก แกก็ไ้ทำงานหม่ ฟรังมันว่าจ้างไปขับ" ... (สัปดาห์ วรติลก. 2515 ง : 215)

นอกจากมารดาจะขายลูกเพื่อไ้หนี้สินแล้ว มารดาในกลุ่มนี้ยังตามไปรบกวนขอเงินจากบุตรสาวตลอดเวลา

มารดาของอรสุรางค์ เรื่องตักฝรังก็เช่นเดียวกัน เมื่อเห็นว่าบุตรสาวได้แต่งงานกับเศรษฐีภาคใต้ เธอก็มีความจำเป็นต้องใช้เงิน และเธอก็นำเงินไปบาเรอสามีใหม่บ้าง ทาศีลยกรรมเสริมสวยบ้าง ซึ่งเป็นรายจ่ายพิเศษนอกเหนือจากเงินเดือนที่ลูกสาวให้เป็นประจำอยู่แล้ว มารดาของอรสุรางค์คิดถึงแต่ความสุขความสบายหรูหราของเธอเป็นสำคัญ แม้แต่การมาเยี่ยมอรสุรางค์ตลอดลูกก็มาด้วยจุดประสงค์สำคัญคือต้องการขอเงิน ดังบทสนทนาของเธอกับบุตรสาวว่า

... "แพนแม่เขาเขียนเช็คซื้อรถให้เขาไป หมุนเงินไม่ทัน..."

บุตรสาวเป็นอนหน้าไปทางอื่นด้วยความขมขื่นใจ ดูเอาเถิดได้พบหน้าแม่บังเกิดเกล้าแต่ละครั้ง แพนจะมีความสุข ด้วยการได้รับทราบความเป็นอยู่ที่เรียบร้อยสงบ

สุขของแม่ กลับต้องรับภาระความเดือดร้อนมาเป็นของหล่อนเสียอีก ทาไมหนอ แม่
ของอรสุรางค์จึงไม่เหมือนแม่คนอื่นเขาบ้าง ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2522 ก :
192)

ส่วนศรีสอางค์ เรื่องแม่ปลาหลด มีอาชีพพาร์ตเนอร์ คลอดลูกมาทิ้งไว้ให้พ่อกับแม่
เลี้ยง แล้วเธอก็ไม่เคยมาดูแลสนใจอีกเลย จนล้มเกลี้ยงบุตรสาวเติบโตขึ้น สู้และพัฒนพงษ์
สามีภรรยา ส่งสารมาขอไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม ล้มเกลี้ยงเติบโตเป็นเด็กฉลาด ช่าง
เอาใจ จึงเป็นที่รักของสู้และพัฒนพงษ์ และแล้วศรีสอางค์ก็ติดต่อเข้ามาเพื่อรื้อไถ่เงินจาก
สองสามีภรรยา เพราะเธอถึงคราวตกอับ

"... ศรีสอางค์นะหัวเรือใหญ่ ต้มเหล้าเก่ง เสาร์อาทิตย์ก็เล่นน้ำ..." (สุวัฒน์
วรดิลก. 2516 ฉ : 234) นอกจากมีหนี้สินแล้ว ศรีสอางค์ยังไม่สบาย ต้องการใช้จ่ายเงินมาก
เธอจึงขู่สองสามี-ภรรยาว่า ถ้าไม่ให้เงินเธอ เธอจะแฉประวัติของล้มเกลี้ยงว่ามีมารดาเป็น
พาร์ตเนอร์ ครั้นล้มเกลี้ยงทราบ เรื่อง ล้มเกลี้ยงจึงเข้าไปต่อรองกับมารดาด้วยตนเองและรับ
ภาระที่จะช่วยเหลือมารดาเองทั้ง ๆ ที่ยังเรียนหนังสืออยู่

วิ เรื่องเพลงรักดอกไม้นาน เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่ช่วยเหลือสามีในการเกลี้ย
กล่อมลูกให้ช่วยผ่อนปรนภาระหนี้สินของครอบครัว

"ลูกจำ... เงินในบัญชีส่วนตัวของลูกมีสักเท่าไรจะ พ่อเขายากยืมไปใช้หนี้สัก
สามหมื่น" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2522 จ : 42)

นอกจากนี้ยังขอให้ลูกอัดแผ่นเสียงขายให้เสียซึ่ง เพื่อช่วยเหลือภาวะการเงินของ
บริษัท ทั้งที่ภรรยาซึ่งเรียนหนังสืออยู่ และผดกฏของโรงเรียน แต่แล้วภรรยาก็จำต้องทำ
เพราะเห็นแก่บิดามารดา แต่แล้วบริษัทของบิดาก็ล้มละลายจนได้ เพราะบิดาเล่นการพนันมี
หนี้สินมากมาย ทั้งครอบครัวจึงย้ายไปใช้ชีวิตในชนบท บิดาเริ่มทรมานหาเงินเพื่อครอบครัว
มารดาก็สบายใจขึ้นที่สามีเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี ในที่สุดภรรยาก็หลุดพ้นจากการถูกเรียกร้อง
ให้ทำงานหนักเกินวัยที่เธอพึงทำได้

ปริก เรื่องเมียเพื่อน มีอาชีพค้าขาย แต่ชอบเล่นการพนันจึงทำให้เธอมีหนี้สินมาก
มาย เธอจึงประพฤติดันเหมือนเป็นเจ้าของหนี้ของลูก เมื่อรู้ว่าลูกมีเงินก็ต้องขอ เพื่อเอาไป

เล่นไพ่ และไม่เคยได้เงินกลับคืนมาบ้างเลย จนลูก ๆ ต้องพากันโกหกมารดา เรื่องรายได้จากการทำงานของตนเอง เพื่อหลีกเลี่ยงจากการต้องให้เงินมารดาไปเล่นไพ่

ภาพลักษณ์ของมารดาที่เรียกร้องบุญคุณทดแทน เป็นภาพลักษณ์ของมารดาที่ประพฤติดนเหมือนเจ้าหนี้ของลูก โดยเอาความกตัญญูต่อบิดามารดาขึ้นมาอ้างกับลูก เป็นที่น่าสังเกตว่ามารดาในกลุ่มนี้มีลูกเป็นผู้หญิงทั้งสิ้น อาจเป็นเพราะการเรียกร้องบุญคุณจากลูกนั้น สามารถเรียกร้องจากลูกผู้หญิงได้มากกว่าลูกผู้ชาย เพราะลูกผู้หญิงมีช่องทางหาเงินได้มากกว่าชาย เช่น ขายลูกาให้ไปเป็นนางบำเรอ เพื่อไถ่หนี้สินให้ลูกเป็นนักร้องอัดแผ่นเสียงขาย ำห้รีดไถเงินสามีของลูก เป็นต้น

1.1.5 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาในอุดมคติ ภาพลักษณ์ของมารดาในอุดมคติเป็นภาพลักษณ์ของมารดาที่มีความสามารถในการสั่งสอนอบรมลูก ำให้ประพฤติในแนวทางที่ถูกที่ควรจะสอนเรื่องของความดี ศีลธรรม จริยธรรม เป็นมารดาที่มีความเข้มแข็งอดทน เป็นที่พึ่งที่ปรึกษาของลูกได้ เคารพในความคิดเห็นของลูก มีความเป็นประชาธิปไตยในบ้าน

มารดาในกลุ่มนี้มีจำนวน 12 ตัว ได้แก่ ชีวจิ เรื่องพิราบแดง ประคอง เรื่องนางไพร ยง เรื่องขอจากจนวันตาย อรพินธ์ เรื่องตึกฝรั่ง แม่น เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ มณี เรื่องน้ำฝน สุณี เรื่องแม่ปลาหลด แสร์ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง จาเรียง เรื่องข้อมจิต ภารดี เรื่องคามาล คุณผู้หญิง เรื่องล้นฟ้า และ พร้อมจิต เรื่องเมียเพื่อน มีลักษณะดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 5 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดาในอุดมคติ

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
พินาแดง พินาเมิน	ชีวจี	40- 50	ครู-คณะ กรรมการ สันติภาพ	อนุปริญญา	ปานกลาง	ตามแบบชาว จีนสมัยใหม่	**
นางไพโร	ประคอง	40- 50	เคยเป็น นางพยาบาล ต่อมา เป็น ชาวสวน	อนุปริญญา	ต่ำ	ตามแบบผู้สูง อายุในชนบท	**
ข้อจางวัน ตาย	ยง	40 เศษ	-	มัธยมศึกษา	ปานกลาง ค่อนข้าง สูง	ทันสมัยตาม แบบผู้หญิงใน สังคมเมือง	ผิวพรรณดี รูปร่าง บอบบาง
ติ๊กฝรั่ง	อรพินธ์	40- 50	-	มัธยมศึกษา*	สูง	ตามแบบ ผู้หญิงใน สังคมเมือง	**
เวลาที่ เหลืออยู่	แม่น	45- 50	หญิงรับใช้ ในบ้าน ประมง	ประถมศึกษา*	ปานกลาง	ตามแบบชาว ชนบท	รูปร่างแข็งแรง ไม่สวยงาม

ตาราง 5 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
น้ำฝน	มณี	40 เศษ	นางพยาบาล	อนุปริญญา	สูง	ทันสมัยตามแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	ผิวพรรณดี
แม่ปลาหลด	สุณี	30-40	ครู	ปริญญาตรี	ปานกลางค่อนข้างสูง	ทันสมัยตามแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	สวย รูปร่างดี
ขอเช็ดหน้าตาให้ตัวเอง	แสร์	40 เศษ	-	มัธยมศึกษา*	สูง	ตามแบบผู้หญิงสูงอายุในสังคมเมือง	รูปร่างท้วม ผิวพรรณ ผ่องใส
ข้อจิต	จาเรียง	20-30 เศษ	หญิงรับใช้ในบ้าน-รับจ้างซักรีด	ประถมศึกษา*	ต่ำ	ตามแบบชาวชนบท	ผิวขาว หน้าตา หมดจด
คามาล	ภาวดี	40 เศษ	-	ปริญญาตรี	สูง	สำหรับแบบชาวอินเดีย	สวย

ตาราง 5 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทาง เศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่าง หน้าตา
ล้นฟ้า	คุณผู้หญิง	40	ธุรกิจส่วนตัว ได้แก่ กิจการ โรงไม้หิน	มัธยมศึกษา	สูง	ทะมัดทะแมง แบบผู้ชาย	**
เมียเพื่อน	พร้อมจิต	เกือบ 40	รับราชการ	ปริญญาตรี	ปานกลาง	ทันสมัยตาม แบบผู้หญิงใน สังคมเมือง	รูปร่างใหญ่กว่า สตรีไทยทั่วไป แข็งแรง หน้าตา ผ่องใสกว่าวัย นัยน์ตาคมพลับ ท่าทางกระฉับ- กระเจิงคล่องแคล่ว ดูสมาร์ตและเก๋

รวม 12 ตัว

*จากการสันนิษฐานของผู้วิจัย โดยอาศัยข้อมูลจากพฤติกรรมของตัวละครที่ผู้เขียน
กำหนดไว้ใน เรื่อง

**ผู้เขียนไม่ได้ให้ความสำคัญกับการบรรยายลักษณะรูปร่าง หน้าตาของตัวละคร

ภาพลักษณ์ของมารดาในอุดมคติทั้ง 12 ตัว ปรากฏว่ามีอายุประมาณ 20-30 ปี

จำนวน 1 ตัว ได้แก่ จาเรียง เรื่องข้องจิต อายุ 30-40 ปี จำนวน 2 ตัว ได้แก่ สุนี เรื่องแม่ปลาหลด และ พร้อมจิต เรื่องเมียเพื่อน อายุ 40-50 ปี จำนวน 9 ตัว ได้แก่ ชิวจิ เรื่องพิราบแดงและพิราบเมิน ประคอง เรื่องนางไพร ยง เรื่องขอจางวันตาย อรพินธ์ เรื่องตึกฝรั่ง แม้น เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ มณี เรื่องน้ำฝน แสร์ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง ภารดี เรื่องความกลัว และ คุณผู้หญิง เรื่องล้นฟ้า อายุของตัวละครจะสังเกตได้ว่า ตัวละครมารดาในกลุ่มนี้ มีอายุประมาณ 40-50 ปี มากที่สุด เพราะมีบุตรธิดากำลังอยู่ในวัยรุ่นและวัยทำงาน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลของคำสอนของมารดาที่ทำให้ลูกมีชีวิตที่ดี โดยระลึกถึงการอบรมสั่งสอนของมารดาและปฏิบัติตาม ส่วนจาเรียง ซึ่งมีอายุ 20-30 ปีนั้น เป็นมารดาที่อายุน้อย เสียชีวิตตั้งแต่บุตรสาวยังเด็ก และคำสั่งสอนของมารดามีส่วนทำให้บุตรสาวมีความคิดรอบคอบ และอยู่รอดในสังคมต่อไป

นอกจากอายุแล้ว ผู้เขียนยังให้ความสำคัญกับการศึกษา อาชีพของมารดาในอุดมคติเป็นอย่างดี โดยภาพลักษณ์ของมารดาในอุดมคตินั้น มักมีการศึกษาสูง และมีอาชีพที่มั่นคง คือ การศึกษาระดับอนุปริญาจนถึงปริญญาตรี จำนวนถึง 6 ตัว ได้แก่ ชิวจิ ประคอง มณี สุนี ภารดี และพร้อมจิต ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 4 ตัว ได้แก่ ยง อรพินธ์ แสร์ และคุณผู้หญิง และระดับประถมศึกษา จำนวน 2 ตัว ได้แก่ จาเรียงและแม้น อาชีพของตัวละครในกลุ่มนี้ บางตัวมีอาชีพที่มั่นคงได้แก่ อาชีพครู มีจำนวน 2 ตัว คือ ชิวจิ และสุนี พยาบาล 2 ตัว คือ มณี และประคอง ต่อมาเปลี่ยนเป็นชาวสวน ข้าราชการในตำแหน่งหัวหน้าแผนก กระทรวง ศึกษาธิการ คือพร้อมจิต กรรมการถาวรในคณะกรรมการสันติภาพเชียงใหม่ คือ ชิวจิ มีกิจการโรงไม้หินเป็นของตนเอง คือ คุณผู้หญิง อาชีพเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าของผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้านได้ทัดเทียมผู้ชาย และเป็นผู้นำครอบครัวทั้งที่ยังมีสามีอยู่ เช่น คุณผู้หญิง เรื่องล้นฟ้า

"...คุณผู้หญิง...ค้าขายเก่ง ใจนักเลงเหมือนชายอกสามศอก..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 พ : 227)

หรือ พร้อมจิต เรื่องเมียเพื่อน

"...พูดเก่ง อากัปกิริยาคล่องแคล่ว...คุยได้ทุกเรื่อง ความรู้รอบตัวดีเลิศ..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 พ : 552)

นอกจากภาพลักษณ์ของมารดาในอุดมคติจะมีอาชีพดังกล่าวแล้ว ยังปรากฏอาชีพอื่น ๆ แตกต่างกันไป ได้แก่ แม่น เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ และจาเรียง เรื่องข้อจืด เคยรับจ้างทำงานบ้าน ต่อมาเมื่อมีอาชีพประมงและรับจ้างซักรีดเสื้อผ้าตามลำดับ ถึงแม้ว่าตัวละครจะมีอาชีพรับจ้างและไม่ได้รับการยกย่องจากสังคม แต่ตัวละครก็เป็นคนใจเย็น มีเหตุผล ไม่น้อยกว่าตัวละครที่มีการศึกษา และมีอาชีพที่ได้รับการยกย่อง แต่จะต่างกันที่วิธีการแก้ปัญหาตามวิธีคิดของแต่ละตัวละคร โดยยึดหลักจริยธรรม ศีลธรรมเช่นเดียวกัน ส่วนตัวละครที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ มีจำนวน 4 ตัว ได้แก่ ยง เรื่องขอจางวันตาย อรพินธ์ เรื่องตึกฝรั่ง แสร์ เรื่องขอเช็ดหน้าต่างให้ตัวเอง และ ภารดี เรื่องคามาล แม้ไม่ได้ใช้ชีวิตนอกบ้านมากนัก แต่ตัวละครมีความไม่รู้จักกลายเป็นคนรอบรู้ ซึ่งสามารถนำมาอบรมสั่งสอนลูกได้ทุกสถานการณ์

ฐานะทางเศรษฐกิจ ปรากฏว่ามีมารดาจำนวน 5 ตัว ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงและปานกลางค่อนข้างสูง จำนวน 2 ตัว ได้แก่ อรพินธ์ เรื่องตึกฝรั่ง มณี เรื่องน้ำฝน แสร์ เรื่องขอเช็ดหน้าต่างให้ตัวเอง ภารดี เรื่องคามาล คุณผู้หญิง เรื่องล้นฟ้า ยง เรื่องขอจางวันตาย และสุณี เรื่องแม่ปลาหลด พบว่า คุณผู้หญิงเป็นตัวละครเพียงตัวเดียวในกลุ่มนี้ที่สร้างฐานะด้วยความสามารถในการทำงานของเธอเอง ให้ร่ำรวยมากขึ้นกว่าเดิม นอกนั้นร่ำรวยเพราะฐานะของสามีบ้าง พื้นฐานเดิมก่อนสมรสบ้าง เป็นต้น

ลักษณะรูปร่างหน้าตาของมารดาในกลุ่มนี้มักจะไม่ได้รับการกล่าวถึงมากเท่ากับบุคลิก ลักษณะของตัวละครที่ผู้เขียนมักย้าอู่เสมอ เช่น ท่าทีใจดีมีเมตตา อ่อนหวาน ไม่พูดให้ร้ายคนอื่น และมีความเข้มแข็งอดทน

ภาพลักษณ์ของมารดาในอุดมคติมีสาเหตุมาจาก

1. การศึกษาและอาชีพ ของมารดา ที่มีส่วนสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา ตัวละครในกลุ่มนี้ ได้แก่ ประคอง เรื่องขอจางวันตาย มณี เรื่องน้ำฝน สุณี เรื่องแม่ปลาหลด ชิวจี เรื่องพิราบแดงและพิราบเมิน พร้อมจิต เรื่องเมียเพื่อน คุณผู้หญิง เรื่องล้นฟ้า และภารดี เรื่องคามาล

มารดาในกลุ่มนี้สำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญาถึงปริญญาตรี การศึกษาและการประกอบอาชีพ ทำให้เธอมีโลกทัศน์กว้างขวาง มีความทันสมัยต่อโลก ต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน รู้เท่าทันโลก เท่าทันสิ่งที่เปลี่ยนแปลงของมนุษย์ บุคลิกภาพของมารดาในกลุ่มนี้จึงเป็นตัวละครที่มี

ความมั่นใจในตัวเองสูง สามารถให้ข้อคิด ให้คำปรึกษาแก่ลูกได้ทุก เรื่อง ดังเช่น พร้อมจิต เรื่อง เมียเพื่อน เธอมีบุตรธิดาถึง 5 คน และกำลังอยู่ในวันเรียนทั้งหมด เธอให้ความสนิทสนมกับบุตรธิดาทุกคน ดังนั้น เมื่อบุตรธิดามีปัญหาไม่ว่าเรื่องใด ๆ ก็มักจะมาปรึกษาเธอ แม้แต่เรื่องการคบเพื่อนชาย ตัวอย่างเช่น

... "จ๊วยกับแม่ ไม่ใช่ว่าลูกกับแม่เท่านั้น แต่คุณแม่เป็นทั้งครู ทั้งพี่ ทั้งเพื่อนของจ๊วย จ๊วยรักพี่ตู่ คุณแม่ก็รู้ จ๊วยยอมให้พี่ตู่กดจูบคลำ คุณแม่ก็ทราบ.. ท่านไม่ว่า ท่านสอนแต่ว่าแค่นั้นพอแล้ว เราลูกผู้หญิง เสียเปรียบผู้ชายอยู่แล้วโดยธรรมชาติของเพศ ขอให้คุณแม่ให้คำแนะนำซึ่งหมายถึงความรัก อย่าให้เขาทำลายเราได้ ความรักจำเป็นสำหรับชีวิตหนุ่มสาวก็จริง แต่คนมีสมองจะต้องรักษาความรักไว้นานที่อันควร บางครั้งให้ถือว่าความรักเป็นเกมพนันขันต่อต้องมีแต้มคู่ ต้องมีขึ้นเชิง ผู้ชายอย่าให้มันมากนักก็ให้น้อย ๆ พอควร ให้หมดเขมือมเร็ว ตัวเราก็ก่อนแล้ว...แม่สอนไว้อย่างนี้...จ๊วยต้องเอาอย่างแม่ ความสาวบริสุทธิ์ของเราจะสิ้นสุดกับผู้ชายที่รับเราเข้าเรือนหอตามประเพณีเท่านั้น" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ช : 39)

เพราะพร้อมจิตให้ความสนิทสนมกับสุมาลย์บุตรสาว สอนบุตรสาวให้รู้จักคิดไตร่ตรองว่า อะไรถูก อะไรควร พร้อมจิตจึงเป็นแม่ผู้ปกป้องลูกได้เสมอ เพราะเธอได้ให้การเลี้ยงดูที่ดีแก่บุตรสาว

คุณผู้หญิง เรื่อง ล้นฟ้า มีความเข้มแข็ง อดทน กล้าหาญ มีกิจการโรงไหมหินเป็นของตนเอง ต้องคุมคนงานชายหญิงนับร้อยคน เธอไม่มีลูก จึงขอบุตรธิดามาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรมจำนวน 4 คน บางคนก็ได้ดี บางคนก็ทำให้เธอซ้ำใจ แต่เธอก็รักลูกด้วยความจริงใจทุกคน เธอมีหลักการเลี้ยงดูลูกไม่เหมือนกับเศรษฐีอื่น ๆ โดยเธอไม่ตามใจลูกมากเกินไป ให้เท่าที่ทำได้ และหัดให้ลูกรู้จักรับผิดชอบตัวเอง ดังที่ปิติมากล่าวกับล้นฟ้าว่า

"...คุณแม่ฉันไม่ได้เลี้ยงดูอย่างคนอื่น ท่านร่ำรวยจริง แต่ไม่ยอมมาให้ลูกร่ำรวยด้วย เตือนเสมอให้ไปเรียนอย่างเดียว ไม่ได้ไปปลุกเงินพ่อแม่ หรือไปอวดมั่งมีกะใคร..."

(สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 ข : 240) และคำกล่าวของคุณผู้หญิงเองว่า

... "แม่ให้มันมากพอแล้วลูก ตอนนี้นั้นต้องช่วยตัวเอง มันไม่ใช่เด็กแล้วนะ ปีนี้ต้องเกณฑ์ทหาร รู้ไหมทำงานไม่กี่เดือน เงินเดือนก็ไม่เท่าไหร่ เสือกมีเมีย เมียก็เด็ก แสนเด็ก เรียนแค่มอศอสอง พาเขาหนีมาเสียนี้ แม่กับพ่อต้องวิ่งหน้าเร็ดไปขอขมาพ่อแม่เขา..แม่ยกบ้านเช่าให้มันอยู่กับเมียมันหลังหนึ่ง...เอาใจ บ้านไม่ต้องเช่า แต่ ไฟ น้ำ ข้าวปลาหากินกันเอง ก็มันอยากมีเมีย ต้องหัดรับผิดชอบ" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 ข : 237)

นอกจากนี้ยังสอนให้บุตรสาวรักการทำงาน ดังเช่น

"งานอะไรก็ควรทำ จะได้ใช้ความรู้ที่เรียนมาให้เป็นประโยชน์ อีกอย่างการทำงาน ทำให้ชีวิตกระฉับกระเฉงได้ประสบการณ์ คนไม่ทำงานให้มันมีศรีสุขยังงี้ จะรู้สึกเหมือนชีวิตเป็นอัมพาต" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 ข : 238)

การตี เรื่องคามาลก็รับเอาเด็กที่ไม่ใช่ลูกของตน มาเลี้ยงเป็นลูกเช่นเดียวกันหากแต่คามาลนั้นเป็นบุตรของราม ชายผู้หนึ่งที่เธอต้องแต่งงานด้วย เธอรักคามาลดังลูกของเธอเอง เธอจะเป็นคนอ่อนหวานและอ่อนโยน แต่ภายในกลับเป็นคนเข้มแข็ง มีเหตุผลในการสั่งสอนอบรมลูก มีความอดทนและใจเย็น คามาลมักคิดถึงการตีก่อนพ่อของเขาเสมอ เพราะการตีคนเดียวเท่านั้นที่สามารถเป็นที่ปรึกษาและแก้ปัญหาให้เขาได้ ดังที่คามาลรำพึงว่า

... "ไม่มีใครอีกแล้วในโลกนี้ที่รักเขาอย่างบริสุทธิ์ใจเสมอเท่าแม่การตี...

"ในอ้อมอกของแม่การตีมีแต่ความอบอุ่นปลอดภัย และความจริงใจ คำน้อยแม่การตีไม่เคยออกปากให้คามาลต้องกระทบกระเทือนใจ...แม่การตีคนเดียวเท่านั้นที่คามาลไม่เคยพบเธอเสียอารมณ์เพราะเขา (สุวัฒน์ วรดิลก. 2521 ก : 423)

และ

"คามาลคิดถึงแม่การตีคนเดียวเท่านั้นในยามนี้ เพราะเขาเชื่อมั่นในความรักที่เธอมีต่อเขา ซึ่งมันคงพอที่จะคุ้มครองเขาได้" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2521 ก : 426)

การที่รู้เท่าทันความคิดของลูกทุกอย่าง เธอสามารถชี้แจงให้เหตุผลจนคามายอมรับ และจำนนต่อเหตุผลของเธอ ดังที่คามาลราพึงกับตนเองว่า

"...แม่คนนี้อ่านหัวใจของเขายกเหมือนมีกล้องเอกซเรย์สวมอยู่ในดวงตาของเธอ..." (สวัณณ์ วรติลก. 2521 ก : 477)

สณีน เรื่องแม่ปลาหลด และมณี เรื่องน้ำฝน ก็รับเด็กมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม ทั้งสองให้ความรัก ความเอ็นดูแก่บุตรอย่างมาก แม้ว่าสุภาพรรณ เรื่องแม่ปลาหลด จะมีลักษณะนิสัยแตกต่างกับน้ำฝน เรื่องน้ำฝนอย่างมากมาย แต่สณีนก็ได้ให้ความรัก พยายามใช้ชีวิตวิทยาให้การเลี้ยงดูขัดเกลาให้สุภาพรรณเป็นเด็กดีให้ได้ เนื่องด้วยสณีนเป็นครู จึงใจเย็น มีเหตุผล เธออบรมสั่งสอนสุภาพรรณจนเกิดความยำเกรงละทิ้งอุปนิสัยเดิม ๆ เช่น การโกหก ความสกปรก รวมถึงเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศ ดังที่เธอสั่งสอนสุภาพรรณว่า

.... "แม่ไม่ชอบให้สุภาพรรณวางตัวอย่างนั้นกับเพื่อนผู้ชาย..."

"ตายจริง...หนูวางตัวยังงี้คะคุณแม่ หนูไม่รู้ตัวจริง ๆ ด้วยค่ะ..."

"เพราะไม่รู้ตัว แม่ถึงได้เข้ามาพูดต่อหน้าพ่อ พูดด้วยความรู้สึกให้อภัย ถือว่าทำไปเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์"

"แม่เคยเป็นสาวมาก่อนลูก การพูดให้ผู้ชายหลงผิด สาว ๆ ที่ยังมีประสบการณ์น้อยชอบทำกันมาก ถือเสียว่าผู้ชายมาชอบมาหลงตัวมาก ๆ เป็นของโก้ เหมือนกับที่หนูเคยทำมา แล้วในเรื่องเขียนจดหมายถึงผู้ชาย หรือทำให้ผู้ชายเขียนมาถึงเรา แม่ว่ามันไม่ค่อยเหมาะนักหรอก ผู้ชายมีหลายประเภท...แม่จึงอยากขอร้องต่อไปพยายามห่าง ๆ ไว้ อย่าสนิทกับเขาอย่างที่เคยทำมาแล้วอีก แล้วอย่าทำกับคนอื่นอย่างที่ทำกับสาราณวันนี่ อันตรายจะถึงตัวลูก..."

"ที่แม่พูดไม่ใช่ดู เพียงแต่เตือน เตือนเอาไว้ หนูจะเชื่อแม่ ทำตามที่แม่ขอร้องหรือไม่ตามใจหนู โต ๆ ด้วยกันแล้ว แม่ไม่ควรจ้ำจี้จ้ำไชบ่อยนัก ต้องให้เสรีภาพให้ลูกใช้ดุลยพินิจของตัวเองถึงจะถูกจริงไหมจ๊ะ"

ทั้งอ่อนทั้งหวาน ทั้งขู่ทั้งปลอบ ทำให้เด็กสาวรู้สึกงานในใจ ค่อยงายหน้าขึ้น

ยิ้มตอบ

"หนูเข้าใจค่ะ ชอบพระคุณคุณแม่ ต่อไปหนูจะไม่ทำอย่างนี้อีก" ...

(สุวัฒน์ วรดิลก. 2516 ฉ : 196)

มณี เรื่องน้ำฝนก็เช่นเดียวกัน เธออบรมสั่งสอนน้ำฝนให้รู้จักการวางตัวในการคบเพื่อนต่างเพศ โดยใช้เหตุผล วาทศิลป์ในการพูดได้อย่างน่าฟัง ดังนี้

... "เวลานี้เราก็ตู ๗ กันแล้ว จะคบจะหากันจะให้เหมือนครั้งเด็ก ๆ ไม่ได้หรอกนะลูก การคบเพื่อนชาย ไม่ว่าเพื่อนเก่าหรือไม่ เราเป็นลูกผู้หญิงมีหน้าที่ระวังตัว และวางตัวให้พอเหมาะพอควร ปล่อยตัวมากเกินไปก็ดูถูก ลามง่ายด้วย ไว้ตัวมากนัก เขาก็จะหาว่าเย่อหยิ่ง จ้องห้อง ไม่มีอะไรดีเท่ากับเดินสายกลางให้พอเหมาะพอสมควร ไม่มากไม่น้อยจริงไหมลูก" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2509 ง : 545)

ส่วนประคอง เรื่องนางไพร ต้องรับการละเมิดบุตรีตา จำนวน 2 คน เพียงลำพัง เมื่อสามีตายจากไป เธอใช้ชีวิตอยู่ในสวนส้มโดยไม่ได้ใช้วิชาความรู้ที่ร่ำเรียนมาเลย เพราะต้องการซ่อนตัวจากสังคมที่เคยสร้างความเจ็บปวดในอดีต เธอต้องการความสงบชีวิตที่เป็นส่วนตัวตามความตั้งใจของสามี ความรอบรู้และการศึกษา ทำให้ประคองเป็นคนอดทน เข้มแข็ง มีทัศนคติในการมองโลกอย่างลึกซึ้ง แม้บางครั้งจะอ่อนแอลงไปบ้าง แต่เธอก็ยังมีบุตรีตาที่ต้องดูแล เธอพยายามอบรมสั่งสอนให้บุตรีตาเป็นคนดีมีเหตุผล จิตใจโอบอ้อมอารี ช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า จนคนองเดชบุตรชายถึงกับต้องตัดขาทิ้ง เพราะกระระโศกเข้าไปช่วยเด็กที่กำลังจะถูกกรรไกรตัดขา แล้วพาลดมาทับคนองเดชแทน ประคองได้กล่าวกับบุตรชายว่า

"แม่ไม่ติลูกทั้งสอง เดชทำหน้าที่ถูกแล้ว แต่โชคเคราะห์ที่ทำให้ลูกเป็นเช่นนี้...นี้แหละลูก มีชีวิตก็ต้องตาย..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 ข : 136)

ส่วนคณิงนิจบุตรสาว ประคองได้ให้ความกำลังใจชีวิต สนับสนุน คณิงจึงสามารถปรึกษา มารดาได้ในทุกเรื่อง และเมื่อคณิงนิจถูกจักรคนรักบอกตัดความสัมพันธ์ทางจดหมาย เพราะ

คณิงนิจเปิดเผยความจริงเกี่ยวกับทศที่ลอบวางยาสลบ และหมายจะขึ้นใจคณิงนิจแต่ไม่สำเร็จ ทำให้จักรเสียใจ และตัดขาดจากคณิงนิจ ประคองจึงได้ให้ข้อคิดแก่คณิงนิจบุตรสาวว่า

... "จักรยังเป็นชายหนุ่มของโลกสมัยใหม่ ผู้ชายบางครั้งต้องการให้ผู้หญิงมีความลับเหมือนกัน นิจของแม่ชื่อไป ผู้ชายทุกคนไม่ควรล่วงรู้ความลับของเราผู้หญิง... การโกหกบางทีมีประโยชน์ และมีเสน่ห์ดึงดูดให้ผู้ชายรักหลงยิ่งขึ้น... จริตมารยาเป็นสิ่งจำเป็นของลูกผู้หญิงเหมือนกัน เราไม่ควรประมาทจะล่วงเขา แต่ผู้ชายทุกคนต้องการมารยาเล็กน้อย ๆ... เพื่อให้เขาพอใจ ระหว่างนี้ลูกอย่าคิดอะไรมากที่ทาไปแล้ว เป็นบทเรียนสำหรับเรา และเป็นบทพิสูจน์ความรักที่จักรมีต่อลูก ถ้าเขารักลูกจริงเขาต้องกลับมาอีก" ... (สวัตนัน วรติลก. 2518 ข : 373-374)

ในที่สุดครอบครัวของประคองก็ได้รับผลจากกรรมดีที่เธอหมั่นสอนบุตรธิดาให้ช่วยเหลือผู้ที่ต่ำต้อยกว่า เมื่อคณิงนิจช่วยเหลือโกโยผู้ร้ายฆ่าคนตายด้วยความแค้นที่ถูกกรรโชกทรัพย์ โกโยมอบลายแทงให้คณิงนิจไว้ และลายแทงก็ตกมาเป็นคนองเดช ปรากฏว่าคนองเดชและมารดาได้กลายเป็นมหาเศรษฐีของภาคอีสานเลยทีเดียว เพราะลายแทงได้นำไปพบทองคำสมบัติของโกโยที่ได้มอบให้เป็นสินน้ำใจแก่คณิงนิจ และคนองเดชที่ได้ช่วยเหลือเขาในครั้งก่อน

นอกจากมารดาในกลุ่มนี้จะดูแลเอาใจใส่ และเป็นที่ปรึกษาของบุตรธิดาในเรื่องคู่ครอง อาชีพ การวางตัวต่อเพื่อนต่างเพศแล้ว ภาพลักษณ์ของมารดาในกลุ่มนี้ยังเข้าร่วมอุดมการณ์เดียวกันกับลูก เมื่อเห็นว่าสิ่งที่บุตรธิดาท่านั้นเป็นสิ่งถูกต้อง ชิวจิ เรื่อง พิราบแดง เป็นมารดาที่เข้าปกป้องให้เยียนบุตรสาว จากหน่วยงานของรัฐบาลที่เข้ามาปะทะกับขบวนการนักศึกษาที่ให้เยียนเข้าร่วมอยู่ และเจียะโก๊ะ บุตรชายได้เข้าไปช่วยเหลือเยียนน้องสาวของเขา จนถูกเจ้าหน้าที่ทำร้ายบาดเจ็บและจับตัวไป ชิวจิเข้าไปเป็นพยาบาลในศาลาหั้นแก่เจียะโก๊ะ และคำให้การของเธอได้ทำให้เธอได้รับสมญานามว่า "แม่ของประชาชน" ดังคำให้การต่อไปนี้

... "คนที่ถูกฟ้องว่าทำร้ายเขา ลูกดิฉันเอง ตูเถอะค๊ะศาล แชนเตอะ หัวแตก หน้าแตกยับเยิน บาดแผลเหล่านั้น เขาแกล้งทามันขึ้นเองหรือคะ เปลา่เลย ดิฉัน เห็นกับตา ตำรวจมกันทำร้ายเขาจนสลบ แล้วก็ลากร่างของเขาครูดไปกับพื้น เลือดไหลเป็นทางใส่กุนแจมือเขาทั้ง ๆ เขาสลบแล้วเหวี่ยงร่างเขาขึ้นรถกระบะ เอาตัวไปยัดกรง

"ศาลคะ เดิมทีฉันคิดว่า สิ่งที่ถูกทาลงไปไม่ถูกต้อง เสียต่อกฎหมายบ้านเมือง ดิฉันขอยืนยันว่า ลูกของดิฉันคิดถูก ทำถูกแล้ว พวกจักรพรรดินิยมจะอยู่ในแผ่นดินเรา ไม่ได้ เพราะพวกมันใช้อำนาจเงิน ชนพวกคนจีนด้วยกัน ให้เช่นฆ่าทำร้ายกันเอง... เราจำเป็นต้องคัดค้านต้องขับไล่ และต้องต่อสู้กับมัน ดิฉันเห็นด้วยกับลูก ลูกดิฉันทำถูกแล้ว พวกเขาปกป้องแผ่นดินของเขา เพื่อเอกราชอธิปไตยของประชาชาติจีน ลูกของดิฉันและเพื่อน ๆ ไม่มีทางเลือกอย่างอื่น พวกเขาต้องทาลงไปอย่างนั้น พวกเขาทำถูก ประชาชนทำถูกเสมอ..." (สวัตน์ วรดิลก. 2518 ค : 86-87)

คำให้การของชีวิตสามารถช่วยให้เจียะโก๊ะพ้นจากคดีได้

อีกตอนหนึ่งของชีวิต จาก เรื่องพิราบนิน ยิ่งแสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของมารดาในอุดมคติที่มีความเข้มแข็ง กล้าเผชิญหน้าต่อสู้เพื่ออุดมการณ์เพื่อลูก แต่แล้วเธอก็กลับต้องตายไป เพราะให้เยียนบุตรสาวที่อุดมการณ์ไปเข้าร่วมกับรัฐบาล เพราะหลงในลาภยศเหตุการณ์ที่มารดาต้องติดคุก และตายไปเป็นเหตุการณ์ที่สะเทือนใจสูงสุดสำหรับให้เยียน ทำให้ให้เยียนสำนึกตัวกลับมาสู่อุดมการณ์เพื่อประชาชนต่อไป

ผู้เขียนต้องกำหนดให้ชีวิตตาย เพื่อให้เยียนบุตรสาวจะได้กลับมาช่วยอุดมการณ์ เพราะคงไม่มีสิ่งใดน่าสะเทือนใจเท่ากับมารดาที่ต้องเสียชีวิตเพราะลูก ทั้งที่เธอทำเพื่อลูกมาโดยตลอด

ภาพลักษณ์ของมารดาในอุดมคติที่มีสาเหตุมาจากการศึกษาและอาชีพนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้เขียนให้ความสำคัญกับการศึกษาของผู้หญิง โดยสนับสนุนให้ตัวละครผู้หญิงของเขาได้รับการศึกษาสูง เพื่อสามารถดำเนินชีวิตในครอบครัวและสังคมได้อย่างดีและมีความสุข

2. อุปนิสัย มารดาในอุดมคติกลุ่มนี้ แม้มีการศึกษาแค่ระดับมัธยมศึกษา และไม่ได้ประกอบอาชีพนอกบ้าน แต่ก็ไม่ได้ทำให้เธอค่อยความรู้ที่จะนำมาเลี้ยงบุตรธิดากว่ากลุ่มแรก เธอดูแลบุตรธิดาด้วยความใส่ใจเย็น อดทน มีความเป็นประชาธิปไตยในบ้านและยึดหลักของจริยธรรม ศีลธรรม เท่าที่ความสามารถของเธอพึงกระทำได้ มารดาในกลุ่มนี้มีจำนวน 3 ตัว ได้แก่ อรพินธ์ เรื่องตึกฝรั่ง แสร้ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง และยง เรื่องขอจางวันตาย

วิธีการสอนลูกของมารดาในอุดมคติ เช่น ยง เรื่องขอจางวันตาย ดังที่บทมาคิดถึงมารดาว่า

... แม่ของปัทมาเคยสอนลูกของแม่ให้มีความเคารพผู้มีอาวุโสกว่า สอนไม่ให้ดูหมิ่นเหยียดหยามคนอื่น ปัทมาจำได้เวลานอนกับแม่ แม่มีนิทานแปลก ๆ มาเล่าให้ฟังเสมอ นิทานแต่ละเรื่อง ล้วนสอนให้คนประพฤติดี ให้อยู่ในศีลในธรรม ให้มีเมตตา อ่อนโยนและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แม่ย้ำเสมอว่า ความเป็นผู้ดีของคนเราไม่ได้วัดจากฐานะความเป็นอยู่ หรือวิชาความรู้ที่เรามี หากแต่วัดจากสำนึกดีสำนึกชอบ ความประพฤติดี กิริยามารยาทเรียบร้อย ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2520 ก : 120-121)

นอกจากนี้มารดาในอุดมคติกลุ่มนี้ยังมีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ สมถะ เช่นเครื่องแต่งกายของอรพินธ์ เรื่องตึกฝรั่ง

... คุณอรพินธ์ไม่ใช่คนเจ้ายศเจ้าอย่างเหมือน "อาหญิง" หรือคุณพรวา ท่านทั้งสองไม่เคยนั่งรถประจำทาง ไปไหนมาไหนก็รถประจำบ้านให้บุตรรวมขับ คุณอรพินธ์ไปไหนมาไหนด้วยรถเล็ก ๆ ประจำทางที่เรียกว่า "รถตุ๊ก ๆ" การกินการอยู่ก็ง่าย ๆ ไม่ฟุ้งฟิดัน แม้แต่การแต่งกายก็เรียบ ๆ แทบไม่น่าเชื่อว่าเป็นสะกัคนหนึ่งของตระกูลทองเรื่องที่ยิ่งใหญ่ (สุวัฒน์ วรดิลก. 2522 ก : 56)

มารดาในอุดมคติกลุ่มนี้จะมีความอ่อนโยน และเมตตาจิตที่บริสุทธิ์ มีจิตใจดี โอบ

อ้อมอารี สามารถลอบโยนยาให้กำลัງเจียมามที่บุตรธิดาท้อแท้สิ้นหวัง เช่นคุณอรพินธ์ เรื่องตลกฝรั่ง ให้กำลัງเจียมบุตรชายที่ทําผิดต่อภรรยาจนเกิดความหวาดกลัวหากต้องเสียภรรยาไป คุณอรพินธ์จึงให้ข้อคิดเพื่อลอบโยนบุตรชายว่า

"...ถ้าแกมีสมอง แกต้องคิดให้ลึกซึ้ง ทว่าไมเขาถึงเลือกวันเกิดของเขา เป็นวันสารภาพผิด นั้นไม่เป็นเพราะเขาพร้อมที่จะให้อภัยแกหรือ วันเกิดเป็นวันมงคลและเป็นวันเดียวที่เขาจะอภัยแก..." (สุวัสน์ วรดิลก. 2521 ก : 353)

ส่วนคุณเสร์ เรื่องขอจําจนวันตาย ได้รับเด่นใจมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม เธอใจเย็น มองโลกในแง่ดี แม้เด่นใจจะหักหลังเธอโดยยอมเสียตัวให้กับสามีของเธอ ทั้งที่เสร์นี้กระแวงอยู่ในใจ แต่เธอก็ยังคงวางตัวได้อย่างปกติ ในที่สุดความดีของคุณเสร์ก็ได้ทำให้เด่นใจจะอายใจตลอดมา และเธอก็สํานึกในบุญคุณของเสร์ที่มีต่อเธอตลอดเวลา ดังที่เด่นใจกล่าวว่า

"...ไม่ได้ท่าน ฉันก็คงไม่เป็นตัวเป็นตนมาจนถึงเดี๋ยวนี้หรอก...ตอนมีทุกข์ท่านก็ช่วยได้..." (สุวัสน์ วรดิลก. 2520 ข : 167)

3. จิตสํานึกของมารดาที่มีต่อชนชั้นของสามี มารดาในกลุ่มนี้มีจำนวน 2 ตัวได้แก่ จําเรียง เรื่องขiongจิต และแม่น เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ ตัวละครทั้งสองนี้เคยเป็นคนรับใช้ในบ้าน และได้มีความสัมพันธ์ทางเพศกับเจ้านาย จนมีบุตรและจําต้องออกจากบ้าน เพราะสามีไม่สามารถรับรองบุตรที่เกิดจากเธอทั้งสองได้ ชีวิตของจําเรียงและแม่นจึงคล้ายคลึงกัน เมื่อจําเรียงและแม่นได้แต่งงานใหม่ และไม่มีบุตรกับสามีใหม่ทั้งคู่ ทั้งสองให้ความรัก การอบรมเลี้ยงดูแก่บุตรธิดาอย่างดีให้สํากับที่บุตรธิดามีบิดาเป็นชนชั้นสูงกว่าเธอ จําเรียงส่งให้ขiongจิต เข้าโรงเรียนเซนต์พริ้งที่เป็นโรงเรียนของลูกผู้ดีมีเงิน เธอหัดกิริยามารยาทการแต่งกายให้แก่ลูก จนไม่น้อยหน้าบรรดาเพื่อน ๆ ที่โรงเรียน

นอกจากนี้เธอยังรู้จักสั่งสอนอบรมลูกให้เป็นคนดี ดังที่ผู้เขียนบรรยายไว้ในเรื่อง ขiongจิต ว่า

... รายได้ของแม่ส่วนใหญ่ มุ่งทำทุบารุงห้องจิต ห้องจิตได้เรียนหนังสือ ได้แต่งกายดี ได้รับโภชนาหารดี ๆ แม่อบรมห้องจิตตามประสาคนชั้นแม่ ห้องจิตถูกสอนให้กลัวบาป ถูกสอนให้หมั่นทำความดี เพื่อตายแล้วจะขึ้นสวรรค์ไปเป็นเทวดาผู้หญิง การกดขี่จากการกล่าวเท็จ การรังแกต่อว่าเพื่อนมนุษย์ แม่บอกว่า เป็นบาปทั้งสิ้น ซึ่งห้องจิตเชื่อแม่เสียยิ่งกว่าคำสอนของครูที่โรงเรียน ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 ก : 5)

หรือ

"...แม่จำเรียงเป็นคนไม่มีการศึกษามากนัก แต่การอบรมบุตรจัดว่าเป็นเลิศ นางฉลาดพอจะสอนลูกให้วินัยทุกสิ่งทุกอย่างด้วยเหตุผล..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 ก : 33)

ส่วนแม่น เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ ก็ได้ให้การอบรมบุตรชายอย่างดีเช่นกัน ดังที่สมานราพิงกับตนเองว่า

... ระหว่างกินอาหารด้วยกัน เขายังเพิ่มความแปลกใจที่สมัครกันอยู่เรียบร้อย ไม่มึนเมา รู้จักใช้ช้อนกลาง...ดีกว่าคนกรุงเทพฯ หลายต่อหลายคนที่แต่งเนื้อแต่งตัวดี ๆ แต่เวลากินอาหารใช้ช้อนกินข้าวอย่างอเนกประสงค์จนน่าสลดใจ ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2524 ก : 49)

และดังที่สมัครผู้เป็นบุตรกล่าวว่า

"ผมไม่ชอบหรือกรับเหล้าบุหรี่ แม่ห้ามขาด ถ้ารักษามารยาทก็นิดหน่อย แต่เปียร์พอได้ แม่ไม่ว่า แต่ห้ามไม่ให้มาก " (สุวัฒน์ วรดิลก. 2524 : 49)

ทั้งจำเรียง และแม่น มีจิตสำนึกที่ต้องการอบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดี ไม่ให้เสื่อมเสียแก่บิดาของเด็กได้ ด้วยเหตุที่เธอทั้งสองอาจหวังให้พ่อและลูกได้พบกัน และได้เข้าไปร่วมชนชั้นของบิดา หรือได้ใกล้ชิดกับบิดาบ้าง เพื่อที่ลูกจะได้ทอดทุนเคารพบิดาเหมือนที่เธอเคยกระทำในอดีต และด้วยความรักที่เธอมีต่อสามีที่เป็นบิดาของลูก เธอจึงพยายามเลี้ยงลูก

าหัดที่สุด เพื่อเป็นตัวแทนของสามีที่เธอจากมา และเมื่อบิดาได้พบลูกเขยจะได้ไม่ผิดหวังที่เธอเลี้ยงลูกของเขาอย่างดี

ภาพลักษณ์ของมารดาในอุดมคตินั้น ไม่ว่าจะเป็นมารดาที่มีการศึกษาดีหรือไม่ก็ตาม มารดาในอุดมคติก็พยายามอบรมเลี้ยงดูลูกตามวิธีการของตัวเอง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการศึกษา อาชีพ ทัศนคติ อุปนิสัย ของแต่ละตัวละคร โดยยึดหลักจริยธรรม ศีลธรรม เป็นสำคัญ มารดาในอุดมคติต้องมีความอดทน ใจเย็น รู้จักไตร่ตรองปัญหาต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล ให้ความสำคัญสนิทสนม และเป็นที่ปรึกษาของบุตรได้ บุตรของมารดาในอุดมคติ จึงมีครอบครัวที่ดี มีชีวิตที่สุขสมบูรณ์ในกาลต่อมา

1.2 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยา

ภรรยา หมายถึง หญิงที่อยู่ร่วมกับชาย และมีความสัมพันธ์ทางเพศร่วมกัน ในสังคมไทยภรรยามักถูกคาดหวังให้มีลักษณะและพฤติกรรมที่สมบูรณ์แบบทั้งบทบาทในบ้าน และนอกบ้าน และในการศึกษานวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก ทั้ง 36 เรื่อง พบตัวละครหญิงที่อยู่ในฐานะภรรยาจำนวน 115 ตัว โดยสามารถแบ่งลักษณะของภรรยาตามสภาพภาพได้ 3 ประเภท ได้แก่

1.2.1 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยาหลวง

1.2.2 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรณาน้อย

1.2.3 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะนางบำเรอ

ภรรยาทั้ง 3 ประเภทนี้ มีลักษณะและพฤติกรรมที่แตกต่างกันไป ดังนี้

1.2.1 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยาหลวง ภรรยาหลวงในการศึกษาคั้งนี้หมายถึง หญิงที่อยู่ร่วมกับชายโดยประกาศให้สังคมรับรู้ว่าจะอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา ภาพลักษณ์ของภรรยาหลวงสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ

1.2.1.1 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยาหลวงเผด็จการ

1.2.1.2 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยาหลวงในโอวาทของสามี

1.2.1.3 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยาหลวงที่เท่าเทียมสามี

1.2.1.1 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยาหลวงเผด็จการ เป็นภาพลักษณ์ของภรรยาที่มีอำนาจเหนือสามี เป็นผู้ตัดสินใจ แก้ปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัว โดยบางครั้งอาจไม่ต้องขอคำปรึกษาจากสามี

ภาพลักษณ์ของภรรยาหลวงเผด็จการ หมายถึง ภาพลักษณ์ของภรรยาหลวงที่มีอำนาจเหนือสามี

นวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก ทั้ง 36 เรื่อง บราภูภาพลักษณ์ของภรรยาหลวงเผด็จการ จำนวน 35 ตัว ดังจำแนกลักษณะตามตารางต่อไปนี้

ตาราง 6 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยาหลวงเผด็จการ

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
นางไพร	คุณหญิงเรืองพจนพิลิต	40-50	-	มัธยมปลาย*	สูง	ตามแบบผู้หญิงชนชั้นสูงในสังคมเมือง	รูปร่าง อ้วนกลม
ห้องจิต	คุณหญิง	45-50	-	มัธยมปลาย*	สูง	ตามแบบผู้หญิงชนชั้นสูงในสังคมเมือง	ท้วม ผิวพรรณดี แวต่านากลับ ใบหน้าเย่อหยิ่ง
นางสาวอบเชย	กรรเจียก	25	พนักงานบริษัท	มัธยมปลาย	ปานกลางค่อนข้างสูง	ทันสมัยตามแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	สวย คมขำ รูปร่างดี
ลมหนาว	ช่อเพชร	17	-	มัธยมปลาย	สูง	ทันสมัยตามแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	สวย ขาว ผิวพรรณดี
น้ำฝน	นวลจันทร์	35	-	มัธยมปลาย	สูง	ทันสมัยตามแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	ผิวคล้ำ หน้าผากกว้าง ใบหน้ารูปสี่เหลี่ยมริมฝีปากหนา ตาสี

ตาราง 6 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
เวลาที่เหลืออยู่	เฟลิน	25	แม่บ้านดูแลเด็ก	วิทยาลัยพยาบาล	ต่ำ-สูง	เรียบร้อยตามแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	เรือนกายใหญ่กว่าสตรีไทยทั่วไป สวย ออกสวย
	ลัดดา	22-24	-	ปริญญาตรีจากต่างประเทศ	ปานกลางค่อนข้างสูง	ทันสมัยตามแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	สวย รูปร่างดี
	สุดา	53	ค้าขายอาหาร	โรงเรียนการเรือน	ปานกลาง	ตามแบบชาวบ้านทั่วไปในสังคมเมือง	ไม่ใช่คนสวยนักแต่หน้าตาหมดจด รอยยิ้มแจ่มใส เรือนร่างอวบอ้วนเอ็น ผิวขาว ขาสวย
	มณฑา	30เศษ	พนักงานธนาคาร	ปริญญาตรี	สูง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	สวย รูปร่างดี

ตาราง 6 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
เจ้าสาว คืนเดียว	มะลิ	45- 50	-	มัธยมต้น*	สูง	แบบผู้หญิงใน สังคมชนบท	รูปร่างเล็กบอบบาง ผิวพรรณสะอาด
ผู้หญิงใน แว่นตา	คุณหญิง สุดา	50 เศษ	-	มัธยมต้น*	สูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	ไม่สวย
	สกา	28	พนักงาน บริษัท	ปริญญาตรี บริหารธุรกิจ จากสหรัฐฯ	สูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	ไม่สวย แต่หน้าตา หมดจด รูปร่างดี
เมียเพื่อน	ปองจิตต์	22- 28	ค้าขาย	มัธยมปลาย	สูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	สง่างาม สะดุดตา ผิวขาวผ่อง รูปร่าง เล็ก กะทัดรัดสมส่วน สะโพกกลมกลิ้ง ดวงตาดำลึก มีลักยิ้ม
	พร้อมจิต	เกือบ 40	รับ ราชการ	ปริญญาตรี	ปานกลาง	ทันสมัย	รูปร่างใหญ่ หน้าตาผ่องใส

ตาราง 6 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
เมีย นมเบอร์ลี	จรงจิต	17-25	หญิงรับใช้	ประถมศึกษา*	ต่ำ-สูง	เต็มไปด้วยเครื่องประดับมากมายและแต่งตัวไม่รัดกุม	ขาว รูปร่างอ้วนอบ
	ชนิษฐา	25-30	ครู	ปริญญาตรี	สูง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	สวย ขาว อ่อนหวาน
	นวลน้อย	21	-	มัธยม 1	ปานกลาง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	หน้าตาหมดจด ปากนิดจุกหน้อย รูปร่างดี
	นรารดี	20	พนักงานธนาคาร	มัธยมปลาย	ปานกลาง - สูง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	ดวงตาสีน้ำตาล เข้ม ปากและฟันสวย มีลิ้นประปราย ข้างแก้ม รูปร่าง ประเปรี้ยว ชาสวยได้ส่วน
เลือด พเนจร	อุไรรัตน์	23	ค้าขายเครื่องสำอาง	มัธยมต้น*	ปานกลาง ค่อนข้างต่ำ-สูง	ทันสมัยตามแบบคารา ภาพยนตร์	ผิวคล้ำ รูปร่างดี เย้ายวน จริตแพรวพราว

ตาราง 6 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ตึกฝรั่ง	ทองพูน	25 ขึ้นไป	ค้าขาย	มัธยมปลาย*	สูง	ทะมัดทะแมง แบบชาย	ไม่สวย
	วารุณี	24	ประจำ- สัมพันธ์	ปริญญาตรี	ปานกลาง	ทันสมัยและ ไม่รัดกุม	น่ารัก เก๋ มีเสน่ห์
	อรสุรางค์	22- 25	ครู	ปริญญาตรี เกียรตินิยม อันดับ 1	ปานกลาง - สูง	แบบผู้หญิงใน สังคมเมือง	สวย เรียบร้อย มีสง่า รูปร่างดี ยิ้มสวย
ขอจากจน วันตาย	ระย้า	20 เศษ	เลขานุการ	มัธยมปลาย	ปานกลาง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	ไม่สวย ผอม ผิวดำ นัยน์ตาดุ พื้นที่โตกว่าปกติ
		30 เศษ	-	มัธยมปลาย	สูงมาก	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	"
	บุญนา	16- 36	-	มัธยมต้น	ปานกลาง ค่อนข้างสูง	ทันสมัย ค่อนข้างโป้	สวย ดูสาวกว่า อายุจริง เข้ายวน มีเสน่ห์

ตาราง 6 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ลูกชู้	บัทมา	20	อาจารย์ระดับ มหาวิทยาลัย และแปล หนังสือ	ปริญญาตรี อักษรศาสตร- บัณฑิต	ปานกลาง — สูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงใน สังคมเมือง	สวยบุคลิกดี
	วิไล	45- 50	ค้าขาย	มัธยมต้น*	ปานกลาง	แบบผู้หญิงใน สังคมเมือง	ท้วม วนหน้า ระเรื่อด้วย เลือดฟาด
ขอเช็ด น้ำตาให้ ตัวเอง	เด่นใจ	23	ออกแบบและ ตัดเย็บเสื้อ เปิดร้าน เสริมสวย	ประกาศนียบัตร ด้านออกแบบ ตัดเย็บเสื้อผ้า จากญี่ปุ่น	ปานกลาง — สูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงใน สังคมเมือง	สวย มีลึกลึ้ม ปากบางเหมือน กระจับ ฟันซี่เล็ก มีเขี้ยว ตาคม
	แสร์	40 เศษ	—	มัธยมต้น*	สูงมาก		มีเมตตา อ่อนโยน
เพลงรัก ดอกไม้ บาน	ทอง- ประศรี	45- 50	—	ประถมศึกษา*	สูง	ตามแบบชาว ชนบททั่วไป	อ้วนใหญ่ เทอะทะ นัยน์ตาโตปน ปากหนา หน้าตา ทำทางน่ากลัว

ตาราง 6 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ล้นฟ้า	เยาวลักษณ์	18	-	มัธยมต้น*	ค่อนข้างสูง-สูงมาก	ทันสมัยค่อนข้างโป้	มีเสน่ห์ เย้ายวน
	คุณผู้หญิง	50	เจ้าของกิจการโรงไม้หิน	มัธยมปลาย	สูง	ทะมัดทะแมงเหมือนชาย	ผิวพรรณสดใส
แผ่นดินของเขา	ปวีณา	38-40	พนักงานธนาคาร	มัธยมปลาย	สูง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	ไม่สวยนัก
			แม่บ้านขายอาหาร				ผิวพรรณเกลี้ยงเกลาอ่อนหวาน
คามาล	ภารดี	40เศษ	-	มัธยมปลาย	สูง	สำหรับแบบชาวอินเดีย	สวย
แม่ปลาหลด	สุณี	30-40	ครู	ปริญญาตรี	ปานกลาง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	สวยรูปร่างดี
					ค่อนข้างสูง		

ตาราง 6 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
อัสสนาหยา ผิว	อัสสนา	20 เศษ	พนักงานบริษัท	ปริญญาตรี	ค่อนข้างสูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงใน สังคมเมือง	ไม่สวย ผิวคล้ำ รูปร่างดี

รวม 35 ตัว

*จากการสันนิษฐานของผู้วิจัย โดยอาศัยข้อมูลจากพฤติกรรมของตัวละครที่ผู้เขียนกำหนดไว้ในเรื่อง

ภาพลักษณ์ของภรรยาหลวงเผด็จการทั้ง 35 ตัว จะสังเกตเห็นว่า อายุของภรรยาเผด็จการอยู่ในวัยสาว คืออายุระหว่าง 17-35 ปี จำนวน 24 ตัว และวัยกลางคนอายุประมาณ 36 ปีขึ้นไป มีจำนวน 11 ตัว สามารถแสดงให้เห็นว่า ผู้เขียนให้ความสำคัญกับการเสนอภาพลักษณ์ของภรรยาหลวงเผด็จการที่ยังอยู่ในวัยสาวมากกว่าวัยกลางคน ซึ่งมักเน้นบทบาทมารดาควบคู่ไปด้วย จึงทำให้ภาพลักษณ์ของภรรยาเป็นเพียงรายละเอียดปลีกย่อยไม่เหมือนกับภรรยาหลวงเผด็จการที่ยังมีอายุน้อย ซึ่งสะท้อนภาพลักษณ์ของตัวละครในบทบาทของภรรยาได้อย่างชัดเจน

ผู้เขียนได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาของตัวละครในกลุ่มนี้มาก ซึ่งพบว่าตัวละครมีการศึกษาระดับอนุปริญญา จนถึงปริญญาตรี จำนวน 13 ตัว ระดับมัธยมศึกษาจำนวนถึง 20

ตัว และระดับประถมศึกษาจำนวนเพียง 2 ตัว ซึ่งตัวละครที่มีการศึกษาระดับอนุปริญาจนถึงปริญญาตรีนั้น นำความรู้มาประกอบอาชีพถึง 11 ตัว ได้แก่ สุธา เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ มณฑา เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ สกาว เรื่องผู้หญิงในเวندا ขนิษฐา เรื่องเมียนัมเบอร์ลี บัทมา เรื่องขอจางวันตาย เด่นใจ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตนเอง พร้อมจิต เรื่องเมียเพื่อน สุนี เรื่องแม่ประหลาด อรสุรางค์ และวารุณี เรื่องตึกฝรั่ง ส่วนเพลิน เรื่องน้ำฝน ประกอบอาชีพก่อนสมรส หลังสมรสไม่มีอาชีพ และตัวละครตัวเดียวที่จบการศึกษาระดับอนุปริญาจนถึงปริญญาตรีแล้วไม่ได้นำความรู้มาประกอบอาชีพเลยทั้งก่อนและหลังสมรส ได้แก่ ลัดดา เรื่องน้ำฝน

ตัวละครที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมนั้นมีจำนวน 20 ตัว แต่ประกอบอาชีพเพียง 9 ตัว ได้แก่ กรรเจียก เรื่องนางสาวอบเชย ปองจิตต์ เรื่องเมียเพื่อน นราวดี เรื่องเมียนัมเบอร์ลี ทองพูน อุไรรัตน์ เรื่องเลือดพเนจร ระย้า เรื่องขอจางวันตาย บัวผา เรื่องแผ่นดินของเขา วิไล เรื่องลูกชู้ และคุณผู้หญิง เรื่องล้นฟ้า และตัวละครที่ไม่ได้ประกอบอาชีพมีจำนวน 11 ตัว ได้แก่ คุณหญิงเรื่องพจนพิลิส เรื่องนางไพร คุณหญิง เรื่องข้องจิต ช่อเพชร เรื่องลมหนาว นวลจันทร์ เรื่องน้ำฝน นวลน้อย เรื่องเมียนัมเบอร์ลี บุญนา เรื่องขอจางวันตาย แสร์ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง เยาวลักษณ์ เรื่องล้นฟ้า คุณหญิงสุดา เรื่องผู้หญิงในเวندا มะลิ เรื่องเจ้าสาวคืนเดียว และภารดี เรื่องคามาล

ส่วนตัวละครที่สำเร็จระดับประถมศึกษาที่มีจำนวนแค่ 2 ตัว ได้แก่ จรุงจิต เรื่องเมียนัมเบอร์ลี และ ทองประศรี เรื่องเพลงรักดอกไม้งาม ทั้งสองตัวนี้ไม่ได้ประกอบอาชีพอีกด้วย ดังจะสังเกตเห็นได้ว่า ตัวละครที่จบการศึกษาในระดับอนุปริญาจนถึงปริญญาตรี ซึ่งมีจำนวน 13 ตัว และประกอบอาชีพถึง 11 ตัว ซึ่งมีอาชีพที่สอดคล้องกับหลักสูตรที่สำเร็จมาด้วย ได้แก่ อรสุรางค์ เรื่องตึกฝรั่ง บัทมา เรื่องขอจางวันตาย ขนิษฐา เรื่องเมียนัมเบอร์ลี และสุนี เรื่องแม่ปลาหลด มีอาชีพรับราชการครู มณฑา เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ และวารุณี เรื่องตึกฝรั่ง ได้ทำงานธนาคาร สกาว เรื่องผู้หญิงในเวندا และ อังสนา เรื่องอังสนาหย่าผัว ทำงานในบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง พร้อมจิต เรื่องเมียเพื่อน รับราชการเป็นหัวหน้าแผนกกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนเด่นใจ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง และสุดา เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ ทั้งสองมีกิจการเป็นของตนเอง

ฐานะทางเศรษฐกิจของตัวละครในกลุ่มนี้ ปรากฏว่าตัวละครมีฐานะดีมีจำนวนถึง

30 ตัว จากตัวละครทั้งหมด 35 ตัว ซึ่งพบว่า คุณผู้หญิง เรื่องล้นฟ้า เป็นตัวละครเพียงตัวเดียวที่มีฐานะมั่นคงเพราะการประกอบอาชีพของเธอเอง ได้แก่ กิจการโรงไหมหิน ซึ่งสามารถทำกำไรให้เธอได้มาก ส่วนตัวละครอื่น ๆ อีก 29 ตัว นั้น มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง เนื่องจากการสมรส จำนวน 13 ตัว ได้แก่ กรรเจียก เรื่องนางสาวอบเชย เพลิน เรื่องน้ำฝน จรุงจิต และนราวดี เรื่องเมียนัมเบอร์ลี อุไรรัตน์ เรื่องเลือดพเนจร บุญนำ บัทยา และระย้า เรื่องขอจางวันตาย เด่นใจ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง มะลิ เรื่องเจ้าสาวคืนเดียว วารุณี และอรสุรางค์ เรื่องตึกฝรั่ง และเยาวลักษณ์ เรื่องล้นฟ้า และเนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจเดิมของเธอเอง จำนวน 17 ตัว ได้แก่ คุณหญิงเรื่องพจนพิสิฐ เรื่องนางไพร คุณหญิง เรื่องข้องจิต ช่อเพชร เรื่องลมหนาว นวลจันทร์ และลัดดา เรื่องน้ำฝน มณฑา เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ สกาว และ คุณหญิงสุดา เรื่องผู้หญิงในแว่นดำ ชนิษฐา เรื่องเมียนัมเบอร์ลี แสร์ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง ทองประศรี เรื่องเพลงรักดอกไม้บาน ทองพูน เรื่องเลือดพเนจร ภารดี เรื่องคามาล สุกี เรื่องแม่ปลาหลด ปองจิตต์ เรื่องเมียเพื่อน อังสนา เรื่องอังสนาหย่าผัว และปวีณา เรื่องแผ่นดินของเขา

ส่วนตัวละครที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง มีจำนวน 4 ตัว ได้แก่ นวลน้อย เรื่องเมียนัมเบอร์ลี สุดา เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ พร้อมจิต เรื่องเมียเพื่อน และ วิไล เรื่องลูกชู้

ภาพลักษณ์ของภรรยาหลวงเผด็จการจึงมักต้องมีการศึกษาสูง มีอาชีพและมีฐานะทางเศรษฐกิจดีด้วย ซึ่งจากการศึกษาปรากฏว่า ภาพลักษณ์ของภรรยาเผด็จการนั้น มาจากสาเหตุ 3 ประการ จำแนกได้ดังต่อไปนี้

1. ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งภรรยามีสูงกว่าสามี มีอิทธิพลผลักดันให้ภรรยากลายเป็นผู้มีอำนาจเหนือสามี เพราะสามีจำเป็นต้องพึ่งพาภรรยาในกลุ่มนี้ เขาจึงให้ความเกรงใจและยกย่องเธอ ำให้เธอเป็นผู้คิดตัดสินใจในการดำเนินชีวิต ตัวละครภรรยาหลวงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าสามีกลุ่มนี้มีจำนวน 9 ตัว ได้แก่ นวลจันทร์ เรื่องน้ำฝน ระย้า เรื่องขอจางวันตาย แสร์ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง ปวีณา เรื่องแผ่นดินของเขา ชนิษฐา เรื่องเมียนัมเบอร์ลี มณฑา เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ ช่อเพชร เรื่องลมหนาว สุกี เรื่องแม่ปลาหลด และทองพูน เรื่องเลือดพเนจร

เมื่อฐานะทางเศรษฐกิจของภรรยาเป็นเครื่องค้ำฐานะของครอบครัวให้มั่นคงขึ้น โดยมีรายได้ของสามีเป็นเพียงส่วนประกอบย่อย ๆ เท่านั้น จึงทำให้สามีเกิดความเกรงใจต่อการเสียสละของภรรยาที่มีต่อครอบครัว และอำนาจทางเศรษฐกิจของภร่ายังก่อให้เกิดความยอมรับนับถือของคนในสังคมโดยเฉพาะในสังคมชนาภาพ ที่ยกย่องมนุษย์ที่เงินตรา มากกว่าคุณธรรมความดี อำนาจเงินของภรรยาในกลุ่มนี้ จึงส่งผลกระทบต่อเกียรติยศของสามี ให้ได้รับความเคารพนับถือจากคนในสังคมด้วย อันได้แก่ ปวีณา เรื่องแผ่นดินของเขา เธอเป็นบุตรสาวของพ่อค้าที่ร่ำรวยที่สุดคนหนึ่งในต่างจังหวัดแห่งหนึ่ง เมื่อเธอตัดสินใจแต่งงานกับชานัญปลัดอำเภอ เธอได้ขอร้องให้เขาลาออกจากราชการและหันมาช่วยเธอค้าขายเพราะปวีณาไม่ต้องการให้ชานัญต้องฆ่าคนด้วยอาชีพของเขานีก และชานัญก็ได้ปฏิบัติตามตลอดเวลาที่ทั้งสองอยู่ร่วมกันในฐานะสามีภรรยา ชานัญก็ไม่กล้าตัดสินใจในสิ่งใด ๆ เลย ทั้ง ๆ ที่ยามปกติชานัญเป็นนักธุรกิจที่มีชื่อเสียง มีการตัดสินใจที่เด็ดขาด อันเนื่องมาจากความเกรงใจที่ชานัญมีต่อปวีณา ดังที่เขารำพึงกับตนเองว่า

... ปวีณาเป็นภรรยา ซึ่งเขาเกรงใจมากที่สุด ไม่ใช่เพราะความใจเย็นมีเหตุผล หากแต่เพราะพื้นฐานเศรษฐกิจของครอบครัวของเธอ ส่งเสริมให้เขาก่อร่างสร้างตัว จนมีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคงในทุกวันนี้ เสีย รถมว. คลังมีน้ำหนักรัน กรม. จันใด จันนั้นเสียงของภรรยาผู้มั่นคงย่อมมีความหมายเสมอในทุกครอบครัวที่สามีต้องกว่าทางเศรษฐกิจ ... (สวัณน์ วรดิลก. 2528 : 4)

ภรรยาอย่างนวลจันทร์ เรื่องน้ำฝนก็เช่นเดียวกัน เธอไม่สวยแต่ร่ำรวย เธอจึงได้แต่งงานกับเรื่องยุทธ นายทหารเรือรูปงามที่มีแต่ตัว เธอปรนเปรอเขาทุกอย่างเท่าที่จะให้เขาได้ และเขาก็พอใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เธอทุ่มเทให้เขา ซึ่งถ้าเรื่องยุทธไม่ได้แต่งงานกับนวลจันทร์ ก็คงยากที่เขาจะได้รับโอกาสเช่นนี้ ดังที่เธอกล่าวกับเพลินว่า

... "นี่ลองเขาไปแต่งงานกับคนอื่นดูซิ... โดยเฉพาะผู้หญิงสวย ๆ ที่ยากจน มันจะมีอะไรรองรับเกียรติของคุณเรื่องยุทธ เขาคงเป็นนายนาว่าเรือแตกอยู่บ้านเขา

หรือไม่มีบ้านไม้ที่เป็นของตัวเอง แต่อยู่กับฉันเขามีตึกใหญ่สวยหรืออยู่ มีรถยนต์ราคาแพง ๆ ใช่ว่า ซึ่งเงินเดือนของเขาก็ดีกว่าจะซื้อสด ๆ ได้สักหนึ่งคัน " (สวัสด์ วรติลก. 2509 ง : 52)

ทองพูน เรื่อง เลือดพเนจร เธอเป็นตัวละครเอกตัวหนึ่งที่ไม่มีความสวยเลยแม้แต่น้อย ผิดกับชายยงค์สามีที่มีหน้าตาดี และเป็นข้าราชการชั้นสัญญาบัตรของกรมศุลกากร เมื่อแต่งงานกันชายยงค์ก็ออกจากบ้านเช่า ชนสมบัติซึ่งมีเพียงรถยนต์เพียงคนเดียวเข้ามาอยู่ในเรือนหอโดยฝ่ายหญิงเป็นผู้ออกเงินทั้งหมด

ทองพูนแม้ไม่ใช่คนสวยแต่เฉลียวฉลาดและขยัน การค้าขายของเธอคล่องแคล่วโดยไม่ต้องพึ่งพารายได้จากสามี สำหรับค่าใช้จ่ายในครอบครัวเลย เธอจึงมีอำนาจเหนือสามี สามีให้ความเกรงใจ และยกย่อง ดังคำกล่าวที่ว่า

"...คุณทองพูนอยู่ในฐานะเหนือกว่าด้วยอำนาจทางเศรษฐกิจ และสมองที่ชาญฉลาด เธอจึงคุ้นอยู่กับนิสัยเผด็จการ ภายในบ้านตลอดมา สามีและลูก ๆ กลัวเกรงเธอโดยทั่วหน้า" (สวัสด์ วรติลก. 2520 จ : 160)

ต่อมาชายยงค์ผู้เป็นสามีก็ถูกปลดออกจากข้าราชการฐานคอร์รัปชัน อำนาจเงินของทองพูนอีกเช่นกันที่ทำให้เขาพ้นคดีมาได้ และในที่สุดสามีที่ส่งบงเส้งี่ยมของเธอกลับถูกผู้หญิงพาร์ตเนอร์ ซึ่งเป็นภรรยาลับเขามานานแล้ว ฆ่าป็นยิงตาย เพราะความหึงหวง เนื่องจากทราบว่าชายยงค์หันไปสนใจเพื่อนพาร์ตเนอร์คนหนึ่งของเธอ ทองพูนยอมรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างกล้าหาญ และดูแลบุตรธิดาทั้ง 3 คน ซึ่งยังเยาว์วัยต่อไปเพียงลำพัง

คุณแสร้ เรื่อง ขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง เป็นภรรยาหลวงที่ร่ำรวยมาก ซึ่งฐานะทางเศรษฐกิจของเธอได้สร้างความสุขความสบายในครอบครัวอย่างที่มีสามีที่ใจจะหามาเองได้ หากต้องใช้น้ำพักน้ำแรงของตนเอง โดยมีต้องพึ่งพาอำนาจเงินของเธอ อาทิ บ้าน รถยนต์ ค่าใช้จ่ายในบ้าน-นอกบ้าน รวมทั้งค่าใช้จ่ายของบุตรธิดา ดังคำบรรยายของคนรับใช้ในบ้านว่า

"ทั้งบ้าน ที่ดิน ที่อยู่กันนั้นนะ ของคุณแสร้ทั้งนั้น คุณแสร้ได้มรดกยายหลายล้านนะหนู แต่เขาชอบยกย่องสามี...แต่ความจริงกำลังสำคัญอยู่ที่เมียไม่ใช่ตัว" (สวัสด์ วรติลก..

2520 ค : 80)

ส่วนสามี่ของคุณแสนั้นก็มีวิชาความรู้ มีอาชีพมั่นคง แต่ยากจน เมื่อเขามาแต่งงานกับเธอ เขาย่อมได้รับความสุข ความสบาย การเคารพนับถือจากเหล่าบริวารของคุณแสน เพราะคุณแสนให้เกียรติและยกย่องสามี่ แต่ในส่วนตัวสามี่เองแล้ว เขาไม่กล้าคิดตัดสินใจในเรื่องของครอบครัวเลย เขาต้องถามความคิดเห็นของภรรยา ก่อนเสมอไป

ชนิษฐา จากเรื่อง เมียขี้เมา มณฑา จากเรื่อง เวลาที่เหลืออยู่ และสุณี จากเรื่อง แม่ปลาหลด ก็เช่นเดียวกับคุณแสน พวกเธอมีบ้าน ที่ดิน ทรัพย์สินจำนวนมาก สามี่ของพวกเธอกลับไม่มีทรัพย์สินสมบัติอะไรเลย ภรรยาทั้งสามยังอยู่ในวัยสาว มีการศึกษาสูง และยังทำงานนอกบ้านเหมือนสามี่ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในบ้านนั้น สามี่ของพวกเธอได้ช่วยบ้าง แต่ก็ไม่วางเพียงพอกับค่าใช้จ่ายจริง ๆ ที่ต้องจ่ายในแต่ละเดือน จึงเป็นหน้าที่ของภรรยาที่ต้องรับภาระในส่วนนี้ไป เพราะภรรยามีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า ทั้งจากทรัพย์สินเดิมและรายได้จากการประกอบอาชีพ ดังที่มณฑา จากเรื่อง เวลาที่เหลืออยู่ กล่าวว่า

... "สมัยสมทบเดือนละพันห้า ตั้งแต่ท้องยายมด จนตาโอเจ็ดขวบ เขาก็ยังจ่ายเท่าเดิม หนูแบกส่วนใหญ่ไว้คนเดียว แต่ไม่เป็นไร หนูถือว่าหนูมีรายได้ประจำดีกว่าเขา พ่อแม่หนูยังจนเจืออยู่เสมอ" ... (สุวัณน์ วรดิolk. 2524 : 172)

หรือสุณี จากเรื่อง แม่ปลาหลด

... คุณสุณีเป็นผู้ควบคุมเศรษฐกิจในครอบครัวอย่างแท้จริง พี่นพของคุณสุณีล้วนแต่ยังมี คุณพัฒน์พงษ์เสียอีก แทบกล่าวได้ว่ามาแต่ตัว พร้อมกับปริญญาบัตรแผ่นเดียว กับตำแหน่งงานที่ไม่แน่นอน ที่ดินตึกที่อยู่ล้วนแต่เป็นของภรรยา

"แต่คุณพัฒน์พงษ์ก็ทำหน้าที่สามี่ ซึ่งไม่ยอมเอารัดเอาเปรียบภรรยา ครึ่งหนึ่งของเงินเดือน แบ่งให้ภรรยาเก็บเข้าเสมอ แต่คุณสุณีก็จ่ายออกเพื่อความสุข และครอบครัวและตัวสามี่ของเธอมากกว่า เงินเดือนที่สามี่แบ่งให้หลายเท่านี้ เพราะแม้แต่เสื้อผ้าของใช้จำเป็น ตลอดจนรถยนต์ที่เป็นพาหนะ คุณสุณีก็จัดการซื้อหามาให้ทั้งสิ้น ดังนั้นคุณพัฒน์พงษ์จึงมีหน้าที่เกรงใจภรรยา เหมือนสามี่ที่มีภรรยาฐานะดีกว่า

คนทั้งหลาย" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2516 ฉ : 176-177)

ส่วนชนิษฐา จากเรื่องเมียเฒ่าเบอร์ลี ก็มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีอาชีพที่มั่นคง สามีเป็นนายความที่มีชื่อเสียง ทำให้ทั้งสองมีความเป็นอยู่สุขสบาย โดยเฉพาะบัตรผู้เป็นสามี เขาทั้งรักและเกรงใจภรรยา เพราะชนิษฐามีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าประกอบกับความเป็นคนอ่อนหวาน พูดจาไพเราะเสน่หา ช่างเอาอกเอาใจ จนทำให้บัตรลืมหืมครอบครัวยุติของตน ไม่ใส่ใจแม้กระทั่งน้องชายที่ถูกบิดาไล่ออกจากบ้าน เพราะทะเลาะกับภรรยาคนใหม่ของเธอเข้า ทั้งสองไม่สนใจใครทั้งสิ้น นอกเสียจากคนคนนั้นจะมีผลประโยชน์แลกเปลี่ยน ชนิษฐาสามารถทำให้บัตรละทิ้งบิดาที่กำลังป่วย จนบิดากลับเสียชีวิตแล้วเขาถึงมาเยี่ยมเพราะหวังส่วนแบ่งในมรดก ครั้นบิดาเสียชีวิต เขาก็ขอเป็นผู้จัดการมรดกเสียเอง แต่บิดาได้จัดการพิพาทกรรมไว้เรียบร้อยแล้ว บัตรจึงโกรธที่เขาได้รับส่วนแบ่งเพียงเล็กน้อยทั้งที่เป็นบุตรคนโต บัตรละเมอบนทรัพย์สมบัติ ทั้งนี้เกิดจากชนิษฐาผู้เป็นภรรยาที่ทำให้เขารักหลงจนพยายามทำทุกอย่างเพื่อภรรยาที่ร้ายวร้ายของเขา

ชนิษฐาไม่ใส่ใจในครอบครัวเดิมของบัตร จึงทำให้บัตรกลายเป็นคนอกตัญญู แต่สำหรับเธียเรื่อง ขอจางวันตายแล้ว เธอใช้ชีวิตสร้างความสำเร็จให้ตัวเอง ด้วยการให้ความช่วยเหลือครอบครัวของรัฐแพทย์หนุ่มซึ่งเธอหลงรัก เธอใช้เงินซื้อเขามาจากบิดามารดาของเขานต่างจังหวัด เพื่อให้รัฐมาอยู่กับเธอ ดังที่รัฐเล่าให้บทมาฟังว่า

... "ผมมีโอกาสน้องคุณพ่อแม่คนเดียว...เอาเงินไปไถ่ถอนที่นาคืนให้ท่านทำมาหากินกันอยู่ทุกวันนี้...แต่ไม่ใช่เงินของผมหรอก เงินของคุณเธียเขา...เงินจำนวนนั้นได้ซื้อขาดผม เอามาทำงานที่นี่...สมัยไหน ๆ มีแต่ผู้หญิงถูกซื้อไปเป็นสมบัติของชาย แต่ผมเป็นผู้ชายที่ถูกซื้อมาเป็นสมบัติของผู้หญิง" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2520 ก : 237)

เมื่อเธียแต่งงานกับรัฐแล้ว เธียยังต้องการการดูแลเอาใจอย่างมาก จึงต้องตกเป็นหน้าที่ของรัฐผู้เป็นสามี ที่ต้องปรนนิบัติภรรยาของเขาตลอดเวลา และยังคงตกเป็นเบี้ย

ล่างเหมือนข้าทาสรับใช้ เป็นที่ระบายนโทษอย่างไม้อาจหลีกเลี่ยงได้ ทั้งระย้าเป็นคนขี้ทิ้ง ขี้ระแวง เธอตามไประรานผู้หญิงที่มาสนิทสนมกับเขาทุกคน แม้กระทั่งคนใช้ของเขาก็ไม่ละเว้น พฤติกรรมเช่นนี้ทำให้รัฐกลายเป็นคนเก็บกด และเจ้าชู้เจียนโดยปกติไม่ให้ระย้ารู้ ทั้งที่ไม่ใช่ วิสัย แต่ต้องการต่อต้านการกระทำของระย้านั่นเอง

ส่วนช่อเพชร เรื่อง ลมหนาว เป็นภรรยาหลวงเผด็จการอีกตัวหนึ่งที่ไม่ได้ใช้อำนาจเศรษฐกิจและสังคมกับสามีโดยตรง แต่เธอใช้โดยทางอ้อม เนื่องจากเธอมีจิตสำนึก อยู่เสมอว่าเธอเป็นนคร แม้เธอจะหนีตามคนรักที่ยากจนไปก่อร่างสร้างตัว ด้วยกันตามลาพัง เธอก็ยังต้องการทาสรับใช้ปรนนิบัติ และทักษ์ก็คือสามีที่ตกเป็นข้าทาสของเธอด้วยความรัก ทักษ์ยกย่องเทอดทูนไม่เคยแม้แต่ได้แย่งหรือทำให้ช่อเพชรไม่สบายใจ เขาทำงานหาเงินเพื่อ มาปรนเปรอช่อเพชรให้มีความสุข การตัดสินใจทุกอย่างในครอบครัวจึงเป็นหน้าที่ของช่อเพชร และแล้ววันหนึ่งทักษ์ก็สิ้นสุดความอดทน เมื่อช่อเพชรแสดงความรังเกียจบิดาที่มาจากต่าง จังหวัดของเขา ทักษ์กล้าขึ้นเสี่ยงกับช่อเพชร เป็นผลให้ช่อเพชรโกรธมาก และตัดสินใจกลับ บ้านของเธอ โดยเอาลูกสาวของเธอหนีไปด้วย ดังที่แพรราพึงกับตนเองว่า

"...แม่แผดเสียงออกมาหวีดใหญ่ แล้วกระแทกเท้าเร่า ๆ ปราดเข้าหยิกทั้งกระซาง เลื้อยแสงของพ่อจนขาดวันติดมือ ปากก็ร้องด่าประณามล้าเล็ก... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2509 ฉ : 79)

สิ่งที่ภรรยาหลวงเผด็จการได้รับจากสามีคือการยกย่อง ให้เกียรติ และการดูแล เอาอกเอาใจ เป็นการตอบแทนกับเงินที่พวกเธอทุ่มเทให้เขาและครอบครัว แต่ครั้งลับหลัง อำนาจเงินที่เธอส่งเสริมเขา กลับทำให้สามีบางคนในกลุ่มนี้ เอาเงินนั้นไปปรนเปรอหญิงอื่น ทำตัวเป็นยอดชายเจ้าเสน่ห์ ทั้งที่มีทั้งรูปสมบัติ คุณสมบัติ และทรัพย์สมบัติ สามีในกลุ่มนี้ ได้แก่ นาวาเอกเรือยุทธ สามีของนวลจันทร์ เรื่องน้ำฝน ชานนุ สามีของปวีณา เรื่องแผ่น ดินของเขา รัฐ สามีของระย้า เรื่องขอจากวันตาย อรรถสามีของแสร้ง เรื่องขอเช็ดหน้าตา ให้ตัวเอง ชัยยงค์สามีของทองพูนเรือนเรื่องเลือดพเนจร และสมิงสามีของมณฑาเรื่องเวลาที่ เหลืออยู่ พวกเขาหันไปมีภรรยาน้อย โดยส่วนหนึ่งเพราะต้องการเป็นผู้นำในครอบครัวและ ต้องการได้รับการปรนนิบัติดูแล ออดอ้อนเอาใจจากพวกผู้หญิงบ้าง

2. เส้นใต้ทางกายวาท ภรรยาหลวงเผด็จการในลักษณะนี้จะมีรูปร่าง หน้า
งดงาม มีเส้นใต้ตาคู่เพศตรงข้าม ขอบตางาย้วยวนไม่มีคิติดทั้งในบ้านและนอกบ้าน รวม
ทั้งหมั่นแต่งหน้า ทาพม่าให้ดงามอยู่เสมออีกด้วย ภรรยาหลวงกลุ่มนี้จึงมีอำนาจดึงดูดใจสามี
ให้หลงใหลพินอบพิเทาอยู่กับเธอ ไม่ว่าพวกเขาต้องการสิ่งใดเหล่าสามีก็จะพยายามสรรหา
มาให้เพื่อให้ภรรยาพึงพอใจ ภรรยาหลวงเผด็จการกลุ่มนี้ มีจำนวน 6 ตัว ได้แก่ บุญนำ
เรื่องขอจางวันตาย อุไรรัตน์ เรื่องเลือดพะเนจร จรุงจิต เรื่อง เมียนัมเบอร์ลี นวลน้อย
เรื่องเมียนัมเบอร์ลี ลัดดา เรื่องน้ำฝน และเยาวลักษณ์ เรื่องล้นฟ้า

ลักษณะทางกายภาพของภรรยาหลวงในกลุ่มนี้ ที่มีตาสีงาม ตัวอย่างเช่นลักษณะของ
จรุงจิต เรื่อง เมียนัมเบอร์ลี

"...จิ้มลิ้ม (จรุงจิต) วาสนาดี ยิ่งโตยิ่งขาวผ่อง หูตาเป็นประกาย อมอมบอยอย่าง
ที่พวกเจ้าชู้ประตูดินเห็นเข้าเป็นสูดปากอุทาน น้ำเงี้ยว" ไปตาม ๆ กัน..." (สุวัสน์ วรติลก.
2516 ง : 7-8)

จรุงจิตเป็นภรรยาคนที่สองของสามี หลังจากที่ถูกคนแรกได้เสียชีวิตไปแล้ว เธอแต่งงานตั้งแต่อายุ 17 ปี ความสวย ลักษณะรูปร่างหน้าตาและการแต่งกายของเธอ สามารถทำให้สามีรักและหลงจนถึงกับไล่บุตรชายที่เกิดจากภรรยาเก่าออกจากบ้าน เพราะทะเลาะกับ
จรุงจิต

บุญนำ เรื่องขอจางวันตาย และเยาวลักษณ์ เรื่องล้นฟ้าก็เช่นเดียวกันกับจรุงจิต
พวกเขาสามารถ ทำให้สามีรักหลงใหล จนถึงบุตรสาวของสามีที่เกิดจากภรรยาเก่าเพื่อ
มาเอาใจพวกเขา แม้บางครั้งสามีจะสำนึกได้บ้างถึงความผิดที่ทำได้ แต่เขาก็ไม่คิดแก้ไข
เพราะเขาเคยชินกับชีวิตเช่นนั้นเสียแล้ว ดังที่บิดาบรรยายกับบทมานเรื่องขอจางวันตายว่า

"พ่อถลาลึกไปแล้ว ดึงตัวเองกลับมาไม่ทันหรอก คนเราเมื่อปล่อยตัวเสียลึกแล้ว
ก็มักกลายเป็นความเคยชินไป ทุกวันนี้พ่อชินกับชีวิตอย่างนี้เสียแล้ว..." (สุวัสน์ วรติลก.
2520 ก : 33)

ภรรยาอย่างลัดดา เรื่องน้ำฝน เธอแต่งงานกับสามีทั้ง ๆ ที่ทั้งสองไม่ได้รักกัน แต่
เธอก็พอใจที่ได้ทำให้เขาหลงใหลเธอ ด้วยการแต่งกายไม่มีคิติดอยู่เสมอ ดังที่หญิงรับใช้กล่าว
กับเพลินว่า

"โอ้ ก็คุณค่าแก๊วออกจะตายไป เป็จิ้งเลยคะ อยู่บ้านวัน ๆ นุ่งกางเกงขาสั้นเสีย จนไม่รู้จะสั้นยังงี้ เลื้อยที่สวมก็หลวม เวลาแก้มลงจูบลูก โอ้ย...เห็นไม้ด...ไม่เหลือหลอแล้วยังจิ้งจะไม่ให้มีลูกหัวปีท้ายปีได้ยังงี้คะ" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2509 ง : 367)

แต่แล้วลัดดา ก็คบชู้ เพราะเธอรักมากในกามารมณ์ ชอบใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เธอสามารถขอเงินจากชู้รักนอกเหนือจากเงินเดือนที่ได้รับจากสามีอยู่แล้วทุกเดือน ในที่สุดเธอก็แยกทางกับสามี ขอไปแต่งงานกับชู้รักของเธออย่างเปิดเผย และแล้วลัดดา ก็แต่งงานใหม่อีกครั้งเป็นคนที่สาม เพราะเธอผิดหวังในความรักกับสามีคนที่สอง คราวนี้เธอจึงแต่งงานเพื่อเงิน เธอยังคงใช้ร่างกาย ความสวยความสาว ยั่ววนสามีให้หลงใหลเพื่อแลกกับเงินที่จะใช้จ่ายอย่างคล่องมือ

... ผู้ว่าหมคนี่คราวพ่อ เป็นเพื่อนคุณพ่อของฉันทเอง มียศเป็นหลวง ทกลีบกว่าแล้ว แต่ยังกระชุ่มกระชวย หลงฉันทยังกะอะไรดี ก็สบายดีเหมือนกัน อยู่กับคนที่เขาหลงเรามา ก็สบายไปอย่าง ฐานะเขาดีมากนะคุณ... อ่อนหวานให้ชู้รยยนต์ เพิ่งรับปากเมื่อคืนนี้... ท่านเป็นคนเสียน้อยเสียยากอย่างนี้แหละ แต่ไอ้ที่หยิบมาชั่ววันละห้าร้อยวันละพันไม่เคยบ่น ก็แน่ละ ลองบ่นเข้าชี้ฉันทไม่ให้นอนด้วยก็ร้องเอ็งเป็นลูกหมาไปเท่านั้น ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2509 ง : 470)

นวนน้อย เรื่อง เมียหมเบอร์สี่ เมื่อผิดหวังจากชายที่เธอรัก เธอก็แต่งงานใหม่โดยถือเอาการารมณ์เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตครอบครัว สามีหลงใหลนวนน้อยมาก จึงยอมให้เธออดข่มแสดงอำนาจที่เหนือกว่าตลอดเวลาทั้งในบ้าน และนอกบ้าน ดังเช่น

... "อ้อ...ยอมแน่...น้อยบงการเขาได้...ให้ลูกพี่ไปแล้วเรามีหมได้ หมู่แกขยันออกจะตายไป"... นวนน้อยทาหน้าที่ซบถเอง สามีนั่งหอบของเคียงข้างไปด้วยกิริยาเรียบร้อย จนดูจะจัดเป็น "หงอกก่อ" อยู่มาก ๆ นวนน้อยคงพอใจที่ได้สามีลักษณะนี้คือกึ่งพี่กึ่งลูกชาย" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2516 ง : 428)

อุไรรัตน์ เรื่อง เลือดปน ก็มีลักษณะเช่นนี้ เธอทั้งกดขี่สามีและอดอันเอาใจเขา เพื่อให้ได้ในสิ่งที่เธอต้องการ เธอทำให้เขาหลงใหลและเชื่อในทุกสิ่งที่อุไรรัตน์พูด แต่เธอก็ยังไม่พอใจ เธอยั่ววนปล้ำน้องชายของสามี แต่เขาไม่เล่นด้วย เธอรู้สึกเสียหน้าจึงใส่ความปล้ำ ยังผลให้สามีเข้าไปชกตอยน้องชาย แต่เขาไม่อาจสู้ปล้ำน้องชายได้ จากนั้นปล้ำก็เข้าไปตบอุไรรัตน์เป็นการสั่งสอน และเขาก็หนีออกจากบ้านไป อุไรรัตน์ได้ทำให้ครอบครัวของสามีที่เคยอยู่กันอย่างสงบต้องเกิดภาวะบ้านแตก แต่สามีก็ยังคงรักและเชื่อฟังเธอเหมือนเดิม แต่แล้วเขาก็จับได้ว่าอุไรรัตน์คบชู้ ทั้งสองจึงเลิกกันไปในที่สุด

ภาพลักษณ์ของภรรยาหลงผิดจากการที่มีอำนาจเหนือสามี เพราะลักษณะทางกายภาพกลุ่มนี้ เธอมักใช้รูปลักษณ์อันงดงามของเธอสร้างอิทธิพลเหนือ พวกเธอจะมีความทะเยอทะยานว่าหาสิ่งที่ดีกว่าอยู่เสมอ หากสามีไม่สามารถให้เงินให้ความสุขเพียงพอแก่ความต้องการของเธอ

ภาพลักษณ์ของภรรยาหลงผิดจากการกลุ่มนี้เป็นตัวละครรองที่อยู่ฝ่ายร้าย พวกเธอทำให้ชีวิตของตัวละครอื่นต้องล้มเหลวผิดหวัง เป็นตัวละครที่ขาดศีลธรรม ด้อยการศึกษา และขาดลักษณะของภรรยาที่ดีแม้จะอยู่ในฐานะภรรยาหลงแล้วก็ตาม ผู้เขียนได้สร้างตัวละครเหล่านี้ในช่วงเวลาของงานเขียนนวนิยายช่วงที่ 2 และ 3 โดยเริ่มตั้งแต่ลัดดา เรื่อง น้ำฝน ในราว พ.ศ. 2509 เป็นตัวละครที่ได้รับการศึกษาในต่างประเทศและนำเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาใช้ในการดำเนินชีวิตครอบครัว เธอมีเสรีทางเพศ ไม่ยึดถือสถาบันครอบครัว เธอแสวงหาที่พึ่งจากผู้ชายคนใหม่ได้โดยไม่สนใจอดีต ส่วนตัวละครที่เหลืออีก 5 ตัว เป็นตัวละครในช่วงที่ 3 เป็นตัวละครที่ด้อยการศึกษาและมีเสรีภาพทางเพศ ตัวละครดังกล่าวไม่สามารถมีชีวิตครอบครัวที่ดีได้เช่นกัน และยังประสบโทษทุกข์อันนับปลายของชีวิต อย่างไรก็ตาม ภาพลักษณ์ของภรรยาหลงในลักษณะนี้ไม่ได้พัฒนาขึ้นกว่าเดิม เพียงแต่ผู้เขียนน่าจะต้องการเน้นย้ำถึงความประพฤติดีศีลธรรม และสภาพด้อยการศึกษาของผู้หญิงที่ทำให้ผู้หญิงไม่อาจสร้างคุณค่าและพัฒนาตนเองในแนวทางที่ถูกที่ควร เมื่อตกอยู่ในสภาพต่าง ๆ แม้อยู่ในสภาพที่ดีแล้วก็ตาม

3. บุคลิกภาพ ทำที่อุปนิสัยที่ตัวละครแสดงออกมา ภาพลักษณ์ของภรรยาผิดจากการในลักษณะนี้เป็นภรรยาที่มีการศึกษาสูง ประกอบอาชีพ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความ

เข้มแข็ง เด็ดขาด มีความสามารถเท่าเทียมหรือเหนือกว่าสามี จากการศึกษาพบภาพลักษณ์ของภรรยาเผด็จการในลักษณะนี้จำนวน 18 ตัว ได้แก่ สุดา เรื่อง เวลาที่เหลืออยู่ สกา เรื่อง ผู้หญิงในแว่นดำ คุณหญิงสุดา เรื่อง ผู้หญิงในแว่นดำ ปองจิตต์ เรื่อง เมียเพื่อน นราวดี เรื่อง เมียแม่เบอร์รี่ เด่นใจ เรื่อง ขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง อรสุรางค์ เรื่อง ตึกฝรั่ง ทองประศรี เรื่อง เพลงรักดอกไม้นาน กรรเจียก เรื่อง นางสาวอบเชย ปัทมา เรื่อง ขอจางวันตาย เฟลิน เรื่อง น้ำฝน คุณหญิง เรื่อง พจนพิลิส เรื่อง นางไพร คุณหญิง เรื่อง ข้องจิต ระย้า เรื่อง ขอจางวันตาย คุณผู้หญิง เรื่อง ล้นฟ้า พร้อมจิต เรื่อง เมียเพื่อน มะลิ เรื่อง เจ้าสาวคืนเดียว และ ภารดี เรื่อง คามาล

บุคลิกภาพของภรรยาหลวงในกลุ่มนี้ เป็นบุคลิกภาพที่สร้างความยำเกรงและความยอมรับนับถือจากสามี เช่น มีความสามารถหลายอย่างที่หญิงทั่วไปไม่มี มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มีลักษณะความเป็นผู้นำ คล่องแคล่วกระฉับกระเฉง ท่วงท่าสง่างาม โดยเฉพาะภรรยาในลักษณะนี้สามารถพึ่งตนเองได้ ต่างกับสามีที่จำต้องกลายเป็นชายที่สงบเสงี่ยม เชื่อฟัง เกรงกลัวภรรยา เพราะภรรยามีทำที่ของความเป็นผู้นำ และยังช่วยแก้ปัญหาให้สามีได้ ภรรยาจะปลุกปลอบให้กำลังใจสามีเมื่อสามีอ่อนแอลงไป

ตัวละครที่ชื่อ อรสุรางค์ เรื่อง ตึกฝรั่ง เธอทราบว่ามีนอกใจเธอ เพราะพ่ายแพ้ต่อกิลเลสตีงหา เธอพยายามใช้มธุรสวาจา ให้กำลังใจแก่สามี ให้เกียรติสามี แสวงหาไม่รู้ไม่เห็น เธอสามารถวางตัวให้สามีเกรงใจ เพราะสามีก็ทราบว่าภรรยารู้เรื่องของเขาทุกอย่าง แต่เธอก็ยังให้ออากาส และให้อภัยเขา ดังคำกล่าวของอรสุรางค์ต่อสามีว่า

... "อรอดทนได้ เพราะเพื่อให้เวลาที่ทุกข์พิสูจน์ตัวเองว่า สามารถทำตัวเข้มแข็งได้ เอาชนะตัวเองได้ ไม่กลัวตัวเอง ซึ่งถ้าทำได้สำเร็จ คุณก็ไม่ต้องกลัวใครเขาอีก ไม่ว่าเขาจะตีหรือว่าหน้าด้านสักเพียงใด...แค่ไหน..." ทำยประโยคภรรยาเงยหน้าประสานตากับสามีอย่างแข็งกร้าว ยังผลให้อีกฝ่ายหลบตาหน้าถอดสีในบัดดล ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2522 ข : 41-42)

และ

... อรสุรางค์รู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่สามีกระทำลงไปด้วยความพลั้งเผลอพ่ายแพ้อ่านาใจ เบื้องต่ำ แต่หล่อนไม่ปรารถนาที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย กลับเปิดโอกาสให้เขาแก้ไข เอาเอง หล่อนไม่ยอมยื่นมือลงไปดึงเขาขึ้นมาจากเหวแห่งความอับยศปล่อยยให้เขา ตะเกียกตะกายปีนป่ายขึ้นมาเอง หล่อนทำท่าเหมือนเขื่อนในกำลังใจของเขาที่จะช่วยตัวเองได้ ... (สุวัณณ์ วรดิลก. 2522 ข : 45)

และ

... อรสุรางค์จึงเป็นภรรยาที่สามีภูมิใจ ที่ได้เลือกหล่อนมาเป็นภรรยาเขามั่นใจ ว่าในบรรดาโชคลาภที่เขาได้รับมาตั้งแต่เกิด...ยังเทียบไม่ได้ โชคลาภที่เขาມีอยู่ คือเมียแก้ว ... (สุวัณณ์ วรดิลก. 2522 ข : 83)

ในที่สุดกำลังใจและความไว้วางใจที่อรสุรางค์มีใจทักก็ก็สามารถทำให้เธอชนะใจตนเองได้

ส่วนบทมา เรื่อง ขอจากจนวันตาย เธอเป็นคนไว้วางใจ มีชาติกำเนิดดี มีคุณธรรม รักเกียรติ และเชื่อมั่นในตนเอง และเมื่อต้องแต่งงานกับรัฐ แพทย์หนุ่ม เธอต้องเผชิญกับปัญหาคนรับใช้ในบ้าน ความเจ้าชู้ของสามี และปัญหาความแตกต่างในทัศนะของการใช้ชีวิตที่บทมาเห็นว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตร่วมของสามีภรรยา ควรอยู่ที่ความเข้าใจอันดีต่อกัน การปฏิบัติหน้าที่สามีและภรรยาอย่างสัตย์ซื่อและสมบูรณ์ การทะนุถนอมน้ำใจกัน กามารมณ์เป็นเพียงส่วนประกอบเพื่อเสริมสร้างความผูกพันตามธรรมชาติและสัญชาตญาณของมนุษย์เท่านั้น หากแต่รัฐกลับถือเอาการกามารมณ์เป็นความสำคัญสูงสุด เขาพยายามโน้มน้าวจิตใจของบทมาให้คล้อยตาม ถือเอาการกามารมณ์เป็นอาหารจำเป็นของมนุษย์ บทมาเกิดบังเกิดความเหนื่อยหน่ายและสะอิดสะเอียน บางครั้งนอกจากการขัดขืนแล้ว เธอยังดูว่าเขาดูตรง ๆ อีกด้วย และปัญหาเหล่านี้โยงใยมาถึงปัญหาภรรยาน้อยของสามี

เมื่อบทมาจับได้ว่าสามีมีภรรยาน้อย เธอเริ่มแสดงความหมองเหม็นกับเขา และแยกห้องนอน รัฐเกรงกลัวภรรยา ไม่กล้าเผชิญหน้า เขาพยายามยัดเวลาที่จะพุดกันถึงปัญหา

ภรรยาหนีออกไปหานานที่สุด บัณฑิตให้เกียรติสามี เมื่อเขาต้องการแก้ปัญหาของเขา เธอเชื่อใจเขาตลอดมา แต่ด้วยวิสัยของชายเจ้าชู้ รัฐก็ไม่สามารถแก้ไขตัวเองได้ ซึ่งบัณฑิตเองก็ไม่ทราบ แต่เธอเชื่อผู้ชาย มีทัศนะว่าศัตรูที่แท้จริงของผู้หญิง ก็คือผู้ชายนั่นเอง

วารุณี เรื่อง ตักฟรัง เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่มีอำนาจเหนือสามี วารุณีมาจากครอบครัวฐานะปานกลาง เมื่อเธอแต่งงานกับมังกร เศรษฐีใหญ่ภาคใต้ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวของเธอก็ดีขึ้นด้วย เธอยังคงทำงานที่ธนาคารในกรุงเทพฯ และไม่ยอมย้ายสาขามาอยู่ทางใต้กับสามี เธอมาหาสามีเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งสามีก็ตามใจ วารุณีเป็นคนเก่งและมีเสน่ห์สมกับงานประจำสัมพันธ์ของธนาคารที่เธอทำอยู่ แม้มังกรจะพบวารุณีไม่นาน แต่เขาก็รักเธออย่างจริงจัง และประทับใจในบุคลิกของเธอ ตลอดระยะเวลาที่อยู่ร่วมกัน มังกรทั้งรักและเอาใจใส่วารุณีมาก วารุณียากทำอะไร เขาก็พยายามทามาให้ แต่เมื่อเขาต้องการลูก วารุณีกลับไม่ต้องการ มังกรจึงหาทางออกด้วยการมีภรรยาน้อย เมื่อวารุณีทราบ เธอยื่นข้อเสนอกับมังกร โดยมังกรจะมีภรรยาอีกกี่คนก็ได้ แต่ต้องจ่ายให้เธอหัวละ 5 แสน ซึ่งมังกรก็ยินยอมและตัวเธอเองก็คบชู้ซึ่งก็คือน้องชายของสามี เธอต้องการแก้แค้น และเธอก็ห้อง ทุกคนเข้าใจว่าเป็นบุตรที่เกิดจากมังกร ในที่สุดเธอได้หย่าขาดจากมังกร ทั้งลูกไว้ให้เขาเลี้ยง ผลจากการหย่า นำเธอไปสู่การเป็นเศรษฐีอย่างที่เธอพอใจ

พฤติกรรมของวารุณี แสดงถึงการดิ้นรนของหญิงสาวในสังคมผู้เคยมีชีวิตที่อึดอัดขัดสน เธอมีความทะเยอทะยาน ต้องการมีชีวิตที่ดีกว่า เพื่อตัวเธอเองและครอบครัวของเธอ เธอเอาตัวเข้าแลก พยายามทุกอย่างให้สามีหลงใหลกอบโกยทรัพย์สินเงินทองจากเขา ทั้งที่เธอไม่ได้รักเขา

เฟลิน เรื่อง น้ำฝน เธอเป็นคนฉลาด มีการศึกษา แต่ต้องตกเป็นเหยื่อของชาย แต่แล้วเธอก็หลุดพ้นพันธนาการนั้นได้ เธอแต่งงานใหม่กับชายที่รักเธอจริง คุณชายหลงใหลเฟลิน เพราะเฟลินใจเย็น มีเหตุผล วางตัวได้ดีจนทุกคนในบ้านให้ความเกรงใจ และสามารถเข้ากับลูกทั้งสามของเธอได้

ภรรยาหลงผิดจากการที่ใจความใจเย็นมีเหตุมีผลกับสามีอีกคนหนึ่ง คือ มะลิ เรื่อง เจ้าสาวคืนเดียว ปกติแล้วความความคิดเห็นของมะลิมักรอบคอบและน่าฟังเสมอสำหรับสามี

เนื่องจากคุณวิจิตรผู้เป็นสามี มักหงั้นหันปล้นเล่น ทำอะไรไม่คิดหน้าคิดหลังให้ถืถ้วน จนหลายครั้งที่เธอต้องช่วยแก้ปัญหา และช่วยปลอบโยนเขา ดังที่ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกของตัวละครไว้ว่า

"...คุณมะลิอมยิ้ม บางครั้งเธอรูสึกว่าสามีก็คล้าย ๆ น้องชายหรือลูกชายของเธอ เพราะมีอารมณ์ข่มขำเหมือนเด็ก ๆ... (สวัศน์ วรดิลก. 2515 ก : 91)

... สีน่านายวิจิตรเหมือนจะร้องไห้ ขณะพูดวนารรยา ทำให้คุณมะลิออกสงสาร นานใจไม่ยากยุ่งเกี่ยวกับ ยอากาให้สามีแก้ในสิ่งที่ผูกขึ้นมาเอง แต่แล้วความสงสาร และเห็นใจสามี อันเป็นคุณสมบัติของกุลสตรีทั่วไป ทำให้เธอตัดสินใจในที่สุด ...
(สวัศน์ วรดิลก. 2515 ก : 314)

การตี เรื่อง คามาล เธอก็รู้สึกเหมือนสามีคือบุตรชายคนหนึ่งของเธอ เพราะเขาขาดความเข้มแข็ง อ่อนแอ ร้องไห้ต่อหน้าเธอเหมือนเด็ก ๆ ให้เธอปลอบโยนอยู่เสมอ แม้เธอศรัทธาต่อขนบธรรมเนียมประเพณีและพระผู้เป็นเจ้าที่บ้านดลาลให้เธอถูกคลุมถุงชน แต่งงานกับราม และยอมรับบุตรชายของเขา แต่การตีกลับเป็นคนเข้มแข็ง กล้าหาญ กล้าเผชิญหน้าได้แย้งกับคุณปู่ บิดาของสามีซึ่งเป็นประมุขใหญ่ของบ้าน และทุกคนให้ความเกรงกลัว กระทั่งรามบุตรชาย ผู้ตกเป็นเหยื่ออำนาจเผด็จการของบิดา ถูกกดขี่ทั้งความคิดและจิตใจ จนเกือบจะกลายเป็นคนปัญญาอ่อน ดังที่ผู้เขียนบรรยายความคิดของคามาลไว้ว่า

... เมื่อคามาลยังเด็ก ๆ เคยแอบเห็นพ่อร้องไห้อยู่กับแม่ด้วยความคับแค้นใจ แม่กลับยุให้พ่อเข้มแข็ง รู้จักต่อสู้สู้เสียบ้าง แต่พ่อไม่กล้า พ่อได้แต่ซับหน้าร้องไห้ราวกับเป็นลูกชายคนโตของแม่ แม่เคยบอกพ่ออย่างตรงไปตรงมา

"ถ้าคุณไม่รู้จักเดินเคียงข้างหรือหน้าหน้าท่านบ้างแล้ว เอาแต่เดินตามหลังไปเรื่อย เหมือนสุนัขที่ชื่ออย่างนี้ สักวันหนึ่งคนเดินหน้าหน้าล้มครืนลง คุณจะเดินตามใครอีกล่ะ มิต้องหยุดอยู่กับที่หรือหลับตาเดินลงเหวไปหรือ"

พ่อกลับยิ้มแห้ง ๆ ตามแบบของพ่อ และตอบแม่อย่างน่าสมเพชที่สุด

"ถ้าไม่มีพ่อให้ฉันเดินตามแล้ว การเดินก็ต้องเดินตามเธอ เธอแหละคือผู้เดิน
นำหน้าฉันต่อไป" ... (สุวัณห์ วรดิลก. 2521 ก : 30)

การที่ต้องทำงานหนักในหน้าที่แม่บ้านทั้งวันอย่างมิได้หยุดพัก และยังต้องอดทนต่อ
การร่วมหลับนอนกับสามี ซึ่งเธอให้ความสงสารเห็นใจมากกว่ารังเกียจต่อพฤติกรรมของเขา
ดังที่การตีปรารภกับมารดาไว้ว่า

... "คุณรามเขาเป็นคนปัญญาอ่อนไปเสียแล้วละ ยามที่เขาเกิดอารมณ์ทางเพศ เขา
ก็ทำลงไปอย่างคลุ้มคลั่ง หนูได้รับความสุขกระท่อนกระแท่นเต็มที บางทีก็เจ็บปวด
รำคาญ เห็นดเห็น้อย เพราะเหตุเหล่านี้แหละคะแม่ หนูจึงเคยแท้ง... ตกเลือดไม่
สบายอยู่หลายวัน หมอบอกว่าไม่มีลูกแล้ว" ... (สุวัณห์ วรดิลก. 2521 ก : 30)

คามาลบุตรชายของรามก็ยังให้ความสำคัญ ความเคารพ ต่อการตี มากกว่าบิดาแท้ ๆ
ของเขาเอง เพราะบิดาขาดความคิดเป็นของตนเอง ต้องปรึกษาการตีก่อนทั้งสิ้น ทั้งราม
และคามาลต่างก็มั่นใจว่าในทุกปัญหา การตีสามารถแก้ไขให้ได้ การตีจึงกลายเป็นผู้นำของ
ครอบครัวโดยสิ้นเชิง

พร้อมจิต เรื่องเมียเพื่อน คุณผู้หญิง เรื่องสั้นฟ้า และคุณหญิง เรื่องพจนพิสิฐ เรื่อง
นางไพร มีบุคลิกงามสง่า กระฉับกระเฉงอยู่เสมอ ทั้งสามมีความเข้มแข็งเด็ดขาด และมี
สามีที่เจื้อยชา ไม่เอาเรื่องเอาราวใด ๆ สามีของพร้อมจิตรับราชการเป็นหัวหน้ากองคลัง
สำนักงานปลัดกระทรวงเศรษฐกิจ ส่วนสามีของคุณผู้หญิงเป็นนักพิพากษาศาลฎีกา และเกษียณ
อายุราชการแล้ว และสามีของคุณหญิง เรื่องพจนพิสิฐ ก็รับราชการเช่นกัน

สามีของทั้งสามให้ความสำคัญ ความเกรงใจภรรยามาก เพราะภรรยามีบุคลิกเด่น
งามสง่า เข้าสังคมเก่ง ต่างกับสามีที่เจื้อยเฉย และยอมเป็นผู้ตามมากกว่าผู้นำ เช่น คุณ
สิทธิผล สามีของพร้อมจิต เรื่องเมียเพื่อน

... คุณสิทธิพลพูดน้อย เอาแต่ยิ้มอวดพันทอง ชอบให้ผมนำการสนทนาบ่อย ๆ แต่คุณพร้อมจิตนี้ที่ แม้มียุค 5 คนแล้ว อยู่ในวัยใกล้ 40 มารอมร่อ ยังดู่องใสมีเสน่ห์... เธอพูดเก่ง อากัปกิริยาล่องแคล่ว คุยได้ทุกเรื่อง ภูมิรู้รอบตัวดีเลิศ ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ช : 552)

ส่วนสุดา เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ สภาว เรื่องผู้หญิงในเวเนตา คุณหญิงสุดา เรื่องผู้หญิงในเวเนตา ปองจิตต์ เรื่องเมียเพื่อน นราวดี เรื่องเมียฉันเบอร์สี่ เด่นใจ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง ทองประศรี เรื่องเพลงรักดอกไม้นาน กรรเจียก เรื่อง นางสาวอบเชย และคุณหญิง เรื่องข้อจืด ตัวละครทั้ง 9 ตัวนี้ นอกจากจะมีท่าที่เด่น งามสง่าแล้วยังมีอุปนิสัยชอบข่มขู่สามี จนสามีกลัวเกรงไม่กล้าโต้แย้งหรือแสดงความคิดเห็นกลายเป็นคนขาดความมั่นใจในตัวเองไปยามอยู่ต่อหน้าภรรยา มักให้ภรรยาเป็นผู้ตัดสินใจแทนทุกอย่าง เช่น สุดา เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ แม้เธอจะมีบุตรธิดาถึง 2 คน และเจริญวัยเป็นหนุ่มสาว แต่งงานกันไปหมดแล้ว เธอก็ยังคงความจนเฉียว เจ้าอารมณ์ในความเรื้อยเรื้อยของสามีที่มักทำอะไรไม่ได้ตั้งใจเธอ ดังบทสนทนาระหว่างสุดาและสามี

... "คุณหมาน..."

เขาเกือบสะดุ้ง เพราะเสียงเรียกชื่อเขา มันดังเสียงจิ้งหรีดเข้ามาจ่ออยู่ใกล้ ๆ หูเขา แท้จริงผู้เรียกยืนอยู่ห่างตั้งวา

"เป็นอะไรไปคะ เรียกธรรมดาไม่ได้ยินต้องให้แหกปากตะโกน... เข้าแถวเรอะคะ"

นายสมานได้แต่ยิ้มแห้ง ๆ เป็นที่ยิ้มที่เขาใช้มันเสมอทุกวันวันละหลาย ๆ ครั้ง ตลอดเวลากว่า 30 ปีที่อยู่ร่วมกับสตรีผู้นี้มา ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2524 : 3-4)

นายสมานกลายเป็นคนชอบทะเลาะ เล็บ เมื่อถูกภรรยารบว่า และเมื่อสุดารู้ว่าเขาได้มีคนรับใช้ในบ้านเป็นภรรยา เพราะนายสมัครลูกชายของเขามาเยี่ยม แม้เวลาผ่านไปมาถึง 20 กว่าปีแล้ว แต่สุดาเพ็งทราบบ เธอโกรธสามีมาก และขอเลิกกับสามี

... สุตาทอนใจแรง หมุนไปคว่ำที่เขี่ยเก้าอี้หรือเคลือบบนโต๊ะหัวนอนเตียง ปาโครม
ไปที่ผนังห้องมันตกลงแตกกระจายกลางพื้น

นายสมานเริ่มมือไม้เย็น จนทะเล้นไม่ถูกไฟล้ไปกัดเอาเนื้อ จึงจำต้องเอามือ
ออกจากปาก ... (สัปดาห์ วรดิลก. 2524 : 67)

สุตาได้ย้ายไปอยู่กับบุตรสาวคนโต และเอาบ้านเดิมให้คนเช่า นายสมานจำต้อง
ออกจากบ้านนั้นในที่สุด แต่เขามีจุดหมายของเขายู่แล้ว คือการเดินทางท่องเที่ยวไปใน
จังหวัดต่าง ๆ ส่วนสุตาลับต้องมาเห็นเกี่ยวกับการดูแลบ้าน อาหารการกินให้ครอบครัว
ของบุตรสาว สутаเริ่มรู้สึกว่าการดูแลบ้านอยู่คนเดียวมันต่างกับเธอ สุตาคิด
ศรัทธาในความคิดของสามีที่ถ่ายทอดให้หลานแต่บุตรสาวไม่เห็นด้วย สุตาก็คิดกับสามี และ
เดินทางท่องเที่ยวกับนายสมานในระยะเวลาอันปลายของชีวิต

คุณหญิงสุตา เรื่อง ผู้หญิงในแว่นดำ เธอดูแลปกครองสามี จัดระเบียบการดำเนิน
ชีวิตให้และสามีก็พอใจ เพราะสามีขาดความรับผิดชอบอ่อนแอ ต้องการคนควบคุม เธอจึง
กลายเป็นผู้นำครอบครัว ที่มีความเด็ดขาด เข้มแข็ง และปากร้าย ดังคำกล่าวของสามีว่า

... "เมื่อมาแต่งงานกับแม่ของสกา พ่อก็มีความสุข เพราะถูกควบคุมเข้มงวด
เหมือนอยู่กับปู่ย่าตอเล็ก ๆ คนอย่างพ่อก็แปลกไม่มีใครควบคุมมักจะละ อดหลงทาง
ไม่ได้ สุตาคือปากร้ายยังงี้ยังดี ทำให้เรารู้ว่าเรามีคนที่รักเราเอาใจใส่
เราอยู่ตลอดเวลา มันก็ดีไปอย่างนะ" ... (สัปดาห์ วรดิลก. 2525 : 71-72)

คุณหญิงสุตามาไปอาละวาดมารราน้อยของสามีแทบทุกคน เธอใจดำ อารมณ์ดีมาก
แม้แต่น้องสาวของเธอเอง เธอก็ตบตีไล่ออกจากบ้าน และอีกรายหนึ่งคือสุมิรัตน์ เธอถึงกับ
ลงมือทำร้าย โดยการกระแทกท้องด้วยรองเท้าส้นสูง เมื่อรู้ว่าสุมิรัตน์ตั้งครรภ์กับสามีของเธอ
เพื่อให้แท้งลูก แต่ก็ไม่แท้ง ส่งผลให้วิสาขบุตรสาวของสุมิรัตน์กลับมาล้างแค้นจนคุณหญิงสุตา
ช็อกตายในที่สุด

ปัญหาเรื่องสามีมีหญิงอื่นนั้น เป็นปัญหาที่ภรรยาหลวงมักพบอยู่เสมอ ๆ ปองจิตต์

เรื่อง เมียเพื่อน เธอก็ประสบกับปัญหาตลอดเวลาที่ใช้ชีวิตร่วมกับสามี และเนื่องจากเธอเป็นคนเก่ง คล่องแคล่วรักการทำงานเป็นชีวิตจิตใจ เธอใช้อำนาจบงการสามีให้เป็น และทำในทุกสิ่งที่เธอต้องการ ดังที่ผู้เป็นสามีรำพึงกับตนเองว่า

... หล่อนรักเพื่อ "ผูกขาดตัดตอน" ผมออกมาเสียจากโลกทุกโลกที่รวมอยู่ในจักรวาลนี้ รักผมเหมือนเด็กรักดินเหนียวหรือขี้ผึ้ง ซึ่งสุดท้ายจะปั้นให้เป็นรูปใด ตามใจชอบ เมื่อทำไม่ได้สมาใจ หล่อนก็ขว้างปาดินเหนียวหรือขี้ผึ้งเสีย หรือมีจะนั้นก็เหยียบย่ำลงไว้กับฝ่าเท้า ... (สวัณน์ วรคิลก. 2515 ช : 415)

ปองจิตต์ตามไประรานภรรยาบ่อยของสามี เธอสร้างบาปกรรมกับบรรดาผู้หญิงอื่นไว้มากมาย เคยทำให้สามีเกือบฆ่าเธอทั้ง แต่ด้วยความรักที่เธอมีต่อสามีอย่างจริงจัง สุดท้ายทั้งสองก็ปรับความเข้าใจกันเพื่อลูก และมีความสุขร่วมกันสืบไป

นรชาติ เรื่อง เมียหม่เบอร์สี่ ก็เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่ตามไประรานผู้หญิงที่สามีให้ความสนิทสนมด้วย และคิดคบชู้เพื่อเรียกร้องความสนใจจากสามี และเธอก็หันมาเป็นแม่บ้าน เมื่อสามีกลับมาสนใจ และไม่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงอื่นอีก

กรรเจียก เรื่อง นางสาวอบเชย เด่นใจ เรื่อง ขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง ก็มีความเป็นผู้นำ และสามีต้องการเป็นเพียงผู้ตามที่ดี เพราะเขาทอดทุนเธอและยกย่องให้เธอเป็นคนบงการชีวิตของเขา เขาไม่อาจตัดสินใจอะไรเองได้เลย ดังที่ผู้เขียนบรรยายไว้ในเรื่อง ขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง ว่า

... เป็นธรรมดาอยู่เอง เมื่อสามีไม่มีคุณค่าตามที่ภรรยาต้องการให้ดี ภรรยาก็ยอมตระหนักในคุณค่าของตัวเองยิ่งขึ้น ความตระหนักดังกล่าว บางครั้งมีอิทธิพลพอจะลบเลือนความรัก ความยำเกรงที่ภรรยาพึงมีต่อสามีได้ ... (สวัณน์ วรคิลก. 2520 ค : 402)

หรือ

... ยืนอยู่ด้วยกันมานาน เเด่นใจยิ่งรู้สึกสามีมองหล่อนเป็นชายประเภท นอกแข็ง แต่ข้างในอ่อน เขาฉลาดเฉลียวในการปฏิบัติหน้าที่การงาน เเด่นเป็นสง่าเวลาออก สังคม เข้มงวดเด็ดขาดในการปกครอง เป็นที่เคารพยำเกรงของผู้ใต้บังคับบัญชา แต่กับภรรยาของเขา คุณชูพงษ์กลับมีสภาพเหมือนแมวเซื่อง ๆ บางครั้งก็เหมือนเด็ก ที่จู้จี้โดยไม่มีเหตุผล เห็นจะเป็นเพราะบุคลิกประการนี้เอง ที่ทำให้พี่ ๆ ทั้งสามของ เขาประณามเขาว่า "อยู่ในอุ้งมือของน้องเด็กกะโบลที่โหนไม่รู้อ" ... (สุวัณห์ วรติลก. 2520 ค : 401)

แต่แล้วชั่ววาลย์สามีมองกรรเจียกและชูพงษ์สามีมองเด่นใจก็แอบมีภรรยาน้อยเพราะ ภรรยาน้อยอ่อนหวานช่างเอาใจ และยกย่องเขา เธอทั้งสองจึงหย่าขาดจากสามี แต่สำหรับ เเด่นใจแล้ว ชูพงษ์เสียใจและสำนึกผิดอยู่ตลอดเวลา เมื่อภรรยาน้อยเขาตาย เขาพาลูกมาหา ความสนิทสนมกับเด่นใจ ซึ่งเด่นใจก็รักเด็กและไม่สามารถมีบุตรได้ เธอกลับไปคืนดีกับชูพงษ์ และรักลูกของเขาเหมือนลูกของเธอเอง

สกว เรื่อง ผู้หญิงในเว่นดำ เธอชอบดราม่าใช้อำนาจกับสามี สกวมี่อารมณ์ฉุนเฉียวง่าย โมหะโรราย เมื่อมารดาของเธอสิ้นใจ เธอได้ใช้ให้เอกภพผู้เป็นสามีสืบหาผู้หญิงใน เว่นดำที่เป็นต้นเหตุให้มารดาตาย และนี่จึงทำให้เอกภพที่เคยสงบเสงี่ยมต่อหน้าภรรยาได้มี โอกาสนอกใจภรรยา ซึ่งเอกภพได้เสนอทักษะของภรรยาที่ดี เอาไว้ว่า

... "ผิวเมียไม่ได้อยู่ที่การมอมแม่มอย่างเดียวน...แต่มันสำคัญที่จิตใจ ความคิด กิริยา มารยาท สำหรับเมียอ้าว แทนที่จะเอาแต่บริหารเรือนร่างให้ดังงาม...เปลี่ยน เป็นบริหารปาก เจรจาแต่ถ้อยคำอันเป็นมงคลแก่ผู้ได้ยินได้ฟัง บริหารจิตใจให้สะอาดหมดจด อย่างมองคนในแง่ร้าย แล้วหมั่นชำระขับถ่ายอารมณ์ อารมณ์ลบออกเสีย บ้าง อ้าวรับรอง เธอจะเป็นเมียแก้วสำหรับอ้าว ซึ่งจะทำให้อ้าวหมอบราบคาบแก้ว อยู่แทบเท้าเธอ ไม่ต้องมาทำตัวเป็นสิงหลอกเจ้าอยู่อย่างทุกวันนี้..." (สุวัณห์ วรติลก. 2525 : 62)

ในที่สุดสกวและเอกภพก็คงอยู่ด้วยกัน เพราะความรับผิดชอบที่พวกเขามีต่อกัน อันนอกเหนือจากความรักที่เขาเคยแบ่งปันให้ผู้หญิงอื่น แต่ก็เป็นไปได้ เพราะหน้าที่และความรับผิดชอบที่เขามีต่อภรรยาและลูกของเขา

ทองประศรี เรื่อง เพลงรักดอกไม้นาน เธอมีรูปร่างอ้วนใหญ่ เทอะทะ เคี้ยวหมากตลอดเวลา นัยน์ตาโบน ปากหนา หน้าตาทำทางน่ากลัว พูดน้อยห้วน ๆ แทบไม่มีน้ำเสียงเข้าทำนองปากร้ายแต่ใจดี ต่างกับลุงนครสามีอย่างมาก เพราะลุงนครพอมบางอารมณ์ดี หัวเราะได้วันยันค่ำ เวลาพูดพึมพำ แสดงตนเป็นคนธรรมดาธรรมมะ กิริยาสุภาพวาจาอ่อนหวาน พูดถูกพูดคน และเขาก็ให้ความเกรงใจภรรยาของเขามาก ไม่ว่าจะมีปัญหาเรื่องใด ทองประศรีมักเป็นคนตัดสินใจแทนลุงนคร เพราะลุงนครไม่ค่อยกล้าและขี้เหนียว ไม่มีน้ำใจแม้แต่ญาติของตนเอง ทองประศรีต้องเป็นคนตัดสินใจ เธอมีความเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว และมีศีลธรรมในใจ แม้กระทั่งเรื่องที่ลุงนครถูกฟ้าผ่าตาย ขณะกำลังลอบตัดเศียรพระพุทธรูปในโบสถ์เพื่อนำมาขาย ทองประศรีก็ยอมรับในเหตุการณ์นั้นอย่างสงบ

ส่วน คุณหญิง เรื่อง ขiongจิต มีผิวพรรณผ่องใสงามสง่า สามีนี้น้ำใจรักยกย่อง มอบให้เธอเป็นผู้ดูแลกิจการทุกอย่างในครัวเรือน และบางครั้งเรื่องงานของสามีด้วย แต่แล้วคุณหญิงก็คบชู้ ซึ่งเป็นน้องชายของสามี กระทั่งสามีจับได้และยิงชู้ตายในที่สุด อาจผจญน้องชายอีกคนเข้ามารับโทษแทนพี่ชาย และคุณหญิงก็มีชู้อีกเป็นหนายความประจําของสามี เขาติดการพนันเธอช่วยเหลือให้เขายกยอกเงินในบัญชีไป จนสามีเสียชีวิตไป เธอก็ยังคงพบกับขุนทนายอยู่เสมอ

แม้คุณหญิงจะก่อความเสียหายให้แก่สามี แต่สามีก็ยังคงให้การยกย่องและเชื่อใจเธอว่าเธอจะไม่ประพฤติเช่นนั้นอีก แต่เธอก็ทำโดยที่สามีไม่ทราบอีกด้วย เธอเป็นผู้หญิงมากมายนามารมณ์ กิเลสตัณหา และทรัพย์สินเงินทอง แม้กระทั่งคิดทำร้ายลูกเลี้ยงเพื่อฮุบมรดกส่วนนั้นมาเป็นของเธอและหนายความผู้เป็นชู้รัก ชะตากรรมที่คุณหญิงได้รับ คือ ความอับอายขายหน้าเมื่อลูกทั้งสองของเธอต้องเสียคน คนหนึ่งท้องและทำแท้ง อีกคนทำหญิงรับใช้ในบ้านและท้องและเตะผู้หญิงนั้นตกบันไดเพื่อไม่ให้แท้ง

ส่วน ระย้า เรื่อง ขiongจางวันตาย เธอไม่ใช่คนสวย แต่เธอก็เอาชนะใจสามีคนแรกได้ด้วยความเฉลียวฉลาด รอบรู้ และความคล่องแคล่วในการทำงาน ระย้าเข้าไปเป็น

พนักงานในบริษัท และได้แต่งงานกับเจ้าของบริษัท แต่เธอก็ไม่ได้รับหน้าที่เป็นแม่บ้านให้สามี เพราะเขามีพรเพ็ญที่เขารักมากคนหนึ่ง ระบายอิจฉาพรเพ็ญมากจึงคิดกำจัดพรเพ็ญ และก็สบโอกาสขณะที่พรเพ็ญเล่นน้ำในสระและเป็นตะคริว ระบายคนเดียวที่เห็นเหตุการณ์แล้วเธอก็เมินเฉย พรเพ็ญจึงเสียชีวิตไประบายได้ครอบครองสมบัติทั้งหมดของสามี เมื่อสามีตายไปอีกคนหนึ่งในเวลาต่อมา แต่แล้วทรัพย์สินก็ไม่อาจทำให้เธอมีความสุข เมื่อเธอต้องการผจญกับโรคภัย และการนอกใจของสามีคนต่อมา พรเพ็ญตามมาทวงชีวิตคืน และระบายก็เสียชีวิตไปด้วยโรคภัย

วิไล เรื่อง ลูกชู้ ได้ครองชีวิตคู่กับวิฑูรสามีมาร่วม 30 ปี แต่ไม่มีบุตรด้วยกัน เขาจึงรับทิมมาเป็นบุตรบุญธรรม และส่งให้เรียนหนังสือ วิไลประกอบอาชีพค้าขายรูปหอม น้าอบ และพวงหรีด เป็นต้น ซึ่งมีการศึกษาประมาณมัธยมศึกษาตอนต้น แต่เธอเป็นคนคล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง และมีรายได้พอจะเลี้ยงตัวเองได้ จึงไม่ต้องพึ่งพาสามี ส่วนวิฑูรก็รับราชการระดับชั้นโทอยู่ ตลอดระยะเวลาที่อยู่ร่วมกัน วิฑูรมีท่าทีกลัวเกรงภรรยามาโดยตลอดเพราะภรรยาเสียงดัง ชอบดุด่าทิ่มตอหน้าและลับหลังคนอื่น สามีได้แต่หัวเราะแหย่ ๆ อย่างเกรงอกเกรงใจภรรยามาก แต่แล้วได้กราบเข้าบ้านก็ตั้งครมขึ้นทั้งที่ยังไม่มีสามี วิฑูรรับเป็นพ่อของเด็กในท้อง เขาถูกวิไลไล่ออกจากบ้าน เขาพาเด็กสาวคนนั้นไปเข้าบ้านอยู่ด้วยและตั้งต้นชีวิตใหม่ ส่วนวิไลเลิกกับสามีได้ไม่ถึง 4 ปี ก็มีสามีใหม่ เป็นพระเอกวัยเก๋ ซึ่งมีอายุครวญลูกของเธอได้ วิไลถูกสามีใหม่ปอกลอกจนกระทั่งหมดตัวในที่สุด

อนึ่ง ชีวิตคู่ของวิไลและวิฑูรได้แสดงให้เห็นถึงความก้าวร้าวของหญิงที่ทะนงตนว่าสามีรักเกรงใจและอยู่ในอำนาจของตนต้องประสพการหย่าร้าง เพราะสามีก็ย่อมต้องการการยกย่องให้เกียรติบ้างเขาจึงแสวงหาจากบุคคลอื่น ส่วนวิไลก็กลับไปตกเป็นทาสของสามีหนุ่มจนหมดตัว หากวิไลใจเย็นรู้จักไตร่ตรองด้วยเหตุผล ไม่เข้มงวดกับสามีมากเกินไป เธอก็คงไม่ประสบภาวะเช่นนี้ ซึ่งอาจเป็นเพราะวิไลมีการศึกษาน้อยและขาดความยั้งคิด จึงตกเป็นเหยื่อของชายที่หวังรีดเงินไถจากเธอได้โดยง่าย

อังสนา เรื่อง อังสนาหย่าผัว เธอไม่ใช่คนสวย ผิวคล้ำและยังพูดติดอ่าง แต่เธอก็มีรูปร่างดี แข็งแรงสมกับที่เคยเป็นนักกีฬา เป็นคนฉลาดรอบรู้ มีเหตุผล พุดจาตรงไปตรงมา จิตใจดี โอบอ้อมอารี ซึ่งเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของเธอ เมื่อแต่งงานกับเทวัญ ทั้งที่อังสนารู้ว่า

เทวัญเจ้าชู้ เธอก็ตั้งมั่นว่าเธอจะใช้ความรัก ความเสียสละของเธอทำให้เทวัญกลับมาเป็นคนดีให้ได้ แต่ไม่สัมฤทธิ์ผล เทวัญให้ความรักและเกรงใจภรรยาและสัญญาจะซื่อสัตย์กับอังสนา แต่ก็ไม่เคยไปมีภรรยาน้อยตลอดเวลา อังสนาทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นไม่พูดให้สามีทราบด้วย แต่เธอทำหมางเม็น พุดจาเห็บแหมและแยกห้องนอนกับเขา จวบจนภรรยาภรรยาน้อยคนใหม่ของสามี ซึ่งสวยและร่ำรวยมาก มาเจรจาขอซื้อเทวัญด้วยจำนวนเงิน ถึง 3 ล้านบาทแลกกับทะเบียนหย่า อังสนาตอบกลับอย่างเจ็บแสบว่า

... "ฉันไม่เข้าใจทำไมคุณตีราคาผู้ชายอย่างคุณเทวัญสูงขนาดนั้น ราคาขนาดนั้น ควรกำหนดสำหรับผู้ชายดี ๆ ผู้ชายที่สูงด้วยคุณธรรม ศีลธรรม สะอาดทั้งชีวิตส่วนตัว และการงาน ผู้ชายอย่างคุณเทวัญมีอะไรคะ นอกจากรูปร่าง พุดแก่ง ตระกูลผู้ดีเก่า แล้วก็ใช้รูปสมบัติ คุณสมบัติที่มีอยู่ หลอกหลวงทำลายผู้หญิง เป็นคู่กับเมียคนอื่น สำนอนเหมือนสัตว์ ผู้ชายอย่างนี้ ราคาห้าร้อยนะ แพงไปด้วยซ้ำ...ฉันเชื่อว่าเขาไม่กล้ามาพูดกับฉันถึงปัญหานี้ เขาไม่กล้าสู้หน้า แหย่ ชอบหลบตาเหมือนกระสือ" ...
(สุวัศน์ วรดิolk. 2523 ข : 355-357)

ในที่สุดอังสนาก็ขอหย่า แต่ไม่ทันได้จดทะเบียนหย่าก็เกิดอุบัติเหตุรถคว่ำ ทำให้เขาต้องตัดขาทั้ง ขายเป็นคนพิการ ซึ่งอังสนาต้องเข้ามาดูแลปรนนิบัติ เพราะเธอมีส่วนทำให้ประสบอุบัติเหตุ เวลาผ่านไปเธอเริ่มหงุดหงิด อารมณ์เสียใส่สามีบ่อยครั้ง ส่วนเทวัญก็เห็นใจและขอหย่าจากอังสนาเองเพื่อเธอจะได้แต่งงานกับคนที่เธอรักและคู่ควรกับเธอ

ภาพลักษณ์ของภรรยาหลวงเผด็จการทั้ง 35 ตัวนี้ เป็นภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่มีอำนาจเหนือสามี มีความเชื่อมั่นในตนเอง เข้มแข็ง และอดทน สามีให้ทั้งความรัก ความเกรงใจ หลงใหล ยกย่อง เทอคทุนเธอ ยอมให้เธอเป็นผู้นำในครอบครัว ส่วนสามีเป็นเพียงผู้ตามที่ดีเท่านั้น ซึ่งมีสาเหตุมาจากฐานะทางเศรษฐกิจที่ภรรยามีมากกว่าสามี ลักษณะรูปร่างหน้าตาอันมีเสน่ห์ดึงดูดใจสามีให้หลงใหลและยอมจำนนต่อเธอ และบุคลิกภาพที่สง่างาม คล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง ฉลาดและรอบรู้ ซึ่งเกิดจากการศึกษา และอาชีพของเธอที่ทำให้เธอทันโลกทันเหตุการณ์ รู้เท่าทันในความประพฤติของสามีทุกอย่าง เป็นผู้หญิงก้าวหน้า สามารถแก้ไข

ปัญหาให้สามีได้ โดยสามีก็กังพ้อใจและเคยชินต่อบทบาทของภรรยาที่มีอำนาจเหนือสามีเช่นนี้ แต่ก็มีบางรายที่เกิดการหย่าร้างแยกทางกันในที่สุด

1.2.1.2 ภาพลักษณ์ภรรยาหลวงในโอวาทของสามี ภรรยาหลวงใน

โอวาทของสามี หมายถึง ภรรยาหลวงที่ยินยอมอยู่ใต้อำนาจของสามีด้วยความเต็มใจยกย่องให้สามีเป็นผู้นำ ส่วนภรรยาเป็นเพียงผู้ตามที่ดี ไม่ชอบออกความเห็นในเรื่องใด ๆ ไม่ชอบการโต้แย้ง รักการเป็นแม่บ้านแม่เรือน และเชื่อฟังสามีโดยสามีจะเป็นผู้อบรมเลี้ยงดูภรรยาตามแต่สามีเห็นสมควร

จากการศึกษานวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก ทั้ง 36 เรื่อง ปรากฏตัวละครหญิงลักษณะนี้จำนวน 25 ตัว ได้แก่ ประคอง เรื่องนางไพร เนียน เรื่องชีวิตใหม่ เยวภา เรื่องนางสาวอบเชย สะอาด เรื่องนางสาวอบเชย มาลัย เรื่องลูกขี้ อังสนา เรื่องมงกุฎรัก แม่ เรื่องพ่อข้าพเจ้าจะยืม พิกุล เรื่องเลือดพเนจร แก้ว เรื่องเลือดพเนจร พเยาว์ เรื่องเลือดในดิน วิ เรื่องเพลงรักดอกไม้บาน ชิวฉี เรื่องพิราบแดง เทราปตี เรื่องผู้หญิงในแว่นดำ มาณวิกา เรื่องป่าทรายทอง แหวว เรื่องนางสาวทองสร้อย มารดาของรัญจวน เรื่องข้องจิต ช่อเพชร เรื่องลมหนาว เนตรนา เรื่องทะเลไม่เคยหลับ สมถวิล เรื่องผู้หญิงในแว่นดำ พราว เรื่องตึกฝรั่ง วิมล เรื่องอังสนาหย่าผัว กิตติมา เรื่องคามาล สุธีรา เรื่องนกขมิ้นถึงทิมาลัย มารดาของเด่นใจ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง และ ยง เรื่องขอจากวันตาย

ดังปรากฏภาพลักษณ์ในรายละเอียดตามตารางต่อไปนี้

ตาราง 7 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยาหลวงในโอวาทของสามี

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
นางไพร	ประคอง	40-50	นางพยาบาล ชาวสวน	อนุปริญญา	ต่ำ	ตามแบบชาวชนบท	รูปร่างบอบบาง
ชีวิตาหม	เนียน	45-50	ชาวนา	ประถมศึกษา*	ต่ำ	ตามแบบชาวชนบท	รูปร่างบอบบาง
นางสาว อบเชย	เยาวภา	20	—	มัธยมสาม	สูง	ตามแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	รูปร่างเล็กบาง กะทัดรัด ผิวขาว
	สะอาด	50	—	มัธยมต้น*	สูง	ตามแบบผู้หญิง สูงอายุใน สังคมเมือง	
ลูกชู้	มาลัย	20 เศษ	ครู	อนุปริญญา ครู ป.ป.	ปานกลาง สูง	ตามแบบชาวชนบท	รูปร่างบอบบาง ผิวขาว สวยมาก
มงกุฎรัก	อังสนา	20 เศษ	ครู ช่างปั้นหม้อ ไท	อนุปริญญา ครู ป.ป.	ปานกลาง	ทันสมัยตาม แบบผู้หญิงใน สังคมเมือง	ตางามด้วยแวว โตก แก้มอ้มแดง ระเรื่อ ปากบาง อูม ผมหาดสนิท

ตาราง 7 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
พ่อข้าฯ เพ็งจะยิ้ม	แม่	40	ค้าขาย	ประถมศึกษา*	ต่ำ ปานกลาง	ตามแบบผู้หญิง ในสังคมเมือง	อ่อนโยน ยิ้มง่าย
เลือดพเนจร	พิกุล	20 เศษ	—	มัธยมต้น*	สูง	ตามแบบชาว ชนบท	ร่างท้วม ใบหน้า เกลี้ยงเกลา ยิ้มง่าย
	แก้ว	45- 50	—	ประถม* ศึกษา	สูง	ตามแบบชาว ชนบท	บอบบาง
เลือดนดิน	พเยาว์	25 ขึ้นไป	พนักงาน บริษัท	อนุปริญญา ด้านเลขาค จากป็นัง	ปานกลาง	ทันสมัยตาม แบบผู้หญิงใน สังคมเมือง	สวยพอสมควร ร่างระหง ปากบางสวย ฟันขาว
เพลงรัก ดอกไม้บาน	วิ	40 เศษ		มัธยมต้น*	ปานกลาง สูง-ต่ำ	ตามแบบผู้หญิง ในสังคมเมือง	รูปร่างบอบบาง
พิราบแดง	ชีวจี	40- 50	ครู- คณะ กรรมการ สันติภาพ	อนุปริญญา	ปานกลาง	ตามแบบชาว จีนในสังคม เมือง	รูปร่างบอบบาง

ตาราง 7 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
สมหมาย	ช่อเพชร	30 เศษ	พนักงานบริษัท	มัธยมปลาย	สูง	ทันสมัยตามแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	สวย รูปร่างดี
ทะเลไม่เคยหลับ	เนตรนา	27	ค้าขาย	ปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2	ต่ำ-สูง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	ร่างโปร่งบาง ไม่สวยนัก บุคลิกดี ผ่องใส สง่าสะอาดตา ดวงตาโต คางล้น
นางสาวทองสร้อย	แหวน	30	รับราชการ หัวหน้าแผนก สภาเศรษฐกิจ	ปริญญาตรี ต่างประเทศ	สูง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	สวย เรือนกาย บอบบางเกินไป สุขภาพไม่ดี คอสวย
ช้องจิต	มารดา ของรณจวน	50	-	มัธยมต้น*	สูง	ตามแบบชาว จีน เช่น กางเกงรัดเท้า แบบจีน	ผิวขาว

ตาราง 7 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ผู้หญิงในแว่นดำ	สมถวิล	25	-	มัธยมต้น*	สูง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	สวย ผิวขาว รูปร่างบอบบาง
ตึกฝรั่ง	พราว	50 เศษ	-	มัธยมต้น*	สูง	ตามแบบผู้หญิงสูงอายุในสังคมชนบท	รูปร่างบางระหง
อังสนาหย่าผัว	วิมล	60 เศษ	ออกเงินให้กู้	ได้รับการศึกษาอบรมจากในวัง	สูง	ตามแบบผู้หญิงในวังสมัยโบราณ เช่น ผ้ายก ใจกระจาเบน	ท้วม ผิวพรรณเผ่งใส นัยน์ตาคมกริบ บางขณะดูน่ากลัว
คามาล	กิตติมา	20 เศษ	รับจ้าง	ประถมศึกษา	ต่ำ	สำหรับแบบชาวอินเดีย	เอวคอดเล็ก ออกเต็ม สะโพกผายงาม ช่วงขาตรงสวย ตากลมโต รูปร่างบอบบาง

ตาราง 7 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
นกขมิ้น บินถึง หิมาลัย	สุธีรา	29- 30	-	มัธยมปลาย*	สูง	สำหรับแบบชาว อินเดีย	ร่างเล็กบาง นัยน์ตาโต
ผู้หญิงใน แว่นดำ	เทราปดี	25	-	มัธยมปลาย*	สูง	สำหรับแบบชาว อินเดีย	สวย แว่นตาเศร้า ช่างคิด มีไฟที่ดวง
ขอเช็ด น้ำตาให้ ตัวเอง	มารดาของ เด่นใจ	30 เศษ	ค้าขาย	ประถมศึกษา*	ปานกลาง ค่อนข้างต่ำ	แบบชาวชนบท	บอบบาง
ขอจำจน วันตาย	ยง	20 เศษ	-	มัธยมปลาย*	ปานกลาง ค่อนข้างสูง	ตามแบบผู้หญิง ในสังคมเมือง	ผิวขาว บอบบาง
ป่าทราย ทอง	มาณวิภา	20	ค้าขาย	มัธยมต้น ภาษาจีน	สูง	ทันสมัยแบบหญิง ในสังคมเมือง	สวย

รวม 25 ตัว

*จากการสันนิษฐานของผู้วิจัย โดยอาศัยข้อมูลจากพฤติกรรมของตัวละครที่ผู้เขียน
กำหนดไว้ในเรื่อง

ภาพลักษณ์การยาหลวงในโอวาทของสามี จำนวนทั้งสิ้น 25 ตัวนี้ ปรากฏว่าอายุของตัวละครอยู่ในวัยสาว ช่วงระหว่าง 25-30 ปี จำนวน 15 ตัว และอยู่ในวัยกลางคนจำนวน 10 ตัว ซึ่งตัวละครในวัยกลางคนมักกล่าวถึงบทบาทมารดาและบทบาทภรรยาควบคู่กันไปและการประกอบอาชีพของการยาหลวงในโอวาทนั้น มีหลากหลายอาชีพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจด้วย ตัวละครทั้ง 25 ตัวนี้ ประกอบอาชีพจำนวน 13 ตัว และไม่ประกอบอาชีพจำนวน 11 ตัว

อาชีพของตัวละครที่ปรากฏในตัวละคร 13 ตัวในกลุ่มนี้ได้แก่ เนียน เรื่องชีวิตใหม่ มีอาชีพทอผ้า มารดาของเด่นใจ เรื่องขอใช้คาน้ำตาให้ตัวเอง และแม่ เรื่องพ่อข้าฯ เพ็งจะยืม มีอาชีพค้าขายอาหาร กิตติมา เรื่องคามาล มีอาชีพรับจ้างทำไร่ ตัวละครทั้งสี่ตัวนี้มีการศึกษาแค่ระดับประถมศึกษาและยังมีฐานะยากจน แม้ว่าแม่ เรื่องพ่อข้าฯ เพ็งจะยืม จะมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นหลังการแต่งงานแล้วก็ตาม เธอก็ยังคงยึดอาชีพขายอาหารอยู่เช่นเดิม ส่วนช่อเพชร เรื่องลมหนาว ทำงานในบริษัทแห่งหนึ่ง และมาณวิกา เรื่องป่าทรายทอง มีอาชีพค้าขาย ซึ่งเป็นกิจการในวงศ์ตระกูลของเธอเอง ทั้งสองจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจดั้งเดิมของเธอสูงมาก พเยาว์ เรื่องเลือดในดิน ทำงานในบริษัทแห่งหนึ่ง ชีวจี เรื่องพิราบแดง รับราชการครู แหวน เรื่องนางสาวทองสร้อย ก็รับราชการอยู่ในระดับหัวหน้าแผนกสภาเศรษฐกิจ และเนตรนภา เรื่องทะเลไม่เคยหลับ ประกอบอาชีพค้าขาย ตัวละครทั้งสี่ตัวนี้มีการศึกษาในระดับอนุปริญาจนถึงปริญญาตรี แม้ว่าพเยาว์และชีวจีจะมีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง แหวนมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง และเนตรนามีฐานะทางเศรษฐกิจสูง เพราะการสมรส แต่ตัวละครก็ประกอบอาชีพสอดคล้องกับระดับการศึกษา ซึ่งต่างกับ ประคอง เรื่องนางไพร ที่มีอาชีพทำสวนส้ม และอังสนา เรื่องมงกุฎรัก มีอาชีพช่างปั้นजाพวกหม้อ-ไห ทั้ง ๆ ที่ทั้งสองจบการศึกษาถึงระดับอนุปริญา แต่หลังจากแต่งงานแล้วทั้งสองก็เปลี่ยนอาชีพ โดยที่อาชีพใหม่นั้นแทนจะไม่ต้องใช้ความสามารถทางสาขาวิชาที่สำเร็จมาแล้วและวิมล เรื่อง อังสนาหย่าผัว เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งในกลุ่มนี้ ที่ประกอบอาชีพ เธอได้รับการศึกษาอบรมมาจากนาง นาง แต่มาประกอบอาชีพออกเงินให้กู้ เพราะมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง

ส่วนตัวละครที่ไม่ประกอบอาชีพ จำนวน 12 ตัวนี้ ได้แก่ แก้ว เรื่องเลือดพเนจร

มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง เยาวภา และสะอาด เรื่องนางสาวอวยชัย พิกุล เรื่องเลือดพเนจร มารดาของรณจวน เรื่องห้องจิต พราว เรื่องตึกฝรั่ง สุธีรา เรื่อง นกขมิ้นบินถึงหิมาลัย สมถวิลและเทราบดี เรื่องผู้หญิงในแว่นดำ และยัง เรื่องขอจำจนวันตาย มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง ส่วน วิ เรื่องเพลงรักดอกไม้บาน จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และมีฐานะทางเศรษฐกิจจากปานกลางมาสู่สูงและกลับมาต่ำในที่สุด ซึ่งเกิดจากการดำเนินธุรกิจของสามี และมัลลีย์ เรื่องลูก ชู เคยรับราชการครู และจบการศึกษาด้านวิชาชีพครูด้วย แต่หลังจากแต่งงานแล้วก็เลิกประกอบอาชีพ เพราะสามีมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง

ภาพลักษณ์ของภรรยาหลวงในโศภาท ซึ่งประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเอง และครอบครัวได้นั้น มีจำนวน 13 ตัว ดังกล่าวมาแล้ว ซึ่งพบว่าผู้เขียนสร้างตัวละคร ให้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในกลุ่มนี้มากที่สุด ถึง 12 ตัว แต่ระบุให้ประกอบอาชีพเพียง 2 ตัว ได้แก่ มาณวิภา เรื่องป่าทรายทอง และ ช่อเพชร เรื่องลมหนาว ทั้ง ๆ ที่ตัวละครทั้งสองมีฐานะทางเศรษฐกิจดี ส่วนตัวละครที่จบการศึกษาระดับประถมมีแค่ 5 ตัว แต่ประกอบอาชีพถึง 4 ตัว ทั้งนี้เพราะตัวละครมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ และตัวละครที่จบการศึกษาระดับอนุปริญาจนถึงปริญญาตรี จำนวน 7 ตัว ปรากฏว่าได้ประกอบอาชีพถึง 6 ตัว และมีฐานะทางเศรษฐกิจทั้งสูง-กลาง-ต่ำ และวิมลได้รับการศึกษาจากในวัง เธอออกเงินให้กู้ เพราะมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง ดั่งนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพของตัวละคร ซึ่งเป็นผลมาจากการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีความสอดคล้องกัน แต่ไม่ว่าตัวละครจะมีการศึกษา มีอาชีพที่มั่นคง และมีฐานะทางเศรษฐกิจดีเพียงใด ตัวละครทั้ง 24 ตัวนี้ก็อยู่ในอำนาจของชายผู้เป็นสามี ซึ่งพวกเธอให้ความยินยอมอย่างเต็มใจเพราะมีสาเหตุมาจากปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณี ภาพลักษณ์ภรรยาหลวงในโศภาทนั้น พวกเธอได้รับการปลูกฝังให้อยู่ในอำนาจของชายตั้งแต่แรกเกิดในสภาพของสังคมที่ยกย่องให้ผู้ชายเป็นผู้มีอำนาจ เพราะสังคมตั้งแต่โบราณกาลก็เปิดโอกาสให้ชายได้รับการศึกษา และประกอบอาชีพเป็นข้าราชการขุนนาง ในขณะที่หญิงไม่มีโอกาสหญิงมีหน้าที่เพียงดูแลบ้านเรือน อาหารการกินให้เรียบร้อย ซึ่งถูกสังคมมองว่าเป็นงานที่ต่ำ เพราะไม่ต้อง

ใช้สมองผัดกับผู้ชายที่ต้องประกอบอาชีพนอกบ้านและมีมันสมองอันชาญฉลาด เพราะเกิดจากการศึกษา ในเมื่อผู้ชายเป็นฝ่ายหาเลี้ยงครอบครัว เขาจึงสามารถให้การอุปการะเลี้ยงดูภรรยาเท่าที่เขาเห็นสมควร

ต่อมาผู้หญิงมีโอกาสดำเนินการศึกษามากขึ้น ได้ทำงานนอกบ้าน ได้ช่วยเหลือสังคม แต่ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่เป็นภรรยาในโอวาทก็ยังคงต้องเป็นข้างเท้าหลัง คอยเดินตามสามีอยู่ร่ำไป ซึ่งเป็นเพราะผู้หญิงได้ตกเป็นทาสของผู้ชายตั้งแต่แรกเกิด คือเป็นทาสของบิดา ครั้นแต่งงานก็ตกเป็นทาสของสามี เมื่อมีบุตรชายก็ตกเป็นทาสของบุตรชายอีก ทั้งนี้เพราะเพศหญิงถูกสังคมมองว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ จึงต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองจากเพศชาย ดังนั้นภรรยาจึงพึงกระตือรือร้นหาสิ่งต่าง ๆ ที่มีความซื่อสัตย์ อดทน ไม่โกรธ ไม่โต้เถียง และไม่ทำให้สามีชื่นใจ เพื่อความรักและการดูแลเอาใจใส่จากสามี

ภาพลักษณ์ภรรยาหลวงในโอวาท จำนวน 25 ตัว ปรากฏว่ามีสาเหตุมาจากค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณี จำนวน 19 ตัว ได้แก่ เนียน เรื่องชีวิตใหม่ เยาวภา และสะอาด เรื่องนางสาว**อบเชย** มาลัย เรื่อง**ลูกชู้** พิกุล และ แก้ว เรื่อง**เลือดพเนจร** เพียวว เรื่อง**เลือดในดิน** วิ เรื่อง**เพลงรักดอกไม้บาน** ชิวฉี เรื่อง**พิราบแดง** มาณวิกา เรื่อง**ป่าทรายทอง** ยง เรื่อง**ขอจางวันตาย** แหวว เรื่องนางสาวทองสร้อย มารดาของรัญจวน เรื่อง**ข้อจิต** พราว เรื่อง**ตึกฝรั่ง** วิมล เรื่อง**อังสนาหยาด** สุธีรา เรื่อง**นกขมิ้นบินถึงหิมาลัย** เทราบตี และสมถวิล เรื่อง **ผู้หญิงในเวเนตา** และมารดาของเด่นใจ เรื่อง**ขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง**

เนียน เรื่องชีวิตใหม่ เธอต้องทำงานอย่างหนักทั้งงานในบ้านและงานนอกบ้าน เธอมีอาชีพทำนา โดยที่สามีก็ช่วยเหลือบ้าง ครั้นได้เงินมา เขาก็เอาไปเล่นการพนันจนเป็นหนี้เป็นสินมากมาย เธอไม่กล้าบอกรับว่าสามีแต่อย่างใด เมื่อสามีต้องการให้ลูกสาวแต่งงานกับเจ้าหนี้ของเขาเพื่อไถ่หนี้ เธอก็ต้องยินยอม หนำซ้ำยังช่วยเกลี้ยกล่อมลูกสาวให้สามีอีกด้วย

แก้ว และพิกุล เรื่อง**เลือดพเนจร** ตัวละครทั้งสองได้เกี่ยวดองเป็นญาติกัน โดยที่พิกุลเป็นสะใภ้ของแก้ว แม้ทั้งสองจะมาจากต่างครอบครัวกัน แต่ภาพลักษณ์ของแก้ว และพิกุลกลับเหมือนกัน คือเป็นภรรยาที่เชื่อฟังสามี ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่ก้าวร้าวกิจการของสามี ดูแลปรนนิบัติสามีให้ได้รับความสุขทั้งกายและใจ

ส่วนมาลัย เรื่องลูกชู้ เธอเองก็มีพฤติกรรมเช่นเดียวกับแก้ว และพิกล เธอปฏิบัติตนดั่งช้างเท้าหลัง แม้ว่ามาลัยจะมีอาชีพครูมาก่อนสมรส แต่การศึกษาและอาชีพก็ไม่สามารถทำให้เธอมีอำนาจต่อรองกับสามีได้ เมื่อเธอถูกกล่าวหาว่ามีชู้ และบุตรชายที่เกิดจากเธอคือลูกชู้ เธอก็ก้มหน้ายอมรับทัณฑ์จากสามีและสังคมต้องตกอยู่ในสภาพคนรับใช้ในบ้าน ถูกสามีทำร้ายอย่างทารุณ และตกเป็นบุตรชายของเธอโดยที่เธอไม่มีความผิด เธอทนอยู่ในสภาพเช่นนั้น โดยไม่สามารถชี้แจงความจริงให้สามีเชื่อได้ จนกระทั่งสามีมีภรรยาใหม่ เธอจึงยกบุตรชายให้เป็นบุตรบุญธรรมของเพื่อน ส่วนมาลัยได้หนีไปบวชชี

มารดาของเต๋นใจ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง แม้เธอจะไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงสามีในทางเศรษฐกิจ แต่เธอยังคงต้องซื้อสัตย์ และภักดีต่อเขา ไม่ว่าเขาจะดุด่าเธอ มีภรรยาน้อยอย่างออกหน้าออกตา เธอยังคงดำเนินชีวิตเช่นเดิมอย่างไม่มีปากเสียง คือเป็นแม่ครัวทำอาหารส่งออกมาให้ลูกค้า เธอไม่มีโอกาสได้ใช้เงิน เหมือนกับสามีและภรรยาน้อยของเขาที่แทบจะไม่ได้ช่วยค่าขายเลย ดังคำกล่าวที่ว่า

... "แม่มีความสันทัดเหมือนผู้หญิงในสังคมเก่าอยู่เต็มตัว ซึ่งมีหน้าที่เคารพสามี ไม่เคยโต้เถียงกันชนาดรุนแรง สามีภรรยาคู่เดียวกันก็เหมือนลั่นกับฟัน จะหลีกเลี่ยงการกระทบกันนั้นเป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อทนต่อการกระทบไม่ว่าแรงหรือเบาจากฟันที่ซบลงได้เสมอ" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2520 ค : 602)

ความอดทนของตัวละครต่อพฤติกรรมนอกใจภรรยาของสามีนั้น เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจนสังคมถือเป็นเรื่องปกติธรรมดา ภรรยาหลวงไม่มีหน้าที่ที่จะเข้ามายุ่งเกี่ยว เพราะเป็นเรื่องส่วนตัวของสามี ซึ่งภรรยาหลวงในโศกนาฏกรรมที่เพียงทำใจให้เป็นปกติ ไม่แสดงกิริยาให้สามีขุ่นใจ และยังคงบทบาทของภรรยาหลวงในโศกนาฏกรรมอย่างไม่บกพร่อง

พเยาว์ เรื่องเลือดในดิน เธอทราบโดยตลอดว่าคุณประเสริฐสามีมีภรรยาน้อย ซึ่งเขาอ้างเหตุผลว่าเขาคงต้องการมีบุตรสาว และเธอก็ไม่สามารถมีให้เขาได้ พเยาว์ก็เห็นใจเขา ทุกวันหลังเลิกงานประเสริฐต้องแวะไปหาภรรยาน้อยของเขา เธอเกิดความเคียดแค้นเขา แต่ก็ยังคงต้องปฏิบัติหน้าที่ของภรรยา ยามที่เขาต้องการ แม้เธอจะไม่พร้อมและไม่เต็ม

ใจก็ตาม ดังที่ผู้เขียนบรรยายไว้ว่า

... พี่เยาว์ ถอนใจ นึกอยากร้องให้ ผู้ชายเหมือนกันหมดหรือเปล่าก็ไม่ทราบ แต่ผู้ชายอย่างคุณประเสริฐยามเกิดอารมณ์ขึ้นมา ไม่เคยคำนึงถึงอารมณ์ของภรรยาเลย มีแต่มุ่งหน้าที่จะบำบัดอารมณ์ที่คุกรุ่นของเขาข้างเดียว ไม่สนใจคนอื่นและไม่เลือกเวลา...แต่พี่เยาว์ก็เหมือนผู้หญิงทั่วไป ซึ่งอดเข้าใจไม่ได้ว่าหน้าที่สำคัญของผู้เป็นภรรยาก็คือตามใจสามี และอำนวยความสะดวกให้เขาเท่าที่จะทำได้...หล่อนจึงได้แต่พยายามฝืนอารมณ์ตัวเองให้เคลิ้มคล้อยไปกับเขาด้วย ทั้ง ๆ ที่รู้สึกตัวหลับ ๆ ตื่น ๆ และค่อนข้างทรมาณมากกว่าจะเกิดความสุข..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2521 พ : 328-329)

ยง เรื่อง ขอจำจนวันตาย เธอเป็นคนอ่อนหวาน อ่อนโยน ปฏิบัติหน้าที่ของภรรยาอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง แต่สามีก็มีภรรยาน้อย ซึ่งก็คือน้องสาวของเธอเอง เธออดทน ไม่บริภาษ และยังช่วยเลี้ยงดูบุตรธิดาที่เกิดจากสามีและน้องสาวของเธอ ทั้งสองพากันออกงานเข้าสังคม โดยไม่สนใจความรู้สึกของยงเลย ทางออกของยง คือตายไปด้วยโรคชนิดหนึ่ง

วิมล เรื่อง อังสนาหย่าผัว เธอเป็นตัวละครที่ได้รับการอบรมมาจากในวัง เธอจึงเพียบพร้อมทั้งกิริยามารยาท วาจาไพเราะ ตลอดจนอาหารการกิน เพื่อเอาใจสามี แต่สามีก็มีภรรยาน้อยจำนวนมาก กระทั่งหญิงรับใช้ในบ้านก็ตกเป็นภรรยาของเขา เธอจำต้องยึดเอาค่านิยมของสังคมที่ว่า สามีมีภรรยาน้อยเป็นเรื่องธรรมดา ไม่ใช่ความผิดร้ายแรงอะไร มาเป็นคำปลอบใจตัวเธอเอง แต่คำกล่าวของเธอต่อบุตรชายที่ว่า

... สมัยแม่ผู้หญิงเหมือนทาส ผู้ชายเป็นนาย นายเขาจะมีเมียสักกี่คน เราไม่มีโอกาสจะบริภาษคัดค้านเขาหรอก เมียต้องอยู่ในโอวาทของผัว เขาเลี้ยงดูอบรมสั่งสอน เขาจะมีเมียสักกี่คนก็ได้ตามใจชอบ แต่ผู้หญิงทำไม่ได้ มีผัวมากกว่าหนึ่งคนก็แย่แล้ว เราต้องยึดคติที่ว่า เป็นสตรีสตุติที่ผัว จะชั่วแต่ก็ยังกำลังสาว ลงพอสองสามจิตไม่ยืดยาว จะกลับหลังยังสาวลิเต็มครอง...ยิ่งพวกนอกใจผัวละก้อ หนักอึ้งแทบ

จะพสุธาอาศัยกันไม่ได้เอาเลย เรียกว่า นังกาก็ข้างละ วันทองสองใจข้างละ แต่
ผัวนอกใจเรากลับมีแต่ผู้คนสรรเสริญถือเป็นยอดชาย เจ้าเล่ห์เป็นขุนแผนหรือจะเด็ด
... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2523 ข : 269)

คำพูดดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นว่าเธอไม่ได้พอใจกับพฤติกรรมของภรรยาที่ต้องอยู่
ในโอวาทของสามี ไม่มีสิทธิ ไม่มีเสียง แต่เธออยู่ในสังคมเช่นนั้น เธอย่อมปฏิบัติตามค่านิยมและขนบธรรมเนียมของสังคมที่สั่งสมกันมา แม้ไม่พอใจเพียงใดก็ตาม เธอก็จะต้องอดทน
อดกลั้น ทนหน้าที่ยุติธรรมที่ดีต่อไป แต่วิมลเป็นตัวละครที่มีชีวิตคาบเกี่ยวอยู่ระหว่างยุคสมัย
ทั้งล้าหลังและก้าวหน้า เธอตระหนักถึงความทุกข์ของภรรยาที่ต้องอยู่ในโอวาทของสามี เมื่อ
บุตรชายของเธอนอกใจภรรยา เธอก็ใจกว้างพอที่จะตัดเตือนบุตรชายให้เห็นใจภรรยาบ้าง
ยุคสมัยเปลี่ยนไปแล้ว ปัจจุบันผู้หญิงมีการศึกษา มีอาชีพทัดเทียมชาย ภรรยาจึงไม่จำเป็นต้อง
งอนง้อสามีเสมอไป ทั้ง ๆ ที่เธอระลึกได้เช่นนี้ แต่จิตใต้สำนึกของเธอที่ถูกหล่อหลอมมาแต่
ครั้งเยาว์วัย ยังไม่อาจปฏิเสธได้ว่า

"ผู้หญิงเรามีผิว มันก็ต้องอยู่ในอาณัติ อยู่ในการปกครองของผิว ต้องเป็นข้างเท้า
หลัง..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2523 ข : 189)

ชีวจิ เรื่องพิราบแดง แหวว เรื่องนางสาวสร้อยทอง มารดาของธัญจน เรื่อง
ข้อจิต สมถวิล เรื่องผู้หญิงในแว่นดำ พราว เรื่องตึกฝรั่ง มาณวิกา เรื่องปาทรายทอง
และเยาวภา เรื่องนางสาวอบเชย ตัวละครทั้งเจ็ดนี้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประเพณีจีน
เก่า ซึ่งชีวจิ เรื่องพิราบแดง ได้เอ่ยถึงค่านิยมดังกล่าวว่า

"ผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ จะให้อาจโลดโผนจนทะยานอย่างผู้ชายไม่ได้ ผู้หญิงเป็น
เพียงผู้ตาม ไม่ใช่ผู้นำ เป็นผู้คอยพิทักษ์รักษา ไม่ใช่ออกบระจันหน้าเสียเอง..." (สุวัฒน์
วรดิลก. 2518 ค : 43)

ตัวละครทั้งเจ็ดจึงเป็นภรรยาที่อยู่ในโอวาทของสามี เชื่อฟัง ปฏิบัติตามคำสั่งของ
สามีทุกประการ และยังต้องทนหน้าที่ยุติธรรมที่ดี คือดูแลปรนนิบัติสามีให้ได้รับความสุข
ความสบาย ทั้งกายและใจ ไม่ทำให้สามีต้องเดือดร้อน ต้องอดทน ซื่อสัตย์ต่อสามี รวมทั้ง
ช่วยปกปิดความลับ เพื่อรักษาเกียรติของสามีอีกด้วย เช่น พราว เรื่องตึกฝรั่ง เมื่อพราว

ทราบว่าคุณหนู่นสามี่ซึ่งมีอายุอยู่ในวัยชราแล้วเกิดตื้ดหากลับ ล่อลวง เน้นสาวใช้มาข่มขืนจนตั้ง ครรภ์ เธอเข้าใจต่อพฤติกรรมของสามี่ แต่เธอก็ไม่อาจแสดงออกให้คุณหนู่นทราบได้ว่า เธอ อนาคตใจเพียงใดกับพฤติกรรมของเขา เธอทำที่เสมือนไม่รู้ไม่เห็น และก็ช่วยรักษาเกียรติ ของสามี่ เมื่อเธอตัดสินใจเบนเน้นและบุญรวมคนรับใช้อีกคนหนึ่ง ำให้แต่งงานกันเพื่อจะได้ไม่เกิด บุตรออกมาประจานสามี่ของตนเอง

เมื่อภรรยาเป็นฝ่ายยินยอมสามี่เช่นนี้ สามี่ยังรู้สึกถึงอำนาจที่เหนือกว่า ภรรยาจึง มักถูกสามี่กดขี่ และเป็นที่ย่ำแย่ของสามี่อยู่เสมอ ไม่มีสิทธิโต้แย้ง หรือแสดงความ คิดเห็น อาทิ พร้าวจากเรื่องตึกฝรั่ง

"... โดยปกติแล้ว พร้าวเก็บปากเก็บคำ เหมือนสตรีในสังคมเก่าทั่วไปเคารพ ยำเกรงสามี่ อยู่ในโอวาทของสามี่ ถือสามี่เป็นช้างเท้าหน้า ยกย่องเขาทั้งต่อหน้าและ ลับหลัง..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2522 ข : 304)

นอกจากนี้ภาพลักษณ์ของภรรยาหลงงในโอวาท ยังเป็นภาพของภรรยาที่ไร้เวลา ล้าสมัย น่าเบื่อหน่าย และไม่สามารถออกสังคมเคียงคู่กับสามี่ได้ เช่น มารดาของรัญจวน เรื่องข้อจืด ทั้ง ๆ ที่บิดาและมารดาของรัญจวน เคยลำบากยากจนด้วยกันมาก่อน จนบุตร ธิดาโตเป็นหนุ่มสาม่หมดแล้ว ครั้นบิดาค้าขายโดยวิธีตัดสินบนพวกที่มีอิทธิพลทางการเมือง ค้า ทั้งของถูกและผิดกฎหมาย เขากลายเป็นที่ปรึกษาเศรษฐกิจของคณะรัฐมนตรี ซึ่งร่ำรวย มหาศาล เขากลับถูกภรรยาอ้างว่าพูดกันไม่รู้เรื่อง และทิ้งให้เธออยู่ที่บ้านเดิม ไม่มีสิทธิ ย้ายเข้ามาอยู่คฤหาสน์ที่สร้างใหม่ของเขา เพราะว่า

"... เป็นคนสกปรก พูดไทยไม่ค่อยได้ แล้วยังชอบนั่งกางเกงจิ้นรัดตัวแน่น... แหกหรือไปมา อายเขาเปล่า ๆ ปล่อยให้แกอยู่ที่เก่าเลี้ยงหลาน ๆ ไปดีแล้ว ดูเหมือนแก จะพอใจอย่างนั้น..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 ก : 170)

ภรรยาบางคน เช่น แหวว เรื่องนางสาวทองสร้อย สมถวิล เรื่องผู้หญิงในแว่นดำ มาฉวีภา เรื่องป่าทรายทอง และเยาวภา เรื่องนางสาวอบเชย มีฐานะทางเศรษฐกิจร่ำรวย กว่าสามี่เสียอีก แต่พวกเธอกลับไม่ใช้อำนาจนั้นต่อรองสามี่แต่อย่างใด เนื่องจากพวกเธอได้ รับการอบรมมาจากประเพณีเงินให้เคารพเชื่อฟังสามี่ มีหน้าที่เอาใจและปรนนิบัติสามี่ เช่น สมถวิล เรื่องผู้หญิงในแว่นดำ

"...เป็นคนสวยชื่ออ่อนโยน เอาอกเอาใจสามีเก่ง ยอมเป็น "ช้างเท้าหลัง" ให้สามีมาโดยตลอดตามประเพณีจีนเก่า..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2525 : 159) ทั้ง ๆ ที่สมถวิลว่ารวยกว่าสามีมากมาย ทั้งอาคารที่สามีเปิดสำนักงานก็เป็นของบิดาของเธอ รยนต์ที่สามีใช้อยู่เธอก็ขอเงินจากบิดามาซื้อให้ แต่เธอก็ไม่เคยก้าวร้าว หรืออารมณ์เสียกับสามีแต่อย่างใด

เยาวภา เรื่องนางสาวอบเชย เธอเข้ามาช่วยกอบกู้ฐานะของครอบครัวให้มั่นคงขึ้น แต่เธอก็ไม่เคยลำเลิกบุญคุณกับเขาเลย ทั้ง ๆ ที่เธอทราบว่าเขาไม่รักเธอเลย เธอยังคงดูแลปรนนิบัติสามี และมีคุณสมบัติที่ทำให้สามีพึงพอใจ ดังที่รัฐเคยคิดเพียงลำพังว่า

...เสน่ห์ของเยาวภานอกจากไม่พูด มีอีกสองสามอย่างที่เขাপോใจ ซึ่งได้แก่ความอดทนแม้ยื้มยากแต่ก็ยื้มให้เขาคนเดียวบอย ๆ และไม่รู้จักริเกรธไม่รู้จักนินทาคน ไม่รู้จักใจน้อยหรือน้อยใจ...คุณสมบัติในการแม่บ้านแม่เรือนเยาวภามีครบถ้วน... ภรรยาของเขามีเสน่ห์อยู่ที่น่าสงสาร ความอดทนและความภักดีต่อสามี เขาจำได้ว่าตั้งแต่ครองชีวิตคู่หัวตัวเมียร่วมกันมา เขาไม่เคยได้รับคำขอร้องวิงวอนใด ๆ จากหล่อนเลย หล่อนไม่เคยวอนขอให้เขาพาไปดูละครหรือภาพยนตร์ ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2509 ค : 55)

เยาวภาเสียชีวิตลงไปในที่สุด และได้ขอร้องสามีเป็นครั้งแรกและครั้งสุดท้ายว่า จะไม่แต่งงานใหม่ ซึ่งสามีก็รับปาก แต่แล้วรัฐก็แต่งงานใหม่กับเด็กสาวผู้มีความคิดก้าวหน้า รอบรู้ รักการศึกษา เฉลียวฉลาด ซึ่งสามารถร่วมชีวิตกับเขาได้อย่างมีเกียรติในสังคม

แห้ว เรื่องนางสาวทองสร้อย และ มาณวิกา เรื่องป่าทรายทอง ก็ถูกอบรมมาจากครอบครัวชาวจีนเช่นกัน แต่แห้วมีโอกาสได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีในต่างประเทศ และยังมีราชการเป็นหัวหน้าแผนกสภาเศรษฐกิจ และยังมีฐานะทางเศรษฐกิจร่ำรวย แต่เธอก็ยังคงยกย่อง เชื้อพ้องสามีทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทำหน้าที่สะนัคนเดียวของบ้านสามียามที่ขาดคนรับใช้ เธอขัดกวาดทำความสะอาด ซักรีดเสื้อผ้า อาหารการกินไม่เคยบกพร่องและยังต้องเอาใจพี่สาวของสามีที่เอาแต่ใจตนเองอีก ต่างจากมาณวิกาที่จบการศึกษาแค่ระดับ

มัธยมศึกษาแต่ก็มีความสามารถค้าขาย จนกิจการเจริญรุ่งเรือง แต่กับสามีเธอกลับไม่มีความสำคัญต่อเขาเลย ทั้ง ๆ ที่เธอดูแล เอาอกเอาใจเขาทุกอย่าง ไม่ว่าเขาจะต้องการอะไร เช่น ำให้เธอย้ายบ้าน มาซื้อที่ปลูกบ้านในจังหวัดที่เขาทำงานก็ได้ หรือเงื่อนไขตามแต่เขาจะพอใจ แต่สามีกลับดุด่า และแสดงเหตุผลที่มีต่อมาฉวกว่า

"...มาฉวกพูดคล่องเรื่องเดียว ราคาสินค้าขึ้นลงในท้องตลาด ความรอบรู้อื่น ๆ ไม่มีเลยสักนิด พูดอะไรที่อ้อมความหมายก็ไม่รู้ เรื่องต้องแจ้งสื่้เบ่ยกันจนเบื่อระอา..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2516 ก : 480)

ส่วนสุธีรา เรื่องนกขมิ้นบินถึงหิมาลัย และเทราปตี เรื่องผู้หญิงในแว่นดำ เธอเป็นตัวละครชาวอินเดีย และชาวไทยตามลำดับ แต่ทั้งสองถูกเลี้ยงดูและได้รับการอบรมให้เคร่งครัดในประเพณีอินเดียเทอดทูนพระผู้เป็นเจ้า เชื่อว่าทุกสิ่งถูกบันดาลโดยพระผู้เป็นเจ้าทั้งสิ้น และยังตกอยู่ในกรอบของขนบธรรมเนียมประเพณี ำให้เคารพและเชื่อฟังบิดามารดา และสามี เมื่อทั้งสองสมรส พวกเธอจึงตกเป็นทาสของสามี ดังที่พร เรื่องนกขมิ้นบินถึงหิมาลัย แสดงความคิดเห็นไว้ว่า

"...สุธีรา พูดน้อยฟังมาก คล้อยตามสามีเหมือนช้างเท้าหลัง สายตาเวลาที่มีมองดูอุเทนนั้น มีแววคล้ายสายตาสาวกมองดูศาสดาแห่งตน..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2521 ข : 232)

วิ เรื่องเพลงรักดอกไม้นาน เมื่อสามีดำเนินธุรกิจเขาต้องการผู้สนับสนุนเขาในด้านกิจการ วิจึงขอร้องให้บุตรสาวช่วยเหลือบิดา ทั้ง ๆ ที่บุตรสาวยังเป็นนักเรียนอยู่ บุตรสาวต้องเข้าร้องเพลงอัดแผ่นเสียงให้แก่ผู้มีพระคุณของบิดา เธอได้นำรายได้ของบุตรสาวไปกอบกู้สถานการณ์ทางการเงินของสามี แต่ก็ไม่เป็นผล เขากลายเป็นคนล้มละลาย ถูกยึดทรัพย์สิน ต้องอพยพครอบครัวไปตั้งถิ่นชีวิิตใหม่ที่ต่างจังหวัด เมื่อสามีกลับตัวกลับใจทำมาหาเลี้ยงชีฟโดยสุจริตและไม่เบียดเบียนใคร วิก็ดงกระทำตนเป็นภรรยาที่ดี ดูแลครอบครัวให้ได้รับความสุขสืบไป

ส่วน คุณนายสะอาต เรื่องนางสาวอบเชย เธอค่อนข้างโชคดีที่สามีปกครองครอบครัวแบบประชาธิปไตย ทุกคนมีสิทธิแสดงความคิดเห็นไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน แต่ต้องมีเหตุผลดีพอด้วย ซึ่งคุณนายสะอาตเองก็มีความสุข แต่นั้นเกิดจากพื้น

ฐานของความเกรงใจและความเคารพยกย่องสามี เพราะเธอยังยึดมั่นอยู่กับค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ว่า

"..ผู้ชายที่ไหนเขาจะชอบผู้หญิงที่อวดฉลาดกว่าเขา ผู้หญิงมันต้องเป็นช้างเท้าหลัง มันถึงจะถูก..." (สวัณณ์ วรดิกล, 2509 ค : 35)

2. ชนชั้นทางสังคม คือระดับของคนในสังคม บางประเทศบุคคลถูกจัดเข้าอยู่ในระดับชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งตั้งแต่กำเนิด เพราะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เช่น ประเทศอินเดีย เด็กที่คลอดจากบิดามารดาที่วรรณะศูทร เด็กคนนั้นก็อยู่ในวรรณะศูทรด้วย แต่สำหรับสังคมไทย การจัดระดับชนชั้นทางสังคม ขึ้นอยู่กับอาชีพ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ วงศ์ตระกูล และการสมรส เป็นต้น

ภาพลักษณ์ภรรยาหลวงในโอวาท ที่มีสาเหตุมาจากชนชั้นทางสังคมนั้น เป็นภาพลักษณ์ของภรรยาที่สังคมเห็นว่ามีความรู้และฐานะเดิมต่ำกว่าสามี เช่น ในด้านอาชีพ วงศ์ตระกูล ฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น จึงเป็นสาเหตุให้ภรรยาในกลุ่มนี้เกิดความเจ็บตัวในฐานะของตน พร้อมทั้งหันมาให้อภัย ทอดนุสนสามีที่มีฐานะทางชนชั้นเหนือกว่า ที่เขายอมลดเกียรติยศของเขาลงมาแต่งงานกับเธอ

ภรรยาหลวงในโอวาทกลุ่มนี้ มีจำนวน 5 ตัว ได้แก่ ประคอง เรื่องนางไพร อังสนา เรื่องมงกุฎรัก แม่ เรื่องพ่อข้า เพ็งจะยิ้ม เนตรนา เรื่องทะเลไม่เคยหลับและกิตติมา เรื่องคามาล

ประคอง เรื่องนางไพร และอังสนา เรื่องมงกุฎรัก มีการศึกษาถึงระดับอนุปริญญา และประกอบอาชีพนางพยาบาล และรับราชการครูตามลำดับ แต่ทั้งสองก็มีฐานะยากจน และกำเนิดในวงศ์ตระกูลที่ต่ำต้อย เมื่อทั้งสองมาเกิดความรักขึ้นกับชายผู้ที่เพียบพร้อม ทั้งฐานะ การศึกษา และชาติกำเนิด ความไม่คู่ควรจึงเกิดขึ้น ทั้งสองถูกกีดกันจากบิดามารดาของฝ่ายชาย ประคองและอังสนา จึงตัดสินใจหนีตามคู่รักไปใช้ชีวิตในชนบท

ประคองและเนฟ ช่วยกันทำสวนส้ม ประคองรักทอดนุสนสามีมาก เขาเปรียบเสมือนเจ้าชีวิตของเธอ ในเมื่อเขารักเธอถึงขนาดยอมละทิ้งฐานะอันสูงส่งของเขา มา ประคองยอมซาบซึ้งในความเสียสละของเขามิใช่ต่อเธอ ทั้งสองมีบุตรธิดาด้วยกัน 2 คน และเนฟก็ตาย

จากเธอไปด้วยโรคมะเร็งร้าย ประคองเสียวใจมากและเริ่มป่วยกระเสาะกระแสะตลอดมา

ส่วนอังสนาและหม่อมเจ้าเรื่องระวีไชยจันทร์สามี่ ระยะแรกท่านชายเปิดสำนักงานทนายความ แต่ด้วยนิสัยชอบดื่มเหล้า จนเมาขาดสติ ทำให้ไม่มีลูกค้าต้องขายสำนักงานไปหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัวจึงเป็นหน้าที่ของอังสนา เธอปั้นหม้อไหจำหน่าย เพื่อเลี้ยงดูสามี่และตัวเธอเอง เธอยังคงจงรักภักดีต่อท่านชาย แม้ว่าเขาจะเหลวไหลเพียงใด เธอปฏิบัติหน้าที่ของภรรยาและคนรับใช้ เพราะท่านชายเกิดและเติบโตในวัง มีข้าทาสปรนนิบัติรับใช้มากมาย เมื่อเขามาอยู่กับเธอหน้าที่นั้นย่อมตกมาเป็นของเธอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในที่สุดความตายของอังสนาก็ทำให้เธอหลุดพ้นจากภรรยาที่เสมือนทาสของท่านชาย ก่อนตายเธอได้ขอร้องท่านชาย ให้ยกบุตรสาวให้แก่วังสิดคูรักเก่าของเธอ ซึ่งเขาก็นยินยอม และอังสนาเกิดสำนึกขึ้นว่าบุตรสาวของเธอไม่ควรมีบิดาเช่นท่านชาย เพราะเขาคงไม่สามารถดูแลอุปการะบุตรสาวได้ ในเมื่อเขากำลังจะหมั้นและแต่งงานกับสตรีอีกคนหนึ่ง ที่คู่ควรกับเขาและมารดาของเขาเป็นผู้เลือกให้ เธอไม่ต้องการให้บุตรสาวต้องประสบวิบากกรรมดังเช่นเธอ

แม่ เรื่อง พ่อข้าฯ เพิ่งจะยืม จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ทาบข้าวแกงขาย แต่ได้มาสมรสกับทนายความผู้เริ่มมีชื่อเสียงในยุคนั้น เธอสุขใจภูมิใจที่ได้รับใช้ปรนนิบัติเขาดังคำกล่าวที่ว่า

"...แม่ยกย่องพ่อ บุชาพ่อเหมือนเทพเจ้า พ่อเขางามสง่า บุคลิกเด่น ขนาดไม่ค่อยยืม ใคร ๆ ก็ยังชอบพ่อเขา ลูกความก็เชื่อถือ เพราะพ่อเขาว่าความเก่ง เขาเป็นคนเก่ง..." (สวัศน์ วรติลก. 2522 ข : 20)

การดำเนินชีวิตของแม่และพ่อจากเรื่องนี้ การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทั้งพ่อและแม่ ไม่อาจก้าวถอย หรือช่วยเหลือในการประกอบอาชีพของกันและกันได้ เช่น พ่อ เมื่อมีลูกค้าเข้ามาแน่นร้านขายข้าวแกง พ่อก็ไม่สามารถช่วยอะไรได้ นอกจากยืนเก้ ๆ กัง ๆ ลักพัก แล้วก็ออกจากร้านไป แม่ก็ไม่รู้เรื่องของพ่อ ที่ถูกคนใจซจันว่าพ่อเป็นกบฏ เธอไม่ทราบว่าเป็นจริงหรือไม่ ทำไม และถ้าจริงเกิดขึ้นได้อย่างไร แม่ไม่มีความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับการเมืองเลย แต่ทั้งสองก็อยู่ด้วยกันจนมีบุตรชายถึง 2 คน แม่เป็นฝ่ายคุมกำเนิด เพราะพ่อไม่ต้องการลูกอีกแล้ว แม่ทำหน้าที่ของภรรยาที่ดี คือทำอาหาร ซักรีดเสื้อผ้า อดทน ยิ้มเสมอ ไม่แสดงความคิดเห็น และอยู่ในโอวาทของสามี่มาโดยตลอด

เนตรนา เรื่องทะเลไม่เคยหลับ เธอแต่งงานกับเจ้าสัว ซึ่งมีฐานะร่ำรวยกว่ามาก การสมรสช่วยพยุงฐานะทางครอบครัวของเธอให้ดีขึ้น การศึกษาระดับปริญญาตรีปี 2 ของเธอ ได้ช่วยให้เธอได้เข้ามาบริหารงานแทนเจ้าสัวซึ่งกำลังป่วย นอกจากงานนอกบ้านแล้ว เธอก็ยังต้องดูแลเขาทำหน้าที่ประดุจคนรับใช้หรือนางพยาบาลเลยทีเดียว เพราะเธอสนิทกับบุคคลอันยิ่งใหญ่ของเจ้าสัว ซึ่งเธอไม่มีวันทดแทนได้หมดเลยทีเดียว

การสมรสของตัวละครทั้งสอง ได้เลื่อนระดับชั้นทางสังคมของพวกเธอให้สูงขึ้น พวกเธอได้รับการยกย่องและยอมรับจากสังคมมากขึ้น เช่น แม่ เรื่องพ่อข้าฯ เพิ่งจะยิ้ม หลังการแต่งงานก็มีฐานะดีขึ้น เปิดตึกแถวชั้นล่างค้าขายข้าวแกง ส่วนชั้นที่สองเปิดเป็นสำนักงาน ทนายความของสามี บรรดาลูกคำก็มักเรียกขานเธอว่าคุณนาย

"แกงปลาไม่มีมิยะคุณนาย อยากได้แกงปลา"

แกเรียก "คุณนาย" มานายแล้ว แม่ไม่ค่อยชอบใจนัก เคยห้ามปรามแก แกก็ไม่ฟัง ยืนยันว่าผิวพรรณเหมาะจะเป็นคุณนาย มากกว่าคุณนายแท้ ๆ หลายคน (สุวัฒน์ วรดิลก. 2522 ข : 83)

ในสังคมพวกเธอได้รับการยอมรับยกย่อง หากแต่ในภาพลักษณ์ของภรรยาแล้ว การเลื่อนชั้นทางสังคมไม่อาจเปลี่ยนทัศนคติของภรรยาที่มีต่อชนชั้นของสามีในครอบครัวได้ เธอจึงยังคงมีพฤติกรรมของภรรยาที่อยู่ในใววาทของสามี เพราะมีฐานะต่ำต้อยกว่าเช่นเดิม

ส่วน กิตติมา เรื่องคามาล เป็นตัวละครชาวอินเดียเพียงตัวเดียวในกลุ่มนี้ที่การสมรสไม่อาจเลื่อนชั้นทางสังคมได้ กิตติมาเกิดในวรรณะศูทร เป็นลูกจ้างในไร่ชา และคามาลเกิดในวรรณะแพศย์ ทั้งสองมาอยู่ร่วมกันก็ไม่ได้ได้รับการยอมรับจากสังคม กิตติมารับใช้คามาลอย่างเจียมตัว และความตายก็ได้พรากกิตติมาได้ เมื่อเธอตกเลือด การที่ผู้เขียนขจัดกิตติมาออกไปนั้น น่าจะเพื่อต้องการหาทางออกให้คามาล เพราะคามาลไม่ได้รักกิตติมา เขามีแต่ความสงสาร แต่เมื่อปู่ไล่กิตติมาไป เพราะเกรงว่าคามาลจะรักกับกิตติมา คามาลจึงตามหากิตติมาจนพบและอยู่ร่วมกับกิตติมาเพื่อประชดปู่ และต้องการต่อรองเรื่องการขอขึ้นค่าสวัสดิการคนงาน และความตายของกิตติมาก็สามารถคลี่คลายปัญหาเหล่านั้นได้ในที่สุด อีกประเด็นหนึ่งคือเรื่องวรรณะ คามาลไม่เห็นด้วยกับความแตกต่างทางโอกาสในสังคมของแต่ละวรรณะ เขาจึงใช้ชีวิตคู่ร่วมกับกิตติมาอย่างที่คนอื่นไม่กระทำกัน ความตายของกิตติมาก็สะท้อนให้เห็นว่า คนในวรรณะต่างกัน

ไม่สามารถใช้ชีวิตคู่ร่วมกันได้ในสังคมอย่างมีความสุข

ภรรยาที่อยู่ในโอบาทของสามีนั้นเป็นที่น่าสนใจเกตุว่าผู้เขียนต้องการเสนอภาพของสังคมอินเดียในเรื่องคามาล ที่มีวรรณะอันชัดเจน เพื่อเปรียบเทียบกับสังคมไทยที่เสมือนไม่มีวรรณะ แต่กลับแบ่งชนชั้นทางสังคมโดยนัย ตัวละครผู้หญิงที่เป็นภรรยาในโอบาทในงานเขียนช่วงแรก และช่วงที่ 2 นั้นจึงได้รับทุกข์ และความสูญเสีย แต่ตัวละครในช่วงสุดท้าย คือ แม่ เรื่อง พ่อข้า เพ็งจะยิ้ม กลับได้รับความสุขในการอยู่ร่วมกับสามีที่ต่างชนชั้นในทางสังคม ซึ่งแสดงถึงทัศนะของผู้เขียนที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะไม่เห็นด้วยกับความแตกต่างทางชนชั้นในสังคม และผู้เขียนได้แสดงภาพความเหลื่อมล้ำทางชนชั้น ในเรื่องคามาล ที่กิตติมาไม่สามารถเลือก วรรณะที่เกิดได้ เธอจึงประสบวิบากกรรม มรณกรรม เพราะเกิดความรักกับชายต่างวรรณะ ทั้งนี้หากสังคมของกิตติมาไม่มีการเหยียดชั้นวรรณะ เธอย่อมมีความสุขเสมือนแม่ เรื่องพ่อข้า เพ็งจะยิ้ม เช่นเดียวกัน

3. ความล้มเหลว ความอ่อนหวานช่างเอออกเอาใจของสามีที่มีต่อภรรยา เช่น ช่อเพชร เรื่องลมหนาว ได้ทำให้เธอหลงรักเขาอย่างยอมมอบกายถวายชีวิตเลยทีเดียว เธอตกอยู่ในวังวนของความรักและการปรนนิบัติเอาใจของเขา จนกระทั่งละทิ้งบุตรสาว ที่ต้องหนีออกจากบ้านไป เพราะถูกสามีใหม่คนนี้ของเธอเข้าปลุกปล้ำ เธอเชื่อฟังเขาทุกอย่างและยอมตกอยู่ในโอบาทของเขา ไม่ว่าเขาจะขึ้นๆ เสนอความคิดใด เธอก็จะเห็นด้วย เธอถูกรอบงำทางความคิด ให้คิดตามเขาปฏิบัติตามเขา เพราะลุ่มหลงในตัวเขา

ภาพลักษณ์ของภรรยาหลงในโอบาทจำนวน 25 ตัวเหล่านี้ ผู้เขียนได้กำหนดให้ภรรยาในโอบาทมีการศึกษาระดับมัธยมมากที่สุด ส่วนใหญ่มีอาชีพที่มั่นคงและมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง แต่ทว่าค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมได้ปลุกฝังพวกเธอให้เคารพและยกย่องเพศชายตั้งแต่เกิด เพราะเพศหญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ น่าสงสาร ต้องการผู้นำทาง และปกป้องคุ้มครอง มิฉะนั้นจะไม่สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้ ดังนั้นไม่ว่าผู้หญิงจะได้รับ การศึกษาระดับใด มีอาชีพมั่นคงแค่ไหน มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเพียงใดหรือเป็นชนชาติไหน พวกเธอก็จะต้องกระทำตนให้น่ารัก น่าสงสาร น่าทะนุถนอม ปกป้อง และไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ชาย โดยเฉพาะสามี สามีจะได้เอ็นดูและให้ความอุปการะเท่าที่เขาเห็นสมควร ชนชั้นทางสังคมก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ภรรยาต้องอยู่ในโอบาทของสามี เนื่องมาจากชน

ชั้นของภรรยาที่ต่ำต้อยกว่าสามี เธอจึงต้องเจียมตัว และเทอดทูน ซาบซึ้งในน้ำใจของเขามากขึ้น เธอ เพราะทำให้สังคมยกย่องให้เกียรติเธอเสมอสามี แต่ในการใช้ชีวิตคู่ในครอบครัวนั้น ภรรยากลับไม่ยกย่องตัวเองให้ขึ้นมาทัดเทียมสามี เธอยังคงเป็นภรรยาที่เชื่อฟังและอยู่ในอำนาจของเขา และอีกสาเหตุหนึ่งก็คือ ความลุ่มหลงในเสน่ห์ของสามี ที่ทำให้เธอเชื่อฟังเขาทุกอย่าง ไม่ว่าเขาจะโกหกหลอกลวงเธอเพียงใด เธอก็เชื่อสัจยักดีต่อเขา เพราะความลุ่มหลงในตัวของเธอเอง

1.2.1.3 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยาหลวงที่เท่าเทียมสามี

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยาหลวงที่เท่าเทียมสามี หมายถึง ลักษณะและพฤติกรรมของภรรยาหลวงที่มีส่วนในการร่วมคิด ร่วมปรึกษากับสามี เพื่อสร้างครอบครัว ในทัศนะของเขาทั้งสองร่วมกัน

ตัวละครผู้หญิงที่เป็นภรรยาหลวงในลักษณะเท่าเทียมสามี จากนวนิยาย 36 เรื่อง ปรากฏจำนวน 12 ตัว ได้แก่ บงกช เรื่อง เมียฉันเบอร์สี่ บุชบา เรื่อง เจ้าสาวคืนเดียว มณี เรื่อง น้ำฝน ภรรยาของพร เรื่อง นกขมิ้นบินถึงหิมาลัย เสาวรส เรื่อง เวลาที่เหลืออยู่ ชิดชนก เรื่อง แผ่นดินของเขา ทองคำ เรื่อง เลือดในดิน สุธีรา เรื่อง ขอจางวันตาย ศกุนตรา เรื่อง อสังหาหย่าผัว เสาวรส เรื่อง เมียฉันเบอร์สี่ เพ็ญพรรณ เรื่อง เมียฉันเบอร์สี่ และวิไลลักษณ์ เรื่อง เมียเพื่อน

ดังจำแนกลักษณะตามตารางต่อไปนี้

ตาราง 8 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยาหลวงที่เท่าเทียมสามี

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
เมีย นมเบอร์รี่	บงกช	20	ข้าราชการ (ชั้นตรี)	ปริญญาตรี	ปานกลาง	แบบผู้หญิงในสังคมเมือง	ผิวขาว บอบบาง*
	เสาวรส	17	—	ปริญญาตรี ปี 2	ปานกลาง — สูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคมเมือง	สวยมีเสน่ห์
	เพ็ญพรรณ	22- 23	พยาบาล	ปริญญาตรี	ปานกลาง — สูง	ตามแบบผู้หญิงในสังคมเมือง หญิงสูงอายุในสังคมเมือง	รูปร่างอวบได้ส่วน ลัด สูงกว่าผู้หญิง ธรรมดาทั่วไป ผิวขาว ตากลมโต หน้าผากโหนก
เจ้าสาว คืนเดียว	บุษบา	18- 20	เคยเป็นพนักงาน คิดเงิน —ครู	อนุปริญญา	สูง	ตามแบบผู้หญิงวัยรุ่นทั่วไป	ร่างเล็กกระเปรี๊ยะ ผิวขาว สวยผุดผ่อง หน้าตามีเสน่ห์ บุคลิกสะอาดตา
น้ำฝน	มณี	30- 35	เคยเป็น พยาบาล	อนุปริญญา	สูง	แบบผู้หญิงในสังคมเมือง	รูปร่างท้วม ใบหน้าแฉล้ม แจ่มใส บุคลิกดี

ตาราง 8 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
นกขมิ้น บินถึง หิมาลัย	ภรรยา ของ พร ราวี	30- 35	ครู	ปริญญาตรี	ค่อนข้างสูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	**
เวลาที่ เหลืออยู่	เสาวรส	30	แพทย์	ปริญญาตรี	สูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	รูปร่างดี บุคลิกดี
แผ่นดิน ของเขา	ชิดชนก	17- 18	นักศึกษา	ปริญญาตรี (ไม่จบ)	สูง	ตามแบบผู้หญิง วัยรุ่นทั่วไป	สวย
อังสนา หย่าผัว	ศกุนตรา	40	ช่างเสริม สวย	มัธยมศึกษา* ประกาศนียบัตร ช่างเสริมสวย	สูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงใน สังคมเมือง	สวยพริ้งตลอด เวลา ทำงาน ส่งงาม
ขอจำจน วันตาย	สุธีรา	23- 24	ครู	ปริญญาตรี	ปานกลาง	ตามแบบ ผู้หญิงใน ชนบท	ค่อนข้างสวย

ตาราง 8 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
เมียเพื่อน	วิไลลักษณ์	20 เศษ	-	มัธยมปลาย*	สูง	ทันสมัยตามแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	หน้าตาเก๋ จมูกเขีต ตาคม ขาสวย ผิวขาว หน้าตาเก๋เลี้ยงกลาสวยทั้งหน้าตา ผิวพรรณและรูปร่าง
เลือด ในดิน	ทองคำ	60	ค้าขาย สินค้า เบ็ดเตล็ด	ประถมศึกษา*	ปานกลาง	ตามแบบชาวชนบท	หน้าตาดี มีเค้าความสวยในอดีต

รวม 12 ตัว

*จากการสันนิษฐานของผู้วิจัย โดยอาศัยข้อมูลจากพฤติกรรมของตัวละครที่ผู้เขียนกำหนดไว้ในเรื่อง

**ผู้เขียนไม่ได้ให้ความสำคัญกับการบรรยายลักษณะรูปร่างหน้าตาของตัวละคร

ภาพลักษณ์ภรรยาหลวงที่เท่าเทียมสามี จากตัวละครจำนวน 12 ตัวนั้นปรากฏว่าตัวละครมีอายุ 17-35 ปี ซึ่งอยู่ในวัยสาว จำนวน 10 ตัว และอายุ 40-60 ปี มีจำนวนแค่ 2 ตัว ซึ่งอยู่ในวัยกลางคน

ตัวละครในวัยสาวทั้งสิบนั้น ปรากฏว่า มีการศึกษาสูง คือ ระดับอนุปริญญาจนถึง ปริญญาตรี ยกเว้น วิไลลักษณ์ เรื่องเมียเพื่อน เพียงตัวเดียว ที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย ส่วนตัวละครอีก 2 ตัว ซึ่งอยู่ในวัยกลางคน มีการศึกษาระดับประถมศึกษา 1 ตัว ได้แก่ ทองคำ เรื่องเลือดในดิน อาชีพค้าขายเบ็ดเตล็ด ส่วนศุภนตรา เรื่องอังสนาหย่าผัว ได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและมีวิชาชีพเสริมสวย

การประกอบอาชีพของตัวละคร ปรากฏว่า ตัวละครประกอบอาชีพและเคยประกอบ อาชีพถึง 10 ตัว จากจำนวนทั้งสิ้น 12 ตัว ตัวละครที่ไม่ได้ประกอบอาชีพได้แก่ เสาวรส เรื่องเมีย نیمเบอร์ลี และวิไลลักษณ์ เรื่องเมียเพื่อน เพราะมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง เนื่อง จากการแต่งงานและฐานะดั้งเดิมตามลำดับ ส่วนตัวละครที่ประกอบอาชีพ สังเกตได้ว่าอาชีพ รับราชการของ บงกช เรื่องเมีย نیمเบอร์ลี นั้น มักปรากฏคู่กับฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง ซึ่งรายได้ไม่น่าจะต่างกับอาชีพครูของสุธีรา เรื่องขอจัญวันตาย และ ภรรยาของพร รวี แต่ภรรยาหลวงทั้งสองกลับมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง อันเนื่องมาจากการสมรสและมรดกดั้งเดิมของตัวเธอเอง ตามลำดับ ส่วนอาชีพแพทย์ของเสาวรส เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ และอาชีพช่างเสริมสวยซึ่งเปิดร้านเสริมสวยเองของศุภนตรา เรื่องอังสนาหย่าผัว ก็สามารถหารายได้ให้กับตัวละครอย่างมากเช่นกัน สำหรับทองคำ เรื่องเลือดในดิน มีกิจการค้าขายแต่เป็นสินค้าที่ไม่สามารถหารายได้ให้มากมาย จึงทำให้ตัวละครมีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางจนถึงค่อนข้างต่ำ ส่วนเพ็ญพรรณ เรื่องเมีย نیمเบอร์ลี บุขบา เรื่องเจ้าสาวคืนเดียว และ มณี เรื่องน้ำฝน เคยประกอบอาชีพก่อนการแต่งงาน แต่หลังจากสมรสแล้วก็เลิกอาชีพนั้น ๆ ไป

การแต่งกายของภรรยาหลวงที่เท่าเทียมนั้น ส่วนใหญ่มักแต่งกายเรียบร้อยสวยงาม และทันสมัย แลดูเหมาะสมกับลักษณะรูปร่างหน้าตาของตัวละครแต่ละตัว

ภาพลักษณ์ของภรรยาหลวงที่เท่าเทียมสามีนั้น สังเกตได้ว่าเป็นตัวละครที่มีการศึกษา มีอาชีพ และมักมีฐานะทางเศรษฐกิจสูงด้วย ดังนั้นลักษณะและพฤติกรรมของภรรยาหลวงที่เท่าเทียมน่าจะมีสาเหตุมาจาก การศึกษา อาชีพ และฐานะทางเศรษฐกิจของตัวละครสามี-ภรรยาที่สมดุลกัน

การศึกษาทำให้มนุษย์มีทัศนะกว้างขวางขึ้น สามารถวิเคราะห์แยกแยะปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุและผล ไม่จู้จี้ร้อนวุ่นวาม ทำอะไรโดยไม่คิดให้ถ่วงเสียก่อน อีกทั้งอาชีพก็ทำ

าทั้งหมดที่มีความคล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง ได้คิด แก้ไขปัญหา ใดพบปะสนทนาแลกเปลี่ยน
ทัศนะกับเพื่อนร่วมงานและยังสามารถมีรายได้เป็นของตนเองเลี้ยงตัวได้ ไม่ต้องพึ่งพิงสามี
และฐานะทางเศรษฐกิจของตัวละครก็มีส่วนสนับสนุนให้สามี-ภรรยา มีความเท่าเทียมกัน

ลักษณะและพฤติกรรมของสามี-ภรรยาที่จะเกิดความเท่าเทียมกันได้นั้น มีสาเหตุมา
จาก ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ และฐานะทางเศรษฐกิจของสามีและภรรยาที่เท่ากัน
ซึ่งอาจจะเกิดจากปัจจัยทั้ง 3 ประการ หรือปัจจัยอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

บงกช เรื่อง เมียผมเบอร์สี่ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และรับราชการอยู่ในระดับ
ชั้นตรี เช่นเดียวกับคุณฉัตรสามีที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและรับราชการแต่อยู่ในระดับชั้น
โท ทั้งสองช่วยกันทำมาหากินก่อร่างสร้างตัว สร้างฐานะจนมีบ้านและรถยนต์เก่า ๆ เป็น
ของตนเอง 1 คัน ทั้งสองช่วยกันทำงานทั้งงานในบ้าน นอกบ้าน ออกสังคมบ้างบางโอกาส
มีความเข้าใจกัน และไม่เคียดแค้นเบาะแว้งกันเลย

มณี เรื่อง น้ำฝน ก็จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง เธอทราบ
และเข้าใจงานของสามี เธอช่วยเหลือเขาเท่าที่จะทำได้ ทั้งสองไม่มีบุตร เมื่อเพลินมา
คลอดลูกที่บ้านของเขาและยกบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรมของสองสามีภรรยา ทั้งสองดีใจเพราะ
มีความเห็นตรงกันที่อยากจะให้มีบุตร แต่ก็ไม่สามารถมีเองได้ เพราะสามีเป็นหมัน มณีและสามี
ช่วยกันเลี้ยงดูทารกน้อย จนเจริญวัยขึ้น ยังความภาคภูมิใจมาสู่เขาทั้งสองคน

ภรรยาของพร ราวี เรื่อง นกขมิ้นบินถึงหิมาลัย ก็เช่นเดียวกัน เธอมีอาชีพครู ส่วน
พร เป็นนักเขียน ภรรยาของพรเป็นผู้หญิงที่เด็ดขาด เชื้อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าวิจารณ์
ความประพฤติของพรอย่างตรงไปตรงมา ดังที่พร ราวี สนทนากับเพื่อนของเขาว่า

... ผมคล้อยตามค่านิยมของสังคมไทยในยุคนี้มองผู้หญิงเหมือนวัตถุสิ่งของอะไร
สักอย่างที่เราควรหยิบนวญ เอามาบำบัดความต้องการของเราได้... จนกระทั่งอายุ
ผมใกล้สามสิบอยู่รอมร่อ ผมจึงพบกับผู้หญิงที่กล้าชี้หน้าประณามผมว่าเป็นชายชั่ว ถูก
เพศแม่ของตัวเอง กัดขี้ เพศหญิงอย่างน่าละอายใจ ผู้หญิงคนนั้นทำให้ผมสั่นกึกตัว ทำ
าให้ผมละอายต่อพฤติกรรมของตัวเอง ทำให้ผมเห็นพ้องกับเธอว่าสังคมทุกสังคมจะ
พัฒนาไปไม่ได้เลย หากว่าผู้ชายยังกัดขี้เอาเปรียบผู้หญิง ดูหมิ่นผู้หญิงว่าเป็นเพียง

วิทูรย์บัดความใคร่ เธอทำให้ผมกลับตัวกลายเป็นผู้เป็นคนขึ้นมาได้ ... (สุวัฒน์
วรดิฐ. 2521 ข : 188)

ชีวิตคู่ของทั้งสองก็ช่วยเหลือกันตลอด เพราะมีอาชีพและรายได้ที่พอจะช่วยกันสร้าง
ครอบครัวให้เป็นปึกแผ่นได้ ดังที่พร ราวีกกล่าวไว้ว่า

"..หลังแต่งงาน ชีวิตเราก็"แชร์" กันมาตลอด เช่าแฟลตเขาอยู่ก็แชร์กันคนละ
ครึ่ง ออกจากแฟลตไปไต่บันเข้าราคาญก็แชร์กันอีก.." (สุวัฒน์ วรดิฐ. 2521 ข :
383)

ต่อมาทั้งสองคนก็มีที่ดิน มีบ้าน และรถยนต์ มีฐานะมั่นคง และเขาทั้งสองก็ยอมรับว่า
เขาอยู่ร่วมกันได้ด้วยความรัก ความเข้าใจที่มีต่อกัน ซึ่งย่อมเกิดจากการศึกษาที่เท่าเทียมกัน
ความรับผิดชอบของสามี-ภรรยาที่พึงมีต่อกัน ทั้งสองจึงตระหนักในคุณค่าของกันและกัน

เสาวรส เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ สุธีรา เรื่องขอจางวันตาย และบุษบา เรื่องเจ้า
สาวคืนเดียว ก็มีการศึกษา และอาชีพเท่าเทียมสามี ทำให้มีทัศนคติคล้ายคลึงกัน พวกเขา
ปรึกษาหารือร่วมกัน และให้เกียรติกัน อย่างเช่น บุษบา เรื่องเจ้าสาวคืนเดียว ถูกจับ
แต่งงานแบบคลุมถุงชน เธอตามใจบิดา ในคืนวันส่งตัว เจ้าบ่าวกลับแสดงกิริยาดูถูกเธอ
ในทันใดว่ากลัวสามีไม่ได้ เลยต้องมาทำให้เขาเดือดร้อนแต่งงานด้วย เพราะเขาเอง
ก็มีคู่รักอยู่แล้ว บุษบาจึงหนีไป และเหตุการณ์นี้ทำให้ไววิทย์สามีในนามของเธอต้องออกติดตาม
หาตามคำสั่งของบิดา เมื่อไววิทย์พบบุษบาแล้ว ทั้งสองก็ได้เดินทางกลับมาที่อำเภอเดิมที่จัด
ทะเบียนสมรสไว้ เพื่อจดทะเบียนหย่ากัน การเดินทางมีอุปสรรคต่าง ๆ นานา ทำให้ทั้งสอง
เริ่มเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ได้ร่วมทุกข์ร่วมสุข ปรึกษาหารือ ซาบซึ้งในน้ำใจของกันและกัน
บุษบาและไววิทย์จึงครองรักกันสืบมาด้วยความเห็นใจและเข้าใจกัน

สุธีรา เรื่องขอจางวันตาย ก็ได้แสดงให้เห็นถึงทัศนคติและอุดมคติที่ตรงกันของเธอ
และคนรัก ที่ร่วมกันสร้างโรงเรียนในชนบทขึ้นมาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นที่เขาอาศัยอยู่ ความเข้าใจ
กันของทั้งสองได้นำไปสู่การแต่งงาน ซึ่งผู้เขียนได้เสนอชีวิตคู่ของทั้งสองเพียงช่วง
อันสั้นอันสั้น แต่ก็แสดงให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตที่ทั้งสองมีต่อกันทั้งก่อนการแต่งงาน และ
หลังแต่งงานว่าน่าจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ มีความเท่าเทียมกันทางความคิด และ

ต่างให้เกียรติซึ่งกันและกัน

ส่วน ชิดชนก เรื่องแผ่นดินของเขา เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยในต่างประเทศ ได้จดทะเบียนสมรสกับทองแท้ ซึ่งเป็นเพื่อนนักศึกษาที่มีอุดมการณ์ต่อชาติบ้านเมือง ความรักได้หล่อหลอมให้ชิดชนกและทองแท้ กลายเป็นเพื่อนร่วมอุดมการณ์ช่วงตุลา 2519 เพื่อต่อต้านการกระทำของรัฐบาลไทย ทั้งสองเข้าใจกันช่วยเหลือกันมาโดยตลอด แต่แล้วเมื่อทองแท้จะเข้าป่า ชิดชนกกลับไม่ตามไปด้วย เพราะเธอเห็นแก่มารดาและลูกในครรภ์ของเธอ ในที่สุดเมื่อชิดชนกแท้งลูก และข่าวจากทองแท้หายสาบสูญไป เธอจึงหนีเข้าป่าและไม่มีข่าวคราวของเธอกลับออกมาอีกเลย

ศกุนตรา เรื่องอังสนาหย่าผัว เธอเป็นช่างเสริมสวยมีร้านเป็นของตนเอง เธอจึงมีรายได้มากพอ ๆ กับที่สามีที่เป็นทนายความ ซึ่งมีชื่อเสียง ทั้งสองช่วยกันสร้างฐานะของครอบครัวช่วยกันเลี้ยงดูลูก ปกปักรักษาหรือกันโดยตลอด เช่นการตั้งชื่อลูก การศึกษาเล่าเรียนของลูก เป็นต้น ไม่เอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต เช่น สามีมอบรถยนต์ให้ภรรยาไว้ใช้ เพราะเห็นว่าภรรยามีฐานะจำเป็นมากกว่าเขา ส่วนเขาก็นั่งแท็กซี่บ้าง รถประจำทางบ้าง ตามแต่สะดวก

ทองคำ เรื่องเลือดในดิน แม้เป็นตัวละครที่มีการศึกษาแค่ระดับประถมศึกษาและประกอบอาชีพแม่ค้าเรือเร่ ล่องเรือขายสินค้าไปเรื่อย ๆ ทองคำมีสามีที่ช่วยทามาหากิน ไม่เบียดเบียน เป็นเพื่อนคู่ทุกข์คู่ยากกันมาตั้งแต่ยังหนุ่มสาว จนกระทั่งแก่เฒ่า สามี-ภรรยาคู่นี้ก็ยังครองคู่สืบทอดกันและดูแลปรนนิบัติ ซึ่งกันและกันตลอดมา

ภาพลักษณ์ของภรรยาหลวงที่เท่าเทียมกับสามีนั้น มิใช่จะนำมาซึ่งความสุขสมหวังเสมอไป หากเกิดความไม่เข้าใจกันขึ้นและไม่ปรับความเข้าใจกันก็เข้ามามีการหย่าร้างและความตาย ดังเช่นเสาวรส และเพ็ญพรรณ เรื่องเมียล้มเบอร์ลี

เสาวรส เรื่องเมียล้มเบอร์ลี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี แต่ยังเรียนไม่สำเร็จก็ได้แต่งงานกับต้องเสียก่อน เสาวรสมีฐานะปานกลางและเป็นคนทะเยอทะยาน เธอฟังเพื่อนเพื่อย่อยอย่างไร้สาระ แต่ก็เป็นคนมีน้ำใจต่อผู้ที่ด้อยกว่าเสมอ เสาวรสไม่ยอมเป็นภรรยาน้อยวาท และไม่มีโอกาสได้เป็นภรรยาเผด็จการ เธอแสวงหาความเท่าเทียมกันกับสามี แต่

แล้วเมื่อสามียกปิดเรื่องพินัยกรรม เธอโกรธมาก ขอย่ำขาดจากต้อง และยื่นข้อเสนอเป็นเงินจำนวนหนึ่งเพื่อเป็นค่าเลี้ยงดู ต้องรับข้อเสนอและหย่าจากกันที่สุดในที่สุด ความล้มเหลวในชีวิตคู่ของเสาวรสและต้องนั้น เกิดจากเขาทั้งสองคบกันในเวลาอันสั้น จึงไม่เพียงพอที่จะศึกษาอุปนิสัยใจคอกันให้ถ่องแท้เสียก่อน แม้ว่าทั้งสองจะมีการศึกษาที่เท่าเทียมกัน แต่ก๊วยขาดความรักความเข้าใจ ที่จะให้อยู่ต่อกัน จึงทำให้เกิดการหย่าร้างในที่สุด

ส่วนเพ็ญพรรณ เรื่อง เมียขี้แย นั้น จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและประกอบอาชีพนางพยาบาล เมื่อสมรสแล้วเธอก็ออกจากงานมาดูแลบ้านให้สามี เธอมีน้ำใจต่อเพื่อนบ้านอย่างล้นเหลือ เธอให้เพื่อนบ้านยืมเงิน และรักษาพยาบาลให้คนเจ็บป่วยฟรี เมื่อสามีทราบก็ปรับความเข้าใจกัน อะลุ่มอล่วยต่อกันโดยให้เพ็ญพรรณออกรักษาคณปวยได้ แต่ห้ามให้ใครยืมเงิน และเมื่อเพ็ญพรรณท้อง ต้องห้ามไม่ให้เพ็ญพรรณออกไปรักษาคณปวยอีก ทั้งสองทะเลาะกัน และเพ็ญพรรณก็ขับรถหนีออกไปจากบ้าน จนประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตในที่สุด ชีวิตคู่ของต้องและเพ็ญพรรณนั้น ทั้งสองได้พยายามเข้าใจกัน และโอนอ่อนให้แก่กัน แต่เพราะความใจร้อน และความน้อยใจของเพ็ญพรรณก็ทำให้เธอจบชีวิต ด้วยตัวของเธอเอง

วิไลลักษณ์ เรื่อง เมียเพื่อน ทั้งที่มีการศึกษาเท่าเทียมกับสามีและมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง แต่กลับต้องหย่าขาดจากสามี อันมีสาเหตุเกิดมาจากการสมรส วิไลลักษณ์ถึงได้ทราบว่าสามีหมดสมรรถภาพทางเพศ ทั้งสองปรึกษารื้อกัน ช่วยเหลือกันแต่ก็ไม่เป็นผล สามีเสียใจเอาแต่ดื่มเหล้าจนเป็นนิสัย เมื่อสามีเกิดความสงสารภรรยา ก็พาเพื่อนมาค้างและให้นอนเตียงเดียวกัน แต่เพื่อนเกิดความละอายใจต่อวิไลลักษณ์เสียก่อน จึงลุกหนีไป ทั้ง ๆ ที่ทั้งสองรักและเข้าใจกัน แต่ก็ไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ ต่างขอให้อีกฝ่ายบอกเลิกก่อน จนในที่สุดเขาทั้งสองก็หย่าขาดจากกัน แต่ก็ยังคงความเป็นเพื่อนที่ดีต่อกันเอาไว้

ภาพลักษณ์ภรรยาหลงที่เท่าเทียมสามีนั้น ย่อมเกิดจากลักษณะและพฤติกรรมของภรรยาที่คล้ายคลึงกับสามี ได้แก่ มีการศึกษาระดับใกล้เคียงกัน ประกอบอาชีพที่ยังรายได้ให้พอ ๆ กัน และมีฐานะทั้งเศรษฐกิจเสมอกัน นอกจากนี้ยังต้องมีทัศนคติ อุดมการณ์ ที่สามารถร่วมกันได้ มีความเอื้ออาทรต่อกันช่วยเหลือกัน ปรึกษารื้อ ข้อสงสัย และให้เกียรติซึ่งกันและกัน ก็จะสามารถทำให้ชีวิตคู่ของภรรยาในลักษณะนี้ สมหวังและมีความสุขตลอดไป

1.2.2 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยาในสยาม ในสังคมไทยได้เปิดโอกาส

ให้ชายมีเสรีทางเพศมานานแล้ว ผู้ชายจะได้รับการปลูกฝังให้กดขี่ผู้หญิงเสมือนผู้หญิงเป็นควาย ผู้ชายเป็นคน ดังเช่น พระเอกในวรรณคดีไทย ที่รบเก่งและมารัก ยิ่งมีภรรยามากเท่าไรยิ่งได้รับการยกย่องว่ามีเสน่ห์ มีผู้หญิงมาอ้อนแอ้ม ซึ่งเป็นการมองคุณค่าของผู้หญิงเพียงกามารมณ์ด้านเดียว เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปโครงสร้างสังคมก็ยังคงเช่นเดิม สังคมให้เกียรติยกย่องเพศชาย ให้โอกาสเพศชายที่จะมีภรรยาที่คนก็ได้ ไม่ถือเป็นความผิด จึงมีผู้หญิงจำนวนมากที่ต้องการเป็นภรรยาในวัยเพื่อได้เข้าไปสู่ฐานะอันมั่นคงขึ้น โดยเฉพาะในสังคมชนานภาพที่ยกย่องเงินเป็นใหญ่ ดังทัศนะของอรสุรางค์ เรื่องตึกฝรั่งที่มีต่อสังคมปัจจุบัน

... "ไปโทษพวกเธอไม่ได้หรอก เราต้องโทษสังคม สังคมมันเลว เศรษฐกิจย่ำแย่ ค่านิยมของสังคมสอนให้คนเราเอาตัวรอด แสวงหาความสุข ความสบาย ไม่ว่าชายหรือหญิง ใครฉวยโอกาสได้คนนั้นก็โชคดีไป พวกผู้หญิงเหล่านี้ เราโทษเธอได้ข้อเดียว เมื่อทำตัวคล้อยตามค่านิยมของสังคมที่เน่าเฟะอย่างนี้เสียแล้ว ก็ป่วยการที่พวกเธอจะมาเซ็ดหน้าเรียกร้องสิทธิสตรีอีกต่อไป คนที่วิ่งเข้าหาเซ็ดรวนพันธนาการเอง ย่อมไม่มีสิทธิเรียกร้องอิสรภาพมันพอดีกันไปหมด สังคมทุกวันนี้ ก็ให้เกียรติเมียเก็บที่นั่งรถสวย ๆ สวมแหวนเพชรหลายนิ้ว ให้เกียรติพวกพ่อค้าของเถื่อนหน้าม้ายี่ พวกคอรัปชั่น พวกโกงกินชาติ คนพวกนี้ยังเซ็ดหน้าอยู่ในวงสังคมได้อย่างผึ่งผาย ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2522 ข : 330)

ดังนั้นในสังคมทุกวันนี้จึงมีผู้หญิงที่นิยมการเป็นภรรยาในวัยแม้ว่าบางคนมีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีการศึกษา ก็ยังคงมีพฤติกรรมเช่นนั้น

ภรรยาในวัยหมายถึง หญิงที่ชายเลี้ยงดูอย่างภรรยา แต่ไม่มีศักดิ์ศรีเท่าภรรยาหลวง หรือไม่ได้จดทะเบียน (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 : 652)

ภาพลักษณ์ภรรยาในวัยในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก จำนวน 36 เรื่อง ปรากฏภาพลักษณ์ภรรยาในวัยจำนวน 20 ตัว ได้แก่ บุญญา เรื่องขอจากจนวันตาย จินตหรา เรื่องเจ้าสาวคืนเดียว รัตมณี เรื่องผิวเข้า วิไล และบุญปลูก เรื่องเมียเพื่อน พราว เรื่องอสังหา

ตาราง 9 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
เมียเพื่อน	วิไล	28	—	ประถมศึกษา	ต่ำ	แบบผู้หญิงในชนบท	สวย แก้มเป็นพวง ตาควาว ก้นงอน เซ่ง ออกพุงแหลม เอวคอด ผอมยาว
	บุญปลุก	17	ค้าขาย	ประถมศึกษา	ต่ำ	แบบผู้หญิงในชนบท	ร่างเล็ก ตากลมโต สูกาสี ชื่อเหมือน ลูกกวาด มีลักยิ้ม ฟันซี่เล็กขาวสะอาด ใบหน้าหมดจด
ป้าทรายทอง	นาพิไล	20-	ถ่ายแบบ	มัธยมต้น	ต่ำ	ทันสมัยแบบดาราดารา	รูปร่าง หน้าตา
		21	ดาราดาราภาพยนตร์			— ภาพยนตร์	สวย
เลือดเพนजर	ศจี	24	ครู	อนุปริญญา	ปานกลาง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	คมขำ ฟันขาวผ่อง งดงามมีลักยิ้มแก้ม ข้างซ้าย ผิวคล้ำ แต่เนียนละเอียด

ตาราง 9 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ขอเช็ด น้ำตาให้ ตัวเอง	เปรมปรีดา	23	เลขานุการ	หลักสูตร เลขานุการ ประเทศ อังกฤษ	ค่อนข้างสูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	รูปร่างบอบบาง ผิวขาว สวย นัยน์ตาสีช็อค บลูอิรี่
	พยอม	16	รับจ้าง ในร้าน	ประถมศึกษา	ต่ำ	แบบชาวชนบท	หน้าอกใหญ่ หน้าตาไม่สวย
ตึกฝรั่ง	มยุรา	16- 17	นางรำ	ประถมศึกษา	ต่ำ	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	สวย ผิวคล้ำ ตาคม จมูกเขี่ยเล็กน้อย ริมฝีปากหนา มีลักยิ้ม
	มัลลิกา	30	ธุรกิจ ส่วนตัว	มัธยมปลาย	สูง	ทะมัดทะแมง	รูปร่างประเปรี้ยว นัยน์ตาสีเขียว คิ้วเข้ม อกใหญ่ คอขาวระหง ตัดผมสั้นเหมือนชาย ปากบาง

ตาราง 9 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
มรดก ท่านผู้หญิง	ชดช้อย	23	เสมียน กรมที่ดิน	มัธยมปลาย	ต่ำ	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	หน้าตาธรรมดา ผิวขาว รูปร่างอวบอ้วน
ตึกฝรั่ง	มาลี	30	นางพยาบาล	อนุปริญญา	ต่ำ	แบบผู้หญิงใน สังคมเมือง	หน้าตาหมดจด รูปร่างอ้วนเอบ

รวม 20 ตัว

ภาพลักษณ์ภรรยาน้อย จากตารางจำนวนทั้งสิ้น 20 ตัวนี้ ปรากฏว่าผู้เขียนได้เสนอให้ภาพลักษณ์ของภรรยาน้อย มีอายุประมาณ 16-30 ปี ซึ่งเป็นผู้หญิงที่กำลังอยู่ในวัยสาว ตัวละครบางตัวก็ยังเป็นนักเรียนอยู่ ได้แก่ สุนี เรื่องผู้หญิงในแวนด้า และภรรยาน้อยของ ชัชวาลย์ เรื่องนางสาวอบเชย ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ระดับการศึกษาของภรรยาน้อย พบว่า ตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงอนุปริญญาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ก็สามารถตกเป็นภรรยาน้อยได้ทั้งสิ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประกอบอาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจด้วย ซึ่งจะจำแนกระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพ และฐานะทางเศรษฐกิจดังนี้

การศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 8 ตัว ประกอบอาชีพจำนวน 6 ตัว ได้แก่ บุญปลุก เรื่อง เมียเพื่อน อาชีพค้าขายขนมหวาน เต๋อ เรื่อง ลูกขี้ อาชีพ นักร้องในไนท์คลับ

มยุรา เรื่องตึกฝรั่ง อาชีพนางรำบนเวทีร่าวก พยอม เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง และพิกุล เรื่องลูกขี้ อาชีพรับใช้ในบ้านค้า ตัวละครทั้งห้ามีฐานะทางเศรษฐกิจตกต่ำ ส่วนพราว เรื่อง อังสนาหย่าผัว ประกอบธุรกิจส่วนตัว และมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง ไม่ได้ประกอบอาชีพอีก 2 ตัว ได้แก่ วิไล เรื่องเมียเพื่อน ฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ และสมัยรัตน์ เรื่องผู้หญิงในแว่นดำ ฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาจำนวน 8 ตัว ประกอบอาชีพ 3 ตัว ได้แก่ นภาพิไล เรื่องป่าทรายทอง อาชีพนางแบบและดารากาพยนตร์ ชดช้อย เรื่องมรดกท่านผู้หญิง อาชีพ รับราชการ ตำแหน่งเสมียนในกรมที่ดิน ตัวละครทั้งสองมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ส่วนมัลลิกา เรื่องตึกฝรั่ง ประกอบธุรกิจส่วนตัว จึงมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง ไม่ได้ประกอบอาชีพอีก 3 ตัว ได้แก่ บุญนา เรื่องขอจากวันตาย รัตมณี เรื่องผัวเช่า และสุรางค์ เรื่องผู้หญิงในแว่นดำ มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง ส่วนสมัย เรื่องผู้หญิงในแว่นดำ และภรรยาน้อยของชัชวาลย์ เรื่องนางสาวอบเชย กำลังศึกษาอยู่ มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางและต่ำตามลำดับ

การศึกษาระดับอนุปริญา จำนวน 4 ตัว ได้แก่ ศจี เรื่องเลือดพเนจร สำเร็จ การศึกษาจากวิทยาลัยครู และมีอาชีพครู มาลี เรื่องตึกฝรั่ง สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัย พยาบาล และมีอาชีพนางพยาบาล ส่วนจินตหรา เรื่องเจ้าสาวคืนเดียว และเปรมปรีดา เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง สำเร็จการศึกษานในหลักสูตรเลขานุการจากประเทศอังกฤษ ได้ ทำงานในบริษัทเอกชนตำแหน่งเลขานุการ ทุกตัวมีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง ยกเว้นมาลี เรื่องตึกฝรั่ง ซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ

ดังนั้นภาพลักษณ์ของภรรยาน้อยในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก จำนวน 36 เรื่อง ปรากฏว่า ภรรยาน้อยส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จนถึงมัธยมศึกษา ประกอบ อาชีพและมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ

ดังได้กล่าวในข้างต้นแล้วว่า อำนาจทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งสำหรับลักษณะ และพฤติกรรมของผู้หญิงที่มาสู่การเป็นภรรยาน้อย พวกเธอมักต้องการพึ่งพาฐานะทางการเงิน ของชาย เพื่อนำไปสู่ความสะดวกสบายทั้งตนเองและครอบครัว ดังนั้นพวกเธอจึงต้องอยู่ภาย ใต้อิทธิพลของชายไม่มีอำนาจต่อรอง การตัดสินใจทุกอย่างขึ้นอยู่กับชายผู้เป็นสามีทั้งสิ้น แต่ก็มี ตัวละครบางตัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง มีอาชีพที่มั่นคง และไม่ต้องพึ่งพาชายทางด้านเศรษฐกิจ

แต่ก็ยังตกเป็นภรรยาบ่อย ทั้งนี้เกิดจากความหลงใหลในเสน่ห์ บุคลิก ตำแหน่งทางการงานของชาย ที่นำมาสู่ความประทับใจในเบื้องต้น

ดังนั้นปัจจัยที่นำผู้หญิงมาสู่สถานภาพภรรยาบ่อยมีสาเหตุมาจาก

1. อำนาจทางเศรษฐกิจของชาย เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงจำต้องดำรงอยู่ในสถานภาพของภรรยาบ่อย เป็นตัวละครหญิงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางจนถึงต่ำ การประกอบอาชีพก็ไม่สามารถหารายได้ให้มากนัก อีกทั้งยังต้องให้การอุปการะบิดามารดา พี่น้องของตนเองอีกด้วย ตัวละครในกลุ่มนี้จึงหวังพึ่งพาชายที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ซึ่งส่วนใหญ่มักมีสูงอายุ และมีภรรยาแล้วทั้งนั้น

อนึ่ง ค่านิยมของชาย ตั้งแต่สังคมในอดีตที่ต้องการมีภรรยามาก ๆ เพื่อเอาไว้ประดับบารมี สนองความต้องการทางกามารมณ์และเพื่อผลิตลูก ค่านิยมเหล่านี้ได้สืบทอดมาจนถึงยุคปัจจุบัน ผู้ชายส่วนมากมักต้องการมีภรรยาจำนวนมากแต่เศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวยให้กระทำได้ ดังนั้น ผู้ชายที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจึงแสวงหาผู้หญิงที่จะมาเป็นภรรยาบ่อย โดยเฉพาะในสภาพของสังคมชนานุภาพ ความประสงค์ของผู้หญิงที่ยากจนและผู้ชายที่ร่ำรวย จึงมาสอดคล้องต้องกันพอดี

ตัวละครผู้หญิงในลักษณะนี้ มีจำนวน 14 ตัว ได้แก่ จินตหรา เรื่องเจ้าสาวคืนเดียว รัตมณี เรื่องผิวเข้า วิไล เรื่องเมียเพื่อน นภาพิไล เรื่องป่าทรายทอง ศจี เรื่องเลือดพเนจร มยุรา เรื่องตึกฝรั่ง สุกี และสุรางค์ เรื่องผู้หญิงในเวเนตา บุญนา เรื่องขอจางวันตาย ภรรยาบ่อยของชัชวาลย์ เรื่องนางสาวอบเชย พยอ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง ชดช้อย เรื่องมรดกท่านผู้หญิง พิกุล เรื่องลูกชู้ และมาลี เรื่องตึกฝรั่ง

จินตหรา เรื่องเจ้าสาวคืนเดียว และรัตมณี เรื่องผิวเข้า แม้จะมีการศึกษาระดับอนุปริญาและมัธยมตามลำดับ แต่ก็มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง จึงต้องเข้ารับภาระทางบ้าน เมื่อบิดาเกิดปัญหาเรื่องหนี้สินทั้งสองต้องตกเป็นภรรยาบ่อยของเสียผู้เป็นเจ้าหนี้ของบิดา เพื่อช่วยไถ่ถอนหนี้สินและตัวเธอก็ได้ใช้ชีวิตที่ทรูหรา สุขสบาย สมความปรารถนาของเธอเองด้วย แต่รัตมณีก็ได้แก่แค้นสังคมที่ทำให้เธอต้องถูกซื้อ โดยการนำเงินที่ได้รับจากเสียไปให้คู่รัก และเขาก็ได้หลงเสน่ห์ในอำนาจของเงินและกลายเป็นผิวเข้าในที่สุด เขารีดไถเองเงินจากเธอตลอดเวลาและได้ค่าจ้างจากบรรดาคุณหญิงคุณนายรายอื่น ๆ อีกด้วย จน

กระทั่งเสียชีวิต เธอก็พยายามหนีเขา รัตมนิทำบุญสร้างโรงเรียนเพื่อจิตใจจะได้เป็นสุข และเธอก็มีคู่รัก ภูซังค์หัวเข่าก็ได้เข้ามาทำให้เธอเสื่อมเสียชื่อเสียง จนไปถึงประวัติของเธออันไม่ควรควรกับศรีอริยดีกระทรวงการต่างประเทศ โดยทำบัตรสนเท่ห์แจกจ่ายไปทั่ว รัตมนิจึงหนีไป แต่ด้วยความรักที่ศรีมีต่อเธออย่างจริงจัง เขาได้ลาออกจากราชการและเข้าทำงานในรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งที่มีตำแหน่งทัดเทียมกันและตามมาขอเธอแต่งงาน ซึ่งรัตมนิเองก็ได้มาใจ

ศจี เรื่องเลือดปน สโมสรกับนายตำรวจใหญ่ที่มีฐานะร่ำรวยคนหนึ่ง หลังสมรสแล้วเธอจึงได้ทราบว่าเขามีภรรยาแล้ว เธอก็จำต้องยอม เพราะเธอเองก็ชอบชีวิตที่ฟุ่มเฟือย มีคนยกย่องนับถือด้วยอำนาจเงินของเธอ แต่เธอก็ไม่อาจทนได้ ในที่สุด เพราะสามีมีพฤติกรรมชาติสนิม เธอจึงต้องหนี สามีให้คนออกตามหาจึงเจอเมื่อเขาประสบโรคภัยไข้เจ็บถึงใจ เขามอบเงินให้เธอจำนวนหนึ่งเพื่ออนาคตของศจีเพราะเขารักเธออย่างจริงจัง

มยุรา เรื่องตึกฝรั่ง มีอาชีพเป็นดาราราวง มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ และยังต้องเลี้ยงดูบิดามารดาและพี่น้องอีกด้วย เธอจึงยอมเป็นภรรยาน้อยของมังกรด้วยเงื่อนไขที่มังกรต้องการลูก และเธอก็สามารถมีให้เขาได้ เธอได้บ้านและเงินจำนวนมาก จึงทำให้ครอบครัวของเธอมีความสุขความสบายขึ้นกว่าเดิม

พยอม เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง พิกุล เรื่องลูกชู้ เป็นเด็กลูกจ้างในร้านค้า และไฝฝืนก้าวไปสู่ฐานะภรรยาหลวงเจ้าของกิจการร้านค้า โดยใช้ความสาวอันเปล่งปลั่งของเธอเข้าแลก ทั้งสองยอมตนเป็นภรรยาน้อยในตอนแรก และพยายามอดอดอ้อนขอสิ่งที่ตนต้องการจากชาย เช่น

"อยากได้สร้อยคอ ฉันก็ซื้อให้แล้ว ยังจะหาว่า..."

"ก็นาฬิกา หนูก็อยากได้นี้คะ นาฬิกาข้อมือนะมันจำเป็น" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515

๗ : 57)

สามีที่ประพฤติผิดต่อภรรยาหลวงเช่นนี้ มักจะอ้างถึงความต้องการมีลูกอันเป็นความบกพร่องของภรรยาหลวงที่ไม่สามารถมีให้เขาได้ เขาจึงต้องแสวงหาจากผู้หญิงคนอื่น ดังนั้นเมื่อพิกุลและพยอมท้อง ทั้งสองก็ได้ไต่เต้าขึ้นสู่ตำแหน่งภรรยาหลวงอันเป็นตำแหน่งที่ภรรยาน้อยแทบทุกคนใฝ่ฝัน

ชดช้อย เรื่องมรดกท่านผู้หญิง บุญนา เรื่องขอจากจนวันตาย ก็ประสบผลสำเร็จเช่นเดียวกันกับการพยายามเข้าแทรกกลางความสัมพันธ์ของสามีและภรรยาหลวง เธอไม่หยุดความพอใจแค่วัตถุ เงินทองที่เป็นความปรารถนาในเบื้องต้นแค่นั้น ทั้งที่ภรรยาหลวงเป็นผู้มีพระคุณต่อเธอทั้งสอง ชดช้อยและบุญนาก็ยังแสร้ง โดยเจตนาบุญนาเธอมีฐานะน้องภรรยาที่เข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านเท่านั้น พี่สาวให้ความอุปการะอย่างดีแต่แล้วก็ถูกบุญนาหักหลัง เธอย้ายเข้าสามีของพี่สาวและยอมเป็นภรรยาน้อย เนื่องด้วยอุดมคติของชดช้อยและบุญนาคือต้องการมีสามีที่ร่ำรวย ดังคำกล่าวของชดช้อย เรื่องมรดกท่านผู้หญิง ที่ว่า

"คุณหมามีแต่ตัว ถึงเป็นนายช่างเอกก็ไม่มีสมบัติอะไร ผู้หญิงสมัยนี้จะต้องคิดสินใจทั้งที่เขาต้องแน่ใจว่า ชีวิตจะต้องมีความสุขไปจนตาย..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2516 ค : 181)

ทั้งสองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาเล่าเรียน ทั้งที่มีโอกาสอันดี ชดช้อยและบุญนาหวังพึ่งพิงสามีเพียงอย่างเดียว ไม่ต้องการทำงานเพื่อที่จะอยู่เลี้ยงชีพได้ด้วยความสามารถของตนเอง ทั้งสองจึงตกเป็นภรรยาน้อย ชดช้อยและบุญนาก็ประสพชัยชนะได้ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งภรรยาหลวงได้ครอบครองทรัพย์สินสมบัติที่สามีและภรรยาหลวงบাকบันร่วมกันสร้างขึ้นมา

สุรางค์ เรื่อง ผู้หญิงในเวณิดา ก็มีสถานภาพน้องภรรยาแต่เธอไม่สามารถทำให้พี่สาวหย่าขาดจากสามีได้ เพราะเธอหัวอ่อนและไม่เข้มแข็ง ทั้งที่ท้องและสามีอ้างว่าต้องการอยากมีลูก แต่คุณหญิงสุดาภรรยาหลวงไม่สนใจ ซึ่งคุณประกอบผู้เป็นสามีได้เล่าให้เอกภพฟังว่า

"คุณหญิงบังคับให้ทำแท้งทารก คุณสุรางค์ล้มป่วยอยู่เดือนเศษ เมื่อหายป่วยก็หายไปจากบ้าน" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2525 : 60)

และสุรางค์ก็ได้แต่งงานไปกับนายทหารคนหนึ่งในที่สุด

ส่วนสนธิ เรื่องผู้หญิงในเวณิดา ก็เป็นน้องภรรยาเช่นกัน และยอมเป็นภรรยาน้อยแต่เมื่อคุณหญิงสุดาทราบเข้าชะตากรรมที่เธอได้รับก็ไม่ต่างจากสุรางค์เท่าใดนัก ดังที่คุณประกอบเล่าให้เอกภพฟังว่า

... สู้ทะเลาะกับคุณหญิงรุนแรง ถึงขนาดลงไม้ลงมือกัน คุณสู้สู้ทำให้คุณหญิงโกรธ
แค้น ไล่ออกจากบ้าน คุณหญิงกล่าวหาว่าสู้ให้ทำสามีของเธอ แต่คุณประกอบยืนยัน
ว่าสู้เป็นเด็กดี ท่านจึงอุปการะเป็นการลับ จนสำเร็จพาณิชย์ในกรุงเทพฯ แต่ต่อมา
คลอดลูกตายทั้งแม่ทั้งลูก ... (สัปดาห์ วรศิลป์. 2525 : 60-61)

ภรรยาของชัชวาลย์ เรื่องนางสาวอบเชย ก็ยังมีสถานภาพนักเรียนเช่นกัน
แต่ยากจน และต้องการคนเลี้ยงดูเลี้ยงเสีย จนตกเป็นภรรยาของชัชวาลย์ กระทั่งท้อง
ภรรยาหลวงทราบเรื่องจึงตัดสินใจหย่าให้นับว่าเป็นภรรยาของอีกคนหนึ่งที่มีความปรารถนา
ของเธอ

ส่วนวิไล เรื่องเมียเพื่อน จบการศึกษาระดับประถมไม่มีอาชีพ เธอยอมเป็นภรรยา
น้อย เพราะหวังเงินเพื่อมาจับจ่ายใช้สอย และเมื่อสามีย้ายตำแหน่งทางราชการไปยัง
จังหวัดอื่น ผู้เขียนก็ไม่ได้กล่าวถึง

มาลี เรื่องตึกฝรั่ง และนาฬิกา เรื่องป่าทรายทอง มีชีวิตที่ลำบากขัดสนมาก่อน
แม้มาลีจะเป็นนางพยาบาลแต่การจะประกอบอาชีพจนร่ำรวยมากนั้นเป็นไปได้ช้า จึงยอมเป็น
ภรรยาของมั่งกรสามีของเจ้านายที่จ้างเธอมาเลี้ยงลูกให้ ดังที่ผู้เขียนกล่าวถึงมาลี เรื่อง
ตึกฝรั่ง ไว้ว่า

... มาลีเป็นสาวใหญ่ อดีตพยาบาลผู้มีความสามารถคนหนึ่ง ในวัยสาวของหล่อน
ดำเนินไปอย่างผืดบางถูกบ้าง บัดนี้มั่งกรได้ก้าวเข้ามาทำให้ความหวังเกิดแก่หล่อน
อีกครั้ง เป็นความหวังที่ค่อนข้างมีสาระและเป็นจริงเป็นจังเพราะเขาเป็นเศรษฐีใจ
เมตตา คำนิยมของสังคม สอนให้มาลีเห็นช่องทางที่หล่อนจะมีชีวิตในอนาคตที่ปราศ
จากความทุกข์ยาก แม้ว่าจะแยกทางกัน แต่หล่อนก็เชื่อมั่นว่า มั่งกรคงละทิ้งเงิน
จำนวนไม่น้อยไว้ให้เพื่อหล่อนจะมีสุขต่อไปจนตาย หลังจากได้เสียกันไม่กี่ครั้งเขา
ยังให้ "บังสิ" สมุนคู่ใจของเขามารับหล่อนไปแอบเปิดบัญชีในธนาคารแห่งหนึ่ง
เอาไว้ถึงห้าหมื่นบาท ... (สัปดาห์ วรศิลป์. 2522 ก : 425)

ซึ่งผู้เขียนได้บรรยายความรู้สึกของมาลีไว้ว่า

"นับเป็นครั้งแรกในชีวิตที่หล่อมีเงินฝากธนาคาร และเป็นครั้งแรกในชีวิตอีกเหมือนกันที่มาลีเป็นเจ้าของเงินจำนวนนั้น" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2522 ก : 425)

ต่อมากาลี่ก็มีบุตรกับมังกร เธอย้ายออกจากงานไปอยู่บ้านใหม่ที่สามีซื้อให้และอยู่กับลูกต่อไป

ส่วนนาฬิกา เรื่องปาทรายทอง เป็นเด็กสาวใช้ชีวิตเพชฌฆาตคล่องแคล่วถูกใบเรือย เธอใช้เรือนร่างและความสาวเข้าแลกกับเงินตราและความมีชื่อเสียง เธอทำให้สามีภรรยาหลายคู่ต้องเลิกร้างกัน จนที่สุดเธอก็ได้เป็นภรรยาของเสียคนหนึ่ง เขาให้การอุปการะเลี้ยงดู เธอมีอาชีพนางแบบ ดาราภาพยนตร์ แต่บางวันที่สามีของเธอไม่มาหา เธอก็ออกไปหาชายหนุ่มที่อื่น และได้รับเงินกลับมาบ้าง เธอพอใจและดีใจกับตัวเลขในบัญชีเงินฝากที่สูงขึ้นทุกวัน เพราะในอดีตเธอยากจนและไม่เคยมีเงินเลย ถูกสังคมเหยียดหยาม ครั้นเธอมีอาชีพและร่ำรวยก็มีคนยกย่องเอ็นโยเธอ ซึ่งเป็นความสุขที่นาฬิกาต้องการ แต่แล้วเธอก็ถูกบอบสาวใช้ดักฆ่า เพราะหล่อนตกเป็นภรรยาของเสียเช่นกันและหวังจะเป็นใหญ่ในบ้านแทนนาฬิกา

2. บุคลิก และตำแหน่งทางการงานของชาย เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงจำนวนมากตัดสินใจมาสู่ฐานะของภรรยาเสีย เพราะเสน่ห์ในตัวเขาทำให้เธอเกิดความประทับใจ ไม่ว่าจะเป็นบุคลิกลักษณะ รูปร่างหน้าตา ความฉลาดเฉลียว และตำแหน่งหน้าที่การงานโดยเฉพาะตำแหน่งข้าราชการทหาร ตำรวจ หรือนายอำเภอ ถึงแม้ว่าตัวละครจะอยู่ในฐานะภรรยาเสีย แต่ตัวละครก็มุ่งหวังที่จะก้าวไปสู่ฐานะของภรรยาหลวงอยู่เสมอ ตัวละครในกลุ่มนี้มีจำนวน 8 ตัว ได้แก่ บุญปลุก เรื่องเมียเพื่อน เต๋อ เรื่องลูกขี้สุณีรัตน์ เรื่องผู้หญิงในแว่นดำ พราว เรื่องอังสนาหย่าผัว มัลลิกา เรื่องตึกฝรั่ง ศจี เรื่องเลือดพเนจร และเปรมปรีดา เรื่องขอเช็ดหน้าตาให้ตัวเอง

ตัวละครทั้งแปดต่างมีอุดมคติที่ไม่ต้องการเป็นภรรยาเสียของใคร แต่ก็ต้องตกเป็นภรรยาเสีย ซึ่งความผิดพลาดเหล่านี้อาจเกิดมาจากตัวละครบางตัว ได้แก่ บุญปลุก เต๋อ มัลลิกา เปรมปรีดา และพราว เคยผ่านการมีสามีมาแล้ว แต่ผิดหวังและขาดความประทับใจในสามีคนแรก เมื่อมาพบกับชายที่มีคุณลักษณะต้องใจ จึงหลงเสน่ห์เขาโดยง่าย

บุญปลูก เรื่อง เมียเพื่อน เป็นชาวสวน มีอาชีพค้าขายจำพวกขนมหวาน และมีฐานะทางเศรษฐกิจดี เธอถูกคนบ้านข่มขืน และก็ต้องปล่อยเลยตามเลย จนกระทั่งใบ้ตายลง เธอได้มาพบกับตุ้ม นักเขียนหนุ่ม ผู้มีรูปร่างหน้าตาดี พุดจาไฟเราะ โอบอ้อมอารี เธอจึงหลงรักเขา ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเขามีภรรยาแล้ว เธอก็ยังยอมเป็นภรรยาน้อยของเขาด้วยความยินยอมพร้อมใจของเธอเอง แต่เธอก็เลิกกับเขาเพราะสามีคิดว่าผิด เธอคลอดลูกตายในที่สุด

ส่วนเต๋อ เรื่อง ลูกชู้ เธอเป็นนักร้องโน้ตคลับ มีรายได้สูงพอสมควร แต่เมื่อผิดหวังจากชายที่เธอรักทั้งที่เธอยอมเสนอตัวให้แก่เขาแล้ว เธอจึงหันไปเป็นภรรยาน้อยของนายตำรวจ ทั้งที่เขาเป็นคนไม่ดีนัก แต่เธอก็ให้เหตุผลว่า

"หน้าตามันหล่อดี ไ้พวกเราก็แปลกนักร้องคาราของเราชอบมีแฟนในเครื่องแบบ"
(สุวัณณ์ วรดิลก. 2515 ฎ : 471)

เมื่อนายตำรวจรู้ดีเถเงินของเธอบ่อยเข้าและยังไม่รับผิดชอบลูกในท้องของเธอ เขาให้เต๋อไปหาแท้ง เต๋อทำตามและตัดสินใจเลิกกับเขา

ชะตากรรมของภรรยาน้อยเช่น สุณีรัตน์ เรื่อง ผู้หญิงในแว่นดำ ก็ไม่ต่างจากเต๋อ และบุญปลูก เธอมีความสวยระดับเวทีประกวดนางงามสงกรานต์ แต่ก็ยังต้องตกเป็นภรรยาน้อยของผู้ว่าราชการจังหวัดที่ยิ่งใหญ่ รูปร่างหน้าตาดีและมีเสน่ห์ในการพุดจาเธอหลงใหลในศักดิ์ของชายอย่างที่ว่าบ้านนอกทั่วไปชื่นชมเช่นนั้น จวบจนกระทั่งท้อง ภรรยาหลวงจึงได้มาอาละวาด เธอโดนภรรยาหลวงใช้รองเท้าส้นสูงเตะที่ท้องหวังจะให้เธอแท้ง สุณีรัตน์จึงหนีจากไปและคลอดลูกแฝด 2 คน เพศหญิงออกมา และผลจากการที่สุณีรัตน์ถูกทำร้ายจึงทำให้อำนาจของลูกแฝดคนหนึ่งจะต้องทำศัลยกรรม วิสาขาคือลูกแฝดคนนั้น เธอพยายามคุ้ยหาและกลับมาล้างแค้นให้มารดา ส่วนสุณีรัตน์หลังจากคลอดลูกแล้วเธอได้พบรักที่แท้จริงกับเศรษฐีชาวอินเดีย ทั้งสองได้แต่งงานกันและมีความสุขสืบมา

ศจี เรื่อง เลือดพเนจร หลังจากที่เธอหนีจากสามีคนเก่ามาแล้ว เธอก็ไม่คิดจะเป็นภรรยาน้อยของใครอีก แต่แล้วเธอก็ตกเป็นภรรยาน้อยของนายอำเภอวังสรร เธอมีความแค้นที่จะมีสามีรับราชการมีตำแหน่งหรูหรา มีเครื่องแบบไว้อวดชาวบ้าน เธอไปแต่งงานกับวังสรรถึงต่างประเทศ ต่อมาเธอก็สืบทราบที่วังสรรมีภรรยาอยู่แล้ว และภรรยาของเขาก็ตามมาฆ่าเธอ ศจีจึงหลอกปลั่ง ชายหนุ่มที่หลงรักศจีอย่างจริงจัง ให้มาจดทะเบียนสมรส

ด้วย แล้วเอาทะเบียนสมรสไปแสดงให้ภรรยาของรังสรรค์เข้าใจว่า เธอเลิกกับรังสรรค์แล้ว แต่แล้วเธอก็ยังคงอยู่กับรังสรรค์ พลังจับได้จึงทำสัญญาหย่าขาดกับศรีและศรีก็ถูกรายของรังสรรค์จ้างมือปืนมายิงตายไป

ชีวิตของศรีนั้น เธอจบการศึกษาถึงระดับอนุปริญญาและมีอาชีพครูแต่เพราะความฟุ้งเฟ้อ ทะเยอทะยาน ทำให้เธอต้องดิ้นรนต่อสู้ เพื่อให้ได้เงินสิ่งที่ฝฝั้น และเธอก็ตกเป็นทาสของรังสรรค์ เธอหลงคารม เชื่อคำพูดของเขา จนถึงแก่ความตายในที่สุด

พราว เรื่องอังสนาหย่าผัว มัลลิกา เรื่องตึกฝรั่ง และเปรมปรีดา เรื่องขอเชิดน้ำตาลให้ตัวเอง เป็นตัวละครที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ และมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง แต่เพราะความหลงใหลในเสน่ห์ บุคลิกของชาย ที่นำมาสู่ความประทับใจอันเบื้องต้น ประกอบกับความสงสารที่ทราบว่าเขาไม่มีความสุขในชีวิตแต่งงาน ไม่มีบุตรชาย ไร้สืบทอดและความมักง่ายของตัวละครหญิงเอง เพราะเคยผ่านการมีสามีมาแล้ว จึงไม่ใช่เรื่องยากหากตัดสินใจใช้ชีวิตคู่ร่วมกับใครสักครั้ง แม้จะได้ชื่อว่าเป็นภรรยาน้อย แต่โอกาสได้ไต่เต้าขึ้นสู่ตำแหน่งภรรยาหลวงก็มีโอกาสเป็นไปได้สูง ดังที่พราว เรื่องอังสนาหย่าผัว เธอทนงตัวว่าสวยร่ำรวย มีความสามารถทางธุรกิจการค้าของเธอและยังมีบุตรชายกับเทวัญ ทนายความหนุ่มของสามีผู้ได้ชื่อว่าเป็นขู้ เพราะสามีของเธอยังอยู่ในคุก

พราวประมาทอังสนาภรรยาหลวง เพราะอังสนานอกจากไม่สวยแล้ว ยังพูดติดอ่างอีก เธอจึงเข้าไปพบอังสนาและขอซื้อเทวัญด้วยเงินถึง 3 ล้าน แต่แล้วเธอก็ต้องเข้าใจกลับมาอย่างรุนแรง เพราะความฉลาดในการพูดจาไม่สามารถล่ออังสนาได้ ทั้งถูกข่มขู่ และถูกตักเตือนในสถานภาพอันคลอนแคลนของภรรยาน้อยที่พราวดำรงอยู่อีกด้วย ซึ่งอังสนากล่าวว่า

... "ฉันต้องการทรมาณเขา ถ้าเขาคิดจะหย่าแต่ถ้าเขาไม่คิดหย่า ฉันก็ทรมาณคุณ เพราะคุณอยากให้เราหย่าจากฉัน คุณอาจไม่สนใจว่าความทรมาณของคุณเป็นอย่างไรก็เฉพาะระยะนี้ แต่ต่อไปมันจะพอกพูนขึ้นเป็นลำดับ เพราะยังใจคุณก็ยังเป็นเมียน้อยของคุณเทวัญ ให้อยังใจคุณกับเขาก็ยังอยู่ในฐานะขู้ ไม่ใช่สามีภรรยา กันและถ้าเขาอดรนทนไม่ได้ เพราะเห็นแก่คุณ เราก็ต้องพบกันที่ศาล เวลานั้นแหละฉันจะแจวพายุให้โลกรู้ว่า สามีของคุณชั่วช้าเลวทรามขนาดไหนในด้านกามารมณ์ คุณพราวคะ

ฉันขอเตือนในฐานะลูกผู้หญิงด้วยกัน ขนาดฉันมีสัญญาก่อนแต่งเขายังทรยศได้ คุณกับเขาไม่มีสัญญาอะไรต่อกันเลย วันหนึ่งเขาจะต้องทรยศคุณแน่นอน เขาบอกใจฉันได้ก็ไม่น่าบอกอะไรที่เขาจะนอกใจคุณ และคุณอย่าคิดว่าสาวเสมอ สวยเสมอ จะผูกพันติดคู่เขาไว้ได้ ไม่มีทางหรอกค่ะ ฉันรู้ผู้หญิงแก่เร็ว ผู้ชายมักแก่ช้า แล้วยังคุณด้วยการศึกษาภาษาไทย ที่นครศรีธรรมราช ชำนาญเฉพาะด้านการค้าด้านเดียวด้วยแล้ว วันหนึ่งคุณเทวีจะมองคุณเหมือนกระต่ายที่ชู้ไปแล้ว" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2523 ข : 357-358)

พรารุกกอบบรมสั่งสอนจากบิดามารดาของเธอว่า การประณามสามีไม่เป็นที่ควรกระทำสามีเป็นบุษนียบุคคลสำหรับภรรยาเสมอด้วยบิดบังเกิดเกล้า เธอจึงเอาก้อยคำเหล่านั้น กล่าวกับสามีด้วยคิดว่าจะเกิดผลดีต่อตัวเอง แต่แล้วเทวีก็ไม่ไหว และด่าว่าเธอ

... "อยู่ดีไม่ว่าดี เอาตัวไปยุ่งเกี่ยวกับเขาทำไม ปัญหาเรื่องนี้ของฉันทันทีไม่ใช่ของเธอ เธอนึกหรือว่า อำนาจเงินของเธอจะเอาชนะใจคนได้ทุกคน เธอยังไม่รู้จักอังสนาดี ทะเล้นไปหาเขาได้ แล้วเป็นใจ พงายหลังกลับมาด้วยความเจ็บปวดไข้ใหม่ แ่นละเขาคงไม่สับหน้าเธอคนเดียวหรอก ฉันต้องโดนด้วยแน่ เขาเหนือกว่าเธอมากนัก เธอเทียบเขาไม่ได้เลยแม้เท่าซี่เล็บ แล้วไปทำไมหาไปหาเขาทำไม บัดจบ" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2523 ข : 374-375)

ในที่สุดพรารุกก็พ่ายแพ้ความดีของอังสนาที่มีต่อเธอ และประจักษ์ถึงธาตุแท้ของเทวีว่าเขารักเงินของเธอไม่ได้รักตัวเธอเลย เธอจึงตัดสินใจเลิกกับเขา

ผู้เขียนได้สร้างภาพของภรรยาน้อยที่ไร้คุณค่าเมื่อเปรียบเทียบกับภรรยาหลวง ทั้งนี้ น่าจะเกิดจากทัศนะของผู้เขียนที่ไม่เห็นด้วยกับผู้หญิงที่มีความรู้ ความสามารถ มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง แต่กลับหลงใหลในบุคลิกและตำแหน่งการงานของชาย จนถึงกับกล้าประพฤติดิฉลธรรมเข้าไปทำลายครอบครัวของชาย โดยยั้เส้นทางการมรดกถึงดูใจผู้ชายไว้ เพราะสิ่งนี้ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สามีภรรยาอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขตลอดไป ภาพลักษณ์ของ

ภรรยาน้อยดังกล่าวปรากฏอย่างชัดเจนใน พราว เรื่องอังสนาหย่าผัว

... เทวัญ ประจักษ์แก่ใจตัวเองว่า ค่าของคนเราหาได้อยู่ที่รูปสมบัติเพียงอย่างเดียว มันขึ้นอยู่กับที่สมบัติอื่น ๆ ด้วย เส้นหนึ่งของสตรีมิได้อยู่ที่ความสวยสดหรือความชำนาญในด้านกามารมณ์เพียงด้านเดียว หากแต่อยู่ที่อื่น ๆ อีกหลายด้าน อาทิ วุฒิ-
ปัญญา ระดับสมอง และความเข้าใจในกันและกัน พราวไม่ใช่คนใจตรงข้ามหล่อน
ฉลาดหาตัวจับยาก โดยเฉพาะในด้านการค้าขาย วิธีหาเงินหาประโยชน์ส่งให้กับ
ตัวเองและครอบครัว เหตุใดเล่าหล่อนจะนำเอาความฉลาดเฉลียวเหล่านั้น มา
ใช้ในความสัมพันธ์ระหว่างหล่อนกับเขา ทำไมนับวันเขากับหล่อนจึงพูดกันไม่ค่อยรู้
เรื่องหรือไม่ค่อยเป็นสาระ เขาเกิดความเชื่อมั่นว่าแม่อังสนาจะไม่สวยเสมอหรือ
เพียงกิ่งก้อยของพราว ฐานะความมั่นคงเขียงสุดหล้าก็ยังไม่ถึงครึ่งของพราว แต่
เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว ให้อย่างไร ๆ เอกภรรยาของเขาก็คงอยู่เหนือกว่าพราว
เกือบทุกทาง ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2523 ข : 303-307)

หรือเปรมปรีดา เรื่อง ขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง

... เขานึกไม่ถึง ความกล้าหาญชาญชัยของเปรมปรีดาสตรีผู้มีตระกูลสูงผ่านการ
อบรมที่ดี การศึกษาระดับต่างประเทศ แต่ในยามเรียงอารมณ์กับรสวาทเปรมปรีดา
ปล่อยเนื้อปล่อยตัวผาดโผนเผด็จร้อน อย่างที่เขาคาดไม่ถึง เขาเกิดความรู้สึกว่า
กำลังหลับนอนกับโสเภณีชั้นสูง ซึ่งเต็มไปด้วยความชำนาญในการปรนเปรอความสุข
ให้ผู้ชาย ตรงข้ามกับเด่นใจหน้ามือเป็นหลังมือ และเมื่อเวลาของความสุขผ่านไป
แล้ว คุณหญิงยังเกิดความรู้สึกเหยียดหยามดูแคลนมากกว่าประทับใจ จากความ
รู้สึกเปรียบเทียบระหว่างความสัมพันธ์ของเขากับเปรมปรีดา กับความสัมพันธ์ของ
เขากับเด่นใจตั้งแต่ในห้องนอนเข้าไปจนถึงในห้องนอน ผลักดันให้เขามั่นใจตลอด
เวลาว่าเด่นใจมีค่าสำหรับเขายิ่งกว่าหญิงสาวผู้กำลังให้ลูกผู้เป็นเลือดเนื้อเชื้อไข
แก่ตัวเขา ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2520 ข : 234-235)

เปรมปรีดาก็ตกเป็นภรรยาใหม่ของชูพงษ์ เพราะหลวงไหลนเส่งให้บุคลิก ความสามารถของเขา และสงสารเขาที่ถูกภรรยาหลวงข่มขู่ เธอพยายามเข้าไปแทรกแซง ลงทุนทั้งเนื้อทั้งตัว และต้องการมีลูกกับเขาให้ได้ เพื่อก้าวไปสู่ฐานะของภรรยาหลวง เธอใช้น้ำตาความน่าสงสารเข้าไปพูดกับเด่นใจให้หย่ากับสามี และเธอก็ประสบผลสำเร็จ แต่สามีก็ยังรัก ถวิลหาเด่นใจอยู่ตลอดเวลา เธอจึงจำมือปืนไปฆ่าเด่นใจเสีย แต่ไม่สำเร็จ และแล้วผลกรรมก็ตามสนองเปรมปรีดา เธอตายจากไปด้วยโรคมะเร็งในเม็ดเลือด ชูพงษ์ก็กลับมาคืนดีกับเด่นใจในที่สุด

มัลลิกา เรื่องตลกฝรั่ง เป็นตัวละครเพียงตัวเดียวในกลุ่มนี้ที่ไม่ตกอยู่ใต้อานาจของชาย เธอเป็นฝ่ายสามีตาย มีความสามารถทางการค้า เธอคล่องแคล่ว ช่วยงานสามีได้ ทำหน้าที่ได้ทั้งภรรยาและเลขานุการส่วนตัว พูดจามีสาระ รอบรู้ ลักษณะคล้ายชายขบถเก่ง ทำงานเก่ง และยังมีความสามารถในการทำอาหารอีกด้วย

มัลลิกาก็มีอุดมคติที่ไม่ต้องการเป็นภรรยาของใคร เมื่อพบกับมังกร ต่างมีรสนิยมตรงกันหลายอย่าง และถูกชายหลอกว่าเขามีภรรยาเพียงคนเดียวแต่ไม่มีลูก เขาต้องการลูก เธอจึงยอมให้ชีวิตคู่กับเขา แต่เมื่อรู้ตัวว่าถูกหลอก เพราะมังกรมีภรรยาแล้วถึง 2 คน เธอก็ต้องปล่อยเลยตามเลย มัลลิกาเป็นภรรยาคนเดียวเพียงคนเดียวในจำนวนทั้งหมดที่แสดงออกถึงบุคลิกของนักธุรกิจมากกว่าจะเป็นภรรยาของใครและเธอก็มีความเหมาะสมกับมังกรมากกว่าภรรยาหลวงของเธอเองเสียอีก

ภาพลักษณ์ภรรยาคนเดียวจำนวน 20 ตัวในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ เป็นผู้หญิงที่ด้อยการศึกษา แม้ประกอบอาชีพก็ไม่อาจมีรายได้มากนัก และมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำเป็นตัวละครที่มีความสาว แม้บางรายจะไม่สวยนัก แต่ก็ทำให้ชายหลงใหลได้โดยง่าย เพราะกามารมณ์และความเปล่งปลั่งของวัย

สาเหตุที่ทำให้ผู้หญิงต้องตกมาเป็นภรรยาเดียวนั้น มีสาเหตุมาจากค่านิยมของสังคมที่ยกย่องคนร่ำรวยให้เป็นผู้มีเกียรติ มีหน้ามีตา ในสภาพสังคมที่เศรษฐกิจซบเซาเช่นนี้จึงมีผู้หญิงจำนวนมาก อยากรวยทางลัด โดยหวังพึ่งพินทุฐานะทางเศรษฐกิจของชายที่ร่ำรวย เพื่อก้าวไปสู่ความสะดักสบายในอนาคต ผู้หญิงในกลุ่มนี้จะไม่ต้องการพึ่งตนเองเพราะขาดการศึกษาและอาชีพไม่เอื้ออำนวย จึงมีความต้องการสูงสุดคือ ได้สามีที่เธอพอจะพึ่งพาเขาได้

อีกสาเหตุหนึ่งคือความลุ่มหลงในยศศักดิ์ บุคลิกลักษณะของชายอันมีเสน่ห์ดึงดูดใจ แม้เธอไม่ต้องพึ่งพิงเขาในด้านฐานะ แต่เธอก็ต้องการชายมาร่วมชีวิต เพื่อเป็นคู่คิดคู่ปรึกษาและความมีหน้ามีตาในสังคมที่จะยกระดับตนเองให้มีเกียรติเคียงคู่กับสามี เธอจึงยอมเป็นภรรยา น้อยของชายและต้องตกอยู่ใต้อำนาจของเขา เพราะถึงอย่างไรทัศนะของผู้เขียนก็เห็นว่า ภรรยาไม่น้อยก็ไม่อาจเทียบเท่าภรรยาหลวงได้ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ ความฉลาด ไหวพริบ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย กิริยามารยาท และสงวนท่าทีทางเพศ ซึ่งเป็นเสน่ห์ที่ สามี เทอดทูนทะนุถนอมและยกย่อง ผิดกับภรรยาไม่น้อยที่ไม่พัฒนาตนเองทำให้เขาเกิดความ เบื่อหน่ายและดุดะไลเธอได้

แต่ผู้เขียนก็ได้เสนอภาพลักษณ์ของภรรยาน้อยตัวหนึ่งที่บุคลิกลักษณะเห็นภรรยาลดลงและเป็นที่ภาคภูมิใจของสามีคือมัลลิกา อันน่าจะสังเกตเห็นถึงทัศนะของผู้เขียนที่แสดงความเห็นใจภรรยาน้อยเมื่อพลัดปลั่งตกเป็นภรรยาน้อยไปแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องหวังพึ่งพิงชาย ภรรยาน้อยต้องสามารถอยู่ด้วยตนเองได้ มีอาชีพ มีความสามารถในการทำงาน และมีฐานะ มีเกียรติยศได้ด้วยความรู้ ความสามารถและยังเป็นผู้คิดคู่ปรึกษา สามารถเดินเคียงคู่กับสามีในชีวิตรอบค้อมได้อย่างมีความสุข และยังสะท้อนถึงทัศนะของผู้เขียนที่มีต่อผู้หญิงว่า ผู้หญิงที่มีความรู้ มีความสามารถ มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ว่าตกอยู่ในสภาพไหนก็สามารถอยู่ได้อย่างดี

1.2.3 ภาพลักษณ์ผู้หญิงในฐานะนางบำเรอ นางบำเรอ เป็นภรรยาอีกแบบหนึ่งของชายและไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ถูกสามีทอดทิ้ง กดขี่มาให้อยู่ได้อานาจมากกว่า ภรรยาแบบอื่น ๆ ซึ่งสามีในที่นี้อาจมีภรรยาอยู่แล้วหรือยังไม่มีก็ได้ และตัวละครหญิงก็ตกเป็น

นางบำเรอของชาย ในลักษณะของภรรยาทาส ยอมตามแล้วแต่สามีจะอุปการะเลี้ยงดู ซึ่งส่วนใหญ่มักไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากสามี

ภาพลักษณ์นางบำเรอจากการศึกษานวนิยายจำนวน 36 เรื่อง ของสุวัฒน์ วรดิลก ปรากฏภาพลักษณ์นางบำเรอจำนวน 22 ตัว ได้แก่ จาเรียง บันดดา และแพรว เรื่องห้องจิต กฤษณา เรื่อง นางสาวพระศก เฟลิน เรื่องน้ำฝน บราว เรื่องไม่เคยมีใครรักฉันจริง แอ้ว เรื่องลูกชู้ นวลจันทร์ เรื่องทะเลไม่เคยหลับ กาโล เรื่องเลือดในดิน นภาพิล และ บวบ เรื่องป่าทรายทอง พร เรื่องลั่นฟ้า หวัง และซิมฮ้วน เรื่องผัวเช่า นภาลัย และ เรียม เรื่องมรดกท่านผู้หญิง มณี และบัวศรี เรื่องขอจากวันตาย แม่น เรื่องเวลาที่เหลือ อยู่ และราตรี เรื่องคามาล เน็น เรื่องตึกฝรั่ง และกุหลาบ เรื่องนางไพร ดังจำแนก ลักษณะของตัวละครในตารางต่อไปนี้

ตาราง 10 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะนางบำเรอ

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ห้องจิต	จาเรียง	17*	หญิงรับใช้ในบ้าน	ประถมศึกษา	ต่ำ	แบบชาวชนบท	ผิวขาว
	บันดดา	20	—	มัธยมปลาย*	สูง	ทันสมัยแบบดาราดารา	สวยมาก ผิวขาว ผุดผ่อง
	แพรว	40	หญิงรับใช้พิเศษในบ้าน	ประถมศึกษา*	ต่ำ	แบบชาวชนบทและชอบสวมเสื้อรัดรูปบางๆ	หน้าตาไม่สวย ผิวขาว ร่ากาย สมบูรณ์ ผิวพรรณ หมดจด เป็นสิ่วที่ ไบหน้า

ตาราง 10 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทาง เศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่าง หน้าตา
นางสาว โรพระดก	กฤษณา	20 เศษ	—	มัธยมศึกษา ปีที่ 4	ปานกลาง	แบบชาวชนบท	จบหน้าหมจดจ ค่อนข้างสวย ผิวพรรณดี
น้ำฝน	เฟลีน	20 เศษ	พยาบาล	อนุปริญญา	ต่ำ	แบบผู้หญิงใน สังคมเมือง	สวยมาก
ไม่เคยมี ใครรัก ฉันจริง	ปราง	19- 20	พนักงาน ต้อนรับ	มัธยมปลาย	ต่ำ	แบบผู้หญิงใน สังคมเมือง	สวยมาก รูปร่างดี มีเสน่ห์
ลูกชู้	แอ้ว	20	นักศึกษา	ปริญญาตรี (ไม่จบ)	สูง	แบบวัยรุ่นใน สังคมเมือง	รูปร่างบอบบาง หน้าตาสวย ออกสวย
นางไพร	กุหลาบ	18	ค้าขาย	มัธยมปลาย	สูง	น้าสมัยเกิน ชาวชนบท	หน้าตาอูมอ้ม ตาชั้นเดียว ผิวซีด ปากหนาเต็มอ้ม แก้มอูม รูปร่างดี

ตาราง 10 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ทะเลไม่เคยหลับ	นวลจันทร์	18	ค้าขายผลไม้ในตลาด	มัธยมหก	ปานกลาง	แบบชาวชนบท	หน้าตาชื่อ ๆ
เลือดในดิน	กาโล	16	กรรมกรในเมืองแร่	ประถมศึกษา*	ต่ำ	แบบชาวชนบท	สวย
ป่าทรายทอง	นภาพิล	13-20	นางแบบดาราดาราภาพยนตร์	ประถมศึกษา*	ต่ำ	นาสมัยแบบดาราดาราภาพยนตร์	สวย รูปร่างยั่วยวน
	บวบ	16	หญิงรับใช้ในบ้าน	ประถมศึกษา*	ต่ำ	ทะมัดทะแมงแบบชาย	ผมค่อนข้างสั้นคล้ายผู้ชาย หน้าตาดี รูปร่างอวบแต่เตี้ยไปหน่อย
ล้นฟ้า	พร	16	ชายกาแพริมทาง	ประถมศึกษา*	ต่ำ	แบบชาวชนบท	ผิวคล้ำ คมขำ น้องสวย รูปร่าง ออร์ชร กะทัดรัด

ตาราง 10 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ผัวเช่า	หวัง	16-17	หญิงรับใช้ในบ้าน	ประถมศึกษา*	ต่ำ	แบบชาวชนบท	ผิวดำ
	ซิมฮ้วน	16-35	หัวหน้างานในบริษัท	มัธยมปลาย	ปานกลาง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	ร่างอ้วน หน้าตาแบบคนจีน
มรดกท่านผู้หญิง	เรียม	16	หญิงรับใช้ในบ้าน	ประถมศึกษา*	ต่ำ	แบบชาวชนบท	ผิวพรรณเปล่งปลั่ง แบบชาวลาว
	นากัลย	21	—	—	สูง	ทันสมัยประณีต แต่งหน้าจัด	ผอมยาวประบ่า สวยมาก สวยทั้งตัว ฟันสวย แต่ตาบอด
ขอจำจนวันตาย	ปรีศณี	19	นักเรียน	มัธยมปลาย	สูง	ทันสมัย	สวย
	มณี	35	หญิงรับใช้ในบ้าน	ประถมศึกษา*	ต่ำ	แบบชาวชนบท	ไม่สวย

ตาราง 10 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
เวลาที่เหลืออยู่	แก่น	28	หญิงรับจ้างทำขนมทำงานบ้าน	ประถมศึกษา*	ต่ำ	แบบชาวชนบท	ร่างกายแข็งแรง
ตึกฝรั่ง	เน็น	16	หญิงรับใช้ในบ้าน	ประถมศึกษา*	ต่ำ	แบบชาวชนบท	ไม่ค่อยสวย ผิวคล้ำ
คามาล	ราตรี	18	คนงานเก็บใบชา	ประถมศึกษา	ต่ำ	สำหรับแบบชาวอินเดีย	สวย นัยน์ตาคมกริบ ผิวคล้ำ

รวม 22 ตัว

*จากการสันนิษฐานของผู้วิจัย โดยอาศัยข้อมูลจากพฤติกรรมของตัวละครที่ผู้เขียนกำหนดไว้ในเรื่อง

ภาพลักษณ์นางบำเรอจากตารางปรากฏว่าตัวละครหญิงที่อยู่ในฐานะนางบำเรอจำนวน 22 ตัวนั้น มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 16-40 ปี ซึ่งถือว่ายังอยู่ในวัยสาว แม้ตัวละครบางตัวเช่น แพรว เรื่อง ห้องจิต จะมีอายุถึง 40 ปีเศษ แต่เนื่องจากตัวละครยังไม่เคยผ่านการมีสามีและบุตร จึงทำให้ตัวละครดูผิวพรรณดีและดูอ่อนกว่าอายุจริง

การศึกษาของตัวละครในกลุ่มนี้ มีความสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพและฐานะทาง

เศรษฐกิจมาก ซึ่งจากตัวละครจำนวน 22 ตัว ปรากฏว่าภาพลักษณ์ผู้หญิงในฐานะนางบำเรอ มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 12 ตัว ได้แก่ จาเรียง และ แพรว เรื่องห้องจิต บวบ เรื่องป่าทรายทอง หวัง เรื่องผัวเช่า เรียม เรื่องมรดกท่านผู้หญิง เน้น เรื่องตึกฝรั่ง มณี เรื่องขอจางวันตาย และแม่น เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ ตัวละครทั้งแปดประกอบอาชีพ รับใช้ในบ้าน และตัวละครอีก 5 ตัว ได้แก่ กาโล เรื่อง เลือดในดิน ประกอบอาชีพกรรมกร ในเหมืองแร่ ราชรี เรื่องคามาล มีอาชีพเป็นคนเก็บใบชาในไร่ ภาพิไลเรื่องป่าทรายทอง ประกอบอาชีพเป็นนางแบบดารารายทาง และพร เรื่องล้นฟ้า มีอาชีพค้าขาย โดยขาย จำพวกกาแฟและของชำเล็ก ๆ น้อย ๆ ตัวละครจำนวน 12 ตัวนี้ นอกจากจบการศึกษาระดับ ประถมศึกษาแล้ว ทุกตัวประกอบอาชีพ แต่เป็นอาชีพที่ได้รับค่าแรงน้อย จึงทำให้ตัวละครมี ฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ

ส่วนตัวละครที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จากตัวละครจำนวน 22 ตัวปรากฏ จำนวน 7 ตัว ได้แก่ ปราง เรื่องไม่เคยมีใครรักฉันจริง ประกอบอาชีพเป็นพนักงานต้อนรับ ในภัตตาคาร กุหลาบ เรื่องนางไพร มีอาชีพค้าขายจำพวกของชำ นวลจันทร์ เรื่องทะเล ไม่เคยหลับ มีอาชีพค้าขายเช่นกันแต่ขายจำพวกผลไม้ในตลาด ชิมอ้วน เรื่องผัวเช่า เป็น พนักงานระดับหัวหน้าบริษัทแห่งหนึ่ง ปรีศณี เรื่องขอจางวันตาย กำลังศึกษาอยู่ในระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนปนัดดา เรื่องห้องจิต และกฤษฎา เรื่องนางสาวพระดก ไม่ได้ ประกอบอาชีพ ดังนั้นตัวละครจำนวน 7 ตัวนี้ ประกอบอาชีพ 4 ตัว ไม่ประกอบอาชีพ 2 ตัว และกำลังศึกษาอยู่ 1 ตัว ฐานะทางเศรษฐกิจของตัวละครทั้งเจ็ด มีความหลากหลายทั้ง 3 ระดับ คือฐานะทางเศรษฐกิจของตัวละครทั้งเจ็ด มีความหลากหลายทั้ง 3 ระดับ คือ ฐานะ ทางเศรษฐกิจสูง ได้แก่ ปรีศณี ปนัดดา และกุหลาบ ฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง ได้แก่ นวลจันทร์ กฤษฎา และชิมอ้วน และฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ได้แก่ ปราง

ตัวละครที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญาจนถึงปริญญาตรี ปรากฏจำนวน 2 ตัว ได้แก่ เพลิน เรื่องน้ำฝน ประกอบอาชีพพยาบาล ซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ และแอ้ว เรื่องลูกขี้ กำลังศึกษาอยู่และมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง

ส่วนนภาลัย เรื่องมรดกท่านผู้หญิง เป็นตัวละครเพียงตัวเดียวที่ไม่ได้รับการศึกษาใน ระบบ และไม่ได้ประกอบอาชีพ เพราะเธอพิการทางดวงตาจึงไม่สามารถดำเนินชีวิตแบบคน

อื่น ๆ ได้ แต่เธอมีฐานะทางเศรษฐกิจสูงและเป็นผู้หญิงที่สวยงามคนหนึ่ง

ลักษณะรูปร่างหน้าตาของตัวละครจำนวน 22 ตัวนี้ มีความหลากหลายปะปนกันไป ตัวละครบางตัวก็สวยงามและยังแต่งกายสวยเหมาะกับบุคลิกลักษณะ ได้แก่ นาลัย เรื่อง มรดกท่านผู้หญิง ปราง เรื่อง ไม่เคยมีใครรักฉันจริง นภาพิล เรื่อง ปาทรายทอง กาโล เรื่อง เลือดในดิน ราตรี เรื่อง คามาล เฟลิน เรื่อง น้ำฝน และปรัศนี เรื่อง ขอจากวันตาย ตัวละครทั้งเจ็ดมีความสวยทั้งรูปร่างและหน้าตา อย่างที่ใครพบเห็นก็อดชมไม่ได้ว่าเป็นคนสวย ส่วนตัวละครตัวอื่น ๆ แม้ไม่ใช่คนสวยนัก แต่ก็มิได้หน้าหมองจืด ผิวพรรณดี และมีรูปร่างอวบอ้วน

ภาพลักษณ์ภรรยาในฐานะนางบำเรอนั้นส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อยมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ แม้จะประกอบอาชีพก็ไม่สามารถมีรายได้พอเพียงกับความต้องการของตัวละครมากนัก แต่ตัวละครมีความสวย รูปร่างดี ผิวพรรณดี จึงทำให้ตัวละครกลุ่มนี้ต้องตกเป็นนางบำเรอของชายอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งจากการศึกษา ทำให้สามารถวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมที่ทำให้ผู้หญิงต้องอยู่ในฐานะนางบำเรอปรากฏ 3 สาเหตุ ได้แก่

1. ถูกบังคับ ตัวละครหญิงถูกบังคับให้ยอมเป็นนางบำเรอของชายตัวละครในกลุ่มนี้ ได้แก่ จาเรียง เรื่อง ข้องจิต เน้น เรื่อง ตึกฝรั่ง เรียม เรื่อง มรดกท่านผู้หญิง และกุหลาบ เรื่อง นางไพร จาเรียง เน้น และเรียม มีการศึกษาระดับประถม มีอาชีพรับจ้างทำงานบ้าน หรือเรียกอีกอย่างว่าคนรับใช้ มีอายุประมาณ 16-17 ปี เข้ามาทำงานในบ้านตั้งแต่ยังเด็ก ครั้นพอโตเป็นสาวก็ถูกเจ้านายผู้ชายซึ่งมีอายุมากแล้ว บังคับข่มขืน ซึ่งตัวละครหญิงก็มีความกลัวเกรงเจ้านายเป็นทุนเดิมอยู่แล้วจึงจำต้องยินยอม กระทั่งตัวละครผู้หญิงบางตัวยังไม่เคยรู้เรื่องเพศสัมพันธ์มาก่อนด้วยซ้ำ ดังที่จาเรียง เรื่อง ข้องจิต เคยเล่าให้บุตรสาวฟังว่า

... แม่เคยเล่าว่า ชีวิตของแม่เมื่อเสียตัวกับพ่อนั้น ยังไม่ประสาในเรื่องเพศไม่รู้จักความรัก ไม่เข้าใจเรื่องผู้ชายและความเป็นตัวเมีย เมื่อถูกเรียกขึ้นไปอย่างบังคับให้อุทิศตน อุทิศความสาว โลกแห่งความไม่เที่ยงสาจึงทลายพินาศไป แม่รู้จักรักผู้ครองพรหมจารีของแม่ รู้จักห่วงแทนเลือดที่อุบัตินครรภ์ เมื่อชีวิตสาวของ

แม่ถูก "กระทา" ทั้งสิ้นหาได้เป็นไปในลักษณะเสรีตามสิทธิและความรู้สึกของมนุษย์
ผู้เจริญแล้วไม่ ... (สัปดาห์ วรดิลก. 2518 ก : 108)

ในสมัยของจาเรียง แม้จะเป็นสมัยที่เลิกทาสแล้วแต่ค่านิยมของสังคมที่มีต่อระบบ
ศักดินาชนชั้นยังคงฝังรากลึกอยู่ในจิตใจของคนไทยจำนวนมาก ตัวละคร เช่นจาเรียงจึงจา
ต้องยินยอม เมื่อเจ้านายเรียกให้เข้าไปปรนนิบัติและไม่เฉพาะจาเรียงเท่านั้น คนรับใช้อื่น ๆ
หลายคนในเรื่องก็ถูกคุณหลวงเรียกขึ้นไปหลับนอนด้วยแทบทั้งนั้น

เมื่อจาเรียงท้อง คุณหลวงกลับไม่แน่ใจว่าบุตรในท้องจะเป็นบุตรที่เกิดจากตนเอง
จนกระทั่งจาเรียงคลอดบุตรสาว ซึ่งมีคิ้วและนัยน์ตาล้ายคุณหลวง คุณหลวงก็ยังไม่แน่ใจดัง
ที่ผู้เขียนบรรยายไว้ว่า

...จาเรียงได้แต่ร้องไห้ ที่สุดก็กราบลาไป แต่ท่านผู้ให้กำเนิดทารกนั้นก็ยังไม่เมตตา
ตั้งชื่อทารกให้ว่า ช้องจิต... (สัปดาห์ วรดิลก. 2518 ก : 4)

จาเรียงต้องดิ้นรนหาเลี้ยงช่องจิตด้วยตนเอง จนกระทั่งบุตรสาวอายุ 4-5 ปี
จาเรียงจึงแต่งงานใหม่

ส่วนเรื่อง เรื่องมรดกท่านผู้หญิง ก็ถูกเจ้านายบังคับเช่นกัน เริ่มถูกนำมาฝากให้เป็น
เด็กรับใช้ในบ้านของเจ้าพระยาเมธาคุศลธรรม ตั้งแต่อายุได้ 10 ขวบ ครั้นเติบโตเข้าสู่วัยรุ่น
เริ่มมีผิวพรรณเปล่งปลั่งชวนมองเธอก็ตกเป็นนางบำเรอของท่านเจ้าพระยาซึ่งมีอายุร่วม 60 ปี
แล้ว จนกระทั่งภรรยาหลวงทราบเรื่อง เริ่มก็ถูกไล่ออกจากบ้าน โดยได้เงินติดตัวไปจำนวน
หนึ่ง พร้อมกับบุตรในครรภ์ ซึ่งเธอต้องเลี้ยงดูลูกที่ไม่มีบิดาต่อจากนั้นเพียงลำพัง

นางบำเรอมักมีบุตรติดท้องก่อนต้องเลิกร้างกับสามีเช่นนี้ ปรากฏอีกครั้งในเรื่อง เรื่องตึก
ฝรั่ง ตัวละครเช่นเน้น เธอถูกข่มขืนในเบื้องต้น และต้องปล่อยเลยตามเลยเหมือนตัวละคร
อื่น ๆ แต่เน้นก็มีความสุขบ้างเมื่อเธอได้รับเงินทองเป็นของกำนัลจากสามี เพราะเน้นมี
ฐานะแค่คนรับใช้ในบ้านเมื่อมีทรัพย์สินสมบัติของคนอื่นได้บ้าง เธอก็ภาคภูมิใจ

เน้น เรื่อง เรื่องตึกฝรั่ง เด็กสาวผู้ไม่มีฐานะทางเศรษฐกิจต้องการศึกษาจึงตกเป็นเหยื่อ
ของสังคมชนานาภาพ ที่ผู้ชายใช้อำนาจเงินเข้าล่อลวงผู้หญิงให้หลงใหลยินดีไปกับทรัพย์สินเหล่านั้น ครั้นเมื่อทั้งขว้างแต่สำหรับเน้นเมื่อภรรยาหลวงทราบเรื่อง และแน่ใจว่าเน้นกำลังท้อง

เธอบังคับให้เน้นแต่งงานกับบุญรวม คนรับใช้ผู้ชายคนหนึ่งในบ้าน บุญรวมมีความกตัญญูต่อเจ้านาย เขารับเน้นเป็นภรรยาและรับบุตรในท้องเป็นลูกของเขาเอง เพื่อช่วยรักษาเกียรติยศของเจ้านายที่จะต่างพร้อยไปเพราะมาอยู่กับเด็กรับใช้ในบ้านและมีลูกที่เกิดจากคนรับใช้ ส่วนเน้นเริ่มเห็นหน้าใจที่บุญรวมมีต่อเธอ เธอจึงให้ความรักและซื่อสัตย์ต่อเขา โดยไม่สนใจเงินทองที่คฤหิณสามีเก่าใช้หว่านล้อมเธออีก สำหรับเน้นความรักความจริงใจของบุญรวมมีความหาศาล สามารถจุดเธอขึ้นมาจากสภาพของนางบำเรอที่ยอมอุทิศตนเองเพื่อเงินมาสู่ผู้หญิงในฐานะของภรรยาหลวงผู้มีความซื่อสัตย์ และจงรักภักดีต่อบุญรวมเพียงคนเดียว

ส่วนกุหลาบ เรื่องนางไพร เธอมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีร้านขายของชำเป็นของตนเอง และมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง เธอหลงรักนายอำเภอศักดิ์ แต่เขาไม่รักเธอเลย เขารักคนึงนิจ ส่วนทศก็รักคนึงนิจเช่นกัน ทศจึงสมคบกับกุหลาบ ทำที่เป็นคู่รักกัน เพื่อว่านายอำเภออาจเสียดายกุหลาบและเกิดความหึงหวงบ้าง ซึ่งวิธีนี้ทศเป็นผู้คิดขึ้นและทศก็ข่มขืนกุหลาบ เมื่อกุหลาบตกเป็นนางบำเรอของทศ เธอเฝ้าอ้อนวอนขอให้เขารับผิดชอบ แต่เขามีความดูถูกเหยียดหยามเธอ ดังเช่น คำพูดของทศที่มีต่อกุหลาบ

"...ข้าใจดีนะซี ข้ามีความสุขแก่มันไป แล้วยังไม่รู้สิกับคุณยังวิ่งวนหาให้สู้ชอกก็เกินไปละ..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 ข : 458)

ครั้นพอกุหลาบท้อง ทศก็บ้ายเบี่ยงไม่รับผิดชอบ กุหลาบจึงตัดสินใจตัดสินใจด้วยการฆาตกรรมทศ แล้วตนเองก็ติดคุกในที่สุด

2. ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นหนทางที่ผู้หญิงเลือกเองเพราะพวกเธอต้องการมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น มีชื่อเสียงได้รับการยอมรับเป็นที่รู้จักของคนในวงกว้าง ในสังคมที่อำนาจเป็นของผู้ชาย ผู้ชายจึงได้รับโอกาสให้มีเสรีทางเพศได้มากกว่าผู้หญิง ผู้หญิงถูกประเมินค่าแค่เพียงวัตถุนองความต้องการทางเพศ และผู้หญิงเองก็ยินยอมเพราะด้อยการศึกษา ไม่มีฐานะทางเศรษฐกิจ ผู้หญิงมีหนทางอันจำกัดที่จะก้าวขึ้นไปสู่ตำแหน่งอันมีเกียรติในสังคมที่ถืออำนาจเงินเป็นใหญ่พวกเธอจึงต้องเลือกทางเพียงทางเดียวที่เปิดกว้างให้พวกเธอเสมอ นั่นคือฐานะของนางบำเรอแก่ผู้ชายสักคนที่มีฐานะพอมีอำนาจพอที่จะพาเธอไปสู่จุดหมายที่เธอต้องการได้ ดังทัศนะของอรุณรุ่ง เรื่อง ตึกฝรั่ง

... ถ้าผู้ชายเราไม่มั่งง่ายในกามารมณ์ ไม่ถูกเหยียดหยามผู้หญิงว่ามีค่าเพียงสนองตัณหาแล้ว ผู้หญิงก็คงไม่ขายตัวของเธอง่าย ๆ หรอกคะ แต่ที่เธอจำเป็นต้องทาลงไปก็ด้วยเหตุผลด้านอื่นเข้ามาบีบบังคับด้วย เหตุผลสำคัญที่สุดก็คือ เศรษฐกิจระบบเศรษฐกิจทุกวันนี้ มันแรงเร้าให้มนุษย์เราอยากเอาตัวรอด อยากมีศรีสุข สนุกสบายด้วยกันทั้งนั้น ทุกคนเมินหน้าหนีความถูกต้อง เพราะมันทำให้ยากจนข้นแค้นโดยไม่คำนึงถึงศีลธรรมคุณธรรมศักดิ์ศรีของมนุษย์ มันก็เลยกลายเป็นค่านิยมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาไม่จบสิ้น... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2522 ก : 208-209)

ตัวละครที่แสวงหาฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมด้วยการยอมตนเป็นนางบำเรอในกลุ่มนี้ได้แก่ แพรว เรื่องห้องจิต มณี เรื่องขอจากจนวันตาย นภาพิล เรื่องป่าทรายทอง และบวบ เรื่องป่าทรายทอง

แพรว มณีและบวบ มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีอาชีพเป็นคนรับใช้ในบ้าน จึงไม่ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม แพรวมียุบรวม 40 ปีเศษ มณี มีอายุ 35 ปี ส่วนบวบมีอายุแค่เพียง 16 ปี แต่ทั้งสามก็เลือกทางเดินทางเดียวกัน คือยอมเป็นนางบำเรอของชาย และมีจุดมุ่งหมาย คือฐานะทางเศรษฐกิจและฐานะทางสังคมที่ดีขึ้น

แม้ว่าแพรว เรื่องห้องจิต จะมีอายุอยู่ในวัยกลางคนแล้ว แต่ก็มีร่างกายที่สมบูรณ์ ผิวพรรณหมดจด และยังไม่เคยผ่านการมีสามี เธอคิดอยู่เสมอว่า การที่สาวใช้เลื่อนฐานะขึ้นเป็นคุณนายนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ แพรวจึงพยายามเอาใจให้ทำไม่ถือสาจรรยา บุตรชายเจ้าของบ้านหากเขาแก่ลั่นลงลามเธอบ้างในบางครั้ง ในที่สุดชัยชนะของแพรวก็มาถึงแพรวถูกกระทำอย่างทารุณ แต่แพรวก็สมาใจและพยายามยั่ววนจรรยาเสมอ ๆ แต่เธอก็ถูกเขาดูถูกเหยียดหยามอาทิ

... เขาได้พบแพรวนั่งรอเขาอยู่หน้าห้อง หล่อนสวมเสื้อยืดแพรบาง ๆ รัดรูปกาย ำให้พุ่งำให้ว่ำ เป็นพิเศษ เมื่อเงยหน้าขึ้นยิ้มเอียงอายกับเขาจรรยา ก็บังเกิดความสะอิดสะเอียน เพราะคินนี้เขาไม่ได้ดื่มเหล้า

"ลงไปข้างล่างนั่งแพรว" เขาตวาดเบา ๆ น้ำเสียงขึงขัง

"อย่าให้มันบ่อนัก ฉันไม่ได้สวาทนักดอก...ไป.. ที่หลังไม่ได้เรียกเสื้อขึ้นมา เป็นโคนสันตึ้นละแก"

เขาก้าวข้ามตักหล่นเข้าไปในห้อง ปิดประตูค่อนข้างแรงแพรวก็หันกรีด น้ำตา...แต่หล่นก็ขบฟันมานะ อย่าหวังเลยจะถอยง่าย ๆ ...ฉันจะทน ทนเอา ชนะให้ได้ ฉันต้องเป็นคุณนาย ไม่งั้น "ไอ้" และ "อี" ทั้งหลายมันจะดูถูก ... (สัปดาห์ วรดิลก. 2518 ก : 298)

ในยามที่เขาต้องการเขาก็แสดงอำนาจที่เหนือกว่า เช่น

... สายตาที่มองแพรวนั้น เต็มด้วยการเหยียดหยาม และบอกอารมณ์ของสัตว์ที่มีความใคร่อย่างรุนแรง

"เข้าไปในห้อง"

เขาใช้เท้าเขี่ยตะโปกหล่นเบา ๆ แพรวรู้สึกโกรธและน้อยใจ ให้อยู่ในสถานใดก็ตาม ธรรมชาติของผู้หญิงไม่อาจทนทานต่อการกระทำหยาบเข้าได้ แพรวล้มลุก ผวาจะวิ่งหนีลงบันได แต่มือของนายมันไวกว่าคิดว่าเท้าปลงกลางกระหม่อม จิกกระชาก หัวจนแพรวครางออกมาเบา ๆ น้ำตาร่วงเฝ้า ... (สัปดาห์ วรดิลก. 2518 ก : 316)

ครั้นแพรวท้อง จรรย์ยกแพรวให้แต่งงานกับสังเวียนคนรับใช้ในบ้านแต่แพรวไม่ยอม เธอต้องการให้ลูกออกมา เพื่อจะได้รับการยอมรับจากมารดาของสามี แต่แพรวกลับแท้งลูกเสียก่อน ด้วยฝีมือของจรรย์เอง เขาถีบแพรวตกบันไดลงมาเพราะต้องการให้แท้งและเขาก็ทำได้สำเร็จ

วิถีชีวิตของ มณี เรื่อง ขอจากจนวันตาย ก็เช่นเดียวกันกับแพรวแต่มีเป็นแม่ม่าย เธอเคยผ่านการมีสามีมาแล้ว เมื่อเธอมีความสัมพันธ์กับปราชญ์บุตรชายเจ้าของบ้าน เธอก็ตั้งความหวังที่จะได้เลื่อนฐานะของตนให้ดีขึ้น เธอเรียกเจ้านายว่าคุณแม่ เป็นผลให้เธอถูกไล่ออกจากบ้าน แต่เธอไม่ยอมไป ปราชญ์ก็ประณามและกล่าวโทษเธอฝ่ายเดียว

... เขาชี้หน้าด่ามณี หาว่าให้ทำเขา ยั้วยนเขา เขาเป็นผู้ชาย ถ้าไม่ทำอะไร
ลงไป เขาก็คือควายดี ๆ นั้นเอง

"คนอย่างแก มันก็แค่ทางผ่านของฉัน เหมือนที่ใคร ๆ เข่าผ่านแกมาแล้วหลาย
ต่อหลายคน ถ้าฉันให้ฉันรับแกเป็นเมีย มณีเอ๋ย ฉันก็ต้องเอาไปคลุมหัวเดินถนนเท่า
นั้นเอง แกไปให้พ้น ๆ บ้านนี้ได้แล้ว" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2520 ก : 105)

เมื่อมณีหมดสิ้นหนทางที่จะต่อสู้กับเขาแล้ว เธอก็เข้าแจ้งความทำให้หนังสือพิมพ์ต่าง
ลงข่าวว่า ปราชญ์ บุตรของปภรณ นววิธ อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดที่มีชื่อเสียง ชื่นใจสาวใช้
แล้วไม่ยอมรับเลี้ยง มณีได้ทำลายชื่อเสียงของครอบครัวนี้และมณียังได้รับเงินถึงหนึ่งหมื่นบาท
เพื่อยอมความไม่เอาเรื่องปราชญ์อีก

ส่วนบวบ เรื่องป่าทรายทอง เมื่อเธอตกเป็นนางบำเรอของเสียผู้เป็นสามีของนา
พิไล เจ้านายของเธอซึ่งมีฐานะเป็นภรรยาของเสีย เธอต้องการให้เสียเลี้ยงดูเธอ
อย่างเลี้ยงดูนาพิไลบ้าง เธอต้องการบ้าน ที่ดิน ชื่อเสียง เกียรติยศ บวบด้วยการศึกษา
เธอจึงตัดสินใจหาด้วยการกำจัดนาพิไลออกไปเสียให้พ้นทาง เธอก็จะได้ก้าวเข้ามาแทนที่
และเป็นใหญ่ในบ้าน บวบยิงนาพิไลตาย แต่วิญญาณของทองสร้อยมาเข้าร่างพอดี ทำให้นา
พิไลฟื้นขึ้นมาได้ บวบตกใจกลัวแล้วหนีสาปสูญไป

นาพิไล เรื่องป่าทรายทอง เธอเป็นตัวละครที่มีความสวย รูปร่างดี มีเสน่ห์ เธอ
สามารถทำให้ผู้ชายหลงใหลได้โดยง่าย เธอต้องการเกียรติยศ ชื่อเสียง และเงินทอง เธอ
อยากเป็นนางแบบและดาราดาราพยนตร์ เธอจึงยอมปล่อยตัวให้กับบรรดาช่างภาพและบรรดา
ผู้ที่มีอิทธิพลพอที่จะสนับสนุนเธอได้

วิถีชีวิตของนาพิไลนั้นเธอได้หนีออกจากบ้านตั้งแต่อายุ 15 ปี ได้เข้าเป็นคนรับ
ใช้ในบ้านหลังหนึ่ง ถูกลูกชายเจ้าของบ้านเข้าหา เธอก็ไม่ขัดขืน ครั้นเจ้าของบ้านแอบเข้า
มาบ้างเธอก็ต้อนรับ ทำให้บิดากับลูกชายต้องทะเลาะชกต่อยกันเพราะแย่งตัวเธอ และไม่ว่า
นาพิไลจะอยู่ที่ไหนก็มีแต่คนหลงใหล เธอเก็บเงินได้มากเพื่อออกสังคมในระดับสูงขึ้นไป เมื่อ
เธอได้เป็นนางแบบและดาราดาราพยนตร์ เธอก็ยอมตกเป็นนางบำเรอของเขาเหล่านั้น และ
เธอยังมีอาชีพโสเภณีอีกด้วย

นาฬิกาเคยมีชีวิตที่ยากจนและตกต่ำมาก่อน หนทางใดที่จะสร้างฐานะของเธอให้ดีขึ้น เธอก็กระทำ นาฬิกาเลยยอมเป็นนางบำเรอของชายหลายคน จนมีชื่อเสียงเพราะได้รับการสนับสนุนจากบรรดาผู้ชายเหล่านั้น ในที่สุด นาฬิกาก็กลายเป็นเศรษฐีคนหนึ่งเลยทีเดียว แต่เธอก็ต้องตายเสียก่อนที่จะได้ใช้เงิน เธอถูกบวบสาวใช้ยังตาย เพราะบวบกักหวังครอบครองสมบัติและเสียสามที่เลี้ยงดูนาฬิกาอยู่เช่นเดียวกัน

3. ความรักและความใคร่ เป็นสิ่งหนึ่งที่ผูกพันผู้หญิงให้เข้ามาดำรงอยู่ในฐานะนางบำเรอของชาย แม้ว่าเขาจะถูกเหยียดหยามทั้งขีว้างและไม่ดูแลพวกเธอเลยก็ตาม ตัวละครหญิงที่อยู่ในฐานะนางบำเรอของชายในกลุ่มนี้ ได้แก่ ปันดดา เรื่องข้องจิต กฤษณา เรื่องนางสาวพระตก เฟลิน เรื่องน้ำฝน ปราง เรื่องไม่เคยมีใครรักฉันจริง แอ้ว เรื่องลูกขี้ นวลจันทร์ เรื่องทะเลไม่เคยหลับ กาโล เรื่องเลือดในดิน หวัง เรื่องผิวเช่า นกาลัย เรื่องมรดกท่านผู้หญิง ปรีศณี เรื่องขอจากจนวันตาย แม่น เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ ราตรี เรื่องคามาล พร เรื่องล้นฟ้า และซิมอ้วน เรื่องผิวเช่า

ตัวละครผู้หญิงจำนวน 14 ตัว ที่อยู่ในฐานะนางบำเรอด้วยสาเหตุของความรักและความใคร่ในกลุ่มนี้ เป็นตัวละครที่ค่อนข้างอ่อนต่อโลก อายุยังน้อยอาจจะยังมีชีวิตอยู่แต่ในบ้านหรือโรงเรียน มองโลกในแง่ดี เมื่อตัวละครมาพบกับชายหนุ่มที่ลักษณะรูปร่างหน้าตาดี บุคลิกดี พุดจาไพเราะ อ่อนหวานพวกเธอย่อมเคลิบเคลิ้มหลงใหล เชื่อฟังและยินยอมปฏิบัติตามความต้องการของเขาโดยง่ายพวกเธอยอมตกเป็นภรรยาของเขาและต้องกลายสภาพเป็นเพียงนางบำเรอ เพราะพวกเขาไม่ได้คิดเลี้ยงดูพวกเธออย่างจริงจังและไม่ได้อุปการะพวกเธอจริงๆ พวกเขาทำลายพรหมจรรย์ของตัวละครผู้หญิงล่อลวงให้พวกเธอตกอยู่ในอำนาจฝ่ายต่ำ มีเมาลุ่มหลงอยู่กับเสน่ห์ของเขาแม้จะรู้ว่าเขาไม่จริงใจและไม่เคยคิดแต่งงานด้วย เธอก็ยังยอมตกเป็นทาสของเขา เมื่อพวกเธอตกเป็นนางบำเรอของเขาแล้ว เขาก็แสดงความหยาบกระด้างดูถูก เหยียดหยามพวกเธอ เช่น หวัง เรื่องผิวเช่า

... หวังรู้ดี เขาแสดงความอ่อนหวานผู้ดีกับหล่อน เฉพาะเมื่อต้องการตัวหล่อนครั้งแรกเท่านั้น ต่อ ๆ มา หวังก็เหมือนลูกไก่อยู่ในกำมือ เขาเมาเกิดอารมณ์

ปรารถนาเมื่อใดก็ย่องลงมาหา และทาสารพัดอย่างเห็นแก่ได้ พุดจาก็สัปดนหยาบ
 คายจนคนอย่างหวัง ยังรู้สึกหน้าชาออกบ่อย ๆ แต่หวังก็ไม่กล้า ทั้งรักทั้งกลัวเขา
 ไปหมด ... (สวัณณ์ วรดิลก. 2515 ง : 110)

หรือปรีศนี้ เรื่อง ขอจางวันตาย

... เขาต่ำกระทบบ่อย ๆ เวลามองเราสายตาก็เหยียดหยาม เขาชอบพุดจาต่ำ
 กระทบว่าคนนั้นคนนี้ใจง่าย ผู้หญิงที่ใจง่ายแบบโสเภณีในคราบผู้ดีมีเยอะ..แกมัน
 รำนยั่วตลมหาฉันทเอง ฉันทไม่ใช่ว่าพระอิฐพระปูนจะได้ไม่ทำอะไร ผู้ชายนะถ้าผู้หญิงไม่
 แباءให้ใครจะไปทำ ... (สวัณณ์ วรดิลก. 2520 ก : 453)

พร เรื่องล้นฟ้า

... "คุณชาย" เรียก "นังพร" แสดงว่าพรถูกเหยียดหยามไว้เต็มฝ่าเท้า "คุณ
 ชาย" ที่เดียว

"เราไม่ได้ตั้งใจเลย พับฝ่า เด็กมันยั่ว มันทำตลอด เผลอส่องสามพันเท่านั้น
 แหละ เลือกท้อง" ... (สวัณณ์ วรดิลก. 2518 ข : 447-448)

นภาลัย เรื่องมรดกท่านผู้หญิง

"ที่แรกก็ตั้งใจว่าหนเดียวจะไม่ยุ่งอีก มันเป็นแบบแต่เด็กมันยั่ว เหมือนจะเพ็งรูรัส
 เลยติดอกติดใจ ผมก็เลยปลั่งเพลอไป" (สวัณณ์ วรดิลก. 2516 ข : 391)

นอกจากตัวละครผู้หญิงในฐานะนางบำเรอจะถูกประณามเหยียดหยามแล้ว เธอยัง
 ต้องยอมรับการตัดสินใจของเขานทุก ๆ เรื่อง แม้กระทั่งเรื่องลูกในท้องของเธอ ตัวละคร
 หญิง ได้แก่ บัณฑิตา เรื่องช่องจิต หวัง เรื่องผัวเช่า ปรีศนี้ เรื่องขอจางวันตาย และแอ้ว
 เรื่องลูกชู้ ต้องยอมทนทแ้งเมื่อถูกผู้ชายขอร้องแกมบังคับ อ้างเหตุผลต่าง ๆ นานา จนเธอ
 ทั้งสามต้องเอาลูกออกนที่สุด แต่ แม้ เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ ก็ถูกสามีให้เงินมาทแ้งเช่น

กัน แต่เธอไม่ทำ เธอหนีไป หางานใหม่ทำจนกระทั่งคลอดลูกเป็นชาย เธอเลี้ยงดูลูกชาย
อย่างดี สั่งสอน พูดยให้ลูกฟังถึงบิดาของเธอในแง่ดีโดยตลอดมา แม้ว่าแม่นั้นจะแต่งงานใหม่
แล้ว แม่นั้นยังฝังใจและรักสามีคนแรกของเธออย่างไม่อาจลืมได้ แม้ว่าเขาจะกระทำต่อเธอ
อย่างขาดความรับผิดชอบ แต่เธอก็ไม่ถือโทษโกรธเขา เพราะเธอเองก็รักเขาและเต็มใจ
ที่จะตกเป็นนางบำเรอของเขา

ส่วน พร เรื่องล้นฟ้า และนาลย์ เรื่อง มรดกท่านผู้หญิง ถูกสามียกให้แต่งงานกับ
คนอื่นเมื่อท้อง เพราะพรเป็นแค่หญิงสาวเจ้าของร้านกาแฟริมทาง ไม่มีความเหมาะสมคู่ควร
กับคุณชาย ซึ่งมีศักดิ์ถึงหม่อมราชวงศ์ ส่วนนาลย์ก็พิการตาบอด ตกเป็นนางบำเรอของพี่ชาย
ซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องของเธอเอง สามีเกิดความละอายใจ หากต้องแต่งงานกับเธอ ดังนั้น พร
และนาลย์จึงถูกบังคับให้แต่งงานกับชายอื่น เธอทั้งสองไม่มีทางเลือกจำต้องปฏิบัติตามเขาไป

ราตรี เรื่องคามาล เป็นชาวอินเดีย มีวรรณศูทร เมื่อท้องกับชายในวรรณะ
แพศย์ เธอต้องยินยอมให้เขาพรากลูกไปจากเธอ และยอมออกไปจากเมืองนี้ เพื่อให้ห่าง
จากลูก และห้ามแสดงตนว่าเป็นมารดาของคามาล บุตรที่เกิดจากเธอด้วย

เฟลิน เรื่องน้ำฝน เธอไม่ยินยอมให้ผู้อื่นกำหนดวิถีชีวิตให้เหมือนราตรี เธอตัดสินใจ
ออกจากบ้านเช่า ย้ายไปหาที่อยู่ใหม่ เมื่อเธอแน่ใจว่าสามีไม่รับผิดชอบแน่แล้ว จนกระทั่ง
ท้องแก่ใกล้คลอด เธอจึงเดินทางไปหาญาติที่ต่างจังหวัด เพื่ออาศัยเขาอยู่และหางานทำ
เลี้ยงลูก แต่แล้วเธอก็ไม่พบญาติ เธอคลอดลูกโดยได้รับความช่วยเหลือจากนายแพทย์ที่ตำบล
นั้น เธอยกบุตรสาวให้เป็นบุตรบุญธรรมของนายแพทย์หนุ่มและภรรยา เพราะเขาทั้งสองคง
ให้ความสุขแก่ลูกได้มากกว่าตัวเธอ เฟลินกลับเข้ากรุงเทพฯ ตั้งต้นชีวิตใหม่เพียงลำพัง

กาโล เรื่อง เลือดในดิน สามารถรอดชีวิตจากการถูกตามล่า จากมือปืนของมารดา
ของสามี โดยที่สามีได้หนีไปต่างประเทศ ปลอญให้เธอรับเคราะห์กรรมเพียงลำพัง แต่เธอ
ก็รอดตายมาได้ เธอเลี้ยงดูลูกจนเติบโต และแต่งงานใหม่ในเวลาต่อมา

นวลจันทร์ เรื่องทะเลไม่เคยหลับ เมื่อสามีไม่รับผิดชอบกับลูกในท้องของเธอ เขา
หนีไปแต่งงานกับคนอื่น แต่เขาก็กังขาว่าจะส่งเสียลูกที่เกิดกับเขา ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่นวลจันทร์
ต้องการ เธอแกล้งเหยียบบันไดพลัดเพื่อไม่ให้แท้งลูก ซึ่งก็ประสบผลสำเร็จ นวลจันทร์ป่วย
อยู่ไม่นานก็ตายจากไป

ส่วน กฤษณา เรื่องนางสาวโพระตก เธอสู้สุดสั้ทั้งการเรียน ทั้งบิดามารดา
เกียรตินิยมชื่อเสียง หนีตามมาอยู่กับบรรณผู้เป็นสามี จนกระทั่งมีบุตรคนที่สอง เขาไม่เคยคิด
จะแต่งงานกับเธอ ซ้ำยังถูกเหยียดหยามประณามว่าเธอคบชู้ เขาไม่ส่งเสียเลี้ยงดูเธอและ
ลูก และคิดจะแต่งงานกับคนอื่น กฤษณาตัดสินใจออกหางานทำโดยได้รับความช่วยเหลือจาก
โพระตก เธอเลี้ยงดูลูกให้มีความสุขได้ โดยไม่ต้องพึ่งพอบรรณ ในที่สุดบรรณก็สำนึกได้ และ
กลับมาอยู่กับเธอ และยกย่องให้เกียรติรับเธอเป็นภรรยาอย่างเปิดเผย

ส่วน ปราง เรื่องไม่เคยมีใครรักกันจริง เธอหลงเสน่ห์คุณโอชายหนุ่มรูปงาม พุดจา
อ่อนหวาน เธอตกเป็นภรรยาของเขาด้วยความเต็มใจ เธอหลงใหลเชื่อฟังเขาทุกอย่างแม้แต่
การที่เขาบังคับให้เธอเป็นนางบำเรอของท่าน โดยที่เขาสร้างความฝันให้กับปรางว่าปรางและ
เขาจะได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีเงินทองมากมายในอนาคต หากปรางสามารถทำให้ท่าน
หลงใหลได้ คุณโอทำปรางท้องเพื่อให้ท่านเข้าใจว่าเป็นลูกของท่าน ท่านดีใจขึ้น เชื้อเชิญปราง
จำนวนมาก ปรางเริ่มเข้าใจและเคียดแค้นคุณโอที่เอาเธอมาล่อลวงเงินจากท่าน ซึ่งแสดงว่า
คุณโอไม่ได้รักเธอเลย เขารักตัวเอง รักเงิน เขาพยายามรีดไถเงินจากเธอ ปรางจึงคิดหัก
หลังคุณโอบ้าง

เมื่อท่านตาย ท่านได้ระบุในพินัยกรรมมอบทรัพย์สินส่วนหนึ่งให้แก่บุตรในครรภ์ของ
ปราง คุณโอดีใจอย่างออกนอกหน้า ปรางจึงรีดลูกออกและเดินไปจากชีวิตของเขาเพื่อตั้งต้น
ชีวิตใหม่

ชะตากรรมของตัวละครหญิงในฐานะนางบำเรอ มีความคล้ายคลึงกัน คือตกเป็น
ทาสกามารมณ์ของชาย จนกระทั่งตั้งครรภ์ เขาไม่สนใจและไม่รับผิดชอบ ตัวละครผู้หญิงบาง
ตัวอาจทนแค้นตามทางเลือกที่ผู้ชายกำหนดให้ บางตัวต้องแต่งงานกับชายอื่นทั้งที่เธอไม่ได้รัก
แต่เพื่อรักษาหน้าของสามี แต่บางตัวก็ไม่ปฏิบัติตามวิถีทางที่ผู้ชายเลือกให้ เธอหนีไปเลี้ยงดู
ลูกเอง ยกลูกให้คนอื่น และบางรายเคียดแค้นกลับมาฆ่าผู้ชายจนตายไป

ภรรยาในฐานะนางบำเรอเหล่านี้ เมื่อถูกทารุณกรรม จนไม่อาจทนทานได้ พวก
เธอก็ไม่ยินยอมอีกต่อไป พวกเธอหนีจากมาตั้งต้นชีวิตใหม่ ซึ่งบางตัวก็แต่งงานใหม่ บางตัว
ก็เลี้ยงดูลูกโดยลำพัง แต่ก็มีตัวละครบางตัว ได้แก่ บันดดา เรื่องข้องจิต และซิมอ้วน เรื่อง
ผัวเช่า ที่ยอมทนต่อการกระทำของสามี โดยไม่ยอมคืนรนต่อสู้ใด ๆ ตัวอย่างเช่น บันดดา

เรื่องข้อจิต

... ผู้หญิงยอมบราชัยเสมอ ในเมื่อหล่อนยอมตัวเป็นผู้หญิงระบบเก่าที่ฝังหัวมงายกับความเป็นทาส ไม่ใช่ทาสประเพณีที่ทาสเงินตรา แต่นัดดาเป็นทาสกามารมณ์ ทาสทุกชนิดรู้จักค่าเดียวคือ แพ้ไม่หยุดหย่อน แต่ทาสที่ปล่อยไม่ไปนั้น แพ้ตลอดกาล ... (สุวัณน์ วรติลก. 2518 ก : 381)

และซิมอวัน เรื่องผิวเข้า

... แม่ซิมณะ ก็เคยเป็นเมียเจ้าสัว ตั้งแต่อายุสิบสี่ พอเจ้าสัวทิ้งพ่อแม่ไปเรียนต่อปีนัง ภาษาอังกฤษมันถึงเก่ง เรียนจบออกมาได้ผิวฝรั่ง แล้วก็เลิกกันอีก กลับมาได้ผิวเงือกอีกเพื่อนของเจ้าสัว... ทั้ง ๆ มีผิวแล้วยังแอบไปค้างกับเจ้าสัวบ่อย ๆ มันถึงยอมเป็นทาสเจ้าสัวไปตลอดชีวิต ... (สุวัณน์ วรติลก. 2515 ง : 199)

ภาพลักษณ์ของภรรยาในฐานะนางบำเรอ จำนวน 22 ตัวนี้ ส่วนใหญ่เป็นตัวละครที่มีการศึกษาน้อย ประกอบอาชีพ และมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ แต่บางตัวก็มีการศึกษาสูง และบางตัวก็มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง แต่ตัวละคร ทั้ง 22 ตัว ก็ตกเป็นนางบำเรอของชาย ถูกกดขี่ข่ม วางอำนาจ เพราะตัวละครไร้เดียงสา อ่อนต่อโลก เชื่อคนง่าย จึงตกเป็นเหยื่อของชายที่หวังในตัวเธอและไม่คิดจะจริงจังกับเธอ เขาใช้เสน่ห์หล่อหลอมจนพวกเธอหลงเชื่อและยินยอมเขา อันมีสาเหตุของพฤติกรรมมาจากถูกบังคับในเบื้องต้น และก็ปล่อยเลยตามเลย ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ที่พวกเธอหวังจะได้รับโดยการอนุเคราะห์จากชายและความรัก ความใคร่ เป็นอำนาจฝ่ายต่ำที่ทำให้พวกเธอตกเป็นทาสของเขา

ภาพลักษณ์ของนางบำเรอ เมื่อผิดหวังจากชายเพราะเขาแสดงความเห็นแก่ตัวเหยียดหยามและไม่รับผิดชอบ ตัวละครหญิงส่วนใหญ่ถึงสภาพของนางบำเรอ และมาตั้งต้นชีวิตใหม่ แต่ก็มีบ้างในส่วนน้อยที่ยังยินยอมตกเป็นนางบำเรอของชายต่อไป

1.3 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะธิดา ครอบครัวเป็นสถาบันย่อยสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญสูงสุดในสังคมเพราะครอบครัวเป็นสถาบันที่ผลิตสมาชิกให้แก่สังคม โดยที่ครอบครัวจะเป็นแหล่งแรกที่ทำให้การอบรมบ่มเพาะนิสัย สร้างเสริมประสบการณ์ทางความรู้ ความคิดในด้านต่าง ๆ แก่เด็ก และครอบครัวยังต้องมีหน้าที่ให้ความรัก ความอบอุ่น และความผูกพัน จนเด็กเจริญวัยขึ้นเป็นสมาชิกที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมต่อไป

ลักษณะและพฤติกรรมของเด็กที่มีต่อสังคมนั้น ตามทฤษฎีทางจิตวิทยาให้เหตุผลว่าต้องขึ้นอยู่กับพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แก่ ลักษณะรูปร่างหน้าตาและพฤติกรรมของบิดามารดาที่จะถ่ายทอดให้แก่เด็ก รวมไปถึงการเรียนรู้ขนบธรรมเนียม ค่านิยมของสังคมที่ควรประพฤติ ปฏิบัติ

ในสถาบันครอบครัว มักกำหนดให้มารดาเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ซึ่งผู้วิจัยได้กล่าวไปแล้ว ในการวิเคราะห์ภาพลักษณ์มารดาในนวนิยาย จำนวน 36 เรื่องของ สุวัฒน์ วรดิลก ในที่นี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงภาพลักษณ์ของธิดาที่มีต่อบิดามารดา อันจะทำให้ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในครอบครัวมีความสมบูรณ์ขึ้น

ภาพลักษณ์ผู้หญิงในฐานะธิดา จากนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก จำนวน 36 เรื่อง ปรากฏตัวละครผู้หญิงในฐานะธิดา จำนวน 74 ตัว ซึ่งสามารถจำแนกภาพลักษณ์ของธิดาได้ 2 ประเภท

1.3.1 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะธิดาในโอวาท

1.3.2 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะธิดาที่มีสิทธิเสรีภาพในตนเอง

1.3.1 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะธิดาในโอวาท ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะธิดาในโอวาท หมายถึง ลักษณะและพฤติกรรมของผู้หญิงในฐานะธิดาที่แสดงออกถึงลักษณะและพฤติกรรมที่ไม่ขัดแย้งต่อค่านิยมของสังคม ซึ่งได้แก่ การอยู่ในโอวาทของบิดามารดา เชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดา ความกตัญญูรู้คุณ ไม่ทำให้บิดามารดาเสียใจ ไม่โต้เถียง ขยันหมั่นเพียร ช่วยเหลือกิจการ สร้างความภาคภูมิใจให้แก่บิดามารดา จากการศึกษา นวนิยายของ สุวัฒน์ วรดิลก จำนวน 36 เรื่อง ปรากฏภาพลักษณ์ผู้หญิงในฐานะธิดาอันพึงประสงค์ จำนวน 45 ตัว ดังจำแนกลักษณะตามตารางต่อไปนี้

ตาราง 11 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะธิดาในโอวาท

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
นางไพร	คณิงนิจ	18-20	ชาวสวน	มัธยมปลาย	ต่ำ	แบบชาวชนบททั่วไป	ออรชรอ้อนแอ้น ล้านแขนกลมกลิ้ง คอระหง ปากสวย มีไฟดาใต้ตาข้างซ้าย ขนตาองอน ผมหดาสสวย มือสวย ผิวบางขาว
ห้องจิต	ห้องจิต	15-20	นักเรียน	ปริญญาตรี	ต่ำ	แบบวัยรุ่นในสังคมเมือง	ผิวคล้ำแต่เนียนสวย ดูคมขำ คอระหง รูปร่างเล็ก บางกระทัดรัด
นางสาวโพระดก	โพระดก	17	นักเรียน	มัธยมปลาย	สูง	แบบวัยรุ่นในสังคมเมือง	ผิวคล้ำ ฟันสวย ดูคมขำ คิ้วเข้ม จมูกแหลมงดงาม รับกับใบหน้า สมส่วน ปากบาง รูปร่างดี อุ่มเอิบ

ตาราง 11 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
นางสาว อบเชย	สายสมร	17	เจ้าของกิจการ	มัธยมปลาย	สูง	แบบวัยรุ่นในสังคมเมือง	ท้วม ผิวคล้ำ
	ลักษมี	22	-	ปริญญาตรี	สูง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	หน้าตาสวยมาก ผิวพรรณผุดผ่อง
	ปรีศนี	19-20	นักเรียน	ปริญญาตรี	สูง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	รูปร่างประเปรียว โปร่งบาง ผิวพรรณผุดผ่อง นัยน์ตาแขก
	เยาวภา	20	ค้าขาย	มัธยมต้น	สูง	เรียบง่ายตามแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	รูปร่างเล็กบาง กะทัดรัด ผิวขาว
ลมหนาว	แพรว	16	นักเรียน	มัธยมปลาย (ไม่จบ)	สูง	ตามแบบวัยรุ่นในสังคมเมือง	หน้าตาสวยมาก ผิวขาว
	สีดา	15	ค้าขาย ชาวไร่	มัธยมต้น	ปานกลาง	ตามแบบวัยรุ่นในสังคมเมือง	รูปร่างดี ดูแข็งแรง

ตาราง 11 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
น้ำฝน	น้ำฝน	17-21	แพทย์	ปริญญาตรี	สูง	ตามแบบวัยรุ่นในสังคมเมือง	รูปร่างหน้าตาสวย
ไม่เคยมีใครรักฉันจริง	ปราง	15-20 เศษ	นักเรียนช่างตัดเสื้อ	มัธยมปลาย	ต่ำ	ตามแบบวัยรุ่นในสังคมเมือง	สวยมาก รูปร่างดี
ลูกชู้	เหมียว	15-20 เศษ	นักศึกษา	กำลังศึกษา ระดับ ปริญญาตรี	สูง	ตามแบบวัยรุ่นในสังคมเมือง	ตากลมโต คิ้วเข้ม ขนตาอนงาม รูปร่างบอบบาง ผิวคล้ำ
เจ้าสาวคืนเดียว	บุษบา	18-20	ค้าขาย	อนุปริญญา	สูง	ตามแบบวัยรุ่นในสังคมเมือง	รูปร่างเล็ก ประเปรี้ยว ผิวขาว ผุดผ่อง หน้าตาตมมีเสน่ห์ น่ารัก บุคลิก สะกดตา

ตาราง 11 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
เจ้าสาวคืนเดียว	จินตหรา	22	เลขานุการ	อนุปริญญา หลักสูตร เลขาคจาก อังกฤษ	ปานกลาง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงใน สังคมเมือง	ผิวคล้ำ แต่เนียนนุ่ม ปากสวย ฟันขาว สะอาด
มงกุฎรัก	ประอร	17	นักศึกษา	ปริญญาตรี	ปานกลาง	ตามแบบ วัยรุ่นใน สังคมเมือง	หน้าตาสวย รูปร่าง งดงาม ตามค ชนตาองน จมูก เขีคขึ้น ปากรูปรนุ คิ้วสวย ฟันสวย มีลักยิ้มตรงคาง คองงามระหง
ทะเลไม่ เคยหลับ	เนตรนา	19	ค้าขาย	ปริญญาตรี ปี 2	ปานกลาง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงใน สังคมเมือง	รูปร่างโปร่งบาง หน้าตาไม่สวยนัก บุคลิกดี สง่า ผิวพรรณผ่องใส ดวงตาโตตาขลิบ

ตาราง 11 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
	มัทนา	22	เลขานุการ	อนุปริญญา	ปานกลาง	เรียบง่ายแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	รูปร่างกะทัดรัด ปราดเปรียว หน้าตาพอควร ดูคมคาย ยิ้มมีเสน่ห์ สวมแว่น
	งอบ	16- 17	-	ประถมศึกษา	ปานกลาง	แบบวัยรุ่นใน สังคมเมือง	หน้าตาหมดจด หน้าปากโทนกนูน มาก นัยน์ตาคม
ผัวเช่า	รัตมณี	17	พนักงาน บริษัท	มัธยมปลาย	สูง-ต่ำ	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	รูปร่างหน้าตาสวย ทันสมัย ดูมีเสน่ห์มาก
เมียเพื่อน	นุตา	18	นักเรียน	อาชีวะระดับ มัธยมปลาย	ต่ำ	เรียบง่ายแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	หน้าตาคมชัด ผมสั้นบอบบาง อกเล็ก ตาตู่หวานเศร้า ค่อนข้างโต

ตาราง 11 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
เมียเพื่อน	สุมาลัย	17-18	นักศึกษา	ปริญญาตรี ปี 2	ปานกลาง	แบบวัยรุ่นในสังคมเมือง	ผิวดำ หน้าตาแจ่ม สวยตาโต มีแววชุกช่น พันธุ์เล็ก ๆ
	บุญปลูก	17	ชาวสวน	ประถมศึกษา	ต่ำ	แบบชาวชนบททั่วไป	รูปร่างเล็ก าบหน้าหมดจด ตากลมโตสูกใส ชื่อเหมือนลูกกวาด มีลักยิ้ม พันธุ์เล็ก ชาวสะอาด
	ส้มเกลี้ยง	17	นักเรียน	มัธยมปลาย	สูง	แบบวัยรุ่นในสังคมเมือง	ผิวดำเนียน นิ้วมือสวย
เมีย นมเบอร์ลี	บุษกร	21	นักศึกษา	ปริญญาตรี	ต่ำ	เรียบร้อยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	รูปร่างโปร่งบาง ค่อนข้างสูง ผิวดำเล็กน้อย ดวงตากลมโต มีแววเศร้า

ตาราง 11 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ป่าทรายทอง	มาณวิกา	20	ค้าขาย	มัธยมต้น	สูง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	ขนตาองงาม คิ้วดกดำ หน้าตาสวย
	ทองสร้อย	17	ชาวสวน	มัธยมต้น	ต่ำ	แบบชาวชนบททั่วไป	น้องสวย รูปร่างดี
ล้นฟ้า	พร	16	ค้าขาย	ประถมศึกษา	ต่ำ	แบบชาวชนบททั่วไป	ผิวคล้ำ คุ่มขำ รูปร่าง อรชร กะทัดรัด น้องสวย
	ปติมา	25	ค้าขาย เลขานุการ	เลขานุการ จากอังกฤษ	สูง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	ไม่ค่อยสวย มีเสน่ห์

ตาราง 11 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
พ่อข้าฯ เพ็งจะยิ้ม	ตึก	18	นักเรียน	อนุปริญญา โรงเรียน พาณิชย์การ การบัญชี	ปานกลาง	แบบวัยรุ่นใน สังคมเมือง	สวยพอควร
เลียดพเนจร	ก้อนทอง	16- 20	ครู	มัธยมปลาย	สูง	แบบวัยรุ่นใน สังคมเมือง	ผิวคล้ำ ดูคมขำ รูปร่างดี
	สวย	16- 17	สาวไร่	ประถมศึกษา	ต่ำ	แบบชาว ชนบท	ผิวคล้ำ ฟันขาว
	ใบไม้	16	สาวไร่	ประถมศึกษา	สูง	แบบวัยรุ่น ทั่วไป	หน้าตาสวย ผิวพรรณดี
เลียดในดิน	ตรีทิพย์	22	นักศึกษา นักเขียน นักแปล ครู	ปริญญาตรี	สูง	แบบวัยรุ่น ทั่วไป	หน้าตา เก๋เลี้ยงเงลา ผมสั้น

ตาราง 11 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ขอจากน วันตาย	ปัทมา	20	ครู นักแปล	ปริญญาตรี	สูง	เรียบร้อยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	หน้าตาสวย บุคลิกดี
	มยุรา	16- 17	นางรำ	ประถมศึกษา	ต่ำ	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	หน้าตาสวย ผิวคล้ำ ตาคม จมูกเขี่ยเล็กน้อย ริมฝีปากหนา มีลิ้นยืม
	วารุณี	22	พนักงาน ธนาคาร (ประจำ สัมพันธ์)	ปริญญาตรี	ปานกลาง	ทันสมัย ค่อนข้าง หล่อแหลม	หน้าตาน่ารัก เก๋ ดุมีเสน่ห์ ไม่ใช่คนสวยงามนัก
	อรุณรุ่ง	22- 23	ครู	ปริญญาตรี	ปานกลาง	เรียบร้อยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	สวย เรียบร้อย มีสง่า รูปร่างดี ยิ้มสวย

ตาราง 11 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
คามาล	ภารดี	20 เศษ	-	มัธยมปลาย	สูง	สำหรับแบบชาวอินเดีย	สวย
เพลงรักดอกไม้นาน	นภาลย์	17	นักเรียน นักเรียนครู	มัธยมปลาย	สูง-ต่ำ	แบบวัยรุ่นทั่วไป	หน้าตาสวย รูปร่างดี
	ละม่อม	18- 19	-	-	สูง	ลำสมัย ใช้ผ้ายก ผ้าแถบ	ผิวขาว สวย รูปร่างบอบบาง นัยน์ตาคม
เวลาที่เหลืออยู่	สุดา	18	นักเรียน ค้าขาย	รร. การเรือน (มัธยมปลาย)	ปานกลาง	แบบวัยรุ่นทั่วไป	ไม่สวย แต่หน้าตา หมดจดรอยยิ้ม แจ่มใส เรือนร่าง ออร์ชร อ่อนแอ้น ผิวขาวสะอาด ชาสวย

ตาราง 11 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทาง เศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่าง หน้าตา
ผู้หญิงใน แว่นดำ	วิสาखा	25	ธุรกิจ ส่วนตัว	ปริญญาตรี	สูง	ทันสมัยแบบผู้หญิง ในวังคมเมือง	สวยมาก แว่นตา คมหวาน รูปร่าง ประเปรี้ยว สง่างาม ได้สัดส่วน สูง
	เทราปตี	25	-	มัธยมปลาย	สูง	สำหรับแบบ ชาวอินเดีย	สวย แว่นตาเศร้า ช่างคิด มีไฟที่ดวง
อังสนา หย่าผัว	อังสนา	20 เศษ	พนักงาน บริษัท	ปริญญาตรี	สูง	เรียบร้อยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	ไม่สวย ผิวคล้ำ รูปร่างและสุขภาพดี
แผ่นดิน ของเขา	ปวีณา	17	พนักงาน ธนาคาร	มัธยมปลาย	สูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	ไม่สวยนัก ผิวพรรณเกลี้ยง เกลา

รวม 45 ตัว

*จากการสันนิษฐานของผู้วิจัย โดยอาศัยข้อมูล จากพฤติกรรมของตัวละครที่ผู้เขียน
กำหนดไว้ในเรื่อง

ภาพลักษณ์ผู้หญิงในฐานะธิดาในโอวาท จำนวน 45 ตัว ปรากฏว่า มีช่วงอายุระหว่าง 15-25 ปี ซึ่งเป็นตัวละครซึ่งอยู่ในวัยสาว ตัวละครกำลังมีหน้าที่เรียนและทำงาน ไม่พบบทบาทธิดาในโอวาท ในตัวละครที่สมรสแล้ว หากแต่ปรากฏลักษณะและพฤติกรรมของตัวละครในฐานะธิดาอันชัดเจนก่อนการสมรสและแยกครอบครัวไป เมื่อตัวละครสมรสและแยกครอบครัวแล้ว ตัวละครจะลดบทบาทของธิดาลงไป โดยเพิ่มบทบาทของภรรยาเข้ามาแทนที่

การศึกษาของตัวละครผู้หญิงจำนวน 45 ตัวนี้ ปรากฏว่า ตัวละครผู้หญิงในฐานะธิดาในโอวาท มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนเพียง 6 ตัว ระดับมัธยมศึกษาจำนวน 18 ตัว และระดับอนุปริญา จนถึงปริญาตรี จำนวนถึง 20 ตัว และมีตัวละครเพียงตัวเดียวที่ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน คือ ละม่อม เรื่องเพลงรักดอกไม้งาม

การประกอบอาชีพของตัวละครนั้นมักเป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากกิจการเดิมของครอบครัว และบรรดาตัวละครเหล่านี้ก็มาดำเนินกิจการต่อจากบิดามารดา อันได้แก่ อาชีพค้าขาย ตั้งแต่กิจการขนาดเล็ก เช่น ค้าขายผลไม้ในตลาด ขายกาแฟริมทาง ขายกล้วยเดี่ยวที่ตึกแถว และค้าขายพืชไร่ในสวน เป็นต้น จนถึงระดับกิจการขนาดใหญ่ เช่น มีซูเปอร์มาร์เก็ต หรือร้านขายของชำขนาดใหญ่ ดังนั้นการศึกษาของตัวละครที่มีอาชีพค้าขายจึงปรากฏในทั้ง 3 ระดับ คือ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและระดับปริญาตรี

นอกจากนี้ ยังมีตัวละครที่ประกอบอาชีพตามการศึกษาที่ตนได้สำเร็จมา ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับอนุปริญา และ ปริญาตรี ได้แก่ อาชีพแพทย์ ครู พนักงานบริษัทต่าง ๆ ในตำแหน่งพนักงานบัญชี เลขานุการ และประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

ส่วนตัวละครที่ไม่ได้ประกอบอาชีพนั้น ปรากฏว่า ตัวละครกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาและปริญาตรี และมีอีกส่วนหนึ่งที่สำเร็จการศึกษาแล้วแต่ก็ไม่ประกอบอาชีพ

ฐานะทางเศรษฐกิจของตัวละครขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของบิดามารดา เพราะตัวละครยังคงต้องพึ่งพิงบิดามารดาอยู่ แม้ว่าตัวละครบางตัวจะประกอบอาชีพที่สามารถหารายได้ให้มาก เช่น แพทย์ แต่ก็ก็เป็นเพียงการเริ่มต้นทำงานเท่านั้น ยังไม่แสดงถึงผลทางฐานะที่มาจากการประกอบอาชีพของตัวละครเอง

การแต่งกายของตัวละครจำนวน 45 ตัวนี้ เป็นทิศทางเดียวกัน คือ เป็นตัวละครที่แต่งกายเรียบร้อย รัดกุม เหมาะสมกับกาลเทศะ รวมทั้งตัวละครโดยทั่วไปมีลักษณะรูปร่าง

หน้าตางดงาม จึงทำให้การแต่งกายดูเหมาะสมจะงดงามตามไปด้วย ไม่ว่าจะสวมใส่ผ้าถุง กระโปรง หรือกางเกง ตามแบบชาวชนบท หรือ แบบผู้หญิงในสังคมเมือง ก็ดูเข้ากันได้ดีกับ อายุ และลักษณะรูปร่าง หน้าตา อันช่วยเสริมบุคลิกของตัวละครให้เด่นขึ้น

ภาพลักษณ์ผู้หญิงในฐานะธิดาในโอวาทนี้ มีสาเหตุของพฤติกรรมมาจาก

ค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ธิดาได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เยาว์วัย จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของจิตสำนึก ตัวละครทั้ง 45 ตัว ได้ดำเนินรอยตามวิถีของค่านิยมและ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สังคมกำหนดเอาไว้ อันได้แก่ การอยู่ในโอวาทของบิดามารดา เชื่อฟังคำสั่งสอน กตัญญูต่อบิดามารดา ให้ความเคารพนบนอบไม่โต้เถียง หรือทำให้บิดา มารดาช่นเคืองใจ ตัวอย่าง เช่น ภารดี เรื่องความอล เธอถูกคลุมถุงชนให้แต่งงานกับราม ผู้ชายที่เธอไม่เคยรู้จัก และเธอก็จำต้องยอม ดังคำบรรยายว่า

... เธอไม่มีทางที่จะคัดค้านหรือหลีกเลี่ยง ชีวิตของภารดีได้รับการอบรมสั่งสอน มาแต่เล็กแต่น้อยในกรอบของขนบธรรมเนียมประเพณี อำนาจต่าง ๆ เข้ามาพัน- หนาการเธอไว้อย่างดีไม่หลุด มีทั้งอำนาจพระผู้เป็นเจ้า อำนาจศักดิ์ตระกูล อำนาจพ่อ แม่ผู้ก่อกำเนิด ... เป็นสิ่งที่เธอต้องก้มหัวลงยอมจำนน ...

(สุวัฒน์ วรดิลก. 2521 ก : 316)

หรือ อังสนา เรื่องอังสนาหย่าผัว เธอถูกกำหนดวิถีชีวิต ตั้งแต่ในวัยเด็ก เธอไม่มีสิทธิเลือกสิ่งใดให้กับความต้องการของตัวเองเลย ไม่ว่าจะเป็นของเล่นหรือการเรียนเธอ ขาดสิทธิเสรีภาพ ต้องยอมประพฤติตามที่มารดาต้องการมาโดยตลอด เธอกลัวเกรงมารดา มากจนกลายเป็นคนพูดติดอ่าง กระทั่งเติบโตจนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นนักกีฬา ของสถาบัน มีอาชีพที่สามารถพึ่งตัวเองได้ เธอก็ยังคงให้ความเคารพ กลัวเกรงมารดาตาม ค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมมาโดยตลอด และเธอก็ต้องแต่งงานกับเทวัญ ชายที่มารดาพึงใจ

ละม่อม เรื่องเพลงรักดอกไม้บาน ก็เช่นเดียวกัน เธอถูกอบรมสั่งสอนให้อยู่ใน กรอบขนบธรรมเนียมประเพณี ตามความต้องการของบิดาตั้งแต่เยาว์วัยโดยไม่มีสิทธิคัดค้าน

ละเมิดกฎ หรือไม่ปฏิบัติตาม ดังคำกล่าวของบุตรชายว่า

... แม่ไม่เคยรู้จักกระเปาะง ไม่เคยไปโรงเรียน คุณตาหุงแหน จ้างครู มาสอนหนังสือที่บ้าน ให้แม่ห่มผ้าแถบหรือสบง นุ่งผ้าลายบ้าง ผ้าพื้นโจงกระเบนบ้าง แม่แต่ผม... ทรงดอกกระทุ่ม ตั้งแต่สาว ๆ ... ตาเลี้ยงแม่มาด้วยความสันทัดว่าแม่เป็นขี้ผึ้งก้อนหนึ่ง สุดแต่แต่คุณตาจะเอามาหลนไฟแล้วปั้นเป็นรูปร่างต่าง ๆ ตามใจชอบของท่าน และแม่ก็ดูเต็มอกเต็มใจรับสภาพขี้ผึ้งเอาไว้เสียด้วย เพราะไม่มีคำขวัญอะไรที่จะชวนให้เชื่อถือปฏิบัติตามสำหรับผู้หญิงสังคมเก่าเท่ากับคำขวัญที่ว่าเกิดเป็นคนต้องกตัญญูทวดที่ต่อบิดามารดาไปจนกว่าชีวิตจะหาไม่ ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2522 จ : 164-165)

วารุณี เรื่องติ๊กฝรั่ง ก็เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่มีความกตัญญูต่อบิดามารดา เธอต้องดิ้นรนต่อสู้ทุกอย่างเพื่อชีวิตที่ดีขึ้นของครอบครัว เธอยอมตกเป็นภรรยาของเศรษฐีก่อนการแต่งงานเพื่อผูกมัดเขาเอาไว้ ยอมให้สามีมีภรรยาน้อย เพื่อแลกกับเงินส่วนหนึ่งที่สามีทดแทน เธอ วารุณีนำเงินไปให้บิดามารดา ส่งเสียพี่น้องอีก 3 คน ได้เรียนโรงเรียนที่ดี และทำให้ความเป็นอยู่ที่สุขสบายขึ้นแก่ครอบครัวของเธอ ทั้ง ๆ ที่วารุณีสามารถละทิ้งหน้าที่อันนี้หนีเอาตัวรอดไปใช้ชีวิตอย่างสุขสบายกับเศรษฐีชาวบั๊กซ์ได้ เธอกลับไม่ทำ เธอยังคงอยู่บ้านดูแลบิดามารดา และน้อง ๆ และในวันหยุด เธอจึงจะเดินทางไปหาสามีที่ภาคใต้ กระทั่งเธอหย่าขาดจากสามี เธอยังเรียกร้องเอาเงินส่วนหนึ่งและยกลูกของเธอให้แก่สามี เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในครอบครัวของเธอเอง

นอกจากนี้ตัวละครตัวอื่น ๆ ในกลุ่มนี้ ก็มีความกตัญญู อยู่ในโอวาทของบิดามารดา ตามค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณี ที่สืบทอดมาเช่นเดียวกันไม่ว่าตัวละครจะด้วยการศึกษาหรือมีการศึกษาสูง ประกอบอาชีพหรือไม่ประกอบอาชีพก็ตามและไม่ว่าจะมีฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง หรือสูง ภาพลักษณ์ผู้หญิงในฐานะธิดาก็ยังคงปรากฏในลักษณะที่ดีตามค่านิยมของสังคม จนเป็นที่ยกย่องสรรเสริญในลักษณะและพฤติกรรมของธิดาดังกล่าว นามานซึ่งความภาคภูมิใจของบิดามารดา เช่น มีกิริยามารยาทเรียบร้อย มีความอดุสสาเห ขยันหมั่น

เพียรทั้งในด้านการศึกษา และการประกอบอาชีพ สามารถดำเนินกิจการแทนบิดามารดาได้ มีความกตัญญูรู้คุณส่งเสียบิดามารดา ให้ได้รับความสุข ความสบาย แม้ว่าตัวละครบางตัวถึงกับต้องขายตัว เพื่อรักษาสถานการณ์ทางการเงินในครอบครัว และรักษาชื่อเสียงหน้าตาของบิดา มารดาเอาไว้ ได้แก่ รัตมณี เรื่องผู้เช่า จินตหรา เรื่องเจ้าสาวคืนเดียว นุดา และ เรื่องเมียเพื่อน บัทยา เรื่องขอจางวันตาย และมยุรา เรื่องตึกฝรั่ง

นุดา เรื่องเมียเพื่อน เธอยอมเป็นโสเภณีขณะที่กำลังศึกษาอยู่ที่โรงเรียนอาชีวะแห่งหนึ่ง เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในครอบครัวและส่งเสียน้องซึ่งกำลังศึกษาอยู่ เพราะบิดามารดาไม่สามารถมีรายได้พอเพียงกับรายจ่ายในแต่ละวัน ด้วยความกตัญญูต่อบิดามารดา นุดาไม่มีหนทางไหนที่จะหาเงินได้มากพอเท่ากับอาชีพโสเภณี และยอมจากเป็นภรรยาของเศรษฐีคนหนึ่ง ที่รับเลี้ยงดูเธอและครอบครัวต่อมา

ส่วนรัตมณี จินตหรา สุมลีย์ และมยุรา พวกเธอยอมตกเป็นภรรยาของเศรษฐีเพื่อนำเงินมาช่วยเหลือสถานการณ์ในครอบครัวที่กำลังขัดสน

บัทยา เรื่องขอจางวันตาย แม้ว่าบิดามารดาของเธอจะถึงแก่กรรมไปหมดแล้ว เธอก็ยังคงผูกพันกับครอบครัวเดิมอย่างเหนียวแน่น เธอยังคงกตัญญู ยึดหลักคำสั่งสอนของบิดามารดา และยอมแต่งงานกับรัฐ ทั้ง ๆ ที่เธอมีคนรักอยู่แล้ว เพื่อรักษากันของบิดามารดาไว้ เพราะรู้ว่าบิดามารดารักบ้านหลังนี้มาก เธอจึงต้องพยายามเก็บรักษาไว้ให้ได้โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของตนเองเลย

ปราง เรื่องไม่เคยมีใครรักฉันจริง ก็เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่มีความกตัญญูต่อบิดามารดา แม้เธอจะรู้ว่ามารดาไม่ได้รักเธอเลยเลย มารดาทำทุกอย่างเพื่อตัวของเธอเอง ปรางถูกพ่อเลี้ยงข่มขืน มารดากลับให้เธอแต่งงานกับพ่อเลี้ยงเพื่อนำเงินมารักษามารดา ปรางล่องลอยจนได้เงินมาและหนีไปเสีย ครั้นเธอมีอาชีพสามารถเลี้ยงตัวได้ เธอก็รับมารดามาอยู่ด้วย เพราะความกตัญญูแต่มารดากลับพาผู้ช่วยมานอนค้างที่บ้าน และยกยอกเงินของลูกค้าไป แม้ว่ามารดาประพฤติดินให้ปรางอับอายเพียงไร ปรางก็ยังรักเคารพมารดาอยู่เช่นนั้น ในที่สุดมารดาก็ถูกจับในคดีที่เป็นแม่เล้าล่อลวงเด็กมาขายในช่อง ปรางได้จ้างทนายความมาช่วยเหลือมารดา แต่มารดากลับดุด่าและไม่นับว่าเธอเป็นลูก เพราะโกรธที่ปรางห้ามไม่ให้มารดาพาผู้ช่วยมาค้างที่บ้านในครั้งก่อน ปรางอดทนและเฝ้ารอเพื่อรับมารดามาเลี้ยงดูในฐานะธิดาที่

ต้องมีความกตัญญูเคารพต่อบิดามารดาบังเกิดเกล้าต่อไป

ภาพลักษณ์ผู้หญิงในฐานะธิดาในโอวาท จำนวน 45 ตัว นี้ ส่วนใหญ่เป็นตัวละครที่ยังไม่ได้สมรส หรือหากสมรสแล้วยังคงอาศัยอยู่กับบิดามารดา ตัวละครส่วนมากมีการศึกษาสูง และประกอบอาชีพ ซึ่งก็มักจะเป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากกิจการของบิดามารดา

ตัวละครจะได้รับการอบรมเลี้ยงดู และปลูกฝังค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมตั้งแต่เยาว์วัย ที่ว่าบุตรธิดาต้องเคารพบนอบต่อบิดามารดา มีความกตัญญูอยู่ในโอวาท ไม่ได้เกี่ยง หรือทำให้บิดามารดาชุ่นเคืองใจ ตัวละครในกลุ่มนี้จึงมีลักษณะและพฤติกรรมที่คล้อยตามความคิดเห็นของบิดามารดาในทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษา อาชีพ แม้กระทั่งการเลือกคู่ครอง ตัวละครมอบสิทธิขาดในการดำเนินชีวิตของตัวเธอแก่บิดามารดา ที่จะเป็นผู้ชี้ทางทิศทางการให้แก่วางเธอ แม้ว่าบางครั้งบิดามารดาอาจประพฤติดื้อตอ กฎเกณฑ์ของสังคมไปบ้าง ธิดาก็ไม่อาจแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ความประพฤติดื้อของบิดามารดาได้

ตัวละครจะสำนึกถึงความต้องการของบิดามารดา มากกว่าความต้องการของตนเอง กระทั่งยอมขายตนเอง เพื่อแลกกับฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของครอบครัว ทั้งนี้ก็เพราะคำว่าลูกกตัญญู ที่ธิดาพึงมีต่อบิดามารดาบังเกิดเกล้า ตามค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม

1.3.2 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะธิดาที่มีสิทธิเสรีภาพในตนเอง ภาพลักษณ์

ผู้หญิงในฐานะธิดาที่มีสิทธิเสรีภาพในตนเอง หมายถึง ลักษณะและพฤติกรรมของผู้หญิงในฐานะธิดาที่แสดงออกถึง ลักษณะและพฤติกรรมที่ขัดแย้งต่อค่านิยมของสังคม ซึ่งได้แก่ การไม่ประพฤติอยู่ในโอวาทของบิดามารดา ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอน ชอบโต้เถียง มีเสรีภาพที่จะคิดหรือกระทำการใด ๆ โดยไม่ต้องขออนุญาต หรือขอคำปรึกษาจากบิดามารดาเสียก่อน และประพฤติดื้อนอกกรอบของสังคม มีผลให้บิดามารดาต้องอับอายและเสียใจ จากการศึกษานวนิยายของสุวัณน์ วรดิกล จำนวน 36 เรื่อง ปรากฏภาพลักษณ์ผู้หญิงในฐานะธิดาที่มีสิทธิเสรีภาพในตนเอง จำนวน 29 ตัว ดังจำแนกลักษณะตามตารางต่อไปนี้

ตาราง 12 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะธิดาที่มีสิทธิเสรีภาพในตนเอง

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ชีวิตใหม่	รวง	16	-	ประถมศึกษา	ต่ำ	แบบชาวชนบท ทั่วไ	คิ้วเข้ม ตาคม รูปร่างอวบอึด เปล่งปลั่ง สุขุม ผิวคล้ำ
ข้อจิต	บัณฑิตา	20	-	มัธยมปลาย	สูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	หน้าตาสวย ผิวขาว ผุดผ่อง
ลมหนาว	ช่อเพชร	17	นักเรียน	มัธยมปลาย	สูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	สวย
ลูกชู้	แอ้ว	20	นักศึกษา	ปริญญาตรี (ไม่จบ)	สูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	รูปร่างบอบบาง อกสวย
	อิด	17	นักเรียน	มัธยมปลาย	สูง	แบบวัยรุ่นทั่วไ	รูปร่างอวบอึด อกใหญ่ สะโพกผาย

ตาราง 12 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ทะเลไม่เคยหลับ	นวลจันทร์	18	ค้าขาย	มัธยมปลาย	ปานกลางกลาง	แบบวัยรุ่นทั่วไป	บอบบาง ไม่สวยนัก*
	น้อย	15	นักเรียน	มัธยมปลาย	ต่ำ	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	หน้าตาดู กระจุ้มกระจุ้ม
	หน้อย	17	นักเรียน	มัธยมปลาย	ต่ำ	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	หน้าตาสวยมาก ผิวพรรณ เปล่งปลั่ง ผุดผาด
เมียเพื่อน	อ้อน	16- 17	ค้าขาย	ประถมศึกษา	ต่ำ	แบบวัยรุ่นทั่วไป	ชาสวย ตาโต ตาขลิบ ขนตา งอน คิ้วเข้ม
เมีย หม่อมเบอร์สี่	นราวดี	20	พนักงาน ธนาคาร นักแปล	มัธยมปลาย	ปานกลาง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	รูปร่างเล็กบาง ปราดเปรียว และได้สัดส่วน ดวงตาสีน้ำตาล เข้มสกุส

ตาราง 12 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
	นราวดี (ต่อ)						ปากและฟันสวย ผิวขาว มีสีวุ้น ประปรายบาง ๆ ที่ข้างแก้ม
	บงกช	20	ข้าราชการ (ชั้นตรี)	ปริญญาตรี	ปานกลาง	เรียบง่ายแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	ผิวคล้ำ รูปร่าง โปร่งบาง*
ล้นฟ้า	คุณผู้หญิง	17	-	มัธยมปลาย	สูง	ทะมัดทะแมง คล้ายชาย	ผิวพรรณ สะอาด
พิราบแดง พิราบเมิน	ไท่เยียน	19- 20 เศษ	นักศึกษา	ปริญญาตรี (ไม่จบ)	ปานกลาง	แบบผู้หญิงใน สังคมเมือง	ฟันขาวสะอาด ปากสีชมพู สายตาคมหวาน สุกใส
แผ่นดิน เดียวกัน	เจนจิต	17- เศษ	นักศึกษา ครู	ปริญญาตรี	สูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคม เมือง	หน้าตาสวย ดวงตาสวย ยิ้มมีเสน่ห์

ตาราง 12 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
เลือดในดิน	กาหลง	18	ค้าขาย	มัธยมต้น	ต่ำ	แบบชาวชนบท ท้วม ผ้าแถบ	คมชา ผิวสองสี ไม่ขาวไม่ดำ ตาคม คิ้วเข้ม ขนตาอง ฟันขาว มีลักยิ้ม ที่แก้ม
	พเยาว์	25	พนักงานบริษัท	อนุปริญญา	สูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคมเมือง	หน้าตาสวยพอ สมควร รูปร่าง ระหง ปากบาง สวย ฟันขาว
เลือดพเนจร	เชาว์เลิศ	21	นักศึกษา	ปริญญาตรี	สูง	ทันสมัยแบบ ผู้หญิงในสังคมเมือง	หน้าตาสวยเก๋
ขอจางน วันตาย	ปรีศนี	16- 19	นักเรียน	มัธยมปลาย	สูง	สวย ทันสมัย แบบผู้หญิงใน สังคมเมือง	หน้าตาสวย รูปร่างดี

ตาราง 12 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
ขอจําจนวันตาย	บุญนา	16	นักเรียน	มัธยมต้น	ปานกลาง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	สวย เย้ายวน มีเสน่ห์
ขอเช็ดหน้าตาให้ตัวเอง	เปรมปรีดา	23	เลขานุการบริษัทแห่งหนึ่ง	หลักสูตรเลขาฯ ประเทศอังกฤษ	สูง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในเมือง	รูปร่างบอบบาง ผิวขาว หน้าตาสวย นัยน์ตาสีช็อค บรีสฤทธิ์
	ชื่นจิต	29-30	-	มัธยมปลาย	สูง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	หน้าตาไม่สวย ค่อนข้างท้วม
ตึกฝรั่ง	ยุวดี	19	-	มัธยมปลาย	สูง	แบบชาวชนบททั่วไป	หน้าตาสวย
คามาล	กิตติมา	23	ชาวไร่ทำงานไร่	ประถมศึกษาศึกษา	ต่ำ	สำหรับแบบชาวอินเดีย	เอวคอดเล็ก อกเต็ม สะโพก ผายงาม ช่วงขา ตรงสวย ตากลมโต

ตาราง 12 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
							ผ่องพรรณ รูปร่างบอบบาง
นางสาวทองสร้อย	ทองสร้อย	25	สาวใช้ครู	ปริญญาเอก	สูง	เรียบร้อยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	รูปร่างบอบบาง ปราดเปรียว ค่อนข้างแข็งแรง หน้าตาคมคาย
เวลาที่เหลืออยู่	เสาวรส	30	แพทย์	ปริญญาตรี	สูง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	รูปร่างดี บุคลิกดี
ผู้หญิงในแว่นดำ	สกา	28	พนักงานบริษัท	ปริญญาตรี	สูง	ทันสมัยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	หน้าตาหมดจด รูปร่างดี
อังสนาหย่าผัว	ไสววงศ์	38-39	แพทย์	ปริญญาตรี	สูง	เรียบร้อยแบบผู้หญิงในสังคมเมือง	หน้าตาไม่สวย

ตาราง 12 (ต่อ)

เรื่อง	ตัวละคร	อายุ	อาชีพ	การศึกษา	ฐานะทางเศรษฐกิจ	การแต่งกาย	ลักษณะรูปร่างหน้าตา
แผ่นดินของเขา	ชิตชนก	17-18	นักศึกษา	ปริญญาตรี	สูง	แบบวัยรุ่นทั่วไป	หน้าตาสวย
ขอเชิดน้ำตาให้ตัวเอง	เด่นใจ	24	ออกแบบตกแต่ง	หลักสูตรออกแบบตกแต่งจากประเทศญี่ปุ่น	สูง	ทันสมัยและเป็นตัวของตัวเอง	หน้าตาสวย ปากบาง ฟันซี่เล็ก ๆ แก้มบวมขณะยิ้ม มีเขี้ยว ดาคม

รวม 29 ตัว

*จากการสันนิษฐานของผู้วิจัย โดยอาศัยข้อมูลจากพฤติกรรมของตัวละครที่ผู้เขียนกำหนดไว้ในเรื่อง

ภาพลักษณ์ผู้หญิงในฐานะธิดาที่มีสิทธิเสรีภาพในตนเอง จำนวน 29 ตัว ปรากฏว่ามีช่วงอายุระหว่าง 15-30 ปี เป็นตัวละครที่มีสถานภาพทั้งสมรสแล้ว และสถานภาพโสด

การศึกษาของตัวละครจำนวน 29 ตัว ปรากฏว่า ตัวละครมีการศึกษาระดับประถมศึกษาการจำนวนเพียง 3 ตัว และประกอบอาชีพ 2 ตัวได้แก่ อ่อน เรื่อง เมียเพื่อน และ กิตติมา เรื่อง ตามาล ซึ่งมีอาชีพค้าขายและรับจ้างทำไร่ตามลำดับ และไม่ประกอบ

อาชีพ 1 ตัว คือ รวง เรื่องชีวิตใหม่

ตัวละครที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีจำนวน 13 ตัว ซึ่งประกอบอาชีพ 3 ตัว ได้แก่ นวลจันทร์ เรื่องทะเลไม่เคยหลับ กาหลง เรื่องเลือดนินดิน มีอาชีพค้าขาย นราวดี เรื่องเมียนัมเบอร์สี่ เป็นพนักงานธนาคาร ส่วนตัวละครอีก 6 ตัว ได้แก่ ช่อเพชร เรื่องลมหนาว อี๊ด เรื่องลูกขี้ น้อย และ หน้อย เรื่องทะเลไม่เคยหลับ ปรีศนี่ บันดดา และ บุญนา เรื่องขอจางวันตาย ยังเป็นนักเรียนอยู่ และบันดดา เรื่องข้องจิต คุณผู้หญิง เรื่อง
ล้นฟ้า ชื่นจิต เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง ยุติ เรื่องตึกฝรั่ง สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา แต่ไม่ได้ประกอบอาชีพ

ตัวละครที่สำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญา จนถึงปริญาเอก มีจำนวน 13 ตัว และประกอบอาชีพจำนวน 8 ตัว ได้แก่ บงกช เรื่องเมียนัมเบอร์สี่ มีอาชีพรับราชการ พเยาว์ เรื่องเลือดนินดิน เปรมปรีดา เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง และ สกาว เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ เป็นพนักงานบริษัท และไสววงศ์ เรื่องอังสนาหย่าผัว ประกอบอาชีพแพทย์ เคนใจ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง เปิดร้านตัดเสื้อและออกแบบตกแต่ง ทองสร้อย เรื่องนางสาวทองสร้อย มีอาชีพรับราชการครู และ หญิงรับใช้ในบ้าน ส่วนตัวละครอีก 5 ตัว ยังไม่สำเร็จการศึกษา จึงยังไม่ได้ประกอบอาชีพ ได้แก่ แอ้ว เรื่องลูกขี้ ไข่เยียน เรื่องพิราบแดง เจนจิต เรื่องแผ่นดินเดียวกัน เซวณ์เลิศ เรื่องเลือดพเนจร และ ชิดชนก เรื่องแผ่นดินของเขา

ฐานะทางเศรษฐกิจของธิดาในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจ ของบิดามารดาเป็นหลัก แต่ก็มีตัวละครบางตัวที่มีฐานะดีจากการประกอบอาชีพ ได้แก่ เสาวรส เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ และ ไสววงศ์ เรื่องอังสนาหย่าผัว ทั้งสองมีประกอบอาชีพแพทย์ และยังเปิดคลินิกส่วนตัวอีกด้วย คุณผู้หญิง เรื่องล้นฟ้า ก็มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง จากการประกอบอาชีพ หลังจากสมรสแล้ว ก่อนหน้านั้นก็ไม่ได้ประกอบอาชีพ

การแต่งกายของตัวละครค่อนข้างเรียบง่าย มิดชิด และมีความทันสมัยเหมาะสมกับโอกาสและกาลเทศะ รวมทั้งตัวละครมีรูปร่างหน้าตางดงาม ผิวพรรณเปล่งปลั่งตามธรรมชาติ ที่ควรจะเป็นเพราะยังอยู่ในวัยสาว จึงทำให้ตัวละครมีบุคลิกภาพที่เด่นเป็นสง่าและน่าสนใจ

ภาพลักษณ์ผู้หญิงในฐานะธิดาที่มีสิทธิเสรีภาพในตนเอง จำนวน 29 ตัวนี้ มีสาเหตุ

มาจาก

สิทธิและเสรีภาพของตัวละคร ซึ่งไม่ว่าตัวละครจะขาดความกตัญญู หรือไม่อยู่ในโอวาทของบิดามารดา แต่ตัวละครมีความคิดเป็นของตัวเอง และไม่ยอมตกอยู่ในกรอบของค่านิยม และขนบธรรมเนียมประเพณี ตัวละครกล้าแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนต่อกฎเกณฑ์ของสังคม โดยคำนึงถึงความพอใจและความต้องการของตนเองเป็นสำคัญ ตัวละครกล้าแสดงความคิดเห็นที่ขัดกับทัศนะของบิดามารดา และกล้าประณาม แสดงความรังเกียจเมื่อบิดามารดาประพฤติผิดศีลธรรม และจริยธรรม ซึ่งผู้เขียนน่าจะได้รับอิทธิพลของสังคมในต่างประเทศ เช่น ประเทศจีน ที่ผู้เขียนได้เข้าไปพบเห็น จึงทำให้ตัวละครผู้หญิงในฐานะธิดาของเขา กล้าได้เถียง กล้าวิพากษ์วิจารณ์บิดามารดาได้

ตัวละครจำนวน 29 ตัวนี้ บางตัวก็เฝ้าวานสิทธิเสรีภาพ โดยไม่คำนึงถึงบิดามารดา จนมีผลให้บิดามารดาต้องอับอายขายหน้าต่อสังคม ตัวละครดังกล่าว ได้แก่ รวง เรื่องชีวิตใหม่ ช่อเพชร เรื่องลมหนาว คุณผู้หญิง เรื่องล้นฟ้า กาหลง เรื่องเลือดในดิน บุญนา เรื่องขอจางวันตาย และ ยุวดี เรื่องตึกฝรั่ง ตัวละครทั้งหมดได้หนีตามผู้ชายไปเมื่อเกิดความรัก และถูกบิดามารดาขัดขวาง ทั้งที่รวง กาหลง และยุวดี ได้รับการหมั้นหมายจากชายอื่นที่บิดามารดา จัดหามาให้แล้ว ทัศนคติในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ เริ่มปรากฏตั้งแต่สมัย 2475 ดังคำกล่าวในเรื่อง ลมหนาว

... พ.ศ. 2475 เป็นปีแห่งการปฏิวัติการปกครองไทยที่แท้จริง ความคิดจิตใจของประชาชนไทยพลอยถูกปฏิวัติไปด้วย นักเรียนไม่ยอมให้ถูกหวัดกัน อ้างว่ามีเสรีภาพในการหนีโรงเรียน ลูกแข็งข้อกับพ่อแม่ สิ่งซึ่งยอมรับกันว่าอุบัติขึ้นในบัดนี้ กล่าวมากที่สุด สิ่งนั้นก็คือ การต่อต้านชนบประเพณีเก่า โดยเฉพาะประเพณีคลุมถุงชน หญิงชายชวนกันหนีตามกันไป นับคู่ไม่ถ้วน..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2509 ฉ : 8-9)

ตัวละครทั้งหมดที่หนีตามผู้ชายไป ปรากฏว่า ยุวดี เรื่องตึกฝรั่ง และ บุญนา เรื่องขอจางวันตาย ถูกบิดามารดาตามกลับมาได้ แต่ต่อมา ยุวดีก็ฆ่าตัวตาย เพราะได้ข่าวคนรัก

หายสาบสูญไป และบุญนั้นก็แย่งสามีของตัวเอง จนพี่สาวตายไปในที่สุด

ส่วนชื่อเพชร เรื่องลมหนาว ทนความลำบาก และทนสภาพของบิดาของสามีบ้านนอกไม่ได้ จึงพาลูกหนีสามีกลับมาหาบิดามารดาของตนเอง

แต่รวม เรื่องชีวิตใหม่ กาหลง เรื่องเลือดในดิน และคุณผู้หญิง เรื่องล้นฟ้า มีความสุขสมหวังกับคู่ครองที่เธอทั้งสามเลือกเอง

ตัวละครบางตัวซึ่งไม่ได้เห็นตามผู้ชาย แต่ก็ทำให้บิดามารดา อับอายขายหน้าเช่นกัน ได้แก่ บันดดา เรื่องข่องจิต นวลจันทร์ เรื่องทะเลไม่เคยหลับ เปรมปรีดา เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง แอ้ว เรื่องลูกชู้ และปรีศณี เรื่องขอจากจนวันตาย ตัวละครทั้งห้าได้ตั้งครรภ์ที่ยังไม่ได้แต่งงาน ตัวละครทุกตัว ยกเว้น เปรมปรีดา ได้แก้ปัญหาด้วยการหาแท้งเอาลูกออก ส่วนเปรมปรีดาเอาลูกเป็นเครื่องต่อรองให้สามีหย่ากับภรรยาหลวง

ส่วนปรีศณี เรื่องขอจากจนวันตายนั้น เธอได้เลียนแบบพฤติกรรมของมารดา ที่มีสิทธิเสรีภาพในอันจะแสดงออกถึงความรักต่อชายผู้เป็นสามี ปรีศณีก็แสดงพฤติกรรมเหล่านั้นกับผู้ชายของมารดา จนกระทั่งท้องและต้องทำแท้งในที่สุด

นอกจากตัวละครจะทำให้บิดามารดาอับอายขายหน้าต่อพฤติกรรมของตัวละครแล้ว ภาพลักษณ์ของธิดาที่มีสิทธิเสรีภาพในตนเอง ยังมีความเป็นตัวของตัวเอง กล้าแสดงความคิดเห็นที่ขัดกับทัศนะของบิดามารดา กล้าประณามบิดามารดา เมื่อเห็นว่ากระทำการสิ่งที่ไม่ถูกต้องหรือไม่ตรงกับความคิดของเธอ ตัวละครเหล่านี้ได้แก่ แอ้ว และอืด เรื่องลูกชู้ อ่อน เรื่องเมียเพื่อน บงกช และนราวดี เรื่องเมียหมเบอรัส ปรีศณี เรื่องขอจากจนวันตาย ชื่นจิต เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง ทองสร้อย เรื่องนางสาวทองสร้อย เสาวรส เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ สกาว เรื่องผู้หญิงในแว่นดำ ไสววงศ์ เรื่องอังสนาหย่าผัว เชาว์เลิศ เรื่องเลือดพเนจร และ ชิดชนก เรื่องแผ่นดินของเขา

ชิดชนก เรื่องแผ่นดินของเขา เธอกล้าประณามบิดา และ ตัดขาดจากกันเมื่อทราบว่าบิดาเข้าร่วมกับฝ่ายรัฐบาลต่อต้านพวกนักศึกษา ดังจดหมายที่ชิดชนกเขียนถึงบิดา

... "สำหรับปีนี้ หนูไม่มีคำพรสำหรับพ่อ และคงไม่มีอีกต่อไปจนชั่วชีวิตระหว่างเรา พ่อลูก ยกเว้นพ่อจะผ่าหัวผมองและเอาเศษขยะปฏิกูลของสังคมโลกล้านปีออกเปเสีย

ให้หมด แล้วปลุกพืชแห่งความชอบธรรมของสังคมมาห่มหังอกงามขึ้นมาเสียก่อน

จดหมายพ่อ หนูอ่านด้วยความขะเขย่ง อ่านแล้วร้องไห้ เสียตาย ชีวิตตัวเองที่จำต้องมาเกิดเป็นลูกพ่อ ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2528 : 1-2)

บงกช เรื่อง เมียล้มเบอร์ลี ก็กล้ำประณามบิดาเมื่อเขาเห็นแก่ภรรยาใหม่ มากกว่าลูกของตนเอง เช่นดักกล่าวของบงกชที่ว่า

... "คุณแม่เสียเสียคนเดียว ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปหมด... หนูจำเป็นต้องเอาต้องไปเลี้ยง พ่อจะอุปการะส่งเสียค่าเล่าเรียนหรือไม่สำคัญ... ขอให้พ่อมีความสุขต่อไปเกิด แต่หนูจะไม่ลืมจุดรูปสวดมนต์บอกแม่ บอกให้รู้ถึงความปลอดภัยของพ่อ พ่อซึ่งไม่เคยตีลูกคนไหนเลยสักแปะเดียว เดียวนี้กำลังจะฆ่าลูกเมียเก่า เพราะหลงเมียนใหม่ ... ทำไม .. ฆ่าหนูอีกคนหรือ เอาเลย แต่อย่านะ อย่ามาทุบตีหนู หนูโตพอแล้ว มีผิวแล้ว บรรลุนิติภาวะแล้ว พ่อทำได้อย่างมากตัดหนูจากลูก หรือไม่ก็ฆ่าให้ตาย แต่พ่อติดตะรางแน่ ... หนูโชคดีที่เป็นผู้หญิงไม่ได้ใช้นามสกุลพ่ออีกแล้ว ดีใจ ภูมิใจด้วย" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2516 : 18)

หรือ เขาวิน เลิศ เรื่อง เลือดพเนจร ก็เช่นเดียวกัน เธอเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ มีการศึกษาระดับสูง มีเสรีภาพ มีความคิดเป็นของตนเอง เธอไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อาณาของค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เธอไม่เห็นด้วย เช่น การถูกคลุมถุงชน เธอแสดงความเห็นคัดค้านต่อการกระทำของมารดาโดยตลอด ตัวอย่างเช่น ดักกล่าวของ เขาวิน เลิศในตอนหนึ่งว่า

... "ปิ่นเล็กได้รับปริญญาอีกคน ปิ่นเล็กก็ทำงาน คอยคุณนะ ถ้าปัญหาเหล่านี้มาถึงตัวเล็กบ้าง เล็กจะไม่ยอมให้คุณแม่เข้ามายุ่งเป็นอันขาด ... สมัยนี้สมัยของเสรีภาพ คุณแม่ยังเอาระบบโบราณคร่ำครึอะไรมาใช้ เราไม่ควรยอม" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2520 จ : 163)

และอีกตอนหนึ่งที่ชาวโลกกล่าวได้เถียงมารดา เมื่อเห็นว่ามารดาใช้อำนาจอย่างไม่ถูกต้อง

... "ทำไมหนูจะไม่มีสิทธิ หนูบรรลุนิติภาวะแล้ว... ฉะนั้นในฐานะที่โตแล้ว เป็นสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัวนี้ หนูก็ควรมีสิทธิออกความเห็นสนับสนุนหรือคัดค้านได้บ้าง ถ้าคุณแม่ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว ทำถูกแน่นอน หนูสนับสนุน แต่ถ้าทำไม่ถูก หนูก็ต้องค้าน นี่คือ ชีวิตในระบอบประชาธิปไตย แต่ถ้าคุณแม่ไม่ยอมมาให้ลูก ๆ ออกความเห็นอะไรเสียเลย ก็เท่ากับคุณแม่เป็นผู้เผด็จการ ลูก ๆ กลายเป็นทาส หรือผู้ถูกกดขี่" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2520 จ : 181)

เสาวรส เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ ก็กล่าวประณามบิดา เมื่อเขาอบรมสั่งสอนใหญ่บุตรชายของเสาวรส ในเรื่องของการเมือง เสาวรสโกรธมาก เธอไม่เห็นด้วย และแสดงความก้าวร้าวต่อบิดา ดังคำกล่าวของเธอในตอนหนึ่งว่า

... "คุณพ่อจะเล่นการเมืองเอาตอนจะเข้าโลง มันก็เรื่องของคุณพ่อโปรดอย่าเอาลูกหนูไปยุ่งด้วย เราไม่สนใจการเมืองไม่ว่าขวาหรือซ้าย ... คุณพ่อให้พรหนูสักอย่างเถอะค่ะ สุภาพที่เรายังเป็นพ่อลูกกัน ... โปรดอย่าก่อวุ่นวายของครอบครัวของหนูอย่าติดต่อกับลูก ๆ หนู อีก ไม่ว่าคนไหน หนูส่งน้องคุณพ่อด้วยการรับคุณแม่มาเลี้ยง ตัดภาระให้คุณพ่อนะ เพียงพอแล้วนะค่ะ พอกันทีอย่างทำให้หนูกลายเป็นคนที่ไม่มีพ่อ" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2524 : 234-235)

ตัวละครบางตัวก็ถูกเหยียดหยามไม่ให้ความเคารพและไม่ยกย่องบิดามารดาเท่าที่ควร เช่น แอ้ว และอืด เรื่องลูกชู้ น้อยและหน้อย เรื่องทะเลไม่เคยหลับ พเยาว์ เรื่องเลือดในดิน และเด่นใจ เรื่องขอเช็ดหน้าตาให้ตัวเอง ตัวอย่างเช่น

หน้อย เรื่องทะเลไม่เคยหลับ เธอเช็ดหน้าตาความยากจนของครอบครัว จึงใช้ความสวยของตนเองนำทางสู่ความร่ำรวยและความมีชื่อเสียง โดยการเข้าประกวดนางงามเธอ

เล็กเรียนและสมัครเข้าประกวด โดยไม่ฟังความคิดเห็นของมารดาเลย จนกระทั่งเธอได้รางวัลในระดับรองนางสาวไทย เธอเหยียดมารดาลงไปเป็นเพียงคนรับใช้ในบ้านเพราะมารดาไม่มีส่งาราคี ไม่สามารถโอ้อวดใครได้ เพื่อนทุกคนของเธอ รวมไปถึงคนรักต่างเข้าใจเช่นที่น้อยแฉะนะ

เด่นใจ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง หลังจากที่หนีออกจากบ้านมามีชีวิตที่มั่งคั่งด้วยความอุปการะของคุณเสรี จนกระทั่งเด่นใจมีหลักฐานเป็นของตนเองแล้ว เธอก็รับมารดามาอยู่ด้วย แต่มารดาก็มาอยู่ในฐานะของคนรับใช้มากกว่าในฐานะมารดาของเจ้าของบ้าน เด่นใจยังคงทำอะไรโดยเสรี ไม่ฟังความคิดเห็นหรือทัศนคติในเรื่องการดำเนินชีวิตที่ถูกที่ควรจากมารดาเลย เธอไม่เชื่อถือนักเลงสอน และไม่ให้ความเคารพยกย่องแก่มารดาเท่าที่ควร จนกระทั่งมารดาถึงแก่กรรม เธอจึงได้รู้สึถึงความรักที่ควรจะมีระหว่างมารดาและลูกได้ขาดหายไป เธอใช้สิทธิเสรีภาพของเธอโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของมารดาที่ให้ความสำคัญห่วงต่ออนาคตของเธอ เด่นใจรู้สึกอ้างว้าง เมื่อขาดมารดาไป ยามเธอเหงาเสียใจ ร้องไห้ก็มีเพียงตัวเธอเองเท่านั้นที่จะปลอบประโลมตัวเอง

ส่วนแอ๋ว และอ๊อด เรื่องลูกชู้ เหยียดหยาม ดูถูก มารดา เพราะเชื่อว่า มารดาคบชู้ จนเกิดตั้งครรภ์ขึ้นมาระหว่างที่บิดาไปราชการ ทั้งสองไม่ให้ความเคารพและไม่เชื่อฟังนักเลงสอนของมารดา

ตัวละครบางตัวก็มีทัศนคติขัดแย้งกับบิดามารดาอย่างชัดเจนจนต้องละทิ้งครอบครัวที่สุขสบายไปสู่วิถีทางที่พวกเธอเลือก และเห็นว่าดีงามถูกต้อง ตัวละครเหล่านี้ได้แก่ ให้เยียน เรื่องพิราบแดง และพิราบเมิน เจนจิต เรื่องแผ่นดินเดียวกัน และชิตชนก เรื่องแผ่นดินของเขา ตัวละครทั้งสาม มีทัศนคติทางการเมืองที่ไม่ลงรอยกับทัศนะของบิดามารดา

ให้เยียนไม่เชื่อฟังมารดาเข้าร่วมเป็นผู้นำนักศึกษาหญิง เดินขบวนประท้วงรัฐบาล ส่วนเจนจิต เธอเดินทางไปใช้ชีวิตเป็นครูสอนนักเรียนในถิ่นทุรกันดารที่ความเจริญถูกเบียดบังไป โดยพวกนักการเมือง และ ชิตชนก หลีกจากผ่านมรสุมทางการเมืองมาอย่างโชกโชนในที่สุด เธอก็หายสาบสูญไป ซึ่งถูกเข้าใจว่า เข้าป่าตามคนรักที่เคยหายเข้าไป

ลักษณะและพฤติกรรมของตัวละครจำนวน 29 ตัวนี้ ขัดต่อค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของสังคมที่สืบทอดกันมา ที่ว่าธิดามีสิทธิได้เถียง หรือแสดงความคิดเห็น

วิพากษ์วิจารณ์ต่อพฤติกรรมของบิดามารดา ไม่ว่าสิ่งเหล่านั้นจะถูกหรือผิดหรือขัดแย้งกับทัศนะของเธอเพียงไรก็ตาม ธิดามีหน้าที่เพียงเดินตามหลังบิดามารดาเท่านั้นแต่ตัวละครทั้ง 29 ตัวนี้ กลับแสดงพฤติกรรมที่ขัดแย้งต่อกฎเกณฑ์เหล่านั้น โดยที่ตัวละครมีความคิดเป็นของตัวเอง กล้าคิด กล้าวิจารณ์อย่างมีเหตุผล โดยใช้สิทธิเสรีภาพอันพึงมีพึงได้ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ตัวละครจึงกล้าได้เถียง เมื่อความคิดเห็นไม่สอดคล้อง แม้กระทั่งกล้าประณามบิดามารดาเมื่อเห็นว่าประพฤติในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ตลอดจนกล้าแสดงความคิดเห็นที่ไม่เคารพทักท้วง ไม่อยู่ในโอวาท และกล้าที่จะใช้สิทธิเสรีภาพอันที่จะกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในครอบครัวนี้ ไม่อาจจําชีวิตการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงตามสภาพสังคมได้ เพราะในระยะเวลาเพียง 40 ปี ลักษณะและพฤติกรรมของตัวละครไม่ว่าจะอยู่ในฐานะมารดา ภรรยา หรือ ธิดา ก็ยังคงมีภาพลักษณ์เช่นเดิม อาจเปลี่ยนไปบ้างในวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นผลมาจากสาเหตุอันได้แก่ การศึกษา อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และ ฐานะทางสังคมของตัวละครแต่ละตัว แต่ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดา ภรรยา และ ธิดา ก็ยังคงจะต้องแสดงความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวอันสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม ดังจะได้กล่าวในบทต่อไป

2. ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม

ประชากรของประเทศ ย่อมประกอบด้วยผู้หญิงและผู้ชาย ในอดีตผู้หญิงมักไม่มีบทบาททางสังคมมากนัก แต่ในปัจจุบันสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาสังคมให้เจริญขึ้น ทุกคนต้องร่วมมือกัน ผู้หญิงจึงเป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยสร้างเสริมสังคมไม่เพียงแต่ถูกจำกัดบทบาทเฉพาะในครอบครัวเท่านั้น

นโยบายของรัฐบาลจึงมุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้หญิงให้ทัดเทียมผู้ชาย เริ่มตั้งแต่การเปิดโอกาสทางการศึกษา อาชีพ เพื่อให้ผู้หญิงได้ปรับปรุงตนเองอย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพ และสามารถพึ่งตนเองได้ และเพื่อเข้าร่วมกำหนดทิศทางการควบคุมการดำเนินงานทางการเมือง การปกครอง ตลอดจนพัฒนาด่านิยมที่เหมาะสมต่อไป

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม หมายถึง ลักษณะและพฤติกรรมของผู้หญิงที่มีสถานภาพ

และบทบาทในสังคม

ดังนั้น การวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมในครั้งนี้นั้น ผู้วิจัยจะศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการศึกษา
- 2.2 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับอาชีพ
- 2.3 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการเมือง
- 2.4 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท
- 2.5 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับค่านิยมของสังคม

การพัฒนาคุณภาพของสตรีในสังคมนั้น ได้ค่อย ๆ พัฒนามาอย่างช้า ๆ ทั้งในด้านตัวบทกฎหมาย และทัศนคติของคนในสังคม ดังนั้นในการศึกษาภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมเพื่อให้เกิดความชัดเจนและสะท้อนถึงภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงเวลาของการศึกษาตามสภาพของสังคม ออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่

ช่วงที่ 1 ระหว่าง พ.ศ. 2492- พ.ศ. 2494

(ตั้งแต่เนวินายเรือแรกที่ได้รับการรวมเล่ม - ก่อนกบฏสันติภาพ)

ช่วงที่ 2 ระหว่าง พ.ศ. 2495- พ.ศ. 2515

(หลังกบฏสันติภาพ - ก่อนเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตย)

ช่วงที่ 3 ระหว่าง พ.ศ. 2516- พ.ศ. 2528

(หลังเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตย - นวนิยายเรื่องสุดท้ายที่ได้รับ
การรวมเล่ม)

2.1 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการศึกษา การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญในอันที่จะกำหนดภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม เพราะการศึกษาสามารถช่วยให้นักศึกษามีความรู้ทั้งในด้านที่จะนำไปใช้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและบุคคลอื่น และการศึกษาช่วยพัฒนานักศึกษให้เกิดความรู้ ความคิด ในการสร้างสรรค์สังคมให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมประเทศอื่น ๆ

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการศึกษาในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก จากจำนวน 36 เรื่อง

นั้น ปรากฏว่า การศึกษาของตัวละครผู้หญิงได้พัฒนาก้าวหน้าขึ้นตามช่วงลำดับของการเปลี่ยนแปลงสภาพของสังคม ตามลำดับดังนี้

ช่วงที่ 1 ระหว่าง พ.ศ. 2492-พ.ศ. 2494 หรือ ตั้งแต่นวนิยายเรื่องงแรกที่ได้ รับการรวมเล่ม จนถึงก่อนกบฏสันติภาพใน พ.ศ. 2495

นวนิยายในช่วงนี้ปรากฏเพียงเรื่องเดียวได้แก่เรื่องนางไพร การศึกษาของตัวละคร หญิงค่อนข้างสูงแล้ว คือตัวละครสำเร็จชั้นมัธยมปลาย และอนุปริญญาสาขาพยาบาล ตัวละคร หญิงที่เป็นตัวละครเอกจะมีความขยันหมั่นเพียรทางการศึกษา รักการอ่านหนังสือ ทำให้กลายเป็นคนที่เฉลียวฉลาด และรอบรู้ ตัวละครได้รับการปลูกฝังทัศนะเรื่องการศึกษาจากบิดา ดัง คากล่าวว่า

... ลูกผู้หญิงต้องเรียนให้มาก ต้องมีปริญญาเพราะเมื่อสิ้นพ่อแม่อุปถัมภ์แล้ว จะ ได้เลี้ยงตัวได้ อย่าหวังไปยืมจมูกใครหายใจ ผู้ชายเดี๋ยวนี้มันเห็นแก่ตัวทั้งนั้นแหละ ลูก การแต่งงานกับผู้หญิงคนหนึ่งต้องหมายความว่า มันได้ต่อทุนอะไรมิได้อะไรเข้า ลักอย่าง ไม่ความสวยก็ความรวย แต่ในโลกทุกวันนี้ ความสวยมีแต่ราคา ไม่มีค่า เท่าความรวย ความสวยถูกซื้อแล้วทอดทิ้ง แต่ความรวยไม่ว่าของหญิงหรือชายย่อม มีค่าสำหรับซบหมอบของความจงรักภักดี ลูกนิจของพ่อจำไว้ ลูกต้องเรียนมาก ๆ ... (สวัณณ์ วรดิกล. 2518 ข : 37-38)

ตัวละครเอก คือ คณินิจ นั้นเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษาจึงตั้งใจ และขยันหมั่นเพียร เพื่อจะสามารถพึ่งตนเองได้ในอนาคต ทั้งนี้ตัวละครเอกมีฐานะทางเศรษฐกิจ ต่ำ การศึกษาเท่านั้นที่จะช่วยยกระดับทางชนชั้น ให้เป็นคนที่มีสติปัญญาและมีอาชีพที่มีเกียรติ ได้รับการยอมรับในสังคม ซึ่งต่างกับตัวละครรอง คือ กุหลาบ ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงอยู่ แล้ว และมีกิจการค้าขายของครอบครัว ตัวละครจึงไม่สนใจในการเรียนมากนัก ทำให้เรียน อ่อนแต่ก็สำเร็จมาได้ จึงเป็นคนที่มีความรู้ที่พอใช้ อัจฉริยะบุคคลอื่น มุ่งหวังการแต่งงานกับ ตัวละครที่มีเกียรติ ไม่เคยคิดจะนำความรู้ที่มีมาพัฒนาสติปัญญาและธุรกิจการค้าของเธอเลย

นวนิยายเรื่องนางไพร เป็นนวนิยายเรื่องแรกของสวัณณ์ วรดิกลที่เสนอข้อเท็จจริง

ทางสังคม ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าผู้เขียนให้ความสำคัญกับการศึกษาของผู้หญิงมาก โดยสนับสนุนให้ผู้หญิงมีการศึกษาเพื่อสามารถพึ่งตนเองได้ และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างดี ทั้ง ๆ ที่ในช่วงเวลาดังกล่าวผู้หญิงในสังคมน่าจะมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้รับการศึกษาสูงถึงระดับอนุปริญญา เช่น ประคอง

ช่วงที่ 2 ระหว่าง พ.ศ.2495-พ.ศ.2515 หรือตั้งแต่หลังกบฏสันติภาพ จนถึงก่อนเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตย

นวนิยายที่ปรากฏในช่วงนั้น มีจำนวน 13 เรื่องได้แก่ เรื่องชีวิตใหม่ ข้องจิต มงกุฎรัก นางสาวโพระดก นางสาวอบเชย ลมหนาว น้ำฝน ไม่เคยมีใครรักฉันจริง ลูกชู้ เจ้าสาวคืนเดียว ทะเลไม่เคยหลับ ผัวเช่า และ เมียเพื่อน

การศึกษาของตัวละครปรากฏในหลายระดับ คือ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอนุปริญญาจนถึงปริญญาตรี การศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับสติปัญญา และฐานะทางเศรษฐกิจ หากสติปัญญาดี ฐานะทางเศรษฐกิจสูง ก็จะสามารถในระดับปริญญาตรี ซึ่งปรากฏว่าตัวละครที่สำเร็จและกำลังศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี จาก 13 เรื่อง ปรากฏ 16 ตัว ได้แก่ พรเพ็ญ เรื่องชีวิตใหม่ ข้องจิต เรื่องข้องจิต จินตนาและประอร เรื่องมงกุฎรัก ลักษมีและปรีศณี เรื่อง นางสาวอบเชย ฤดีพิไล เรื่องลมหนาว น้ำฝน และตุ๊ก เรื่องน้ำฝน เหมียว และแอ้ว เรื่องลูกชู้ เนตรณา เรื่องทะเลไม่เคยหลับ บังใบ และชลลดา เรื่องผัวเช่า พร้อมจิต และสุมาลย์ เรื่องเมียเพื่อน ซึ่งตัวละครส่วนใหญ่มักเข้าศึกษาในคณะอักษรศาสตร์ ครุศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปรากฏเพียงตัวเดียวเท่านั้นที่สำเร็จแพทยศาสตร์ คือน้ำฝน เรื่องน้ำฝน และตัวละครผู้หญิงบางตัวก็มีแผนการศึกษาต่อระดับปริญญาโทในต่างประเทศ ได้แก่ น้ำฝน เรื่องน้ำฝน และข้องจิต เรื่องข้องจิต เมื่อน้ำฝนและข้องจิต รักการศึกษา ขยันหมั่นเพียรจึงประสบความสำเร็จในการศึกษา และได้รับการวางแผนจากผู้อุปการะจะส่งทั้งสองไปศึกษาต่อในระดับปริญญาโทยังต่างประเทศ ดังข้อความต่อไปนี้

... น้ำฝน เติบโตแข็งแรงฉลาดเฉลียวผิเด็กธรรมดา ไม่รักการศึกษามาตั้งแต่เยาว์วัย มีแต่ความภูมิใจสำหรับเขาและภรรยาอย่างเหลือเกิน ไหนยังโตยิ่งเรียน

เก่งซำยังนำเอ็นดู ... (สวัณห์ วรดิลก. 2509 ง : 540-541)

... นายแพทย์วิระกำหนดแผนอนาคตให้น้ำฝนอย่างไ้หรู้ เขาให้ความมั่นใจว่าจะ
ส่งน้ำฝนไปหาปริญญาโทต่อเมืองนอกทันที ที่เด็กสาวสำเร็จปริญญาแพทย์ในประเทศ
แล้ว... (สวัณห์ วรดิลก. 2509 ง : 536)

ซ้องจิต เรื่องซ้องจิต ก็ขยันฝึกหัดมาตั้งแต่เยาว์วัยเช่นกัน แม้จะมีคนมารุมรัก
มากมาย ซ้องจิตก็ไม่สนใจ เธอสนใจแต่การศึกษาเท่านั้น ดังคำกล่าวของตัวเธอเองว่า

... หนูเข้ามาที่นี่มาเพียงเรียนหนังสือให้สำเร็จ ไม่เข้ามาเพื่อทอดสะพานไปรย
เล่นให้ผู้ชาย แม่ของหนูสอนเสมอว่า ความรักการมีเรือนไม่สำคัญเท่าการเรียน
ผู้หญิงพอสาวแล้ว ตั้งหน้าจะหาผัว แม่บอกว่า เป็นพวกหัวโบราณ ป่าเถื่อน ผู้หญิง
สมัยใหม่ต้องเรียนให้ได้ปริญญา ต้องสามารถเลี้ยงตัวเองได้ ... (สวัณห์ วรดิลก.
2518 ก : 105-106)

ตัวละครในกลุ่มนี้จึงขยันตั้งใจเรียน และฉลาดเฉลียว รอบรู้ รักการอ่านหนังสือ
ตัวละครบางตัวสามารถตอบปัญหาเรื่องประวัติศาสตร์ วรรณคดี และยังสามารถวิเคราะห์
เหตุการณ์ทางการเมือง และทำนายทิศทางการเมืองได้อย่างถูกต้อง เป็นตัวละครที่มีความ
รอบรู้เกินผู้ชายธรรมดาทั่วไป จนไม่มีผู้ชายคนไหนกล้าพูดคุยด้วย เพราะเกรงจะแสดงความ
ไม่รู้ออกไป ตัวละครดังกล่าว ได้แก่ ปรีศนี้ เรื่องนางสาวอบเชย เธอได้รับการปลูกฝังให้
รักการศึกษาจากบิดา ตั้งแต่เยาว์วัย จนกระทั่งเติบโตและกำลังศึกษาในคณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดังข้อความที่ผู้เขียนบรรยายถึงปรีศนี้ ว่า

... ปรีศนี้สนใจตำราวรรณคดี หรือข่าวต่างประเทศ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์
หรือ เหตุการณ์ของโลก ถ้าอยู่กับบ้านปรีศนี้จะขลุกอยู่กับวิทยุต่างประเทศ ภาค
ภาษาอังกฤษ ฟังแล้วนำมาเล่าสู่บิดาฟังบ้าง ฟังกลางของเธอบ้าง สมองและ

อริยาศัยของปรีศนี่เปรื่องปราด... ท่านขุนผู้บิดาสนับสนุนเต็มที่บอกว่าดีเป็นประโยชน์
แก่ตัวเองและผู้อื่น ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2509 ค : 32)

ตัวละครดังกล่าวสามารถสะท้อนทัศนะของผู้เขียนที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาของ
ผู้หญิงได้เป็นอย่างดี

ตัวละครที่ได้เรียนในระดับปริญญาตรีนี้ นอกจากจะต้องมีสติปัญญาดี ขยันหมั่นเพียร
แล้วยังจะต้องมีผู้สนับสนุนอย่างจริงจัง และต้องฐานะทางเศรษฐกิจดีอีกด้วย เพราะถ้ารัก
การศึกษา แต่ฐานะไม่ดีและขาดผู้สนับสนุนก็ต้องออกมาประกอบอาชีพและสมรสในที่สุด และถ้า
ฐานะทางเศรษฐกิจดี แต่ไม่ไปศึกษา ก็ต้องถูกรังแก คัดชื่อออกจากมหาวิทยาลัยเช่นกัน

ส่วนตัวละครที่สำเร็จระดับอนุปริญญา ปรากฏว่าได้รับการศึกษาทั้งในและนอก
ประเทศ การศึกษาส่วนใหญ่มักเป็นหลักสูตรวิชาชีพโดยเฉพาะ เช่น ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู
เลขานุการ พยาบาล และบัญชี หลักสูตรเลขานุการ เป็นหลักสูตรของประเทศอังกฤษ ซึ่ง
ปรากฏเพียงตัวเดียว คือ จินตหรา เรื่องเจ้าสาวคืนเดียว นอกนั้นศึกษาในประเทศแต่บาง
ตัวก็ศึกษาในวิทยาลัยเอกชน หรือ ที่เรียกว่า คอมเมอร์ช ส่วนหลักสูตรครูก็ศึกษาที่วิทยาลัยครู
ต่าง ๆ

ตัวละครผู้หญิงที่สำเร็จในระดับอนุปริญญานี้ในช่วงนี้ ปรากฏ 9 ตัว ได้แก่ อาบจิต
เรื่องนางสาวโพระดก เฟลิซ และมณี เรื่องน้ำฝน มาลัย เรื่องลูกขี้ บุชบา และจินตหรา
เรื่องเจ้าสาวคืนเดียว อังสนา และประกายมาศ เรื่องมงกุฎรัก และมัทนา เรื่องทะเลไม่
เคยหลับ

ตัวละครดังกล่าวเป็นตัวละครที่รักการศึกษา แต่สติปัญญาอาจจะไม่เฉลียวฉลาดเท่า
ในกลุ่มที่สำเร็จระดับปริญญาตรี อีกทั้งตัวละครบางตัวมีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางและต่ำจึง
ต้องดิ้นรน เร่งรีบในการศึกษา เพื่อออกมาประกอบอาชีพในทันที

สำหรับตัวละครที่สำเร็จระดับมัธยมศึกษา ปรากฏว่าได้รับการศึกษาทั้งในโรงเรียน
ของรัฐบาล และเอกชนของต่างประเทศจากพวกโรงเรียนในศาสนาคริสต์ ซึ่งจะเน้นการ
เรียนการสอนในด้านภาษาอังกฤษมาก ตัวละครในกลุ่มนี้ปรากฏจำนวน 29 ตัว ได้แก่
ปนัดดา และคุณหญิง เรื่องขiongจิต คุณหญิงพิน โพระดก และสายสมร เรื่องนางสาวโพระดก

เขาวภา กรรเจียก คุณนายพร และคุณนายสะอาด เรื่องนางสาวอบเชย ช่อเพชร แพร และสีดา เรื่องลมหนาว นวลจันทร์ และต้อย เรื่องน้ำฝน บราง เรื่องไม่เคยมีใครรักฉันจริง อี๊ด และมะลิวัลย์ เรื่องลูกชู้ มะลิ และมารดาของจินตหรา เรื่องเจ้าสาวคืนเดียว รามารัตมณี และแจลัม เรื่องผัวเช่า น้อย หน้อย และมานี เรื่องทะเลไม่เคยหลับ ยุพา วิสัลักษณ์ บองจิต และนา เรื่องเมียเพื่อน

ส่วนใหญแล้วตัวละครในกลุ่มนี้เป็นผู้หญิงในชนบดั้งเดิม ที่สำเร็จการศึกษาออกมาทำ รอกการแต่งงาน จึงไม่ได้ถูกเน้นเรื่องราวของการศึกษา แต่จากพฤติกรรมของตัวละครก็ แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของการศึกษาที่ตัวละครใช้ในการอบรมบุตร ธิดา ตัวละครดังกล่าว ได้แก่ คุณหญิง เรื่องข่องจิต คุณหญิงพิน เรื่องนางสาวโพระดก คุณนายลำดวน คุณนายสะอาด เรื่องนางสาวอบเชย ช่อเพชร เรื่องลมหนาว มะลิวัลย์ เรื่องลูกชู้ มะลิ มารดาของจินตหรา เรื่องเจ้าสาวคืนเดียว รามารัตมณี และแจลัม เรื่องผัวเช่า และบองจิตต์ เรื่องเมียเพื่อน

ตัวละครเลี้ยงบุตรธิดาอย่างมีความรู้ สอนหลักศีลธรรมจริยธรรมที่ควรประพฤติ ปฏิบัติ เป็นต้น

ส่วนตัวละครตัวอื่น ๆ ที่สาเหตุไปศึกษาต่อ ก็เนื่องมาจากฐานะทางเศรษฐกิจดี และ สติปัญญาดี ตัวละครมีฐานะทางเศรษฐกิจดี มักออกมาประกอบอาชีพเพื่อสามารถพึ่งตนเอง และช่วยเหลือครอบครัว และบางตัวได้แก่ อี๊ด เรื่องลูกชู้ ก็ไม่ศึกษาต่อ เพราะต้องการสมรส และมีสติปัญญาไม่ด้อย ทั้ง ๆ ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี

ตัวละครที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นตัวละครที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ ต่ำ จึงไม่สามารถศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นมาได้ ตัวละครจึงต้องประกอบอาชีพซึ่งมักได้แก่อาชีพ หญิงรับใช้ โสเภณี ชาวสวน ชาวไร่ เป็นต้น ตัวละครบางตัวมีโอกาสดีที่ได้รับความเมตตา ส่งเสียให้เรียนต่อในระดับสูง ดังปรากฏใน เรื่องผัวเช่า ตัวละครเช่น คุณหญิงเทพินทร์พิลาศ เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาและต้องการพัฒนาชนบทให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เด็ก ๆ ที่ คุณหญิงเทพินทร์พิลาศ สนับสนุนอุปการะต้องมีความขยันขันแข็ง และเรียนเก่ง จึงปรากฏว่า เด็ก ๆ จำนวนมากที่กำลังศึกษาในระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่เห็นความสำคัญ และรักการ เรียน ตั้งใจเรียน รู้จักซักถาม เมื่อสงสัยหรือไม่เข้าใจ จาก เรื่องผัวเช่า ทำให้สามารถ เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาในเด็กชนบท ความอยากรู้ อยากเรียน แต่ขาดโอกาส จึง

ต้องการให้เด็กในชนบทได้รับโอกาสจากสังคมบ้าง

ช่วงที่ 3 ตั้งแต่เหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตย 14 ตุลาคม 2516 จนถึงนวนิยายเรื่องสุดท้ายที่ได้รับการรวมเล่ม

นวนิยายในช่วงนี้มีจำนวน 22 เรื่องได้แก่ เรื่องแม่ปลาหลด เมียนัมเบอร์สี่ มรดกท่านผู้หญิง ป่าทรายทอง ล้นฟ้า พิราบแดง แผ่นดินเดียวกัน นกขมิ้นบินถึงหิมาลัย ขोज्ञวันตาย ขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง เลือดพเนจร เลือดในดิน ตึกฝรั่ง คามาล พ่อข้าฯ เพิ่งจะยืมนางสาวทองสร้อย เพลงรักดอกไม้นาน พิราบเมิน เวลาที่เหลืออยู่ อังสนาหย่าผัว ผู้หญิงในแวนด้า และแผ่นดินของเขา

การศึกษาของตัวละครหญิงในช่วงนี้พัฒนาสูงขึ้นมาจนถึงระดับปริญญาเอก ตัวละครได้แก่ ทองสร้อย เรื่องนางสาวทองสร้อย เธอสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในประเทศฝรั่งเศส เธอมีอาชีพครู และหญิงรับใช้ เพราะเธอต้องการศึกษาเรียนรู้ชีวิตในหลาย ๆ แบบ ทองสร้อยเป็นคนขยัน อดทน ฉลาด รอบรู้ ขี้บอดเก่ง ทำกับข้าวได้ดี และทำงานบ้านเรียบร้อย ทองสร้อยเป็นนักแปลหนังสือและเริ่มมีชื่อเสียง เธอมีทัศนคติต่อการศึกษว่า

... ชีวิตของคนเรา ล้นนัก มีอะไรต่อมีอะไรที่เรา ยังไม่ได้ศึกษาอีกมากมาย เราอาจตายไปก่อนที่จะรู้ในสิ่งที่อยากรู้ทั้งหมดก็ได้ ดังนั้น สร้อยจึงมุ่งศึกษาให้มาก ๆ ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2522 ค : 668-669)

ระดับการศึกษาที่รองลงมาคือระดับปริญญาโท ปรากฏว่าตัวละครที่สำเร็จการศึกษาระดับนี้ เป็นตัวละครชาวอินเดีย ชื่อ อารตี เรื่องนกขมิ้นบินถึงหิมาลัย เธอมีอาชีพครู และมีตำแหน่งทางวิชาการในระดับ "ศาสตราจารย์" ทั้ง ๆ ที่เธอเพียงประมาณ 26-27 ปี เธอเป็นคนฉลาด รอบรู้ สมกับที่สำเร็จในระดับนี้ และเธอก็ไม่ได้รับการเอ่ยถึงความเกี่ยวข้องของการศึกษากับการดำเนินชีวิตอีกเลย

ส่วนการศึกษาระดับปริญญาตรี ปรากฏทั้งในและต่างประเทศ หากสำเร็จในประเทศ ก็มักศึกษาวิชาจากพวก อักษรศาสตร์ ครุศาสตร์ ส่วนเศรษฐศาสตร์ ปรากฏเพียงตัวเดียวเท่านั้น คือ รุ่งกานต์ เรื่องมรดกท่านผู้หญิง ตัวละครโดยมากมักเรียนเก่ง จนได้รับ

เกียรตินิยม ได้รับเชิญเข้าเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่สำเร็จการศึกษา ตัวละครที่สำเร็จในระดับปริญญาตรี ในช่วงที่ 3 นี้ มีจำนวน 14 ตัว ได้แก่ สุนี เรื่องแม่ปลาหลด บุกร ขนิษฐา เรื่องเมียนัมเบอร์ลี รุ่งกานต์ เรื่องมรดกท่านผู้หญิง เจนจิต เรื่องแผ่นดินเดียวกัน ศจี เรื่องเลือดพเนจร ตรีทิพย์ เรื่องเลือดในดิน ปัทมา เรื่องขอจางวันตาย ภรรยาของพร ราวี เรื่องนกขมิ้นบินถึงหิมาลัย อรสุรางค์ และวารุณี เรื่องตึกฝรั่ง คุณใหญ่ คุณเล็ก และคุณเหว เรื่องนางสาวทองสร้อย และอังสนา เรื่องอังสนาหย้าผัว

ตัวละครของสุนัน วรติลก ส่วนใหญ่มักมีชีวิตวนเวียนอยู่กับเรื่องของครอบครัว ตัวละครที่สำเร็จการศึกษาแล้วก็ออกไปประกอบอาชีพบ้าง สมรสบ้าง แต่ก็แสดงให้เห็นถึงการแก้ปัญหาในชีวิตการทำงาน และชีวิตคู่ กระทั่งการเลี้ยงดูบุตร ว่าตัวละครนำการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตัวละครเป็นคนอดทน ใจเย็น รอบคอบ เจลียวฉลาดและมีเหตุผล ยกเว้นบางตัวเท่านั้นที่ถืออารมณ์เหนือเหตุผลได้แก่ วารุณี คุณใหญ่และศจี และตัวละครก็ไม่สามารถแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างผู้มีการศึกษาพึงกระทำ วารุณี และศจี แก้ปัญหาสามีมักหญิงคนอื่น ด้วยการคบชู้ ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ไม่ถูกต้องตามค่านิยมของสังคมไทย

ตัวละครที่ได้รับการเอ่ยถึงในชีวิตของการศึกษาเรียนรู้นั้น ปรากฏอย่างชัดเจนในตัวละคร ดังนี้ บุกร เรื่องเมียนัมเบอร์ลี ตรีทิพย์ เรื่องเลือดในดิน ปัทมา เรื่องขอจางวันตาย เป็นตัวละครที่แสดงถึงความสำคัญของการศึกษาและการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยค้นคว้าเขียนหนังสือและทำตำราขึ้น ดังทัศนะของเปียน เรื่องขอจางวันตาย ที่เขาให้ความสำคัญกับการศึกษา อาชีพ และปริญญา ดังนี้

... สมัยนี้ ไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงอยู่กับบ้านเฉย ๆ ไม่ได้แล้วนะ ทุกคนต้องเข้าร่วมมือสร้างสรรค์สังคม ด้วยการทำงานอย่างพร้อมเพรียงกัน ผู้หญิงทำงานหนักกว่าด้วยซ้ำ เพราะงานบ้านจะต้องไม่ขาด งานราษฎร์งานหลวงไม่เสีย ปัทมควรเรียนเอาปริญญาโทให้ได้อีกอันทำงานไปเรียนไปด้วย แค่อสองปีเท่านั้น หัวดี ๆ อย่างเธอ สมัยนี้ปริญญาตรีเดินจะชนกันตายอยู่แล้ว ปริญญาเป็นเพียงแสดงความรู้ระดับหนึ่ง ไม่ได้วิเศษวิโสอะไร เรียนทางไหน ไม่จำเป็นต้องไปทางนั้นหรอก ปริญญาอักษรศาสตร์ไปขับรถเมล์รับจ้างยังได้ รายได้ดีกว่าชั้นตรีของราชการเสียอีก

อเมริกา บ่อยโรงแรม คนล้างชาม ปฏิญญาทั้งนั้น สังคมเขาถึงได้เจริญเพราะเหตุนี้ เพราะเขาคิดว่า ปฏิญญาเป็นเพียงการเพิ่มความรู้แขนงหนึ่งให้ตัวเอง ปฏิญญาไม่ใช่เครื่องมือหากิน แต่เป็นเครื่องช่วยทำให้เรามีสติปัญญาสูงขึ้น ทางงานอะไรก็ถนัด ได้ดีกว่าคนไม่มีปฏิญญา ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2520 ก : 71-72)

ตรีทิพย์ เรื่อง เลือดนินดิน ก็เป็นนักศึกษาคนหนึ่ง เธอสามารถพูดภาษาอังกฤษ ภาษาจีนได้ดี เธอค้นคว้าตำราทั้งไทย จีน อังกฤษ เพื่อเขียนตำราวิชาการด้านประวัติศาสตร์ เธอสามารถทำให้เพศชายที่เข้ามาผูกมิตรเชิดชวยาดเพราะมีความรู้สู้เธอไม่ได้ เธอสามารถพูดคุยนับเรื่อง และสามารถแสดงทัศนะที่มีต่อเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล ตรีทิพย์ได้กล่าวถึงทัศนะทางการศึกษาของเธอว่า

"ดิฉันพอใจบทบาทในสมอง ให้มากกว่าร่างกาย ตบแต่งร่างกายเรา ทำเพื่อให้คนอื่นสนใจ แต่ตบแต่งสมองความคิด เป็นผลประโยชน์ของเราเองทำเพื่อตนเอง..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2521 ง : 398)

บุษกร เรื่อง เมียนมเบอร์ลี เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีปีสุดท้าย บิดาถูกจับคดีทางการเมือง ครอบครัวจึงตกต่ำลงถึงขั้นไม่มีเงินใช้สำหรับการเล่าเรียน เพราะต้องช่วยสู้คดีให้บิดาอีก เธอได้รับความช่วยเหลือจากต้อง และเธอได้ทำให้เขาภูมิใจที่มีส่วนช่วยด้านการศึกษาศาหรับคนที่สนใจการศึกษาอย่างจริงจังเช่นเธอ บุษกรอ่านหนังสือมาก อ่านแทบทุกชนิด ทุกประเภท โดยเฉพาะประวัติศาสตร์และวรรณกรรม เธอศึกษาอย่างละเอียด จนสามารถวิเคราะห์ วิจัยและทำนายอนาคตของสังคมไทยและชาติอื่นได้อย่างมีเหตุผล

นอกจากตัวละครที่สำเร็จระดับปริญญาตรีแล้ว ยังปรากฏตัวละครที่เรียนไม่สำเร็จ เพราะออกไปสมรส (ดังได้เคยกล่าวแล้วในหัวข้อภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยา) และเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ชิดชนก เรื่อง แผ่นดินของเรา ซึ่งจะปรากฏรายละเอียดในภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการเมืองตอนต่อไป ส่วนตัวละครบางตัวก็ถูกกล่าวถึงเพื่อแสดงถึงลักษณะทางภูมิหลังของตัวละครว่า กำลังศึกษาอยู่ในระดับนี้ แต่ไม่ได้รับการเอ่ยถึงในด้านของการศึกษาอีก

ตัวละครที่สำเร็จระดับอนุปริญญา ส่วนใหญ่มักศึกษาในหลักสูตรวิชาชีพ ได้แก่ เลขา-

นุการ พยาบาล และออกแบบเสื้อผ้า ซึ่งพยาบาลเป็นหลักสูตรในประเทศ และเลขานุการ เป็นหลักสูตรของประเทศอังกฤษ และปีนัง ส่วนออกแบบตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นหลักสูตรของประเทศญี่ปุ่น ตัวละครที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ เป็นตัวละครที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง ตัวละครที่สำเร็จการศึกษาระดับอนุปริณายกในช่วงนี้ ปรากฏสาขาล้ายคลึงกับนวนิยายในช่วงที่ 2 และมักไม่ได้รับการกล่าวถึงชีวิตในการศึกษาหาความรู้ของตัวละครเลย

ตัวละครที่สำเร็จระดับมัธยมศึกษา มักเป็นตัวละครที่มีชีวิตอยู่กับเรื่องของครอบครัว และไม่ได้รับการกล่าวถึงเรื่องราวของการศึกษาเลย ตัวละครมีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง จนถึงต่ำ ต้องออกมาประกอบอาชีพ และสมรส

ส่วนตัวละครที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นตัวละครที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ และได้รับการเอ่ยถึงแต่ในเรื่องของชีวิตครอบครัวเช่นเดียวกัน ส่วนใหญ่มักประกอบอาชีพ กรรมกร ชาวนา ช่างไร่ คำขาย และหญิงรับใช้ในบ้าน ในช่วงนี้ได้ปรากฏว่ามีตัวละครบางตัวเข้าไปช่วยเหลือพัฒนาให้เด็ก ๆ ในต่างจังหวัดได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ตัวละครดังกล่าวได้แก่ เจนจิต เรื่องแผ่นดินเดียวกัน นภลัย เรื่องเพลงรักดอกไม้บาน สุธีรา เรื่องขอจางวันตาย และศจี เรื่องเลือดพเนจร ดังจะกล่าวถึง ตัวละครทั้งสี่นี้ ในภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการพัฒนาชนบทต่อไป การเสียสละตนเองของตัวละครทั้งสี่นี้ก็ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา โดยเฉพาะในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ การศึกษาจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พวกเขามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีสุขอนามัย สามารถพึ่งตนเองได้

การศึกษาของตัวละครผู้หญิงในช่วงที่ 3 นับว่ามีความเจริญก้าวหน้ามากกว่าทุกช่วง เพราะนอกจากตัวละครจะมีการศึกษาระดับปริญญาโท ปริญญาเอกแล้ว ตัวละครยังมีบุคลิกลักษณะของนักศึกษาอย่างแท้จริง และตัวละครยังสามารถนำการศึกษาที่ได้รับไปประยุกต์ใช้กับชีวิตครอบครัว ชีวิตการงาน และชีวิตเพื่อสร้างสรรค์สังคมอีกด้วย

2.2 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับอาชีพ ในสภาพสังคมที่เศรษฐกิจเข้ามาเป็นปัจจัยกำหนดให้สภาพของสังคมต้องเปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงซึ่งแต่เดิมไม่มีบทบาทในการประกอบอาชีพนอกบ้าน ก็ต้องออกไปทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัว ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับอาชีพได้พัฒนาไปตามช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 นวนิยายเรื่อง นางไพร ปรากฏอาชีพของตัวละครหญิง ได้แก่ อาชีพ
ชาวสวน พยาบาล ค้าขาย และหญิงรับใช้

ชีวิตการทำงานของตัวละครในช่วงนี้ ไม่ปรากฏว่าตัวละครต้องต่อสู้กับความยาก
ลำบากในการทำงานอาชีพดังกล่าวได้รับการนำเสนอในลักษณะภูมิหลังของตัวละคร เพื่อให้
ตัวละครได้แสดงบทบาทที่เหมาะสมกับชีวิตในครอบครัว เช่น อาชีพพยาบาล ทำให้ใจเย็น
มีเหตุผล รอบคอบ เลี้ยงดูบุตรธิดาให้เป็นคนดี จากการศึกษาจึงเห็นได้ว่าตัวละครที่มีอาชีพ
พยาบาล ไม่ได้รับการเอ่ยถึงความอดสาหัส ในการประกอบอาชีพเลย แต่อาชีพนางพยาบาล
เป็นอาชีพที่ใกล้ชิดกับคนไข้ เธอจึงเกิดความรักกับคนไข้หนุ่ม และมาอยู่ร่วมกัน

อาชีพชาวสวน พยาบาล และหญิงรับใช้ มักเคียงคู่ไปกับฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ
ส่วนอาชีพค้าขายก็มักคู่กับฐานะทางเศรษฐกิจสูง ในช่วงนี้พบว่าอาชีพชาวสวนและหญิงรับใช้
เท่านั้นที่นับว่าได้รับการกล่าวถึงเพียงเล็กน้อย ดังนี้

... หล่อนทอดอารมณ์บ่กหน้าชุ่มไปตามทางแคบอันลัดเลี้ยวของดงส้ม กระจาด
เปล่าที่กระเดียดมามีส้มแก้วไปไม่ถึง 10 ผล ซึ่งหล่อนปลิดได้จากกิ่งเตี้ยคุดค่อมของ
มัน มันอาจเป็นภาระหนักที่คนเกียจคร้านต้องชิงชิง เพราะเป็นยามที่มีแต่นกกาและ
ไก่เท่านั้นที่ตื่นตามความเคยชิน คนึงนี้จึงต้องเป็นเสมียนนก พลอยกระเดียดกระจาด
ออกทำงานประจำวันของหล่อนด้วย แต่หล่อนไม่เคยลืมหาคำพ่อเลยว่ ชีวิตของคน
เกียจคร้านย่อมแขวนอยู่กับโชค และเสียงอันตรายนัก ผู้ที่กล้าและขยันกระทุกล้าง
เท่านั้น จะจัดชีวิตของตัวเองอย่างเป็นระเบียบ โดยไม่ต้องพึ่งพาโชคชะตาใด ๆ ...
(สุวัตร์ วรคิลก. 2518 ข : 35-36)

นอกจากนี้แล้วก็ไม่ได้รับการกล่าวถึงในเรื่องราวของชาวสวนอีกเลย ทั้ง ๆ ที่ชาว
สวนที่แท้จริงคงต้องหลีกเลี่ยงไม่พ้นเรื่องของการทำนุบำรุง ฉีดยาฆ่าแมลง รดน้ำ พรวนดินรวมไป
ถึง การต่อราคาผลผลิต

ส่วนอาชีพหญิงรับใช้ ได้รับการเอ่ยถึงเมื่อคราวที่เกิดอุบัติเหตุกับธิดาเจ้าของบ้าน
คือ คุณนายระรวย เธอกล่าวว่า

"มันเป็นความบกพร่องของนั่งจาดที่เดียว เลี้ยงเด็กคนเดียวไม่ได้ บ่อยๆให้ชนมาจนเกือบตาย ข้าทำให้พ่อเดชะรับเคราะห์..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 ข : 118-119) ซึ่ง "นั่งจาด" หญิงรับใช้ได้รับเอ่ยถึงแค่เพียงเท่านี้ และก็ไม่มีเรื่องราวของ "นั่งจาด" ต่อเลย ว่าถูกไล่ออกจากงาน ถูกด่า ถูกหักเคียนหรือไม่อย่างไร

การประกอบอาชีพของตัวละครในช่วงที่ 1 นี้ ได้รับการนำเสนอในลักษณะภูมิหลังของตัวละครเท่านั้น ความยากลำบากในการประกอบอาชีพถูกกล่าวถึงแค่เพียงปลุกย่อย เพื่อเสริมเรื่องให้ดำเนินต่อไป

ช่วงที่ 2 ตั้งแต่หลังกบฏสันติภาพจนถึงก่อนเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตยนวนิยายในช่วงนี้จำนวน 13 เรื่อง ปรากฏภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับอาชีพค่อนข้างหลากหลายขึ้น อาชีพที่ปรากฏได้แก่ อาชีพ แพทย์ พยาบาล ครู พนักงานบริษัท พนักงานธนาคาร รับราชการ ค้าขาย เลขาการ พนักงานต้อนรับ พนักงานคิดเงิน (แคชเชียร์) รับจ้างตัดเสื้อผ้า รับจ้างเลี้ยงเด็ก รับจ้างทำงานบ้าน ช่างปั้นหม้อ-ไห ประมง นักร้อง สาวร่าง และโสเภณี

ตัวละครผู้หญิงในช่วงที่ 2 ที่ประกอบอาชีพปรากฏอาชีพดังกล่าว จำนวน 18 อาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาชีพบริการทั่ว ๆ ไป แต่จากศึกษาภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับอาชีพในช่วงนี้ทำให้มองเห็นถึงทัศนะของผู้เขียนที่ต้องการส่งเสริมอาชีพในต่างจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนทำธุรกิจส่วนตัว ทำโรงงาน ทำไร่ เป็นต้น ทั้ง ๆ ที่ตัวละครสามารถดำเนินชีวิตในกรุงเทพฯ ได้อย่างสุขสบาย โดยเฉพาะจำนวนของผู้สำเร็จการศึกษาระดับสูง มักเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่จะกลับไปพัฒนาท้องถิ่นของตน ผู้เขียนจึงมักสนับสนุนให้ตัวละครประกอบอาชีพในท้องถิ่นของตนหรือไม่คนกรุงเทพฯ ก็เข้าไปสร้างงานในชนบทให้เกิดขึ้น พร้อมทั้งพัฒนาท้องถิ่นควบคู่ไปด้วย

การประกอบอาชีพของตัวละครหญิงเริ่มชัดเจนขึ้น ไม่เพียงแต่ใช้แสดงถึงภูมิหลังของตัวละครเหมือนช่วงแรก ตัวละครผู้หญิงในช่วงนี้เริ่มเข้มแข็ง อดทน สามารถปกครองคนในบังคับบัญชาได้ดี ส่วนสามีมีบทบาทแต่เพียงผู้ช่วยให้กำลังใจในชีวิตการงานของภรรยาตั้งเรื่องผัวเช่า ตัวละครคือ ท่านหญิงเทพินทร์พิลาศ เธอทำไร่ผลไม้ มีคนงานหลายสิบคน ซึ่ง

รัตมณีกล่าวถึงคุณหญิงฯ ว่า

... ถึงสามี่ท่านจะตาดี ก็คงไม่ต้องทำอะไร ท่านหญิงเหมือนผู้ชาย ชีมี่า ยิ่งปั่น
ขับแทรกเตอร์ได้หมด ปกครองคนดี ปากดำ มือเท้าถึงพร้อม ถึงอกถึงใจชาวไร่ดี
คนรักนับถือมาก เพราะรู้ว่าท่านปากร้ายใจดี ดูแลเอื้อเฟื้อครอบครัวชาวบ้านแถบ
นั้นโดยทั่วถึง ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 จ : 386-387)

นอกจากนี้คุณหญิงฯ ยังสอนภาษาอังกฤษแก่บรรดาลูกหลานคนงานในไร่ หากใคร
เรียนเก่งก็จะส่งไปเรียนต่อเมืองนอกอีกด้วย

อาชีพชาวไร่ยังปรากฏในเรื่องลมหนาว ตัวละครได้แก่ สีดา และแพร แสดงถึง
ชีวิตการทำงานของผู้หญิง เพื่อคุณค่าของตนเอง ดังตอนที่แพรกล่าวถึงตนเองว่า

... เราเจียมตัว อยากแสดงให้ปู่เห็นว่า ..หลานของท่านก็มีประโยชน์ ..ฉันทำ
ไร่เอง ปลูกข้าวเอง ควบคุมคนงานทั้งหมดให้ปู่ บัญชีรายรับรายจ่ายในบ้านหรือ
ทางโรงสี ปู่วางใจฉันคนเดียว ฉันก็เลยกลายมาเป็นชาวไร่แท้ ๆ คนหนึ่ง...กาล
เวลาและสภาพท้องถื่นมันหลอมเสียสนิท ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2509 จ : 345)

หรือการปกครองคนงานและดูแลกิจการ ของเนตรนาเรื่องทะเลไม่เคยหลับ
ก็แสดงถึง ภาพลักษณ์ผู้หญิงกับอาชีพที่โดดเด่นขึ้นมาดังนี้

"..คุณผู้หญิงเก่ง ฉลาด ทำงานแทนเจ้าสัวได้ทุกอย่าง คนกลัวมากกว่าเจ้าสัว มือ
ป็นก็เยอะด้วย..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ค : 133) เนตรนาจึงเป็นผู้หญิงคนหนึ่งที่มี
อิทธิพลพอสมควรในด้านการค้าขาย จึงสังเกตได้ว่าตัวละครผู้หญิงในช่วงนี้มีชีวิตการทำงาน
เพิ่มมากขึ้น การดำเนินเรื่องก็ปรากฏเรื่องราวของการทำงานโดยตลอด นอกจากนี้ผู้
เขียนยังกล่าวถึงอาชีพของผู้หญิงในสังคม อีกว่า ผู้หญิงก้าวหน้าขึ้น การศึกษาสูงขึ้น จึง
สามารถประกอบอาชีพได้ทัดเทียมกับชาย ดังกล่าวของน้ำฝน เรื่องน้ำฝน

... สมัยนี้ผู้หญิงไม่ใช่ช่างทำหลังแล้วนะคะ แล้วก็ไม่ใช่ดอกไม้ที่จะมีหน้าที่ให้ใคร
เดินไปปักแจกันอย่างเดียว ผู้หญิงมีความสามารถหลายอย่าง ไม่ว่าหมอความ ผู้
พิพากษา นายช่าง นายแพทย์ กระทั่งทหารบก เรือ ผู้หญิงก็เป็นได้ทั้งนั้น แม้แต่ขับ
เรือบินเองเดี๋ยวนี้เยอะแยะไป ... (สวัสด์ วรรณิกล. 2509 จ : 668)

ผู้เขียนได้กล่าวถึงอาชีพของผู้หญิงที่ก้าวหน้าขึ้นในเรื่องน้ำฝน แต่จากการศึกษา
นวนิยายของผู้เขียนในช่วงเวลาดังกล่าว หากได้มีตัวละครผู้หญิงตัวใดประกอบอาชีพเหล่านี้ไม่
นอกจากอาชีพนายแพทย์ นอกนั้นได้รับการระบุว่าเป็นอาชีพของตัวละครผู้ชายทั้งสิ้น

อาชีพแพทย์ เป็นอาชีพหนึ่งที่แสดงถึงความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อ เมตตาต่อเพื่อน
มนุษย์ และอาชีพแพทย์ก็มักคู่ไปกับฐานะทางเศรษฐกิจสูง น้ำฝนเรื่องน้ำฝนมีสถานพยาบาล
ของตนเองที่เธอได้รับสืบทอดมาจากบิดา เธอมีจิตใจดีต่อเพื่อนมนุษย์ทุกคน เธอไม่เห็นแก่รายได้
ที่จะได้รับจากคนไข้ หากคนไข้มีฐานะยากจนและอาการเจ็บป่วยเกินว่าที่พยาบาลของเธอ
จะดูแลได้ เธอก็แนะนำให้ไปโรงพยาบาลของรัฐที่มีเครื่องมืออันทันสมัยกว่า

อาชีพพยาบาล ก็เป็นอาชีพอีกประเภทหนึ่งที่ต้องทำงานในสถานที่เช่นเดียวกับแพทย์
อาชีพพยาบาลมักคู่กับฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ และมักใกล้ชิดกับคนไข้มากกว่าแพทย์ เพราะ
พยาบาลต้องดูแลปรนนิบัติคนไข้ และบางรายก็หารายได้พิเศษ โดยการเป็นพยาบาลส่วนตัว
ในบ้านหลังเล็กงานประจำแล้ว เพลิน เรื่องน้ำฝน มีฐานะยากจนและหารายได้พิเศษดังกล่าว
เธอดูแลปรนนิบัติคนไข้ เจ้าอารมณ์คนหนึ่งที่มักดูค่าเห็นแบบอย่างรุนแรง เวลาอารมณ์เสียแต่
เวลาอารมณ์ดีก็พูดคุยเล่าถึงสามีและความหลัง นอกจากเพลินต้องเตรียมยาเตรียมอาหาร
เช็ดตัว เปลี่ยนเสื้อผ้า ตรวจความดัน ฯลฯ ให้คนไข้แล้ว เธอยังจะต้องอ่านหนังสือให้คน
ไข้ฟังอีกด้วยเพื่อความเพลิดเพลิน และต้องพยายามหาเรื่องเบา ๆ คลายเครียดมาคุยกับคน
ไข้ รู้จักปลอบโยน เอาใจ ให้กำลังใจแก่คนไข้ เพลินปฏิบัติหน้าที่การงานได้อย่างเรียบร้อย
แต่เธอก็อดไม่ได้ที่จะวุ่นวายกับชีวิตอีกด้านหนึ่งของเธอ คือ ครอบครัว และความรัก เธอหลง
รักสามีของคนไข้และลักลอบมีความสัมพันธ์กันตั้งคร่ำครึ และในที่สุดเธอถูกคนไข้ไล่ออกจากบ้าน
ส่วนสามีก็ไม่ได้แสดงความรับผิดชอบอีกด้วย

นอกจากอาชีพพยาบาลที่ต้องรักษา ดูแลคนไข้ให้หายจากความเจ็บป่วยแล้ว ยัง

ปรากฏว่านางพยาบาลจากเรื่องน้ำฝน ที่รับทาแต่ง โดยไม่คำนึงถึงศีลธรรม และจรรยาบรรณเลย

อาชีพครู ในช่วงนี้ ปรากฏว่า อาชีพครูในช่วงต้นของช่วงที่ 2 มักไม่ได้รับการเอ่ยถึงการปฏิบัติหน้าที่ อาชีพแสดงถึงภูมิหลังของตัวละครเท่านั้น และตัวละครก็มีความทะเยอทะยาน ใฝ่ฝันไปสู่วิถีทางที่ดีกว่า เพราะอาชีพครู เป็นอาชีพที่มีรายได้น้อย ตัวละครจึงพยายามแสวงหาหนทางที่จะทำให้ก้าวหน้าขึ้น นั่นคือ การสมรส และการประภวคณางาม แต่ในช่วงปลายราว ๆ พ.ศ. 2515 ของช่วงที่ 2 ก็ได้ปรากฏตัวละครที่มีอาชีพครู และมีความภาคภูมิใจในวิชาชีพของตน ได้แก่ รัตมณี เรื่องผิวเข้า ดังนี้

... วันแรกที่เธอเริ่มการสอนหนังสือ ชั่วโมงสอนเพิ่งจบสิ้นลง ความเหนื่อยหน่ายไม่ปรากฏ เพราะความตื่นเต้นและศรัทธากำลังเปี่ยมล้น ...ชีวิตครูมีเสน่ห์จับใจวันนี้เอง เมื่อเธอก้าวเข้าไปยืนเบื้องหน้าเด็ก ๆ ทั้งชายและหญิง กวาดตามองไปทั่วห้องเรียนพบแต่ความใสบริสุทธิ์ของดวงตานับสิบ ๆ คู่ ที่จับจ้องมารวมที่เธอเป็นจุดเดียวกัน เป็นดวงตาที่เฝ้ามองอย่างชื่นชม สมใจ ใครรู้และเต็มด้วยความเลื่อมใสศรัทธา ระยะแรกรัตมณีประหม่าสะทกสะเทือนอยู่บ้าง แต่ไม่ช้านัก เธอก็ขมอารมณ์ลงได้สำเร็จ ความเป็นครูคน ค่อย ๆ เติบโตขึ้นสู่บุคลิกของตัวเองที่ละน้อย เวลาผ่านไปชั่วโมงเดียว เธอก็ประสบความสำเร็จ ...สิ่งที่ครูภาคภูมิใจได้เห็นดวงตาใสบริสุทธิ์ เฝ้าจับเองมองเธออย่างสนใจและได้ยินเสียงเด็ก ๆ เปล่งเสียงอ่านพยัญชนะภาษาอังกฤษดัง ๆ พร้อมกันตามเธอ ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 จ : 392-393)

เป็นที่น่าสังเกตว่า รัตมณีมีความสุขกับอาชีพครู เพราะเธอไม่จำเป็นต้องทะเยอทะยานเพื่อฐานะทางเศรษฐกิจอีก เธอร่ำรวยมาก ประกอบกับจิตใจของเธอที่ต้องการช่วยเหลือทนาย เพราะชีวิตเธอทำบาปมามาก เธอจึงต้องการบาปเพื่อตนเพื่อประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

อาชีพเลขานุการ เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่ได้รับการกล่าวถึงในช่วงนี้ เลขานุการ นอก

จากจะต้องรับผิดชอบภาระหน้าที่การงานแล้ว ยังต้องมีการกิจกับเรื่องส่วนตัวของเจ้านาย และยังจะต้องเอาอกเอาใจ และยินยอมให้เจ้านายเข้ามาก้าวก่ายเรื่องส่วนตัวของเธอ อาชีพเลขานุการนั้น ได้แสดงให้เห็นถึง ภาพลักษณ์ผู้หญิงที่มีความรอบรู้ มีความสามารถขยัน อดทน เก็บความลับได้ ไม่นินทาว่าร้ายเจ้านาย และยังจะต้องเก่งกล้าเกินชายธรรมดาทั่วไป ตัวละครดังกล่าว คือ มัทนา เรื่องทะเลไม่เคยหลับ

... ท่านอยู่กับผู้หญิงล้วน ๆ มีเลขานุการคนโปรดอยู่คนหนึ่ง เมื่อก็ยังไม่กลับจากในเมืองเอารถกระบะเล็กไปซื้อกับข้าวกับแม่ครัว... เลขาคนโปรด...สวยพอตัว คล่องแคล่ว แก้วกล้ายังป็นแม่เ็นเสียด้วย แข่งขันยิงปืนที่เมืองจันทร์ ชายอกสามศอกยังล่องจุ่น.. คว่าถ้วยมาได้หลายใบ ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ค : 157)

นอกจากนี้ มัทนายยังทำบัญชีเก่ง คีตลูกคิดเก่ง พิมพ์ดีด ชวเลขได้

อีกอาชีพหนึ่งที่เสมือนต้องติดตามนวนิยายแทบทุกเรื่อง คือ อาชีพรับจ้างทำงานบ้าน หรือหญิงรับใช้นั่นเอง อาชีพนี้กลายเป็นค่านิยมของสังคมที่จะแสดงถึงฐานะความเป็นอยู่ของเจ้าของบ้าน หากมีฐานะทางเศรษฐกิจดีหน่อยก็มักมีหญิงรับใช้ เพื่อช่วยเหลือภาระงานในบ้าน หญิงรับใช้มักมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ต้องการศึกษาและรูปร่างหน้าตาไม่ดีนัก หญิงรับใช้นอกจากจะต้องมีการกิจกับงานในหน้าที่แล้วยังปรากฏว่าหญิงรับใช้ต้องบำเรอความใคร่ให้เจ้านายอีกด้วย ดังปรากฏในเรื่องข่องจิต

... สาวใช้ในบ้านท่านหลายคนที่ท่านเรียกขึ้นไปหลับนอน ก็ไม่มีใครเกิดบุตรกับท่าน เมื่อท่านได้แม่นั้น แม่ขึ้นไปร่วมหลับนอนเพียงคืนเดียว ต่อมา พ่อไม่ได้สนใจอีกเลย.. พ่อห่างเหินกระทั่งแม่ตั้งท้อง ..ท่านไม่รู้ว่าท้องกับใคร เทียวถามด้วยซ้ำว่า "จาเรียงมันท้องกับใคร" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 ก : 3-4)

แพรว เรื่องข่องจิต ละเอียดเรื่องมงกุฎรัก และหวิง เรื่องผิวเช่า ก็ได้รับชะตากรรมเช่นเดียวกับจาเรียงในเรื่องข่องจิต ซึ่งได้กล่าวถึงตัวละครทั้งสามในหัวข้อ

ภาพลักษณ์ผู้หญิงในฐานะนางบำเรอไปแล้ว

หญิงรับใช้มักเป็นตัวละครที่เก็บความลับไม่อยู่ ชอบนิเทศเจ้านาย วิพากษ์วิจารณ์ความเป็นอยู่ของเจ้านายและถูกดขี่เป็นที่ยอมรับอารมณ์ของเจ้านาย แต่ก็สังเกตได้ว่าผู้เขียนพยายามยกฐานะของหญิงรับใช้ขึ้นมา ดังปรากฏในเรื่อง นางสาวอบเชย ซึ่งแสดงความเห็นอกเห็นใจหญิงรับใช้ที่ต้องทำงานหนัก และยังต้องรองรับอารมณ์ของเจ้านาย

อาชีพนักร้อง ก็เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่มักถูกสังคมดูถูกดูหมิ่น ตัวละครที่ประกอบอาชีพนี้มีการศึกษาน้อย ยากจน การเป็นนักร้องที่ดีได้ต้องหมั่นดูแลรูปร่างหน้าตาให้ดีด้วย อาชีพนักร้องเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้สูงมาก ตัวละครเช่น เต๋อ เรื่อง ลูกชู้ เธอทำงานได้ไม่นานก็สามารถซื้อรถยนต์ได้ แม้ว่าอาชีพนักร้องจะได้รับการดูถูกเหยียดหยาม และมักตกเป็นภรรยาของ หรือนางบำเรอของผู้ชายคนหนึ่ง แต่เต๋อก็กล่าวถึงอาชีพนักร้องด้วยความสุขใจ

... เต๋อหยุดร้องเพลงไม่ได้ เพลงมันให้ความสุขใจ ให้ความภูมิใจ ให้อะไรต่ออะไรหลายอย่างโดยเฉพาะเงินดี... ชีวิตของพวกหาเงินทางศิลปะมันก็แบบนี้ทั้งนั้น เหมือนถูกสาบเริ่มก็ยาก เลิกก็ยาก ก็ต้องเกลือกกลิ้งไปจนกว่าจะตะบันน้ำกิน ไม่มีใครจ้างเราถึงถอยออกมาจนเรอความตาย ใครโชคดีก็เอนรอความตายในเตียงหรู ใครโชคร้ายก็นอนในกระท่อมหอหรือข้างถนน ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ฎ : 244)

อาชีพนักร้องจากเรื่อง ลูกชู้ เป็นอาชีพที่ต้องใช้ทุกอย่างในร่างกายให้เป็นประโยชน์ นับตั้งแต่เสียง เรือนร่างและยังต้องขายตัวและหัวใจ เพราะชีวิตของนักร้องมักประสบกับความยากจนมาก่อน พวกเธอจะทำทุกอย่างเพื่อเงิน และผู้เขียนกล่าวถึงการใช้จ่ายเงินของนักร้องพวกที่เห็นคุณค่าของเงินโดยการสร้างฐานะ อดออม ซื้อที่ดิน ซื้อบ้าน และพวกที่ไม่เห็นคุณค่าของเงิน คือใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ซื้อแหวนเพชรไว้อวด เล่นไพ่ และบำเรอผู้ชาย

นักร้องที่มีความประพฤติดีได้ปรากฏ ในเรื่อง นางสาวโพรดก ตัวละครดังกล่าวคือ กฤษณา เธอเซ็ดหลายผู้ชายที่ทอดทิ้งเธอและบุตรไป บ่อยๆให้เธอต้องเผชิญกับความแค้น แค้น เธอกลายเป็นนักร้องที่วางตัวได้ดี ไม่ออกไปกับแขก และยังได้รับการกล่าวถึงรายรับรายจ่ายที่สูงพอ ๆ กัน ทั้งค่าชุด ค่าแท็กซี่ ค่าฉีดยารักษาตัว ยาบำรุงต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังปรากฏอาชีพอีกอาชีพหนึ่งของตัวละครผู้หญิงที่เริ่มพัฒนาขึ้นจากเดิม นั่นก็คืออาชีพรับราชการ ในระดับหัวหน้าแผนกในกระทรวงศึกษาธิการ ตัวละคร คือ พร้อมจิต เรืองเมียเพื่อน ซึ่งเป็นตัวละครที่มีอายุประมาณเกือบ 40 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี และมีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง เป็นผู้หญิงฉลาด รอบรู้ บุคลิกดี ทำทางกระฉับกระเฉง คล่องแคล่ว ไม่ได้รับการเอ่ยถึงการปฏิบัติงานของพร้อมจิตเลย ปรากฏเพียงลักษณะที่พอจะแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำเท่านั้น

อาชีพโสเภณี เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่เพิ่งปรากฏในนวนิยายช่วงที่ 2 นี้ ตัวละครที่ประกอบอาชีพนี้มักมีฐานะยากจน บางรายกำลังศึกษาอยู่และต้องการหารายได้พิเศษ แต่ส่วนใหญ่มักจะมีอาชีพอื่น ๆ อีก และอาชีพโสเภณีเป็นอาชีพเสริมเท่านั้น ธุรกิจการค้าโสเภณีนั่นเป็นแหล่งธุรกิจที่มักมาอยู่ในละแวกใกล้เคียงกัน บางแห่งเปิดบริการเฉพาะกลางคืน แต่บางแห่งก็เปิดบริการทั้งกลางวันและกลางคืน ดังปรากฏในเรื่อง เรื่องเมียเพื่อน

"...บ้านผู้หญิงหากินที่ขึ้นชื่อ มักอยู่แถวบางกะปิ ชอยนานาใต้ ชอยกลาง ชอยรุ่นฤดี แต่ในชอยกลางมีหลายหลัง แต่ละหลังมีนางบำเรอหรือช้ออันแอ่นทั้งนั้น..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ช : 385)

เจ้าของธุรกิจบริการประเภทนี้เป็นผู้หญิงกลางคน พุดจาพริเราะ และเคยเป็นโสเภณีมาก่อน บางครั้งก็รับแขกเองด้วย ตัวละครดังกล่าวมีฐานะทางเศรษฐกิจสูงมีบ้านหลังใหญ่ไว้คอยต้อนรับแขก เจ้าของธุรกิจมักมีผู้ช่วยที่เรียกว่า แมงดา เป็นผู้คุมอีกทีหนึ่ง ตัวละครล่อลวงผู้หญิงที่อายุน้อย ๆ มาจากต่างจังหวัดและมาบังคับข่มขู่ให้ยินยอม ค่าตัวของผู้หญิงที่มีอายุน้อยและบริสุทธิ์มักตั้งราคาสูง ส่วนเด็กพวกนี้ได้รับส่วนแบ่งเพียงเล็กน้อยเท่านั้นตัวละครดังกล่าวได้แก่ ทิพย์ เรื่อง ไม่เคยมีใครรักฉันจริง และ หม่อมทองแถม เรื่อง ชีวิตรันทด

ตัวละครที่มีอาชีพโสเภณี ถูกหลอกลวงมาจากต่างจังหวัดว่าให้มาตัดเย็บเสื้อผ้าข้างทางบ้านบ้าง แต่เมื่อเป็นโสเภณีแล้วก็ต้องปล่อยเลยตามเลย เพราะตัวละครต้องการศึกษา ยากจน อาชีพโสเภณีทำให้มีฐานะดีขึ้น ได้แต่งตัวสวย ๆ ครอบครัวยากจนก็สุขสบายขึ้น อีกกลุ่มหนึ่งก็เป็นโสเภณีด้วยความเต็มใจ เพราะต้องการหารายได้พิเศษช่วยเหลือฐานะของครอบครัว เช่น ต้ม เรื่อง เรื่องเมียเพื่อน เธอเป็นช่างตัดเสื้อ มีสามีเป็นเสมียนเงินเดือนน้อย มีลูกสองคน หาเงินไม่ทัน ก็ต้องแอบสามีและลูกออกมาหารายได้เสริม ซึ่งมี

ลักษณะดังนี้

... หญิงสาวหน้าตาผิวพรรณดี.. ตีมาหัวผมอย่างนอบน้อม กิริยาท่าทางของหล่อน ทำให้ผมต้องเบิกตากว้าง ในใจรู้สึกทันทีว่า หล่อนเป็นคนดีแท้ ๆ ไม่ใช่ผู้หญิงหากิน อย่างที่ผมเคยพานพบมา ... (สุวัณณ์ วรดิกล. 2515 ช : 385-386)

หรือ นุตา เรื่องเมียเพื่อน เช่นกัน ก็ปรากฏลักษณะที่น่าจะมีอาชีพนี้ "เด็กสาวผู้นั้นผิวค่อนข้างคล้ำ สวมเสื้อผ้าคล้ายนักเรียน บุคลิกของหล่อน ผมอยากจะยืนยันว่าเป็นนักเรียนหรือนักศึกษามากกว่าจะเป็นผู้หญิงหากิน." (สุวัณณ์ วรดิกล. 2515 ช : 387) ซึ่งนุตา เป็นนักเรียนอาชีวะการบัญชีแห่งหนึ่ง บิดามารดามีลูกมาก เธอจึงเสียสละตัวเองเพื่อหารายได้ส่งเสียน้อง

ลักษณะท่าทีของนุตาก็ต่างจากโสเภณีทั่วไป เช่น มีความเรียบร้อยและระมัดระวัง ในการผลิตเปลี่ยนเสื้อผ้า และยังพูดจาไพเราะนอบน้อม นุตาได้รับส่วนแบ่งจากแม่บ้าน แต่จะครึ่งจำนวนเพียง 80 บาท แต่แม่บ้านได้ถึง 200 บาท

ตุ้ย เรื่องน้ำฝน ก็กำลังศึกษาอยู่เช่นเดียวกับนุตา แต่ตุ้ยเป็น "นางเรียก" ทางโทรศัพท์ เธอมีบ้านอยู่ในสำนักงานกลางที่ติดต่อให้ทางที่ถูกเรียกพวกนี้ไปพบลูกค้า และบางครั้งก็พาลูกค้ากลับมานอนที่บ้าน

ชีวิตของโสเภณี มักอาภัพเรื่องคู่ครอง ชายที่มาร่วมชีวิตด้วยกันอยู่อย่างเอารัดเอาเปรียบทำให้เธอเป็นฝ่ายหาเลี้ยง บางรายถึงกับโดนสามีทุบตี หากไม่มีเงินให้ ตุ้ย เรื่องน้ำฝน เมื่อเธอดังครรภ์เธอคิดเลิกอาชีพ ไปทำงานอื่นที่มีเกียรติกว่านี้ เพื่อลูกและสามีจะได้ภาคภูมิใจ แต่เธอกลับมาสามีทำร้ายจนแท้ง ตกเลือดภายในที่สุด เพราะเขาไม่ต้องการให้เธอเลิกอาชีพที่ทำรายได้ให้สูง เขาไม่ต้องการชีวิตคู่ เขาต้องการมีชีวิตอยู่เช่นนี้เรื่อย ๆ โดยไม่ต้องทำงานอะไรทั้งสิ้น

ความทุกข์ของโสเภณีกลายเป็นความชินชา มีชีวิตอยู่อย่างคนไม่มีหัวใจ ดังเช่น จิม เรื่องน้ำฝน

"ชีวิตอย่างจิมอยู่อย่างคืดตืด หัวใจของหล่อนคงตายด้าน เย็นชาเหมือนร่างกาย

ซึ่งทอดหาใครเมื่อไหร่ก็ได้ ขอให้ได้เงินมาเข้ามาเลี้ยงลูกซึ่งไม่มีพ่อ" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2509 ง : 360)

หากตัวละครต้องการที่จะมีรายได้ดีก็ต้องฝึกฝนวิธีการเอาอกเอาใจลูกค้าเพื่อให้ลูกค้าติดใจ ตัวละครส่วนใหญ่เป็นคนโง่งมงาย ต้องงี่เง่าขี้อาย กล้าและยังต้องสอนเรื่องกามารมณ์ให้แก่ลูกค้าบางคนที่ไม่เป็นประสาอีกด้วย

ตัวละครที่เป็นโสเภณีมักไม่สนับสนุนให้คนอื่นประกอบอาชีพเช่นเดียวกับตน เพราะเธอทราบซึ่งดีว่าอาชีพนี้ เป็นอาชีพที่ถูกตราหน้าว่า เลว เสมือนตกอยู่ในนรก และไม่มีทางที่พวกเธอจะกลับตนเป็นคนดีได้ อนาคตของพวกเธอหากไม่เป็นแม่เล้า ก็ตกเป็นภรรยาหย่อย ซึ่งการเป็นภรรยาหย่อยก็ยิ่งยกระดับสูงกว่าโสเภณีบ้างตรงที่เป็นภรรยาของชายเพียงคนเดียวให้ชายเป็นฝ่ายเลี้ยงดู แต่บางตัวก็สามารถเลิกอาชีพได้อย่างเด็ดขาด หันมาประกอบอาชีพสุจริต เช่น จิม เรื่องน้ำฝน ได้เปิดร้านค้าขายสุรา และ หวัง เช่น ผัวเช่า เป็นลูกจ้างร้านเย็บผ้า

นอกจากอาชีพเหล่านี้แล้วยังปรากฏอาชีพอื่น ๆ อีก ได้แก่ พนักงานต้อนรับในร้านอาหารตัวละครได้แก่ บราจ เรื่องไม่เคยมีใครรักฉันจริง เป็นตัวละครที่มีรูปร่างหน้าสวยมาก เป็นคนมีเสน่ห์ อ่อนหวาน พูดจาไพเราะ นอบน้อม มีหน้าที่ดูแลลูกค้าพาไปนั่งที่โต๊ะ สอบถามความต้องการของลูกค้า และต้องพยายามทำให้ลูกค้าพอใจและกลับมาอุดหนุนอีก

ส่วนอาชีพอื่น ๆ นอกจากนี้นั้นมักไม่ได้รับการกล่าวถึงในด้านชีวิตของการทำงาน อาชีพถูกระบุเพียงส่วนประกอบของภูมิหลังตัวละครเท่านั้น ตัวละครมักมีชีวิตวนเวียนอยู่กับเรื่องส่วนตัว เรื่องของครอบครัว เพียงเท่านั้น

ช่วงที่ 3 หลังเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตย 14 ตุลาคม 2516 จนถึงเรื่องแผ่นดินของเขา ปรากฏมีนวนิยายในช่วงนี้จำนวน 22 เรื่องได้แก่ เรื่องป่าทรายทอง มรดกท่านผู้หญิง เมียนัมเบอร์ลี แม่ปลาหลด แผ่นดินเดียวกัน พิราบแดง ล้นฟ้า นกขมิ้นบินถึง หิมาลัย ขอจางวันตาย ขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง เลือดพเนจร คามาล ตึกฝรั่ง เลือดนาคิน นางสาวทองสร้อย พ่อข้าฯ เพิ่งจะยิ้ม พิราบเมิน เพลงรักดอกไม้บาน เวลาที่เหลืออยู่ อังสนาหย่าผัว ผู้หญิงในเวเนตา และแผ่นดินของเขา

การประกอบอาชีพของตัวละครผู้หญิงในช่วงนี้นับว่าได้พัฒนาขึ้นจากช่วงที่ 2 มาก เพราะอาชีพนั้นเริ่มหลากหลายมากขึ้น และผู้หญิงดำรงตำแหน่งในฐานะผู้บริหาร เป็นเจ้าของกิจการต่าง ๆ มากมาย เช่น โรงแรม ภัตตาคาร โรงงาน เป็นต้น ซึ่งอาชีพที่ปรากฏในนวนิยายช่วงที่ 3 นี้พอจะจำแนกได้ดังต่อไปนี้ คือ อาชีพแพทย์ พยาบาล ครู พนักงานบริษัท พนักงานธนาคาร พนักงานรัฐวิสาหกิจ เลขาการ ค้าขาย รับจ้าง ดารานักร้อง นางรำ พาร์ตเนอร์ โสเภณี ธุรกิจส่วนตัว ข้าราชการประจำ ข้าราชการเมือง นักเขียน นักแปล และมดคุเทศก์

อาชีพของตัวละครผู้หญิงในช่วงที่ 3 นี้ ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากช่วงที่ 2 ได้มีอาชีพใหม่ ๆ เข้ามาในกลุ่มตัวละครผู้หญิง ได้แก่ ธุรกิจส่วนตัว จ้างพวกโรงแรม โรงมหรสพเหมืองแร่ เป็นต้น และยังเพิ่มงานบริการในด้านอื่นที่นอกเหนือจากช่วงที่ 2 คือ งานบริการประเภทเสริมสวย ซึ่งมีกิจการเป็นของตนเอง และเป็นกิจการที่มีรายได้สูง นอกจากนี้ยังปรากฏอาชีพนักเขียน นักแปล ที่แต่เดิมมักได้รับการกล่าวถึงอาชีพนี้กับตัวละครผู้ชายเท่านั้น ซึ่งสามารถวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับอาชีพ แต่ละอาชีพได้ดังนี้

อาชีพแพทย์ เป็นอาชีพที่ต้องเสียสละ อดทน ใจเย็น มีเมตตากรุณา และมีจรรยาบรรณ อาชีพแพทย์สามารถมีรายได้สูงมาก ตัวละครที่ประกอบอาชีพนี้จึงมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง ตัวละครดังกล่าวได้แก่ ไสววงศ์ เรื่อง อังสนาหย่าผัว และ เสาวรส เรื่อง

เวลาที่เหลืออยู่ ตัวละครทั้งสองแม้จะประกอบอาชีพเดียวกัน แต่กลับมีพฤติกรรมต่างกัน ไสววงศ์ เป็นแพทย์ที่มุ่งช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์มากกว่ามุ่งกอบโกยทรัพย์สินเงินทอง ไสววงศ์เป็นตัวละครที่มีฐานะทางสังคมสูงตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ และเธอยังไม่สมรส เธอได้กล่าวถึงคดีในการทำงานของเธอกับมารดาว่า

... หนูรักษาคณยาคนจนฟรีมาก็ร้อยรายแล้ว หนูแบมือหรือส่งบิลล์เฉพาะคนมีเงินเท่านั้นนะคะ คุณแม่น่าจะภูมิใจนะคะ เวลานี้ลูกของคุณแม่เป็นหมอที่จนกว่าหมอรุ่นเดียวกันทุกคน จนกว่าหมอคนอื่น ๆ หลายร้อยคน แต่หนูก็ภูมิใจ เพราะได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ เท่าที่จะช่วยได้ในแนวทางของตัว.. หนูว่า ถ้าแต่ละคนคิดอย่างหนู มุ่งหน้าช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ยากไร้ไปตามแนวทางของแต่ละคน

แล้ว สังคมไทยหรือแผ่นดินไทยของเรา คงยังไม่สิ้นหวังเสียทีเดียว ... (สุวัฒน์
วรรติก. 2523 ข : 395)

เสาวรส เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ เป็นตัวละครที่มีลักษณะและพฤติกรรมต่างจากสาววงศ์โดยสิ้นเชิงทั้ง ๆ ที่มีอาชีพแพทย์เช่นเดียวกัน เสาวรสสมรสแล้ว และเธอมาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง เธอทำงานทั้งกลางวันและกลางคืน เพื่อเงินที่จะนำมาใช้จ่ายในครอบครัว อาชีพแพทย์ทำให้เธอมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง มีบ้านเรือนใหญ่โตมีรถยนต์คันละคันกับสามี และยังเรียก "คุณ" นำหน้าชื่อลูกทุกคน ทั้งนี้เพื่อหนีจากฐานะอันแท้จริงของชนชั้นเดิม ทั้งเสาวรสและสามีจึงพร้อมใจกันก้าวขึ้นไปสู่ฐานะอีกระดับหนึ่งของสังคมและจัดสรรสภาพความเป็นอยู่ในครอบครัวให้สมกับความเป็น "ผู้ดีมีเงิน" ทั้งนี้ตัวละครตัวหนึ่งได้แสดงทัศนะว่า หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน สังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไป ผู้ดีนั้นต่อสู้จากรฐานะ "ตีนถีบปากกัด" ขึ้นมาประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นราชการ การค้า หรือการเมือง มักใช้ความพยายามเกี่ยวดองกับพวกผู้ดีมีเชื้อสาย เพื่อครอบครัวจะได้เป็นผู้ดีชั้นสูง เสาวรสก็เช่นเดียวกัน เธอประสบความสำเร็จทางการศึกษาและการประกอบอาชีพ ทำให้เธอกลายเป็นผู้ดีมีเงิน ที่เห็นแก่ตัว มุ่งกอบโกยเงินทอง ดำรงชีพยาบาล เพื่อฐานะทางเศรษฐกิจและฐานะทางสังคมที่ดีขึ้นโดยที่เธอไม่สนใจความเดือดร้อน และความเป็นธรรมาต ๓ ทั้งสิ้น

อาชีพอีกอาชีพหนึ่งของตัวละครผู้หญิงในช่วงนี้ที่เปลี่ยนแปลงจากงานบริการกลายมาเป็นผู้บริหารกิจการใหญ่ ๆ หลายแห่ง ตัวละครดังกล่าวได้แก่ วิสาชา เรื่องผู้หญิงในแว่นดำ นายแม่ เรื่องเลือดในดิน และ คุณผู้หญิง เรื่องล้นฟ้า

ตัวละครทั้งสามนี้แตกต่างกับเนตรนา เรื่องทะเลไม่เคยหลับ ท่านหญิงเทพินทร์-พิลาศ เรื่องผิวเข้า และ แพร เรื่องลมหนาว ซึ่งเป็นตัวละครผู้หญิงในช่วงที่ 2 ดังจะสังเกตได้ว่า งานในอาชีพของตัวละครในช่วงที่ 2 เป็นภาระหน้าที่ของงานเกษตรกรรมในต่างจังหวัดจำพวกพืชไร่เพียงอย่างเดียว แต่ในช่วงที่ 3 ขอบข่ายของงานกว้างขึ้นกว่าเดิม เพราะตัวละครมีกิจการมากมาย หลายประเภทต้องควบคุมดูแล ต้องเดินทางไปดูงานทั้งในและต่างประเทศ ดังกิจการของวิสาชา เรื่องผู้หญิงในแว่นดำ ก็เช่นเดียวกัน กิจการของเธอ ได้แก่ ร้านผ้าพาหุรัด ที่ดินจัดสรร โรงแรมชั้นหนึ่งที่กรุงเทพฯ ภูเก็ต เชียงใหม่ และ

ที่พญา วิสาขาทรงตำแหน่งประธานบริษัทฯ เธอมีอายุประมาณ 25 ปีเท่านั้น เป็นผู้หญิงที่สวยงาม มีเสน่ห์มาก มีนิสัยรักความสนุกสนาน และยังไม่สมรส เธอต้องดูแลกิจการและปกครองพนักงานแทนบิดา ซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว ดังที่ เทวปตี ฝาแฝดของวิสาขา กล่าวถึงวิสาขากับเอภภพว่า

... เขาปกครองคนเก่ง.. บางครั้งอารมณ์ร้าย คำว่าคนงานแรง ๆ คนงานไม่รู้ว่าที่ไหนที่เขาปกครอง รักบูชาเขาทั้งนั้น คำแล้วก็ปลอบโยน เขามีเมตตา ынยามที่เห็นทุกข์ของผู้อื่น คนงานโง่งเงินถ้าสารภาพร้องท่อมร้องไห้ เขาก็ให้อภัย แต่ถ้าหนี แม้ตามสุดซั้วโลกไปเลย เขาเป็นคนประเภทมือหนึ่งถือแล้ อีกมือถือเงิน แต่ดีหน่อยที่แล้ของเขาได้เผงเอาไว้ด้วยความอ่อนนุ่ไม่ฆ่าแล้แล้เล็ก คุณพ่อเคยพูดเสมอว่า วิสาขาโตขึ้นคนงานแทนพ่อได้ ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2525 : 197)

คุณผู้หญิง เรื่องล้นฟ้า เป็นตัวละครผู้หญิงอีกตัวหนึ่งที่มีธุรกิจส่วนตัวมากมาย เช่น โรงแรมบิ่มบ้านัน ห้างสรรพสินค้า ซึ่งรับสืบทอดกิจการมาจากบิดา เธอค้าขายเก่ง ใจนักเลง เหมือนผู้ชายยกสามศอก เธอมีโรงไม้หินอีกแห่งที่สระบุรีที่เธอต้องเข้าไปดูแลอย่างเข้มงวดมีคนงานชายหญิงในปกครองถึง 120 คน เมื่อคนงานมากเช่นนี้ ย่อมมีปัญหาบ้าง เช่น การนัดหยุดงานเพื่อเรียกร้องขอขึ้นค่าแรง คุณผู้หญิงก็พยายามให้เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย เธอยอมขึ้นค่าแรงให้แต่ให้คนงานทุกคนทาสัญญาว่าควรใช้ชีวิตการเจรจากันด้วยดีก่อนไม่ใช่อยู่ ๆ ก็นัดหยุดงานเพื่อเรียกร้อง คุณผู้หญิงได้กล่าวถึงความยากลำบากในการทำงานเธอกับบุตรสาวว่า

... ตอนแม่คุมงานระยะแรก เหมือนควาบอยหญิงจริง ๆ ปากเป็นชั๊กยนต์ บางทีก็ต้องด่ากันหยาบ ๆ เขกหัว เตะถึบบางทีก็ต้องเอา ..ก็คนพวกนั้นหลายคน ออกจากคุกตะรางมาทั้งนั้น ผู้หญิงก็ปาเถื่อนเสียจนอย่าว่าแต่อ่านหนังสือไม่ออกเลย พูดคะซายังไม่เป็น ..แต่เราก็ต้องช่วยเขา เราทำเสียจนเขาอยู่กับร้องกับรอยดีขึ้นโดยลำดับ ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 พ : 391-392) .-

วิสาชา และคุณผู้หญิง ประกอบธุรกิจส่วนตัวด้วยความยากลำบากแต่ด้วยความเข้มแข็งอดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความยุติธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบ ตัวละครจึงประสบความสำเร็จในชีวิตการงาน บรรดาคนงานรักใคร่ ร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละคนไป ส่วนนายแม่เรื่อง เลือดในดิน ที่กิจการคล้ายคลึงกับวิสาชาและคุณผู้หญิง แต่วิธีการปรองคน และการขยายกิจการของเธอ เจือปนความโหดร้าย ทารุณ นายแม่ต้องการเพียง "เงิน" ที่จะได้มากกว่าความเดือดร้อน หรือความเสียหายของใคร นายแม่ออกเงินให้สามัคคีฉิ่น ซึ่งเป็นอาชีพทุจริตเธอได้เงินมาถึงสิบล้านเลยทีเดียว แต่ไม่นานเธอก็ต้องสูญเสียสามีไปกับอุบัติเหตุเครื่องบินตก

นายแม่มีอายุประมาณ 50 ปี เป็นเศรษฐีใหญ่ของจังหวัด เธอฉลาดเฉลียว ปากหวาน คำชายแก่ง ทันคน ไม่ยอมเสียเปรียบใคร และไม่ค่อยมีเวลาว่าง เธอคิดแต่หาเงินเท่านั้น เธอมีจิตใจโหดเหี้ยมผิดกับผู้หญิงทั่วไป ดังที่คนงานคนหนึ่งได้เล่าถึงความโหดร้ายของนายแม่ว่า

... แกต้องการขยายที่ดิน ทำไร้ แกเที่ยวกว้านซื้อที่ใกล้ๆ ไร่ใครไม่ขายถูกฆ่า ไม่ถูกฆ่า ก็ถูกเผาบ้าน รังควาญจนทนไม่ไหว ต้องยอมขายราคาถูก ๆ ตอนแรกแกเสนอราคาสูง ให้ทำไร้ ทำเป็นใจดี แต่คนเรานั้นรักที่หากินของมัน มันไม่ยอมขาย แกก็รังควาญจนยอมตาย ตอนยอมนี้แหละแกดราคาร้อยนัก เพื่อเอาชีวิตรอดชาวไร่ก็ต้องยอม มันเลวร้ายจริง ๆ ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2521 ช : 51)

คนงานของนายแม่ ไม่มีใครสามารถอยู่ได้นาน หากมีงานใหม่ทำ เพราะเธอคดราคาค่าแรงต่ำมาก นอกจากนั้นนายแม่ยังมีอิทธิพลมาก เธอเลี้ยงพวกมือปืนไว้มากมาย ใครขวางทางกิจการของเธอ นายแม่ฆ่าทั้งหมด เธอมีกิจการต่าง ๆ มากมาย อาทิ โรงแรม โรงงานผ้าที่ร่วมลงทุนกับคนญี่ปุ่น ธนาคาร โรงพิมพ์ บริษัทส่งกระดาษ ทรัสต์ โรงงานสุรา รวมทั้งกิจการเหมืองแร่ที่เธอยึดมาจากลูกหนี้ที่ผิดสัญญาเงินกู้

การประกอบอาชีพของวิสาชา คุณผู้หญิง และนายแม่ เหล่านี้นับว่าเป็นอาชีพที่ยากลำบากต้องใช้ความรู้ ความสามารถ ความฉลาด และไหวพริบในการแข่งขันทางธุรกิจ และยังต้องปกครองคนงานชายหญิงจำนวนมาก ต้องวางตัวในคนงานเคารพนับถือและเกรงใจ

ซึ่งบทบาททางอาชีพเหล่านี้มักถูกกำหนดให้กับตัวละครผู้ชายมากกว่าตัวละครผู้หญิง จึงนับได้ว่าภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับอาชีพในช่วงนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ในงานอาชีพที่ผู้ชายทำได้ผู้หญิงก็ทำได้เช่นเดียวกัน และบางที่อาจดีกว่าด้วย เพราะกิจการที่ตัวละครรับสืบทอดมาจากบิดาหรือบุคคลอื่น ได้เจริญก้าวหน้าขึ้นในเวลาอันสั้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการบริหารงานของตัวละครหญิงอันไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าตัวละครชาย

อาชีพนักเขียนและนักแปล ได้เข้ามาเป็นอาชีพของตัวละครผู้หญิงในนวนิยายช่วงที่ 3 นี้ตั้งแต่เดิมมันเป็นอาชีพของตัวละครผู้ชายเท่านั้น อาชีพนักเขียน นักแปล เป็นงานสร้างสรรค์ที่ทำทลายความสามารถของตัวละครผู้หญิงเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นงานที่จะต้องใช้ความรู้ ความสามารถ ความอดุสาหะ เพียรพยายาม เป็นอย่างมาก ตัวละครที่ประกอบอาชีพนี้ได้แก่ บุษกร เรื่องเมียนมเบอร์ลี ทองสร้อย เรื่องปาทรายทอง รุ่งกานต์ เรื่องมรดกท่านผู้หญิง ปัทมา เรื่องขอจางวันตาย และตรีทิพย์ เรื่องเลือดในดิน ตัวละครทั้งห้านี้มีอาชีพหลักอยู่แล้ว และงานเขียน งานแปล เป็นอาชีพเสริมซึ่งหารายได้พอสมควร แต่ตัวละครมีจุดมุ่งหมายในการทำงานเพื่อสร้างสรรค์สังคมมากกว่าเพื่อเงิน โดยเฉพาะ ตรีทิพย์ เรื่องเลือดในดิน เธอเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย ปีสุดท้าย เธอตัดผมสั้นเหมือนผู้ชาย หน้าตาเกลี้ยงเกลาและไม่แต่งหน้า เธอฉลาดรอบรู้ สามารถฟังพูดอ่านเขียนได้ 3 ภาษา คือ ภาษาจีน ภาษาอังกฤษและภาษาไทย เธอพิมพ์ดีดภาษาไทยได้อย่างคล่องแคล่ว เธอค้นคว้าตำราต่าง ๆ มากมาย เพื่อเรียบเรียงวรรณกรรมอันจะเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อสร้างประโยชน์แก่สังคม และเธอยังมีโครงการที่จะผลิตหนังสือดี ๆ ออกมาอีกมาก อาทิ วิเคราะห์ปัญหาสังคม สภาพชีวิตของพลเมืองในแต่ละประเทศ โดยมองลึกลงไปถึงฐานของสังคมและสภาพทางเศรษฐกิจ ตรีทิพย์เป็นตัวละครที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงมาก และเธอต้องการทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าทรัพย์สินเงินทอง โดยที่เธอมีทัศนคติในการทำงานว่า

... ไม่มีอะไรที่ดิฉันเกลียดเท่ากับคนเราอยู่เฉย ๆ ไม่ทำงานทำการอะไรให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือส่วนรวม ... คนเราเกิดไม่สำคัญเท่าตาย เกิดยังงั้นก็ได้ แต่เวลาตาย เราควรตายอย่างไรที่สำคัญ ดิฉันต้องการตายไปแล้ว เรายังมีเรื่องราวให้คนรุ่นหลังพูดถึง เราถึงซึ่งฐานะอย่างดิฉันไม่มีอะไรดีไปกว่าสร้าง

วรรณกรรมชิ้นมาสักเล่มหรือสองเล่มทิ้งไว้แทนตัว ถ้าดิฉันทำสำเร็จก็เท่ากับเกิดมา
ไม่หนักแผ่นดิน อย่างน้อยอนุชนรุ่นหลัง ๆ ก็ยังได้ประโยชน์จากงานของเราบ้าง ...
(สุวัฒน์ วรดิลก. 2521 ข : 426)

นอกจากนี้นักเขียน นักแปลย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นกับเรื่องการพิมพ์หนังสือเพื่อจำหน่าย ตรีทิพย์
ได้เล่าถึงการลงทุนในการทำหนังสือของเธอ ซึ่งสรุปแล้วตรีทิพย์ได้ค่าแรงราว ๆ สามหมื่นบาท
ต่อหนึ่งเรื่อง

ตัวละครผู้หญิงในช่วงที่ 3 นี้ เป็นช่วงเวลาที่คุณเขียนผ่านเหตุการณ์ทางการเมืองมา
มากมาย ทักษะของผู้เขียนน่าจะต้องการขึ้นทางออกให้แก่ผู้อ่าน โดยเฉพาะผู้หญิง ให้รู้จัก
พัฒนาตนเองสร้างสรรค์ประโยชน์แก่สังคม เพื่อแสดงคุณค่าของตนเองที่มีอยู่

บุษกร เรื่อง เมียนมเบอร์ลี ก็เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยปีสุดท้ายเช่นเดียวกัน เธอ
มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ จึงมีงานแปลเป็นรายได้ที่พอจะช่วยเหลือตนเองและครอบครัวได้บ้าง
นอกจากนั้นบุษกรยังมีนิสัยรักการอ่าน ชอบศึกษาค้นคว้า จึงทำให้เป็นคนฉลาดเรียนเก่ง รอบรู้
เธอได้สนทนากับต๋องถึงงานแปลของเธอว่า

... "แปลเรื่องของใครบ้างล่ะ หนู"

"หลายคนค่ะ แต่เลือกที่ชอบมาก ๆ และที่ไม่ค่อยมีคนแปล แต่ส่วนมากแปลกัน
แล้วทั้งนั้น... นักเขียนอังกฤษอย่างมอห์ม ชอว์ ดิกเกนส์ แฮ็กการ์ด นักแปลเมืองไทย
แปลเสียเรียบหมด แต่ส่วนมากเรื่องสั้นค่ะ หนูเลยหันมาหาหนังสือที่นักแต่งเป็นชาติ
อื่นบ้าง บางเรื่องของเชคอฟ ตอลสตอย นักเขียนรัสเซีย คากวีสั้น ๆ ของระพินทร์-
นาถ ตะกอร์ อินเดียหรือไม่ก็เรื่องจีนที่แต่งโดยฝรั่งบางเรื่อง ... (สุวัฒน์
วรดิลก. 2516 จ : 87-88)

นอกจากนี้บุษกรยังอ่านหนังสือทุกชนิด และสนใจประวัติศาสตร์และวรรณคดีเป็น
พิเศษ เธอสามารถวิเคราะห์วิจารณ์สภาพสังคมและการเมืองอย่างมีเหตุผลอีกด้วย

ส่วนทองสร้อย เรื่อง นางสาวทองสร้อย เป็นตัวละครที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงและ

มีการศึกษาระดับปริญญาเอก มหาวิทยาลัยในประเทศฝรั่งเศส นอกจากทองสร้อยจะยึดอาชีพครูเป็นอาชีพหลักแล้ว เธอยังแปลหนังสือขายอีกด้วย โดยที่เธอกล่าวถึงรายได้จากการแปลหนังสือของเธอว่าทราบดีว่าให้เธอมากพอสมควร ซึ่งหากสามารถแปลขายได้ถึงเดือนละเล่ม ก็จะมีรายได้มากกว่าเงินเดือนข้าราชการซึ่งเป็นอาชีพหลักของเธอเสียอีก ทองสร้อยได้เล่าถึงราคาของหนังสือที่แปลขายว่าต้องขึ้นอยู่กับขนาดของหนังสือและนามปากกา ถ้านามปากกาเคยมีผลงานมาแล้วและเป็นที่รู้จักก็จะได้ราคาดีกว่านามปากกาสำหรับนักแปลหน้าใหม่ ๆ ทองสร้อยเป็นนักเขียนนักแปลที่เริ่มมีชื่อเสียงแล้วและเธอมักจะแปลงานของนักเขียนชาวอินเดีย เพราะนักเขียนอินเดียเขียนหนังสือดีหลายคน ซึ่งงานแปลเหล่านี้นอกจากเพิ่มรายได้ให้แก่ทองสร้อยแล้วยังสามารถช่วยให้นักอ่านคนไทยมีเรื่องดี ๆ อ่านมากขึ้นอีกด้วย

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับอาชีพนักเขียน นักแปล ซึ่งปรากฏเข้ามาในนวนิยายช่วงที่ 3 นี้ เช่น อาชีพที่มักถูกกำหนดให้กับตัวละครผู้หญิงที่มีการศึกษาสูง ฉลาด รอบรู้ มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีจิตใจดี ชอบช่วยเหลือผู้อื่น และมองโลกในแง่ดี ตัวละครที่เป็นนักแปลยังปรากฏในเรื่อง ขอจางวันตาย ตัวละครคือ บัทมา และในเรื่อง มรดกท่านผู้หญิง ตัวละครคือ รุ่งกานต์ ซึ่งมีอาชีพหลักอยู่แล้ว ส่วนงานแปลเป็นงานที่เธอรัก และช่วยเสริมรายได้ให้อีกทางหนึ่งด้วย

อาชีพครู เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่เริ่มปรากฏตั้งแต่ช่วงที่ 2 แล้ว แต่ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับอาชีพครู เริ่มเปลี่ยนแปลงไปในช่วงที่ 3 นี้ อาชีพครูในช่วงที่ 2 เป็นอาชีพที่ไม่สามารถทราบดีว่าให้มากนัก บรรดาครูที่มีฐานะยากจนถึงต้องดิ้นรนโดยการเข้าไปประกวดนางงามบ้างเป็นภรรยาบ้าง เป็นต้น แต่ในช่วงที่ 3 บรรดาครูที่มีฐานะยากจนกลับพยายามหารายได้เสริมที่สุจริตและเพิ่มระดับสติปัญญาของตนเองและสังคมโดยการแปลหนังสือขาย มากกว่าที่จะขายเรือนร่างและความสวยความงามเหมือนตัวละครที่มีอาชีพครูในช่วงที่ 2 ซึ่งน่าจะเป็นเพราะจิตสำนึกของครูที่ดีขึ้นและช่วยยกฐานะอาชีพครูอันควรเป็นแม่พิมพ์ที่ดีของสังคม รวมทั้งสภาพสังคมได้เปิดโอกาสให้ครูได้มีช่องทางทำมาหากินเพิ่มขึ้น เพราะประชากรให้ความสำคัญกับการศึกษาเพิ่มมากขึ้นย่อมเกิดการแข่งขันเข้าเรียนในโรงเรียนที่ดี ๆ และนักเรียนก็ต้องการศึกษาเพิ่มเติมมากขึ้นเรียนเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ก็เพื่อเสริมทักษะและความสามารถของตนเองให้เท่าเทียมและเหนือกว่าคนอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดการสอนพิเศษขึ้น

บรรดาครูนอกจากมีภาระหน้าที่อื่นแล้ว ยังมีโอกาสได้สอนพิเศษแก่เด็ก ๆ เหล่านี้ที่ต้องการเรียนเพิ่ม เรียนก่อนคนอื่น และทบทวนบทเรียนที่ผ่านม่อีกด้วย ดังที่ภรรยาของพรราวี เรื่องเกษมน์บินถึงหิมาลัย ได้รับการกล่าวถึงว่า

"...เงินเดือนอาจารย์ของเธอไม่มากนักก็จริง แต่ภรรยาผมขยันขันแข็ง รู้จักเก็บหอมรอบริบรับสอนนอกเวลาเป็นรายชั่วโมง รับกวตวิชาบ้าง มีเวลาวางยังแปลนิทานเด็กชายอีก เธอก็เลย 'ลอยลา'..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2521 ข : 6)

ภรรยาของพร ราวี ซึ่งมีอาชีพครูนั้นได้แสดงให้เห็นถึงทักษะของครูในฐานะแม่พิมพ์ที่ดีขึ้นกว่าแต่ก่อน ในอันที่จะสร้างเสริมรายได้ให้แก่ตนเอง โดยการใช้ความรู้ ความสามารถ ความอดทน และความขยัน มากกว่าที่จะขายความสวยและเรือนร่างเหมือนช่วงก่อน ดังที่บุษกร เรื่องเมียนัมเบอร์ลี มีความคิดที่จะประกอบอาชีพครู ทั้ง ๆ ที่มีคนมาติดต่อให้เธอเป็นภรณาน้อย เพราะเธอมีฐานะยากจน แต่บุษกรไม่สนใจ เธอต้องการใช้ความรู้ที่เรียนมาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ซึ่งก็คือการสอนหนังสือบุษกรได้กล่าวว่า

... แม้ว่าหนูจะไม่ค่อยชอบอาชีพนี้ แต่ก็ต้องทำ เพราะช่องทางของครูในยุคนี้กว้างขวางกว่ายุคก่อน ๆ โรงเรียนสอนพิเศษเปิดมากขึ้นสำหรับนักเรียนกวตวิชา และที่ต้องเรียนซ้ำชั้น เพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัย ครูจึงต้องทำงานหนักทั้งอาชีพสอนประจำวันและอาชีพพิเศษเป็นรายชั่วโมง หนูคิดว่า จะกัดฟันทำ ทั้งกลางวันกลางคืนสักพักเพราะมีภาระอยู่มาก" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2516 จ : 129)

นอกจากนี้ผู้เขียนยังแสดงทักษะที่มีต่อครูว่า ครูจะต้องฉลาดรอบรู้ ต้องหมั่นศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา เพราะนักเรียนมักถือว่าครูเป็นสัพพัญญู ครูต้องรู้ทุกอย่างเพื่อตอบนักเรียนให้ได้ในทุกปัญหาที่นักเรียนสงสัยและอาชีพครูยังได้รับการสนับสนุนให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยมีทุนศึกษาต่อสำหรับครูที่ต้องการเพิ่มวุฒิของตนเอง เพื่อนำมาปรับปรุงการศึกษาในการทำงานเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและสังคมต่อไป

อาชีพช่างเสริมสวยและช่างตัดเสื้อเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่เฟื่องปรากฎในอาชีพของตัวละครช่วงที่ 3 นี้อันอาจเนื่องมาจากความเจริญทางวัฒนธรรมที่แพร่กระจายเข้ามาทำให้ผู้หญิง

รู้จักตกแต่งตนเองให้ทันสมัยขึ้นทัดเทียมคนในสังคม เพราะผู้หญิงมีความก้าวหน้ามากขึ้นทั้งในด้านการศึกษาอาชีพ รวมไปถึงการเข้าสมาคมกับสังคมในวงกว้างขึ้น อาชีพนี้จึงเป็นงานบริการที่เข้ามามีอิทธิพลต่อผู้หญิงในสังคมที่ต้องการความสะอาดสบายและความทันสมัย

อาชีพช่างเสริมสวยและช่างตัดเสื้อ เป็นธุรกิจที่มักนำมาสู่ฐานะอันมั่นคงของเจ้าของกิจการ ซึ่งย่อมจะเป็นผลมาจากการบริการที่มีคุณภาพ ตัวละครที่ประกอบอาชีพนี้ได้แก่ ศกุนตรา เรื่องอังสนาหย่าผัว และเด่นใจ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง

ศกุนตรา เรื่องอังสนาหย่าผัว เธอเปิดร้านเสริมสวยมีช่างทำผมมากมาย เป็นงานบริการที่จะต้องรู้จักการเอาใจลูกค้า และยังต้องประสบกับการช่วงชิงช่างที่มีฝีมือและมีลูกค้าติดใจจนฝีมือ มีการซื้อตัวพนักงานเพื่อการแข่งขันกับคู่แข่งในกิจการประเภทเดียวกันรายอื่น ๆ นอกจากนี้เจ้าของกิจการก็ต้องเป็นคนรักสวยรักงาม หมั่นดูแลตนเองอยู่เสมอให้สวย สัมกับเป็นเจ้าของร้านเสริมสวยและต้องมีบุคลิกคล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง ยิ้มแย้ม และพยายามบริหารกิจการโดยเน้นให้พนักงานบริการลูกค้าอย่างดีที่สุด เพื่อให้ลูกค้าพอใจ

เด่นใจ เรื่องขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง เธอจบหลักสูตรออกแบบตกแต่งมาจากประเทศญี่ปุ่น เมื่อมาเข้าหุ้นกับเพื่อนลงทุนเปิดร้านตัดเสื้อและเสริมสวย เธอเข้ามาดูแลกิจการทุกวัน เธอดำเนินชีวิตครอบครัวควบคู่ไปกับชีวิตการทำงานได้เป็นอย่างดี เด่นใจบริหารกิจการจนเจริญก้าวหน้ามีลูกค้าประจำจำนวนมาก เธอรู้จักการเอาใจใส่พนักงานในร้าน ปกครองโดยวิธีการพึ่งพาอาศัยกัน ำให้เงินเดือน เบี้ยเลี้ยง เป็นที่พึงพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย เด่นใจมีความสุขกับชีวิตการทำงาน เธอมีลักษณะความเป็นผู้นำ ซึ่งบรรดาลูกน้องให้ความนับถือและเกรงใจ

ตัวละครในช่วงที่ 3 นี้ มีชีวิตวนเวียนอยู่กับอาชีพและการทำงานมากกว่าทุกช่วงที่ผ่านมาตัวละครได้แสดงความสามารถของตนเองที่จะต่อสู้กับอุปสรรคในการประกอบอาชีพ จนได้รับการยอมรับจากคนในสังคมทั่วไป

อาชีพข้าราชการเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่ตัวละครผู้หญิงในช่วงนี้ได้เข้าไปมีบทบาทในงาน การข้าราชการ โดยมีตำแหน่งถึงระดับหัวหน้าแผนกของสภาเศรษฐกิจ ได้แก่ แหวว เรื่อง นางสาวทองสร้อย เธอมีอายุประมาณ 30 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากต่างประเทศ และชีวิตของแหววนวนเวียนอยู่เพียงชีวิตครอบครัว ผู้เขียนไม่ได้กล่าวถึงชีวิตในการประกอบ

อาชีพของเธอเลย ว่าจะมีอุปสรรคน้อยเพียงใด เพราะเป็นตัวละครหญิงที่มีอายุน้อยมาก นัก แต่มีตำแหน่งหน้าที่การงานถึงระดับหัวหน้าแผนก อันย่อมจะต้องมีลูกน้องในปกครองทั้ง หญิงและชาย ส่วนชีวิต เรื่องพิราบนแดง ก็มีตำแหน่งสูงสุดในคณะกรรมการสันติภาพถาวร ณ กรุงปักกิ่ง ประเทศจีน ซึ่งเธอเคยมีบทบาททางการเมืองก่อนที่จะเข้ามารับตำแหน่งนี้ ตัวละครไม่ได้รับการกล่าวถึงชีวิตการทำงานเลยเช่นเดียวกันกับแหวน ชีวิตดิฉันมีชีวิตอยู่กับ เรื่องราวความขัดแย้งทางความคิดของคนในครอบครัว เธอมีอุดมการณ์ทำงานเพื่อประชาชน โดยส่วนรวม โดยไม่เห็นแก่อำนาจและทรัพย์สินเงินทอง ตัวละครเช่นแหวนและชีวิตจึงสามารถแสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของผู้หญิงในช่วงนี้กับอาชีพข้าราชการ แม้จะไม่ปรากฏสภาพในการทำงานอย่างเด่นชัดนักก็ตาม

นอกจากนี้งานบริการประเภทพยาบาล เลขาณุกการ พนักงานธนาคารก็ยังปรากฏกับ ตัวละครในช่วงที่ 3 นี้เช่นเดียวกับช่วงที่ 2 งานของนางพยาบาลก็ยังสะท้อนภาพของตัวละครที่ไร้มนุษยธรรมโดยการรับทาแ่งเช่นเดียวกับที่ปรากฏมาแล้วในช่วงที่ 2 ส่วนอาชีพ โสเภณีในช่วงนี้ตัวละครที่มีอาชีพดังกล่าวมักจะเป็นอาชีพเสริมโดยมีอาชีพหลักอยู่แล้ว แต่รายได้ไม่พอต่อความจำเป็นในครอบครัวจึงต้องหารายได้พิเศษ โสเภณียังคงเป็นอาชีพที่ได้รับการดูถูกเหยียดหยาม และไม่สามารถมีชีวิตที่ดีได้ในอนาคต

อาชีพนักแสดง เป็นอีกอาชีพหนึ่งเพิ่งปรากฏในช่วงนี้ ตัวละครได้แก่ นาฬิกา เรื่องปาทรายทอง เธอเป็นดารานักแสดงที่มีชื่อเสียง และเธอก็ร่ำรวยเพราะอาชีพนี้ เธอทำงานหนักกับทุกงานที่เสนอเข้ามาแม้แต่การถ่ายภาพเปลือย จึงทำให้เธอมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีนักต่อทัศนะของคนในสังคม เธอได้รับการดูถูกเหยียดหยามและตกเป็นมารยาณายน้อยของเสียคนหนึ่ง เธอยังคงทำงานโดยไม่สนใจความคิดเห็นของคนรอบข้างและก้อยู่ในสังคมได้เพราะเธอมีเงิน ตัวละครที่มีอาชีพนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการวางตัวและความประพฤติ หากวางตัวดีมีความประพฤติดีก็จะมีใครดูถูกได้

การประกอบอาชีพของตัวละครในช่วงที่ 3 นี้ ได้เปลี่ยนแปลงจากช่วงที่ 2 มาก โดยผู้หญิงจะมีอาชีพเพิ่มมากขึ้นได้แก่ ธุรกิจส่วนตัว ประเภทโรงแรม โรงไม้หิน เหมืองแร่ อาชีพนักเขียน นักแปล และงานบริการประเภทเสริมสวย ซึ่งภาพลักษณ์ของผู้หญิงได้เข้าไปมีบทบาทในชีวิตการทำงานเพิ่มมากขึ้นกว่าช่วงก่อน ๆ อันมีการต่อสู้กับอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับ

ชีวิตทางงานในด้านต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาการของภาพลักษณ์ผู้หญิงกับอาชีพอย่างชัดเจน นำสังเกตว่าภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพของตัวละครผู้หญิงในช่วงที่ 3 นี้ เป็นที่สังเกตว่าสุวัณน์ วรติลก กำหนดอาชีพของตัวละครจากกลุ่มคนอ่านของเขา เพื่อร่วมสังคมเดียวกันระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน

2.3 ภาพลักษณ์ผู้หญิงกับการเมือง การเมือง การปกครองเป็นเรื่องของคนทุกคนในสังคมประชาธิปไตยทุกคนมีสิทธิในการบริหารประเทศ ออกความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาล ผู้หญิงก็เป็นเพศหนึ่งที่ถือเป็นประชากรครึ่งหนึ่งของโลก หากประเทศต่าง ๆ กีดกันสิทธิของหญิงประเทศนั้น ๆ ก็ไม่อาจพัฒนาไปได้ดังคำกล่าวของพ่อจากเรื่องพ่อข้า ๆ เพิ่งจะยิ้ม

... ผู้หญิง คือ ครึ่งหนึ่งของแผ่นฟ้าที่ที่ครอบคลุมพื้นพิภพ เพื่อจะให้ประเทศพัฒนา เราต้องปลุกกระตมผู้หญิง เข้าร่วมในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ทางสังคม และทางการผลิต ในการดำเนินการผลิต ต้องให้ผู้หญิงทำงานอย่างเดียวกับผู้ชาย ได้รับค่าตอบแทนเท่าผู้ชาย ... (สุวัณน์ วรติลก. 2522 พ : 61-62)

ภาพลักษณ์ผู้หญิงกับการเมือง เป็นภาพลักษณ์ตัวละครที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง มีการศึกษา ถูกเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ให้อำนาจคิดไตร่ตรองด้วยเหตุผล ตัวละครค่อนข้างฉลาด รอบรู้ รักความเป็นธรรมและรักพวกพ้อง

ภาพลักษณ์ผู้หญิงกับการเมือง ปรากฏครั้งแรกในนวนิยายช่วงที่ 2 ซึ่งตัวละครยังไม่ได้เข้าไปมีบทบาทอย่างชัดเจนนัก ตัวละครดังกล่าว ได้แก่ ข้องจิต เรื่องข้องจิต และ คุณหญิงพิม เรื่องนางสาวโพรดก

ข้องจิตได้แสดงทัศนะที่มีต่อเพื่อนชายที่ชื่อเจน เมื่อเขาถูกจับข้อหาเป็นกระทาดนเป็นฝ่าย "ม่านเหล็ก" หรือคอมมิวนิสต์ ข้องจิตเห็นด้วยกับบทความของเจน และทัศนะที่มีต่อการเมืองของไทย ดังคำกล่าวของเธอว่า

... ฉันเองก็อย่าใกล้ชิดจน บทความหรือข้อเขียนของเจนหลายชิ้นก็เคยอ่าน อ่านแล้วก็นิยมเขาว่า เขาเขียนได้ถูกต้องมีเหตุผล มีความจริงค้ำไม่ได้อ่าน ทากว่าคนที่พูดความจริง มีสัจธรรมจะถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์แล้ว ฉันคิดว่าคอมมิวนิสต์ก็คือมนุษย์เคารพความจริงและความถูกต้อง ซึ่งเรานายกย่องมากกว่าวันก๊วหรือเกลียดชัง ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 ก : 433)

ซ่งจิด เป็นตัวละครผู้หญิงตัวหนึ่งที่มีชีวิตวนเวียนอยู่กับปัญหาเฉพาะตัวของเธอเป็นส่วนใหญ่ และยังเป็นแค่เพียงตัวละครที่เฝ้ามองดูเหตุการณ์ทางการเมืองด้วยความวิตกกังวล ซ่งจิดไม่มีบทบาทถึงกับเข้าไปมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง วิธีทางของซ่งจิด คือการเดินทางไปศึกษาต่อปริญญาโทในต่างประเทศ ซึ่งภาพลักษณ์ของซ่งจิดจึงเป็นแค่เพียงผู้หญิงที่เก่งกล้า ฉลาด รอบรู้ มีเหตุผล และรักความถูกต้องเท่านั้น

ตัวละครตัวต่อมาที่ถือได้ว่าเป็นตัวละครที่ได้รับผลประโยชน์จากการเมือง ตัวละครดังกล่าวคือ คุณหญิงพิม เรื่องนางสาวโพระดก เธอเป็นผู้หญิงที่ฉลาด สวย สง่า และบุคลิกที่เหมาะสมกับตำแหน่งภริยาของท่านรัฐมนตรีคนหนึ่ง สามียองเธอมีคนชื้อสัตย์มั่นคง ไม่เคยรับสินบน หรือแม้แต่ของกำนัลจากใครทั้งนั้น ท่านทำงานด้วยความสุจริตจนได้รับการยกย่องไปทั่ว ผิดกับภริยา คือ คุณหญิงพิม ซึ่งเป็นคนพูดจาอ่อนหวานไพเราะ เห็นแก่ของกำนัลต่าง ๆ เมื่อสามียองเธอ ก็รับเสียเอง โดยไม่ให้สามียอง ดั่งคำกล่าวของคุณหญิงพิมตั้งแต่ครั้งยังเป็นคุณนายว่า

"เรามีน้ำใจให้โดยเสนหา เราไม่ได้ไปบังคับหรือจู่โจมเขา ไม่รับไว้ถ้าเสียมารยาทแก่ เขาจะมาขอร้องเราอย่างท่านขุนว่าไม่ได้หรอก คนดีเขาย่อมไม่ให้อะไรโดยหวังสิ่งตอบแทน" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2509 ก: 9-10)

คุณหญิงพิมสะสมเงินทองไว้ได้จำนวนมหาศาล เธอเอาเงินเหล่านั้นไปซื้อที่ดินเก็บเอาไว้หลายร้อยไร่ ยิ่งพอข่าวสงครามโลกจะเกิด คุณหญิงก็ลงทุนกว้านซื้อสินค้าที่จำเป็นเอาไว้ขายยามขาดแคลน คุณหญิงจึงนับได้ว่าเป็นผู้หญิงฉลาด มองการณ์ไกลและได้รับผลประโยชน์จากการเมืองโดยทางอ้อม

ในช่วงที่ 3 ภาพลักษณ์ผู้หญิงกับการเมืองเริ่มเด่นชัดขึ้น เพราะบรรยากาศทางการเมือง

เมืองมีความขัดแย้งกันมาก ตัวละครผู้หญิงในช่วงนี้ของสวัดน์ วรติลก ได้เข้าร่วมในการชุมนุมนิสิต นักศึกษา เพื่อต่อต้านการกระทำของรัฐบาล บางตัวก็กล่าววิพากษ์วิจารณ์ถึงการดำเนินงานของรัฐบาล บางตัวก็สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และบางตัวก็เขียนหนังสือวิจารณ์และแสดงทัศนะ เกี่ยวกับการเมือง

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการเมือง ในช่วงที่ 3 ปรากฏจำนวน 13 ตัวได้แก่ บุชกร เรื่องเมียัมเบอร์ลี คุณผู้หญิง เรื่องล้นฟ้า ให้เขียน เรื่องพิราบแดง และพิราบเมิน ชิวจี เรื่องพิราบแดง และพิราบเมิน เจนจิต เรื่องแผ่นดินเดียวกัน ตรีทิพย์ เรื่องเลือดในดิน นอริน เรื่องคามาล สุดาทิพย์ และตุ๊ก เรื่องพ่อข้าฯเพ็งจะยิ้ม เสาวรส เรื่องเวลาที่เหลืออยู่ ไสววงศ์ และอังสนา เรื่องอังสนาหย่าหัว และชิตชนก เรื่องแผ่นดินของเขา

ตัวละครส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ยกเว้น ตุ๊ก เรื่องพ่อข้าฯ เพ็งจะยิ้ม และคุณผู้หญิง เรื่องล้นฟ้า ที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา และ มัธยมศึกษาตามลำดับ ตัวละครผู้หญิงเหล่านี้มีความเก่งกล้า สามารถ ทั้งในด้านการศึกษา อาชีพ ฉลาดรอบรู้ เกินกว่าผู้ชายทั่วไปที่เข้ามาเกี่ยวพันด้วย เธอสามารถวิเคราะห์วิจารณ์เหตุการณ์ทางการเมืองในขณะที่ตัวละครชายไม่สนใจและไม่สามารถกล่าวถึงได้เพราะขาดความรู้ที่จะอ้างอิงได้อย่างมีเหตุผลตัวละครผู้หญิงในกลุ่มนี้จะเปรียบเสมือนครูของผู้ชายที่เธอจะชี้แนะทิศทางให้แก่พวกเขา

บุชกร เรื่องเมียัมเบอร์ลี กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 บิดาถูกจับด้วยคดีทางการเมือง เธอและมารดาต้องกู้เงินมาสู้คดีให้แก่บิดา จนมีหนี้สินล้นพ้นตัว นอกจากบุชกรจะเรียนหนังสือแล้ว เธอยังขยันหมั่นศึกษาอยู่เสมอ เธอแปลหนังสือขายและยังศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณคดี เธอชื่นชมรัฐบุรุษคนสำคัญ ๆ และยังคงยืนยันว่า ชาวเอเชียจะกลับมาครองความยิ่งใหญ่อีกครั้งในด้านของวัฒนธรรมและอารยธรรม นอกจากนี้เธอยังให้ทัศนะและวิพากษ์วิจารณ์การเมืองอย่างมีเหตุผล น่าเชื่อถือ ดังคำกล่าวของเธอที่ว่า

... การเมืองผูกพันกับชีวิตคนทุกคนโดยไม่มีใครรู้สึก บางทีคนไม่อยากจะการเมืองก็ต้องยุ่งเพราะการเมืองมันยุ่งเอาก่อน... การเมืองแท้ ๆ สะอาด เพราะการเมืองเป็นเรื่องของการสร้างไม่เช้า การเมืองสกปรกเพราะนักการเมือง

เลว ๆ ต่างหากคะ การเมืองแท้ ๆ สีขาวไม่ใช่สีดำ ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2516
จ : 198)

เธอยังกล่าวสนับสนุนต้องทนายความผู้มีชื่อเสียง ร่ำรวย ให้สมัครผู้แทนฯ เพราะ
เขาร่ำรวยอยู่แล้วคงไม่เข้าไปกอบโกยอีก แต่เขาไม่สนใจการเมือง บุชกรจึงให้ทัศนะอีกว่า

... คนไทยส่วนใหญ่ เป็นแบบคุณน้ำนี่ลึเคะ ประชาธิปไตยของเราจึงถอยหลังเข้า
คลองอยู่เรื่อย ๆ คนดี ฐานะดี มีความรู้อย่างคุณน้ำนี่สนใจการเมือง ถ้าคน
อย่างคุณน้ำนี่ไม่สนใจ การเมืองไทยของเราก็ต้องไหลไปสู่มือคนเลว คนฉวยโอกาส
ปรารถนาร่ำรวยจากการเมือง ปรารถนาใช้กำลังอาวุธ ไม่ใช่พลังความรู้หรือ
วิชาการ ทุกวันนี้การเมืองไทยเราจึงมีแต่คนว่าสกปรกโสโครก เขาได้แต่ว่าได้
แต่ประมาท แต่แทนที่จะเข้าไปแก้ไขไปชำระล้างให้สะอาดกลับไม่ทำ นี่แหละคะ
โศกนาฏกรรมของประชาธิปไตยของไทยเราละ ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2516 จ
: 195-196)

เมื่อผู้หญิงได้รับสิทธิเสรีภาพมากขึ้น ได้รับการศึกษา ประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่ง
สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะการเข้าไปมีส่วนร่วมการเมือง เมื่อ
ผู้หญิงสามารถสมัครเป็นผู้แทนราษฎรได้ คุณผู้หญิง เรื่องสั้นฟ้า จึงสมัครผู้แทนฯ เพราะเธอ
หวังช่วยเหลือสังคมในท้องถิ่นที่เธออาศัยอยู่ เธอได้เห็นความแร้นแค้น ยากลำบาก ไม่ว่า
รัฐบาลชุดไหนก็ไม่มีใครเข้ามาช่วยเหลือ เธอจึงลงสมัครผู้แทนฯ เสียเอง แต่ก็ไม่ได้รับการ
เลือกตั้ง เพราะฝ่ายแพ้อำนาจเงินคุณผู้หญิงจึงหันหลังให้การเมืองอย่างสิ้นเชิง แต่ความ
หวังที่จะช่วยเหลือคนในท้องถิ่นยังคงอยู่ เธอจึงตั้งโรงงานขึ้นที่จังหวัดนั้น และรับคนในท้องถิ่น

เข้ามาทำงานโดยให้ค่าแรงและสวัสดิการอย่างยุติธรรม

การที่คุณผู้หญิงไม่ได้รับการเลือกตั้ง อาจมีสาเหตุอีกประการนอกจากอำนาจเงินคือ
ค่านิยมของคนในสังคมที่มองคุณค่าของผู้หญิงแค่เพียงมารดา และภรรยาที่ดีของสามีเท่านั้น

สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงจึงได้รับการพัฒนาอย่างเชื่องช้า เพราะค่านิยมและขนบธรรมเนียมของสังคมนั่นเอง แต่ผู้เขียนก็ได้พยายามสร้างตัวละครหญิงให้มีบทบาทและความสามารถเหนือผู้ชาย จนตัวละครชายต้องยอมแพ้และเข้าร่วมอุดมการณ์ด้วย เพราะ जानต่อ เหตุผลความเป็นธรรม และความถูกต้อง เช่น ไข่เยียน เรื่องพิราบนแดง ถือได้ว่าไข่เยียนเป็นตัวละครชาวเงินที่ผู้เขียนต้องการเสนอเพื่อสร้างอิทธิพลแก่ผู้หญิงในสังคมไทย

ไข่เยียน เป็นนักศึกษาหญิง ที่มีความดีแต่เดียว เอาจริงเอาจัง มีสายตาที่กล้าแกร่ง มุ่งมั่น และอดทน เธอเป็นผู้นำขบวนนักศึกษาหญิงเข้าร่วมในการต่อต้าน ขับไล่อำนาจอิทธิพล การกดขี่ขูดรีดของจักรพรรดินิยมอเมริกา ในการเดินขบวนครั้งนี้ ฝ่ายตำรวจได้ใช้การปราบปรามอย่างรุนแรง ด้วยมีด พลอง ปืน และระเบิดน้ำตาในขณะที่นักศึกษาที่มีเพียงมือเปล่า ไข่เยียนโดนตีเข้าที่ก้นหล่นลงไป และกำลังจะถูกตีซ้ำ เจียนเกี๊ยะพี่ชายของเธอก็เข้ามาช่วย ทั้ง ๆ ที่เขาไม่เห็นด้วยกับการกระทำของน้องสาว เพราะเขาเป็นคนอ่อนแอ ไม่เป็นตัวของตัวเอง เขามีความรักเป็นลูกสาวนายทุน ผู้มีความเกี่ยวข้องทางการค้ากับพวกจักรวรรดินิยมและพวกรัฐมนตรีขายชาติดังคำกล่าวของไข่เยียนต่อเจียนเกี๊ยะว่า

... พี่เกลียดชังพวกเรา เพราะพี่เป็นคนอ่อนแอ... พี่ไปหลงรักลูกสาวนายทุนใหญ่ ใช้นายทุนคนไหนใคร ๆ ก็รู้มันเป็นนายทุนนายหน้า สร้างความร่ำรวยขึ้นมาจากการวิ่งเต้นรับใช้พวกจักรวรรดินิยมติดต่อกับเส้นสายให้อีพวกรัฐมนตรีขายชาติ ให้อีพวกขุนศึกที่นั่งกินนอนกินอยู่บนความเดือดร้อนของประชาชน... ยอมให้มีการผูกขาดการค้าสำคัญ ๆ ผูกขาดการประมูลก่อสร้าง บังคับแรงงานจากกรรมกรจีน กดราคาค่าแรงให้ต่ำ เอากำไรมาก ๆ... ความคิดของมันเป็นอย่างเดียวนะ ช่ายทุก ๆ อย่างไม่ว่าชีวิตมันหรือชีวิตบ้านเมือง... เมื่อคนจีนผู้รักชาติประมาณมันเข้า มันก็สาตโคลนทุกคนว่าเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นขบถ พวกประชาชนผู้รักชาติก็สับสนแล้วที่ถูกใช้นายทุนคนนี้นั่นกระชิบเอาเข้าตารางไป ... (สุวัจน์ วรดิกล. 2518 ค : 39)

และอีกตอนหนึ่งที่ไข่เยียนกล่าววิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างรุนแรงว่า

... รัฐบาลมันก็ประกอบด้วยคนธรรมดา ๆ อย่างเรา ๆ ไม่ใช่เขียนที่เหาะลงมาจากฟ้า เมื่อมันเป็นคนธรรมดา มันก็มีทั้งทำผิดทำถูก แต่มันเร็วกว่าคนธรรมดาตรงที่ เราทำผิดเรารู้สึกตัวเราแก้ แต่มันถือว่าเป็นเขียนมันไม่แก้ แล้วยังดันทุรังทำผิดเรื่อยไป เพราะมันถือว่ามีอำนาจใครจะมาทำอะไรมันได้ มันเข้าใจว่าฐานอำนาจของมันที่อเมริกาช่วยคำจุนจะทำให้มันคงสภาพ มันจึงตั้งหน้ากันกอบโกยเสริมวิมานของมันให้วิจิตรตระการตา แต่มันไม่รู้หรือว่า ฐานของวิมานพวกมัน ประชาชนเข้าไบนั่นไว้อย่างหนักหน่วง ประชาชนพอมีกาลังก็ทนแบกให้ได้ ประชาชนล้นกำลังสิ้นความอดทนเมื่อใด แอ่ที่ประชาชนแบกเอาไว้ จะถูกประชาชนนั้นแหละสลัดทิ้งไป วิมานของพวกมันจะพังทะลายพินาศ ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 ค: 48)

ในที่สุดเจียนโกะก็ยอมรับและเข้าร่วมอุดมการณ์เดียวกับไท่เยียน รวมทั้งมารดาของเธอ คือ ชิวจี เธอเคยไม่เห็นด้วยกับการที่ผู้หญิงจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เธอมีทัศนะว่าผู้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ เป็นเพียงผู้ตามไม่ใช่ผู้นำ แต่เธอก็เข้าใจถึงปัญหา และยอมรับความถูกต้องของนักศึกษา จนกระทั่งบุตรชายและบุตรสาวถูกทำร้ายและถูกกล่าวหา เธอจึงเข้าปกป้องลูกในศาล คำให้การของเธอทำให้ศาลไม่ลงโทษ ต่อจากนั้นชิวจีจึงกลายเป็นตัวละครผู้หญิงอีกตัวหนึ่งที่มีบทบาททางการเมือง จากเรื่องพิราบเมินเธอได้เข้ารับตำแหน่งสูงสุดของคณะกรรมการสันติภาพถาวรประจำนครเซี่ยงไฮ้ เธอยังคงยึดมั่นต่ออุดมการณ์เดิม แต่ไท่เยียนเปลี่ยนไป เธอหวังลาภยศเข้าร่วมกับพวกเจียงชิง ยอมให้มารดาถูกจับขังคุกและตายในคุก ไท่เยียนเสียใจและสำนึกตัวได้ในเวลาต่อมา

เรื่องพิราบแดงนี้ ผู้เขียนได้สะท้อนความนึกคิดของวัชระเปรียบเทียบกับสภาพการณ์ทางการเมืองของไทยและจีนพร้อมกันไป ไท่เยียนจึงถือได้ว่าเป็นตัวละครผู้หญิงตัวหนึ่งที่สามารเกิดขึ้นได้ในทุกสังคม เพราะเป็นตัวละครที่มีความคิด เป็นตัวของตัวเองยึดมั่นในอุดมการณ์เพื่อประชาชน แต่ก็ยอมจำนนต่อลัทธิสัจธรรมเสรีนิยม ทันทีหลังจากอุดมการณ์เดิมแต่ในที่สุดก็กลับมาหาความเป็นธรรมและความถูกต้อง ผู้เขียนได้สร้างภาพของไท่เยียนขึ้นมาจากการเดินทางไปเปิดการแสดงที่ประเทศจีนในราว พ.ศ. 2500 เขาได้สร้างไท่เยียนให้มีชีวิตจิตใจ มีความนึกคิด จนกลายเป็นตัวละครตัวหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อผู้อ่านในช่วงเวลาดังกล่าว

การต่อต้านไม่เห็นด้วยกับการกระทำของสหรัฐอเมริกา ปรากฏานชาวจีนเช่นไท่เยี่ยนนั้น ได้ปรากฏอีกครั้งกับนอร์น เรื่องความล เธอเป็นลูกครึ่งอเมริกัน-อินเดีย กำลังศึกษาภาษาอังกฤษปีสุดท้ายในคอลเลจ นอร์นไม่เคยสวมใส่หรีเลยตั้งแต่เป็นสาว เธอดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เก่ง เดินร่ำได้ทุกจังหวัด และชอบพูดภาษาอังกฤษมากกว่าภาษาพื้นเมือง นอร์นเกิดในตระกูลที่ร่ำรวย มีกิจการค้ามากมาย บิดาซึ่งเป็นชาวอเมริกันทอดทิ้งเธอไปตั้งแต่นอร์นยังไม่คลอด นอร์นเป็นสาวสมัยใหม่ ที่กล้าคิด กล้าแสดงออก เธอประกาศความซิงซังที่เธอมีต่อคนอเมริกันอยู่เสมอ ๆ ดังนี้

... ฉันไม่ชอบความเป็นนักเลงโตของรัฐบาลอเมริกา เขาทำราวกับว่าโลกทั้งโลกเป็นของเขา ใครรุ่มรวยหรือมีกรณีพิพาทกันที่ไหน รัฐบาลอเมริกาจะต้องเข้าไป "แฉ" อยู่ด้วยทุกครั้ง เขาวางท่าที่เป็นนักบุญ แต่ภายในคือ ปีศาจ...อเมริกาไม่เคยจริงจังกับใคร ไม่ว่ารัฐบาลหรือประชาชน ประเทศด้อยพัฒนาประเทศดัดคิด ผากอนาคตไว้กับอเมริกา มักเสียใจที่หลังเสมอ อเมริกามุ่งผลประโยชน์ของตัวเอง เป็นสำคัญกว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลก ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2521 ก : 97-88)

นอร์นเกลียดชังคนอเมริกัน มีสาเหตุมาจากการที่มารดาของเธอถูกบิดาทอดทิ้งและหลอกลวง นอร์นจึงตั้งความหวังไว้ว่าหากมีโอกาสเธอจะทำร้ายผู้ชายอเมริกัน อย่างที่มารดาของเธอถูกกระทำมาแล้วบ้าง แต่ก็นับได้ว่าทัศนคติของนอร์นเป็นทัศนคติที่มีต่อการเมืองในอันที่ไม่เห็นด้วย และวิพากษ์วิจารณ์เชิงติเตียนการกระทำของรัฐบาลสหรัฐฯ

ตรีทิพย์ เรื่องเลือดในดิน เป็นนักเขียนและนักแปล ตรีทิพย์พากเพียรค้นคว้า ทั้งตำราไทย จีน อังกฤษ เพื่อเรียบเรียงวรรณกรรมอันเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ขึ้นหนึ่ง เพื่อประโยชน์แก่ชนรุ่นหลังได้ศึกษาและเข้าใจถึงปัญหาของสังคม ฐานของสังคม และชีวิตของพลเมือง โดยวิเคราะห์ลงไปอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้การศึกษาประวัติศาสตร์จะทำให้เข้าใจโครงสร้างของสังคมอันเป็นแนวทางสู่รากฐานของการเมืองต่อไป

ไสววงศ์ และ อังสนา เรื่องอังสนาหย่าผัว แสดงทัศนคติต่อสังคมไทยและกล่าวตำหนิการกระทำของรัฐบาลที่มุ่งเอาไรต์เอาเปรียบประชาชน โดยคำนึงถึงแต่ผลประโยชน์

ของตนเองและพวกพ้องเป็นสำคัญ ใครมีอำนาจในการบริหารปกครองก็เอาตัวรอดไปวัน ๆ และพยายามกอบโกยไว้ให้ได้มากที่สุด ทั้งไสววงศ์และอังสนา จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพโดยเฉพาะไสววงศ์ เธอเป็นแพทย์ นอกจากทั้งสองจะสนใจติดตามเรื่องของบ้านเมืองแล้ว ทั้งสองยังฉลาด รอบรู้ กล้าวิพากษ์ วิจารณ์ และทำนายอนาคตของสังคมไทยไว้ด้วย ดังคำกล่าวของไสววงศ์ว่า

... เมืองไทยเรานะกำลังสิ้นหวัง ความจริงแล้วสิ้นหวังมานานแล้วที่หนานอยู่ได้ถึงเวลานี้ก็เห็นว่าเฮงเต็มที แต่มันจะเฮงตลอดไปไม่ได้ อะไรที่เริ่มเน่าถ้าไม่รักษาทันท่วงที ความเน่ามันก็ต้องขยายตัวไปเรื่อย ๆ กระทั่งถึงจุดสิ้นสุดของมัน คือพินาศพังทลายไปตามวาระ ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2523 ข : 393)

ส่วน เจนจิต เรื่องแผ่นดินเดียวกัน สุดาทิพย์ และตุ๊ก เรื่องพ่อข้า ๆ เพิ่งจะยืมตัวละครทั้งสามร่วมต่อต้าน การกระทำของรัฐบาลในเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตย 14 ตุลาคม 2516 เช่นเดียวกัน ตัวละครเป็นนักศึกษาและมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง ยกเว้น ตุ๊ก มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง ตัวละครมีความกล้าหาญ รักความเป็นธรรม รักความเป็นประชาธิปไตย เจนจิต สุดาทิพย์ และตุ๊ก เข้าร่วมกับขบวนการนิสิต นักศึกษาในประเทศ เจนจิตขึ้นเวทีเรียกเพื่อนนักศึกษาให้มาร่วมชุมนุม ตุ๊ก ได้ช่วยเหลือด้านอาหาร ส่วนสุดาทิพย์อยู่ศูนย์บัญชาการฯ เธอถูกตีจนตกลงไปในน้ำ แต่เพื่อน ๆ ได้ช่วยเอาไว้ได้

ชิตชนก เรื่องแผ่นดินของเรา กำลังศึกษาอยู่ในประเทศสหรัฐ ฯ ในช่วงเหตุการณ์ทางการเมือง 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 นักศึกษาประชาชนถูกข่มขืน ถูกฆ่าอย่างทารุณ ชิตชนกประณามการกระทำของรัฐบาล และตัดขาดกับบิดาเพราะเขาเป็นนายทุนคนหนึ่งในเมืองไทย และมีส่วนร่วมในการปราบปรามนักศึกษา ชิตชนกตั้งร้านอาหารที่สหรัฐ ฯ เพื่อเป็นแหล่งชุมนุมและปรึกษาแนวทางการเมืองที่พวกเขาจะร่วมกันต่อสู้ และเธอยังส่งอาหารและยาไปให้พวกที่ต่อสู้อยู่ป่า

ชิตชนก ได้จดทะเบียนสมรสกับทองแท้แล้ว ขณะที่เธอต้งครรภ์ทองแท้ได้ชักชวนให้เธอเข้าป่า แต่ชิตชนกไม่ไปเพราะห่วงมารดาและลูก ทองแท้ถูกจับและหายสาบสูญไป ชิตชนก

แท้จริง สภาพทางการเมืองทำให้เธอรู้สึกสิ้นหวังกับแผ่นดินที่เธออาศัยอยู่ ดังคำกล่าวของเธอว่า

... แผ่นดินไทยเป็นของคนส่วนน้อยไม่กี่กลุ่ม.. ที่ร้อยปีมาแล้ว ที่คนส่วนใหญ่ของประเทศไม่เคยเป็นเจ้าของแผ่นดินที่เขาอาศัยอยู่ คนส่วนน้อยอาศัยอำนาจทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางกำลังอาวุธ และความมั่งคั่งรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของประชาชนส่วนใหญ่ ยึดเอาแผ่นดินนี้ไปครอบครองมาตลอด ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2528 : 232)

ชีวิตนกหายสาบสูญออกไปจากบ้านพักในคืนวันหนึ่ง โดยไม่มีใครทราบว่าเธอหนีไปไหน เธออาจเข้าป่าหรือเป็นอาสาสมัครในถิ่นทุรกันดาร ตามชนบท ก็ไม่อาจทราบได้

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการเมือง เริ่มปรากฏอย่างชัดเจนในนวนิยายช่วงที่ 3 คือ ช่วงหลังเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตย 14 ตุลาคม 2516 จนถึงเรื่องแผ่นดินของเขา ตัวละครผู้หญิงในช่วงที่ 1 และ 2 มักมีชีวิตวนเวียนอยู่กับเรื่องของครอบครัวเป็นส่วนใหญ่มุ่งถึงกับเข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการเมืองอย่างชัดเจนเหมือนตัวละครช่วงที่ 3 ตัวละครในกลุ่มนี้มักมีสถานภาพเป็นนักศึกษาเป็นตัวละครที่ฉลาด รอบรู้ การศึกษาสูง และมีฐานะทางเศรษฐกิจดีมีความเป็นประชาธิปไตย รักความเป็นธรรม และเกลียดอำนาจเผด็จการ ตัวละครกล่าววิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลอย่างตรงไปตรงมา และกล้าแสดงทัศนะเกี่ยวกับการเมืองตามแนวคิดของตนใส่ลงในงานเขียน นอกจากนี้ตัวละครยังเข้าร่วมขบวนการ นิสิต นักศึกษา และประชาชน เพื่อต่อต้านการกระทำของรัฐบาล ตัวละครดังกล่าวนี้ยังมีทัศนะและเสียสละตนที่จะสร้างประโยชน์ให้เกิดแก่สังคม เช่น เขียนหนังสือ บันทึกเรื่องราวประวัติศาสตร์ทางการเมือง สอนหนังสือในถิ่นทุรกันดาร รักษาพยาบาลคนไข้โดยไม่เก็บค่ารักษากับคนยากจน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม บทบาทของผู้หญิงในการเมือง เป็นไปตามกระแสทางการเมืองมากกว่าเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดกระแส

2.4 ภาพลักษณ์ผู้หญิงกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท สังคมชนบทมักจะได้รับ

การดูถูกเหยียดหยาม ว่าต้องการศึกษา ต้องการพัฒนาทั้งวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ทั้ง ๆ ที่ประชากรในชนบทเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ แต่ความเจริญมักมุ่งเน้นเฉพาะคนในสังคมเมืองเท่านั้น บางจังหวัดที่ห่างไกลนอกจากจะขาดสาธารณูปโภคแล้ว ยังขาดโรงเรียน โรงพยาบาลที่จะสร้างให้ชีวิตของเขามีคุณภาพทัดเทียมคนในสังคมเมือง อีกทั้งการกระจายรายได้ที่ไม่ทั่วถึง ทำให้คนชนบทกลายเป็นพลเมืองชั้นล่างของประเทศ ที่มีความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น ขาดสุขอนามัยที่ดี แต่สิ่งหนึ่งที่สังคมชนบทมีและสังคมเมืองไม่มี คือ น้ำใจที่มีให้ต่อกัน ความซื่อ ความบริสุทธิ์ใจ สิ่งเหล่านี้ ทำให้วิถีชีวิตของชาวชนบทเรียบง่าย พึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือกันและกันเท่าที่จะทำได้

ตัวละครหญิงในนวนิยายของสุวัทนา วรดิลก ได้ผ่านการพัฒนาทางความคิดสร้างสรรค์ อันนี้จะทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม โดยเฉพาะประชาชนในชนบท ได้ปรากฏอย่างชัดเจนในช่วงที่ 3 คือ ในระหว่าง พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2528 ซึ่งเป็นช่วงหลังของเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตย สำหรับในช่วงที่ 1 นั้น ตัวละครผู้หญิงมักมีชีวิตที่วนเวียนอยู่กับปัญหาของครอบครัวความรักและการสมรส แม้จะปรากฏตัวละครบางตัว ที่มีวิถีชีวิตในสังคมชนบท แต่พวกเขาก็ไม่มีทัศนคติที่จะสร้างสรรค์ หรือ พัฒนาสังคมให้เจริญขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ตัวละครมุ่งหวังเพียงแต่ชีวิตครอบครัวที่อบอุ่นมีความสุข ซึ่งก็เสมือนเป็นรากฐานที่สำคัญสำหรับการพัฒนาชีวิตในสังคมที่ดีต่อไป

ในช่วงที่ 2 วิถีชีวิตของตัวละครก็ยังคงวนเวียนอยู่กับปัญหาครอบครัวเช่นเดิม แต่ก็ปรากฏตัวละครตัวหนึ่ง คือ รัตมณี เรื่องผิวเข้า ที่มีทัศนคติที่จะทำประโยชน์ให้แก่สังคมชนบท นั่นก็คือ การสร้างโรงเรียนให้แก่บรรดาลูกหลานชาวไร่ในถิ่นที่ห่างไกลความเจริญ รัตมณีเคยตกเป็นเหยื่อของสังคมธนาภพ ต้องขายตัวเองโดยการเป็นภรรยาน้อยของเจ้าสัว เพื่อกอบกู้ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว เธอแก้แค้นชะตาชีวิตด้วยการคบชู้ วิถีชีวิตทำให้เธอตกเป็นทาสของสามี ชู้ มารดา และพี่ชาย ครั้นเจ้าสัวตาย รัตมณีได้รับเงินส่วนหนึ่ง เธอตัดสินใจหันหลังให้อดีตทั้งหมด รัตมณีย้ายไปอยู่ยังต่างจังหวัด ยึดธรรมะ คำสั่งสอนของพระพุทธองค์ เธอเสียสละเวลาส่วนตัว เป็นครูสอนภาษาอังกฤษนักเรียนชาวไร่ ไร่ผู้ที่มาหลงรักเธอ เขาเป็นผู้จุดประกายความคิดให้เธอที่จะสร้างประโยชน์ให้เกิดแก่สังคม

ชนบทโดยที่เขาแสดงทัศนะกับรัตมณีว่า

... ทุกวันนี้หรือแต่ไหนแต่ไรมา ความเจริญมันหลอมตัว อยู่แต่พระมหานครแห่งเดียว เป็นแหล่งรวมไปเสียทุกอย่าง ไม่ว่าทางการเมือง เศรษฐกิจการค้า ตลอดจนวัฒนธรรมจนกลายเป็นประเพณีนิยมใครต้องการเจริญ ก็ต้องเข้าไปเรียนเมืองหลวง และทำงานเมืองหลวง ซึ่งก็เป็นความจริงสำหรับอดีตที่ผ่านมา...ประเทศที่เจริญแท้จริง ต้องเจริญทั่วประเทศ การพัฒนาชนบทเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ซึ่งรัฐบาลแต่ละยุคแต่ละสมัยมองข้ามมานานแล้ว เพิ่งจะมาหวัดหัวเอาระยะสี่ห้าปีที่ผ่านมา... การสร้างโรงเรียน บล็อกฟังกให้เด็ก ๆ ได้รับการศึกษาไปพร้อม ๆ กับมีความสนใจในความรับผิดชอบต่อท้องถิ่นกำเนิดของตัวเอง และหลักสูตรมัธยมปลายขึ้นไป...สอนให้เน้นไปในทางเกษตรกรรม ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 จ : 592-594)

รัตมณีรู้สึกเห็นด้วย และมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชนบทแห่งนี้ เธอลงทุนด้วยทรัพย์สินส่วนตัว จำนวนมหาศาล มีหุ้นส่วนบ้างเล็กน้อย เธอทำงานอย่างหนัก เพื่อวางแผนโครงการต่าง ๆ และติดต่อกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งพวกที่ดิน วาดแปลน วางผัง ตลอดจนหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และรักการทำงานตามอุดมคติเดียวกันกับเธอ เพื่อสร้างสรรค์พัฒนาประชากรชนบทให้มีการศึกษาเพียงพอที่จะนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาตนเองและพัฒนาสังคมที่ตนดำรงอยู่สืบต่อไป

ทัศนะในอันที่จะสร้างประโยชน์แก่สังคมของรัตมณีนั่น เป็นทัศนะที่ได้รับการชี้แนะจากศิรีผู้ชายที่เธอนิยมและศรัทธา เพราะเขาได้เป็นผู้จุดประกายความคิดในสิ่งที่เธอประสบพบเห็นและดำเนินชีวิตอยู่ เธอเห็นวิถีชีวิตที่ต้อยการศึกษา ต้อยการพัฒนา แต่เธอก็ยังไม่คิดถึงคำว่า โรงเรียนที่มันนักเรียนจากถิ่นและแคว้นนั้นทั้งหมดเข้ามาศึกษา โดยเปิดสอนตั้งแต่ระดับประถม จนถึงระดับมัธยมปลาย โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อเป็นสาธารณกุศล หากยังไม่มีศิรี เธอก็อาจจะยังสอนหนังสือพวกชาวไร่ จำนวน 20 กว่าคน เพียงเพื่อให้อ่านออกเขียนได้เท่านั้น

แต่ในช่วงที่ 3 ตัวละครผู้หญิง เริ่มแสดงอุดมการณ์อันชัดเจนต่อการสร้างสรรค์พัฒนาชนบทด้วยทัศนะของตนเองมากขึ้น ตัวละครในช่วงที่ 3 นี้ ปรากฏจำนวน 7 ตัว ได้แก่ นกาลัย เรื่องเพลงรักดอกไม้นาน ทองสร้อย เรื่องป่าทรายทอง อรสุรางค์ เรื่องตึกฝรั่ง เจนจิต เรื่องแผ่นดินเดียวกัน บัทยา และสุธีรา เรื่องขอจัญวันตาย และศจี เรื่องเลือดปนใจ

ตัวละครทั้ง 7 ตัวนี้ เป็นตัวละครที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และฐานะทางสังคมสูง มีการศึกษาสูงถึงระดับปริญญาตรี ยกเว้น นกาลัย เรื่องเพลงรักดอกไม้นาน และทองสร้อย เรื่องป่าทรายทอง เท่านั้น ที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตัวละครมีจิตใจอบอุ่นอารี และปรารถนาให้คนในสังคมมีความสุข มีการกินดีอยู่ดี ได้รับการพัฒนาโดยทั่วถึง โดยเฉพาะชนชั้นชนบทที่ห่างไกลความเจริญมักไม่ได้รับการเหลียวแลจากรัฐบาล แม้แต่ลูกหลานของท้องถิ่นเหล่านั้นเอง หากมีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนในเมืองหลวงก็ยากที่จะกลับมาช่วยพัฒนาท้องถิ่นของตน อันเนื่องมาจากระบบการศึกษาที่ส่งเสริมให้คนเข้ารับราชการ เป็นเจ้าคนนายคน มากกว่าส่งเสริมให้กลับไปพัฒนาท้องถิ่นเกษตรกรรม เพราะค่านิยมว่าเป็นอาชีพที่ไร้เกียรติ ตัวละครผู้หญิงทั้ง 7 ตัวนี้ เล็งเห็นถึงสาเหตุประโยชน์ที่พวกเธอจะสร้างให้แก่ท้องถิ่นที่ยากไร้โดยไม่เกี่ยงบุคคลอื่น พวกเธอปฏิบัติตนตั้งผู้นำทางให้แก่ประชาชนเหล่านี้ ดังคำกล่าวของแจ๊จ ผู้บันดาลความคิดให้เจนจิต เรื่องแผ่นดินเดียวกันว่า

... ผมรักคุณ...โดยไม่ปรารถนาจะได้คุณมาเป็นคู่ชีวิต แต่ผมรักคุณด้วยความปรารถนาที่จะได้เห็นคุณเป็นประทีปส่องทางให้แก่ประชาชนผู้ถูกกดขี่ ถูกมอมเมาให้ตกอยู่ในปลักแห่งอวิชชา และความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ .. ผมรักคุณ ด้วยปรารถนาที่จะได้เห็นคุณสลัดความเห็นแก่ตัวที่ซับซ้อนของคุณกำหนดให้แทนการทำงานเพื่อความสุขตามฐานะของคุณ โดยเฉพาะผมใคร่ขอให้คุณกล้าเสียสละความสุขนั้นเพื่อแก้ไขสังคมให้เปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพที่ดีกว่า ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2519 : 116)

เจนจิตยอมเสียสละความสุขในสังคมเมืองหลวง เข้าไปช่วยก่อตั้งโรงเรียนในชนบทที่ยากไร้ ที่มีสภาพสังคมแตกต่างจากสภาพในเมืองหลวงอย่างสิ้นเชิง และบรรดาเด็ก

และชาวบ้านเหล่านั้น ก็แสดงความต้องการในตัวเธอที่จะมานำทางชีวิตพวกเขา ดังข้อความว่า

... นัยน์ตาของเด็ก ๆ ทั้งชายหญิงที่วังตะกอดติดตามฉันมาด้วย โดยเฉพาะนัยน์ตาของแม่หนูน้อยพุงโร ผิดความเป็นหนึ่งอย่างจิตราว่า ที่ฉันเช็ดน้ำมูกให้ นัยน์ตาเด็ก ๆ แต่ละคู่บริสุทธิ์ด้วยความหวัง ศรัทธา และความบริสุทธิ์ใจ นัยน์ตาแต่ละคนระบายออกมาซึ่งความรู้สึกที่ตรงกันว่า พวกเขาต้องการศึกษาเล่าเรียน ต้องการช่วยตัวเองให้พ้นจากอวิชชาเพื่ออาศัยวิชาความรู้ที่ฉันจะหยิบยื่นให้เขาพาชีวิตของเขาให้พ้นไปเสียจากความไม่เป็นธรรมของสังคม ซึ่งเป็นต้นเหตุของความอดอยากยากจน ความรู้สึกของพวกเขาไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ตรงกัน... พวกเขาต้องการฉันมันทำให้ฉันเกิดสำนึกในคุณค่าของตัวเองเป็นครั้งแรก ... (สุวัฒน์ วรดิลก.

2519 : 189)

ผู้เขียนได้สร้างเรื่องแผ่นดินเดียวกันขึ้นมา เพื่อชี้ทางให้แก่บรรดาผู้ร่วมอุดมการณ์ทางการเมืองในช่วง 14 ตุลาคม 2516 ให้ต่อสู้กันเพื่อประโยชน์ของสังคมหมู่มาก โดยเฉพาะสังคมชนบทที่ยากไร้ ห่างไกลความเจริญ มากกว่าที่จะเก็บตัวอยู่ในสังคม

ส่วนทองสร้อย เรื่องป่าทรายทอง ต้องการทบทวนเพื่อสร้างกุศโลบายให้เกิดแก่นภาพิไลเจ้าของทรัพย์สินทั้งหมดที่ทองสร้อยครอบครองอยู่ นาพิไลทาบเอาเบรียบพิศศิลป์ โดยเฉพาะศิลป์ข้อ 3 อยู่เสมอ เมื่อตายไป เธอจึงตกนรก และถูกสามโซ่ตรวน การสร้างสาธารณกุศลด้วยเงินของเธอสามารถทำให้เธอหลุดพ้นโทษทัณฑ์เหล่านั้น มีชีวิตที่สุขสบายขึ้นในนรก ทองสร้อยได้สร้างโรงเรียน และมีโครงการสร้างโรงพยาบาลต่อไป ในท้องถิ่นอื่นเป็นบ้านเกิดของทองสร้อยเอง ด้วยเห็นว่า บริเวณนั้นยังไม่มีโรงเรียนเลย ดังข้อความว่า

"ฉันจะสร้างโรงเรียนแม่อนานที่ที่ฉันซื้อให้แม่ เพื่อเด็ก ๆ ชาวบ้านป่าทรายทอง และป่าห้วยสักได้มีโอกาสมาเล่าเรียน โดยไม่ต้องเสียเวลาเข้าไปเรียนในตัวเมือง..."

(สุวัฒน์ วรดิลก. 2516 ก : 570)

ทองสร้อยรักถิ่นฐานบ้านเกิด มีจิตใจเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ฉลาดรอบรู้ ทองสร้อย

สามารถเรียนรู้แผนงานสำหรับโครงการก่อสร้างโรงพยาบาลได้อย่างรวดเร็ว เธออุทิศตนและอุทิศทรัพย์สินที่มีอยู่ทั้งหมดเข้ากองทุนของมูลนิธิเพื่อดำเนินงานสำหรับโรงเรียนและโรงพยาบาล เธอไม่หวังกำไรที่จะได้รับจากงานที่เธอทำ เธอหวังเพื่อชาวบ้านในท้องถิ่นจะได้มีโรงเรียน โรงพยาบาลที่ดี เพื่อสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

อรสุรางค์ เรื่องตึกฝรั่ง ก็ต้องการสร้างกุศลให้เกิดแก่คุณหลวงรัชตะ เพราะเขาทำธุรกิจงานท้องถิ่นบริเวณนี้มานาน จนว่ารวมมหาศาล เธอจึงเสนอแนะให้คุณหลวงสร้างสาธารณกุศล เพื่อประโยชน์แก่ชาวชนบทในท้องถิ่นนี้บ้าง ดังที่ขณะที่เธอเสนอต่อคุณหลวง

... "คุณปู่สร้างโรงเรียนหรือโรงพยาบาล สอนหรือรักษาคนยากจนฟรี ๆ สิเจ้าคะ ... พวกลูกหลานคนงานของเรา ประชาชนทั่วไปของภูเก็ตรจะได้รำลึกถึงคุณปู่ไปชั่วกาลนาน วิธีนี้แหละค่ะ คือการให้คืนแก่พวกเขา สำนักับที่เราเอามาจากเขามา"

"...แต่ใจของหนู อยากให้คุณปู่สร้างโรงพยาบาลมากกว่าโรงเรียน เพราะโรงเรียนได้ประโยชน์เฉพาะเยาวชน แต่โรงพยาบาลให้ประโยชน์แก่คนทั่วไปทุกเพศ ทุกวัย.. เรารักษาคคนยากจนฟรี แต่คนมีเงิน เราเรียกค่ายา ค่ารักษาบ้าง ในอัตราที่ยุติธรรม ... (สัณห์ วรดิลก. 2522 ก : 354)

อรสุรางค์ เป็นผู้หญิงที่ฉลาด รอบรู้ เชื้อมั่นในตนเอง และสามารถวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล เธอชี้ทางให้คุณหลวงสร้างสิ่งที่จะก่อประโยชน์ให้เกิดแก่ประชาชนในท้องถิ่นและตัวเธอเองก็ต้องเข้ามารับผิดชอบโครงการอย่างเต็มที่ ทั้งงบประมาณ ค่าใช้จ่ายแบบแปลน ผู้รับเหมาก่อสร้าง และยังต้องควบคุมดูแลงานก่อสร้างด้วยตนเองทุกวัน ซึ่งเป็นสิ่งที่เธอภูมิใจที่ได้กระทำ ทั้งยังทำให้คุณหลวงภาคภูมิใจในสิ่งที่เขาได้ให้กับสังคม และยังทำให้องค์กรมียกย่อง สรรเสริญ ในผลประโยชน์ที่พวกเขาได้รับโดยตรง

นภาลัย เรื่องเพลงรักดอกไม้นาน และ ศจี เรื่องเลือดพเนจร ทั้งสองตกเป็นเหยื่อของสังคมเมืองหลวงที่มีแต่การเอาัดเอาเปรียบ กอบโกยผลประโยชน์ใส่ตน และไร้ความจริงใจ ทั้งสองเดินทางเข้าสู่สังคมชนบท เธอเห็นความยากจน แร้นแค้น ซึ่งต่างกับสภาพความเป็นอยู่ของสังคมในเมืองหลวงอย่างลิบลับ นภาลัย และศจี เกิดความสะเทือนใจ

และอยากใช้ความรู้ ความสามารถที่ตนมีอยู่ ทำให้พวกเขามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม
ดังคำกล่าวของนภลัย เรื่องเพลงรักดอกไม้นาน ว่า

.. การมาอยู่ที่นี่ หนูถือว่าน่าภูมิใจ น่าเป็นสุขใจมากกว่าการอยู่ในกรุงเทพฯ
หลายเท่าตัว.. ที่นี่ มีแต่ความจริงใจ ธรรมชาติก็สวยงามสะอาดตา น้ำใจไมตรี
ของคน ที่นี่ส่วนใหญ่ ก็บริสุทธิ์กว่าน้ำใจคนเมืองหลวง ซึ่งมีแต่สวมหน้ากากเข้าหา
กัน คบหากันก็ด้วยการคำนวณถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับ แต่คนที่นี่ เมื่อเขาเกิด
เมตตา หรือศรัทธา เขาจะให้เราเปล่า ๆ ไม่เคยหวังอะไรตอบแทน และที่สำคัญ
ถ้าเราอยู่กรุงเทพฯ โอกาสที่เราจะบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ที่เสีย
เปรียบก็ไม่อาจมีได้เลย ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2522 จ : 171)

เด็ก ๆ ในท้องถิ่นนี้ขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษา เพราะโรงเรียนอยู่ไกล อีกทั้ง
ยังไม่มีสามะโนครัว ไม่มีสมุดตำรา ทำให้เด็กไม่สามารถเข้าเรียนที่ไหนได้ เธอจึงพยายามก่อ
ตั้งโรงเรียนกลางป่าขึ้น โดยมีพวกเด็ก ๆ และบิดามารดาของพวกเขาร่วมแรงกันหักล้าง
ถางพง เพื่อให้บริเวณดังกล่าวเป็นที่สำหรับเรียนหนังสือ แก้วและโต๊ะเขียนหนังสือก็ทำขึ้น
จากไม้กระดานที่ประกบกับต้นไม้เพื่อให้เด็กได้รับร่มเงา นภลัยเกิดความสุขที่บรรดา
ชาวบ้านเห็นประโยชน์ของการศึกษา แต่เธอก็กลับต้องเสียใจกับวิธีการรุนแรงของผู้มีอิทธิพล
ในถิ่นนั้น ด้วยเขาไม่ต้องการให้เกิดการศึกษาขึ้น เพราะการศึกษาจะทำให้คนฉลาดและ
ปกครองยาก นภลัยตัดสินใจประชุมชาวบ้านเพื่อขอความเห็นอันที่จะอพยพหมู่บ้านไปยัง
ดินแดนอีกแห่งหนึ่งที่มีผู้บริจาคให้ ในที่สุดครอบครัวของนภลัย และครอบครัวของชาวบ้านท้องถิ่น
นั้น ก็อพยพเดินทางไปยังผืนแผ่นดินใหม่ ที่คาดหวังว่าความสามัคคี และน้ำใจที่มีให้ต่อกัน
จะทำให้แผ่นดินใหม่เต็มไปด้วยความอิสระ เสรี และความเป็นอยู่ที่สุขสบายขึ้น รวมทั้งมี
คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องมาจากการศึกษา

ศจี เรื่องเลือดพเนจร ก็เช่นเดียวกัน เธอละทิ้งสังคมเมืองหลวง มาใช้ชีวิตใน
สังคมชนบทที่มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน เธอซาบซึ้งใจและมุ่งมั่นช่วยก่อตั้งโรงเรียนในท้องถิ่น
นี้ โดยบริจาคเงินทุนส่วนหนึ่งและเข้าเป็นครูสอนเด็กนักเรียนเหล่านี้เอง รวมทั้งยังได้หา

ครูที่มีคุณวุฒิ ที่มีความเชี่ยวชาญในการสอน จากโรงเรียนในกรุงเทพฯ มาร่วมอุดมการณ์เดียวกันกับเธอดีกด้วย เพื่อเด็กและชาวบ้านจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อีกทั้งเธอยังเสนอแนะประโยชน์ของสถานพยาบาลแก่นายทุน เพื่อสร้างโรงพยาบาลเป็นโครงการต่อไป

ส่วนบทภา เรื่อง ขอจางวันตาย เธอเกิดความศรัทธาต่อพงษ์ธรที่ใช้ชีวิตในไร่และคิดสร้างโรงเรียนขึ้นเพื่อบริการแก่ลูกหลานชาวไร่และท้องถิ่นใกล้เคียงนั้น แต่เธอยังมีการะที่ต้องรับผิดชอบมากมาย เธอจึงไม่อาจลงไปช่วยเหลือได้เต็มที่นัก แต่เธอก็ได้ร่วมสมทบทุนในการก่อตั้งโรงเรียน และยังติดต่อบรรดาครูบาอาจารย์ที่เธอเคารพนับถือ ตลอดจนเพื่อนฝูงให้เข้าไปทำงานในโรงเรียนแห่งนี้ และสุธีรา ก็เป็นตัวละครผู้หนึ่งที่เป็นเพื่อนรุ่นน้องของบทภา เธอได้เข้าไปสอนด้วยความเต็มใจ ทั้ง ๆ ที่เธอจบการศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง โอกาสในการหางานในเมืองหลวงย่อมมีมาก แต่เธอไม่สนใจ เธอต้องการกลับไปพัฒนาบ้านเกิดโดยเฉพาะร่วมสร้างประโยชน์ให้เกิดแก่สังคมชนบท รวมทั้งสังคมเมืองหลวงไม่เปิดโอกาสให้เธอใช้ความสามารถที่มีอยู่อบรมสั่งสอนนักเรียน เพราะเธอถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกหัวรุนแรง สังคมชนบทจึงเป็นแหล่งพักพิงทางใจที่สร้างความสบายใจในการทำงานแม้เงินเดือนจะน้อย แต่เธอก็พอใจ เพราะบิดามารดาก็มีฐานะทางเศรษฐกิจดีอยู่แล้ว ตลอดจนเธอภาคภูมิใจที่ได้สร้างประโยชน์แก่ชาวบ้านที่ขาดแคลน มากกว่าค่าแรงจำนวนมากที่จะได้รับหากใช้ชีวิตในสังคมเมืองหลวง

ภาพลักษณ์ผู้หญิงกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทเริ่มปรากฏครั้งแรกในนวนิยายช่วงที่ 2 และมาปรากฏอย่างชัดเจนในนวนิยายช่วงที่ 3 ตัวละครผู้หญิงเหล่านี้เป็นตัวละครที่มีการศึกษาสูง มีอาชีพ มีเกียรติในสังคม และมีฐานะทางเศรษฐกิจดี และตัวละครยังเป็นคนฉลาด รอบรู้ เชื้อมั่นในตนเอง ทันโลกทันเหตุการณ์อยู่เสมอ ตัวละครจึงเกิดความเข้าใจและเห็นใจต่อชะตากรรมของประชากรในท้องถิ่นชนบทที่ห่างไกลความเจริญ เธอจึงต้องการช่วยเหลือประชาชนเหล่านั้น ทั้งในด้านการศึกษาและการรักษาพยาบาล ตัวละครได้สร้างโรงเรียนและโรงพยาบาลเพื่อเป็นสาธารณกุศล และสาธารณประโยชน์แก่ท้องถิ่น ตัวละครยอมเสียสละทรัพย์สิน และฐานะความเป็นอยู่ที่สูงสบายในสังคมเมืองหลวง มาหาความภาคภูมิใจและน้ำใจในตรี ความเชื่อ ความบริสุทธิ์ใจ ที่ชาวชนบทมีให้ต่อกัน และตัวละครคิดว่าหากประเทศชาติจะพัฒนาไปได้ ประชากรในชาติต้องได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึง

ไม่ใช่แต่เฉพาะประชากรในเมืองหลวงเท่านั้น รัฐบาลชุดต่าง ๆ ก็ไม่สามารถกระจายการพัฒนาได้ทั่วถึงตามนโยบายที่ได้ตั้งเอาไว้ ชาวบ้านที่ห่างไกลก็ได้แต่รอคอยจนสิ้นหวัง พวกเขาเหล่านั้นได้ยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือ เพราะเธอมีทรัพย์สิน และสติปัญญาพอที่จะทำได้ โดยไม่รอคอยชะตากรรมอีกต่อไป

2.5 ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับค่านิยมของสังคม

ค่านิยมของสังคมหมายถึง " สิ่งที่คนสนใจสิ่งที่คนปรารถนาจะได้ ปรารถนาจะเป็น หรือกลับกลายมาเป็น เป็นสิ่งที่คนถือว่าเป็นสิ่งบังคับ ต้องทำ ต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คนบูชายกย่อง และมีความสุขที่จะได้เห็น ได้ฟัง ได้เป็นเจ้าของ ค่านิยมของสังคมจึงเป็นวิถีของการจัดรูปความประพฤติที่มีความหมายต่อบุคคล และเป็นแบบฉบับความคิดที่ฝังแน่นสำหรับยึดถือในการปฏิบัติตัวของคนในสังคม (ไพฑูริย์ เครือแก้ว. 2506 : 2/6)

ค่านิยมทั่ว ๆ ไปมีทั้งที่ดีและไม่ดี ค่านิยมบางอย่างขึ้นอยู่กับลักษณะของสังคมและสภาพแวดล้อมทางสังคม ในบางครั้งสภาพแวดล้อมทางสังคมเปลี่ยนแปลง อาจทำให้เกิดค่านิยมใหม่ขึ้นมาแทนที่ได้

ค่านิยมของคนในสังคมจะมีผลกระทบกระเทือนถึงความเจริญและความเสื่อมของสังคม เนื่องจากค่านิยมเป็นหลักของวิถีการดำเนินชีวิต ดังที่อาณันท์ อากาภิรม (2519 : 106) ได้กล่าวไว้ว่า "ค่านิยมมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด และค่านิยมบางอย่างได้กลายมาเป็นแกนของวัฒนธรรม "

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับค่านิยมในที่นี้ จำแนกออกได้ 2 ลักษณะ คือ ค่านิยมพรหมจรรย์ และค่านิยมของการมีเพศสัมพันธ์โดยเสรี

ค่านิยมพรหมจรรย์ หมายถึง ผู้หญิงที่ถือพรหมจรรย์หรือความบริสุทธิ์เป็นคนค่าสูงสุดในชีวิต และนำค่านิยมนี้มากำหนดวิถีชีวิตของตนเอง ซึ่งจะต้องรักษานวลสงวนตัว ไม่สมาคมกับผู้ชายมากมาย และเมื่อตกเป็นภรรยาของชายใดแล้วต้องซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อสามีเพียงคนเดียว ส่วนค่านิยมของการมีเพศสัมพันธ์โดยเสรี หมายถึง พฤติกรรมของการมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายหลายคนด้วยความเต็มใจ โดยไม่มีข้อผูกมัดระหว่างกันทั้งสิ้น ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับค่านิยมดังกล่าวได้ปรากฏในนวนิยายแต่ละช่วงดังนี้

ช่วงที่ 1 พ.ศ.2492 - พ.ศ.2494

ค่านิยมพรหมจรรย์ ตัวละครผู้หญิงถือพรหมจรรย์คือสิ่งมีค่าสูงสุดในชีวิต เมื่อถูกลาภ เรือนางไพร ตกเป็นภรรยาของผู้ชายที่มีความประพฤติไม่ดี และตนไม่เคยรักก็ต้องยอมเป็นทาสของเขาตลอดไป ทั้ง ๆ ที่ถูกลาภก็มีอาชีพและมีฐานะทางเศรษฐกิจดีพอที่จะพึ่งตนเองได้แต่ถูกลาภกลับต้องยอมง้อขอความเห็นใจจากผู้ชายผู้ทำลายพรหมจรรย์ของเธอ

ค่านิยมของการมีเพศสัมพันธ์โดยเสรี ไม่ปรากฏในลักษณะและพฤติกรรมของตัวละครในช่วงนี้

ช่วงที่ 2 พ.ศ.2495 - พ.ศ.2515

ค่านิยมพรหมจรรย์ ยังมีค่าสูงสุดในชีวิตของผู้หญิงเช่นเดิม หญิงที่ดีต้องรักษานวลสงวนตัวไว้จนกว่าจะเข้าพิธีแต่งงาน เพื่อเป็นหลักประกันในชีวิตของเธอ ดังที่ แพร เรื่องลมหนาว ไม่ยอมปล่อยตัวให้มีความสัมพันธ์เกินขอบเขต แม้ว่าเธอจะรักชดมากเพียงใดก็ตาม เธอกล่าวว่า

... "แพรปล่อยตัวมากไปแล้ว ให้เกียรติแพรบ้าง ขอให้ย่ำให้ความรักของเราลงเอาง่าย ๆ บนเตียงนอนเลยละ มันน่าสังเวช น่าอับอาย แพรไม่ได้หวงตัว แต่แพรจำเป็นต้องรักษาเกียรติของลูกผู้หญิง... จะทำกับแพรอย่างเมื่อก็ได้ก็ต่อเมื่อเราได้หมอบรับน้ำสังข์ด้วยกันแล้วเท่านั้น ยากดีมีจนอย่างไร ขอให้แพรได้เข้าพิธีแต่งงานกับพี่... ถ้าพี่ใช้สมองคิดสักนิดว่าอะไรที่ได้มาง่าย ๆ คุณค่าของมันก็น้อย แพรไม่อยากจะให้แพรหมดค่าสำหรับพี่เร็วเกินไปก็ต้องขอขใจพี่บ้างละ..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2509 ฉ : 250-251)

ชีวิตของผู้หญิงในช่วงนี้ยังยึดติดอยู่กับค่านิยมพรหมจรรย์ที่มีคุณค่าสูงสุดในชีวิตสำหรับคนที่ตนแต่งงานด้วยเท่านั้น หากขาดสิ่งนี้เธอจะกลายเป็นคนไม่มีคุณค่าอะไรเลย สุมาลัย เรื่องเมียเพื่อน ก็แสดงทัศนะกับคนที่ตนรักเช่นกันว่า

... "เรามองความรักกันคนละด้าน พี่มองในด้านธรรมชาติ รักแล้วต้องได้เสีย ต้องปล่อยให้ความรักพลัดไถ่จนถึงสถานี่ปลายทาง คือ ความใคร่ แต่ความรักของ จู๊ย์พันธรรมาตมาหน้อยหนึ่ง ตรงที่จู๊ย์มีอุดมคติอยากากให้คนคนนั้นรักจู๊ย์พร้อมกับคนที่ รักตัวเขาไปด้วย รักจู๊ย์ด้วยการถนอมเอาไว้นจนถึงเวลาอันควร" ... (สวัณน์ วรดิกล. 2515 ช : 40)

ตัวละครในกลุ่มนี้มีความประพฤติเรียบร้อย เป็นบุตรสาวที่ดีของบิดามารดา มีรูปร่าง หน้าตาสวยงาม และมีความยับยั้งชั่งใจไม่ประพฤติตนออกนอกกรอบของจารีต ไม่ยอมมีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรสไม่ว่าเธอจะรักเขาเพียงใด หรือแม้ว่าเขาจะไปจากเธอหากเธอไม่ ตามใจเขาก็ตาม เธอคิดว่าความรักกับความใคร่ไม่จำเป็นต้องอยู่คู่กันเสมอไป

ตัวละครผู้หญิงในช่วงที่ 2 นี้ ยังถือเอาพรหมจรรย์เป็นเครื่องต่อรองสำหรับการสมรส กับชาย จินตหราเรื่องเจ้าสาวคืนเดียว เธอยอมให้เพศชายล่วงเกินแก่ภายนอก แต่ไม่ยอมถึง ขั้นมีความสัมพันธ์ทางเพศ เพราะเธอต้องการพิธีสมรสเสียก่อน แต่ได้พบว่าทิพย์ เรื่องไม่เคย มีใครรักกันจริง แสดงความคิดเห็นถึงเรื่องพรหมจรรย์ของผู้หญิงว่า

... สมัยนี้ความบริสุทธิ์ของผู้หญิง ไม่มีความหมายอะไรหรอก มันอยู่ที่ตัวของเรา เอง ความบริสุทธิ์หรือความไม่บริสุทธิ์ไม่ใช่เรื่องวัดคุณงามความดีหรอกลูก ลูกผู้หญิงเราที่เสียที่เขาอย่างลูกมีเยอะ เสียไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็มีไม่น้อย มันอยู่ที่ตัวเรา ทาใจให้ดี อย่าตกกระไดพลอยโจน ... (สวัณน์ วรดิกล. 2515 ช : 53)

การแสดงทัศนะของทิพย์เป็นคำกล่าวเพื่อปลอบใจบุตรสาวที่ถูกข่มขืนให้สบายใจขึ้นกับ สิ่งสูญเสียไปแล้วก็ไม่ควรไปกังวล หรือยอมอุทิศตนให้กับชายผู้เป็นเจ้าของพรหมจรรย์ ทิพย์ มีอาชีพพาร์ตเนอร์ การศึกษาต่ำ เธอสอนให้ลูกคิดเสียว่าเป็นเพียงผัวร้าย แต่ต่อมาเธอกลับ มาอ่อนน้อมลูกาให้ยอมเป็นภรรยาของชายคนที่ข่มขืนลูก ทิพย์เอาค่านิยมพรหมจรรย์มาผูกมัด บุตรสาวเพราะทิพย์ต้องการได้เงินจากชายผู้นั้น

ค่านิยมของสังคมในเรื่องคุณค่าของพรหมจรรย์นี้ปรากฏอยู่ทั่วไปในตัวละครผู้หญิงที่เป็นนางเอก ซึ่งเธอต้องรักษาพรหมจรรย์ไว้เท่าชีวิต และยอมสูญเสียให้แก่พระเอกเมื่อผ่านพิธีสมรสแล้วเท่านั้น ซึ่งแสดงถึงความเป็นผู้หญิงดีที่รักษาพรหมจรรย์เอาไว้ได้ จึงปรากฏว่ามีตัวละครบางตัวที่แสดงบทบาทของสาวพรหมจารี เพื่อหาทางแต่งงานกับผู้ชายที่ดีสักคนหนึ่ง ตัวละครดังกล่าวคือ สุนี เรื่องผ้าเชา เธอได้กล่าวถึงสภาพชีวิตของผู้หญิงในยุคนั้นว่า

... พี่เหมือนผู้หญิงธรรมดาแทบทุกคน ตอนวัยรุ่นก็ร้านเหมือนปลาไม่เคยพบน้ำ อยากรู้อยากเห็นไปเสียหมด เด็กสาว ๆ สมัยนี้เหมือนพี่ ผ่านการทดสอบมาแล้วทั้งนั้น เว้นแต่จะล้าลึกแค่ไหนเท่านั้น คนที่ยับยั้งใจได้ก็แค่เสียข้างนอก คนที่คะนองจัดก็กลวงโบ๋ตั้งแต่สิบสี่สิบห้า แล้วจะมาได้คิดว่าต้องเป็นผู้หญิงบริสุทธิ์เมื่ออายุสิบแปดขึ้นมาแล้ว เพื่อจะได้แต่งงานกับผู้ชายดี ๆ มีเกียรติ มีเงินสักคน... (สุวัฒน์ วรดิลก, 2515 ง : 449)

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงช่วงที่ 2 นี้ ได้แสดงให้เห็นถึงค่านิยมของพรหมจารีและแรงกดดันทางเพศที่ไม่อาจสอดคล้องกัน หากตัวละครคล้อยตามสังคมและขาดความละเอียดต่อศีลธรรมและไม่ว่าตัวละครผู้หญิงจะสูญเสียพรหมจรรย์ไปแล้วก็ตาม เธอก็ยังคงจะต้องแสดงภาพของผู้หญิงที่บริสุทธิ์ตามค่านิยมที่ดีงามของสังคมต่อไป

ค่านิยมของการมีเพศสัมพันธ์โดยเสรี ได้เริ่มปรากฏในช่วงนี้ ตัวละครผู้หญิงได้ออกนอกขนบธรรมเนียมของการเป็นผู้หญิงที่ดีเป็นจำนวนมาก ตัวละครผู้หญิงกระทำตามความพอใจของตนเองโดยไม่สนใจสังคม ตัวละครดังกล่าวมักมีการศึกษาสูง ฐานะทางเศรษฐกิจดี เธอไม่ปรารถนาชีวิตครอบครัว และไม่ต้องการผูกมัดใคร ได้แก่ตัวละครเช่น ฤดีพิไล เรื่องลมหนาว เธอผ่านการใช้ชีวิตในต่างประเทศจึงรับเอาวัฒนธรรมทางเพศเข้ามาใช้ในสังคมไทยด้วย ดังที่ซุซันได้กล่าวถึงฤดีพิไลว่า

"...แม่คนนี้เจ้าชู้ชอบเปลี่ยนผู้ชาย พวกหนุ่ม ๆ แย่งกันชิงตำแหน่งคนโปรดของคุณ ตูยกันจำละหวั่น คำว่า 'คนโปรด' ก็หมายถึงกินอยู่หลับนอนที่ติดหลังงามของเขา

แต่ไม่เคยปรากฏว่าคนโปรดคนไหนจะอยู่ได้นานเกินเดือน หรือสองเดือนเป็นอย่าง
 เก่ง เพราะแม่คนนั้นเบื่อง่าย คนไหนเบื่อก็ต้องหิ้วกระเป๋าลือผ้ากลับไป..." (สุวัณน์
 วรดิลก. 2509 จ : 292)

ตัวละครที่มีค่านิยมดังกล่าวนอกจากประพัตินตามค่านิยมแล้วยังสนับสนุนเพื่อน ๆ
 ของเธออีกด้วย เช่น จินตนา เรื่องมกฏรัก เธอมีความสัมพันธ์ทางเพศกับอติชัย ทั้ง ๆ ที่
 รู้ว่าอติชัยหลงรักประอรอยู่ จินตนาพยายามเป็นแม่สื่อให้ทั้งสองในขณะเดียวกัน เธอก็ลักลอบ
 มีเพศสัมพันธ์กับอติชัยด้วย ดังบทบรรยายความคิดของประอรต่อจินตนาว่า

... หล่อนเชื่อมั่นว่าจินตนา กับอติชัยต้องมีพฤติกรรมเช่นนี้ สำหรับจินตนาไม่
 เฉพาะแต่อติชัยคนเดียวดอก ประอรรู้ว่า จินตนาวางตัวอย่างไรตั้งแต่ก้าวขึ้นสู่
 สังคม การกอดรัดทำมกกลางดนตรี... เขาและหล่อนผู้นี้อาจเพลินกับเกมที่แตกต่างกัน
 ต่างไม่ถือ นอกจากต้องการเพียงรสชาติเท่านั้น... อนิจจาเป็นไปได้หรือผู้หญิงเรา
 จะสามารถทอดตัวลงเป็นพลีแก่ผู้ชายโดยไม่เรียกร้องอะไรเลยมากไปกว่าความ
 สนุกสนานของเกม แล้วยังทำการโฆษณาประชาสัมพันธ์เอาเพื่อนเพศเดียวกับหล่อน
 ลงสู่ปรักแห่งความชั่วร้ายนั้น เสมือนจะแสดงความใจกว้างแบ่งปันของมีค่าแก่กัน
 ฉะนั้น...(สุวัณน์ วรดิลก. 2515 จ : 474-475)

ตัวละครที่มีโอกาสได้ไปศึกษาต่อต่างประเทศและได้เข้าสมาคมชั้นสูงทำให้ตัวละคร
 รับเอาค่านิยมใหม่ ๆ ของสังคมมาจากวัฒนธรรมตะวันตกมาใช้ในวิถีการดำเนินชีวิต ตัวละคร
 ไม่ถือว่าเป็นความผิดร้ายแรง ตัวละครแสดงพฤติกรรมดังกล่าวโดยไม่สนใจสังคมที่ยังยึดถือ
 ขนบดั้งเดิมของการรักษาวลสงวนตัว นอกจากค่านิยมดังกล่าวจะปรากฏในตัวละครที่มีการ
 ศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจสูงแล้ว ยังปรากฏในตัวละครที่ด้อยการศึกษาและมีฐานะทาง
 เศรษฐกิจต่ำอีกด้วย โดยผู้หญิงเหล่านี้ถือการมอมเมาเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิต ตัวละครดังกล่าว
 ได้แก่ นอบ ม่วย และมาเรีย เรื่องเมียเพื่อน ตัวละครทั้งสามสมรสแล้วเพื่อเป็นเกราะ
 กางสำหรับการคบชู้ ตัวละครเป็นผู้หญิงชาวบ้านทั่วไปที่ประกอบอาชีพพอเลี้ยงตัวได้ และ

ชอบมีความสัมพันธ์ทางเพศกับชายอื่นที่ไม่ใช่สามี หากตัวละครสนใจผู้ชายคนใด ก็จะเสนอตัวเข้าไปเองโดยไม่มีข้อผูกมัดหรือข้อแลกเปลี่ยนใด ๆ ทั้งสิ้น ดังเช่น นอบ เรื่อง เมียเพื่อน จากบทสนทนาของตุ้และนายตำรวจผู้หนึ่งว่า

"แม่นั้นแกไม่บอกสักคำว่ามีผัวแล้ว แล้วหน้าตาก็ยังเด็กแท้ ๆ ..."

"เด็กรุ่น ๆ เตี้ยนี้แกง มีผัวกันไว้นัก มีแล้วก็อยากลองคนอื่น ถ้าผัวอายุมาก ๆ อย่างเด็กของคุณก็เป็นธรรมดา..." (สวัสด์ วรดิลก. 2515 ช : 74)

ตัวละครผู้หญิงในช่วงที่ 2 นี้ ปรากฏภาพลักษณ์ของผู้หญิงทั้งในด้านค่านิยมพรหมจรรย์ และค่านิยมการมีเพศสัมพันธ์โดยเสรี ทั้งสองลักษณะนี้แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงผู้หญิงที่ปฏิบัติตนตามค่านิยมพรหมจรรย์ก็มักจะต้องมีความประพฤติดีตามค่านิยมที่ต้งามในด้านอื่น ๆ ด้วย ส่วนผู้หญิงที่มีเพศสัมพันธ์ก็มักเป็นตัวละครที่เลวร้ายในทุก ๆ ด้าน

ช่วงที่ 3 พ.ศ.2516 - พ.ศ.2528

ค่านิยมพรหมจรรย์ ปรากฏว่าตัวละครเอกตัวหนึ่งนำเอาพรหมจรรย์มาเป็นเครื่องต่อรองความก้าวหน้าในการศึกษาของเธอ เค้นใจ เรื่อง ขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง เธอยอมเสียพรหมจรรย์ให้แก่ผู้มีพระคุณที่ขอเธอมาเลี้ยงและได้ต่อรองให้เขาส่งเธอไปเรียนยังต่างประเทศ เค้นใจเป็นคนทะเยอทะยาน เข้มแข็งอดทน เธอจึงประสบความสำเร็จในชีวิตเป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้เขียนได้ให้ออกาสตัวละครที่สูญเสียพรหมจรรย์ไปเพราะความจำเป็นบีบบังคับ ไม่ใช่เพราะความรักสนุก ตัวละครจึงมีวิถีชีวิตที่ดี

ตัวละครผู้หญิงในช่วงนี้ส่วนใหญ่ยังคงเห็นความสำคัญของพรหมจรรย์ ซึ่งจะต้องมอบให้กับคนที่ตนจะแต่งงานด้วยเท่านั้น แต่ก็ปรากฏตัวละครบางตัวที่ยอมทอดตัวให้แก่ชายที่ตนรักและศรัทธา โดยไม่ต้องการข้อผูกมัดใด ๆ ตัวละครดังกล่าวได้แก่ วิสาखा เรื่อง ผู้หญิงในแว่นดำ เธอรักเอกภพและต้องการเห็นเอกภพเป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัวและไม่ต้องการเหนียวรั้งเขาไว้เลย เธอยอมสูญเสียพรหมจรรย์ให้แก่คนที่เธอรัก และต้องการมีลูกไว้แทนตัวเขา เธอจึงหนีจากเอกภพไปทันทีที่เธอตั้งครรภ์ วิสาखा ได้แสดงถึงภาพของตัวละครที่เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว ไม่ต้องการทำผิดศีลธรรม เธอกล้าเผชิญหน้ากับความจริงและเธอสามารถหลุดพ้นจากท่วงรักได้ในที่สุด

นอกจากนี้ตัวละครผู้หญิงมักแสดงท่าที่อ่อนแอเพียงสา ในเรื่องเพศ ซึ่งเกิดขึ้นเอง จากจิตสำนึกที่ได้รับการปลูกฝังมาแต่เยาว์วัยถึงค่านิยมของสังคมในเรื่องพรหมจรรย์ของหญิง ดังที่ ต้อง เรื่องเมียฉันเบอร์สี่ แสดงทัศนะในเรื่องนี้ว่า

... ผู้หญิงบางคนเข้มแข็งกว่าผู้ชาย ความหลังของหล่อนเป็นเพียงความฝัน หล่อนสามารถวางกิริยาได้ปกติ หากประจันหน้ากับคนรักเก่า ผู้หญิงอารมณ์อ่อน แต่ใจแข็ง รักง่าย ลืมง่าย แต่เดินหน้าแล้วไม่เคยหันกลับมามองหลัง... ความบริสุทธิ์ผุดผ่องของผู้หญิงทุกวันนี้ ขึ้นอยู่กับหล่อนจะพูดความจริงหรือไม่พูดเท่านั้น หล่อนจึงบริสุทธิ์ผุดผ่องเสมอสำหรับชายหน้าใหม่ ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2516 จ : 429)

ค่านิยมของการมีเพศสัมพันธ์โดยเสรี ปรากฏตัวละครที่มีอิสระเสรีทางเพศจำนวนมาก โดยเฉพาะตัวละครที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ และมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง เช่น ต้อย เรื่องสั้นฟ้า ดังคำกล่าวของปิตินาว่า "ต้อย... เธอนิยม 'ฟรีเลฟ' ไม่ถือสาเรื่อง ความบริสุทธิ์หรือคุณค่าของผู้หญิงเลยจนนิดเดียว ถือว่าความสุขอยู่ที่ความพอใจ" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 ข : 434) ซึ่งตัวละครที่มีค่านิยมดังกล่าวมักมีฐานะทางเศรษฐกิจและมีการศึกษาสูง แต่ชอบใช้ชีวิตอย่างอิสระ ผิดศีลธรรมโดยไม่สนใจกิจการด้านอื่น ๆ ที่จะพัฒนาตนเองให้มีคุณค่า ดังคำกล่าวของสั้นฟ้า เรื่อง สั้นฟ้า ว่า

... คนไทยเราไม่ว่าผู้หญิงหรือผู้ชาย หากว่ายึดถือขนบประเพณีเก่า ๆ ที่เป็น วัฒนธรรมประจำชาติเราไว้บ้าง ความเหลวไหลในด้านศีลธรรมอาจจะไม่เกิดขึ้น แต่ทุกวันนี้คนไทยลืมนับประเพณีจารีตเก่า ๆ กันเสียหมด หันไปนิยมวัฒนธรรมต่าง ชาติ บังเอิญเป็นวัฒนธรรมของพวกฝรั่งที่มีเงิน ที่ชอบใช้ชีวิตที่ฟุ่มเฟือยหรูหรา หัน หลังให้ศีลธรรมจนเกือบเป็นคนไม่มีศาสนา ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 ข : 435)

ภาพลักษณ์ผู้หญิงกับค่านิยมของสังคมนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า ตัวละครที่ประพฤติดี

รักษาพรหมจรรย์ไว้ได้ จะได้รับรางวัลตอบแทน คือความรักและการสมรส หากสูญเสียพรหมจรรย์ด้วยความจำเป็นบีบบังคับและสามารถกลับตัวกลับใจได้ ก็จะมีโอกาสได้รับความสุขเช่นเดียวกัน แต่สำหรับตัวละครที่มีค่านิยมของการมีเพศสัมพันธ์โดยเสรี ก็จะประสบเคราะห์กรรม ความทุกข์และความสูญเสียในที่สุด อันน่าจะแสดงถึงทัศนะของผู้เขียนที่ให้ความสำคัญกับพรหมจรรย์ของผู้หญิงมาก

บทที่ 3

ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมกับ

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของ สวัสดิ์ วรดิกล วนช่วง พ.ศ.2492-พ.ศ.2528

นวนิยายเป็นวรรณกรรมที่มีความสัมพันธ์กับสังคมเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่านวนิยายนั้นจะเป็นเรื่องราวที่ถูกสมมุติขึ้น แต่ก็มีเค้าโครงใกล้เคียงกับชีวิตมนุษย์มากที่สุด เพราะการสมมุติหรือจินตนาการของผู้เขียนย่อมเกิดจาก "ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม ความรอบรู้ และความเล็งเห็นในแก่นความจริงของชีวิตผู้เขียน (วิญจนา อินทรกานาแหง. 2534 : 6) เมื่อผู้เขียนอยู่ในสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคม ทั้งในด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา ค่านิยม และการเมืองการปกครอง ดังนั้น ผู้อ่านจึงสามารถศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ สภาพสังคมทุกยุคทุกสมัยได้จากนวนิยาย เพราะไม่ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ผู้เขียนนวนิยายก็ย่อมเขียนหนังสือไป โดยมีสภาพสังคมและกาลเวลาเป็นตัวกำหนด ผู้เขียนซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม แต่เปรียบเสมือนคนถึงสามคนดังที่ วิทย์ คีวะศรียานนท์ (2514 : 185) กล่าวไว้ว่า "นอกจากจะเป็นนักประพันธ์ช่างแต่งหนังสือแล้ว ยังเป็นหน่วยหนึ่งของคนรุ่นนั้น สมัยนั้น และพลเมืองอีกด้วย" นักเขียนจึงอดไม่ได้ที่จะสอดแทรกความคิดเห็น ทศนคติ และสภาพสังคมที่ตนอยู่ลงไปในนวนิยายที่ตนเขียน

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสวัสดิ์ วรดิกล พบภาพลักษณ์ของผู้หญิงทั้งในครอบครัวและในสังคม ที่มีลักษณะและพฤติกรรมอันหลากหลาย จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสวัสดิ์ วรดิกลว่าได้รับอิทธิพลจากภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมอย่างไร โดยที่ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงเวลาการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ช่วงตามการเปลี่ยนแปลงของเนื้อหาที่พัฒนาไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 ระหว่าง พ.ศ.2492-พ.ศ.2494 หรือตั้งแต่นวนิยายเรื่อง นางไพร จนถึงก่อนกบฏสันติภาพ ปรากฏนวนิยายเพียง 1 เรื่อง คือ เรื่อง นางไพร

สภาพสังคมโดยทั่วไป

1. การศึกษา การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ ซึ่งรัฐบาลแต่ละยุคแต่ละสมัยล้วนให้ความสำคัญและพยายามขยายการศึกษาออกไปให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2475 รัฐบาลได้ประกาศจัดตั้งสภาการศึกษาขึ้น เพื่อให้มีหน้าที่วางวิธีการศึกษาแห่งชาติ โครงการศึกษาได้เปลี่ยนมาใช้เป็นแผนการศึกษาแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับแรก คือ แผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2475 ในแผนการศึกษานี้ได้เน้นถึงความเสมอภาคในการได้รับการศึกษาของชายและหญิง แผนการศึกษานี้ต่อมา คือ แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 และต่อมาก็ได้กำหนดใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2494 ซึ่งแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 นี้ มีความมุ่งหมายว่า

- 1) รัฐมีความมุ่งหมายให้พลเมืองได้รับการศึกษาพอเหมาะแก่อัตภาพ
- 2) เพื่อการเป็นพลเมืองดี กุลบุตรกุลธิดา พึงได้รับการศึกษาอยู่ในโรงเรียนจนอายุย่างเข้าปีที่ 15 เป็นอย่างน้อย
- 3) กุลบุตรกุลธิดา พึงชวนชวนหาความรู้และความชัดเจนอันเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพของตนสืบไปภายหน้า (กระทรวงศึกษาธิการ. 2507: 364)

ด้วยเหตุที่สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาในไร่นา ผู้หญิงในสังคมชนบท ส่วนใหญ่ต้องออกจากโรงเรียนตั้งแต่อายุน้อย เพื่อมาช่วยบิดามารดาทำนาอาชีพและแต่งงานไปในที่สุด ประกอบกับค่านิยมที่ยังยึดถืออยู่ในจิตใจคนไทยที่มักไม่ต้องการให้ผู้หญิงเรียนมากนัก เพราะต่อไปก็ต้องแต่งงานและมีบุตรชีวิตก็คงวนเวียนอยู่กับเรื่องในครอบครัว รวมทั้งขาดสถาบันการศึกษาระดับสูงในชนบท จึงทำให้ผู้หญิงในชนบทขาดโอกาสทางการศึกษา เมื่อเทียบกับผู้หญิงในสังคมเมืองแล้วปรากฏว่าผู้หญิงในสังคมเมืองมีการศึกษาสูงกว่าและ เป็นแหล่งที่มีงานอาชีพมากกว่าสังคมชนบท

ความสัมพันธ์กับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายในช่วงนี้ ปรากฏว่าการศึกษาของตัวละคร ผู้หญิงในชนบทมีการศึกษาสูงสุดในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ และตัวละครผู้หญิงในสังคมเมืองมีการศึกษาสูงสุดระดับอนุปริญญา ในสาขาพยาบาลศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับสภาพทางสังคมในช่วงนี้ที่ผู้หญิงในชนบทที่ห่างไกลความเจริญมักไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อใน

ระดับสูง เพราะขาดสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งหากต้องการศึกษาต่อต้องอพยพเข้าไปในเมืองหลวง ดังที่ในเรื่อง นางไพร พรรณคดีเคยให้ความหวังกับคนึงนิจในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาว่า "เมื่อสำเร็จแล้ว พ่อจะส่งไปเรียนต่อในมหาวิทยาลัยที่กรุงเทพฯ" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 ข : 37) แต่เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวย จึงทำให้คนึงนิจขาดโอกาสที่จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา เธอต้องออกมาประกอบอาชีพเพื่อช่วยเหลือฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวโดยประกอบอาชีพชาวสวน เช่นเดียวกับผู้หญิงชนบททั่วไป

ผู้เขียนได้ให้ความสำคัญแก่การศึกษาของผู้หญิงมาก เพราะในสังคมช่วงนี้สภาพทางการศึกษาของผู้หญิงโดยทั่วไป ยังไม่สูงมากนัก อาจมีบ้างที่จะจบการศึกษาหลักสูตรพยาบาล-ศาสตร์ แต่ก็ยังไม่แพร่หลายเท่าใดนัก ตัวละครที่สำเร็จงานสาขานี้ คือประคอง ผู้มีชีวิตอยู่ในสังคมเมืองหลวง เมื่อสำเร็จแล้วก็ประกอบอาชีพอยู่ในเมืองหลวง เพราะสถาบันทางการศึกษาและแหล่งงานมักจำกัดอยู่แต่เฉพาะในเขตเมืองหลวงเท่านั้น ตัวละครของสุวัฒน์ วรดิลก ได้สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของผู้เขียนที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาของผู้หญิงดังที่พรรณคดีกล่าวกับคนึงนิจว่า "ลูกผู้หญิงต้องเรียนให้มาก ต้องมีปริญญา เพราะเมื่อสิ้นพ่อแม่อุปถัมภ์แล้ว จะได้เลี้ยงตัวเองได้ อย่าหวังยืมจมูกใครหายใจ..." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2518 ข : 37)

2. เศรษฐกิจ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สภาพสังคมเจริญขึ้นและขยายตัวออกไป วัฒนธรรมเก่า ๆ ของสังคมเปลี่ยนไป ภาวะทางเศรษฐกิจกำลังอึมครึมสูง ความจำเป็นในการครองชีพทำให้ทุกคนต้องดิ้นรน ผู้หญิงต้องออกทำงานนอกบ้าน และความจำเป็นของรัฐบาลที่จะต้องวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างรีบเร่ง ก่อให้เกิดความต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก จากการขยายตัวในหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลและการขยายตัวด้านอุตสาหกรรม ธุรกิจและบริการของเอกชน กระตุ้นให้ผู้หญิงสนใจที่จะหารายได้มาจุนเจือครอบครัว รวมทั้งการศึกษาของผู้หญิงที่เริ่มพัฒนาขึ้นทำให้ผู้หญิงต้องการพึ่งพาตนเอง ซึ่งผิดจากเดิมที่ต้องเป็นภาระของผู้ชาย

ผู้หญิงในสังคมชนบทมักประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามอย่างบิดามารดา อันเนื่องมาจากได้รับการศึกษาน้อย และไม่มีงานในท้องถิ่น ผู้หญิงในชนบทต้องเข้ามาทำงานในเมืองหลวง ซึ่งมักเป็นอาชีพที่ต้องใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม อาชีพกรรมกร และงาน

บริการต่าง ๆ รวมไปถึงอาชีพโสเภณี ส่วนผู้หญิงในสังคมเมืองหลวงที่มีโอกาสทางการศึกษามากกว่าผู้หญิงในสังคมชนบท อาชีพของผู้หญิงในสังคมเมืองจึงค่อนข้างใช้แรงงานน้อยกว่าผู้หญิงในสังคมชนบท แต่เนื่องจากอคติทางเพศของสังคมในเรื่องความสามารถและสติปัญญาของผู้หญิง อาชีพของผู้หญิงจึงเป็นเพียงรายได้เสริมของครอบครัวเท่านั้น ไม่ใช่ว่าได้หลักเหมือนอาชีพของสามี โดยมักเป็นงานบริการทั่วไป เช่น ค้าขาย พยาบาลและครู เป็นต้น

ความสัมพันธ์กับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายช่วงนี้ ปรากฏว่านวนิยายช่วงนี้มีฉากอยู่ในสังคมชนบท อาชีพของตัวละครจึงมีอาชีพกับงานในท้องถิ่นของตนเอง คือ อาชีพเกษตรกรรม และค้าขาย ส่วนในครอบครัวที่มีฐานะดี ตัวละครผู้หญิงไม่ต้องประกอบอาชีพนอกบ้าน และโดยมีตัวละครที่มีอาชีพคนรับใช้ช่วยงานภายในบ้านและเลี้ยงเด็ก ตัวละครที่สูงอายุทั้งในสังคมเมืองและสังคมชนบทไม่ปรากฏอาชีพของตัวละครเลย ส่วนตัวละครที่จบการศึกษาในเมืองหลวงก็ประกอบอาชีพในเมืองหลวง คืออาชีพพยาบาล ตัวละครผู้หญิงที่อยู่ในวัยสาวทุกตัวประกอบอาชีพเพื่อช่วยครอบครัว และดำเนินงานต่อจากบิดามารดา สภาพทางเศรษฐกิจการประกอบอาชีพของผู้หญิงในสังคมในช่วงนี้พัฒนาก้าวหน้าไปมาก แต่ภาพลักษณ์ตัวละครผู้หญิงยังคงประกอบอาชีพในครัวเรือน ได้แก่ อาชีพเกษตรกรรมและค้าขาย ยกเว้นอาชีพนางพยาบาลเพียงตัวเดียวที่ประกอบอาชีพนอกบ้าน จึงอาจกล่าวได้ว่าตัวละครผู้หญิงในนวนิยายค่อนข้างล้าหลังจากภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม

3. การเมือง การปกครอง หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ผลจากระบอบประชาธิปไตย ทำให้มีกฎหมายเลือกตั้ง ฉบับแรกซึ่งเริ่มใช้เมื่อ พ.ศ. 2476 บัญญัติให้ชายและหญิงมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกัน ทั้งสิทธิในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรและการสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสังคมยอมรับสิทธิทางการเมืองของผู้หญิงเท่าเทียมผู้ชาย โดยค่านึงว่าผู้หญิงเป็นพลเมืองครึ่งหนึ่งของประเทศ ความก้าวหน้าทางการเมืองของผู้หญิงหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกปรากฏว่ามีผู้หญิงได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนแรกในสภาชุดที่ 9 พ.ศ. 2492 คือ นางอรพิน ไชยกาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นเวลานานถึง 17 ปี หลังจากที่ยุทธธรรมแห่งราชอาณาจักรไทยให้สิทธิแก่ผู้หญิงไว้ และการเลือกตั้งครั้งต่อมาใน พ.ศ. 2494 ก็ปรากฏว่ามีผู้หญิงได้รับเลือก

ตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีก 3 คน คือ นางสาวรัตนา เตลาน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครสวรรค์ นางแรม พรหมบาล บุญประสพ สมาชิกสภาผู้แทนฯ จังหวัดภูเก็ต และนาง อรพิน ไชยกาล สมาชิกสภาผู้แทนฯ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งนับว่าผู้หญิงเริ่มเข้าไปมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น

เหตุการณ์ทางการเมืองในช่วงนี้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมาย นับตั้งแต่หลัง สงครามโลกครั้งที่ 2 สหรัฐอเมริกาเข้ามามีอิทธิพลในประเทศไทย ในการกำหนดทิศทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ และประเทศไทยได้กลายเป็นฐานยุทธศาสตร์ในการต่อต้าน คอมมิวนิสต์ หลังจากรัฐบาล นายควง อภัยวงศ์ ลาออกไป จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้น เป็นนายกรัฐมนตรี พ.ศ.2492 ใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พ.ศ.2489 ที่ยกเลิกไปเมื่อรัฐประหาร พ.ศ. 2490 รัฐธรรมนูญฉบับนี้จำกัดเสรีภาพให้แคบลงกว่าเดิม โดยเฉพาะเสรีภาพด้านการพูด การเขียนและการพิมพ์ และนำพระราชบัญญัติปราบปรามและป้องกันคอมมิวนิสต์มาใช้อีกครั้งหนึ่ง

ความสัมพันธ์กับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยาย ช่วงนี้ ปรากฏว่านวนิยายเรื่องนาง ไพร ซึ่งเขียนขึ้นในปี พ.ศ.2492 นั้นสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพการณ์ทางการเมืองที่ทำให้นวนิยายเข้าสู่ยุคของวรรณกรรมหลักหนังสือพิมพ์ แบบเพื่อฝัน โดยมุ่งเสนอความบันเทิง แต่เพียงอย่างเดียว การถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพทางการเมือง ทำให้นักเขียนต้องเขียนเรื่องที่ห่างไกลสภาพของสังคมที่เป็นอยู่ ประกอบกับความต้องการของตลาดที่ต้องการเรื่องแนวประเทืองอารมณ์มากกว่าประเทืองปัญญา ภาพลักษณ์ของตัวละครหญิงในช่วงนี้จึงไม่มีบทบาททางการเมืองเลย แม้ว่าสภาพทางการเมืองของผู้หญิงในสังคมจะพัฒนาขึ้น โดยที่ผู้หญิงให้ความสนใจกับการเมือง การเลือกตั้งมากขึ้นโดยเฉพาะมีผู้หญิงได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ตัวละครผู้หญิงในนวนิยายช่วงนี้ก็กลับไม่มีท่าทีของความสนใจทางการเมืองเลย ตัวละครมีชีวิตวนเวียนอยู่กับชีวิตครอบครัว ปัญหาการดำเนินชีวิต และความรักซึ่งเป็นชีวิตส่วนตัวของตัวเอง จึงอาจกล่าวได้ว่านวนิยายในช่วงนี้เป็นนวนิยายที่หลักหนังสือพิมพ์และเอาใจผู้อ่าน

4. ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม มีอิทธิพลต่อคนในสังคมมาก โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา โดยทั่วไปแล้วมักให้ความสำคัญกับบุตรชายมากกว่าบุตรสาว เพราะถือว่าบุตรชายเป็นผู้บวชเรียนในศาสนา ซึ่งเชื่อว่าผลบุญนั้น จะส่งผลมาสู่บิดามารดา การเลี้ยงดูจึงเน้นความสำคัญของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง และสังคมยังยึดถือตลอดมาว่า ผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัวชุมชนและประเทศชาติ ดังคำพังเพยที่ว่า ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง และสังคมไทยเป็นสังคมที่ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดีย โดยผ่านทางศาสนา คือ ทั้งศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ และอิทธิพลจากจีน จากความสัมพันธ์ที่มีกันมายาวนาน ในวัฒนธรรมของอินเดียและจีนนั้น ผู้หญิงมีสถานภาพต่ำกว่าผู้ชายมาก จะเห็นได้จากมนุธรรมศาสตร์ของอินเดีย มีข้อความเกี่ยวกับผู้หญิงว่า "เมื่อเยาว์บิดาเป็นผู้คุ้มครองรักษา เมื่อใหญ่เป็นหน้าที่ของสามี และเมื่อแก่เฒ่าเป็นหน้าที่ของบุตรชาย" (สังข์ พัทธินัย. 2513 : 7) ส่วนจีนก็มีความเชื่อว่า "การได้บุตรหญิงถือว่าขาดทุน ยังมีบุตรหญิงมากถือว่าครอบครัวนั้นเคราะห์ร้าย" (พระยาอนุมารราชธน. 2509 : 87) นอกจากนี้ชาวจีนยังมีความเชื่ออีกว่า "ลูกผู้หญิงนั้นโตขึ้นก็ต้องไปเป็นสมบัติของครอบครัวสามี พ่อแม่ไม่มีสิทธิในตัวลูกหญิงที่แต่งงานแล้วนั้นเลย" (เรื่องอุไร กุศลาศัย. 2513 : 23)

แม้ว่าผู้หญิงไทยจะไม่มีสถานภาพและบทบาทต่ำกว่าผู้ชายเท่าผู้หญิงอินเดียและจีน แต่ผู้หญิงไทยก็ยังจะต้องประพฤติตามขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อถือมาแต่โบราณ ที่กำหนดให้ผู้หญิงเก็บตัวอยู่แต่ในบ้าน ผูกหัดอบรมวิชาการบ้านเรือน และปรนนิบัติบิดามารดาสามี ส่วนการเรียนหนังสือก็ไม่นิยมกระทำกัน ผู้หญิงจึงไม่สามารถพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ เมื่อแต่งงานก็ต้องพึ่งพาสามีและรู้จักการปรนนิบัติ เอาใจเพื่อให้สามีรักและสงสาร ครั้นเมื่อวัฒนธรรม ตะวันตกเริ่มแพร่กระจายเข้ามา ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 วิถีชีวิตของผู้หญิงไทยก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป

สภาพทางวัฒนธรรมในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้ ดำเนินไปอย่างประสานครบคล้อยกับสภาพทางเศรษฐกิจและสภาพทางการเมือง คือ "เมื่อสหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทในการกำหนดทิศทางของวัฒนธรรม โดยเฉพาะทางการศึกษา บริษัท 'ปฏิบัตินิยม' ได้สอดประสานเข้ากับอิทธิพลทางความคิดของศักดินานิยมที่ดำรงอยู่ก่อนแล้ว และปรากฏขึ้นเป็นวัฒนธรรมร่วมในสังคมกึ่งเมืองขึ้นกึ่งศักดินาที่ขัดแย้งและสมคบกัน" (เสถียร จันทิมาธร.

2525 : 257) การผสมผสานด้วยวัฒนธรรมสองแบบนี้ปรากฏภาพอับลักษณ์ขึ้นในสังคมไทย เช่น "แต่งกายด้วยชุดไทยเรอตันแต่ออกมาเดินพลอร์โซ่ว หรือแต่งชุดสากล ผูกเนคไท เรียบร้อยในขณะที่อากาศร้อน แต่เดินเข้าไปไหว้ญาติในศาลพระภูมิด้วยความหวังว่าจะเป็นสิริมงคล ภาพดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ท่ามกลางความตื่นตระหนกของคนหัวโบราณ" (เสถียร จันทิมาธร. 2525 : 258) สังคมไทยในยุคนี้จึงได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมแบบตะวันตกที่แพร่กระจายโดยผ่านทางภาพยนตร์ ดนตรี นิตยสารจากต่างประเทศ สถานะสังคม เช่น บาร์ ไนต์คลับ บังกาโลว์ ชองส์เก็ท ก็เกิดขึ้นมากมาย แม้ว่าวัฒนธรรมตะวันตกจะไหลบ่าเข้ามาในสังคมไทยอย่างรวดเร็วแต่ก็ปรากฏเพียงในสังคมเมืองเท่านั้น

การแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตกทำให้วิถีชีวิตของหญิงไทยเปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงได้รับอิสระมากขึ้นสามารถเที่ยวเตร่และคบหาสมาคมกับเพื่อนต่างเพศได้อย่างเสรี ไม่ถูกตำหนิตัวเหมือนสมัยก่อน ผู้หญิงมีโอกาสเลือกคู่ครองด้วยตนเองมากขึ้น เพราะวิถีการดำเนินชีวิตทำให้พบปะบุคคลมากมาย แต่ถ้าผู้หญิงใช้สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขตก็ถูกสังคมตำหนิได้ โดยพฤติกรรมของผู้หญิงต้องยังคงอยู่ในกรอบจารีตของสังคม ชีวิตครอบครัวเป็นหลัก ผัวเดียวเมียเดียว ตามแบบวัฒนธรรมตะวันตก นอกจากนี้ประเพณีการแต่งกายของผู้หญิงไทยก็เปลี่ยนไปตามสมัยนิยมของตะวันตก เช่นใส่กระโปรง กางเกง เสื้อผ้ารัดรูป และทรงผมในแบบต่าง ๆ

ความสัมพันธ์กับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยาย วัฒนธรรมตะวันตกได้มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของตัวละครผู้หญิงในช่วงนี้มาก ผู้หญิงมีอิสระในการคบเพื่อนต่างเพศ และมีอิสระในการเลือกคู่ครอง และกล้าหนีตามคนรักเมื่อถูกผู้ใหญ่ขัดขวาง วัฒนธรรมช่วงนี้เป็น การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมตะวันตกและวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย ผู้หญิงมีวิถีชีวิตเลียนแบบชาวอเมริกัน ทั้งในด้านการแต่งกาย และความเป็นอยู่ ดังที่กล่าวถึง เรื่อง นางไพร กระทั่งแม้เธอจะมีชีวิตอยู่ในสังคมชนบท แต่ฐานะทางเศรษฐกิจก็ทำให้เธอได้ซึมซับการดำเนินชีวิตของชาวเมืองหลวงที่รับวัฒนธรรมมาจากตะวันตก เช่นการแต่งกายที่ทันสมัย ด้วยเสื้อผ้าวัดรูป และผ้าแพรที่เน้นทรวดทรง การใช้เครื่องสำอาง รวมไปถึงการแสดงความรู้สึกที่มีต่อเพศชายก่อน และกล้าแสดงความรักลึบกับเพศชายอย่างเปิดเผย ดังพฤติกรรมของ กุหลาบที่ศักดา กล่าวถึง

"กิริยาท่าทางอย่างกุหลาบนั้น คนที่ไม่รู้จักหนุ่มสาวคู่นี้มาก่อน ต้องบักใจว่าเป็นผิวเมี่ยมกันแล้ว...คูชัถาตศยัยัตวนิดเดียว ก็คงถูกต้องตัวแม่กุหลาบไปทุกส่วน" (สุวัณห์ วรติลก. 2518 ข : 431) แต่ค่านิยมดั้งเดิมของคนไทยในเรื่องของการรักนวลสงวนตัว ก็ยังคงฝังแน่นอยู่ในจิตใจของคนไทยอย่างไม่เสื่อมคลาย พรหมจรรย์ คือ คุณค่าสูงสุดในชีวิตของผู้หญิง แม้จะพลาดท่าเสียทีกับชายที่ตนไม่เคยรัก ก็ต้องยอมตกเป็นเบี้ยล่างของเขา ดังที่กุหลาบพราวีงวอนต่อทศว่า

... "กุหลาบดอกนี้ คุณก็เขยชมจนสิ้นแล้ว โปรดอย่าขี้ทิ้งเหมือนผู้ชายที่ได้เปรียบผู้หญิงทั้งหลาย ฉันอาจไม่เคยรักคุณมาก่อน แต่ไซ้ฉันทำให้ทุกสิ่งสว่างเลยมาแล้ว ก็จงให้เกียรติแก่ลูกผู้หญิง ช่วยให้เป็นตัวเป็นตน อย่าให้มีค่าเป็นเพียงดอกไม้ริมทาง เหมาะท่าใคร ๆ สะดวกมือก็เอื้อมหยิบดมแล้วทอดทิ้ง..." (สุวัณห์ วรติลก. 2518 ข : 456)

ตัวละครเช่นกุหลาบสามารถแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมเก่าและวัฒนธรรมใหม่ได้เป็นอย่างดี เพราะถึงแม้ว่ากุหลาบจะมีวิถีชีวิตเลียนแบบชาวตะวันตก แต่เมื่อเธอถูกทำลายพรหมจรรย์ค่านิยมของสังคม ทำให้เธอจำเป็นต้องยึดชายผู้เป็นเจ้าของพรหมจรรย์ของเธอให้ได้ แม้ว่าจะต้องอยู่ร่วมกับชายที่ไม่ได้รัก และไม่มีความสุขไปจนตลอดชีวิตก็ตาม

ค่านิยมขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม นับได้ว่ามีอิทธิพลต่อตัวละครผู้หญิงในช่วงนี้มากโดยสะท้อนถึงความสอดคล้องกันระหว่างภาพผู้หญิงในนวนิยายกับสังคมอย่างเห็นเด่นชัด

ช่วงที่ 2 ระหว่าง พ.ศ.2495-พ.ศ.2515 หรือหลังกบฏสันติภาพ จนถึงก่อนเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตย นวนิยายในช่วงนี้มีจำนวน 13 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง ชีวิตใหม่ ข้องจิต มงกุฎรัก นางสาวพระดก นางสาวอบเชย ลมหนาว น้ำฝน ไม่เคยมีใครรักฉันจริง ลูกชู้ เจ้าสาวคืนเดียว ทะเลไม่เคยหลับ ผัวเช่า และเมียเพื่อน

สภาพสังคมโดยทั่วไป

1. การศึกษา หลังจากแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 แผนการศึกษาลับต่อมา คือ แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2503 ซึ่งมีจุดมุ่งหมายว่า

- 1) รัฐมีความมุ่งหมายให้พลเมืองทุกคน ได้รับการศึกษาตามควรแก่ศักยภาพ
- 2) กลุ่มบุตรกุลธิดา พึงได้รับการศึกษาอยู่ในโรงเรียนจนอายุย่างเข้าปีที่ 15 เป็นอย่างน้อย

3) กลุ่มบุตรกุลธิดา พึงชวนขยายหาความรู้และประสบการณ์อันเป็นประโยชน์แก่ การงานของตนสืบไปภายหน้า (กระทรวงศึกษาธิการ. 2507: 378)

นอกจากนี้ยังมีความพยายามที่จะขยายฐานของการศึกษาให้กว้างขึ้น โดยใช้แผนการ ศึกษาชาติ พ.ศ. 2503 นี้ ขยายประถมศึกษาและมัธยมศึกษาให้ยาวออกไปและขยายการ ศึกษาภาคบังคับออกไปเป็น 7 ปี

ส่วนการศึกษาระดับสูง รัฐบาลได้ริเริ่มให้มีการกระจายการศึกษาระดับอุดมศึกษา ออกไปในจังหวัดต่าง ๆ โดยจัดตั้งมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค ได้แก่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งเปิดสอนเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2507 เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในส่วนภูมิภาค ต่อมา มหาวิทยาลัยขอนแก่นก็เปิดสอนขึ้นในปีเดียวกัน และในปี พ.ศ. 2511 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งมีวิทยาเขตที่สงขลาและปัตตานี ก็เริ่มเปิดสอน นโยบายขยายการศึกษาระดับ อุดมศึกษาออกสู่ภูมิภาคเหล่านี้ ได้ทำให้จำนวนของนิสิตนักศึกษาเพิ่มขึ้น และผู้หนึ่งก็มีโอกาส เข้าสู่มหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น "จำนวนของผู้หนึ่งซึ่งศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา ใน พ.ศ. 2513 จึงมีจำนวนถึง 68,717 คน" (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2514 : 46) และปรากฏมีผู้หนึ่ง เข้าศึกษาในคณะวิศวกรรม "จำนวน 3 คนหรือ 3.8 เปอร์เซนต์ของนิสิตทั้งหมด" (วนิดา พูนศรีวงศ์ และคนอื่น ๆ. 2522 : 10)

ส่วนการศึกษาของผู้หนึ่งในสังคมเมืองและสังคมชนบท พบว่ายังมีความแตกต่างกัน มาก แม้จะมีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในส่วนภูมิภาค แต่ไม่ครอบคลุมถึงประชากรใน ท้องถิ่นที่ห่างไกล ซึ่งต้องอพยพเข้าเขตเมืองหากต้องการศึกษาต่อในระดับสูง ดังนั้นจึงทำ ให้ผู้หนึ่งในสังคมเมือง มีโอกาสได้รับการศึกษาสูงกว่าผู้หนึ่งในสังคมชนบท นอกจากนี้สาขา ที่ผู้หนึ่งเลือกเรียนยังคงเลือกเรียนในสาขาสามัญศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา

และอุดมศึกษา ยังไม่นิยมศึกษาในสาขาวิชาชีพหรืออาชีพศึกษา ดังที่บุญเดิม ไพเราะ (2519 : 113) กล่าวว่า "แนวโน้มในการเลือกศึกษาสายสามัญ ก็เพื่อออกมารับราชการเพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นค่านิยมของคนไทยอย่างหนึ่ง" และสังคมเมืองยังเป็นศูนย์กลางของแหล่งงานทั้งในภาครัฐบาลและเอกชน ที่ต้องการผู้มีความรู้ทางวิชาการด้านต่าง ๆ มาทำงาน ดังนั้นผู้หญิงที่จบการศึกษาในระดับสูงจึงต้องทำงานในสังคมเมือง อันเนื่องมาจากวิชาชีพบังคับ

การเลือกศึกษาในสายสามัญนั้น การเข้าศึกษาในแต่ละสาขามีความแตกต่างกันออกไปอีก จากการศึกษาวิจัยของคณะอนุกรรมการพัฒนากิจการกรมและบทบาทของสตรี พบว่า "ในปีการศึกษา 2514 มีผู้เรียนในสาขาสังคมศาสตร์เป็นหญิงมากกว่าชาย และในปีการศึกษา 2514-2515 มีผู้เรียนในสาขาศึกษาศาสตร์เป็นหญิงมากกว่าชาย " (คณะอนุกรรมการพัฒนากิจการกรมและบทบาทสตรี. 2523 : 114) และเริ่มมีผู้หญิงนิยมเข้าศึกษาในคณะพยาบาลศาสตร์ และอักษรศาสตร์ ผู้หญิงบางคนก็มีโอกาสเดินทางไปศึกษาต่อต่างประเทศ ได้รับรู้วัฒนธรรมจากต่างประเทศ ซึ่งทำให้ทัศนคติของผู้หญิงเริ่มเปลี่ยนไปจากเดิม และนักเรียนนอกเหล่านี้มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความคิดและรูปแบบในการดำเนินชีวิตแบบตะวันตกให้แพร่หลายในสังคม

ความสัมพันธ์กับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยาย ในช่วงนี้ ปรากฏว่านวนิยายจำนวน 13 เรื่องดังกล่าวมีฉากทั้งในสังคมชนบท และในสังคมเมือง สังเกตได้ว่าตัวละครในชนบทมีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาก็ต้องออกมาช่วยบิดามารดาทำมาหากิน ทั้งนี้เพราะในชนบทที่ห่างไกลความเจริญนั้นไม่มีโรงเรียนในท้องถิ่น หากต้องการเรียนก็ต้องอพยพเข้าไปในเขตเมืองที่มีความเจริญแล้ว ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงเกินกำลังที่ชาวชนบททั่วไปจะกระทำ ได้ปัญหาเหล่านี้ได้รับการกล่าวถึงโดย คีรี เรื่อง ผิวเข้า ความว่า

... ทุกวันนี้หรือแต่ไหนแต่ไรมา ความเจริญมันหลอมตัว อยู่แต่พระมหานครแห่งเดียว เป็นแหล่งรวมไปเสียทุกอย่าง ไม่ว่าทางการเมือง เศรษฐกิจการค้า ตลอดจนวัฒนธรรมจนกลายเป็นประเพณีนิยม ใครต้องการเจริญก็ต้องเข้าอยู่เมืองหลวง ไปเรียนเมืองหลวง และทำงานเมืองหลวง ชนบทไม่ว่าภาคไหนถูกทอดทิ้งให้ดิ้นรนเอามาตลอดเวลา ... (สวุฒน์ วรศิลป์. 2515 จ : 592-593)

ปัญหาดังกล่าวทำให้การพัฒนาประเทศไม่อาจสำเร็จได้ หากขาดการพัฒนาชนบท และยังไม่สร้างค่านิยมที่ทำให้ชาวชนบทตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา ผู้เขียนสะท้อนปัญหาเหล่านี้ออกมา พร้อมทั้งเสนอตัวละครผู้หญิง เช่น คุณหญิงเทพินทร์พิลาศและรัตมณี เรื่อง ผู้เช่า อุทิศตนเข้าไปพัฒนาชนบท

ส่วนตัวละครผู้หญิงที่อยู่ในสังคมเมือง มีโอกาสได้รับการศึกษาที่ดีกว่า จึงมีผู้สำเร็จระดับปริญญาตรีจำนวนมาก โดยมักเรียนในสาขาอักษรศาสตร์ ครุศาสตร์ ปรากฏตัวละครผู้หญิงเพียงตัวเดียวเท่านั้นที่ศึกษาคณะแพทยศาสตร์ คือน้าฝน เรื่อง น้าฝน นับว่าผู้เขียนให้ความสำคัญด้านการศึกษากับตัวละครผู้หญิงพอสมควร แม้จะปรากฏเพียงตัวเดียว แต่ก็สอดคล้องกับสภาพการศึกษาของผู้หญิงในสังคมที่มักศึกษาในสาขาอักษรศาสตร์ ครุศาสตร์ มากกว่าแพทยศาสตร์

สำหรับการศึกษาระดับอนุปริญญา ปรากฏว่าตัวละครผู้หญิงที่สำเร็จระดับนี้ มักสำเร็จในสาขาพยาบาลศาสตร์ ครุศาสตร์ ส่วนบัญชีและเลขานุการ เป็นหลักสูตรของประเทศอังกฤษ ตัวละครเหล่านี้มักมีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง แต่มีภูมิลำเนาอยู่ในสังคมเมืองจึงมีโอกาสได้รับการศึกษา เพื่อรีบออกมาหางานทำเพื่อช่วยเหลือครอบครัวต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผู้หญิงในสังคม ที่มักเข้าศึกษาในหลักสูตรดังกล่าว อันเป็นหลักสูตรที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในขณะนั้น ยกเว้นหลักสูตรเลขานุการ ซึ่งเป็นหลักสูตรของประเทศอังกฤษมีผู้หญิงในสังคมส่วนน้อยเท่านั้นที่ศึกษาด้านนี้โดยตรง จึงเห็นได้ว่าผู้เขียนมีความคิดที่จะพัฒนาผู้หญิงให้จบการศึกษาจากต่างประเทศ ซึ่งโดยมากมักเป็นผู้ชายที่ได้รับโอกาสเช่นนี้ในสังคมยุคดังกล่าว และผู้หญิงที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศเหล่านี้ก็นำเอารูปแบบการดำเนินชีวิตแบบวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาด้วย

ส่วนการศึกษาระดับมัธยมตอนปลาย ตัวละครผู้หญิงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มักศึกษาในโรงเรียนของศาสนาคริสต์ หรือที่เรียก "โรงเรียนฝรั่ง" ตัวละครจะเชี่ยวชาญภาษาอังกฤษเป็นพิเศษ เพื่อสามารถออกสังคมได้ เมื่อสำเร็จแล้วก็เข้าทำงานในบริษัทเอกชนต่าง ๆ และการศึกษาระดับมัธยมต้นนั้น ส่วนใหญ่มักเป็นลูกชาวจีนที่ไม่สนับสนุนด้านการศึกษามากนัก สนใจเพียงการทำมาหากิน ดังนั้นเมื่อบุตรสาวเรียนจบระดับมัธยมต้น ตัวละครพวกนี้ก็จะออกมาช่วยบิดามารดาดำเนินกิจการค้าขายในครอบครัวต่อไป ส่วนการศึกษาระดับ

ประถมศึกษา ปรากฏในตัวละครที่มีฐานะเป็นมารดาเท่านั้น ซึ่งมักมีพื้นเพมาจากต่างจังหวัด และเข้ามาทำงานในเมืองหลวงตั้งแต่ยังไม่สมรส โดยมักประกอบอาชีพรับจ้าง เช่น ทำงานบ้าน และอาชีพโสเภณี

การศึกษาของตัวละครผู้หญิงในช่วงนี้นับได้ว่าเป็นความสอดคล้องกับผู้หญิงในสังคมโดยส่วนรวม แม้ว่าในสังคมจะเริ่มมีผู้หญิงที่เข้าศึกษาในสาขาวิศวกรรมศาสตร์บ้างแล้ว แต่ก็ไม่ได้ได้รับความสนใจจากผู้หญิงส่วนใหญ่ เนื่องจากค่านิยมและความต้องการของตลาดแรงงานในขณะนั้น ผู้เขียนได้เสนอภาพลักษณ์ทางการศึกษาของตัวละครผู้หญิงตามภาพลักษณ์ทางการศึกษาของผู้หญิงในสังคมส่วนใหญ่ แต่ก็เริ่มเสนอตัวละครผู้หญิงที่พัฒนาขึ้นจากเดิม ให้นำเข้าศึกษาเฉพาะแพทย์ศาสตร์และไปศึกษาต่างประเทศ อันเป็นภาพลักษณ์ใหม่ที่ปรากฏเป็นส่วนน้อยในสังคมขณะนั้น

2. เศรษฐกิจ สภาพทางเศรษฐกิจไทยในช่วงแรกทศวรรษแรกๆ ต่อมาในยุคสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เศรษฐกิจของประเทศไทยได้รับการพัฒนาอย่างมาก โดยมีการจัดตั้งสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้นใน พ.ศ.2502 เพื่อทำหน้าที่ปรับปรุงแก้ไขเศรษฐกิจของประเทศและต่อมาใน พ.ศ.2504 ก็ได้มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ.2504-2509 "โดยมุ่งที่จะพัฒนาโครงข่ายขั้นพื้นฐาน (Infrastructure) ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคมนาคมและการขนส่ง การชลประทานและการพลังงาน เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ และเป็นพื้นฐานในการรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจและการลงทุนอุตสาหกรรมอีกด้วย" (รอง ศยามานนท์. 2520 : 384) ซึ่งต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ.2510-2514 ก็ยังคงให้ความสำคัญต่อการลงทุนทางด้านคมนาคม และอุตสาหกรรมเช่นเดิม

โครงการต่าง ๆ ตามแผนพัฒนาเหล่านี้ นอกจากจะสร้างงานให้เกิดขึ้นในสังคมไทยแล้ว ยังกระตุ้นให้นักลงทุนต่างชาติ เข้ามาลงทุนในประเทศไทย โดยรัฐบาลได้ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศด้วยการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2503 และฉบับแก้ไข พ.ศ.2505 ซึ่งให้อภิสิทธิ์ต่าง ๆ แก่ผู้ที่จะเข้ามาลงทุนในประเทศไทย นักลงทุนชาวต่างประเทศที่เข้ามาลงทุน ได้แก่สหรัฐอเมริกา ซึ่งมีจำนวนเงินลงทุนสูงสุด รองลง

มาคือผู้ป่วน

เศรษฐกิจที่เฟื่องฟูในยุคนี้ ทำให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในการประกอบอาชีพมากขึ้น โดยแบ่งเป็นผู้หญิงในสังคมเมืองและสังคมชนบท ผู้หญิงในชนบทมักประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม และหากไม่มีงานก็จะอพยพเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ โดยทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม งานบ้าน และงานหัตถกรรมต่าง ๆ ส่วนผู้หญิงในสังคมเมืองที่มีการศึกษาสูงก็จะรับราชการ ทำงานวิชาชีพและการจัดการเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังประกอบวิชาชีพชั้นสูงในวงธุรกิจ จากการสำรวจ พบว่า

... ในปี พ.ศ. 2497 กำลังแรงงานของผู้หญิงมีประมาณ 5 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2503 มีประมาณ 6.7 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2511 เพิ่มขึ้นเป็น 7 ล้านคน เป็นกำลังแรงงานของผู้หญิงในเขตเมือง 7 แสนคน และในชนบท 6.9 ล้านคน ...
(บุญเดิม ไพเราะ. 2519 : 126)

ซึ่งจะเห็นได้ว่ากำลังแรงงานส่วนใหญ่เป็นของผู้หญิงในชนบท โดยทำงานในอาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ ประมง เป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคืออาชีพค้าขาย ทำยาคืออาชีพกรรมกร นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพที่ถูกสังคมรังเกียจคืออาชีพโสเภณี

ผู้หญิงในสังคมเมืองประกอบอาชีพค้าขายมากที่สุด รองลงมาเป็นงานบริการต่าง ๆ ได้แก่ พยาบาล เลขานุการ ครู เป็นต้น และยังมีอีกจำนวนมากที่ประกอบอาชีพชั้นสูงในวงธุรกิจ "จนสามารถรวมกลุ่มกันจัดตั้งสตรีนักธุรกิจและวิชาชีพแห่งประเทศไทยขึ้น ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในการประกอบธุรกิจโรงแรม และเป็นผู้จัดการในบริษัทร้านใหญ่ ๆ เป็นจำนวนมาก" (บุญเดิม ไพเราะ. 2519 : 131) และมีส่วนน้อยที่เข้ารับราชการ ซึ่งเกิดจากอคติของค่านิยมที่มีต่อผู้หญิงที่ยังเห็นว่าอาชีพรับราชการเป็นอาชีพของผู้ชายอยู่ แต่การศึกษา ก็ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสในการประกอบอาชีพมากขึ้น ซึ่งจากการศึกษาของอดุล วิเชียรเจริญ (2515 : 15) ในปี พ.ศ. 2515 ปรากฏว่า "มีผู้หญิงเป็นแพทย์ นักกฎหมาย และทำงานในระดับบริหารโดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานด้านวิชาการจะพบผู้หญิงมากกว่าผู้ชายเสียอีก โดยเฉพาะอาจารย์ในมหาวิทยาลัย" ซึ่งนับว่าบทบาทด้านอาชีพของผู้หญิงก้าวหน้าขึ้นมาก

แม้ว่าสภากาชาดทางเศรษฐกิจส่งผลให้ผู้หญิงออกประกอบอาชีพนอกบ้านมากขึ้น แต่งานนอกบ้านสำหรับผู้หญิง ส่วนใหญ่มักมีลักษณะเป็นงานชั้นสอง เช่น พนักงานพิมพ์ดีด หรือเลขานุการที่คอยเหลือเอาใจใส่ต่อผู้บริหารหรือเป็นพยาบาลหรือช่างตัดเสื้อ ในขณะที่งานใหม่ ๆ สำคัญ ๆ ที่มีขึ้นพร้อมกับการพัฒนาอุตสาหกรรม เช่น งานวิศวกร การควบคุมโรงงาน การบริหารธนาคาร เป็นต้น ยังคงเป็นงานสำหรับผู้ชายเป็นส่วนใหญ่ (คณะทำงานวางแผนสตรีระยะยาว. 2526 : 4-33) นอกจากนี้โอกาสในการเข้าทำงานของผู้หญิงในภาครัฐบาล พบว่าผู้หญิงถูกจำกัดสิทธิมิให้รับราชการในตำแหน่งสำคัญหลายตำแหน่ง เช่น หญิงที่สำเร็จการศึกษานิติศาสตรบัณฑิต และผ่านการสอบของสำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา ถูกจำกัดสิทธิมิให้สอบเป็นผู้พิพากษา และอัยการ หรือหญิงที่จบรัฐศาสตรบัณฑิตไม่มีสิทธิสอบเป็นปลัดอำเภอ (รวีวรรณ ศรีสำราญ. 2533 : 31)

ความสัมพันธ์กับภาพลักษณ์ผู้หญิงในนวนิยาย พบว่ามีความสอดคล้องกันเป็นอย่างยิ่ง โดยที่ตัวละครผู้หญิงในช่วงนี้มีอาชีพเดียวกันกับผู้หญิงในสังคมเป็นส่วนใหญ่ ตัวละครผู้หญิงที่มีการศึกษาสูง มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและอยู่ในสังคมชนบท มักมีอาชีพได้แก่ แพทย์ พยาบาล ครู และเลขานุการ เป็นต้น ส่วนตัวละครผู้หญิงที่ด้อยการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจ หากอยู่ในสังคมชนบทก็มักประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค้าขาย ส่วนที่เข้ามาหางานทำในสังคมเมืองก็จะประกอบอาชีพรับจ้างทำงานบ้าน และโสเภณี ตัวละครผู้หญิงส่วนใหญ่ทำงานในภาคเอกชนปรากฏเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่รับราชการและมีตำแหน่งในระดับหัวหน้า ซึ่งปรากฏเพียงตัวเดียว คือพร้อมจิต เรื่อง เมียเพื่อน ซึ่งจะต้องรับภาระหน้าที่ทั้งงานในบ้านและงานนอกบ้าน พร้อมจิตสามารถทำได้ดี เธอมีบุคลิกภาพคล่องแคล่ว เชื้อมั่นในตนเอง มีความเฉลียวฉลาดรอบรู้ พร้อมจิตน่าจะเป็นตัวละครที่ผู้เขียนต้องการกำหนดสภาพชีวิตความเป็นอยู่ตามแบบผู้หญิงในสังคมยุคสมัยนี้ ที่มีภาระหน้าที่มากมาย และก็มีความสามารถจนประสบผลสำเร็จในทุกด้าน

สภาพของงานนอกบ้านที่ผู้เขียนกำหนดให้ตัวละครผู้หญิงได้รับ ส่วนใหญ่มักเป็นงานบริการ ที่ยังย่ำบาทบาทของมารดาและภรรยาอยู่เช่นเดิม ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าสภาพสังคมมีอิทธิพลต่อผู้เขียนมาก แต่ยังมีบางประเด็นที่ผู้เขียนยังล้าหลังอยู่บ้าง ในขณะที่ผู้หญิงในสังคมก้าวขึ้นในระดับอาจารย์มหาวิทยาลัยแล้ว แต่ตัวละครผู้หญิงของเขายังไม่ปรากฏว่ามีตัว

ละครตัวประกอบอาชีพนั้นในช่วงเวลานี้ ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้เขียนไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับอาชีพอาจารย์ในมหาวิทยาลัยก็ได้

สภาวะทางเศรษฐกิจในช่วงนี้มีผลให้ผู้หนึ่งต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านมากขึ้น แต่ตัวละครผู้หนึ่งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะมารดา ภรรยา หรือธิดา มักไม่ประกอบอาชีพ ปรากฏเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ที่มีอาชีพแต่ก็เป็นการช่วยเหลือกิจการในครัวเรือน ส่วนตัวละครที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง หากอยู่ในฐานะมารดามักไม่ประกอบอาชีพ และหากอยู่ในฐานะภรรยา และธิดา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกบ้าน ภาพลักษณ์ของตัวละครผู้หนึ่งในช่วงนี้ยังไม่ได้แสดงให้เห็นถึงการดิ้นรนต่อสู้กับสภาวะทางเศรษฐกิจดังที่ผู้หนึ่งในสังคมประสบอยู่ ยกเว้นอาชีพโสเภณี อันสะท้อนให้เห็นถึงการที่ผู้เขียนยังไม่ให้ความสำคัญกับอาชีพของผู้หนึ่งเท่าใดนัก ผู้หนึ่งยังคงมีชีวิตร่วมกับครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ ส่วนอาชีพโสเภณี เป็นเพียงอาชีพเดียวที่สะท้อนถึงปัญหาของสภาพทางเศรษฐกิจที่ทำให้ตัวละครต้องประกอบอาชีพดังกล่าว ทั้ง ๆ ที่เป็นอาชีพที่สังคมรังเกียจ แต่ก็ทำให้ตัวละครมีรายได้สูง ตัวละครที่มีอาชีพโสเภณีในช่วงนี้ได้แก่ ต้ม และนุตา เรื่อง เมียเพื่อน ต้อย และจิม เรื่อง น้ำฝน ทิพย์ เรื่อง ไม่เคยมีใครรักฉันจริง ซึ่งกล่าวได้ถึงสภาพชีวิตของตัวละครเหล่านี้ไว้แล้วในบทที่ 2 หัวข้อ ภาพลักษณ์ของผู้หนึ่งกับอาชีพ

สภาพของการเร่งรัดพัฒนาทำให้มีนักลงทุนชาวต่างประเทศเข้ามาลงทุนในสังคมไทยมากมาย ซึ่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้ผู้หนึ่งในสังคมมีบทบาทในการประกอบอาชีพมากขึ้น แต่ตัวละครผู้หนึ่งในนวนิยายส่วนใหญ่ยังมีชีวิตที่วนเวียนอยู่กับชีวิตครอบครัวมากกว่าชีวิตการงาน ยกเว้นอาชีพโสเภณีอันสะท้อนให้เห็นถึงการที่ผู้เขียนต้องการสร้างความบันเทิงให้เกิดแก่ผู้อ่าน เพื่อให้นวนิยายช่วยผ่อนคลายความเครียดจากปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันก็ได้

3. การเมือง การปกครอง เหตุการณ์ทางการเมืองดำเนินมาสู่นโยบายปราบปรามคอมมิวนิสต์ ซึ่งรัฐบาลได้มีการจัดตั้งอนุกรรมการโฆษณาปราบปรามเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ และดำเนินการเพื่อให้รัฐบาลมีอำนาจในการออกกฎหมายการศึกษาการกวาดล้างครั้งสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อนักเขียน นักคิด นักหนังสือพิมพ์ คือ การปราบกบฏสันติภาพ เมื่อ 10 พฤศจิกายน

2495 นักหนังสือพิมพ์ นายทหาร นักการเมือง และคนต่างด้าวถูกจับในข้อหาว่า บังอาจสมคบกันเป็นคณะทำลายล้างรัฐบาล และจะเปลี่ยนแปลงประเพณีการปกครองและเศรษฐกิจของไทย

ในปี พ.ศ. 2500 สมัยที่จอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น เหตุการณ์บ้านเมืองยุ่งยากมาก "ประชาชนเอือมระอาต่อการปกครองและความฉ้อฉลกลุ่มผู้ปกครอง โดยเฉพาะการเลือกตั้งสกปรก การดำเนินอย่างโจ่งแจ้ง การคอร์รับชั่นของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ตลอดจนการดำเนินนโยบายภายในประเทศที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองหลายฝ่าย" (กฤษฎา กองทอง. 2528 : 16) จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงก่อการปฏิวัติขึ้นเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2500 และก้าวขึ้นสู่อำนาจอย่างเต็มรูปแบบจากการปฏิวัติครั้งที่ 2 ในวันที่ 20 ตุลาคม 2501 คณะปฏิวัติได้ใช้อำนาจในการปกครองแบบเผด็จการ ในการ "ระงับหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายก่อกวน หรือคุกคามความสงบที่เกิดขึ้นภายในหรือมาจากภายนอกราชอาณาจักร" (รอง ศยามานนท์. 2520 : 76) การใช้อำนาจเผด็จการเช่นนี้ นอกจากจะเนื่องมาจากความวุ่นวายทางการเมืองภายในประเทศแล้ว ส่วนหนึ่งยังมีผลมาจากความหวาดกลัวอันภัยของลัทธิคอมมิวนิสต์ ความหวั่นเกรงในลัทธิคอมมิวนิสต์ ทำให้ประเทศไทยผูกสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีนโยบายสกัดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคต่าง ๆ อยู่พอดี นอกจากนี้รัฐบาลไทยยังใช้ข้อหา "ฝ่าฝืนลัทธิคอมมิวนิสต์" ในการจับกุมนักเขียน และนักหนังสือพิมพ์ ที่มีพฤติกรรมในการวิพากษ์วิจารณ์บ้านเมือง เช่น จิตร ภูมิศักดิ์ อิศรา อมันตกุล เปลื้อง วรรณศรี กรุณา กุศลาลัย เป็นต้น สุวัฒน์ วรดิลก ก็ถูกเรียกตัวไปสอบสวน แต่เขาก็พ้นข้อกล่าวหามาได้ในครั้งนี้

จนกระทั่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ถึงแก่อสัญกรรม จอมพลถนอม กิตติขจร ก็ขึ้นสู่ตำแหน่งทางการเมืองแทนจอมพลสฤษดิ์ จอมพลถนอมแสดงท่าทีผ่อนปรน เช่น ปลอ่ยนักโทษการเมืองที่ถูกจับในสมัยจอมพลสฤษดิ์ให้นักหนังสือพิมพ์สามารถวิพากษ์วิจารณ์บ้านเมืองได้ตามสมควร บรรยายภาคเช่นนี้นำไปสู่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญใน พ.ศ.2511 และมีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกุมภาพันธ์ปีถัดมา

ภายหลังการเลือกตั้งจอมพลถนอม ยังคงเป็นนายกรัฐมนตรี ในช่วงนี้จอมพลถนอม

ต้องประสบปัญหาการบริหารบ้านเมืองในหลายด้าน ในที่สุดจึงตัดสินใจปฏิวัติตัวเองเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2514 ภายหลังการปฏิวัติครั้งนี้ จอมพลถนอมได้นำประเทศไทยเข้าสู่ยุคเผด็จการอย่างเต็มรูปแบบอีกครั้งหนึ่ง ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้น ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง (2533 : 28) กล่าวว่า

... เป็นช่วงเวลาที่กลุ่มนิสิต นักศึกษาเริ่มเติบโตและมีพลังเข้มแข็งขึ้นทุกขณะ ภายหลังที่นิสิต นักศึกษาได้จัดตั้งกลุ่มสังเกตการณ์การเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 ต่อมาก็ได้มีความเคลื่อนไหวจนสามารถจัดตั้งศูนย์กลางนิสิต นักศึกษาแห่งประเทศไทยได้สำเร็จ เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2513 ซึ่งศูนย์ฯ มีความสำคัญในการกระตุ้นประชาชน โดยเฉพาะประชาชนในเขตเมืองหลวงให้สนใจปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมากยิ่งขึ้น ซึ่งได้รับความชื่นชมจากคนไทยจำนวนมาก ...

สำหรับโอกาสและความสนใจทางเมืองของผู้หญิงนั้นปรากฏว่า ในปี พ.ศ. 2498 ได้มีการประกาศการใช้กฎหมายพรรคการเมืองขึ้นเป็นครั้งแรก มีผลให้มีการตั้งพรรคการเมืองขึ้นมากมาย เปิดโอกาสให้ผู้หญิงไทยมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น เช่น พรรคกรรมกร ได้แต่งตั้งให้ นางไฉไล ชุนหพันธ์ เป็นเลขาธิการพรรค ส่วนพรรคสงเคราะห์อาชีพช่วยชาวนาและการกุศล แต่งตั้งให้นางสาววัฒนา ศรีเงิน เป็นเลขาธิการ และนางอรพิน ไชยกาล ได้เข้าสังกัดเป็นสมาชิกพรรคมนังคศิลา (กมล สุธพานิช. 2530 : 140)

สำหรับการเลือกตั้ง ในปี พ.ศ. 2500 มีผู้หญิงได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 1 คน คือ พันโทท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครนายก และ พ.ศ. 2512 มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 6 คน แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้นถ้าเทียบกับชาย โดยที่ความสนใจทางการเมืองของผู้หญิงนั้น "ในปี พ.ศ. 2512 พบว่ามีความสนใจไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งมากถึงร้อยละ 91 แต่สนใจเข้ารับการเลือกตั้งเพียงร้อยละ 20 เท่านั้น" (คณะกรรมการวางแผนสตรีระยะยาว 2526 : 4-120) ถึงแม้ว่าบทบาททางการเมืองของผู้หญิงจะไม่มากนัก แต่บทบาทที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ "การอยู่เบื้องหลังกิจการต่าง ๆ ทั้งในและนอกวงราชการ โดยทำหน้าที่เป็นผู้ติดต่อทบทวน สร้างความเข้าใจ

าจ ตลอดจนเป็นผู้กระตุ้นวินิจัยสังการในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับสามีน ลู ก ญาติพี่น้อง ซึ่งบทบาทด้านนี้มีผลทั้งที่เป็นคุณและโทษแก่สังคม" (อคล วิเชียรเจริญ. 2515 : 154)

ความสัมพันธ์กับภาพลักษณ์ตัวละครผู้หญิงในนวนิยาย ในช่วงนี้ ปรากฏว่าตัวละครผู้หญิงไม่มีบทบาททางการเมืองเลย ปรากฏเพียงตัวเดียวเท่านั้น คือคุณหญิงพิน เรื่อง นางสาวพระดก ที่มีบทบาททางการเมืองโดยเป็นผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลังของสามี คือขุนรณพิชิต ซึ่งมีตำแหน่งรัฐมนตรี เธอคอยรับสินบนและนำใจจากบรรดานักธุรกิจพ่อค้าที่เข้ามาขอความช่วยเหลือ และหวังพึ่งพินทางธุรกิจ ในขณะที่สามีเป็นคนซื่อตรงและไม่ยอมรับของกำนัลจากนักธุรกิจเหล่านี้ แต่คุณหญิงผู้เป็นภรรยากลับรับแทน ทำให้นักธุรกิจเหล่านี้หันมาเอาใจคุณหญิงพิน เพื่อหวังผลในทางธุรกิจ ดังที่คุณหญิงพิน กล่าวไว้ว่า

"เขามีนำใจให้โดยเสนาหา เราไม่ได้บังคับหรือฉ้อโกงเขา ไม่รับไว้ก็เสียมารยาทแย่ เขาจะมาขอร้องเราอย่างท่านขุนว่าไม่ได้หรอก คนดีเขาย่อมทำอะไรโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน.." (สุวัฒน์ วรดิลก. 2509 ก : 9-10) ซึ่งสอดคล้องกับสภาพทางการเมืองในช่วงนี้ที่ผู้หญิงมักไม่สนใจสมัครเข้ารับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนฯ แต่มีบทบาทสำคัญในการอยู่เบื้องหลังกิจการของสามี

ในช่วงสมัยดังกล่าวเป็นยุคสมัยที่สภาพบ้านเมืองวุ่นวายทั้งภายในและภายนอกประเทศ การจำกัดสิทธิเสรีภาพของนักเขียน และความต้องการของตลาด ทำให้นวนิยายในช่วงนี้มีแนวเรื่องเกี่ยวกับชีวิตและครอบครัว ซึ่งประเทืองอารมณ์มากกว่าประเทืองปัญญา แต่ก็แสดงให้เห็นถึงทัศนะของผู้เขียนที่พยายามสอดแทรกแง่คิดในการดำเนินชีวิตในทางที่ถูกที่ควร อันจะเกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคม ในตัวละครผู้หญิงของเขา

4. ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม ในยุคสมัยที่เศรษฐกิจเจริญ รุดหน้าในด้านของการส่งเสริมการลงทุนจากชาวต่างชาติทำให้กลุ่มนักธุรกิจต่างชาติเข้ามาในสังคมไทย ชาวอเมริกันเหล่านี้ได้นำวัฒนธรรมในการบริโภคของตนเองเข้ามา รวมทั้งคนไทยที่ไปศึกษาต่อต่างประเทศก็รับวัฒนธรรมนี้เข้ามาด้วย นับตั้งแต่รูปแบบการอยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องใช้ในบ้าน เครื่องใช้ส่วนตัวและอุปกรณ์บำรุงความสุขอันฟุ้งเฟ้อ เช่น รถยนต์ เครื่องปรับอากาศ เสื้อผ้าและเครื่องประดับ เป็นต้น สินค้าเหล่านี้ถูกสั่งเข้ามาเพื่อ

สนองความต้องการของชาวต่างชาติเหล่านี้ และขณะเดียวกันคนไทยเองก็เคยชินกับการบริโภคสินค้าจากต่างประเทศอยู่แล้วและในภาวะเศรษฐกิจเช่นนี้ ทำให้กำลังซื้อมีมาก รูปแบบของการดำเนินชีวิตของคนไทยค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปจนใกล้เคียงกับชาวตะวันตกมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้อิทธิพลจากสื่อมวลชน เช่น ภาพยนตร์ เพลงจากสหรัฐอเมริกา ก็เข้ามา มีอิทธิพลต่อสังคมไทยอย่างกว้างขวาง อิทธิพลจากสื่อมวลชน วัฒนธรรมการบริโภคเหล่านี้ ได้สร้างรูปแบบในการใช้ชีวิตของคนในสังคมไทยให้ทันสมัยขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็นำเอาความเสื่อมโทรมมาสู่สังคมด้วย

กิจการสถานเริงรมย์ที่ให้บริการทั้งในกรุงเทพฯ และในจังหวัดที่มีฐานทัพอเมริกัน ตั้งอยู่ เริ่มเปิดกิจการขึ้นจำนวนมาก ชาวชนบทละทิ้งอาชีพ เพื่อเข้าทำงานในสถานเริงรมย์เหล่านี้ ทั้งอาชีพรับจ้าง บริการ และโสเภณี เพราะสามารถมีรายได้สูงขึ้นกว่างานอาชีพเดิมมาก

ความสัมพันธ์กับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยาย พบว่า ตัวละครรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาใช้ในการดำเนินชีวิต ผู้หญิงกล้าออกไปเที่ยวเตร่กับเพื่อนต่างเพศโดยลำพัง และกล้าแสดงความรักกับผู้ชายก่อน ดังที่พรเพ็ญ เรื่อง ชีวิตใหม่ ได้กระทำดังบทสนทนาต่อไปนี้

... แทนที่เขาคouldได้ยินเสียงกระซิบบอกความใดประโยคหนึ่งจากหล่อน แพนกลับนั่งตัวแข็งเสมือนหัวใจหยุดเต้นไปเสียแล้วจะนั้น เพราะแก้มของเขาได้สัมผัสกับสิ่งที่อ่อนนุ่มและอ่อนอย่างมีชีวิตจิตใจเขาเต็มรัก

เขาถูกผู้หญิงจูบก่อนเป็นครั้งแรกในชีวิต

แผนผลละตลิ่งจันเหมือนว่า ชีวิตเขาดับไปแล้วจะนั้น แต่อีกฝ่ายหัวเราะเบา ๆ

ข้ายังพิมพ์

"ชื่นใจ"

ก่อนภาพยนตร์เลิก เขาและหล่อนจูบกันอีกหลายครั้ง ครั้งสุดท้าย หล่อนกระซิบ

เขาว่า

"ต่อไปเราจะจูบกันอย่างในหนัง เห็นไหมเขาใช้ทั้งปากทั้งลิ้นทีเดียว แบบนี้

เราจะจับกันได้นานเป็นสิบ ๆ นาทีทีเดียว" ... (สวัณน์ วรคิลก. 2523 ก : 115-116)

ภาพของตัวละครผู้หญิงที่กล่าวหาว่าทั้งกิริยาและวาจาได้แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมการใช้ชีวิตที่เลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตก โดยเฉพาะสื่อจากภาพยนตร์ต่างประเทศที่เข้ามาฉายในประเทศไทย ได้สร้างรูปแบบการดำเนินชีวิตใหม่ให้แก่คนไทย โดยเฉพาะผู้หญิงในสังคมเมืองที่มักได้รับโอกาสในทุก ๆ ด้านมากกว่าผู้หญิงในชนบท จึงสร้างความตึงเครียดให้กับผู้ที่มาจากต่างจังหวัดเช่น แผนเรื่องชีวิตใหม่เป็นอย่างยิ่ง และไม่เพียงแต่ภาพยนตร์จากประเทศเท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย นิยายสารที่มีเรื่องราวของการร่วมรัก พร้อมทั้งรูปสี่แสดงพฤติกรรมเหล่านั้น ก็ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อหญิงไทยจำนวนมากที่ต้องการศึกษาเรื่องเพศ เพื่อเอาใจและประณินบัติสามี โดยคิดว่ากามารมณ์จะเป็นสิ่งเดียวที่ยึดเหนี่ยวสามีเอาไว้ได้ ดังที่ปรากฏในเรื่องผัวเช่า จากบทสนทนาของภุชงค์และสุภาพรรณ

"ของฝรั่งเศษ ภาพคู่ล้วน ศึกษาเอาเอง"

"วันเสียบ้างไอ้เรื่องชื้อขายที่ดิน สมควรจะหยุดได้เสียที่อยู่กับบ้านช่อง ศึกษาตำราเล่มนี้พอถนัด" (สวัณน์ วรคิลก. 2515 ง : 574-575)

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่เจ้าชู้หลายใจ มักมากในกามารมณ์ แม้จะสมรสแล้วก็ยังนอกใจสามี ซึ่งเป็นความประพฤติที่ผิดชนธรรมนิยมดั้งเดิมของไทยที่ภรรยาต้องซื่อสัตย์ต่อสามี หากคบชู้สามีสามารถบดขี้หรือทำโทษ อีกทั้งยังถูกตราหน้าว่าเป็นคนเลว เป็นหญิงแพศยา ส่วนสามีสามารถมีภรรยาก็คนก็ได้ ไม่ถือว่าเสียหาย ตัวละครเช่น คุณหญิง เรื่องช้องจิต มีพฤติกรรมที่ออกนอกกรอบกฎเกณฑ์ทางสังคมแบบดั้งเดิม ซึ่งในยุคสมัยของคุณหญิง สิทธิเสรีภาพของหญิงชายเริ่มเท่าเทียมกัน เธอตอบแทนความประพฤตินอกใจภรรยาของสามีได้อย่างสาสม จนสามีอับอายและพยายามบดขี้เรื่องของภรรยาไว้เป็นความลับ คุณหญิงคบชู้ผู้ชายคนแล้วคนเล่าโดยที่สามีไม่กล้าบิปากตักเตือน เพราะสามีก็ยังคงประพฤตินอกใจภรรยาอยู่โดยตลอด ภาพลักษณ์ของคุณหญิงที่มีมากในกามารมณ์จนไม่สนใจบุตรธิดา จนเกิดปัญหาตามมามากมาย เป็นภาพที่ผุดขึ้นท่ามกลางการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมตะวันตกและวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย ผู้เขียนได้แสดงความถูกต้อง เหยียดหยามท่าทีของผู้หญิงเช่นนี้ ที่กล่าว

ทำทาสังคมด้วยความเป็นตัวของตัวเองกล้าคิด กล้าทำ และไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจของสามีดังภาพของกุลสตรีที่ดีทั่วไป

ในสังคมตะวันตก ยึดถือวัฒนธรรมแบบ"ผิวเดียวเมียเดียว" ไม่ว่าชายหรือหญิงหากนอกใจกันก็ต้องถูกสังคมประณาม ตัวละครเช่น คุณหญิง อาจเป็นทางออกของหญิงไทยทั่วไปทางหนึ่งที่ต้องด้านชนบั้งเดิมสำหรับการตกเป็นทาสของสามีดังที่วิถีการดำเนินชีวิตของผู้หญิงส่วนใหญ่ในสังคมยังคงกระทำอยู่ แต่ทางออกที่ผิดศีลธรรมเช่นนี้ก่อให้เกิดความล้มเหลวในชีวิตของคุณหญิงในทุก ๆ ด้าน

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่เข้าสู่สังคมด้วยความมั่นใจในตนเอง มีการแต่งกาย และการดำเนินชีวิตแบบสมัยใหม่ เช่นคุณหญิงพิน เรื่องนางสาวพระดก แม้ว่าตัวละครจะไม่ได้ประกอบอาชีพนอกบ้าน แต่ด้วยงานของสามีทำให้เธอต้องออกสังคมร่วมกับสามี เธอมีชีวิตที่ทันสมัยเริ่มตั้งแต่การแต่งกาย การช้อปปิ้ง และการเข้าสมาคมชั้นสูง เธอสามารถสมรสได้ใหม่อีกครั้งโดยไม่ถูกสังคมตำหนิ เพราะคู่สมรสก็เป็นพ่อม่ายลูกติดเช่นเดียวกับเธอ อันแสดงให้เห็นว่าสังคมเริ่มเปิดโอกาสให้ผู้หญิงแต่งงานใหม่ได้ แต่ก็ยังจำกัดลักษณะของชายว่า จะต้องเป็นพ่อม่ายเช่นเดียวกัน เพราะหากเป็นผู้ชายโสดแล้วมาสมรสกับหญิงม่าย สังคมยังไม่เห็นสมควรนัก ต่างกับหญิงที่เป็นโสด หากสมรสกับพ่อม่ายลูกติดสังคมกลับเห็นเป็นเรื่องปกติ ดังเช่น สุภาพรรณ เรื่องแม่ปลาหลด เธอเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ มั่นใจในตนเอง สามารถเลือกคู่ครองเอง โดยมีบิดามารดาให้คำปรึกษาแต่ก็ให้อิสระทางความคิดและการกระทำ การที่เธอตัดสินใจแต่งงานกับพ่อม่ายลูกติด คนในสังคมก็ชื่นชมยินดีด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงค่านิยมของคนในสังคมที่ยังมีความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศ โดยที่ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของสังคมในช่วงนี้อย่างเด่นชัด

การผสมผสานระหว่างสองวัฒนธรรมยังไม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีอิสระเสรีเท่าใดนัก ดังที่คุณหญิงพิน เรื่องนางสาวพระดก ไม่อาจสมรสใหม่ในครั้งที่สามได้ เพราะเกรงคำครหาจากสังคม เธอจึงหลบเลี่ยงด้วยการอยู่ร่วมกันโดยไม่เปิดเผย

ความประพฤติดังกล่าวของผู้หญิงม่ายในช่วงนี้ สะท้อนการดำเนินชีวิตในวัฒนธรรมแบบใหม่ โดยกล้ามีความสัมพันธ์กับชายอื่นทั้งที่ยังไม่ได้แต่งงานอย่างเปิดเผย โดยให้ความอุปการะส่งเสียแก่ชายผู้นั้น เพื่อแลกกับความพอใจทางเพศสัมพันธ์ที่เขาสนองแก่เธอ ตัวละครเหล่านี้

ได้แก่ สายาใจ เรื่องนางสาวพระดก วิไล เรื่องลูกขี้ เนตรนา เรื่องทะเลไม่เคยหลับ
คุณหญิงเขย และสุมิ เรื่อง ผัวเช่า ตัวละครดังกล่าวอยู่ในวัยกลางคน มีฐานะทางเศรษฐกิจ
และสังคมสูง มักขาดความสุขในชีวิตแต่งงาน จึงกลั้ออกนอกขอบของสังคมดั้งเดิม เพื่อ
เรียกร้องสิทธิของมนุษย์ชนในสิ่งที่ผู้ชายกระทำได้ แต่ผู้หญิงกระทำไม่ได้ จึงเกิดอาชีพที่เรียก
ว่า ผัวเช่า เป็นอาชีพที่ให้บริการแก่ผู้หญิงอารมณ์เปลี่ยวเหงา นี่ ดังบทสนทนาของสุมิ เรื่อง
ผัวเช่า

... "อย่าคะ พี่ตั้งใจเสียแล้ว พี่จะไม่ยุ่งเกี่ยวหรือจริงจังกับใครอีก เบื่อหน่าย
เต็มที"

"บางคน อาจหนาวแต่ไม่เป็นไรคุณไม่ต้องห่วง เด็ก ๆ หนุ่ม ๆ กำลังดี ๆ
ขยันกว่าคุณมีให้จ้างมเถไป" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ง : 478-479)

ในสังคมยุคนี้ไม่เฉพาะแต่ผู้หญิงเท่านั้นที่ถูกซื้อ ผู้ชายก็ถูกซื้อได้เช่นเดียวกัน เช่นไอ้
หนูของเนตรนา เรื่องทะเลไม่เคยหลับ

"เด็กที่เมืองจันทน์มันเกเร สอบมอหกตกสองปีซ้อน ต้องออกจากโรงเรียนร่อนเร่อยู่
หลายปี ญาติเจ้าสัวเขาเอามาฝากเลยรับไว้ ขับรถ ขับเรือคล่อง ร้องเพลงเพราะ คนตรี
เล่นได้หลายชิ้น แก่เหงาคีเหมือนกัน" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ข : 457) นอกจากนี้ยัง
ต้องรู้จักปรนนิบัติ เอาใจ เพื่อให้เนตรนารักใคร่ ดังนี้

"คุณผู้หญิง เอนกายอยู่บนเก้าอี้เอนหลังให้หล่อน แก้วเหล้าผลไม้อยู่ในมือ ปลาย
เท้าของเธอมีย่นม้อยผู้หนึ่ง นั่งขัดสมาธิกับพื้น ใช้สองมือของเขาบิบนวดพื้นไปตามท่อนขา
และน่องของเธอ" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ข : 456)

นอกจากตัวละครดังกล่าว รัตมณี เรื่องผัวเช่า ก็เป็นตัวละครอีกตัวหนึ่ง ใช้ชีวิต
อย่างฟุ้งเพื่อตามแบบวัฒนธรรมตะวันตก และภาวะทางเศรษฐกิจก็ทำให้เธอตกเป็นภรรยา
น้อยของเจ้าสัวเธอแก้แค้นสังคมด้วยการทรยศสามี คบชู้และรีดไถเงินจากเขา ซึ่งเป็นหน
ทางหนึ่งที่ผู้หญิงเช่นเธอพึงกระทำได้ในภาวะที่บีบคั้นจิตใจเช่นนั้น แต่แล้วเธอก็สามารถหลุดพ้น
จากวิถีชีวิตเหล่านั้นเข้าสู่สังคมชนบทที่ยังปราศจากค่านิยมของวัฒนธรรมตะวันตก

ผู้แต่งได้แสดงทัศนะที่ไม่เห็นด้วยกับความประพฤติของผู้หญิงเหล่านี้โดยผ่านตัวละคร
ที่ชื่อคีรี เรื่องผัวเช่า ว่า

... "แม้แต่ปัญหาสังคมทุกวันนี้พิจารณาให้ดีแล้ว เป็นเรื่องที่ชวนสลดใจ เราใจอ่อน
เกินไป รับเอาวัฒนธรรมที่ผสมกันไม่ได้จากชาติอื่นมาเป็นของเรา หันหลังให้
ศีลธรรมจรรยาอันเป็นคุณลักษณะประจำชาติไทยเสียหมด ผู้หญิงนิยมการมีชู้ เด็ก ๆ
ใจแตก ถือเอาพรหมจรรย์มีค่าเท่าซี่ผึ้ง นิยมยาเสพติด ชอบฉุดคร่าอนาจาร" ...
(สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 จ : 204)

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมยุคนี้ จึงเป็นภาพของตัวละครที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของ
วัฒนธรรมต่างชาติในขณะที่สภาพสังคมเป็นดินแดนแห่งพุทธศาสนา ความประพฤติของหญิงดัง
กล่าวจึงถือเป็นความผิดอย่างร้ายแรง เธอมักถูกสังคมประณาม และขาดความสงบสุขในชีวิต
แม้ว่าพฤติกรรมดังกล่าวเพศชายจะกระทำได้ แต่เพศหญิงกลับถูกจำกัดสิทธิโดยที่ผู้เขียนแสดง
ทัศนะผ่านคีรี ในเรื่องผัวเช่าอีกว่า

..." สังคมของเรายกย่องผู้หญิงโดยที่ผู้หญิงก็ 모르ตัว กลับนึกเสียว่าถูกเหยียด
หยามฝ่ายเดียว เรายกย่องผู้หญิงในฐานะของแม่ เพศของแม่คนไทยยกย่องมาก
กว่าพ่อ ถือว่าแม่แต่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อทรงตรัสรู้ก็โปรดเทศนาให้
มารดาฟังก่อนบิดา ฉะนั้นเมื่อเรายกย่องแม่ เราก็ไม่อยากเห็นอยากฟังว่าเพศแม่
ได้กระทำในสิ่งที่ผิด เพศชายหรือเพศพ่อทำผิดมาเสียจนจาเจจาชิน จนไม่มีใคร
อยากสนใจ แต่เพศแม่มีการทำผิดน้อย ฉะนั้น เมื่อเกิดมีคนทำผิดในด้านที่กระทบ
กระเทือนต่อศีลธรรมขึ้น จึงกลายเป็นเรื่องใหญ่ เรื่องที่ตำหนิติเตียนดูแลกันไม่ต่อ
หน้าก็กลับหลัง" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 จ : 206)

ค่านิยมของการประณามนางงามได้เริ่มเข้ามาในวิถีชีวิตของผู้หญิงไทยจำนวนมาก
เพราะการเสนอตัวขึ้นไปบนเวทีแห่งนี้จะเป็นหนทางให้เธอมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น ดังคำกล่าวของ

หน้อยเรื่องทะเลไม่เคยหลับ

... " หน้อยเบื่อความจน เบื่อชีวิตที่หมกอยู่แต่ในบ้าน ชีวิตที่มีแต่คนนินทาเหยียดหยาม หน้อยต้องช่วยตัวเอง ต้องมีเงิน มีเกียรติ มนุษย์ทุกคนชอบความสุขความสบาย เมื่อไม่มีความรู้ ไม่มีปัญญาเอาด้วยวิธีอื่นก็เอาตัวของหน้อย รูปสมบัติที่มันพอมีแหละหามันเอามา" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ค : 40-41)

นอกจากนี้ยังปรากฏทักษะที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยมากมาย เช่น คุณนายรำภา เรื่องผัวเช่า แสดงทักษะอย่างเห็นด้วยว่า

"สมัยนี้เขาไม่ถือกันแล้ว ต่างประเทศเขาประกวดกันโครม ๆ เมืองเราลูกคนใหญ่คนโตก็เข้าประกวด ฉันไม่เห็นมันจะนำอายุหรือเสื่อมเสียเกียรติตรงไหนเลย" (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ง : 71)

ภาระหน้าที่ของผู้ได้ตำแหน่งในยุคนี้คือการใช้ตัวในงานสมาคมต่าง ๆ เช่น เชี่ยวพุดบอลการกุศล ถือป้ายนำขบวนพาเหรดนักกีฬา ออกโทรทัศน์เพื่อร้องเพลง เป็นต้น

ส่วนทักษะที่ไม่เห็นด้วยต่อการประกวดนางงามมักเป็นทักษะของตัวละครชายที่เห็นว่า การเอาส่วนสัดของผู้หญิงทั่วไปเสนอนั้น เป็นการบำรุงบำเรอกามารมณ์ของมนุษย์เพศชาย แทนที่จะประกวดความเป็นกุลสตรีที่เพียบพร้อมด้วยกิริยามารยาท ความรู้ ความสามารถในการทำงานให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ หรือประกวดผู้หญิงที่เรียนเก่งหรือผู้หญิงที่สามารถคิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ทางวิทยาศาสตร์หรือทางวัฒนธรรมขึ้นเป็นประโยชน์แก่ชาวโลกดังที่ไชยยศ เสนอทักษะกับประอร เรื่องมงกุฎรักว่า

... "ผมมองเห็นว่าสภาวะสังคมที่เป็นอยู่เราไม่อาจกำหนดจิตใจของคนทั่วไปว่า 'สูง' หรือ 'ต่ำ' สำหรับคำว่า 'นางงาม' บางคน คนมีทักษะไปในด้านอัมพมงคล ถือว่าการประกวดสิริโฉมของผู้หญิงคือการโฆษณาหาการแต่งงานที่ดีกว่าสภาพซึ่งเป็นอยู่และเป็นการ 'บำเรอ' ความรู้สึกนึกคิดของคนมีเงิน และมีอำนาจกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ในสภาพของคุณคือเด็กชาวไทยทั่วไปเป็นอยู่ขณะนี้ ผมเห็นควรรำให้ทุกคน

กระทำในสิ่งที่สำคัญว่าการประกวดนางงาม นั่นคือการศึกษาหาความรู้และทำงาน
ให้มีประโยชน์และคุณค่าแก่สังคม" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ฉ : 359)

ข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงทัศนะของคนในสังคมที่มีต่อค่านิยมของการประกวด
นางงามซึ่งรับมาจากวัฒนธรรมตะวันตก ผู้หญิงที่ได้รับรางวัลเป็นนางสาวสยาม จะมีโอกาส
ได้ไปประกวดนางงามจักรวาลยังต่างประเทศและยังมีชื่อเสียง เกียรติยศ เงินทองอีกมากมาย
สิ่งเหล่านี้กลายเป็นความใฝ่ฝันของผู้หญิงไทยจำนวนมากที่ทำให้สนใจกับการประกวดและสนใจกับ
รูปร่างหน้าตาของตนเองมากกว่าสนใจในสิ่งที่สร้างสรรค์ประโยชน์ให้เกิดแก่สังคม

นอกจากนี้ภาพสะท้อนของกิจการสถานเริงรมย์ที่กำลังเจริญเติบโตในสังคมเมือง เป็น
อิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนไทยจำนวนมาก โดยเฉพาะค่า
นิยมของผู้หญิงในสังคมชนบทที่เข้ามาทำงานบริการสถานที่เหล่านี้กันเป็นจำนวนมาก เพราะมี
รายได้ดีกว่าอาชีพเกษตรกรรมหลายเท่า ทั้งยังเป็นงานที่ไม่ต้องใช้แรงงานมากนักและยัง
ได้แต่งตัวสวย มีเงินทองจับจ่ายใช้สอยซื้อหาความสุขให้แก่ตนเองตามแบบผู้หญิงในสังคม
เมืองทั่วไป ตัวบทสนทนาของรัตมณี และภุชงค์ เรื่องผัวเช่า

... "ข้างในคงสบายจริง ๆ นะคะ สาว ๆ เช้า ๆ ออก ๆ กัน อยู่ตลอดเวลา"

"เป็นธรรมชาติของพวกบุรุษอาชานิยม" เขาตอบตรงไปตรงมา "ผู้หญิงเหล่านั้น
เป็นพนักงานของภัตตาคารไม่ได้หิวหอบเอามาจากไหน พวกนี้มีหน้าที่รินเหล้าป้อนกับ
แขก เป็นบริการใหม่อีกชนิดหนึ่งซึ่งนิยมกระทำกันในเมืองกรุงเทพฯ เมื่อ 2 ปีมาแล้ว
เดี๋ยวนี้ระบอบออกมาทั่วเมืองใกล้เคียง" ... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2515 ง : 62)

การดำเนินชีวิตของตัวละครได้เข้าสู่ธรรมเนียมนิยมแบบตะวันตกของการแสดง
ความรักระหว่างเพศอย่างเปิดเผย ชื่อเพชร เรื่องลมหนาว ได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรม
ตะวันตกจากสามี ที่เคยเดินทางไปศึกษาต่างประเทศ ดังข้อความบรรยายต่อไปนี้

... นายจงบกลเป็นนักเรียนนอกที่ไม่ได้รับปริญญาอะไรมาก็จริง แต่ใช้ธรรมเนียม

ตะวันตกกับชีวิตตนเองและครอบครัว เสียจนเคยมีคนขว้างบ้านบ่อย ๆ นั่นคือ เขา
 กอดจูบขอเพชรแทบทุกเวลาที่อยู่ใกล้ชิดกันต่อหน้าผู้คนและเพื่อนบ้านที่ชะโงกหน้าต่าง
 มาเห็น แต่เขาไม่แคร์ แรก ๆ ขอเพชรอ้ออาย แต่ต่อมาหล่อนพลอยเคลิ้มไปกับเขา
 ด้วย (สุวัฒน์ วรดิลก. 2509 ฉ : 139)

วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้หญิงในสังคมนับตั้งแต่กิริยาท่าที การแต่งกายและ
 วัฒนธรรมการบริโภคซึ่งมีความทันสมัยตามแบบอารยธรรมตะวันตกได้นำมาซึ่งความเจริญ
 และความเสื่อมในบางแง่บางมุมของสังคม สุวัฒน์ วรดิลกได้เสนอภาพลักษณ์ของผู้หญิงใน
 สังคมเหล่านั้นลงงานตัวละครผู้หญิงของเขาได้อย่างสอดคล้องกันและผู้อ่านยังได้วิพากษ์
 วิจารณ์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมอีกด้วย

ช่วงที่ 3 ระหว่าง พ.ศ. 2516-พ.ศ.2528 หรือหลังเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตย
 จนถึงนวนิยายเรื่องแผ่นดินของเขา นวนิยายในช่วงนี้มีจำนวน 22 เรื่อง ได้แก่
 เรื่อง แม่ปลาหลด เมียนมเบอร์ลี มรดกท่านผู้หญิง ปาทรายทอง ล้นฟ้า พิราบแดง แผ่นดิน
 เดียวกัน นกขมิ้นบินถึงหิมาลัย ขอจางวันตาย ขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง เลือดพเนจร เลือด
 นาคิน ดึกฝรั่ง คามาล พ่อข้าฯ เฟื่องจะยืม นางสาวทองสร้อย เพลงรักดอกไม้บาน พิราบ
 เมิน เวลาที่เหลืออยู่ อังสนาหย่าผัว ผู้หญิงในเวन्द้า และแผ่นดินของเขา

สภาพสังคมโดยทั่วไป

1. การศึกษา ผู้หญิงได้มีโอกาสได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากงาน
 วิจัยของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์และสมาคมสตรีนักธุรกิจและวิชาชีพแห่งประเทศไทย
 ว่า "ในปีการศึกษา 2517 นิสิตนักศึกษาผู้หญิงในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีการศึกษาระดับ
 ปริญญาตรีถึงร้อยละ 39.6 ระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงร้อยละ 41.6 ระดับปริญญาโทร้อยละ
 48.8 ระดับปริญญาเอกร้อยละ 40.5" (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์และสมาคมสตรีนัก
 ธุรกิจและวิชาชีพแห่งประเทศไทย. 2518 : 14) และในระดับมหาวิทยาลัยผู้หญิงนิยมเข้า
 ศึกษาในคณะอักษรศาสตร์และวิชาทางสังคมศาสตร์มากที่สุด ทั้งนี้เพราะการศึกษาระดับ

มัธยมศึกษา นักเรียนหญิงนิยมศึกษาในแผนกศิลปะและแผนกทั่วไป

ในปีการศึกษา 2516 ผู้หญิงสำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญาในสาขาวิชาพยาบาลมากที่สุด ในระดับปริญญาตรีเป็นผู้สำเร็จการศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงเป็นผู้จบการศึกษาในสาขาพยาบาลศาสตร์ และอักษรศาสตร์ในอัตราสูงสุด (คณะอนุกรรมการพัฒนากิจการกรมและทบทางสตรี. 2523 : 114-115) และในปีการศึกษา 2518 มีผู้หญิงเข้าเรียนในสาขาแพทยศาสตร์มากกว่าผู้ชายดังจะสังเกตเห็นได้ว่าผู้หญิงในช่วงนี้มีการศึกษาทัดเทียมผู้ชายมากโดยเข้าศึกษาในแทบทุกคณะยกเว้นบางคณะที่ผู้หญิงมักไม่นิยมเข้าปีการศึกษา ได้แก่ คณะเกษตรศาสตร์ นิติศาสตร์ วิศวกรรมศิลป์ และวิศวกรรมศาสตร์ ซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากค่านิยมที่ถือว่าสาขาวิชาทางวิศวกรรมศาสตร์ เป็นเรื่องของผู้ชายเรียนไม่เกี่ยวกับผู้หญิง เป็นงานหนักไม่เหมาะกับผู้หญิง และบางสาขาวิชา เช่น สาขาวนศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ห้ามนำผู้หญิงเรียน (บุญเติมไพเราะ. 2519 : 264) ผู้หญิงบางคนมีโอกาสได้ไปศึกษาต่างประเทศและได้นำวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาด้วย

ปัจจัยสำคัญที่จำกัดสิทธิทางการศึกษาของผู้หญิงนั้น มาลี พฤษพงษ์สาวลี (2530. : 260) กล่าวว่า

... มีรากฐานมาจากทัศนคติ และค่านิยมที่เห็นว่าบทบาทที่สำคัญที่สุดของผู้หญิงคือการเป็นมารดาและภรรยา ซึ่งมีหน้าที่หลักคือการทำงานบ้าน อบรมเลี้ยงดู ตลอดจนดูแลทุกข์สุขของคนในครอบครัว แนวความคิดเห็นเช่นนี้ทำให้เกิดการจำกัดสิทธิทางการศึกษาของผู้หญิงแม้จะได้รับการผ่อนคลายนบ้างแล้ว แต่ก็ยังไม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้าเรียนในทุกสาขา ยังคงมีการจำกัดสิทธิว่าสาขานี้เหมาะสำหรับผู้หญิง เช่น พยาบาลศาสตร์ คหกรรมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสาขาที่สืบทอดบทบาทของผู้หญิงมาแต่เดิม คือ ยังมีหน้าที่รับใช้บริการ และอบรมสั่งสอนแก่คนในครอบครัว ส่วนวิชาอื่น ๆ ที่อ้างว่าต้องใช้สติปัญญา ความสามารถหรือพลังกำลัง เช่น แพทยศาสตร์ นิติศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น

ก็สงวนไว้สำหรับการศึกษาของผู้ชายโดยเฉพาะ ซึ่งก็เป็นการสืบทอดบทบาทดั้งเดิม
 ของชายที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดชะตาชีวิตของทุกคนในครอบครัว
 คราวนี้เอง ...

นอกจากค่านิยมแล้วปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ความต้องการของตลาดแรงงาน
 ที่กำหนดไว้ว่างานลักษณะนี้ต้องเป็นงานของผู้ชาย ในขณะที่ทำงานอีกประเภทหนึ่งเป็น
 งานของผู้หญิง

สถิติในปี พ.ศ. 2520 แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงสำเร็จการศึกษาน้อยกว่าผู้ชายทุกระดับ
 ยกเว้นระดับมัธยมปลายและกรมการฝึกหัดครู จากการสำรวจสำมะโนประชากร พ.ศ.
 2523 พบว่า "คนไทยที่มีอายุมากกว่า 10 ปีขึ้นไป เป็นผู้ไม่รู้หนังสือ ร้อยละ 10.4
 ปรากฏว่าเป็นผู้ชายเพียง 1 ใน 3 ส่วน ผู้หญิงนั้นเป็นผู้ไม่รู้หนังสือมากกว่าผู้ชายถึงเท่าตัว
 หรือ 2 ใน 3 ของผู้ไม่รู้หนังสือ" (อุณา นพคุณ. 2530 : 116) สาเหตุดังกล่าวอาจ
 เนื่องจากค่านิยมของประชาชนตั้งแต่ในอดีตที่คิดว่าผู้ชายต้องทำงานนอกบ้าน หาเงินมา
 เลี้ยงครอบครัว เพราะฉะนั้นควรเป็นผู้ได้รับการอบรมให้เล่าเรียนหนังสือ ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่
 ต้องอยู่บ้านและเลี้ยงลูก ไม่จำเป็นต้องรู้หนังสือ แม้ว่าปัจจุบันความจำเป็นทางเศรษฐกิจเป็น
 เรื่องสำคัญ สำหรับครอบครัวที่ยากจน หากต้องเลือกระหว่างลูกผู้หญิงกับลูกผู้ชาย บิดามารดา
 มักเลือกให้ลูกชายไปโรงเรียนมากกว่า เพราะคิดว่าต่อไปลูกผู้หญิงจะเป็นสะใภ้บ้านอื่น บิดา
 มารดาจะพึ่งพาผู้ชายได้มากกว่า

สำหรับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ยังพบว่าผู้หญิงในสังคมเมืองมีโอกาสทางการ
 ศึกษาสูงกว่าผู้หญิงในชนบทอยู่เช่นเดิม สาเหตุเนื่องมาจากสถานศึกษามักอยู่ในชุมชนและ
 ในเมืองใหญ่มากกว่าในท้องถื่นทุรกันดาร

ความสัมพันธ์กับภาพลักษณ์ผู้หญิงในนวนิยาย ปรากฏว่าตัวละครผู้หญิงในช่วงนี้มีการ
 ศึกษาสูงขึ้นาก่อนมาก โดยเฉพาะตัวละครในสังคมเมือง และมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง การ
 ศึกษาของตัวละครผู้หญิงสูงสุดถึงระดับปริญญาเอกจากประเทศฝรั่งเศสได้แก่ ทองสร้อย เรื่อง
นางสาวทองสร้อย และระดับปริญญาโทจากประเทศอังกฤษ ได้แก่ ภารดี เรื่องนกขมิ้นบินถึง
หิมालัย ซึ่งนับว่าสอดคล้องกับผู้หญิงในสังคมที่ศึกษาระดับนี้มีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนการ

ศึกษาระดับปริญญาตรียังจำกัดอยู่กับผู้หญิงในสังคมเมือง ทั้ง ๆ ที่ในสังคมชนบทมีมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคแล้วซึ่งสาขาที่ตัวละครนิยมเข้าศึกษา ได้แก่ อักษรศาสตร์ ครุศาสตร์ และ แพทยศาสตร์ มีตัวละครเพียงตัวเดียวที่จบการศึกษาทางด้านเศรษฐศาสตร์คือ รุ่งกานต์ เรื่อง มรดกท่านผู้หญิง สาขาที่ตัวละครเข้าศึกษาระดับนี้ยังคงเป็นสาขาเดิม ๆ กับตัวละครในช่วงก่อน แม้ว่าจะสภาพสังคมจริง ๆ จะมีผู้หญิงเข้าศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ และนิติศาสตร์บ้างแล้วก็ตาม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอิทธิพลของสังคมในช่วงนี้ไม่ได้เปลี่ยนแปลงสภาพลักษณะของตัวละครผู้หญิงกับการศึกษาแต่อย่างใด แม้ว่าจะปรากฏตัวละครผู้หญิงที่สนใจอยากเข้าศึกษาคณะนิติศาสตร์ แต่ก็เป็นแค่เพียงความสนใจในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษา

อนึ่ง การที่ผู้เขียนไม่ได้กำหนดการศึกษาของผู้หญิงให้ต่างไปจากเดิมเห็น น่าจะเกิดจากประสบการณ์ของผู้เขียนเอง หากขาดประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ก็ไม่สามารถเขียนให้ครอบคลุมเรื่องดังกล่าวได้ดีพอ

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการศึกษาในช่วงนี้ เป็นผู้หญิงที่มีความเฉลียวฉลาดสนใจใฝ่ศึกษา รอบรู้และสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี ทั้งในด้านครอบครัวและการทำงาน อันสะท้อนถึงลักษณะของผู้หญิงที่พัฒนาตนเองได้อย่างมีคุณภาพ ดังที่ผู้หญิงในสังคมช่วงนี้กำลังเข้าสู่วัยศึกษาระดับสูงจำนวนมาก เพราะสังคมต้องการคนที่มีประสิทธิภาพมาร่วมพัฒนาสังคม ผู้หญิงได้รับการศึกษาที่ถือว่าเป็นประชากรครึ่งหนึ่งของประเทศ หากต้องการให้ประเทศพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพต้องเน้นที่ประชากรทุกคนเสียก่อนตัวละครในช่วงนี้จึงมีโอกาสดำเนินการศึกษาที่สูงมากจนทัดเทียมกับผู้ชายเลยทีเดียว แม้ว่าผู้เขียนยังติดอยู่กับค่านิยมทางการศึกษาในสาขาดังเดิมก็ตาม

สำหรับการศึกษาระดับอนุปริญญา ยังคงเป็นการศึกษาในสาขาเดิม คือ พยาบาลและเลขานุการ ที่ผู้เรียนมักมีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง และสูงตามลำดับ เพราะหลักสูตรเลขานุการ ยังเป็นหลักสูตรของประเทศอังกฤษอยู่เช่นเดิม ซึ่งสอดคล้องกับสังคม เพราะในสังคมช่วงนี้พบว่า "มีผู้หญิงจบการศึกษาในสาขาพยาบาลศาสตร์และอักษรศาสตร์จำนวนสูงสุด" (คณะอนุกรรมการพัฒนากิจกรรมและบทบาทสตรี. 2523 : 114-115)

ส่วนการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ผู้หญิงที่จบการศึกษาระดับนี้มักออกไปประกอบอาชีพเพื่อช่วยกิจการของครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่มักมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง การศึกษาระดับ

ประถมศึกษาส่วนใหญ่มักยังเป็นชาวชนบทที่ห่างไกลความเจริญและขาดทุนทรัพย์ ซึ่งสภาพสังคมในช่วงนี้ได้แสดงให้เห็นถึงภาพของผู้หญิงที่ด้อยการศึกษาต้องออกมาช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพ เช่น เกษตรกรรม ค้าขาย และเดินทางเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ ผู้เขียนจึงสะท้อนปัญหาดังกล่าวลงในตัวละครผู้หญิงของเขา โดยให้ตัวละครผู้เข้าไปสร้างความเจริญให้แก่ชนบท โดยการสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล ในถิ่นทุรกันดาร เช่น เจนเจ็ดเรื่อง แผ่นดินเดียวกัน นกาลัย เรื่อง เพลงรักดอกไม้บาน ทองสร้อย เรื่อง ป่าทรายทอง และอรุณวงศ์ เรื่อง ตึกฝรั่ง เป็นต้น

2. เศรษฐกิจ การใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจเป็นตัวกำกับในการเร่งพัฒนาประเทศทำให้รายได้ของประเทศต่อปีเพิ่มขึ้นตามเป้าหมาย แต่การกระจายรายได้ระหว่างภูมิภาคยังแตกต่างกันอยู่มาก เพราะแผนพัฒนามุ่งเน้นการเพิ่มรายได้มากกว่าการกระจายรายได้ และ

... สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงชีวิตทันสมัยตามอารยธรรมตะวันตก มีผลให้เกิดความคาดหวังในชีวิตเกินกว่าที่จะสนองได้ นอกจากนั้น ภาวะชะงักงันของเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ. 2515-2517 อันเกิดจากวิกฤตการณ์น้ำมัน มีผลให้ครอบครัวส่วนใหญ่ในประเทศมีรายได้ไม่พอกับรายจ่ายทั้งในเมืองและชนบท ผู้หญิงจำนวนมากจึงถูกผลักดันให้เข้ามามีบทบาทอย่างชัดเจนในการหารายได้ช่วยครอบครัวเพิ่มเติมจากการรับผิดชอบงานบ้าน ... (ชัตติยา กรรณสูตร. ม.ป.ป : 18)

ในปี พ.ศ. 2518 ประเทศไทยมีประชากรประมาณ 42 ล้านคน ประมาณครึ่งหนึ่งเป็นผู้หญิงและเข้ามาสู่กำลังแรงงาน "ใน พ.ศ. 2523 ปรากฏว่าผู้หญิงทำงานเพิ่มขึ้น 39,376,000 คน ภายในระยะเวลา 5 ปี นับว่าเป็นอัตราเพิ่มขึ้นที่เร็วมาก ซึ่งมีแนวโน้มว่าบทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงจะมีความสำคัญยิ่ง" (พวงเพชร สุรัตน์กุล. 2525 : 133) ผู้หญิงในชนบทวัย 11-19 ปี เข้าสู่การประกอบอาชีพมากกว่าผู้หญิงในเมือง เนื่องจากขาดโอกาสทางการศึกษาระดับสูง ลักษณะงานอาชีพจะแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค เช่น เกษตรกรรม ค้าขาย และอุตสาหกรรม และหากอพยพเข้าสู่สังคมเมืองก็มักทำงาน

ประเภทรับจ้าง งานบริการ และโสเภณี

การจำกัดสิทธิของผู้หญิงในการเข้าทำงานในภาครัฐบาล ได้รับการแก้ไขเมื่อ ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 มีการกำหนดให้รัฐบาลเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายที่จำกัดสิทธิผู้หญิงในทุก ๆ ด้านภายใน 2 ปี นับแต่วันประกาศใช้ระเบียบการสอบคัดเลือกผู้พิพากษา และอัยการ ซึ่งระบุว่ารับแต่เฉพาะชายถูกยกเลิกไป ซึ่งจากการสำรวจเมื่อ พ.ศ. 2528 พบว่า มีผู้พิพากษาหญิง จำนวน 50 คน ผู้ช่วยอัยการหญิงจำนวน 14 คน อัยการหญิงจำนวน 73 คน และผู้ช่วยอัยการหญิงจำนวน 12 คน (รวีวรรณ ศรีสำราญ. 2533 : 31)

โอกาสของผู้หญิงในการเข้าทำงานในสายงานรัฐวิสาหกิจและรัฐบาล รวีวรรณ ศรีสำราญ (2533 : 31) ได้กล่าวถึง การสำรวจในปี พ.ศ. 2533 พบว่า "โอกาสของผู้หญิงมีน้อย เมื่อเทียบกับผู้ชาย ยกเว้นสายงานอาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่พบว่าเป็นหญิงมากกว่าชาย ซึ่งโดยมากผู้หญิงมักเข้าทำงานในภาคเอกชนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีเป็นงานบริการ และใช้แรงงานในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม" สำหรับการประกอบอาชีพในวงการธุรกิจชั้นสูง พบว่าผู้หญิงเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญ และส่วนใหญ่ที่ประสบความสำเร็จทางการบริหาร พบว่ามีอายุประมาณ 40-45 ปี โดยที่ส่วนใหญ่มั่นใจในความเชื่อมั่นในตนเอง ในการที่จะตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ภายในหน่วยงานและในครอบครัว โดยไม่ต้องรอปรึกษาผู้อื่น นอกจากนี้ยังปรากฏอาชีพที่ไม่เคยมีผู้หญิงทำงานด้านนี้มาก่อน คือ อาชีพทนายความ ซึ่งสมาคมทนายความแห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2518 รายงานว่ามีผู้หญิงเป็นทนายความในกรุงเทพมหานครถึง 50 คน และต่างจังหวัดอีก 3 คน และอาชีพวิศวกรซึ่งมีจำนวนถึง 9 คน เป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2516 (บุญเดิม ไพเราะ. 2519 : 172)

หนึ่งผู้หญิงที่ประกอบอาชีพนอกบ้านทั้งในเมืองและในชนบท เป็นผู้ที่มีการครอบครัวยุติถึงร้อยละ 75 ของทั้งหมด แสดงว่าผู้หญิงมีบทบาทในการช่วยเหลือเศรษฐกิจของครอบครัวมาก นอกจากนี้ผู้หญิงยังมีภาระที่จะต้องดูแลบ้านและคนในครอบครัวในฐานะเป็นแม่บ้านอีกด้วย

ความสัมพันธ์กับตัวละครผู้หญิงในนวนิยาย ปรากฏว่า ตัวละครผู้หญิงในช่วงนี้ ส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพดั้งเดิม คือ ครู พยาบาล เลขานุการ แพทย์ ค้าขาย รับจ้างและ

โสภณ เป็นต้น แม้ว่าผู้หญิงในสังคมจะเริ่มมีอาชีพที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมแล้วก็ตาม อาชีพดังกล่าวคือ วิศวกรและทนายความ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทด้านอาชีพของตัวละครผู้หญิงที่ยังคงยึดอยู่กับค่านิยมเดิม ๆ ของงานบริการ แต่งานบริหารธุรกิจชั้นสูงของผู้หญิงในสังคมสอดคล้องกับตัวละครผู้หญิงในช่วงนี้เป็นอย่างยิ่ง เพราะตัวละครผู้หญิงหลายตัวประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงาน ด้วยการเป็นเจ้าของกิจการที่ค่อนข้างใหญ่โต เช่นกิจการโรงแรม โรงงาน โรงไม้หิน เหมืองแร่ เป็นต้น ตัวละครดังกล่าวมีลักษณะของความเป็นผู้นำเข้มแข็ง อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ทั้ง ๆ ที่ตัวละครเหล่านี้ไม่ได้มีการศึกษามากมายนัก คือ ส่วนใหญ่จบเพียงระดับมัธยมศึกษา แต่ก็มีความสามารถในการดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ พบว่ามีอายุโดยเฉลี่ยของผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จ ค่อนข้างสอดคล้องกับอายุของผู้หญิงในสังคม คือช่วงระหว่าง 40-45 ปี

การประกอบอาชีพของตัวละครผู้หญิงในช่วงนี้พบว่าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ซึ่งเกิดจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจสำหรับผู้ที่มิฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ส่วนผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง ต้องการประกอบอาชีพ เพื่อให้ชีวิตมีค่าขึ้น เพราะได้สร้างประโยชน์ให้เกิดแก่ตนเองและสังคม ผู้เขียนให้ความสำคัญกับอาชีพการงานของผู้หญิงในช่วงนี้มาก ตัวละครส่วนใหญ่จึงต้องมีอาชีพ ยกเว้นตัวละครที่อยู่ในฐานะมารดาบางตัวเท่านั้นที่ไม่มีอาชีพ โดยเฉลี่ยแล้วมีความสอดคล้องกับผู้หญิงในสังคมที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ บทบาททางเศรษฐกิจของผู้หญิงในช่วงนี้จึงนับว่ามีอิทธิพลต่อสังคมมากเช่นเดียวกับตัวละครในนวนิยาย

ตัวละครผู้หญิงในช่วงนี้ส่วนใหญ่ก็มีครอบครัวแล้วและก็ยังสามารถดำเนินชีวิตครอบครัวควบคู่ไปกับชีวิตการงาน ผู้หญิงในช่วงนี้สามารถพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ เธอจึงไม่มองน้องผู้ชายดังเช่นยุคก่อน ภาพของตัวละครผู้หญิงในช่วงนี้จึงปรากฏอย่างเด่นชัดถึงลักษณะของตัวละครผู้หญิงที่มีความเข้มแข็ง กล้าปฏิเสธ และกล้าขอหย่าขาดจากสามีเมื่อเขาแสดงพฤติกรรมนอกใจเธอ

ความสัมพันธ์ของภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมและนวนิยายในช่วงเวลาดังกล่าว นับว่าผู้หญิงในสังคมมีอิทธิพลต่อนวนิยายมาก ในด้านที่ผู้หญิงส่วนใหญ่ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ลักษณะของอาชีพก็แตกต่างกันไป มีความเข้มแข็ง กล้าหาญเชื่อมั่นในตัวเองและสามารถพึ่งตนเองได้ อย่างไรก็ตาม น่าสังเกตว่าผู้เขียนยังคงยึดติดอยู่กับค่านิยมของอาชีพ

เดิม ๆ ของผู้หญิงส่วนใหญ่ ทั้ง ๆ ที่ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้มีผู้หญิง ประกอบอาชีพเป็นวิศวกร และทนายความ ตลอดจนอาชีพอื่น ๆ ที่เคยจำกัดอยู่ในแวดวงของผู้ชายแล้วก็ตาม

3. การเมือง การปกครอง ในช่วงเวลา พ.ศ.2516-2520 การเมืองไทย มีความสับสนมาก ในปี พ.ศ. 2516 ขบวนการนักศึกษาประชาชนได้เดินขบวนเรียกร้องประชาธิปไตย และขับไล่รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 เพราะในระยะ 3 ปีก่อนเกิดเหตุการณ์นี้ รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ปกครองแบบเผด็จการและไม่สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่นปัญหาการคอร์รัปชันในวงการข้าราชการ ปัญหาค่าครองชีพที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดจนปัญหาในด้านการเมือง มีการแทรกแซงของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ และการรุกรานทางการทหารจากต่างชาติ สิ่งเหล่านี้ทำให้ความไม่พอใจแก่ประชาชนส่วนใหญ่ โดยมีศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ร่วมกับประชาชนจำนวนมาก

ในช่วงปี พ.ศ. 2516 - พ.ศ.2517 มีการเลือกตั้งใหญ่ทั่วประเทศอีกครั้งหนึ่ง บรรยากาศทางการเมืองเริ่มมีประชาธิปไตยมากขึ้น แต่รัฐบาลในยุคหลังที่มาจากการเลือกตั้งไม่สามารถบริหารประเทศให้ดำเนินไปอย่างราบรื่นได้ เกิดความขัดแย้งและประสพความล้มเหลวในการบริหารประเทศ จนมีการปฏิวัติและการเลือกตั้งสลับกันไปเรื่อย ๆ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญ และส่งผลกระทบต่อสังคมมากที่สุด หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 คือ การปฏิวัติเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 โดยการนำของพลเรือเอกสงัด ชลออยู่ แต่การจัดตั้งรัฐบาลและการดำเนินการปกครองหลังจากนั้นเป็นต้นมา ยังไม่มีลักษณะของการปกครองแบบประชาธิปไตยสมบูรณ์ เนื่องจากมีการแทรกแซงจากฝ่ายทหารมาโดยตลอด

สำหรับความสนใจทางการเมืองของผู้หญิงนั้นก็ปรากฏว่าเพิ่มขึ้น โดยผู้หญิงมีโอกาสเข้าไปมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ข้อคิดเห็นและการเรียกร้องความเสมอภาคทางเพศของปัญญาชนผู้หญิงเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ในปี 2517 มีการแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ มีผู้หญิงได้รับการแต่งตั้ง จำนวน 76 คน นับว่าเป็นจำนวนสูงสุดที่ผู้หญิงเคยได้รับเลือก ผู้หญิงเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ นางจันทน์ ลั่นตะบุตร ได้เสนอให้แก้ไขบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 24 โดยเพิ่มเติมว่า "พระราชธิดาจะเป็นพระเจ้าแผ่นดินได้" (ธนวดี ทำจีน. 2532 : 38)

ในการเลือกตั้งปี พ.ศ.2518 2522 และ 2526 ปรากฏว่ามีผู้หญิงได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนฯ เพิ่มขึ้นจาก 7 เป็น 9 และ 13 ตามลำดับ และหลัง 6 ตุลาคม 2519 มีผู้หญิงเข้ารับตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงถึง 2 คน คือ การเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรี ได้แก่ นางวิมลศิริ ชานาญเวช เป็นรัฐมนตรีทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ และคุณหญิง เลอศักดิ์ สมบัติศิริ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ผู้หญิงที่มีบทบาททางการเมืองสูงสุดเหล่านี้ เป็นผู้หญิงที่มีสถานภาพทางสังคมสูง ได้รับการศึกษามาอย่างดี มีภูมิหลังและประสบการณ์ทางการเมือง จากการมีความสัมพันธ์อันบุตร ภรรยา หรือญาติมิตร กับผู้มีอิทธิพล และมีบทบาททางการเมืองมาก่อน ผู้หญิงเหล่านี้จึงเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยของสังคม (กมลลา สุขพานิช. 2530 : 142-143) ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิง โดยส่วนรวมนั้นมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานสนับสนุนเบื้องหลังมากกว่า

ความสัมพันธ์ของผู้หญิงในสังคมกับนวนิยาย ปรากฏว่า สภาพทางการเมืองช่วงนี้มีอิทธิพลต่อนวนิยายมาก และยังปรากฏว่ามีนวนิยายบางเรื่องมีอิทธิพลต่อสังคมอีกด้วยสภาวะทางการเมืองในช่วงนี้ จัดได้ว่าเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อทางการเมืองการปกครองโดยที่ประชาชนและนักศึกษาเข้าไปมีบทบาททางการเมืองเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ในปี พ.ศ.2516 ภาพของตัวละคร ผู้หญิงที่เข้าไปมีบทบาททางการเมืองในช่วงนี้ได้แก่ เจนจิต เรื่อง แผ่นดินเดียวกัน และ สุดาทิพย์ เรื่อง พ่อข้าฯ เพิ่งจะยิ้ม โดยที่เจนจิตเป็นผู้อื้อโมโครโฟนตะโกนเรียกเพื่อนนิสิตนักศึกษาและนักเรียนอาชีวะให้เข้ามารวมตัวเพื่อประท้วงรัฐบาลในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ดังความทรงจำของเจนจิต เรื่อง แผ่นดินเดียวกัน บรรยายไว้ว่า

... ฉันไม่ยอม พยายามแย่งไมค์คืนจากเขา ฉันตวาดเขาทั้งหน้าตา...

"ในการต่อสู้ของประชาชน ไม่มีผู้หญิงหรือผู้ชายทุกคนเป็นเพศเดียวกันหมด..."

ในยามนั้นฉันไม่รู้เหมือนกันว่าวิญญูณอะไรเข้าสิงร่างฉัน ฉันตะโกนขอปืน ขอกระสุน ฉันจะยิงพวกมัน... (สุวัฒน์ วรดิลก. 2519 : 34)

ส่วนสุดาทิพย์ เรื่อง พ่อข้าฯ เพิ่งจะยิ้ม เธอแสดงความสนใจต่อเหตุการณ์ทางการเมืองในอดีต ศึกษาประวัติศาสตร์ มีความคิดและกล้าในการเข้าร่วมเหตุการณ์เรียกร้องรัฐ-

ธาวมนุ ใน พ.ศ. 2516 เธอปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่ศูนย์บัญชาการของนิสิตนักศึกษาและประชาชน
เธอยกตัวลงจมน้ำไปในน้ำ แต่ก็ไม่เป็นอะไรมาก ทั้งเงินจิตและสัจดาที่พัวพันประสบการณ์
การต่อสู้ทางการเมือง และทั้งสองก็ยังสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคมต่อไป ด้วยการเข้าไป
พัฒนาสังคมชนบทที่ไม่ได้รับการเหลียวแลจากรัฐบาล

ส่วนชีวิตชนก เรื่อง แผ่นดินของเขา กำลังศึกษาอยู่ที่สหรัฐอเมริกา ขณะที่เกิดเหตุ
การณ์วันที่ 6 ตุลาคม 2519 เธอแสดงความเคียดแค้นซึ่งขัดต่อการกระทำของรัฐบาล เธอ
โศกเศร้าเสียใจที่นักศึกษาหลายคนถูกทำร้าย ถูกซ้อมข่มขู่ และถูกฆ่า เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้เธอ
ตัดสินใจไม่ศึกษาต่อ เธอเข้าร่วมกับเพื่อนพ้องนักศึกษาชาวไทยในสหรัฐฯ ที่มีอุดมการณ์เดียว
กัน และในที่สุดเธอก็ค้นพบสัจธรรมของชีวิตที่ว่าแผ่นดินนี้เป็นของชนกลุ่มหนึ่งเท่านั้น จาก
บรรยากาศและบทสนทนาในเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของสังคมที่มีต่อผู้เขียนและผู้เขียน
ก็ได้จำลองตัวละครที่ชื่อชีวิตชนกให้มีบทบาททางการเมืองอันที่จะแสดงความสามารถ ตอบ
ได้ และให้ความช่วยเหลือเพื่อนพ้องที่ร่วมอุดมการณ์เดียวกัน

ในช่วงนี้ยังปรากฏภาพลักษณ์ของตัวละครผู้หญิงที่ให้ความสนใจอันที่จะวิพากษ์
วิจารณ์ ระบอบการปกครองของสังคมได้อย่างมีเหตุผล แสดงถึงการศึกษาวิถีทางทางการเมือง
มาเป็นเวลานาน ตัวละครเหล่านี้ได้แก่ บุชร เรื่อง เมียนมเบอร์ลี ตรีทิพย์ เรื่อง
เลือดนินดิน ไสววงศ์ และอังสนาเรื่อง อังสนาหย้าผัว และนอร์น เรื่อง คามาล ซึ่งตัวละคร
ดังกล่าวกำลังเป็นนักศึกษา ยกเว้นไสววงศ์และอังสนา ซึ่งจบการศึกษาระดับปริญญาตรีแล้ว
ดังจะสังเกตเห็นได้ว่ามีละครผู้หญิงที่มีบทบาททางการเมืองเหล่านี้ ได้รับอิทธิพลจากบรรดา
นิสิต นักศึกษานิสิตในสังคมที่มีบทบาททางการเมืองมากในช่วงเวลานี้ ตัวละครผู้หญิงของเขาส่วน
ผู้หญิงมีสถานภาพเป็นนักศึกษา เพราะอิทธิพลจากสภาพสังคมดังกล่าว

ในช่วงนี้ไม่ปรากฏภาพลักษณ์ของตัวละครผู้หญิงที่มีโอกาสได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการ
บริหารประเทศ เพราะผู้หญิงในสังคมมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้รับโอกาสดังกล่าว ซึ่งจะ
ต้องมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับผู้ที่มีอิทธิพลและมีบทบาททางการเมืองมาก่อนเท่านั้น

นอกจากนี้ยังปรากฏตัวละครผู้หญิงที่มีอิทธิพลต่อผู้หญิงในสังคมอีกด้วย ตัวละครผู้หญิง
คือ ไข่เขียนเรื่อง พรวนแดง โดยเนื้อหาของเรื่องสอดคล้องกับสถานการณ์การเมืองไทยช่วง
หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้วนิยายเรื่องนี้เป็นที่ชื่นชอบของคนรุ่นใหม่ และกลุ่ม

นิสิตนักศึกษา เช่นกลุ่มวรรณกรรมเพื่อชีวิต และกลุ่มนิติธรรม ซึ่งเป็นกลุ่มนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น นอกจากนี้ช่วย พูลเพิ่ม (2533 : หน้าคานา) ยังกล่าว อีกว่า " ให้เขียน มีอิทธิพลต่อผู้หญิงในสังคมจำนวนมาก ที่อยากเป็นอย่างให้เขียน และมีผู้หญิง จำนวนไม่น้อยเช่นกันที่ไว้ผมยาวถักเปีย ตามแบบให้เขียนในเรื่องพิราบแดง

4. ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม สภาพสังคมไทยในด้านค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมมิได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ขณะเดียวกันก็ เกิดปัญหาสังคมในด้านต่าง ๆ มากมาย เช่น ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาอาชญากรรม ปัญหา โสเภณี ปัญหายาเสพติด เป็นต้น

ในช่วงนี้ได้เกิดแรงกระตุ้นจากภายนอกประเทศเกี่ยวกับค่านิยมที่พึงปฏิบัติต่อผู้หญิง และการพัฒนาศักยภาพของตัวผู้หญิงเอง โดยองค์การสหประชาชาติ ได้ประกาศในปี พ.ศ. 2518 เป็นปีสตรีสากล และในปี พ.ศ. 2518- พ.ศ. 2528 เป็นทศวรรษแห่งการพัฒนาสตรี กระแสความคิดเห็นสตรีนิยมได้เข้ามกระทบสังคมไทยในสภาพที่จะไม่สู้จะพร้อมนัก

ความสัมพันธ์ของภาพลักษณ์ผู้หญิงในสังคมกับนวนิยาย ปรากฏว่ายังคงเป็นการผสมผสานระหว่างสองวัฒนธรรมที่ไม่อาจกลมกลืนกันได้ ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยเป็นวัฒนธรรม ที่ได้รับอิทธิพลมาจากอินเดียและจีน ในวัฒนธรรมทั้งสองประเทศนั้นผู้หญิงมีสภาพต่ำกว่าผู้ชาย มาก แม้ว่าสภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปมากในยุคนี้ ทั้งการศึกษาและอาชีพของผู้หญิงที่เจริญ ก้าวหน้าขึ้น แต่ก็ยังคงปรากฏภาพชีวิตของคนในสังคมที่ยังคงรักษาวรรณธรรมดั้งเดิมในการ ใช้ชีวิตของตนไว้อย่างเหนียวแน่น ดังปรากฏภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยาที่อยู่ใน ไรอาทของสามี อันเนื่องมาจากชนบดั้งเดิมของเธอที่ต้องถือเสมือนว่า สามีเป็นช้างเท้าหน้า ภรรยาเป็นช้างเท้าหลัง และก็ปรากฏภาพลักษณ์ของตัวละคร ที่ไม่ยอมตกอยู่ใต้อานาจของ ผู้ชาย อันเกิดจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของตัวละคร ทั้งในด้านการศึกษาและด้านอาชีพ

อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาสู่วิถีชีวิตของผู้หญิงในสังคมไทย นามานซึ่ง ความเจริญและความเสื่อมดังปรากฏในช่วงที่ 1 และ 2 ซึ่งสืบเนื่องมาถึงช่วงที่ 3 ไม่มีความเปลี่ยนแปลงเท่าใดนัก ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ผู้หญิงในสังคมกับนวนิยายนั้น ก็ แสดงให้เห็นว่าสภาพทางสังคม ในด้านค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม มี

อิทธิพลต่อผู้เขียน เพราะภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายมีความสอดคล้องกับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมเป็นอย่างดี ในสภาพสังคมที่ผู้หญิงจำนวนมากใช้ชีวิตอย่างเสรีนิยม ทำตามความพอใจของตนเอง เป็นผู้คิดตัดสินใจแก้ปัญหาในชีวิตด้วยตนเอง ภาพผู้หญิงท่าทาง หย่าร้าง ปรากฏให้เห็นอยู่ดาษดื่นในสังคมยุคนี้ ดังปรากฏภาพลักษณ์เหล่านี้ในตัวละครผู้หญิงหลายตัวในช่วงเวลาดังกล่าว เช่น แอ้ว เรื่อง ลูกชู้ บริษัทนี้ เรื่อง ขอจากจนวันตาย และสุณี เรื่อง ผู้หญิงในแว่นดำ เป็นต้น พวกเธอต้องทำแท้งเมื่อตัวละครชายไม่รับผิดชอบ

องค์การสหประชาชาติได้ประกาศในปี พ.ศ. 2518 เป็นปีสตรีสากล ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวถึงเรื่องดังกล่าวในนวนิยายเรื่อง แผ่นดินเดียวกัน และเรื่องขอจากจนวันตาย โดยที่ตัวละครผู้หญิงของเขา เป็นตัวละครที่มีคุณภาพ คือมีการศึกษา ประกอบอาชีพ เจตียวจลาดรอบรู้ และมีคุณค่าต่อสังคมโดยส่วนรวมอันที่จะอำนวยความสะดวกให้เกิดแก่สังคม ตัวละครดังกล่าวได้แก่ บัทยา และสุชีรา เรื่อง ขอจากจนวันตาย เจนจิต เรื่อง แผ่นดินเดียวกัน อันแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของสังคมที่มีต่อการสร้างนวนิยาย

การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของนวนิยายกับสังคม พบว่าสุวัฒน์ วรดิลก ได้มีส่วนในการจำลองภาพของสังคมไว้ในนวนิยาย และยังปรากฏว่า นวนิยายของเขามีบทบาทในการชี้แนะให้ผู้หญิงได้ประพฤติปฏิบัติตนเองในแนวทางที่ถูกต้อง ตามค่านิยมที่ดีงามของสังคม เช่น มารดาควรเป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นที่พักพิงให้แก่ลูกได้ ภรรยาควรซื่อสัตย์ต่อสามี ลูกควรอยู่นอวาท เชื่อฟังบิดามารดา หญิงสาวควรรักษานวลสงวนตัว เป็นต้น และให้ผู้หญิงพึงสร้างคุณค่าให้แก่ตนเองในด้านการศึกษา อาชีพ สังคมและการเมือง เพื่อประโยชน์สุขของสังคมสืบไป

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัณณ์ วรดิภัก ในช่วง พ.ศ. 2492 - พ.ศ. 2528 ได้ดำเนินการตามจุดมุ่งหมายและวิธีการที่กำหนดไว้ตามลำดับ สรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยาย สามารถวิเคราะห์ได้ 2 ลักษณะคือ ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในครอบครัว และภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในครอบครัว ได้แก่ ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดา ภรรยา และธิดา ปรากฏว่า ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะต่าง ๆ เหล่านี้ มีลักษณะและพฤติกรรมซึ่งเกิดจากสาเหตุหลายประการ จนสามารถจัดประเภทของตัวละครผู้หญิงตามภาพลักษณ์ที่ปรากฏได้ดังนี้ คือ

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดา ปรากฏใน 5 ลักษณะ ได้แก่ภาพลักษณ์ของมารดาเผด็จการ เป็นมารดาที่ต้องการให้ลูกดำเนินชีวิตตามวิถีทางที่ตนกำหนด มารดาเผด็จการมักมีฐานะร่ำรวยและมีชื่อเสียงในวงสังคม ซึ่งลักษณะและพฤติกรรมของมารดาเผด็จการมีสาเหตุมาจากฐานะทางชนชั้น ทำให้ผู้เป็นมารดาเชื่อมั่นในชาติตระกูลของตนเองจึงเห็นตนมีความสำคัญเหนือคนอื่น และความกตัญญูของลูกจ้างที่มีต่อนายจ้าง ภาพลักษณ์ของมารดาที่สนใจแต่ตนเองไม่สนใจลูก เป็นมารดาที่สนใจความต้องการของตนเองก่อนความรู้สึกและความต้องการของลูก มารดาประเภทนี้ จะรักสวยรักงาม แต่งกายอย่างประณีตเสมอ ซึ่งลักษณะและพฤติกรรมของมารดาที่สนใจแต่ตนเองไม่สนใจลูก มีสาเหตุมาจากกิเลสตัณหาที่ตนมีต่อสามี ภาพลักษณ์ของมารดาที่ประคองลูก เป็นมารดาที่คอยปรนนิบัติรับใช้และตกอยู่ใต้อำนาจของลูก มารดาประเภทนี้จะอ่อนแอ ขาดความมั่นใจในตนเอง ซึ่งลักษณะและพฤติกรรมของมารดาที่ประคองลูก มีสาเหตุมาจาก ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาวะการพึ่งพิงทางเศรษฐกิจ ความรักความสงสาร และความผิดพลาดแต่หนหลังของมารดา ภาพลักษณ์ของมารดาที่เรียกร้องบุญคุณทดแทน เป็นมารดาที่ประพฤติดนเหมือนเจ้าหนี้ของลูกต้องการให้ลูกทดแทนบุญคุณ มารดาประเภทนี้ จะติดการพนันและมีนิสัย

ฟุ่มเฟือย ซึ่งลักษณะและพฤติกรรมของมารดาที่เรียกร้องบุญคุณทดแทน มีสาเหตุมาจากฐานะทางเศรษฐกิจที่ต่ำ และภาพลักษณ์ของมารดาในอุดมคติ เป็นมารดาที่เป็นที่ปรึกษาของลูกได้ เคารพในความคิดเห็นของลูกมีความเป็นประชาธิปไตยในครอบครัว มารดาประเภทนี้มีความเข้มแข็ง อดทน เชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งลักษณะและพฤติกรรมของมารดาในอุดมคติมีสาเหตุมาจาก การศึกษาและอาชีพ อุบิสัยและจิตสำนึกของมารดาที่มีต่อชนชั้นของสามี

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยา พบว่า ภรรยาในเวนิยานั้นมีทั้งสิ้น 3

ประเภท ได้แก่ ภรรยาหลวง ภรรยาน้อย และ นางบำเรอ ซึ่งภรรยาทั้ง 3 ประเภทดังกล่าวมีลักษณะและพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยาหลวง ปรากฏใน 3 ลักษณะได้แก่

ภาพลักษณ์ภรรยาหลวงเผด็จการ เป็นภรรยาที่มีอำนาจเหนือสามีในทุก ๆ ด้าน ภรรยาประเภทนี้มักมีการศึกษาสูง มีอาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจสูง และมีเสน่ห์ ซึ่งลักษณะและพฤติกรรมของภรรยาเผด็จการ มีสาเหตุมาจาก ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม เสน่ห์ทางกายวาจา และ บุคลิกภาพ ภาพลักษณ์ของภรรยาหลวงในโอวาท เป็นภรรยาที่อยู่ได้อำนาจ คำนึงการของสามี ภรรยาประเภทนี้ มีความอ่อนแอ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งลักษณะและพฤติกรรมของภรรยาในโอวาทมีสาเหตุมาจาก ค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีชั้นทางสังคมที่ด้อยกว่าสามี และความลุ่มหลงในเพศรส และภาพลักษณ์ของภรรยาหลวงที่เท่าเทียมสามี เป็นภรรยาที่มีส่วนในการร่วมคิด ร่วมปรึกษาหารือเพื่อสร้างครอบครัวในทัศนะของเขาทั้งสองร่วมกัน ภรรยาประเภทนี้มักมีระดับการศึกษาสูง และมีฐานะทางเศรษฐกิจสูงด้วย ซึ่งลักษณะและพฤติกรรมของภรรยาที่เท่าเทียมสามี มีสาเหตุมาจากระดับการศึกษา อาชีพ และฐานะทางเศรษฐกิจ ที่เท่าเทียมกัน

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะภรรยาน้อย มักเป็นตัวละครที่ด้อยการศึกษา

และฐานะทางเศรษฐกิจ ภรรยาน้อยเป็นภรรยาที่อยู่ในโอวาทของสามี ปรากฏเพียงตัวเดียวเท่านั้นที่เท่าเทียมกับสามี ซึ่งลักษณะในพฤติกรรมของภรรยาน้อย มีสาเหตุมาจากอยู่ได้อำนาจทางเศรษฐกิจ และหน้าที่การงานของสามี และลุ่มหลงในเสน่ห์ของผู้เป็นสามี

ส่วนภาพลักษณ์ผู้หญิงในฐานะนางบำเรอ มักเป็นตัวละครที่ด้อยการศึกษา

ส่วนใหญ่เป็นสาวใช้ในบ้าน ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมและถูกสามีทอดทิ้ง นางบำเรอ

เป็นภรรยาที่อยู่ใต้อาภของสามีเสมือนภรรยาทาสยอมตามสามี ตามแต่สามีจะเห็นสมควร ซึ่งลักษณะและพฤติกรรมของนางบาเรอ มีสาเหตุมาจากกฎบังคับ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของสามี และความรักและความใคร่ที่มีต่อสามี

นอกจากนี้ยังปรากฏภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะธิดา ซึ่งจากการศึกษาลักษณะ และพฤติกรรม พบว่า ผู้หญิงในฐานะธิดาปรากฏใน 2 ลักษณะ คือ ภาพลักษณ์ผู้หญิงในฐานะธิดาอันพึงประสงค์ แสดงออกถึงลักษณะพฤติกรรมที่ไม่ขัดแย้งต่อค่านิยมของสังคม อยู่ในอโวกาของบิดามารดา ซึ่งลักษณะและพฤติกรรมของธิดาอันพึงประสงค์นี้มีสาเหตุมาจากค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ได้รับการอบรมมาตั้งแต่เยาว์วัย ส่วนภาพลักษณ์ของธิดาอันไม่พึงประสงค์ แสดงออกถึงลักษณะและพฤติกรรมที่ขัดแย้งต่อค่านิยมของสังคม คือ ไม่อยู่ในอโวกาของบิดามารดา และต้องการกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง ลักษณะและพฤติกรรมของธิดาอันไม่พึงประสงค์ มีสาเหตุมาจาก ผู้เป็นธิดาเชื่อมั่นในสิทธิและเสรีภาพของตนเอง ที่จะคิดและกระทำสิ่งใดตามความพอใจของตน

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม หมายถึง ลักษณะและพฤติกรรมของผู้หญิงที่มีสถานภาพและบทบาทในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการศึกษา ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับอาชีพ ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการเมือง ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท และภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับค่านิยมของสังคม ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการศึกษา พบว่า ตัวละครผู้หญิงเป็นตัวละครที่สนใจไม่ศึกษา รอบรู้ และหมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ แม้ว่าสภาพของสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม การศึกษาตัวละครผู้หญิงในชนบทก็ยังคงต้องศึกษากว่าผู้หญิงในสังคมเมือง และผู้หญิงมักเลือกศึกษาในสาขาอักษรศาสตร์ ครุศาสตร์ พยาบาล และเลขานุการ ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ที่ปรากฏในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก มาโดยตลอด มีเพียงตัวละครเรื่องนางสาวทองสร้อยเพียง เรื่องเดียวที่ให้ตัวละครสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับอาชีพ พบว่า ตัวละครผู้หญิงในช่วง พ.ศ. 2492-พ.ศ. 2515 มักประกอบอาชีพนักร้องเร่ร่อนได้แก่ เกษตรกรรม และค้าขายเป็นส่วนใหญ่ สุวัฒน์ วรดิลก ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพเท่าใดนัก ตัวละครที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงมักไม่ประกอบอาชีพและยังปรากฏว่า ตัวละครผู้หญิงในชนบทที่ด้อยการศึกษา และฐานะ

ทางเศรษฐกิจต่ำ ประกอบอาชีพเกษตรเป็นจำนวนมาก แต่งงานเชียนในช่วงที่ 3 พ.ศ. 2516-2528 ประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม และยังปรากฏอาชีพนักบริหาร เจ้าของกิจการระดับชั้นนำอีกด้วย

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการเมือง พบว่า ตัวละครผู้หญิงเริ่มมีบทบาททางการเมือง โดยเป็นผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลังโดยไม่ให้สามีรู้ ในนวนิยายเรื่องนางสาวพระดก ซึ่งตีพิมพ์ พ.ศ. 2509 แต่หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งเป็นการเขียนนวนิยายในช่วงที่ 3 สุวัฒน์ วรดิลก ให้ตัวละครผู้หญิงมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น โดยเข้าสมัครสมาชิกสภาผู้แทนฯ เข้าร่วมเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและแสดงทัศนะวิพากษ์วิจารณ์การเมืองได้อย่างมีเหตุผล

ภาพลักษณ์ผู้หญิงกับการพัฒนาชนบท พบว่า นวนิยายช่วงหลัง พ.ศ. 2495 หรือช่วงหลังกบฏสันติภาพ สุวัฒน์ วรดิลกให้ตัวละครผู้หญิงเข้าไปสอนหนังสือในชนบทและก่อตั้งโรงเรียนขึ้นจำนวน 2 ตัว ปรากฏในเรื่องผัวเช่า แต่หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 สุวัฒน์ วรดิลก ให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์นี้มาก ได้สร้างตัวละครผู้หญิงที่มีอุดมการณ์ทางการเมือง มีแนวคิดที่จะสร้างสรรค์ประโยชน์แก่สังคมมากขึ้น ตัวละครเหล่านี้เข้าไปสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล ให้แก่ชาวชนบทที่ห่างไกลความเจริญ

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับค่านิยมของสังคม ได้แก่ ค่านิยมพรหมจรรย์และค่านิยมของการมีเพศสัมพันธ์โดยเสรี พบว่า ค่านิยมพรหมจรรย์ปรากฏในทุกช่วง ตัวละครผู้หญิงเห็นพรหมจรรย์มีค่าสูงสุดในชีวิต ตัวละครจะยอมสูญเสียพรหมจรรย์ก็ต่อเมื่อผ่านการสมรส ตัวละครจะได้รับความสุขสมหวังเป็นรางวัลสำหรับความประพฤติดี ส่วนค่านิยมของการมีความสัมพันธ์ทางเพศโดยเสรี เริ่มปรากฏในช่วงที่ 2 และ 3 ตัวละครที่มีพฤติกรรมเช่นนี้ ส่วนใหญ่มีการศึกษาสูง ฐานะทางเศรษฐกิจดี และเคยผ่านการศึกษานต่างประเทศมาแล้ว ตัวละครมีอิสระเสรีที่จะแสวงหาความพอใจทางเพศได้ โดยไม่มีข้อผูกมัดและไม่สนใจสังคมแวดล้อมอีกด้วย ความทุกข์และความล้มเหลวในชีวิต คือผลตอบแทนสำหรับตัวละครที่มีพฤติกรรมดังกล่าว

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมกับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2529-พ.ศ. 2528 แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ช่วงตามการ

เปลี่ยนแปลงของเนื้อหาที่เปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังนี้

ช่วงที่ 1 พ.ศ. 2492-พ.ศ. 2494 ในด้านการศึกษา พบว่าตัวละครผู้หญิงในนวนิยายมีความสอดคล้องกับผู้หญิงในสังคมเป็นอย่างดี ทั้งสภาพของผู้หญิงในชนบทและในสังคมเมือง ที่ได้รับโอกาสทางการศึกษาต่างกันมาก การศึกษาระดับสูงสุดของตัวละครผู้หญิง คือ ระดับอนุปริญญา สาขาพยาบาลศาสตร์ ในด้านเศรษฐกิจ ปรากฏว่า สภาพเศรษฐกิจเจริญขึ้น ผู้หญิงจำเป็นต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ตัวละครในสังคมชนบทประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ค้าขาย และรับจ้าง ส่วนในสังคมเมือง ประกอบอาชีพพยาบาล ตัวละครในวัยสาวทุกตัวมีอาชีพ แต่ตัวละครในวัยกลางคนไม่ได้ประกอบอาชีพ ภาพลักษณ์ตัวละครผู้หญิงในด้านเศรษฐกิจช่วงนี้ นับว่ามีความล้าหลังพอสมควร เพราะผู้หญิงในสังคมพัฒนาก้าวหน้ากว่านี้มาก ในด้านการเมืองการปกครอง ตัวละครผู้หญิงไม่มีบทบาททางการเมืองเลย ทั้ง ๆ ที่ผู้หญิงในสังคมจำนวนถึง 4 คน ได้รับการแต่งตั้งและเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้วก็ตาม ซึ่งความไม่สอดคล้องนี้เกิดจากผลกระทบของสภาพการเมืองทางการเมืองในสังคมขณะนั้น ในด้านค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ปรากฏว่าเป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมสองกระแส วัฒนธรรมตะวันตกได้เข้ามามีอิทธิพลกับตัวละครผู้หญิง ในด้านการแต่งกาย กิริยา ท่าที ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิต แต่ตัวละครก็ยังคงยึดมั่นในค่านิยมด้านการรักษาพรหมจรรย์ ซึ่งถือเป็นคุณค่าสูงสุดของผู้หญิง นับว่าสอดคล้องกับสภาพของสังคมในช่วงนี้เป็นอย่างยิ่ง

ช่วงที่ 2 พ.ศ. 2495-พ.ศ. 2515 ในด้านการศึกษา ปรากฏว่า รัฐบาลได้พัฒนาและขยายการศึกษาออกไปยังต่างจังหวัด แต่ผู้หญิงในสังคมเมืองก็ยังคงมีโอกาสดำเนินการศึกษาสูงกว่าผู้หญิงในชนบทเหมือนเดิม การศึกษาระดับสูงสุดของตัวละครผู้หญิงคือระดับปริญญาตรีในสาขาอักษรศาสตร์ คุรุศาสตร์ และแพทยศาสตร์ ซึ่งปรากฏเพียงตัวเดียวเท่านั้น ส่วนระดับอนุปริญญา มักศึกษาในสาขาพยาบาลศาสตร์ เลขานุการ และครุศาสตร์ อันแสดงถึงความสอดคล้องกับผู้หญิงในสังคมช่วงนี้ที่นิยมเลือกเรียนสาขาดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ในด้านเศรษฐกิจ รัฐบาลมีนโยบายฟื้นฟูสภาพทางเศรษฐกิจ ทำให้ผู้หญิงจำนวนมากต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านเพิ่มมากขึ้น งานที่ผู้หญิงทำมักเป็นงานด้านบริการต่างๆ เช่น พยาบาล เลขานุการ ครู เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับตัวละครผู้หญิงในนวนิยายในช่วง

เวลาดังกล่าวที่มักมีอาชีพเหล่านี้ ส่วนงานด้านกฎหมาย และอาจารย์มหาวิทยาลัย ไม่พบว่าตัวละครผู้หญิงทำงานในด้านนี้จึงนับได้ว่าตัวละครผู้หญิงในช่วงนี้ ยังคงมีอาชีพในลักษณะที่แสดงออกถึงความเป็นผู้หญิงอันไม่สอดคล้องกับผู้หญิงในสังคมที่เริ่มพัฒนาไปแล้ว ส่วนตัวละครผู้หญิงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำและต้องการศึกษามักประกอบอาชีพรับจ้างทำงานบ้าน และโสเภณี ซึ่งเป็นอาชีพที่เฟื่องฟูมากในยุคนี้ ในด้านการเมืองการปกครอง เป็นยุคสมัยของสภาพบ้านเมืองที่วุ่นวายทั้งภายในและภายนอกประเทศ ผู้หญิงในยุคนี้มีบทบาททางการเมืองเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ตัวละครผู้หญิงในนวนิยายมีชีวิตที่วนเวียนอยู่กับเรื่องครอบครัวและความรัก โดยไม่มีความสัมพันธ์กับการเมืองเลย ทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการของตลาดและเหตุการณ์ทางการเมืองที่เข้ามากระทบผู้เขียน ทำให้ผู้เขียนไม่อาจเขียนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของสังคมที่มีต่อนวนิยาย แม้จะปรากฏตัวละครผู้หญิงที่มีบทบาททางการเมือง โดยทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง ในนวนิยายเรื่องนางสาวพระดกเพียงเรื่องเดียว แต่ก็ใช่นวนิยายแนวครอบครัวมากกว่าจะเน้นบทบาทของผู้หญิงทางการเมือง ในด้านค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนไทยได้เปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมตะวันตกที่แพร่กระจายเข้ามาอย่างรวดเร็ว สังเกตได้ว่าตัวละครผู้หญิงมีลีลาที่เสรีภาพมากขึ้นกว่าเดิม กล่าวแสดงออกถึงความรักที่มีต่อชายอย่างเปิดเผย กล่าวละเมิดศีลธรรม ใช้ชีวิตฟุ้งเฟ้อ ทะเยอทะยาน อยากรวยทางลัดด้วยการประเวศนางงาม จนเกิดปัญหาสังคมตามมาอย่างมากมาย อันสอดคล้องกับสภาพสังคมในช่วงเวลาดังกล่าว ในด้านการศึกษาและค่านิยมขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม นอกนั้นไม่สอดคล้อง

ช่วงที่ 3 พ.ศ. 2516- พ.ศ. 2528 ในด้านการศึกษา ปรากฏว่า ในสังคมมีผู้หญิงได้รับการศึกษาสูงสุดถึงระดับปริญญาเอก และสำเร็จการศึกษาในสาขาพยาบาลศาสตร์ และอักษรศาสตร์ ในอัตราสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยาย น่าสังเกตว่า ผู้หญิงในสังคมในยุคนี้เริ่มเข้าศึกษาในคณะวิศวกรรมศาสตร์และนิติศาสตร์บ้างแล้ว แต่ก็มีปริมาณน้อยมาก แต่ในนวนิยายไม่ปรากฏว่ามีตัวละครผู้หญิงเข้ารับการศึกษาคณะดังกล่าว ซึ่งน่าจะเกิดจากประสบการณ์ของผู้เขียนเอง และเป็นเพราะผู้เขียนมุ่งเขียนเอาใจกลุ่มผู้อ่าน จึงสร้างตัวละครให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้อ่านของเขา ส่วนผู้หญิงในสังคมชนบทยังคง

ด้อยการศึกษาอยู่เช่นเดิม จึงปรากฏภาพลักษณ์ของตัวละครผู้หญิงที่ได้รับโอกาสที่ดีกว่า เข้าไปช่วยเหลือชาวชนบทเหล่านี้ในด้านเศรษฐกิจ ปรากฏว่าสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้ผู้หญิงต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านส่วนใหญ่มากขึ้น และในยุคนี้ผู้หญิงได้เข้าไปประกอบอาชีพทนายความและวิศวกรบ้างแล้ว แต่ภาพลักษณ์ของตัวละครผู้หญิงยังคงมีอาชีพแบบเดิม ๆ ที่แสดงถึงลักษณะของความเป็นผู้หญิงและปรากฏว่ามีตัวละครผู้หญิงหลายตัว มีบทบาทเป็นผู้บริหารระดับสูง ได้แก่ ธุรกิจขนาดใหญ่ จำพวกโรงแรม ภัตตาคาร โรงงาน โรงหนัง เหมือนแร่ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผู้หญิงในสังคมช่วงนี้มาก อันแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของผู้หญิงในสังคมที่มีต่อนวนิยาย ในด้านการเมือง การปกครอง ปรากฏว่า นิสิตนักศึกษา และประชาชนมีบทบาททางการเมืองในช่วงนี้มาก ดังตัวละครผู้หญิงในนวนิยายที่เข้าไปมีบทบาททางการเมืองในขณะที่เป็นนิสิตนักศึกษา โดยเข้าร่วมกับขบวนการนิสิตนักศึกษา เข้าประท้วงเพื่อต่อต้านการกระทำของรัฐบาลในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 จึงกล่าวได้ว่า สังคมมีอิทธิพลต่อนวนิยายในช่วงนี้มาก นอกจากนี้ยังปรากฏตัวละครที่มีอิทธิพลต่อผู้อ่านอีกด้วย ในด้านค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ปรากฏว่าสภาพสังคมยังเป็นลักษณะผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมเก่าและใหม่ สะท้อนวิถีชีวิตของผู้หญิงในนวนิยาย ตัวละครผู้หญิงมีสิทธิเสรีภาพเกินขอบเขต ผู้หญิงจำนวนมากต้องท้อแท้และเสียชีวิต เพราะค่านิยมเสรีทางเพศ ซึ่งสอดคล้องกับผู้หญิงในสังคมช่วงนี้ ในปี พ.ศ. 2518 เป็นปีสตรีสากล ผู้เขียนได้ขานรับปี่นี้โดยการขึ้นนำให้ผู้หญิงดำเนินชีวิตในแนวทางที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอันแสดงถึงอิทธิพลของสังคมที่มีต่อนวนิยาย

อภิปรายผล

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาพลักษณ์ผู้หญิงในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก จำนวน 36 เรื่อง พบว่า นักเขียนมีพัฒนาการในการสร้างสรรค์ตัวละครผู้หญิงให้มีคุณค่าในตนเองตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ในช่วงแรก ภาพลักษณ์ของตัวละครผู้หญิงเป็นคนเข้มแข็ง อดทน ทะนงในศักดิ์ศรีของตนเอง แต่กลับต้องตกเป็นทาสของความรักที่มีต่อชาย ผู้ให้ความสำคัญกับพรหมจรรย์มากกว่าคุณค่าในด้านอื่นของเธอ ผู้หญิงในช่วงแรกของเขาถือเอาความ

รักและการแต่งงานเป็นสรวงของชีวิต ในช่วงต่อมา ความรักและการแต่งงานก็ยังคงเป็นอุดมคติสูงสุดในชีวิตของผู้หญิง แต่พรหมจรรย์ไม่ใช่สิ่งที่จะกำหนดวิถีชีวิตของผู้หญิงอีกต่อไปแล้ว นักเขียนสนับสนุนให้ผู้หญิงกลับตัวกลับใจ สร้างคุณค่าของตนเองขึ้นมา จากการศึกษาและการทำงานให้สามารถพึ่งตนเองได้ และช่วงสุดท้าย ความรักอยู่คนละส่วนกับการแต่งงาน ซึ่งไม่จำเป็นต้องดำเนินไปตามครรลองของสังคม ความรักของตัวละครในอุดมคติต้องการที่จะเห็นคนรักของตนมีชีวิตที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม มากกว่ารักเพื่อการครองชีวิตร่วมกัน ซึ่งนักเขียนน่าจะต้องการชี้ทางทิศทางการให้ผู้อ่านที่ยังตกอยู่ในวังวนของความรักและชีวิตครอบครัว มาสู่การร่วมกันพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรชนบท ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ

นักเขียนสร้างตัวละครได้สมจริง มีลักษณะและพฤติกรรมตามภูมิหลังของตัวละครแต่ละตัว เช่น มารดาเผด็จการก็มักจะมีการศึกษาสูง มีความสำเร็จในชีวิตการงาน และมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง ซึ่งนอกจากปกครองลูกแบบเผด็จการแล้ว ยังพบอีกว่า มารดาเผด็จการก็มีอำนาจเหนือสามีอีกด้วย ภรรยาที่อยู่ในโอวาทของสามีก็มักได้รับการศึกษาน้อย ไม่มีอาชีพ ซึ่งนอกจากอยู่ในโอวาทของสามีแล้ว ยังคงอยู่ใต้อำนาจของบิดาด้วย ซึ่งนับว่าสวัณณ์ วรดิลก เป็นนักเขียนที่เข้าใจโลก เข้าใจชีวิต ตัวละครของเขาจึงหลากหลายและสมจริง

ถึงแม้ว่านักเขียนต้องการชี้ทางทิศทางการให้ผู้อ่านโดยเฉพาะผู้อ่านที่เป็นผู้หญิงให้ตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง ที่จะสร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้สังคม แต่ในฐานะที่เป็นนักเขียนผู้ชาย ตัวละครที่มีอุดมการณ์ก้าวหน้าเหล่านี้ จึงมักจะปรากฏในมิติของตัวละครชายที่มีบทบาทในการสร้างศรัทธาให้เกิดแก่ตัวละครผู้หญิง พร้อมทั้งชี้ทางให้ผู้หญิงก้าวออกไปสู่สังคมได้อย่างมั่นคงขึ้น

โดยทั่วไปแล้ว นวนิยายแต่ละแนวแต่ละเรื่อง มักจะต้องปรากฏตัวละครในแบบฉบับ (Stock Character) ซึ่งนวนิยายของสวัณณ์ วรดิลกนั้น นิยมที่จะสร้างตัวละครในแบบฉบับมาก เช่น นวนิยายแนวครอบครัว ก็มักปรากฏแม่สะใภ้ที่ใจร้ายกับลูกสะใภ้ที่แสนดี และลูกสะใภ้ก็แสนดีจนเอาชนะใจญาติฝ่ายสามีได้ นวนิยายแนวการเมือง ก็มักปรากฏตัวละครที่มีอุดมการณ์ต่อการเมืองและสังคม เป็นต้น และตัวละครที่ประพฤติดีตามค่านิยมที่ดี

งามของสังคม ก็มักประพติดตั้งแต่ต้นจนจบและได้รับผลกระทบจากความดีเป็นสิ่งที่ตอบแทน ส่วนตัวละครที่ร้ายกาจก็มักจะร้ายตั้งแต่ต้นจนจบไม่ว่าผ่านบทปัญหาใด ๆ ก็ตาม และจะได้รับความผิดหวังล้มเหลวในชีวิตในที่สุด ตัวละครบางตัวจึงมีลักษณะเป็นตัวละครแบบน้อยลักษณะ (Flat Character) อยู่มาก นอกจากนี้ตัวนี้ วรดิกล มักแสดงความรู้สึกลึกซึ้งผูกพันเหยียดหยามกับตัวละครที่มีพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ ประพติดผิดครรลองของสังคม แต่หากตัวละครแสดงพฤติกรรมที่ร้ายกาจ ออกมาจากสภาพที่ถูกสังคมบีบคั้น นักเขียนมักแสดงท่าทีเห็นใจ และให้โอกาสแก่ตัวละครเหล่านั้นได้ดำเนินชีวิตในแนวทางที่ถูกที่ควร และมีความสุขได้ในที่สุด

ผู้เขียนแสดงทัศนะสนับสนุนการศึกษาของผู้หญิง โดยมักกำหนดให้ตัวละครผู้หญิงฉลาด รอบรู้ มีความสามารถเกินผู้ชาย ทั้งนี้ผู้เขียนตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาว่า การศึกษาสามารถช่วยให้ผู้หญิงดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างดี ไม่ว่าจะตกอยู่ในสภาพไหนก็สามารถดำรงอยู่ด้วยตนเองอย่างมีความสุข

ค่านิยมพรหมจรรย์ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าสูงสุดตามทัศนะของผู้เขียน ซึ่งผู้เขียนได้เชิดชูหญิงที่รักษาพรหมจรรย์ไว้ได้ แต่หากสูญเสียพรหมจรรย์ด้วยความจำเป็น ผู้เขียนก็สนับสนุนให้ผู้หญิงดำเนินชีวิตต่อไปในแนวทางที่ถูกที่ควร โดยยึดหลักศีลธรรม จริยธรรม เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ

ในสภาพสังคมที่เกิดความวุ่นวายทางการเมือง โดยเฉพาะในช่วงสุดท้าย ได้ปรากฏนวนิยายแนวทางการเมืองหลายเรื่อง ตัวละครในเรื่องก็มักมีความคิดที่ก้าวหน้า กล่าววิพากษ์วิจารณ์สังคมอย่างมีเหตุผล พร้อมทั้งแสดงทัศนะของสังคมในอุดมคติ ตัวละครดังกล่าวมักมีการศึกษาสูงเฉลียวฉลาด รอบรู้ มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เพราะฐานะทางเศรษฐกิจน่าจะเป็นแนวทางที่ทำให้ตัวละครไม่ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพ กระทั่งตกเป็นเหยื่อของสังคมธนาณภาพ ตัวละครจึงเฝ้าศึกษา หาความรู้ เป็นนักคิด นักเขียน เพื่อสร้างสรรค์วรรณกรรมที่มีค่าต่อไป และในอีกทางหนึ่งฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นตัวกำหนดชนชั้นอย่างหนึ่งในสังคม การพัฒนาสังคมประชากรทั่วประเทศควรเท่าเทียมกัน โดยปราศจากฐานะทางชนชั้น นักเขียนจึงมักกำหนดให้ตัวละครผู้หญิงมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง แต่สละชนชั้นตนเองก้าวเข้าไปสู่สังคมอีกแบบหนึ่ง ในท้องถิ่นชนบทที่ห่างไกลความเจริญ และสร้าง

สรรค์ประโยชน์สุขให้เกิดแก่ชาวชนบท ให้พวกเขามีความรู้ ความคิด และพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ต่อไป ซึ่งนับได้ว่า ตัวละครดังกล่าวเป็นตัวละครที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง

ทั้งนี้ผู้เขียนได้ผ่านประสบการณ์ชีวิตในด้านต่าง ๆ มากมาย ทักษะของผู้เขียนได้รับอิทธิพลจากแนวคิดที่ก้าวหน้านั่นที่จะสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ท้องถิ่นทางไกลความเจริญที่ไม่ได้รับการเหลียวแลจากรัฐบาล การพัฒนาประเทศที่จำกัดเฉพาะสังคมเมืองหลวง ไม่อาจทำให้ประเทศพัฒนาไปได้ ผู้เขียนได้ชี้ทางออกให้แก่บรรดานักคิด นักศึกษา และประชาชน ผ่านเหตุการณ์ทางการเมือง โดยเฉพาะเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตยในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ให้ร่วมกันพัฒนาชนบท ซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ไม่ละทิ้งอุดมการณ์ บรรณาความสุข ความสบายในสังคมเมืองหลวง อันเกิดประโยชน์เฉพาะตนเองและคนส่วนน้อยเท่านั้น

นักเขียนได้สร้างสรรค์นวนิยายตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของผู้หญิงในสังคม อันมีความสอดคล้องกันในด้าน ได้แก่ ด้านการเมือง และค่านิยมของสังคม แต่ในด้านการศึกษาและอาชีพ พบว่านักเขียนไม่กล่าวถึงสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในสังคมที่พัฒนา ก้าวหน้ากว่านี้มากนัก โดยที่ผู้เขียนมักกำหนดให้ผู้หญิงศึกษาในคณะเดิม ๆ เช่น คณะอักษร-ศาสตร์ ครุศาสตร์ พยาบาล และมีอาชีพในประเภทงานบริการต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งภาพลักษณ์เหล่านี้ยังคงตอกย้ำลักษณะของมารดาและภรรยาอย่างชัดเจน จึงน่าจะเกิดจากภาพลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นผู้หญิงตามทัศนะของผู้เขียน

การศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้ทำให้มองเห็นภาพลักษณ์ของผู้หญิงตามแนวคิด หรือจินตนาการของผู้เขียนอันสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของสังคมที่มีต่อการสร้างนวนิยาย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรมของสุวัฒน์ วรดิลก เนื่องจากสุวัฒน์ วรดิลก มีวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ทางการเมืองมาหลายยุคหลายสมัย จึงน่าจะสะท้อนแนวคิดทางการเมืองในวรรณกรรม

2. ควรศึกษาพัฒนาการแนวคิดในวรรณกรรมของสุวัฒน์ วรดิลก เนื่องจากสุวัฒน์

วรดิฐ เป็นนักเขียนที่พยายามหาหนทางในการสร้างสรรค์วรรณกรรมมาเป็นเวลานานกว่า 50 ปี แนวคิดของเขาพัฒนาไปตามบริบทของสังคมหรือไม่ อย่างไร

3. ควรศึกษาภาพลักษณ์ผู้หญิงในวรรณกรรมของนักเขียนคนอื่น ๆ ต่อไป
4. ควรศึกษาเรื่องสั้นของสวัณณ์ วรดิฐ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล สุขพานิช. "สตรีกับการเมือง," ใน รวมบทความประเด็นเรื่องสตรี. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530
- กาญจนา แก้วเทพ. "ทฤษฎีเฟมินิสต์กับการเปลี่ยนแปลงสังคม," ใน อิตถีศาสตร์. กรุงเทพฯ : เจนเดอร์เพรส, 2535.
- _____. "แนวทางการศึกษาสำหรับประเด็นเรื่องผู้หญิงกับสื่อสารมวลชน," ใน ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- กุหลาบ มลลิกะมาส. วรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519.
- ชัตติยา วรรณสูตร. สถานภาพและบทบาทสตรี. กรุงเทพฯ : คณะทำงานวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาว, ม.ป.ป.
- คณะทำงานวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาวด้วยความร่วมมือจากองค์การยูเนสโกและกรมวิชาการ. รายงานการศึกษาเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาสตรีระยะยาว (2525-2544). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2526.
- คณะอนุกรรมการพัฒนากิจการและบทบาทของสตรี. สถานภาพปัจจุบันของสตรีไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2523.
- คณะอนุกรรมการสรรหาวรรณกรรมดีเด่น. "ภาพและบทบาทสตรีในวรรณกรรมไทย," ภาษาและหนังสือ. 24 (1-2) : 1-101 ; เมษายน 2534 - มีนาคม 2535.
- ชัยพร แสงกระจ่าง. "คนเขียนหนังสือ," โดยบัวแพน นันทพิลัย (นามแฝง). สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 37 (37-38) : 36-44 ; มีนาคม 2523.
- _____. "วรรณกรรมพินิจ," โดย ไพลิน รุ่งรัตน์ (นามแฝง). สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 34 (39-41) : 40-41 ; มีนาคม - เมษายน 2531.
- _____. "วรรณกรรมพินิจ," โดย ไพลิน รุ่งรัตน์ (นามแฝง). สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 37 (42-43) : 38-39 ; มีนาคม - เมษายน 2534.
- ช่วย พูลเพิ่ม. พิราบแดง. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2533.

ทวีศักดิ์ ปันทอง. นวนิยายกับการเมืองไทยในช่วงปี พ.ศ. 2517-2522 : การศึกษาความสัมพันธ์ของนวนิยายกับการเมือง. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2533. ถ่ายเอกสาร.

ธนวดี ทำจัน. "ผู้หญิงกับการเมือง" สตรีทัศน์ 5 (มกราคม - มีนาคม 2532)

บงกช เสวตามร. การสร้างความเป็นจริงทางสังคมของภาพยนตร์ไทย กรณีตัวละครหญิงที่ลักษณะเบี่ยงเบน ปี พ.ศ.2528 - พ.ศ.2530. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533. ถ่ายเอกสาร.

บุญเดิม ไพเราะ. สถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทย. วิทยานิพนธ์ สค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519. ถ่ายเอกสาร.

บุญยงค์ เกศเทศ. สถานภาพของสตรีไทยในวรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ ในช่วงปี พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2394. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2517.

ประยอม ชองทอง. "นักเขียนรับเชิญ," สกุลไทย. 37 (1912) : 35 ; มิถุนายน 2534.

"ประสบการณ์ชีวิตและจินตนาการในการเขียน," มนุษยศาสตร์ฉบับวรรณกรรม. 9 (2) : 23 ; เมษายน - มิถุนายน 2522.

พวงเพชร สุรัตน์กุล. บทบาทของสตรีด้านสังคมและเศรษฐกิจในสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2503-2525). กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2525

ไพฑูรย์ เครือแก้ว. ลักษณะสังคมไทยและหลักการพัฒนาชุมชน. กองฝึกอบรมกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. 2506.

ภิญโญ กองทอง. ลักษณะ "ก้าวหน้า" ของเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2510-2516. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528

มาลี พงษ์พงศาวลี. "ผู้หญิงกับกฎหมาย" ใน รวมบทความประเด็นเรื่องสตรี. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

รวีวรรณ ประกอบผล. "ภาพรวมของสตรีจากสื่อมวลชนในระดับสากล," ใน ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสื่อมวลชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

รวีวรรณ ศรีสำราญ. สถานภาพสตรีไทยในนวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน (พ.ศ.2497-2530). วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
 ถ่ายเอกสาร.

รอง ศยามานนท์. ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520.

รัญจวน อินทรกำแหง. ภาพชีวิตจากนวนิยาย. กรุงเทพฯ : หจก.ภาพพิมพ์, 2534.

รายงานการวิจัย โครงการวิจัย เรื่อง สถานภาพสตรีไทย การวิเคราะห์สภาพบทบาทและทัศนคติของสตรีไทยที่ทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2518. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์และสมาคมสตรี นักธุรกิจและวิชาชีพแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.

рінฤทัย สัจจพันธุ์. วรรณกรรมปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ประชาชน, 2526.

เรืองอุไร กุศลาสัย. "ศึกษาคติธรรมจากสถานะของสตรี," วารสารวัฒนธรรมไทย. 10 (4) : 23-27 ; มิถุนายน 2513.

ลาวัลย์ สังขพันธานนท์. ภาพสะท้อนสังคมไทยจากเรื่องสั้นร่วมสมัย. ปรินิพนธ์ กศ.ม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2529. ถ่ายเอกสาร.

วินิตา พุนศิริวงศ์ และคนอื่น ๆ , สถานภาพการศึกษาชั้นอุดมศึกษาของสตรีไทยในรอบ 3 ทศวรรษ. ม.ป.ท., 2522.

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. "วรรณคดีและสังคม," ใน วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ 4 พระนคร : สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, 2514.

วินิตา คิถียนต์. "ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายในอดีตและปัจจุบัน," ใน สองทศวรรษอักษรฯ ศิลปากร. นครปฐม : คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2530.

เวฬุวัน ทองลา. "คนเขียนหนังสือ," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 26 (36) : 36-38 ; มีนาคม 2523.

ศรีจันทร์ พันธุ์พานิช. การวิเคราะห์ตัวละครผู้หญิงในนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.
 ถ่ายเอกสาร

ศึกษาธิการ, กระทรวง. ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507 : พิมพ์เป็นที่ระลึกใน

วันครบเจ็ดสิบสองปีของกระทรวง. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2507.

ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย. ประกาศเกียรติคุณ นายสวัจน์ วรคิลก ศิลปินแห่งชาติ

สาขาวรรณศิลป์ 24 กุมภาพันธ์ 2534.

สภาสตรีแห่งชาติ ในพระบรมราชินูปถัมภ์ และโครงการสตรีอาสาเขียน คณะกรรมการว่าด้วย

การพัฒนาสังคม สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. สตรีไทย : บรรณา

กรรมและแหล่งสนเทศ. 2526.

สังข์ พันธ์ทัย. ฐานะของสตรีไทยแต่โบราณถึงปัจจุบันกาล. พิมพ์เป็นถ้อยแถลงงาน

ฉาปนกิจศพ นายทิพย์ กิจสงวน ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม 5 เม.ย. 2513

สายสมร เจียรทองการ. สภาพภาพทางสังคมของผู้หญิงไทย (ในช่วงปี พ.ศ.2475 - พ.ศ.

2493) ในนวนิยายของดอกรไม้สด และ ก. สว่างคนางค์. วิทยานิพนธ์ อ.ม.

กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529. ถ่ายเอกสาร.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. สามะโนประชากรและการเคหะ พ.ศ.2513

ทั่วราชอาณาจักร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานกษา, 2514.

12 จำวยุทธจักร. กรุงเทพฯ : มติชน, 2532.

สุภัทร สวัสดิรักษ์. "ผู้หญิงในโลกจริงและจินตนาการ," ถนนหนังสือ. 2 (12) : 39 ;

มิถุนายน 2528.

สุรีย์ สุวรรณภาค. บทบาทสตรีในด้านสิทธิทางเพศ : ศึกษาจากนวนิยายในช่วง พ.ศ.2444-

พ.ศ. 2501. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, 2529. ถ่ายเอกสาร.

สวัจน์ วรคิลก. ขอจางวันตาย เล่ม 1 โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น,

2520 ก.

_____. ขอจางวันตาย เล่ม 2 โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น,

2520 ข.

_____. ขอเข็ดน้ำตาให้ตัวเอง เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ :

บางสาส์น, 2520 ค.

สุวัฒน์ วรดิลก. ขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ :

บำรุงสาส์น, 2520 ข.

_____. ข้อจิต. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2518. 464 หน้า.

_____. คามาล. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระโพธิ์, 2521 ก.

_____. เจ้าสาวคืนเดียว เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, 2515 ก.

_____. เจ้าสาวคืนเดียว เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, 2515 ข.

_____. ชีวิตใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไคมทอง, 2523 ก.

_____. ตึกฝรั่ง เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2522 ก.

_____. ตึกฝรั่ง เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2522 ข.

_____. ทะเลไม่เคยหลับ เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2515 ค.

_____. ทะเลไม่เคยหลับ เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2515 ข.

_____. นกขมิ้นบินถึงหิมาลัย. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ประกาย, 2521 ข.

"สุวัฒน์ วรดิลก นักเขียน 10 นามปากกาทอง," ชัยพฤกษ์. 21(29) : 27-29 ; สิงหาคม 2517.

สุวัฒน์ วรดิลก. นางสาวทองสร้อย. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บำรุงสาส์น, 2522 ค.

_____. นางไพร. กรุงเทพฯ : บำรุงสาส์น, 2518 ข.

_____. นางสาวพระดก เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2509 ก.

_____. นางสาวพระดก เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2509 ข.

สุวัฒน์ วรดิลก. นางสาวอบเชย เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ :

กมลการพิมพ์, 2509 ข.

_____. น้ำฝน เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บรรณาการ, 2509 ง.

_____. น้ำฝน เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บรรณาการ, 2509 จ.

_____. "ประสบการณ์ชีวิตและจินตนาการในการเขียน," มนุษยศาสตร์. 9 (2) : ไม่มี
เลขหน้า ; มิถุนายน 2521 ค.

_____. ป่าทรายทอง เล่ม 1. โดย ไพโร วิษณุ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น,
2516 ก.

_____. ป่าทรายทอง เล่ม 2. โดย ไพโร วิษณุ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น,
2516 ข.

_____. ผิวเข้า เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา, 2515 ง.

_____. ผิวเข้า เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา, 2515 จ.

_____. ผู้หญิงในแว่นดำ. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บารุงสาส์น, 2525.

_____. แผ่นดินของเขา. โดย ศิวะ รณชิต (นามแฝง). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พัฒนา,
2528.

_____. แผ่นดินเดียวกัน. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พัฒนา,
2519.

_____. พ่อข้า เพ็งจะยิ้ม. โดย สันติ ชูธรรม (นามแฝง). กรุงเทพฯ : เพื่อนชีวิต,
2522 ข.

_____. พิราบแดง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ปัทม, 2518 ค.

_____. พิราบเมิน. กรุงเทพฯ : ยุคใหม่, 2522 ง.

_____. เพลงรักดอกไม้นาน. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : สว่างกิจการพิมพ์,
2522 จ.

_____. มังกุรัก. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา, 2515 ฉ.

_____. มรดกท่านผู้หญิง เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา,
2516 ค.

สุวัฒน์ วรดิลก. มรดกท่านผู้หญิง เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา,

2516 ข.

_____. เมียห่มเบอร์รี่ เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา,

2516 ง.

_____. เมียห่มเบอร์รี่ เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา,

2516 จ.

_____. เมียเพื่อน เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา,

2515 ช.

_____. เมียเพื่อน เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา,

2515 ซ.

_____. แม่ปลาหลด เล่ม 1. โดย ไพร วิษณุ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา,

2516 ฉ.

_____. แม่ปลาหลด เล่ม 2. โดย ไพร วิษณุ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา,

2516 ซ.

_____. ไม่เคยมีใครรักฉันจริง. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น,

2515 ฌ.

_____. ลมหนาว. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประเสริฐอักษร,

2509 ฉ.

_____. ล้นฟ้า เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2518 ข.

_____. ล้นฟ้า เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2518 ง.

_____. ลูกขี้ เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา, 2515 ฉ.

_____. ลูกขี้ เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา, 2515 ฎ.

_____. เลือดในดิน เล่ม 1. โดย ไพร วิษณุ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บารุงสาส์น,

2521 ข.

_____. เลือดในดิน เล่ม 2. โดย ไพร วิษณุ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บารุงสาส์น,

2521 ง.

สวัณน์ วรติลก. เลือดในดิน เล่ม 2. โดย ไพโร วิษณุ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บารุงสาส์น, 2521 ง.

_____. เลือดปนเนจร เล่ม 1. โดย ไพโร วิษณุ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บารุงสาส์น, 2520 ง.

_____. เลือดปนเนจร เล่ม 2. โดย ไพโร วิษณุ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บารุงสาส์น, 2520 จ.

_____. เวลาที่เหลืออยู่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โคมทอง, 2524.

_____. อสังหาพยาฬว. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บารุงสาส์น, 2523 ข.

"สวัณน์-คิระ-รพีพร," ถนนหนังสือ. 2 (12) : 26 ; มิถุนายน 2528.

เสถียร จันทิมาธร. สายธารวรรณกรรมเพื่อชีวิตของไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้ว การพิมพ์, 2525.

หอสมุดแห่งชาติ. การอภิปรายเรื่องอาชีพนักเขียน. 25 ตุลาคม 2527.

อดุล วิเชียรเจริญ. "ค่านิยมของสังคมไทย," วารสารธรรมศาสตร์. 2(1) : มิ.ย.-ต.ค. 2515.

อนุนาทรราชธน, พระยา การศึกษาเรื่องประเพณีไทย, ราชบัณฑิตยสถาน. พ.ศ. 2509

อาณนัฏ อภาภิกรม. สังคมวัฒนธรรมและประเพณีไทย กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา. 2519

อุ้นตา นพคุณ. "สตรีและการศึกษา," ใน รวมบทความประเด็นเรื่องสตรี. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2530.

Boorstin, J. The Image. Newyork : Atheneum, 1973

Boulding, Kenneth E. The Image in Life and Society. Michigan : The University of Michigan, 1969.

Ferguson, Mary Anne. The Image of Women in Literatures. 3rd ed. U.S.A. : Houghtonmiss in Company, 1981.

ภาคผนวก

เรื่องย่อนวนิยาย
แต่งโดย สุวัฒน์ วรดิลก

1. นางไพร (พ.ศ.2492)

คณิงนิจ วราคม เป็นชาวสวนส้มในอำเภอหนึ่งของจังหวัดโคราช เธอมีเพียงแม่และน้องชายอีก 1 คนเท่านั้น พ่อได้ตายจากไปตั้งแต่คณิงนิจยังเด็ก เธอจึงเรียนจบแค่มัธยมศึกษาตอนปลาย

คณิงนิจเป็นหญิงงาม ทั้งร่างกายและจิตใจ จึงมีคนมารุมรักเธอมากมาย ทศเป็นหนุ่มบ้านเดียวกัน ที่รู้จักกันเคยกับคณิงนิจ ตั้งแต่เด็ก ทศหลงรักและหวังนิจ จนคอยขวางไม่ยอมให้ใครมาอยู่กับเธอ จักร บรรลือ หนุ่มชาวกรุง ซึ่งมาเที่ยวที่นี่และได้พบกับนิจโดยบังเอิญ จักรหลงรักนิจตั้งแต่แรกเห็นทันที จักรพยายามเข้าทำความรู้จักกับคณิงนิจ โดยผ่านทางธรรมณูซึ่งเป็นเพื่อนของทั้งสองฝ่าย จักรสามารถใช้ความหล่อเหลา คารม ตลอดจนความรู้ต่าง ๆ ทำให้คณิงนิจสนใจและเริ่มหลงรัก และเมื่อจักรกลับกรุงเทพฯ ทั้งสองยังคงจดหมายมาติดต่อกันอยู่เสมอด้วยต่างรู้ความในใจของกันและกัน

ศักดิ์ นายอำเภอหนุ่มเพิ่งย้ายเข้ามาใหม่ ครั้งที่ศักดิ์พบคณิงนิจ เขาก็เกิดความสนใจในตัวเธอทันที รักของศักดิ์ที่มีต่อคณิงนิจนั้น เปรียบได้กับพ่อพระมั่งแต่ให้ ไม่หวังครอบครอง เขาปรารถนาให้คณิงนิจมีความสุข แม้จะทำร้ายจิตใจเขาเองก็ตามเพราะเขารู้เสมอว่าคณิงนิจไม่รักเขา วันหนึ่งศักดิ์ได้เข้ามาตามล่าโกโยโจรปล้นทองในสวนส้มซึ่งคณิงนิจได้ให้ความช่วยเหลือเอาไว้ และโกโยได้มอบจดหมายฉบับหนึ่งกับคณิงนิจเป็นการตอบแทนและให้เปิดอ่านได้ต่อเมื่อคณิงนิจมีความทุกข์อย่างรุนแรง แล้วโกโยก็หนีไป แต่โกโยก็ถูกตำรวจจับได้ ศักดิ์เริ่มเข้ามาใกล้ชิดกับนิจทีละน้อย จนกุหลาบที่หลงรักศักดิ์อยู่เกิดความหึงหวง ส่วนทศก็หึงหวงนิจด้วยเช่นกัน ทศลอบปีนเข้าไปในห้องนอนของคณิงนิจยามวิกาล เขาวางยาสลบนิจและคิดจะฆ่าเธอ แต่คณิงนิจก็รอดได้ ทศนาเรื่องราวไปโพหน้าต่อจักรและศักดิ์ ว่าเขาเคยได้กอดคณิงนิจมาแล้ว ยังผลให้จักรโกรธ ทนไม่ได้และหนีกลับเข้ากรุงเทพฯ ไป แต่ศักดิ์ไม่คิดอะไร กลับมาเฝ้าคณิงนิจซึ่งป่วยด้วยวัณโรคและตรอมใจเพราะจักร ศักดิ์จึงติดต่อจักรให้มาเยี่ยมนิจ และเรื่องราวต้นกำเนิดของคณิงนิจก็ถูกเปิดเผยว่าแท้จริงแล้ว นิจ เป็นลูกของหน (อาแท้ ๆ ของจักร) ซึ่งก็คือญาติกัน นิจเขียนจดหมายไปตัดรักตัดความสัมพันธ์กับจักร จักรเริ่มสำนึกได้และกลับไปหานิจ โดยใช้เวลา

พยายามและความอดทนอย่างสูง

นิจเป็นหญิงสาวที่รักเดียวใจเดียว ยอมตกอยู่ในอำนาจแห่งรัก ไม่ว่าคนที่เธอจะรัก จะเลวเพียงใด เธอก็ยังรัก เธอจึงตัดสินใจกลับไปคิดถึงจักร ทศดักกลบยิงจักร นิจจึงคิดว่า ปีนึงทศ ทศตาย คนองเดชน้องชายของนิจออกมารับแทนพี่สาว แต่เรื่องราวกลับตาลปัตร เมื่อผลันสูตรศพพบว่า กระสุนปืนไม่ใช่แบบเดียวกับที่คนิงนิจใช้ยิง กุหลาบเป็นผู้ยิงทศตาย เพราะเธอเคยร่วมมือกับทศ แยกศักดาและนิจออกจากกัน แต่ทศคิดไม่ซื่อซ่มซนกุหลาบจนท้อง และทอดทิ้ง กุหลาบแค้นใจจึงมาดักยิงทศในเวลาดังกล่าวซึ่งพอดีกับที่นิจยิงทศ

นิจแต่งงานกับจักร ท่ามกลางเสียงคัดค้านในวงญาติของจักร ส่วนศักดาเอาจดหมายของโกยที่นิจให้เขาไปให้คนองเดชน้องชายของคนิงนิจ จดหมายนั้นคือลายแทงที่ซ่อนทองคำ คนองเดชจึงกลายเป็นเศรษฐีพ่อค้าทองคำในเวลาต่อมา เขาร่ำรวยพอที่จะดูแลมารดาและพี่สาวหากถูกทอดทิ้งกลับมา

2. ชีวิตใหม่ (พ.ศ. 2496)

แผนเป็นบุตรชายของผู้ใหญ่สิน แผนได้เข้าไปเรียนในกรุงเทพฯ แต่เมื่อกลับมาบ้าน นาคครั้งใด แผนก็ยังคงใช้ชีวิตได้ดังชาวชนบททั่วไป ต่อมาบิดาป่วย ก็เริ่มเอาที่นา บ้าน ไป จานองเพื่อรักษาตัว เมื่อบิดาตาย ทุกอย่างก็ถูกยึด แผนจึงพามารดาตั้งต้นเข้ากรุงเทพฯ เพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่

แผนมีอาชีพที่สามล้อรับจ้างในเวลาว่างคืน ส่วนช่วงเช้าแผนเรียนด้านกฎหมายใน มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง และในตอนกลางวันเขาก็เข้าไปฝึกงานเป็นเสมียนในสำนักงานทนายความอีกด้วย แผนเช่าบ้านอยู่กับมารดาเพียงสองคน ในละแวกบ้านของคนจนด้วยกัน ถิ่นนี้ เต็มไปด้วยน้ำใจที่มีให้ต่อกันด้วยความจริงใจ เมื่อแผนอยู่กรุงเทพฯ ได้ไม่นาน ก็ได้พบกับ "รวง" เพื่อนจากบ้านเดิมโดยบังเอิญ รวงเล่าว่าหนีออกจากบ้าน เพราะถูกพ่อบังคับให้แต่งงาน แม้จะช่วยอะไรไม่ได้ น้ำของรวงในกรุงเทพฯ จึงฝากรวงเข้าทำงานเป็นคนรับใช้ในบ้าน ของคุณหลวง

พรเพ็ญ เพื่อนร่วมมหาวิทยาลัยให้ความสนใจแผน ชวนแผนไปกินข้าว ดูหนังและ ยั่วยวนแผน แผนลืมหิ้ว ตะเยอทะยาน พุ่งเพื่อ ขณะเดียวกับที่รวงถูกคุณหลวงบลุกปล้ำ แต่ รวงหนีรอดมาได้ น้ำของรวงผากระว่งเข้าทำงานในบ้านอีกหลัง ซึ่งรวงรู้ภายหลังว่า คือช่อง โสเภณี รวงถูกบังคับให้ขายตัว ประเดิมรายแรกกับคุณหลวงเจ้านายเก่า รวงจดหมายไปขอ ความเชื่อเหลือจากแผน

ส่วนแผนกำลังหลงใหลในความร่ำรวย เส้นหม้ายของพรเพ็ญ แผนจึงตามไปหาพร เพ็ญที่หัวหินและแผนได้รู้ความจริง ว่าพรเพ็ญหลอกใช้ตน เพื่อยั่วให้คู่รักของเธอรีบอกรัก แผนจึง เริ่มคิดได้ถึงสังกรรมของคนจนและคนรวย โดยคนจนมักตกเป็นเหยื่อของความร่ำรวย ได้ง่าย แผนเดินทางกลับกรุงเทพฯ และได้พบจดหมายของรวง แผนรวบรวมเพื่อนบ้านในถิ่น ละแวกเดียวกัน เข้าช่วยเหลือรวงจนรอดพ้นอันตรายมาได้อย่างหวุดหวิด และทั้งสองก็เริ่ม เข้าใจและรักกันมากที่สุด

3. ข้องจิต (พ.ศ.2498)

ข้องจิต เป็นลูกสาวของคุณหลวงกับมารดาซึ่งเป็นคนรับใช้ในบ้านเมื่อคลอดข้องจิต ออกมา มารดาถูกคุณหญิงซึ่งเป็นภรรยาหลวงไล่ออกจากบ้าน ต่ออมารดาแต่งงานใหม่ และ ก็สามารถเลี้ยงดูข้องจิตได้อย่างดี จนกระทั่งมารดาตาย ก่อนตาย มารดาได้ฝากฝังให้ข้อง จิตกลับไปอยู่กับบิดาและให้ข้องจิตไปหาความรู้จักกับอาอาจ ซึ่งเป็นน้องชายของพ่อให้ได้

คุณหลวงบิดาของข้องจิต มีลูกกับคุณหญิงภรรยาหลวง จำนวน 2 คน คือจรัญและ บันตดา ทั้งสองประพฤติดนเป็นทีเสื่อมเสีย บันตดาบุตรสาวท้อง และทำแท้ง ไม่สนใจการ เรียน ส่วนจรัญก็ทำคนรับใช้ในบ้านท้อง ทารายหล่อนตกบันไดลงมาเพื่อให้แท้ง ผิดกับข้องจิต ที่ประพฤติดัวดีฉลาดและเอาใจใส่การเรียน เมื่อคุณหลวงตาย จึงแบ่งสมบัติให้ข้องจิตส่วน หนึ่ง ฝ่ายคุณหญิงเกิดความอิจฉาริษยา และกลั่นแกล้ง จนข้องจิตต้องหนีไปอยู่กับเพื่อน กระทั่งอาอาจตามไปพบและส่งข้องจิตไปเรียนที่อังกฤษ ทั้งสองเผยความในใจถึงความรักที่ มีต่อกัน จากนั้นอาอาจได้ตามไปอังกฤษด้วย

4. มงกุฎรัก (พ.ศ.2498)

ก่อนอังสนาดาย อังสนาได้ยกประอรลูกสาวของตนที่เกิดจากหม่อมเจ้าเรืองระวี ให้แก่รังสิตคู่รักเก่า รังสิตได้จ้างละเอียดยมาเลี้ยงดูเด็กหญิงประอร ครั้นประอรอายุ 4 ขวบ รังสิตก็มีความสัมพันธ์กับเจ้าสาวกับละเอียดย ด้วยความมีเมตตาของรังสิต และความเต็มใจของ ละเอียดยเอง รังสิตเป็นข้าราชการครูที่มีคนนับถือมาก เขาวิตกครุ่นคิดถึงความเหมาะสมต่าง ๆ จนละเอียดยเสียใจและหนีจากไป

เวลาผ่านไปจนกระทั่งประอร เรียนอยู่ระดับเตรียมมหาวิทยาลัย ปี 2 ประอรเริ่ม มีผู้ชายมาให้ความสนใจจำนวนมาก หม่อมอิทธิชัยก็เป็นหนึ่งในจำนวนนี้ เขาพยายามเรียกร้อง ความสนใจจากประอร และเขายังได้ให้จินตนาเพื่อนของประอรช่วยเป็นแม่สื่อ แต่ประอรไม่ สนใจ

ต่อมาประอรได้รู้จักกับสมพิศ และไชยยศผู้เป็นลูกของสมพิศ เพราะอุบัติเหตุ สมพิศ เข้ามาทำความสนิทสนมกับประอรตั้งแต่พบกันครั้งแรก และในที่สุด ประอรก็ได้รู้ว่าแท้จริง แล้ว สมพิศ คือละเอียดย ส่วนไชยยศ เป็นลูกของสามีซึ่งเคยเป็นเจ้านายเก่าของเธอ หม่อม อิทธิชัยเข้ามาเปิดโปงเรื่องบิดามารดาของประอร ทำให้ประอรทราบว่าตนไม่ใช่ลูกของ รังสิต เธอโกรธรังสิตมาก ประอรจึงเข้ามาดูแลปรนนิบัติหม่อมเจ้าเรืองระวี บิดาที่กำลังป่วย ต่อมารังสิตตาย เขาได้ยกทรัพย์สินสมบัติให้ประอรทั้งหมด อิทธิชัยส่งคนมาลู่ขอประอร ประอร ไม่ตกลง ด้วยรู้ว่าอิทธิชัยเจ้าชู้ซึ่งยังมีความสัมพันธ์กับจินตนาเพื่อนของเธอเอง และด้วยความรักที่ประอรและไชยยศมีต่อกัน ทั้งสองจึงแต่งงานกันเมื่อประอรเรียนสำเร็จ

5. นางสาวโพระตก (พ.ศ.2507)

โพระตกเกิดเมื่อบิดามารดาอายุมากแล้ว ต่อเมื่อบิดาตาย ทรัพย์สมบัติจำนวน มหาศาลจึงตกเป็นของคุณหญิงพินผู้เป็นมารดาของโพระตก ไม่นานคุณหญิงพินก็แต่งงานใหม่ กับนายอาทร เศรษฐีพอม่ายซึ่งมีลูกชายสองคน คือ เอก และ อรรถ นายอาทรรักโพระตก

4. มงกุฎรัก (พ.ศ.2498)

ก่อนอังสนาดาย อังสนาได้ยกประอรลูกสาวของตนที่เกิดจากหม่อมเจ้าเรืองระวี ให้แก่รังสิตคูรักเก่า รังสิตได้จ้างละเอียดยมาเลี้ยงดูเด็กหญิงประอร ครั้นประอรอายุ 4 ขวบ รังสิตก็มีความสัมพันธ์กับเจ้าสาวกับละเอียดย ด้วยความมีเมตตาของรังสิต และความเต็มใจของ ละเอียดยเอง รังสิตเป็นข้าราชการครูที่มีคนนับถือมาก เขาวิตกครุ่นคิดถึงความเหมาะสมต่าง ๆ จนละเอียดยเสียใจและหนีจากไป

เวลาผ่านไปจนกระทั่งประอร เรียนอยู่ระดับเตรียมมหาวิทยาลัย ปี 2 ประอรเริ่ม มีผู้ชายมาให้ความสนใจจำนวนมาก หม่อมอิทธิชัยก็เป็นหนึ่งในจำนวนนี้ เขาพยายามเรียกร้อง ความสนใจจากประอร และเขายังได้ให้จินตนาเพื่อนของประอรช่วยเป็นแม่สื่อ แต่ประอรไม่ สนใจ

ต่อมาประอรได้รู้จักกับสมพิศ และไชยยศผู้เป็นลูกของสมพิศ เพราะอุบัติเหตุ สมพิศ เข้ามาทำความสนิทสนมกับประอรตั้งแต่พบกันครั้งแรก และในที่สุด ประอรก็ได้รู้ว่าแท้จริง แล้ว สมพิศ คือละเอียดย ส่วนไชยยศ เป็นลูกของสามีซึ่งเคยเป็นเจ้านายเก่าของเธอ หม่อม อิทธิชัยเข้ามาเปิดเผยเรื่องบิดามารดาของประอร ทำให้ประอรทราบว่าตนไม่ใช่ลูกของ รังสิต เธอโกรธรังสิตมาก ประอรจึงเข้ามาดูเลปรณนิบัติหม่อมเจ้าเรืองระวี บิดาที่กำลังป่วย ต่อมารังสิตตาย เขาได้ยกทรัพย์สินสมบัติให้ประอรทั้งหมด อิทธิชัยส่งคนมาสู่ขอประอร ประอร ไม่ตกลง ด้วยรู้ว่าอิทธิชัยเจ้าชู้ซึ่งยังมีความสัมพันธ์กับจินตนาเพื่อนของเธอเอง และด้วยความรักที่ประอรและไชยยศมีต่อกัน ทั้งสองจึงแต่งงานกันเมื่อประอรเรียนสำเร็จ

5. นางสาวโพระดก (พ.ศ.2507)

โพระดกเกิดเมื่อบิดามารดาอายุมากแล้ว ต่อเมื่อบิดาตาย ทรัพย์สมบัติจำนวน มหาศาลจึงตกเป็นของคุณหญิงพินผู้เป็นมารดาของโพระดก ไม่นานคุณหญิงพินก็แต่งงานใหม่ กับนายอาทร เศรษฐีพอม่ายซึ่งมีลูกชายสองคน คือ เอก และ อรรถ นายอาทรรักโพระดก

เสมอ ลูก เพราะพระองค์เป็นเด็กน่ารัก ฉลาด ช่างเอาใจ เมื่อนายอาทรตาย จึงแบ่งมรดกให้พระองค์ด้วย แต่เดิมพระองค์ก็ร่ำรวยอยู่แล้ว ยิ่งร่ำรวยเพิ่มขึ้นไปอีก จึงเป็นที่ริษยาของอาบจิตน้องสาว อาบจิตสมคบกับอรรธให้รับรวบรัดพระองค์เสีย ทรัพย์สินสมบัติจะได้ไม่ตกไปไหน

ส่วนคุณหญิงพินมารดาของพระองค์ ก็ลักลอบมีความสัมพันธ์กับชายฉกรรจ์ หนายความของนายอาทร ที่หวังร่ำรวยจากผู้หญิง คุณหญิงจึงขาดความเอาใจใส่ต่อพระองค์เท่าที่ควร วันหนึ่งพระองค์ทะเลาะกับอาบจิตอย่างรุนแรง พระองค์จึงหนีออกจากบ้าน พร้อมด้วยคนใช้ของอาบจิตที่เป็นต้นเหตุของปัญหา เธอไปยังบ้านของสายสมรที่กาญจนบุรี สายใจมารดาของสายสมร แม้ป่วยด้วยโรคมาเรียมอยู่เธอก็ให้การต้อนรับอย่างดี ทั้ง ๆ ที่ในใจนั้นเธอกังวลถึงแต่ชายศัล หนายความหนุ่มที่เธอเลี้ยงไว้ในบ้าน จะคิดทรยศหันไปชอบพอรักใคร่พระองค์ เธอถึงหวังทำตัวเป็นเจ้าของนายศัลออกนอกหน้า ซึ่งความจริงแล้วศัลและสายใจไม่ได้เป็นอะไรกันเลย แต่ชายศัลจำต้องเฉยเสียด้วยกตัญญูต่อสายใจ ยอมให้คนทั่วไปดูถูกตนว่ามีภรรยาแก่ หวังสมบัติ เกาะผู้หญิงกิน หลังจากนั้นไม่นานนักคุณหญิงพินก็ส่งเอกและอรรธมาตามพระองค์กลับ พระองค์จึงกลับไปทิวหินซึ่งมารดาและครอบครัวไปพักผ่อนอยู่ เธอได้รู้จักกับเพื่อนชายชื่อหน้อย หน้อยให้ความสนใจเธอ

ในขณะที่เดียวกันอรรธก็วางแผนรวบรัดพระองค์ แต่นางระทวยสาวใช้รู้ทันมาช่วยไว้ก่อนพระองค์ทะเลาะกับมารดาอีก เธอจึงหนีกลับบ้าน แต่ได้แวะเมืองกาญจน์เพื่อเยี่ยมเพื่อนและเอาจดหมายของกฤษณา เธอถูกนางสายใจถามเชิงดูหมิ่นว่าเธอคิดแย่งนายศัลไป เธอเสียใจจึงกลับบ้านและได้ไปเยี่ยมกฤษณาเมียลับของอรรธที่ถูกเขาทอดทิ้ง พระองค์ให้ความช่วยเหลือกฤษณาอย่างดี พร้อม ๆ กับดูหมิ่นอรรธในใจ

ส่วนอาบจิต ซึ่งเกลียดชังพระองค์มาตั้งแต่ต้น ได้สคบกับนายฉกรรจ์ ยักยอกเงินในกองมรดกของคุณหญิงพินหวังให้ทั้งคุณหญิงและพระองค์หมดตัว

ต่อมาสายใจเสียชีวิตลง และระบุพินัยกรรมให้สายสมรแต่งงานกับนายศัล มิฉะนั้นมรดกทั้งหมดจะต้องตกเป็นของสาธารณกุศล แต่ศัลรักในเกียรติตัวเอง ยิ่งกว่านั้นเขารักพระองค์อีกด้วย พระองค์เองก็รักนายศัล แต่สายสมรขอร้องให้นายศัลแต่งงานกับตน เพราะตนแอบรักนายศัลมานานแล้ว ศัลหนีออกจากบ้านของสายสมรแต่ยังติดต่อกับพระองค์ตลอดเวลา

แม้จะมีอุปสรรคทั้งจากคุณหญิงพิน สายสมร และอรรธ แต่ทั้งสองก็ฝ่าฟันอุปสรรคมา

ได้โดยเรื่องราวได้คลี่คลายลง เมื่อคุณหญิงพินิจติดต่อให้นายศลช่วยเหลือเมื่อรู้ว่าถูกแจ้ง
โทษเงิน เอกรักกับสายสมร อรรถกลับไปคืนดีกับกฤษณาคนรักเก่า และอาบจิตสำนึกในความ
ผิดของตน

6. นางสาวอบเชย (พ.ศ. 2509)

ปรีศน์ อารัมทอง เป็นเด็กฉลาด รอบรู้ กล้า และอยากรู้อยากเห็น เมื่อพบรัฐ
เปรมสุริย์ พ่อม่ายที่ให้สัญญากับภรรยาก่อนตายว่าจะไม่แต่งงานใหม่ เธอจึงคิดลองพิสูจน์ดู
ประกอบกับเธอเกิดความนิยมในความรู้ความคิดของรัฐ จึงทำให้เธอตกลงใจแอบเข้าไป
สมัครเป็นคนรับใช้ในบ้านของรัฐ ซึ่งอยู่กับมารดาเพียงสองคน

ปรีศน์ได้เปลี่ยนชื่อเป็นอบเชย เธอเป็นคนรับใช้ที่ทะเล้น บ้าบอ ก่อความวุ่นวาย
ต่าง ๆ นานา แต่คนในบ้านของรัฐกลับรักใคร่ ไม่ถือสา เพราะอบเชยฉลาดและมีความ
สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีและเคารพผู้ใหญ่ เป็นต้น ผิดกับคนรับใช้ทั่ว ๆ ไป รัฐจึงลอบ
สังเกตพฤติกรรมของอบเชยตลอดมา

ต่อมารัฐ ย้ายไปเป็นนายอำเภอทางภาคใต้ อบเชยตามไปด้วยแต่มหาวิทยาลัยที่
เธอเรียนอยู่ใกล้เปิดเทอมแล้ว เธอจึงหาทางลาออก และเมื่อคุณนายพรมารดาของรัฐ คำ
ว่าอบเชยในทานองว่าอบเชยให้ทำลูกชายตน อบเชยโกรธมากจึงลาออกทันที ต่อมาคุณนาย
พรเข้ารับการผ่าตัดและต้องการให้อบเชยกลับมารับใช้ปรนนิบัติดังเดิม เพราะไม่มีใครถูก
ใจคุณนายเท่าอบเชย อบเชยจึงกลับมาดูแลคุณนาย แล้วความลับของอบเชยได้ถูกเปิดเผยรัฐ
ขอร้องให้คุณนายพรไปลู่ขอปรีศน์ เพราะเขารักเธอซึ่งคุณนายก็ยินยอม และดีใจยิ่งนักเมื่อพบ
ว่าปรีศน์และอบเชยคือคนคนเดียวกัน

7. น้าฝน (พ.ศ. 2509)

เฟลินได้เข้าทำงานเป็นพยาบาลพิเศษเพื่อดูแลนวลจันทร์ภรรยาของนาวาโทเรื่อง ยุทธ ซึ่งป่วยอยู่ เฟลินและเรื่องยุทธได้ลักลอบมีความสัมพันธ์กันขึ้น นวลจันทร์จับได้ จึงไล่เฟลินออกจากงานทันที ต่อมาเมื่อเฟลินรู้ว่าตนท้อง จึงลาออกจากงานประจำ มาหลบ อยู่บ้านเช่า พอใกล้คลอดจึงเดินทางไปหาญาติที่ต่างจังหวัด แต่โชคร้ายญาติได้ย้ายไปแล้ว และเฟลินได้รับความช่วยเหลือจากสองสามี-ภรรยา แพทย์ประจำจังหวัดนั้นทาคลอดให้เฟลิน ตั้งชื่อลูกว่า "น้าฝน" แล้วยกลูกให้แก่มอทั้งสองไป ส่วนเฟลินเดินทางกลับกรุงเทพฯ และได้ทำงานในคลินิกแห่งหนึ่ง ภายหลังเฟลินรู้ว่าเป็นสถานที่รับทาแท้งเธอจึงหนี และได้ถูกตาม ล่าด้วยเกรงว่าเธอจะนำเรื่องไปแจ้งความ และเฟลินได้เข้าทำงานในบาร์แห่งหนึ่งตำแหน่ง พนักงานเชียร์บิลล์ต่อมาเฟลินได้พบกับผู้ชายพอมายุ่งลูกติดสามคน ผู้หญิงหนึ่งคนและชายซึ่งเป็น ผาแฝดกัน ชายขอร้องขอให้เฟลินลาออกและไปทำงานที่บ้านของตนเพื่อดูแลความเป็นอยู่ในบ้าน เฟลินสามารถทำให้คนในบ้าน รวมทั้งลูกของชายยอมรับนับถือ ชายได้รับทราบเรื่องราว ความเป็นมาของเฟลินทั้งหมดจากตัวเฟลินเอง ชายไม่เคยรังเกียจและขอเฟลินแต่งงาน

เมื่อนวลจันทร์ตาย นาวาโทเรื่องยุทธได้กลับมาพบเฟลินอีกครั้ง เรื่องยุทธได้ พยายามขอร้องขอให้เฟลินหย่ากับชายเพื่อมาแต่งงานกับเขา เฟลินรู้ตัวเองว่าเธอยังคงรัก เรื่องยุทธอยู่ตลอดเวลา แต่เฟลินมีอาจทำตามใจตนได้ เพราะชายเป็นผู้มีพระคุณเฟลินจึง หนีสาปสูญไป

"น้าฝน" ลูกของเฟลินได้รับความรัก ความอบอุ่นจากบิดามารดาเป็นอย่างดี น้าฝน เป็นเด็กเรียนเก่งฉลาด และกล้ากว่าเด็กวัยเดียวกันมาก น้าฝนได้รู้จักกับตั้งและต้อง ลูก ชายฝาแฝดของชายต่อมา น้าฝนสอบเข้าเรียนแพทย์ได้ ตั้งเข้าเรียนนิติศาสตร์ ส่วนต้องเรียน เกี่ยวกับเกษตร แม้ตั้งและต้องจะมีอุปนิสัยต่างกันอย่างสิ้นเชิง แต่ทั้งสองก็หลงรักน้าฝนด้วย กันทั้งคู่ ตั้งเป็นเด็กใจแตก ขมขื่นของ อารมณ์แปรปรวน ส่วนต้องเป็นคนดีมีเมตตา เมื่อทั้ง สองพบกับเฟลินซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็นลินดาที่คลับแห่งหนึ่ง เฟลินทำงานเป็นหัวหน้าพาร์ตเนอร์อยู่ที่นั่น ตั้งเข้าตีสันทและทำร้ายลินดาจนอาการสาหัส ตั้งหนีไปอยู่กับตุ้ย คู่รักของตนซึ่งมีอาชีพ เป็นนางเฑาะพท์ เมื่อตุ้ยท้อง ตุ้ยคิดเลิกอาชีพ ตั้งทำร้ายตุ้ยจนตุ้ยตกเลือดตาย ในเวลาต่อมา

ตั้งได้กลับมาและพบว่าน้ำฝนได้เป็นแพทย์แล้ว ส่วนต้องไปหาไร้อยู่ทางใต้ ทั้งครอบครัวของ
น้ำฝนและครอบครัวของตั้ง จึงพากันไปเยี่ยมตั้ง ตั้งเกิดความริษยา เมื่อเห็นว่าน้ำฝนและ
ต้องสนิทสนมกัน จึงลักพาน้ำฝนไปหมายจะขึ้นใจแต่ไม่สำเร็จ ต้องและคุชชายตามมาช่วย
เกิดการต่อสู้กันขึ้น ตั้งถูกยิงตาย

เฟลิน ซึ่งเฝ้าติดตามคนน้ำฝนอยู่ตลอดเวลา ได้เข้ามาขอให้น้ำฝน ช่วยผ่าตัดรักษา
โรคหัวใจ โดยเอาเงินค่าน้ำฝนและที่ดินทั้งหมดของตนเป็นค่ารักษา น้ำฝนรักษาเฟลินจนหาย
และความลับก็ได้ถูกเปิดเผยว่าแท้จริงแล้วน้ำฝนเป็นลูกของเฟลินและเรื่องยุทธ น้ำฝนคือใจเป็น
อย่างยิ่ง

8. สมทนาย (พ.ศ.2509)

ในปี พ.ศ. 2475 เป็นยุคที่ประชาธิปไตยเฟื่องฟู เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมาก
มาย โดยเฉพาะเรื่องของหนุ่มสาว ที่มักหนีตามกันไป ใช้สิทธิ เสรีภาพ ของตนเองอย่างเต็มที่

ช่อเพชร เป็นหญิงในตระกูลสูงคนหนึ่ง เธอหนีตามคนรักที่มีฐานะยากจน ไปอยู่ด้วย
กันอย่างอดคัดขัดสน แต่เวลานั้นเธอพอใจเพราะมีความรักเป็นพื้นฐานประกอบกับคนรักของ

เธอเจียมตัว ยอมให้เธออดข่มได้ตลอดเวลา ต่อมาช่อเพชรคลอดบุตรเป็นหญิง เธอตั้งชื่อว่า
แพรว ครั้นแพรวอายุได้ 3 ขวบ บิดามารดาทะเลาะกันอย่างรุนแรง ด้วยสาเหตุที่มารดาแสดง
ความรังเกียจคุณปู่ของแพรว ช่อเพชรแต่งงานใหม่กับจงบกล ครั้นแพรวอายุได้ราว ๆ 15-16
ปี พ่อเลี้ยงได้บุกเข้าปลุกปล้ำแพรว แพรวหนีออกมาได้และได้พบกับชด ชดชวนแพรวมาอยู่กับ
ครอบครัวของเขาซึ่งมีมารดาและน้องชายอีกคนหนึ่ง แพรวได้ทำให้ครอบครัวของชดมีชีวิตชีวา
ขึ้นมา แพรวและชดรักกัน แต่แพรวไม่ยอมให้ชดล่วงเกิน ชดตระหนักตนว่า หน้าตาดี มีการศึกษา
เขาประชดแพรวด้วยการอยู่กับญาติกับพี่สาวผู้นิยมเสรีทางเพศ ไม่นานนักชดก็ตระหนักว่า
เขารักแพรวมากกว่าสิ่งใด พร้อม ๆ กับที่เขาได้ยิงขู่ของญาติพี่สาวตาย ชดติดคุก

ส่วนแพรว หลังจากแม่ของชดตาย แพรวได้กลับมาอยู่กับปู่ตามคำขอร้องของปู่ แพรว
ได้บวชเณรชื่อนี้ ของปู่ให้มีค่าขึ้นมา ชดติดคุกได้ 9 ปี ก็พ้นโทษกลับมาแต่งงานกับแพรวซึ่งยัง

คงรอชดอยู่

9. เจ้าสาวคนเดียว (พ.ศ.2515)

นายวิจิตร และนายยกเสียง เป็นเพื่อนรักกัน นายยกเสียงขอยืมเงินนายวิจิตรไปลงทุนทำสวนยาง โดยที่นายวิจิตร ไม่เคยคิดดอกเบี้ย ครั้นนายยกเสียงร่ำรวยมหาศาลจากกิจการสวนยาง นายวิจิตรจึงได้ปรึกษากับนายยกเสียงว่า น่าจะให้ลูกชายของตนได้แต่งงานกับลูกสาวของยกเสียง นายยกเสียงตกลงทันทีด้วยความกตัญญูที่มีต่อนายวิจิตร

ไววิทย์ลูกชายของวิจิตร มีคู่รักอยู่แล้วที่อังกฤษ เธอชื่อจินตหราและไววิทย์ได้ให้คำสัญญากับจินตหราว่ากลับมาจะแต่งงานกันทันที จินตหราเรียนจบด้านเลขานุการ และเดินทางกลับมาก่อน ส่วนไววิทย์เมื่อกลับมาถึง เขาก็ได้รับทราบข่าว พ่อได้หมั้นบุษบา ลูกสาวนายยกเสียงเอาไว้ให้ เขาจึงไม่กล้าบอกเรื่องคู่หมั้นของเขากับจินตหรา

บุษบา เป็นคนฉลาด รอบรู้ มีความสามารถทั้งงานในบ้าน และงานนอกบ้าน เมื่อทั้งสองแต่งงานกัน ค่ำแรกของวันแต่งงาน ทั้งสองทะเลาะกันอย่างรุนแรง จนบุษบาหนีจากไป นายวิจิตรโกรธไววิทย์มากถึงกับจะตัดขาดหากไววิทย์ตามหาบุษบาไม่พบ ไววิทย์เดินทางเข้ามาตามหาบุษบาในกรุงเทพฯ ในสถานที่ที่บุษบาเคยไป ขณะเดียวกันเขาก็ยังแอบไปพบจินตหราอีกด้วย

จินตหราสืบรู้ว่าไววิทย์แต่งงานแล้ว เธอตำหนิไววิทย์หยาบคาย และจินตหราเริ่มแสดงธาตุแท้ของตนออกมาว่า เธอสนใจแต่ความร่ำรวยของไววิทย์เท่านั้น เพราะฉะนั้นหากใครมีเงินมากพอ เธอก็พร้อมจะไปกับเขาเหล่านั้นเสมอ และยังมีผู้ชายอีกมากที่ร่ำรวยและมาหลงรักเธอ และสุดท้ายจินตหราได้ตกเป็นเมียใหม่ของเสียคนหนึ่ง

เมื่อไววิทย์ตามหาบุษบาจนพบ บุษบาจึงพยายามให้ไววิทย์กลับไปจดทะเบียนหย่ากันที่หลังสวนให้ได้ ตามกันไปตามกันมา รวมทั้งเหตุการณ์ที่ทั้งสองร่วมผจญภัยด้วยกัน ทำให้เกิดความเข้าใจและรักกันที่สุดในที่สุด

10. ทะเลไม่เคยหลับ (พ.ศ. 2515)

ครอบครัวของไต้งได้เกิดเรื่องเดือดร้อนขึ้น บิดาถูกหมายจับด้วยคดีทางการเมือง เขาจึงหนีไป ทำให้มารดาต้องหารายได้พิเศษเพื่อเลี้ยงลูก ไต้งเองก็หาเงินช่วย ส่วนน้อยเกลียดความจนเธอหวังรวยทางลัดจึงเข้าประกวดนางงาม โดยพาน้องสาว เข้าไปเป็นเพื่อนติดตามด้วยอีกคน ต่อมาไต้งได้เข้าไปบุกเบิกทำไร่ในที่ดินของบิดาที่เมืองจันท ไต้งได้พบเนตรนา ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นแห่งนี้ เธอให้ความช่วยเหลือแก่ไต้ง ทั้งด้านการเงินและความสะดวกต่าง ๆ ไต้งได้รู้ต่อมาว่าเนตรนาหลงรักไต้ง และพี่สาวของเนตรนาเคยเข้าใจจากบิดาของไต้งมาแล้วแต่ไต้งก็รักมีทนา เลขานุการของเนตรนา เนตรนาขอร้องขอให้ไต้งเข้ามาอยู่ในบ้านของเธอ ไต้งปฏิบัติตามด้วยเห็นแก่มีทนา และแล้วความสงสารความกตัญญูที่ไต้งมีต่อเนตรนาทำให้ไต้งสนองตอบความรักที่เนตรนามีต่อเขา มีทนาตีตัวออกห่างจากไต้ง เพราะเธอเองรักไต้งเช่นกัน

ครั้นน้อยมีตำแหน่งรองนางสาวไทย เธอฟังเพื่อ ทะเยอทะยาน และแสดงตัวให้คนอื่นคิดว่ามารดาเป็นเพียงคนใช้ในบ้าน มารดารู้สึกเสียใจมาก ทนทุกอย่างเพื่อลูก จนเมื่อน้อยแต่งงานและออกจากบ้านไป ไต้งจึงย้ายกลับเข้ามาเปิดสำนักงานทนายความในกรุงเทพฯ และหาทางตัดขาดจากเนตรนา ด้วยเขาไม่อาจถูกมองว่าเป็นแมงดาที่เกาะผู้หญิงกิน เนตรนาารู้ถึงความรักระหว่างไต้งและมีทนา เธอจึงส่งมีทนาไปเรียนต่อที่อังกฤษ ส่วนไต้งได้รับว่าความให้มานี้ จนเกิดความสนิทสนม และมีความสัมพันธ์กันขึ้น แต่เป็นไปตามข้อตกลงที่จะไม่มีการผูกมัดใด ๆ เนตรนาสับสน จึงติดต่อให้มีทนามา โดยเธอหวังให้มีทนาเลิกติดต่อและหมั้นรักไต้ง เพราะเธอแค้นไต้งและเธอต้องการให้ไต้งรู้จักความสูญเสียคนรักบ้าง แต่เมื่อมีทนาได้พูดคุยกับมานีและไต้ง เธอรักไต้งให้ภัยเขาและแต่งงานกันที่สุดในส่วนเนตรนานั้นมีเด็กหนุ่ม ๆ มาคอยปรนนิบัติรับใช้ตลอดเวลา เด็กเหล่านั้นบอกเธอจนเกือบหมดตัว ครั้นแล้วเธอลึ้นใจด้วยโรคมะเร็งเพียงลำพังที่พญา และเธอได้ทำหนังสือมอบบ้านที่พญา ซึ่งเป็นสมบัติชิ้นสุดท้ายของเธอให้แก่ไต้งไว้ก่อนตาย

11. ผัวเช่า (พ.ศ. 2515)

ครอบครัวของรัตมนั้น เมื่อบิดาเกษียณอายุราชการ ก็หันเข้าหาการพนัน จนมีหนี้สินมากมาย เจ้าสัวเป็นเจ้าหนี้รายหนึ่งที่หวังชดเชยหนี้ด้วยการแลกกับตัวรัตมนั้น ไปเป็นภรรยาของรัตมนั้นมีคนรักอยู่แล้วชื่อภุชงค์ แต่รัตมนั้นมีความกตัญญู ไม่ต้องการให้พ่อแม่เสื่อมเสียชื่อเสียง จึงตกลงใจแต่งงานกับเจ้าสัว แล้วลักลอบเป็นชู้กับภุชงค์ ภุชงค์ก็ได้เงินจากรัตมนั้นตลอดเวลา ซึ่งรัตมนั้นเองก็ยินยอม เพราะถือว่าไม่ใช่เงินของเธอ

ต่อมาเจ้าสัวตาย รัตมนั้นก็เริ่มเบื่อในความประพฤติดของภุชงค์ เพราะมีอาชีพเป็นผัวเช่าอย่างแท้จริง โดยมีบรรดาผู้หญิงมากมายมาใช้บริการของเขา เธอจึงรับหมั้นกับคีรี อธิบดีกระทรวงประเทศ คุณหญิงแซ่ไขผัดหวังที่จะได้แต่งงานกับคีรี จึงร่วมมือกับภุชงค์ทำลายความสุขของคนทั้งสอง โดยทำบัตรสนเท่ห์แจกจ่ายไปทั่วกระทรวงการต่างประเทศ คีรีคิดจะลาออกจากราชการ รัตมนั้นจึงยอมเสียสละด้วยการหนีไปและถอนหมั้นจากคีรี

รัตมนั้นไปอยู่ชุมพร เธอเริ่มศึกษาธรรมะ และซาบซึ้งในหลักธรรมของท่านพุทธทาส เธอเริ่มประกอบกรรมดี บาเพ็ญประโยชน์เพื่อสาธารณชน เธอสอนหนังสือและตั้งโรงเรียนขึ้น

ภุชงค์เมื่อพลาดหวังจากรัตมนั้น จึงยอมตามใจมารดาเพื่อแต่งงานกับบังใบบุตรบุญธรรมของตนเอง บังใบเปรียบเหมือนผลกรรมที่เขาได้รับในเวลาต่อมา เพราะบังใบรู้ได้เงินจากเขาเหมือนเช่นที่เขาเคยปฏิบัติต่อรัตมนั้น บังใบมีอุปนิสัยก้าวร้าว ไม่เรียบร้อย

ส่วนคีรี เมื่อลาออกจากราชการแล้ว เขาได้เข้าทำงานในรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งที่มีตำแหน่งงานทัดเทียมกับงานราชการ เขาให้อภัยรัตมนั้น เขาสงสารและรักเธออย่างจริงจัง เขาจึงกลับมาหารัตมนั้นอีกครั้ง รัตมนั้นก็เต็มใจ

12. เมียเพื่อน (พ.ศ. 2515)

ตุ๋ ดวงทรัพย์ ไม่สามารถเรียนนิติศาสตร์ได้สำเร็จ จึงเลิกเรียนและออกจากบ้าน

เพื่อทดลองใช้ชีวิตด้วยตนเอง เขาเดินทางไปหาเพื่อนตามจังหวัดต่าง ๆ ในแต่ละจังหวัดที่ผ่านไป เขาก็ได้มีความสัมพันธ์อันดีกับหญิงในแต่ละแห่ง ซึ่งผู้หญิงเหล่านั้นล้วนมีสามีแล้วทั้งสิ้นโดยที่ผู้หญิงเหล่านั้นมาหลงเสน่ห์ของเขาเอง เขาจึงไม่ทิ้งโอกาส รวมทั้งเขาเป็นคนที่มือนิสัยชอบภรรยาของคนอื่นอยู่แล้วด้วย

เมื่อเขามาทำงานกับอนันต์ ปองจิตต์ภรรยาของอนันต์ก็แอบชอบเขา ตามหึงหวงจนเขาต้องย้ายไปทำงานต่างจังหวัด และได้พบกับวิไลลักษณ์ ภรรยาของเพื่อนอีกคนหนึ่งของเขา ซึ่งทั้งคู่กำลังมีปัญหาแตกร้างกันอยู่ วิไลลักษณ์ จึงหันเข้าหาตุ๋ม ขอย้ายกับสามี เพื่อมาแต่งงานกับตุ๋ม แต่ตุ๋มไม่รักวิไลลักษณ์ ตุ๋มรักปองจิตต์ ซึ่งตุ๋มได้ให้คำสัญญากับอนันต์ก่อนเขาตายว่าจะดูแลปองจิตต์แทนอนันต์

ตุ๋มแต่งงานกับปองจิตต์ จนมีลูกชายด้วยกัน 1 คน ชีวิตครอบครัวเริ่มร้าวฉาน เพราะปองจิตต์กลัวการมีลูก จึงเลิกยุ่งเกี่ยวกับตุ๋ม ให้ตุ๋มออกเที่ยวได้ แต่ห้ามมีภรรยาน้อย ตุ๋มออกเที่ยวจนได้พบกับหญิงโสเภณีที่ขายตัวเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว เธอชื่อนุตา เธอยังคงเรียนหนังสือในตอนกลางวัน แต่ตอนกลางคืน เธอมาขายตัวเพื่อนำเงินไปจุนเจือที่บ้าน ตุ๋มให้ความช่วยเหลือ โดยรับอาสาส่งเสียครอบครัวของนุตาเอง และขอให้นุตาเลิกอาชีพ ปองจิตต์สับสน จึงมาเสนอให้ครอบครัวของนุตาย้ายไปดูแลสวนส้มที่เมืองจันทน์ ตุ๋มไม่ทราบเรื่องและไม่อาจหาหนุตาได้พบ

จนเวลาผ่านไป พ่อของนุตากลับมาเล่าความจริงให้ตุ๋มฟัง และบอกข่าวว่านุตาตายแล้วปองจิตต์ก็บอกขายสวนส้ม ตนเสียตายนั่นที่กำลังได้ผล โดยขอร้องให้ตุ๋มช่วยพูดกับปองจิตต์ ตุ๋มเกรงในความใจร้ายของปองจิตต์มาก จึงหนีออกจากบ้าน

ตุ๋มเริ่มชีวิตการเป็นนักเขียน งานเขียนมีคนรู้จักชื่อเสียงมากขึ้นเรื่อย ๆ ต่อมา เขาได้รู้จักกับสุมาลัย เพื่อนบ้านซึ่งเป็นนักศึกษาที่มีความคิดดี จิตใจเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว ซึ่งแม้ว่าทั้งเธอและตุ๋มจะรักกันมากแค่ไหนก็ตาม เธอไม่ยอมผิดศีลธรรม ไม่ออกนอกกรอบระเบียบ ตุ๋มเองก็รักสุมาลัยอย่างบริสุทธิ์ใจ ไม่เคยคิดท้อถอย ปองจิตต์สับสนจึงตามมาขู่จะทำลายชื่อเสียงสุมาลัย ครอบครัวของสุมาลัยจึงอพยพไปอยู่บ้านใหม่โดยไม่ล่าลา ตุ๋มคิดว่าปองจิตต์แต่ก็มีอาจทำได้

วิไลลักษณ์หย่ากับสามี และมาขอร้องให้ตุ๋มแต่งงานกับเธอตุ๋มจึงหนีไปอยู่ต่างจังหวัด และกลับมาเมื่อได้รู้ข่าวว่าลูกป่วย ปองจิตต์และตุ๋มเริ่มปรับความเข้าใจกันใหม่ เพื่อลูกจะได้

มีทั้งบิดามารดาพร้อมหน้ากัน

13. ไม่เคยมีใครรักฉันจริง (พ.ศ.2515)

ทิพย์มารดาของปราง มีอาชีพเป็นพาร์ตเนอร์ หาเงินส่งเสียให้ปรางเรียนจนถึง ม.6-ม.7 ต่อมาทิพย์มีสามีใหม่ชื่อเกรียง เธอได้พาเขาเข้ามาอยู่ในบ้าน ครั้นทิพย์ไม่อยู่ เกรียงได้ข่มขืนปรางแล้วหนีไป หลังจากนั้นไม่นานเกรียงก็กลับมา เขาเข้ามาให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่ทิพย์ และหวังแต่งงานกับปรางโดยทิพย์ก็ให้ความสนับสนุนและเกลี้ยกล่อมปราง ปรางจึงหนีไปอยู่ขอนแก่นและได้พบกับคุณโอที่นั่น คุณโอพาปรางมาเข้าทำงานเป็นพนักงานต้อนรับ ปรางรักคุณโอมาก เกรียงตามมาพบขู่จะทำร้ายปรางหากปรางไม่ยอมขายตัวให้เสียเจ้านายของเขา เธอจึงให้โอช่วยเหลือจนเกรียงไม่กล้ามาระรานอีก

คุณโอวางแผนให้ปรางไปอยู่กับคุณหลวงด้วยหวังในทรัพย์สินสมบัติของคุณหลวงหากปรางตั้งครรภ์ คุณโอลักลอบมีเพศสัมพันธ์กับปราง ปรางท้อง พอดีกับที่คุณหลวงเสียชีวิต คุณโอดีใจมากที่ปรางจะได้รับมรดกจำนวนมหาศาล ปรางละอายใจด้วยแน่ใจว่าลูกในท้องเป็นของคุณโอ และรู้ว่าคุณโอเห็นปรางเป็นแค่เพียงเหยื่อล่อเพื่อแผนการทั้งหมดของเขา ปรางตัดสินใจเอาลูกออกและแยกทางกับคุณโอ เธอเซ็ดหลาบและเจ็บช้ำเพราะผู้ชายมามาก จึงคิดแก้แค้นผู้ชายด้วยเสน่ห์ของตนบ้าง ปรางลงทุนเปิดร้านตัดเสื้อและรับมารดามาอยู่ด้วย พร้อม ๆ กับการหวานเสน่ห์ให้ผู้ชายหลงใหลเธอใช้เงินซื้อผู้ชายหลังจากที่เธอเคยแต่ถูกซื้อ ปรางไม่คิดจริงจังกับใครทั้ง ๆ ที่คนเหล่านั้นล้วนจริงใจกับปราง ส่วนแม่ของปรางก็ยังคงประพฤติเช่นเดิม คือ แต่งตัวเหมือนสาว ๆ ยักยอกเงินของร้านและยังพาผู้ชายมาค้างที่บ้าน ครั้นปรางทราบเรื่องเธอเข้าห้ามปราม ทิพย์โกรธมากจึงออกจากบ้านไป ต่อมาปรางก็ได้ข่าวว่าทิพย์ถูกตำรวจจับเพราะเปิดช่องโสเภณีล่อลวงเด็กวัยไม่เกิน 14 ปี มาไว้คอยบริการ ปรางเข้าไปช่วยเหลือผู้ติดให้แต่มารดาไม่ขอรับการช่วยเหลือและอ้างว่าตนไม่เคยมีลูก

เมื่อคุณหญิงภรรยาแก่ที่อุปการะคุณโอได้ตายลง โดยขอความจางเป็นผู้จัดการมรดก ภายหลังคุณโอประสบอุบัติเหตุเป็นผลให้เขาแขนด้านหนึ่งข้าง ปรางส่งสารจึงรีบกลับมาใช้ชีวิตคู่ร่วมกันอย่างเปิดเผยและปรางก็เลิกประพฤติผิดศีลธรรมเด็ดขาด

14. ลูกชู้ (พ.ศ.2515)

ทิมถูกกล่าวหาว่าเป็นลูกที่เกิดจากชู้ ซึ่งเป็นน้องชายของบิดา ทิมมีพี่สาวสองคน ทั้งพี่สาวและบิดาร่วมกันกดขี่ ทาร้ายทิมต่าง ๆ นานา มาลัยมารดาของทิมรักสามีของเธอมาก เธอไม่เคยปรึกษาเขาแต่ร้องไห้และสอนให้ทิมอดทน ต่อมา มาลัยได้ยกทิมให้ไปเป็นบุตรบุญธรรมของวิฑูรและวิไล ทั้งสองรักทิมจึงส่งเสริมให้เข้าเรียนในโรงเรียนฝรั่งที่ดีที่สุด หนึ่งปีผ่านไปทิมก็ได้รับข่าวว่าแม่หนีออกจากบ้านนั้นไปเสียแล้ว แต่ทิมไม่อาจทำอะไรได้เพราะเขายังเด็กและต้องเรียนหนังสือ

ต่อมาวิฑูรได้ลักลอบมีความสัมพันธ์กับคนรับใช้ในบ้านจนตั้งครรภ์ วิไลจึงไล่วิฑูรออกจากบ้านไปพร้อมเด็กรับใช้คนนั้น สี่ปีต่อมาวิไลก็ได้พาพระเอกเงาซึ่งเป็นสามีใหม่ของเธอเข้ามาอาศัยอยู่ในบ้าน ตั้งแต่นั้นมาวิไลก็เลิกสนใจความเป็นอยู่ของทิม

กุหลาบ ศุภมิตร ได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือทิม ทิมจึงหนีออกจากบ้านไปอาศัยอยู่กับกุหลาบที่ไร่ในจังหวัดโคราช แม้กุหลาบเป็นชายชาพิการ แต่ก็มีจิตใจเด็ดเดี่ยวและมีเลือดนักสู้เต็มตัว เขาสอนให้ทิมรู้จักชีวิตแบบลูกผู้ชายทั่วไป ตั้งแต่การทอไร่ ขุดดิน หักมวย จนขึ้นชกได้รางวัลกลับมา

ส่วนมาลัยเมื่อหนีออกจากบ้านของสามีที่มีแต่ความกดดัน บีบคั้น เธอได้บวชเป็นชีอยู่ที่วัดแห่งหนึ่ง แต่เธอก็ยังมีความคิดถึงห่วงใยในลูกชายอยู่เสมอ เธอจึงกำหนดจิตถึงทิม และไปเข้าฝันทิมบ่อย ๆ จนทิมแน่ใจว่ามารดาของตนยังมีชีวิตอยู่ แต่เขาก็ไม่อาจออกตามหาแม่ได้ ทิมได้รู้จักกับคุณเหมียว ลูกสาวผู้ว่าฯ ซึ่งเข้ามาเที่ยวโคราช ทั้งสองสนิทสนมกันในเวลาอันรวดเร็ว ทิมแอบพอใจเหมียวอยู่เงียบ ๆ แต่ทิมถูกคุณนายผู้ว่าฯ กีดกัน

กุหลาบส่งทิมไปเรียนต่อไฮสคูลที่สิงคโปร์ และเมื่อกลับมาทิมได้เข้าไปให้ความช่วยเหลือแก่วิไลแม่บุญธรรมซึ่งกำลังตกยาก เพราะถูกเด็กหนุ่มบอกลอกจนหมดตัวและทิ้งไป และทิมยังได้พบกับพี่สาวทั้งสองของทิมซึ่งประสบความล้มเหลวในชีวิตทั้งด้านการเรียนและด้านคู่ครอง พี่สาวคนโตเสียรู้ผู้ชายซึ่งเป็นน้องชายของแม่เลี้ยงจนท้องและทาน้ำพิษ พี่สาวทั้งสองทลายความฝันของบิดาที่อยากเห็นลูกเรียนจนในระดับสูง พี่สาวทั้งสองสานึกในความผิด

ตลาดของตนแต่หลังและขอโทษทิม ทิมจึงกลับเข้าไปเยี่ยมบิดา บิดาคงไม่ยอมรับเขาเป็นลูกเช่นเดิม

ต่อมาทิมได้รู้ว่าแท้จริงแล้วกุหลาบคืออาของทิมที่ถูกบิดากล่าวหาว่าเป็นชู้ของแม่ กุหลาบจึงเล่าอดีตที่มาของความเข้าใจผิดและทริขของพ่อ ทิมตามหามารดาจนพบ และเขาเข้าไปอธิบายให้บิดาฟังว่าเขาไม่ใช่ลูกชู้อย่างที่เข้าใจ บิดาเขาสั่นกึกจึงทำพิธีกรรมยกมรดกส่วนหนึ่งให้แก่ทิมและมาลัย จากนั้นทิมจึงกลับไปเรียนต่อ กุหลาบรับปากจะดูแลคุณเหมียวเอาไว้ให้ทิม เขาจึงจัดการส่งคุณเหมียวไว้ก่อนหน้านี้แล้ว

15. ปาทรายทอง (พ.ศ. 2516)

ทองสร้อยตกน้ำตายที่ปาทรายทอง เมื่อไปถึงเมืองนรก จึงได้ทราบว่ายมทูตทำงานผิดพลาด ยมทูตได้รับพาทองสร้อยกลับขึ้นมาเพื่อเข้าร่างเดิม แต่ไม่ทันกาลร่างของเธอถูกเผาไปเสียแล้ว ยมทูตได้พยายามหาร่างใหม่ให้ทองสร้อยเข้า และทองสร้อยได้เข้าร่างของนางาฬิไลที่ถูกยิงตายพอดี

นางาฬิไลมีอาชีพนางแบบและดารารายวัน เธอทำบาปไว้มากมาย วิญญาณของเธอจึงตกนรกและทุกข์ทรมานอย่างสาหัส วิญญาณของทองสร้อยในร่างนางาฬิไลได้เข้ามาประสานงานของนางาฬิไล และเร่งประกอบบุญเพื่อช่วยเหลือนางาฬิไลในนรก

ทองสร้อยได้ติดต่อกับคุณสุระที่เป็นคู่รักของเธอและบิดามารดาของเธอ เพื่อเล่าเรื่องราวของตนให้ฟัง คุณสุระไม่อาจยอมรับร่างกายใหม่ของเธอได้ เพราะในอดีตนางาฬิไลเคยถ่ายแบบเปลือย ความประพฤติกเล็ดหลีกและมีความสัมพันธ์ทางเพศกับชายจำนวนมาก คุณสุระได้แต่งงานกับมาฉวีกาเพื่อหนีความรักที่เขามีต่อทองสร้อย แต่เขาไม่อาจห้ามใจตนเองได้ ทองสร้อยก็ได้แต่งงานกับอาบองเช่นกัน แต่แล้วเธอก็ได้รู้ว่าอาบองหมดสมรรถภาพทางเพศไปแล้ว ต่อมาเขาเลี้ยงดูนางสมใสภริยาคนหนึ่ง เพราะหล่อนสามารถฟื้นฟูสมรรถภาพของเขาได้ นางสมหลอกเงินอาบองไปเลี้ยงดูสามีใหม่ เมื่ออาบองทราบเรื่องเขาโกรธแค้นถึงกับยิงนางสมกับสามีใหม่ตาย อาบองติดคุก

ทองสร้อยได้หย่าขาดจากอาบองก่อนเหตุการณ์เหล่านั้นแล้ว เพราะนาพิโลมาเข้า
 ฝ่ายช่วยเหลือทองสร้อยตลอดเวลา ทองสร้อยได้ก่อตั้งมูลนิธิเพื่อสร้างโรงเรียนให้แก่เด็ก ๆ
 ที่ป่าทรายทองอันเป็นถิ่นกำเนิดของเธอ มาณวิกาตามหึงหวงสุระ เพราะเขาไม่อาจตัดใจ
 จากทองสร้อยได้ มาณวิกาป่วยและเสียชีวิตลง ทองสร้อยและสุระจึงได้แต่งงานกัน นาพิโล
 พันธ์ทองพอดี จึงมาจุติในร่างของทองสร้อย

16. มรดกท่านผู้หญิง (พ.ศ. 2516)

รุ่งกานต์ ได้รับการติดต่อจากคุณหญิงตลับโดยบังเอิญ เนื่องจากหน้าตาของรุ่ง
 กานต์ มีส่วนเหมือนกับหน้าตาของอติมา หลานสาวของคุณหญิงซึ่งล่วงลับไปแล้ว รุ่งกานต์
 ก้าวร้าวทั้งพ่อและแม่ เมื่อจบปริญญาตรี เธอเข้าทำงานในบริษัทแห่งหนึ่ง เธอต้องรับการระ
 เลี่ยงคุณรับใช้ในบ้าน ซึ่งเป็นคนเก่าแก่จวนหลายคน

ครั้งแรกเมื่อได้รับการติดต่อจากทนายความของคุณหญิง เธอไม่ตกลง แต่ด้วยความ
 มีเมตตา สงสารคุณหญิงเธอจึงตกลงใจเข้าไปพบคุณหญิงซึ่งกำลังป่วยหนัก คุณหญิงตลับเริ่มมี
 อาการดีขึ้น และมั่นใจว่า รุ่งกานต์คืออติมาหลานสาวของตนที่ไปเกิดใหม่ และความใกล้ชิด
 ทำให้รุ่งกานต์เกิดความเคารพนับถือคุณหญิงเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม แต่ก็เกิดความลำบากใจใน
 มรดกที่คุณหญิงต้องการมอบให้

รัตน์ เมธรัตน์ ทนายความหนุ่มคนหนึ่ง เข้ามาแสดงตนว่าเขาเป็นลูกคนหนึ่งของ
 ท่านเจ้าคุณสามีของคุณหญิงตลับที่เกิดจากคนใช้ในบ้าน ซึ่งถูกคุณหญิงไล่ออกจากบ้านไป และ
 ไม่รู้ว่ากำลังตั้งครุภักดิ์ รัตน์แสดงเจตจำนงไม่ต้องการรับมรดก เพียงให้คุณหญิงรับทราบไว้
 เท่านั้น

นเรนทร์ ผู้พิพากษาศาลฎีกา ในอดีตเมื่อ 20 ปีก่อน เขาเคยหลงรักอติมาแต่เธอ
 ไม่รักเขา กลับไปรักน้องชายฝาแฝดของเขา เมื่อนเรนทร์พบรุ่งกานต์ จึงหลงรักรุ่งกานต์ทันที

เมื่อคุณหญิงตลับสิ้นชีพิตักษัย มรดกถูกแบ่งสรร รุ่งกานต์ได้รับมรดกส่วนใหญ่และได้
 เป็นผู้จัดการมรดก เธอต้องใช้ความพยายามอย่างยิ่งที่จะทำตามพันธกรรมของคุณหญิง ในอัน

สิทธิในกองมรดก

นเรนทร์เสื่อมเสียเรื่องผู้หญิง เขากลายเป็นคนมักง่าย ถึงแม้รัตนจะหาพิการแต่ เขาก็มีความรู้ ความคิดที่เหนือกว่ารุ่งกานต์มาก ความดีของเขาจึงชนะใจรุ่งกานต์ได้ในที่สุด

17. เมียนัมเบอร์สี่ (พ.ศ. 2516)

นายบุญยัง เงินดี หรือต้อง เป็นลูกชายคนสุดท้ายของครอบครัวมหาเศรษฐีครอบครัวหนึ่ง พอมารดาคลอดต้องออกมา มารดาก็เสียชีวิต บิดาจึงถือสาเหตุนี้เกลียดชังต้องเรื่อยมา ต่อมาบิดาได้ยกคนใช้ชื่อจิมลิมมาเป็นคุณนายของบ้านและมีลูกใหม่ ต้องทะเลาะกับแม่เลี้ยง จึงต้องออกมาอยู่กับครอบครัวของพี่สาวซึ่งแต่งงานแล้ว ต้องอดมือกินมือ จนเรียนใกล้จบธรรมศาสตร์ บิดาป่วยหนักและขอร้องให้ต้องกลับไปอยู่ด้วย ต้องได้แต่งงานกับเสาวรส เพื่อกันจิมลิมออกไป เพราะหล่อนแสดงทำยั่ววนเขาเสมอ ต่อมาจิมลิมตายไป ทรัพย์สินสมบัติส่วนใหญ่จึงตกเป็นของต้อง เสาวรสแต่งตัวทันสมัย ปรับตัวได้เร็ว แต่มีความทะเยอทะยานสูง โลกมากในกองมรดก ขาดคุณสมบัติกุลสตรี รสนิยมไม่ตรงกัน ทั้งสองจึงหย่าขาดกันที่สุดในที่สุด

ต่อมาต้องมีภรรยาคนที่สองชื่อนวลน้อย ซึ่งเป็นลูกความในคดีฟ้องหย่า นวลน้อยก้าวกายขอบเขตที่เธอและเขาตั้งเอาไว้ ว่านวลน้อยไม่ยุ่งเกี่ยวเรื่องส่วนตัวของต้องและไม่ผูกมัดกัน แต่ตอนหลังนวลน้อยก็ยอมแยกทางแต่โดยดี เมื่อต้องกำลังจะแต่งงานกับเพ็ญพรรณ นางพยาบาลที่คอยดูแลตอนต้องเข้าโรงพยาบาล เพ็ญพรรณมีจิตใจอ่อนโยน เมตตากรุณา ชอบช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ต้องต้องหมดเงินจำนวนมาก ไปกับค่าใช้จ่ายอันฟุ่มเฟือยของเธอเพื่อไปช่วยเหลือผู้อื่น จนทั้งสองทะเลาะกัน เพ็ญพรรณประสบอุบัติเหตุรถคว่ำตายพร้อมลูกในท้อง

ต่อมาต้องได้พบกับนอรา ธาติของพี่สะใภ้ของต้อง นอราเป็นสาวลูกครึ่งไทย-เยอรมัน เธอมีเสน่ห์ ทันคน ฉลาด แต่เจ้าอารมณ์ ขาดเหตุผลในบางครั้ง และเธอเคยทำให้คนรักเก่าถึงตัวตาย เพราะเธอหึงหวงโดยขาดเหตุผล

บุษกรเป็นนักศึกษาอีกคนหนึ่งที่มาในชีวิตของต้องพร้อม ๆ กับ นอรา บุษกรเป็นหลานของแม่บ้าน บุษกรเข้ามาขอยืมเงินต้องเรียนหนังสือ เธอกตัญญู บุชาความรัก และ

เครื่องคิดเลขสี่ธรรม เมื่อต้องเลือกแต่งงานกับนอราแล้ว ต้องพึงรู้ว่าแท้จริงแล้วตนเองนั้นรักบุษกร เขาเพียงแค่หลงนอราเท่านั้น แต่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงอะไรได้แล้ว

ต่อมาบุษกรได้กลายเป็นนักแปลที่มีชื่อเสียง และได้แต่งงานกับนักธุรกิจชาวอเมริกัน ส่วนนอรามีน้ำหนักตัวถึง 80 ก.ก. มีลูก 2 คน แต่ยังคงเจ้าอารมณ์เหมือนเดิม ต้องได้แต่แข่งให้เธอตายทุกวัน เพราะต้องเบียดเธอเต็มที่แล้ว

18. แม่ปลาหลด (พ.ศ. 2516)

ตากับยายเลี้ยงส้มเกลี้ยงมาตั้งแต่แรกเกิด เธอมักถูกเพื่อนถามถึงพ่อเสมอ ยายจึงสอนให้เธอโกหก เมื่อโกหกบ่อยเข้าจึงกลายเป็นนิสัย และส้มเกลี้ยงยังชอบหนีโรงเรียนเป็นประจำอีกด้วย แต่ด้วยความเป็นตัวหัวดี จึงสอบผ่านมาได้ถึง ป.3 แล้ววันหนึ่งยายโกรธและตีส้มเกลี้ยงอย่างแรง ยายไม่อยากเลี้ยงเด็กเกเรอย่างส้มเกลี้ยงอีกแล้ว ซึ่งพอดีกับที่ส้มเกลี้ยงได้พบกับพัฒนาพงศ์และสุณี สามีมรรยา ยังไม่มีลูก เห็นส้มเกลี้ยงก็สงสาร จึงขอส้มเกลี้ยงไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม และเปลี่ยนชื่อให้ใหม่ว่า สุภาพรรณ

ครั้นส้มเกลี้ยงได้มาอยู่ในบ้านใหม่ ซึ่งมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเก่ามาก เธอก็ไม่อาจเลิกนิสัยโกหกได้ เธอหลอกคนรับใช้ในบ้าน ออกไปเล่นการพนันกับเด็กนอกบ้าน จนสุณีจับได้หลายหน และคิดหาทางแก้ไข แต่พัฒนาพงศ์กลับใจอ่อนกับเด็ก ส้มเกลี้ยงยิ่งได้ใจ ประจบประแจงขอของเล่น และใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น

สุรีเป็นครู เธอใจเย็น ฉลาดและมีเหตุผล เธออบรมจนส้มเกลี้ยงเคารพยำเกรง และไม่คอยกล้ำโกหกอีก ส้มเกลี้ยงเป็นเด็กฉลาด เธอช่วยแก้ไขความขัดแย้งของสุณีและพัฒนาพงศ์ ให้เข้าใจกัน และรักกันมากขึ้น เธอคัดค้านต่อผู้ให้กำเนิดเมื่อพ่อและแม่ลำบากมาขอที่พึ่ง เธอพยายามให้ความช่วยเหลือ โดยไม่ให้เดือดร้อนถึงสุณีและพัฒนาพงศ์ และในที่สุดส้มเกลี้ยงก็ได้แต่งงานกับหมอกฤษดา พ่อม่ายลูกติดคนหนึ่ง ซึ่งลูกเขาชอบส้มเกลี้ยงมากและเข้ากับส้มเกลี้ยงได้ดี

19. แผ่นดินเดียวกัน (พ.ศ.2518)

เจนจิตและแจ้เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยเดียวกัน เคยร่วมต่อสู้ในเหตุการณ์ 14 ตุ.ค. 16 มาด้วยกัน แจ้มีอุดมการณ์อันแน่วแน่ ที่จะทำงานเพื่อสังคม รับใช้สังคม เขาจึงค่อย ๆ ปลุกฝังความคิดดังกล่าวแก่เจนจิต ให้อ่านเข้าใจปัญหาของประเทศของสังคมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะชาวบ้านในท้องถิ่นชนบทที่ยังยากไร้และถูกเอารัดเอาเปรียบ

เจนจิตมีฐานะร่ำรวยอยู่ในระดับชนชั้นของนายทุน เธอเริ่มเข้าใจปัญหาและเห็นด้วยในบางเรื่อง ต่อมาแจ้ถูกจับ ถูกยิงและหนีเข้าป่า แต่แจ้ยังติดต่อกับเจนจิตอยู่เสมอ และฝากความหวังให้เจนจิตร่วมสานต่อ โรงเรียนที่แจ้และชาวบ้านช่วยกันสร้างไว้ เมื่อเจนจิตได้มาเห็นสภาพผู้ยากไร้ แต่เต็มไปด้วยน้ำใจไมตรี และมีความหวังจะได้เห็นโรงเรียนที่มีครู และลูกหลานได้เรียนหนังสือ จึงทำให้เจนจิตยอมสละทุกสิ่งทุกอย่างตั้งแต่อาชีพในสังคมเมือง ฐานะทางเศรษฐกิจและฐานะทางสังคม เพื่อเข้ามาช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่นนี้

20. พิราบแดง (พ.ศ. 2518)

วัชร ชาติพันธ์ ชายไทยอายุ 34 ปี มีอาชีพเป็นนักประพันธ์และมีบทบาทในวงการแสดงของประเทศไทย เขาได้เดินทางพร้อมกับคณะศิลปินของประเทศไทยไปร่วมงานเฉลิมฉลองวันกรรมกรสากลที่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อ พ.ศ.2500 ในวันเปิดพิธีเขาและหลินซันผู้เป็นล่ามชาวจีนได้พบกับหญิงสาวชาวจีนคนหนึ่งอยู่ในวัยไม่เกิน 24 ปี สิ่งที่สะดุดตาสะดุดใจของเขาก็คือ รูปร่างหน้าตาที่งดงามของหญิงสาวและเข็มกลัดรูปนกพิราบสีแดงที่กลัดอยู่ที่อกข้างซ้ายของเธอ

วัชรได้ทำความรู้จักกับเธอจึงทราบว่าเธอชื่อ "ไท่เยี่ยน" เธอสามารถพูดภาษาไทยได้เพราะมารดาของเธอเกิดที่ประเทศไทย เคยเป็นครูสอนโรงเรียนจีนในไทย ส่วนหวังลูบิตาของเธอก็เป็นครูด้วย ต่อมาผู้ปกครองประเทศไทย ครอบครัวของเธอจึงลี้ภัยมาอยู่ที่ซัวเถา ในครอบครัวทุกคนสามารถพูดภาษาไทยได้เพราะมารดาเป็นคนสอนภาษาไทยให้กับ

ลูก ๆ ของเธอเอง วัชรจะได้ทราบความจริงจากหลินชั้นว่า ไข่เยียนเป็นคนสำคัญของวงการบริหารประเทศ เคยเป็นผู้แทนราษฎร ปัจจุบันเป็นอุปนายกองค์การวัฒนธรรมประชาชน ประจํานครเซี่ยงไฮ้

ต่อมาวัชรได้พบปะสนทนากับสหายชีวิตผู้เป็นมารดา และเจียนโก๊ะพี่ชายของไข่เยียน ที่ร้านอาหารแห่งหนึ่ง ช่วงเวลาต่อมาที่อยู่ในประเทศจีนทำให้เขาได้ทราบประวัติความเป็นมาที่น่ายกล่องของหญิงสาวชาวจีนที่ชื่อ ไข่เยียนผู้นี้ว่า ย้อนหลังไปเมื่อไข่เยียนอายุได้ 16 ปี เป็นนักศึกษาปีที่ 1 ในเซี่ยงไฮ้ เธอเป็นนักศึกษาเดินขบวนประท้วงผู้นำจีนในสมัยนั้นคือ เจียงไคเช็ค เพื่อต่อต้านและขับไล่อำนาจอิทธิพลการกดขี่ขูดรีดของจักรวรรดินิยมอเมริกา ทางด้านครอบครัวของเธอไม่มีใครเห็นด้วยหรือสนับสนุนกับการกระทำของเธอ โดยเฉพาะเจียนโก๊ะพี่ชายคนเดียวของเธอผู้มีคนรักเป็นลูกสาวนายทุนผู้หนึ่ง เขาโกรธและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการกระทำของไข่เยียนเพราะสิ่งนี้มีผลกระทบกระเทือนกับความสัมพันธ์ของเขากับหญิงสาวคนรักและครอบครัวของหล่อนที่ไม่ชอบพวกนักศึกษาเหล่านี้ บิดาของไข่เยียนซึ่งเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งก็รู้สึกลำบากใจเมื่อถูกเพ่งเล็งและถูกคาดคั้นให้รับผิดชอบในพฤติกรรมของไข่เยียนผู้เป็นลูกสาว และสหายชีวิตผู้เป็นมารดาก็มีแต่ความห่วงใย ไข่เยียนตลอดเวลา ฝ่ายตำรวจได้ทำการปราบปรามพวกนักศึกษาด้วยความรุนแรง มีการใช้มีดพลอง ปืน และระเบิดน้ำตาในการเข้าปราบปราม เจียนโก๊ะพี่ชายของไข่เยียนเสี่ยงชีวิตเข้าช่วยน้องสาวจากการถูกตำรวจใช้กำลังปราบปราม ทั้งสองจึงเกิดความเข้าใจกันและร่วมอุดมการณ์ในการต่อต้าน เจียนโก๊ะถูกตำรวจจับขึ้นศาลในข้อหาก่อการจลาจล ทําร้ายเจ้าหน้าที่รัฐบาล แต่สุดท้ายเป็นผู้ต้องหาคนเดียวที่ถูกศาลสั่งให้ปรับเป็นเงิน ไม่โดนคุมขัง เพราะคำให้การของสหายชีวิตผู้เป็นมารดาของเขา

เหตุการณ์ต่อมารุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ มีการลอบสังหารผู้นำนักศึกษาและประชาชนทั่วไปหวังลบล้างของไข่เยียนก็ถูกลอบยิงเสียชีวิต ทั้งสามจึงอพยพหนีไปอยู่ที่นานกิง หลังจากปักกิ่งได้รับการปลดแอกไปแล้วโดย พูเจียวี่ ผู้เป็นเจ้าเมือง ต่อมานานกิงก็สามารถปลดแอกได้และในที่สุดกองทัพปลดแอกของประชาชนก็เป็นผู้ชนะสามารถขับไล่เจียงไคเช็คออกไปนอกประเทศได้สำเร็จ และมีชัยชนะเหนือจักรวรรดินิยมอย่างเด็ดขาดตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2492 สหายชีวิตได้รับตำแหน่งสูงสุดของคณะกรรมการสันติภาพประจํานครเซี่ยงไฮ้ เจียนโก๊ะ

กับไท่เยี่ยนอยู่ในฐานะข้าราชการตำแหน่งสำคัญในคณะกรรมการสันติภาพแห่งชาติประจำนานกิง

เมื่อวัชระทราบประวัติความเป็นมาของไท่เยี่ยนแล้ว เขายังเกิดความรู้สึกที่ดีกับไท่เยี่ยนมากขึ้น เขารู้สึกเข้าใจในสภาพการณ์และเหตุการณ์ที่ครอบครัวของไท่เยี่ยนได้ประสบมา เพราะสภาพการณ์ของประเทศไทยในขณะนั้นก็ไม่ได้แตกต่างจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเท่าไรนักประเทศไทยในยุคที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้นำซึ่งมีนโยบายต่างประเทศที่ยอมเป็นสมุนรับใช้ของสหรัฐอเมริกาเช่นเดียวกัน จึงอาจกล่าวได้ว่าวัชระและไท่เยี่ยนต่างก็มีแนวความคิดทางการเมืองไม่แตกต่างกันเลย แม้ทั้งสองจะเป็นคนละประเทศ ในขณะนั้นอาจกล่าวได้ว่าความรู้สึกของวัชระที่มีต่อไท่เยี่ยนนั้นคือความรัก ระหว่างที่อยู่ในประเทศจีนทั้งสองได้พบปะสนทนากันเรื่อยมา จนในที่สุดวัชระต้องกลับอย่างกะทันหันโดยเดินทางไปกับเรือสินค้า ไท่เยี่ยนได้มาส่งเขานวาระสุดท้าย วัชระและไท่เยี่ยนเข้าใจในความรักที่มีต่อกัน แม้วัชระจะมีภรรยาอยู่แล้วก็ตาม เขาก็ยืนยันว่าพร้อมที่จะแยกทางกับภรรยาของเขา แต่สิ่งนี้ไม่ใช่สิ่งที่ความรักของไท่เยี่ยนต้องการ เธอต้องการให้เขามีความรักและเป็นปัญาชนผู้เข้าร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยปลดปล่อยผู้หญิงออกจากพันธะของสังคมเก่า ไม่ถูกเหยียดหยามผู้หญิง ก่อนจากกันเธอได้มอบจดหมายให้เขาหนึ่งฉบับโดยให้เขาเปิดออกอ่านเมื่อเรือออกจากท่าไปแล้ว และให้เข็มกลัดรูปนกพิราบสีแดงแก่เขาด้วย เมื่อเรือออกจากท่าเขาเปิดจดหมายออกอ่าน เนื้อความในจดหมายนั้นไท่เยี่ยนเน้นกับเขาว่า ความรักที่เธอมีต่อเขานั้นเป็นความรักในทัศนะที่อาจต่างจากความรักของหนุ่มสาวโดยทั่วไป คือมิใช่ต้องการเขามาเป็นคู่ครองในชีวิตสมรส หากแต่เธอรักเขาและต้องการให้เขาเป็นนักเขียนของประชาชน มุ่งหน้าพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของประชาชนและเอกราชอธิปไตย เสียดสละความสุขสบายส่วนตัวเพื่อส่วนรวมและเพื่อมวลชนที่ยากไร้ และเข็มกลัดรูปนกพิราบแดงที่เธอมอบให้เขานั้นเพื่อเป็นเครื่องเตือนใจว่า สันติภาพที่ถาวรนั้นย่อมไม่ใช่สีขาว หากเป็นสีแดงแห่งความเสียสละ และพิราบแดงจะเป็นสัญลักษณ์แห่งสันติภาพที่ถาวรตลอดไป

21. ล้นฟ้า (พ.ศ. 2518)

คุณชายชวนล้นฟ้า หนีออกจากวังของท่านพ่อ เพราะแม่เลี้ยงรังแกคุณชาย ล้นฟ้า เป็นเด็กรับใช้คนสนิทของคุณชาย จึงพากันเดินทางมากรุงเทพฯ ทั้งสองร้อนรุ่มจนได้ทำงานในปั๊มน้ำมันแห่งหนึ่ง คุณชายได้พบญาติ และถูกรับตัวไปอยู่ด้วย ล้นฟ้ายังคงทำงานต่อที่ปั๊ม แต่ไม่นานเขาก็ย้ายไปทำงานในโรงถ่ายภาพยนตร์ เขาย้ายงานมาเรื่อย จนในที่สุดเขาก็ได้เข้าทำงานที่โรงโม่หิน จังหวัดสระบุรี ซึ่งมีคุณผู้หญิงเป็นเจ้าของ

ล้นฟ้าเติบโตเป็นชายหนุ่ม ร่างกายกำยำ แข็งแรง ตัวดำ สมชาย ส่วนคุณชายมีพ่อเลี้ยงใหม่รับไปอยู่ด้วยและส่งให้ไปเรียนที่ประเทศอังกฤษ ครั้นกลับมาล้นฟ้าไปพบ คุณชายจึงชักชวนให้มาอยู่ด้วยจะได้ช่วยเหลือด้านการท่องเที่ยวที่คุณชายคิดจะตั้งบริษัท ล้นฟ้าไม่อาจจะทิ้งคุณชายได้ จึงเข้าไปช่วยทำงานและทำงานหนักมาก ล้นฟ้าทำทุกอย่างโดยที่คุณชายไม่ต้องทำอะไรเลย

พระเด็กสาวชาวบ้าน ซึ่งล้นฟ้าให้ความสงสารสนิทสนมก็ตามเข้ามาทำงานด้วย พระหลงรักคุณชาย ครั้นพระตั้งครรภ์ คุณชายให้ล้นฟ้าแต่งงานกับพระแทนเขา เพื่อรับเป็นบิดาของเด็กในท้องพระ ต่อมาคลอดลูกชาย และพระก็เสียชีวิต คุณชายยอมให้เงินลูก 1 แสนบาท และให้ใช้นามสกุลของตนเอง ล้นฟ้าพาบุตรชายของพระมาอยู่ที่โรงโม่หิน และเขาได้ทำงานที่โรงโม่หินต่อไป เมื่อคุณชายมาพบลูก คุณชายกลับอยากได้ลูกคืน คุณชายนำลูกกลับไป และได้แต่งงานกับเศรษฐีหนึ่ง

ปิตีมาเข้ามาช่วยแม่ดำเนินกิจการโรงโม่ เธอจบจากต่างประเทศ เข้าสังคมเก่ง และทำงานเก่งจริงจึง สามารถคุมคนงานทั้งหมดได้เพียงลำพัง ล้นฟ้าจึงได้รู้จักสนิทสนมกับปิตีมาที่โรงโม่หินแห่งนี้

ต่อมาความจริงก็ได้ถูกเปิดเผยว่า พ่อของล้นฟ้าเป็นถึงอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ข้าราชการเมือง และเป็นเจ้าของเหมืองแร่อีกด้วย เขาเข้ามาอุปการะล้นฟ้าให้ทุนล้นฟ้าทำไร่ของตนเอง และล้นฟ้าก็ได้แต่งงานกับปิตีมาในที่สุด

22. นกขมิ้นกับหงส์ทิมาลัย (พ.ศ. 2519)

พร ราวี เป็นนักเขียน เขาได้เดินทางเพื่อท่องเที่ยวยังประเทศอินเดีย เขาได้เล่าเรื่องราวของสถานที่ การเดินทาง วัฒนธรรม จารีต ความเป็นอยู่ของชาวอินเดีย

อารตี เป็นสาวใหญ่ ผู้เคยผิดหวังในความรักมาแล้ว เธอตกเป็นทาสใจของนางงามทางเลวร้าย ซึ่งจริง ๆ แล้ว ไม่ใช่ความผิดของเธอเลยที่เธอจะยกคนรักให้พี่สาว ซึ่งแอบหลงรักคนรักของเธอ แต่ชาวบ้านกลับวิจารณ์ว่าเพราะอารตีมีความประพฤติไม่ดี เทียบเท่า เต็มว่า ชอบเข้าสังคม คู่รักจึงหันไปชอบพี่สาวของเธอแทน แต่เธอก็ได้ต่อสู้ด้วยวิธีการนิ่งเฉย ไม่บิปรากเล่าความจริงให้ใคร เธอเรียนต่อจนสำเร็จปริญญาโทและใช้ชีวิตเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ต่อมาโดยอาศัยในห้องเช่าเพียงลำพัง

เมื่อ อารตี พบพร ราวี เธอหลงรักพรทันที เพราะพรไม่เหมือนชายอื่นในอินเดีย พรรอบรู้ มีทัศนะกว้างไกล ซึ่งเธอสนใจและศรัทธาแต่พรมีภรรยาแล้วและรักภรรยาจนไม่อาจนอกใจภรรยาได้ เขาจึงพยายามสนับสนุนประสงค์ให้แก่อารตี ประสงค์หลงรักอารตีอย่างทาสมานานแล้ว แต่เธอไม่สนใจ

เมื่อ พร กลับกรุงเทพฯ อารตีได้จดหมายติดต่อกับพรเสมอ ส่วนภรรยาของพรเป็นคนเฉย ๆ ไม่หึงหวง ให้อิสระไว้ให้เกียรติสามีมาก ในจดหมายฉบับสุดท้ายของอารตี เธอเล่าว่า เธอจะยอมอุทิศตนเพื่อประโยชน์ของสังคมให้มากขึ้น และลดความเอาใจใส่ในความสุข ความสบายของตนให้น้อยลง ตามความคิดทัศนะของพร ที่เคยให้ไว้

23. ขอจางวันตาย (พ.ศ. 2522)

ครอบครัวของปัทมา ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น เมื่อบิดามีภรณาน้อยที่เป็นน้ำของปัทมาเอง ต่อมามารดาของปัทมาตายลง น้ำบุณนภรรยาได้อำมาครอบครองทรัพย์สินทุกอย่างและมีอำนาจเหนือบิดา บิดาและบุณนภรรยา มีบุตรธิดาด้วยกัน 4 คน เป็นหญิง 2 คน ชาย 2 คน ปัทมาถูกกลั่นแกล้งและไม่ได้รับความเป็นธรรมเสมอมา ก่อนบิดาเสียชีวิต

เขาได้แอบให้เงินจำนวนหนึ่งแก่ปัทมา เมื่อบิดาตายปัทมาต้องย้ายออกจากบ้าน เพราะบุญนาแสดงที่ทำรังเกียจและเธอยังแย่งอาจารย์วิชาติดนรักไปจากปัทมา

ปัทมาได้เข้าบ้านอยู่กับคนรับใช้เก่าแก่ของบิดามารดา และเธอได้พบกับหมอรัฐเพื่อนบ้าน เขามีภรรยาแล้ว และเธอก็ได้ทราบว่า ระย้าภรรยาของหมอรัฐ เป็นผู้ให้ความอุปการะส่งเสียหมอรัฐจนเรียนสำเร็จ ระย้าชื่นชอบปัทมาก่อนตายเธอจึงเขียนพินัยกรรมมอบมรดกส่วนหนึ่งให้ปัทมาหากปัทมายอมสมรสกับหมอรัฐ ปัทมาได้รู้จักกับพงษ์ธรชาวไร่คนหนึ่ง เธอศรัทธาทศนะความคิดของเขา แต่พงษ์ธรรักปัทมา ปัทมาได้แต่งงานกับรัฐด้วยเธอต้องการใช้เงินจำนวนมากเพื่อไถ่บ้านคืน เพราะบุญนาได้จำนองบ้านไว้และกำลังจะหลุดจำนอง และบรรดาลูก ๆ ของบุญนาต่างประสพความล้มเหลวในการดำเนินชีวิต

ครั้งปัทมาแต่งงานกับหมอรัฐแล้ว ปัทมาจึงได้รู้ว่า หมอรัฐเป็นผู้ชายเจ้าชู้ เขาอกใจเธอตลอดมา แม้ว่าเขาจะให้คำสัญญากับเธอแล้วก็ตาม ปัทมามีลูกกับหมอรัฐ เธอจึงไม่คิดหย่าขาดจากหมอรัฐ และเธอต้องทนกับความโกหกหลอกลวงและความว่าเหวตลอดไป

24. ขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง (พ.ศ. 2520)

เมื่อบิดาของแข่งด้าวตายจากไปแล้ว มารดาของแข่งด้าวมีสามีใหม่ มารดาและสามีใหม่ได้ลงทุนเปิดร้านขายอาหารขึ้นที่แก่งคอย นครนายก ตอนแข่งด้าวเด็ก ๆ พ่อเลี้ยงให้ความเมตตาแข่งด้าวอย่างลูกแต่พ่อแข่งด้าวเริ่มเป็นสาว พ่อเลี้ยงก็เริ่มปรารภความสาวของแข่งด้าว ความพยายามของพ่อเลี้ยงไม่เคยสำเร็จเพราะแข่งด้าวเป็นคนฉลาดและมารดาก็ปกป้องแข่งด้าวอย่างสุดความสามารถจนกระทั่งวันหนึ่งเกิดเรื่องที่ทำให้พ่อเลี้ยงหึงหวงได้ไล่ตีแข่งด้าวจนแข่งด้าววิ่งหนีออกมาจากบ้าน แล้วไม่คิดจะกลับไปอีก

แข่งด้าวได้มาพบกับคุณอรรถและคุณแสร้ สองสามีภรรยาซึ่งไม่มีลูกสาว เขาทั้งสองให้การอุปการะแข่งด้าวในฐานะบุตรบุญธรรม เธอได้เปลี่ยนชื่อเป็นเด่นใจและทั้งสองได้ส่งเสียให้แข่งด้าวเรียนต่อจนจบมัธยมปลาย แข่งด้าวอยากไปเรียนต่อญี่ปุ่น จึงได้เอาความสาวของตนเข้าแลก เธอยอมเสียตัวให้แก่คุณอรรถ บิดาบุญธรรมที่มีที่หวังในตัวเธออยู่ ต่อเมื่อ

เสียไปแล้ว เธอจึงได้รู้ว่าทรัพย์สินเงินทองทั้งหมดในบ้านส่วนใหญ่เป็นของคุณเสร์ทั้งสิ้น เธอเสียตายและเริ่มเปลี่ยนวิธีการมาเอาอกเอาใจคุณเสร์แทน คุณเสร์ส่งเด่นใจไปเรียนญี่ปุ่นเป็นเวลาประมาณ 4 ปี เค้นใจได้เรียนด้านออกแบบตัดเย็บเสื้อผ้า และ ตกแต่ง เมื่อกลับมาเด่นใจได้ไปอาศัยอยู่กับเพื่อนและสมัครเข้าทำงานที่บริษัทเมฆสวัสดิ์ เค้นใจได้สมรสกับชูพงษ์บุตรชายของบริษัทเมฆสวัสดิ์ เธอไม่สามารถเข้ากับญาติฝ่ายสามีได้ เธอลาออกจากงานแยกมาอยู่ตามลำพังกับชูพงษ์ และเข้าหุ้นกับเพื่อนและคุณเสร์ร่วมลงทุนเปิดร้านเสริมสวยและตัดเสื้อผ้า เค้นใจรับมารดาอยู่ด้วย มารดาจึงมาทำหน้าที่แม่บ้าน ดูแลความสะอาดเรียบร้อย อาหารการกิน เค้นใจเป็นคนอารมณ์ร้อน เกรี้ยวกราด โกรธง่าย เธอจึงไม่มีเหตุผลเสมอ ๆ โดยเฉพาะกับสามี เธอจะตวาด ด่า ดุหมั่น ด้วยถ้อยคำหยาบคาย อยู่เสมอ ๆ เธอไม่เชื่อคำตักเตือนของใคร ๆ ทั้งสิ้น แม้แต่มารดา และมารดาก็ได้ตายจากไปในสภาพของคนที่คนหนึ่ง มีชื่อมารดาของภรรยาเศรษฐีเจ้าของบ้าน เธอเลี้ยงดูมารดาในลักษณะนั้น ซึ่งกว่าเธอจะสาบสูญได้ก็สายเสียแล้ว

เด่นใจตั้งท้อง เธอยิ่งอารมณ์เสียบ่อยมาก เธอหึงหวงชูพงษ์ ด้วยเกรงว่า เปรมปรีดา ซึ่งเป็นคนของญาติฝ่ายสามีจะมาแย่งชูพงษ์ไป ทักษ์ได้เข้ามาสารภาพรักกับเด่นใจ เธอบังเกิดความภูมิใจ และให้ได้เพียงสงสารเห็นใจ ต่อมาเด่นใจคลอดลูก เนื่องจากคลอดก่อนกำหนด ลูกตายและเธอไม่สามารถมีลูกได้อีก เธอขอหย่ากับชูพงษ์เพื่อให้เขาแต่งงานใหม่และอาจได้ลูกตามที่เขาหวัง แต่ชูพงษ์ไม่ยอม เปรมปรีดาพยายามเข้ามาแทรก เธอให้ทำชูพงษ์ เขากลับไม่สนใจ แม้เด่นใจจะหึงหวง แต่เธอเริ่มเปลี่ยนท่าทีจากความก้าวร้าวมาสู่ความอดทน เพราะเธอเริ่มรักความดีในตัวของคุณสามีมากขึ้น และชูพงษ์ก็พลาดเสียที่เปรมปรีดา เพราะความเมานำมาสู่ความสงสารจนกลายเป็นลักลอบ เปรมปรีดาตั้งครรภ์ และคลอดลูกชายออกมา ชูพงษ์ตั้งชื่อว่าจุฑพงษ์ ญาติพี่น้องทั้งทางฝ่ายของชูพงษ์และเปรมปรีดาเริ่มบีบบังคับจนเด่นใจและชูพงษ์ต้องหย่าขาดจากกัน แต่ไม่นานเปรมปรีดาก็ตายด้วยโรคมะเร็งในเม็ดเลือด ชูพงษ์จึงพยายามนำจุฑพงษ์เข้ามาหาความสัมพันธ์กับเด่นใจ บาปกรรมได้ตามมาทันตาเห็นด้วยความสูญเสียต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมากมายของญาติฝ่ายชูพงษ์และเปรมปรีดา ชูพงษ์และเด่นใจกลับมาคืนดีกันอีกครั้ง

25. เลือดปนขาว (พ.ศ.2520)

พลังหนีออกจากบ้านของตนเมื่ออายุ 10 ปี เพราะเกรงที่พ่อตีเขาด้วยแส้ม้า เขามีชีวิตร้อนรุ่มเนรไปเรื่อย ๆ สุดท้ายติดคุกข้อหาฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา เมื่อออกจากคุก เขาก็กลับบ้าน ขณะนั้นเขามีอายุ 20 ปีแล้ว บ้านไร่ของเขามีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย กานแพงพี่ชายได้ภรรยาเป็นสาวขายเครื่องสำอาง ชื่ออุไรรัตน์ ซึ่งเคยมีความสัมพันธ์กับพลังมาก่อนในคราวที่พลังเร่ร่อนอยู่ เขาก็ต้องแสร้งจาเธอไม่ได้ แต่เธอก็กลับตื้อเขา กานแพงพี่ชายได้ภรรยาเป็นสาวชาวไร่ด้วยกัน ส่วนก้อนทอง น้องสาวของเขาเป็นผู้หญิงสวย คมขำ เก่งกล้า ฉลาด และยังไม่ได้แต่งงาน

อุไรรัตน์ให้ทำพลัง จนกานแพงหึงหวงเกิดเรื่องชกต่อยกันขึ้น พลังจึงออกจากบ้านอีกครั้งไปอาศัยอยู่กับครูลาภบนภูเขา ต่อมาอุไรรัตน์คบชู้จนกานแพงจับได้ เขาหย่าขาดจากอุไรรัตน์และตามพลังกลับบ้าน

พลังเคยรู้จักกับธงชัย สมัยอยู่ในคุกด้วยกัน ธงชัยขอความช่วยเหลือให้พลังเข้าไปช่วยศึ้น้องสาวของเขาให้พ้นจากสามีชีวิตดาร์ พลังช่วยพาศึ้นั้นและพาศึ้มาไว้ที่บ้านไร่

ต่อมา สามีของศึ้เสียชีวิต ก่อนตายเขามอบเงินสดจำนวนหนึ่งให้เธอ เธอจึงช่วยสมทบทุนสร้างโรงเรียนนาไร่ศรีสิงห์ขึ้น พลังหลงรักศึ้ แต่ศึ้เป็นคนไม่ค่อยสนใจอะไรนานนัก เวลาสนใจหล่นก็ทุ้มเท ครั้นพอเมื่อ เธอก็สามารถทิ้งไปได้ทันที เหมือนกับโรงเรียนที่เธอทุ้มเทสร้างขึ้นมา พอเป็นรูปเป็นร่าง เธอก็กลับหนีไปแต่งงานกับนายอำเภอรังสรรอย่างลับ ๆ โดยไม่ได้ล่ำลาทางไร่ ไม่นานเธอก็สืบทราบว่ารังสรรมีภรรยาแล้ว และแอบส่งเสียเลี้ยงดูรังสรรมาตลอด ศึ้เจ็บใจ จึงใช้พลังเป็นเครื่องมือ โดยชวนเข้ากรุงเทพฯ จดทะเบียนสมรสกัน และเข้าไปยืนยันกับภรรยาของรังสรรว่าเธอถูกรังสรรหลอกขอให้เธอเห็นใจเธอ เธอแยกทางกับรังสรรแล้วและแต่งงานใหม่แล้วด้วย

พลังและศึ้ เข้าบ้านอยู่ด้วยกัน ตลอดเวลาที่ใช้ชีวิตคู่ ศึ้เฝ้านถึงความพึงพอใจ ทะเยอทะยานเธออยากมีสามีเป็นคนในเครื่องแบบ เธออยากใช้ชีวิตในต่างประเทศ อยากมีชวาวในสังคมชั้นสูง ฯลฯ พลังพยายามให้ศึ้กลับบ้านไร่ ศึ้ไม่ยอมกลับ พลังจึงกลับเพียงลำพังและ เมื่อกลับมาหาศึ้ในวันอาทิตย์ถัดมาโดยไม่บอกให้เธอรู้ล่วงหน้า เขาพบว่าศึ้คบชู้

กับรังสรว รังสรวชี้ตลาดตัดสินใจไม่ถูก ระหว่างชีวิตของศจี กับความพึงเพื่อสุขสบายที่เคยได้รับจากภรรยาเก่าศจีถูกยิงตาย รังสรวกลัวมาก เขาจึงปิดปากเงียบเรื่องภรรยาเก่าซึ่งเป็นผู้จ้างวานฆ่าศจี และเขาหลบหนีไป พลังตามตัวรังสรวจนพบ เกลี่ยกล่อมมาให้เขาเข้มแข็ง จนยอมร่วมมือกับตำรวจ และจับคนร้ายได้ในที่สุด

พลังและรังสรวบวชพร้อมกัน เมื่อรังสรวลี้กก็ได้เข้าไปดูแลกิจการของภรรยาเก่า ส่วนพลังเมื่อลี้กออกมา เขาได้ขอให้มารดาจัดการให้เขาได้แต่งงานกับอร สาวนโนว์ ผู้ซึ่งหลงรักเขามานานและพลังเองก็เริ่มรักเธอด้วยเช่นกัน

ส่วนก้อนทอง มีความเป็นตัวของตัวเอง เคารพตัวเอง เก่ง ฉลาด รอบรู้ ทันคน รวมทั้งเคารพผู้ใหญ่ เมื่อทองพูนมารดาของชาตรีคู่รักของเธอได้พบก้อนทอง เธอแปลกใจในตัวก้อนทองมากและสามารถยอมรับก้อนทองได้ในที่สุด

26. คามาล (พ.ศ. 2521)

คามาลเกิดในตระกูลของนายทุน ในวรรณะแพศย์ คามาลถูกเลี้ยงดูอย่างสมัยาหมัาให้กล้าคิด กล้าทำในสิ่งที่ตนเห็นว่าถูกต้อง วรรณะศูทรเป็นวรรณะต่ำที่ถูกเหยียดหยาม รามพ่อของคามาลแอบลักลอบมีความสัมพันธ์กับราตรีผู้หญิงในวรรณะศูทร จนนางให้กำเนิดคามาล พ่อของรามไล่ราตรีไปและเอาคามาลไว้ และปกปิดเรื่องราวเป็นความลับ จับให้รามแต่งงานกับภารตี ซึ่งในวรรณะเดียวกัน ภารตีรักคามาลเหมือนลูกของตนเอง นางเข้มแข็งยอมรับในทุกสิ่งว่าเป็นการกระทำของพระเป็นเจ้า เมื่อคามาลโตขึ้น คามาลเป็นเด็กฉลาด รอบรู้ กล้าหาญ และมีจิตใจเด็ดเดี่ยว คามาลรับผิดชอบกิจการในไร่ ในฐานะของผู้จัดการ เขาให้ความยุติธรรมแก่คนในไร่อย่างทั่วถึงเริ่มจากขึ้นค่าแรง ดูแลความเป็นอยู่และเขาก็ได้ให้ความสนิทสนมกับกิติมา สาวชาวไร่ ซึ่งอยู่ในวรรณะศูทร ปู่ของคามาลเกรงประวัติศาสตร์ซ้ำรอยเดิม จึงตัดสินใจไล่กิติมาและมารดาของนางออกไปจากไร่ แต่การกระทำด้วยความเข้าใจผิดของปู่ บังเกิดผลอย่างร้ายแรงต่อจิตใจของคามาล นอกจากนี้เขายังสืบรู้การกระทำของปู่กับราตรีในอดีต คามาลจึงคิดต่อต้านการกระทำของปู่ ด้วยการหนีออกจากบ้าน

ตามหากิติมาจนพบและอยู่ร่วมกันทั้ง ๆ ที่คามาลไม่ได้รักกิติมาเลย คามาลออกหางานทำและคิดจะมีชีวิตเป็นของตนเองโดยไม่ต้องพึ่งอำนาจปู่ แต่ด้วยความรักที่เขามีต่อปู่จึงทำให้เขากลับมาตามคำขอร้อง และน้ำตาของปู่

กิติมาตั้งครุฑและตกเลือดตายในที่สุด ต่อมาปู่ก็ตายจากไปยังผลให้คามาลมีสิทธิเด็ดขาดในไร่ คามาลเพิ่มสวัสดิการ เงินเดือนให้คนงานในไร่ คามาลเป็นตัวอย่างในความคิดของบุคคลที่เล็กถือขึ้นวาระ ประพฤติต่อทุกคนเหมือนพี่น้องกันตามคำกล่าวของท่านมหาตมะ คานธี

27. ตึกฝรั่ง (พ.ศ. 2521)

อรสุรางค์ตัดสินใจแต่งงานกับทักษิณ ทองเรือง ทายาทตระกูลอัศวินมหาเศรษฐีชาวภูเก็ต เมื่อแต่งงาน เธอต้องเข้าไปอยู่ในตึกฝรั่ง ซึ่งเป็นศูนย์รวมของบรรดางานศพญาติฝ่ายสามี อันเต็มไปด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีอันเก่าแก่ของชาวจีน ภายใต้การปกครองของหลวงรัชตะนครา หน้าที่ของสะใภ้ในตระกูลต้องผลัดเวรกันเข้ามาปรนนิบัติญาติผู้ใหญ่ อรสุรางค์เป็นสะใภ้ที่คลุมถุงชนภาคภูมิใจและเกรงใจมากที่สุด ทั้งนี้เพราะความรู้ ความคิด การวางตัวที่ดีของอรสุรางค์เอง เธอจึงกลายเป็นที่รักของหลวงรัชตะแต่เป็นที่ริษยาของบรรดาญาติคนอื่น ๆ

มังกรเป็นลูกพี่ลูกน้องกับทักษิณ ภรรยาของมังกรคือวารุณี ซึ่งทำงานที่กรุงเทพฯ เหมือนทักษิณ ทั้งสองจึงเดินทางไป-กลับ กรุงเทพฯ-ภูเก็ต พร้อมกันแทบทุกอาทิตย์ ทำให้ทั้งสองมีความสนิทสนมกันมาก ต่อมามังกรแอบไปมีภรรยาอีกคน จนตั้งครุฑขึ้น วารุณีเจ็บใจจึงยั่ววนทักษิณเพื่อแค้นมังกรจนตั้งครุฑ ซึ่งขณะนั้นอรสุรางค์ก็ต้องแกล้งกลล่อ เธอเริ่มสงสัยในความประพฤติของสามี แต่เธอยังไม่ปรึกษาอรสุรางค์ให้กำเนิดบุตรชาย วารุณีก็ให้กำเนิดบุตรชายเช่นกัน คนในตระกูลทั้งหลายต่างเข้าใจว่าบุตรที่เกิดจากวารุณีเป็นลูกของมังกร มีเพียงอรสุรางค์ ทักษิณ และวารุณีที่ต่างรู้ว่าแท้จริงเด็กเป็นลูกของใคร วารุณีเจ้าอารมณ์ เห็นแก่เงิน หยาบคาย จนมังกรทนไม่ได้ เขามีภรรยาอีกคนที่พร้อมเป็นทั้งเพื่อนและคู่ชีวิต ส่วนมาลีก็เป็นนางพยาบาลที่วารุณีจ้างมาเลี้ยงลูก ก็หนีไม่พ้นจากการตกเป็นภรรยา

ของมังกร ทั้งนี้เป็นแผนที่มังกรต้องการหย่าขาดจากวาร์ูณี และในที่สุดวาร์ูณีก็หย่าขาดจากมังกร ด้วยอำนาจเงินและแผนการขั้นต่อไปคือการแต่งงานใหม่กับทักษิณ วาร์ูณีใช้ทักษิณเป็นเครื่องมือในการก้าวเข้าไปสู่ทองเรื่องอีกครั้ง เธอริยาอรสุรางค์ เธอเกลียดญาติผู้ใหญ่ในตึกฝรั่ง ทักษิณเป็นชายอ่อนแอ เขาจึงเดินเข้าไปติดกับดักของวาร์ูณีอีกครั้งอย่างง่าย ๆ ขณะเดียวกันอรสุรางค์ก็ดูเลปรนนิบัติคุณหลวงรัชตะจนเสนอแนวคิดให้ท่านตั้งโรงพยาบาลเพื่อเป็นสาธารณกุศล ท่านเห็นด้วยและเริ่มก่อตั้ง เธอทำให้คุณหลวงล้มเลิกประเพณีโบราณที่ไม่สมควรในตึกฝรั่ง เธอทำงานอย่างหนักและยังต้องติดตามความประพฤติของสามีที่ต้องการกลับตัวในความผิด ครั้งก่อนและในที่สุดอรสุรางค์ได้ขอหย่าขาดจากทักษิณ ทักษิณร้องไห้คร่ำครวญและสาบานจะไม่ประพฤติผิดอีก ต่อมาวาร์ูณีได้แต่งงานไปกับชาวต่างชาติ

เมื่อหลวงรัชตะตายได้ยกบ้านให้เป็นกรรมสิทธิ์ของเยาวลักษณ์ผู้เป็นน้องสาว ทักษิณและอรสุรางค์ย้ายไปอยู่ต่างประเทศ เยาวลักษณ์ไล่ทุกคนออกจากบ้านทั้งหมด ไม่นานตึกฝรั่งก็ถูกไฟไหม้หมดไปทั้งหลัง

28. เลือดในดิน (พ.ศ. 2511)

กำไรถูกคนของนายแม่เจ้าของเหมืองตามฆ่า ด้วยสาเหตุที่กำไรมีทองกับลูกชายของนายแม่ กำไรวิ่งหนีไปขณะท้องแก่ใกล้คลอด มือปืนจึงเลิกล้มความตั้งใจที่จะฆ่าเพราะคิดว่าการคลอดกลางทุ่งเปลี่ยวเช่นนี้คงไม่รอดทั้งแม่และลูก มือปืนจึงทิ้งเธอไว้ แต่แล้วกลับมีเรือขายของผ่านมาพบและให้ความช่วยเหลือ

กำไรได้มาอาศัยอยู่กับตายายที่ช่วยเหลือเธอ เธอตั้งชื่อลูกชายว่าอาทิตย์ ต่อมากำไรได้แต่งงานกับนายอำเภอ อาทิตย์โกรธมารดามาก เพราะเขาแน่ใจว่าบิดายังมีชีวิตอยู่ มารดาไม่ควรแต่งงานใหม่ อาทิตย์หนีออกจากบ้านพร้อมพานพี่เลี้ยงซึ่งโตมาด้วยกัน อาทิตย์และพานช่วยกันทำงานหาเงินจนมีบ้านเช่าและอาทิตย์ได้เรียนต่อ ไม่นานนักกำไรเลิกกับนายอำเภอ เพราะรู้ว่านายอำเภอมีภรรยาอยู่แล้ว อาทิตย์ได้มาเยี่ยมกำไรและก่อนกำไรตาย กำไรได้บอกชื่อบิดาของอาทิตย์ อาทิตย์แค้นคนในตระกูลของบิดามาก ที่ทำให้มารดาและตนเองเกือบเอาชีวิตไม่รอดในคราวนั้น อาทิตย์คิดล้างแค้นจึงแอบเข้าไปสมัครงานกับ

บริษัทในเครืองานของบิดา นายแม่เริ่มระแวงอาทิตย์ จึงส่งคนมาฆ่าอาทิตย์ แต่เขาหนีไปได้ก่อน อาทิตย์ตามหามือปืนที่เคยไล่ฆ่ามารดาของเขาจนพบ เขาได้ทำร้ายมือปืนจนสลบ มือปืนแค้นจึงกลับไปทำร้ายตายายที่เลี้ยงดูอาทิตย์มา ความตายของตายายทำให้อาทิตย์ไม่คิดไว้ชีวิตมือปืนคนอื่นอีกแล้ว อาทิตย์ยังมือปืนตายโดยได้รับความสนับสนุนจาก ชาย ราชภูมิ พ่อของเขา ซึ่งเพิ่งทราบว่าตนมีลูกกับกาไร ด้วยเขาเข้าใจว่ากาไรมีสามีใหม่ตามคำบอกเล่าของนายแม่ ชายให้ อาทิตย์ ปาน และกาหลงคู่รักของอาทิตย์ เข้าไปทำงานในร้านอาหารของเขา จนร้านมีกิจการรุ่งเรือง อาทิตย์เข้าไปทำร้ายนายแม่ด้วยคำพูด ยังผลให้นายแม่สาบสูญในบาบบุญคุณโทษที่เคยกระทำ ชายโกรธอาทิตย์ อาทิตย์จึงพาปานและกาหลง กลับไปเร่เรือขายสินค้าที่บ้านเดิม

นายแม่ถูกจับไปเรียกค่าไถ่ อาทิตย์ทราบข่าวจึงเข้าไปช่วยเหลือ อาทิตย์ นายแม่ และชาย ปรึบความเข้าใจกันได้ อาทิตย์ได้รู้จักกับตรีทิพย์ นักศึกษามหาวิทยาลัย ซึ่งมีอุดมการณ์ ท้าประโยชน์ให้สังคม อาทิตย์นับถือความรู้ ความคิดของหญิงผู้นี้ จนกลายเป็นความรัก และมีความสัมพันธ์กันขึ้น ตรีทิพย์ไม่หวังการครอบครอง เธอหวังแค่ความสมรัก เธอขอร้องให้อาทิตย์แต่งงานกับกาหลงผู้ไม่มีความผิดอะไรเลย อาทิตย์กลับมาแต่งงานกับกาหลงและมีบุตร 2 คน ตรีทิพย์ก็ได้แต่งงานกับหนุ่มชาวอังกฤษหนุ่มคนหนึ่งในที่สุด

29. นางสาวทองสร้อย (พ.ศ.2522)

ทองสร้อยเข้ามาสมัครเป็นคนรับใช้ในบ้านหลังหนึ่งซึ่งมีเจ้านายทั้งหมด จำนวนสี่คน คือ คุณใหญ่ คุณกลาง คุณเล็ก และคุณแหวน ซึ่งเป็นภรรยาของคุณกลาง เมื่อทองสร้อยเข้ามาอยู่ เธอเป็นผู้นำมาซึ่งปริศนาต่าง ๆ เพราะเธอเก่งกาจกว่าสาวใช้ทั่วไป เธออ่านภาษาอังกฤษคล่อง แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีไหวพริบ พุดจาฉลาดคมคาย ทันคน บุคลิกดีมีสง่าราศี คุณแหวนและคุณเล็กจึงร่วมมือกันสืบหาให้รู้ว่าทองสร้อยเป็นใคร และเข้ามาทำงานเพื่อผลประโยชน์ด้านใด แต่ด้วยความจริงใจและความฉลาดของทองสร้อย เป็นผลให้คุณเล็กคลายความระแวงลงไป ต่อมาคุณเล็กก็รู้ว่าคุณกลางหวังในตัวทองสร้อย เพราะคุณกลางต้อง

การลูก แต่ทองสร้อยแม้จะรักคุณกลางเธอก็ปฏิเสธที่จะประพฤติดศีลธรรม เล็กจึงยิ่งศรัทธาทองสร้อยเพิ่มมากขึ้น จนทำให้เป็นที่ปรึกษาเรื่องเกี่ยวกับความรัก เพราะมีคนมาขอความรักจากเธอถึงสองคนในเวลาเดียวกัน และหนึ่งในสองคนนั้นก็คือ ทองเปลวน้องชายของทองสร้อยนั่นเอง ทองสร้อยเข้ามาทำหน้าที่แม่สื่อให้ ทั้งสองรักและเข้าใจกัน จากการที่ทองสร้อยได้เข้ามาอยู่ในบ้านนี้ เธอสามารถทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในพฤติกรรมของทุกคนในบ้าน ทั้งในทางดีขึ้นและเลวลง และในที่สุดความลับก็ถูกเปิดเผยว่าแท้จริงแล้วทองสร้อยจบการศึกษาระดับปริญญาเอกจากสหรัฐฯ เป็นลูกสาวเศรษฐี เธอจึงลาออกและไปสอนหนังสือพร้อมกับเธอยังมีความหวังว่าเนื้อคู่ของเธอต้องเป็นฝ่ายหรือชายที่มีภรรยาแล้วตามหมอดูที่เธอเชื่อถือ

30. พ่อข้าฯ เพิ่งจะยิ้ม (พ.ศ. 2522)

พ่อของกิ่งและหวังเคยจำคุกด้วยคดีทางการเมือง เมื่อ พ.ศ. 2496 และพ้นโทษใน พ.ศ. 2500 หวังและกิ่งไม่เคยเห็นพ่อยิ้มเลย หวังเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่วนกิ่งเรียนโรงเรียนอาชีวศึกษา หลังจากพ่อออกจากคุกพ่อมีอาชีพเป็นนายความส่วนแม่ขายข้าวแกง

ครั้น 14 ตุลาคม 2516 กิ่งได้พาเพื่อนนักเรียนอาชีวะ เข้าร่วมขบวนกับนิสิตนักศึกษา พ่อพอใจกิ่งมากและผิดหวังในตัวหวัง ที่หวังแต่เรื่องเรียน ขี้ขลาด ไม่เหมือนเพื่อนหญิงร่วมสถาบันเดียวกับหวังที่ชื่อสุดาทิพย์ เธอให้ความสนใจบ้านเมืองมาก เธอขอนัดพบพ่อเพื่อคุยเรื่องราวทางการเมืองและเธอยังเป็นคนหนึ่งที่ร่วมขบวนนักศึกษาในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในครั้งนั้นทำให้พ่อยิ้มได้ และกลายเป็นคนยิ้มอยู่เสมอ ส่วนหวังได้กลับตัวเป็นคนใหม่ หวังเดินทางเข้าสู่ชนบท เพื่อเผยแพร่ประชาธิปไตยและยังทำงานแปลหนังสือเช่นเดียวกับสุดาทิพย์อีกด้วย

กิ่งเข้าทำงานในออฟฟิศแห่งหนึ่ง และได้รู้ถึงความเปลี่ยนแปลงทางความคิดของเพื่อนบางคนซึ่งอุทิศตนทำงานให้หน่วยงานที่คิดจะโค่นล้มศูนย์ก่อกบฏนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย กิ่งไม่ยอมเข้าร่วมด้วย ในที่สุดเจ้าของอู่ซึ่งสนับสนุนการเคลื่อนไหวของนักเรียนอาชีวะ

อย่างลับ ๆ ก็ให้ทิ้งออกจากราน พ่อเริ่มไม่ยิ้มอีกครั้ง หลังจากเห็นว่าบ้านเมืองเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทางเลวร้ายอีกเช่นเดิม

31. พินาเบิน (พ.ศ.2522)

เป็นเรื่องราวของความเปลี่ยนแปลงของประเทศจีน ในช่วง 22 ปี (1957-1979) ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม รวมไปถึง ความคิดของบุคคลที่เคยยึดมั่นในอุดมการณ์ เช่น ไร่เยียน เธอทรยศพวกเดียวกัน เพราะหวังในลาภยศ ที่ถูกล่อลวง แต่เมื่อมารดา และพี่ชายไม่เห็นด้วย ทั้งสองยังคงยึดมั่นในอุดมการณ์ทางความคิดเช่นเดิม ต้องลำบาก ติดคุก และตายไป ไร่เยียนจึงสำนึกได้และกลับตัว ออกจากตำแหน่งทางการเมืองที่ได้รับและเข้าร่วมกับฝ่ายของประชาชนเช่นเดิม

32. เพลงรักดอกไม้นาน (พ.ศ. 2522)

นกล้ายเกิดมาในครอบครัวที่พร้อมทั้งความรักของพ่อแม่และความสมบูรณ์พูนสุขทุกอย่าง นกล้ายรักการร้องเพลง เธอได้เป็นนักร้องตั้งแต่มัธยม ต่อมาเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ชีวิตนกล้ายต้องพลิกผัน เพราะพ่อค้าในธุรกิจผิดพลาด ตกอยู่ในสภาพล้มละลาย ครอบครัวจึงต้องอพยพไปอาศัยอยู่กับญาติของพ่อทางต่างจังหวัด และที่นั่นนกล้ายได้พบกับถิก ผู้ซึ่งมีความคิดที่จะช่วยเหลือลูกหลานชาวไร่ชาวนาให้ได้เรียนหนังสือ จึงชักชวนนกล้ายให้ร่วมมือกันทำงานให้กับเด็ก แต่ก็ยังคงมีปัญหาเรื่องที่ดิน และอุปสรรคต่าง ๆ อีกมาก และในที่สุดชาวไร่ชาวนา ถิกและนกล้ายออกเดินทางร่วมกันไปยังพื้นที่แห่งใหม่ด้วยความหวังเต็มเปี่ยมว่าพื้นที่แห่งนั้นจะเต็มไปด้วยความสุข

33. เวลาที่เหลืออยู่ (พ.ศ.2523)

นายสมานใกล้ปลดเกษียณอายุราชการ จึงคิดใช้เวลาหลังปลดเกษียณ ทาประโยชน์ให้ผู้อื่นบ้าง และต้องการท่องเที่ยวไปเรื่อย ๆ เขาคิดถึงความเป็นไปและความผิดพลาดในอดีตที่เกิดขึ้นเมื่อเขาทาน้ำมันสวาทในบ้านห้อง เขาให้เธอเอาลูกออก เธอไม่ยอมและได้หนีไป ส่วนนายสมานก็ยังคงอยู่กับสุดา ภรรยาผู้ที่เขาให้ความเกรงใจมาก เพราะเธอเป็นคนดี ขยันทำงานหาเงิน แต่เมื่อเธอทราบเรื่องสมิครลูกชายของแม่ที่เกิดจากสามีของเธอ เธอขอแยกทางกับสมาน เอาบ้านให้เขาและไปอาศัยบ้านลูกสาวที่ชื่อจำอยู่ สุดาต้องทำงานในบ้านสารพัดเพื่อความสุขของครอบครัวของลูก ส่วนสมานเมื่อปลดเกษียณ เขาเดินทางท่องเที่ยวไปเรื่อย ๆ เขาไปเยี่ยมสมิคร แม่ชีแม่และเขายังได้เขียนจดหมายติดต่อกับคุณใหญ่ลูกชายของจำ ด้วยข้อความสั่งสอนในเชิงให้รักเพื่อนมนุษย์ ทำงานเพื่อประโยชน์ของสังคม อย่าตกเป็นทาสของชนชั้นศักดินา ให้เห็นใจคนอื่นที่ฐานะต่ำกว่าเราซึ่งมีมากในสังคม สมานเข้าไปช่วยกันแก้ปัญหาครอบครัว ให้โกหุย สมิง-มณฑา ลูกชายและลูกสะใภ้ โดยให้ลูกสะใภ้ปรับปรุงตนให้สวยงาม เข้ายวนสามีให้หึงหวงบ้าง เพราะลูกชายเริ่มมีภรรยาน้อยแอบไว้

ส่วนจำถึงกับจะตัดพ้อตัดลูก เมื่อค้นพบจดหมายติดต่อกันระหว่างสมานกับคุณใหญ่ แต่ในที่สุด สุดาก็ตามมาอยู่กับสมาน เพราะเธอสำนึกว่าทัศนคติของความคิดของเขาถูกต้อง แม้จำจะไม่เห็นด้วยก็ตาม

34. อังสนาหย่าหัว (พ.ศ. 2523)

อังสนาเป็นคนไม่สวยและติดอ่าง ขาดความมั่นใจในตัวเอง ยอมแต่งงานกับเทวัญ เพราะมารดาสนับสนุน การแต่งงานจึงเปรียบเสมือนเปลี่ยนผู้ปกครองจากการตามาสู่สามี เทวัญเป็นคนเจ้าชู้ เสเพล แม้แต่งงานแล้ว เขาก็ยังนอกใจภรรยาตลอดมา แต่อังสนาพยายามเอาความดีชนะทุกสิ่งทุกอย่าง ตั้งแต่มารดาของสามี ตลอดจนคนรับใช้ในบ้านของสามีให้ยอมรับนับถือตน แต่อังสนาก็ไม่อาจเอาชนะความเจ้าชู้ของสามีได้ เนื่องด้วยสามีไม่

ได้รักเธอ หากแต่แต่งงานกับเธอเพราะคิดว่าเธอคือคนที่เขาสามารถครอบ ปกครองได้ และเพื่อฐานะทางสังคมอีกด้วย ในที่สุดเทวีญ ก็กลายเป็นคนหมดสมรรถภาพทางเพศ เขาจึงกลับมาอยู่กับอังสนา

ในช่วงเวลาดังกล่าว เธอได้พบกับอาจารย์ไชยันต์ ทั้งสองรักและเข้าใจกัน ไชยันต์ดีเหนือกว่าสามีของเธอทุกประการ ทั้งในด้านความคิด ความรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่เธอไม่เคยได้รับจากสามีเลย เธอขอหย่าขาดจากเทวีญ เขาเกิดประสพอุบัติเหตุต้องตัดขาทั้ง อังสนา เข้าไปรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เธอจึงยังไม่คิดหย่าอีก แต่เทวีญให้ความเห็นใจเธอที่ต้องมาอดทนดูแลเขา เทวีญเห็นใจในความรักของไชยันต์ และอังสนาที่มีต่อกันโดยไม่ออกนอกกลุ่มนอกทาง ทั้ง ๆ ที่สามารถทำได้โดยที่เขาไม่มีโอกาสทำร้ายคนทั้งสองได้เลยเพราะเขาเสียทั้งสองข้าง เทวีญขอร้องให้อังสนาหย่าจากเขา และเมื่อหย่าแล้วอังสนาก็ได้แต่งงานใหม่ ส่วนลูกชายอยู่ในความปกครองของเทวีญและมารดาของเขา

35. ผู้หญิงในแว่นดำ (พ.ศ. 2525)

นายประกอบเป็นคนเจ้าชู้มีภรรยาหลายคน แต่ไม่นานก็ถูกคุณหญิงภรรยาหลวงตามอาละวาด ในจำนวนภรรยาเหล่านั้น สุนิรัตน์ก็ถูกคุณหญิงทำร้ายตะท้องของเธอหวังจะให้แท้ง เธอหนีจากไป คลอดลูกฝาแฝด และเธอได้แต่งงานกับเศรษฐีชาวอินเดีย ส่วนวิชาสา เธออาฆาตคุณหญิงที่เคยทำร้ายมารดาของเธอจนตัววิชาสาเกิดมาจุกคุด เธอต้องทำศัลยกรรม และกลับมาทำร้ายคุณหญิงในขณะที่นอนป่วยด้วยโรคหัวใจ คุณหญิงตกใจจนถ้อยคำของวิชาสาจนช็อกและตกเตียงตาย ฝ่ายสกาภูกสาวของคุณหญิงรู้สึกเจ็บแค้น จึงให้เอกภพสามีติดตามตัวหญิงสาวลึกลับที่สวมแว่นดำเข้ามาทำร้ายมารดาของเธอ วิชาสาจึงดำเนินแผนการต่อไป เพื่อทำลายตระกูลนี้ให้พินาศลง เธอเอาตัวเข้าล่อเอกภพให้เขาหลงรักและหย่าขาดจากสกาภุ แต่แล้วเธอก็พ่ายแพ้อำนาจของความรัก ที่ได้เกิดขึ้นระหว่าง เธอกับเอกภพ เธอไม่อาจทำลายครอบครัวนี้ได้ เธอจึงตัดสินใจแยกทางไปพร้อมกับลูกในท้องที่เกิดจากเอกภพ ซึ่งเธอต้องการจะเก็บไว้ดูต่างหน้า

36. แผ่นดินของเขา (พ.ศ.2528)

ซิดชนกเป็นลูกสาวมหาเศรษฐีในเมืองไทย ที่เรียนอยู่สหรัฐอเมริกา เธอได้จดทะเบียนสมรสกับทองแท้ ซึ่งเป็นนักศึกษาไทยที่นั่นโดยไม่ได้ขอความเห็นชอบจากผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย ในช่วงตุลาคม 2519 เธอได้เข้าร่วมกับพรรคพวกในสหรัฐอเมริกาต่อต้านการกระทำของรัฐบาลไทย เธอเขียนจดหมายมาด่าว่าบิดาและตัดขาดความเป็นพ่อลูก ด้วยสาเหตุที่บิดาของเธอเป็นนายทุนคนหนึ่ง ที่ร่วมต่อต้านพลังประชาชน ปวีณมารดาของซิดชนกเดินทางไปพบลูกพอดีกับเวลาที่ซิดชนกกำลังตัดสินใจเข้าป่าไปกับคนรัก ปวีณห้ามโดยขอให้เห็นแก่ลูกในท้อง และขอให้เห็นแก่มารดาบ้าง เธอยินยอมแต่ทองแท้สามีของเธอยังคงยึดมั่นอุดมการณ์เดิมและเข้าป่าไป

ซิดชนกแท้งลูกและได้พบกับฮาวิรี่ อาจารย์มหาวิทยาลัย ชาวอเมริกัน ฮาวิรี่รักซิดชนกและได้ตามมาเที่ยวบ้านของซิดชนกที่เมืองไทย ฮาวิรี่ได้พบความมั่งคั่งร่ำรวยเกินกว่าที่เขาจะอยู่ได้ เขารักศักดิ์ศรีของตนมากเกินไป เขาชวนให้ซิดชนกกลับไปอยู่กับเขาที่สหรัฐอเมริกาและแต่งงานกันที่นั่น ขณะเดียวกันซิดชนกก็ได้รับข่าวว่าทองแท้ถูกจับ ข้อหาลักลอบนำยาไปส่งในป่า ทองแท้สาบสูญไประหว่างดำเนินคดี ซิดชนกจึงไปนั่งวิปัสสนาที่ชลบุรีและหนีสาบสูญไปในที่สุด

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กมล สุขพานิช. "สตรีกับการเมือง," ใน รวมบทความประเด็นเรื่องสตรี. กรุงเทพฯ :

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

กาญจนา แก้วเทพ. "ทฤษฎีเฟมินิสต์กับการเปลี่ยนแปลงสังคม," ใน อิตถีศาสตร์.

กรุงเทพฯ : เจนเดอร์เพรส, 2535.

_____. "แนวทางการศึกษาสำหรับประเด็นเรื่องผู้หญิงกับสื่อสารมวลชน," ใน ภาพลักษณ์

ของผู้หญิงในสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519.

ขัตติยา กรรณสูตร. สถานภาพและบทบาทสตรี. กรุงเทพฯ : คณะทำงานวางแผน

พัฒนาสตรีระยะยาว, ม.ป.ป.

คณะทำงานวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาวด้วยความร่วมมือจากองค์การยูเนสโกและกรมวิชาการ.

รายงานการศึกษาเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาสตรีระยะยาว (2525-2544). กรุงเทพฯ

: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2526.

คณะกรรมการพัฒนากิจการกรมและบทบาทของสตรี. สถานภาพปัจจุบันของสตรีไทย.

กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2523.

คณะกรรมการสรรหาวรรณกรรมดีเด่น. "ภาพและบทบาทสตรีในวรรณกรรมไทย,"

ภาษาและหนังสือ. 24 (1-2) : 1-101 ; เมษายน 2534 - มีนาคม 2535.

ชัยพร แสงกระจ่าง. "คนเขียนหนังสือ," โดยบัวแพน นันทพิลัย (นามแฝง). สยามรัฐ

สัปดาห์วิจารณ์. 37 (37-38) : 36-44 ; มีนาคม 2523.

_____. "วรรณกรรมพินิจ," โดย ไพลิน รุ่งรัตน์ (นามแฝง). สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์.

34 (39-41) : 40-41 ; มีนาคม - เมษายน 2531.

_____. "วรรณกรรมพินิจ," โดย ไพลิน รุ่งรัตน์ (นามแฝง). สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์.

37 (42-43) : 38-39 ; มีนาคม - เมษายน 2534.

ช่วย พูลเพิ่ม. พิราบแดง. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2533.

ทวีศักดิ์ ปิ่นทอง. นวนิยายกับการเมืองไทยในช่วงปี พ.ศ. 2517-2522 : การศึกษาความสัมพันธ์ของนวนิยายกับการเมือง. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2533. ถ่ายเอกสาร.

ธนาดี ทำจิ้น. "ผู้หญิงกับการเมือง" สตรีทัศน์ 5 (มกราคม - มีนาคม 2532)

บงกช เสวตามร. การสร้างความเป็นจริงทางสังคมของภาพยนตร์ไทย กรณีตัวละครหญิงที่
ลักษณะเบี่ยงเบน ปี พ.ศ.2528 - พ.ศ.2530. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533. ถ่ายเอกสาร.

บุญเดิม ไพเราะ. สถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทย. วิทยานิพนธ์ สด.ม. กรุงเทพฯ
: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519. ถ่ายเอกสาร.

บุญยงค์ เกศเทศ. สถานภาพของสตรีไทยในวรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ ในช่วงปี พ.ศ.
2325 - พ.ศ. 2394. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2517.

ประยอม ชองทอง. "นักเขียนรับเชิญ," สกุลไทย. 37 (1912) : 35 ; มิถุนายน 2534.

"ประสบการณ์ชีวิตและจินตนาการในการเขียน," มนุษยศาสตร์ฉบับวรรณกรรม. 9 (2) :
23 ; เมษายน - มิถุนายน 2522.

พวงเพชร สุรัตน์กุล. บทบาทของสตรีด้านสังคมและเศรษฐกิจในสมัยรัตนโกสินทร์
(พ.ศ. 2503-2525). กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
2525

ไพฑูรย์ เครือแก้ว. ลักษณะสังคมไทยและหลักการพัฒนาชุมชน. กองฝึกอบรมกรมการพัฒนา
ชุมชน กระทรวงมหาดไทย. 2506.

ภิญญา กองทอง. ลักษณะ "ก้าวหน้า" ของเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2510-2516.
วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2528

มาลี พงษ์พงศาวลี. "ผู้หญิงกับกฎหมาย" ใน รวมบทความประเด็นเรื่องสตรี. กรุงเทพฯ :
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

รวีวรรณ ประกอบผล. "ภาพรวมของสตรีจากสื่อมวลชนในระดับสากล," ใน ภาพลักษณ์ของ
ผู้หญิงในสื่อมวลชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

รวีวรรณ ศรีสำราญ. สถานภาพสตรีไทยในนวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน (พ.ศ.2497-2530). วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
ถ่ายเอกสาร.

รอง ศยามานนท์. ประวัติศาสตร์ไทยในระบบรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520.

รัฐจวน อินทรกำแหง. ภาพชีวิตจากนวนิยาย. กรุงเทพฯ : หจก.ภาพพิมพ์, 2534.

รายงานการวิจัย โครงการวิจัย เรื่อง สถานภาพสตรีไทย การวิเคราะห์สภาพบทบาทและทัศนคติของสตรีไทยที่ทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2518. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์และสมาคมสตรี นักธุรกิจและวิชาชีพแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.

รัตน์ชัย สัจจพันธุ์. วรรณกรรมปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ประชาชน, 2526.

เรืองอุไร กุศลาศัย. "ศึกษาคติธรรมจากสถานะของสตรี," วารสารวัฒนธรรมไทย. 10 (4) : 23-27 ; มิถุนายน 2513.

ลาวัลย์ สังขพันธ์. ภาพสะท้อนสังคมไทยจากเรื่องสั้นร่วมสมัย. ปริณิพานิพนธ์ กศ.ม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2529. ถ่ายเอกสาร.

วินิดา พูนศิริวงศ์ และคนอื่น ๆ , สถานภาพการศึกษาชั้นอุดมศึกษาของสตรีไทยในรอบ 3 ทศวรรษ. ม.ป.ท., 2522.

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. "วรรณคดีและสังคม," ใน วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ 4 พระนคร : สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, 2514.

วินิดา คิณยนต์. "ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายในอดีตและปัจจุบัน," ใน สองทศวรรษอักษรฯ ศิลปากร. นครปฐม : คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2530.

เวฬุวัน ทองลา. "คนเขียนหนังสือ," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 26 (36) : 36-38 ; มีนาคม 2523.

ศรีจันทร์ พันธุ์พานิช. การวิเคราะห์ตัวละครผู้หญิงในนวนิยายของ ว.วินิจฉัยกุล. ปริณิพานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.
ถ่ายเอกสาร

ศึกษาธิการ, กระทรวง. ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507 : พิมพ์เป็นที่ระลึกใน

วันครบเจ็ดสิบสองปีของกระทรวง. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2507.

ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย. ประกาศเกียรติคุณ นายสวัสด์ วรดิกล ศิลปินแห่งชาติ

สาขาวรรณศิลป์ 24 กุมภาพันธ์ 2534.

สภาสตรีแห่งชาติ ในพระบรมราชินูปถัมภ์ และโครงการสตรีอาเซียน คณะกรรมการว่าด้วย

การพัฒนาสังคม สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. สตรีไทย : บรรณา

นุกรมและแหล่งสนเทศ. 2526.

สังข์ พันธ์ทัย. ฐานะของสตรีไทยแต่โบราณถึงปัจจุบันกาล. พิมพ์เป็นอภินิพนธ์ในงาน

ฉาบฉวย นายทิพย์ กิจสงวน ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม 5 เม.ย. 2513

สายสมร เจียรทองการ. สภาพทางสังคมของผู้หญิงไทย (ในช่วงปี พ.ศ. 2475 - พ.ศ.

2493) ในนวนิยายของดอกไม้สด และ ก. สุรางคนางค์. วิทยานิพนธ์ อ.ม.

กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529. ถ่ายเอกสาร.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. สำมะโนประชากรและการเคหะ พ.ศ. 2513

ทั่วราชอาณาจักร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานกฤษฎีกา, 2514.

12 จำเริญทองจักร. กรุงเทพฯ : มติชน, 2532.

สุภัทร สวัสดิรักษ์. "ผู้หญิงในโลกจริงและจินตนาการ," ถนนหนังสือ. 2 (12) : 39 ;

มิถุนายน 2528.

สุรีย์ สุวรรณภาค. บทบาทสตรีในด้านสิทธิทางเพศ : ศึกษาจากนวนิยายในช่วง พ.ศ. 2444-

พ.ศ. 2501. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, 2529. ถ่ายเอกสาร.

สวัสด์ วรดิกล. ขอจางวันตาย เล่ม 1 โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น,

2520 ก.

_____. ขอจางวันตาย เล่ม 2 โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น,

2520 ข.

_____. ขอเข้าน้ำตาให้ตัวเอง เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ :

บำรุงสาส์น, 2520 ค.

สวัสด์ วรคิลก. ขอเช็ดน้ำตาให้ตัวเอง เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ :

บำรุงสาส์น, 2520 ข.

_____. ห้องจิต. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2518. 464 หน้า.

_____. ความล. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระโพธิ์นา, 2521 ก.

_____. เจ้าสาวคืนเดียว เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2515 ก.

_____. เจ้าสาวคืนเดียว เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2515 ข.

_____. ชีวิตใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โคมทอง, 2523 ก.

_____. ตึกฝรั่ง เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2522 ก.

_____. ตึกฝรั่ง เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2522 ข.

_____. ทะเลไม่เคยหลับ เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2515 ค.

_____. ทะเลไม่เคยหลับ เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2515 ข.

_____. นกขมิ้นบินถึงหิมาลัย. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ประกาย, 2521 ข.

"สวัสด์ วรคิลก นักเขียน 10 นามปากกาทอง," ชัยพฤกษ์. 21(29) : 27-29 ; สิงหาคม 2517.

สวัสด์ วรคิลก. นางสาวทองสร้อย. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บำรุงสาส์น, 2522 ค.

_____. นางไพร. กรุงเทพฯ : บำรุงสาส์น, 2518 ข.

_____. นางสาวพระคด เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2509 ก.

_____. นางสาวพระคด เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2509 ข.

สุวัฒน์ วรดิลก. นางสาวอบเชย เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ :

กมลการพิมพ์, 2509 ข.

_____. น้ำฝน เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บรรณาคาร, 2509 ง.

_____. น้ำฝน เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บรรณาคาร, 2509 จ.

_____. "ประสบการณ์ชีวิตและจินตนาการในการเขียน," มนุษยศาสตร์. 9 (2) : ไม่มี
เลขหน้า ; มิถุนายน 2521 ค.

_____. ป่าทรายทอง เล่ม 1. โดย ไพโร วิษณุ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น,
2516 ก.

_____. ป่าทรายทอง เล่ม 2. โดย ไพโร วิษณุ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น,
2516 ข.

_____. ผ้าเช้า เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา, 2515 ง.

_____. ผ้าเช้า เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา, 2515 จ.

_____. ผู้หญิงในแว่นดำ. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บารุงสาส์น, 2525.

_____. แผ่นดินของเขา. โดย ศิวะ รณชิต (นามแฝง). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พัฒนาศ,
2528.

_____. แผ่นดินเดียวกัน. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พัฒนาศ,
2519.

_____. พ่อข้า พึ่งจะยิ้ม. โดย สันติ ชูธรรม (นามแฝง). กรุงเทพฯ : เพื่อนชีวิต,
2522 ข.

_____. พิราบแดง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บพิธ, 2518 ค.

_____. พิราบเมิน. กรุงเทพฯ : ยุคใหม่, 2522 ง.

_____. เพลงรักดอกไม้นาน. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : สว่างนิจการพิมพ์,
2522 จ.

_____. มงกุฎรัก. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา, 2515 ฉ.

_____. มรดกท่านผู้หญิง เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา,
2516 ค.

สุวัฒน์ วรดิลก. มรดกท่านผู้หญิง เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา,

2516 ข.

_____. เมียนัมเบอร์ลี เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา,

2516 ง.

_____. เมียนัมเบอร์ลี เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา,

2516 จ.

_____. เมียเพื่อน เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา,

2515 ช.

_____. เมียเพื่อน เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา,

2515 ซ.

_____. แม่ปลาหลด เล่ม 1. โดย ไพร วิษณุ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา,

2516 ฉ.

_____. แม่ปลาหลด เล่ม 2. โดย ไพร วิษณุ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา,

2516 ศ.

_____. ไม่เคยมีใครรักฉันจริง. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น,

2515 ฒ.

_____. ลมหนาว. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประเสริฐอักษร,

2509 ฉ.

_____. ล้นฟ้า เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2518 ข.

_____. ล้นฟ้า เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2518 ง.

_____. ลูกขี้ เล่ม 1. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา, 2515 ญ.

_____. ลูกขี้ เล่ม 2. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : ผดุงศึกษา, 2515 ฎ.

_____. เลือดในดิน เล่ม 1. โดย ไพร วิษณุ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บารุงสาส์น,

2521 ข.

_____. เลือดในดิน เล่ม 2. โดย ไพร วิษณุ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บารุงสาส์น,

2521 ง.

สุวัฒน์ วรดิลก. เลือดในดิน เล่ม 2. โดย ไพโร วิษณุ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บารุงสาส์น, 2521 ง.

_____. เลือดปนजर เล่ม 1. โดย ไพโร วิษณุ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บารุงสาส์น, 2520 ง.

_____. เลือดปนजर เล่ม 2. โดย ไพโร วิษณุ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บารุงสาส์น, 2520 จ.

_____. เวลาที่เหลืออยู่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โคมทอง, 2524.

_____. อัสสนาหย่าผัว. โดย รพีพร (นามแฝง). กรุงเทพฯ : บารุงสาส์น, 2523 ข.

"สุวัฒน์-ศิวัะ-รพีพร," ถนนหนังสือ. 2 (12) : 26 ; มิถุนายน 2528.

เสถียร จันทิมาธร. สายธารวรรณกรรมเพื่อชีวิตของไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้ว การพิมพ์, 2525.

หอสมุดแห่งชาติ. การอภิปรายเรื่องอาชีพนักเขียน. 25 ตุลาคม 2527.

อดุล วิเชียรเจริญ. "ค่านิยมของสังคมไทย," วารสารธรรมศาสตร์. 2(1) : มิ.ย.-ต.ค. 2515.

อนุমানราชธน, พระยา การศึกษาเรื่องประเพณีไทย, ราชบัณฑิตยสถาน. พ.ศ. 2509

อานนท์ อาภาภิรม. สังคมวัฒนธรรมและประเพณีไทย กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา. 2519

อุ้นตา นพคุณ. "สตรีและการศึกษา," ใน รวมบทความประเด็นเรื่องสตรี. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2530.

Boorstin, J. The Image. Newyork : Atheneum, 1973

Boulding, Kenneth E. The Image in Life and Society. Michigan : The University of Michigan, 1969.

Ferguson, Mary Anne. The Image of Women in Literatures. 3rd ed. U.S.A. : Houghtonmiss in Company, 1981.

พยายามและความอดทนอย่างสูง

นิจเป็นหญิงสาวที่รักเดียวใจเดียว ยอมตกอยู่ในอำนาจแห่งรัก ไม่ว่าคนที่เธอจะรัก จะเลวเพียงใด เธอก็ยังรัก เธอจึงตัดสินใจกลับไปคืนดีกับจักร ทศดักลอบยิงจักร นิจจึงคว่ำ ปืนยิงทศ ทศตาย คนองเดชน้องชายของนิจออกมารับแทนพี่สาว แต่เรื่องราวกลับตาลปัตร เมื่อ ผลชันสูตรศพพบว่า กระสุนปืนไม่ใช่แบบเดียวกับที่คนึงนิจใช้ยิง กุหลาบเป็นผู้ยิงทศตาย เพราะเธอเคยร่วมมือกับทศ แยกศักดาและนิจออกจากกัน แต่ทศคิดไม่ซื่อซ่มซนกุหลาบจนต้อง และทอดทิ้ง กุหลาบแค้นใจจึงมาดักยิงทศในเวลาดังกล่าวซึ่งพอดีกับที่นิจยิงทศ

นิจแต่งงานกับจักร ท่ามกลางเสียงคัดค้านในวงญาติของจักร ส่วนศักดาเอาจดหมายของโกโยที่นิจให้เขาไปให้คนองเดชน้องชายของคนึงนิจ จดหมายนั้นคือลายแทงที่ซ่อนทองคำ คนองเดชจึงกลายเป็นเศรษฐีพ่อค้าทองคำในเวลาต่อมา เขาร่ำรวยพอที่จะดูแลมารดาและพี่สาวหากถูกทอดทิ้งกลับมา

2. ชีวิตใหม่ (พ.ศ. 2496)

แผนเป็นบุตรชายของผู้ใหญ่สิน แผนได้เข้าไปเรียนในกรุงเทพฯ แต่เมื่อกลับบ้านบ้านนาครั้งใด แผนก็ยังคงใช้ชีวิตได้ดังชาวชนบททั่วไป ต่อมาบิดาป่วย ก็เริ่มเอาที่นา บ้าน ไปจวนองเพื่อรักษาตัว เมื่อบิดาตาย ทุกอย่างก็ถูกยึด แผนจึงพามารดาตั้งถิ่นฐานเข้ากรุงเทพฯ เพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่

แผนมีอาชีพที่สามล้อรับจ้างในเวลาว่างคืน ส่วนช่วงเช้าแผนเรียนด้านกฎหมายในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง และในตอนกลางวันเขาก็เข้าไปฝึกงานเป็นเสมียนในสำนักงานทนายความอีกด้วย แผนเข้าบ้านอยู่กับมารดาเพียงสองคน ในละแวกบ้านของคนจนด้วยกัน ถิ่นนี้เต็มไปด้วยน้ำใจที่มีให้ต่อกันด้วยความจริงใจ เมื่อแผนอยู่กรุงเทพฯ ได้ไม่นาน ก็ได้พบกับ "รวง" เพื่อนจากบ้านเดิมโดยบังเอิญ รวงเล่าว่าหนีออกจากบ้าน เพราะถูกพ่อบังคับให้แต่งงาน แม้จะช่วยอะไรไม่ได้ น้ำของรวงในกรุงเทพฯ จึงฝากรวงเข้าทำงานเป็นคนรับใช้ในบ้านของคุณหลวง

พรเพ็ญ เพื่อนร่วมมหาวิทยาลัยให้ความสนใจแผน ชวนแผนไปกินข้าว ดูหนังและ ย้ายวางแผน แผนลืมหิ้ว ทะเยอทะยาน พังเพื่อ ขณะเดียวกับที่รวงถูกคุณหลวงปลุกปล้ำ แต่ รวงหนีรอดมาได้ น้ำของรวงฝากรวงเข้าทำงานในบ้านอีกหลัง ซึ่งรวงรู้ภายหลังว่า คือช่อง โสเภณี รวงถูกบังคับให้ขายตัว ประเดิมขายแรกกับคุณหลวงเจ้านายเก่า รวงจดหมายไปขอ ความเชื่อเหลือจากแผน

ส่วนแผนกำลังหลงใหลในความร่ำรวย เส้นหม้ายของพรเพ็ญ แผนจึงตามไปหาพร เพ็ญที่หัวหินและแผนได้รู้ความจริง ว่าพรเพ็ญหลอกใช้ตน เพื่อยั่วให้คู่รักของเธอรีบอกรัก แผนจึง เริ่มคิดได้ถึงสังกรรมของคนจนและคนรวย โดยคนจนมักตกเป็นเหยื่อของความร่ำรวย ได้ง่าย แผนเดินทางกลับกรุงเทพฯ และได้พบจดหมายของรวง แผนรวบรวมเพื่อนบ้านในถิ่น ละแวกเดียวกัน เข้าช่วยเหลือรวงจนรอดพ้นอันตรายมาได้อย่างหวุดหวิด และทั้งสองก็เริ่ม เข้าใจและรักกันมากที่สุด

3. ข้องจิต (พ.ศ.2498)

ข้องจิต เป็นลูกสาวของคุณหลวงกับมารดาซึ่งเป็นคนรับใช้ในบ้านเมื่อคลอดข้องจิต ออกมา มารดาถูกคุณหญิงซึ่งเป็นภรรยาหลวงไล่ออกจากบ้าน ต่อมารดาแต่งงานใหม่ และ ก็สามารถเลี้ยงดูข้องจิตได้อย่างดี จนกระทั่งมารดาตาย ก่อนตาย มารดาได้ฝากฝังให้ข้อง จิตกลับไปอยู่กับบิดาและให้ข้องจิตไปหาความรู้จักกับอาอาจ ซึ่งเป็นน้องชายของพ่อให้ได้

คุณหลวงบิดาของข้องจิต มีลูกกับคุณหญิงภรรยาหลวง จำนวน 2 คน คือจรัญและ บันดดา ทั้งสองประพฤติดนเป็นทีเสื่อมเสีย บันดดาบุตรสาวท้อง และทำแท้ง ไม่สนใจการ เรียน ส่วนจรัญก็ทำคนรับใช้ในบ้านท้อง ทารายห์ลอนตกบันดอลงมาเพื่อให้แท้ง ผิดกับข้องจิต ที่ประพฤติดัวดีฉลาดและเอาใจใส่การเรียน เมื่อคุณหลวงตาย จึงแบ่งสมบัติให้ข้องจิตส่วน หนึ่ง ฝ่ายคุณหญิงเกิดความอิจฉาริษยา และกลั่นแกล้ง จนข้องจิตต้องหนีไปอยู่กับเพื่อน กระทั่งอาอาจตามไปพบและส่งข้องจิตไปเรียนที่อังกฤษ ทั้งสองเผยความในใจถึงความรักที่ มีต่อกัน จากนั้นอาอาจได้ตามไปอังกฤษด้วย

4. มงกุฎรัก (พ.ศ.2498)

ก่อนอังสนาตาย อังสนาได้ยกประอรอุทสาวของตนที่เกิดจากหม่อมเจ้าเรืองระวี ให้แก่รังสิตคู่รักเก่า รังสิตได้จ้างละเอียดยมาเลี้ยงดูเด็กหญิงประอร ครั้นประอรอายุ 4 ขวบ รังสิตก็มีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับละเอียดย ด้วยความมีเมตตาของรังสิต และความเต็มใจของ ละเอียดยเอง รังสิตเป็นข้าราชการครูที่มีคนนับถือมาก เขาวิตกครุ่นคิดถึงความเหมาะสมต่าง ๆ จนละเอียดยเสียใจและหนีจากไป

เวลาผ่านไปจนกระทั่งประอร เรียนอยู่ระดับเตรียมมหาวิทยาลัย ปี 2 ประอรเริ่ม มีผู้ชายมาให้ความสนใจจำนวนมาก หม่อมอิทธิชัยก็เป็นหนึ่งในจำนวนนี้ เขาพยายามเรียกร้อง ความสนใจจากประอร และเขายังได้ให้จินตนาเพื่อนของประอรช่วยเป็นแม่สื่อ แต่ประอรไม่ สนใจ

ต่อมาประอรได้รู้จักกับสมพิศ และไชยยศผู้เป็นลูกของสมพิศ เพราะอุบัติเหตุ สมพิศ เข้ามาทำความสนิทสนมกับประอรตั้งแต่พบกันครั้งแรก และในที่สุด ประอรก็ได้รู้ว่าแท้จริง แล้ว สมพิศ คือละเอียดย ส่วนไชยยศ เป็นลูกของสามีซึ่งเคยเป็นเจ้านายเก่าของเธอ หม่อม อิทธิชัยเข้ามาเปิดโปงเรื่องบิดามารดาของประอร ทำให้ประอรทราบว่าตนไม่ใช่ลูกของ รังสิต เธอโกรธรังสิตมาก ประอรจึงเข้ามาดูแลปรนนิบัติหม่อมเจ้าเรืองระวี บิดาที่กำลังป่วย ต่อมารังสิตตาย เขาได้ยกทรัพย์สินสมบัติให้ประอรทั้งหมด อิทธิชัยส่งคนมาลู่ขอประอร ประอร ไม่ตกลง ด้วยรู้ว่าอิทธิชัยเจ้าชู้ซึ่งยังมีความสัมพันธ์กับจินตนาเพื่อนของเธอเอง และด้วยความรักที่ประอรและไชยยศมีต่อกัน ทั้งสองจึงแต่งงานกันเมื่อประอรเรียนสำเร็จ

5. นางสาวโพระดก (พ.ศ.2507)

โพระดกเกิดเมื่อบิดามารดาอายุมากแล้ว ต่อเมื่อบิดาตาย ทรัพย์สมบัติจำนวน มหาศาลจึงตกเป็นของคุณหญิงพินผู้เป็นมารดาของโพระดก ไม่นานคุณหญิงพินก็แต่งงานใหม่ กับนายอาทร เศรษฐีพอม่ายซึ่งมีลูกชายสองคน คือ เอก และ อรรถ นายอาทรรักโพระดก

เสมอ ลูก เพราะพระองค์เป็นเด็กน่ารัก ฉลาด ช่างเอาใจ เมื่อนายอาทรตาย จึงแบ่งมรดกให้พระองค์ด้วย แต่เดิมพระองค์ก็ร่ำรวยอยู่แล้ว ยิ่งร่ำรวยเพิ่มขึ้นไปอีก จึงเป็นที่ริษยาของอาบจิตน้องสาว อาบจิตสมคบกับบรรดาหีบรวบรัดพระองค์เสีย ทรัพย์สินสมบัติจะได้ไม่ตกไปไหน

ส่วนคุณหญิงพินมารดาของพระองค์ ก็กลัวยกมีความสัมพันธ์อันชั่วช้ากับนายแจ้ง ทนายความของนายอาทร ที่หวังร่ำรวยจากผู้หญิง คุณหญิงจึงขาดความเอาใจใส่ต่อพระองค์เท่าที่ควร วันหนึ่งพระองค์ทะเลาะกับอาบจิตอย่างรุนแรง พระองค์จึงหนีออกจากบ้าน พร้อมด้วยคนใช้ของอาบจิตที่เป็นต้นเหตุของปัญหา เธอไปยังบ้านของสายสมรที่กาญจนบุรี สายใจมารดาของสายสมร แม้ป่วยด้วยโรคมะเร็งอยู่เธอก็ให้การต้อนรับอย่างดี ทั้ง ๆ ที่ในใจนั้นเธอกังวลถึงแต่ทายาท ทนายความหนุ่มที่เธอเลี้ยงไว้ในบ้าน จะคิดทรยศหันไปชอบพอรักใคร่พระองค์ เธอถึงทวงท้าวเป็นเจ้าของนายศลออกนอกหน้า ซึ่งความจริงแล้วศลและสายใจไม่ได้เป็นอะไรกันเลย แต่นายศลจะต้องเจยเจียด้วยกตัญญูต่อสายใจ ยอมให้คนทั่วไปดูถูกตนว่ามีภรรยาแก่ หวังสมบัติ เกาะผู้หญิงกิน หลังจากนั้นไม่นานนักคุณหญิงพินก็ส่งเอกและอรรธมาตามพระองค์กลับ พระองค์จึงกลับไปทิวหินซึ่งมารดาและครอบครัวไปพักผ่อนอยู่ เธอได้รู้จักกับเพื่อนชายชื่อหน้อย หน้อยให้ความสนใจเธอ

ในขณะที่เดียวกันอรรธก็วางแผนรวบรัดพระองค์ แต่นางระทวยสาวใช้รู้ทันมาช่วยไว้ก่อนพระองค์ทะเลาะกับมารดาอีก เธอจึงหนีกลับบ้าน แต่ได้แวะเมืองกาญจน์เพื่อเยี่ยมเพื่อนและเอาจดหมายของกฤษณา เธอถูกนางสายใจถามเชิงดูหมิ่นว่าเธอคิดแย่งนายศลไป เธอเสียใจจึงกลับบ้านและได้ไปเยี่ยมกฤษณาเมียลับของอรรธที่ถูกเขาทอดทิ้ง พระองค์ให้ความช่วยเหลือกฤษณาอย่างดี พร้อม ๆ กับดูหมิ่นอรรธในใจ

ส่วนอาบจิต ซึ่งเกลียดชังพระองค์มาตั้งแต่ต้น ได้สคบกับนายแจ้ง ยักยอกเงินในกองมรดกของคุณหญิงพินหวังให้ทั้งคุณหญิงและพระองค์หมดตัว

ต่อมาสายใจเสียชีวิตลง และระบุพินัยกรรมให้สายสมรแต่งงานกับนายศล มิฉะนั้นมรดกทั้งหมดจะต้องตกเป็นของสาธารณกุศล แต่ศลรักในเกียรติตัวเอง ยิ่งกว่านั้นเขารักพระองค์อีกด้วย พระองค์เขาก็รักนายศล แต่สายสมรขอร้องให้นายศลแต่งงานกับตน เพราะตนแอบรักนายศลมานานแล้ว ศลหนีออกจากบ้านของสายสมรแต่ยังติดต่อกับพระองค์ตลอดเวลา

แม้จะมีอุปสรรคทั้งจากคุณหญิงพิน สายสมร และอรรธ แต่ทั้งสองก็ฝ่าฟันอุปสรรคมา

ได้โดยเรื่องราวได้คลี่คลายลง เมื่อคุณหญิงพินิตต์อำนวยการช่วยเหลือเมื่อรู้ว่าถูกแจ้ง
กองเงิน เอกกรักกับสายสมร อรรถกลับไปที่คืนดีกับกษัตริย์รักเก่า และอาบจิตสำนึกในความ
ผิดของตน

6. นางสาวอบเชย (พ.ศ. 2509)

ปรีศนี่ อารัมทอง เป็นเด็กฉลาด รอบรู้ กล้า และอยากรู้ อยากเห็น เมื่อพบรัฐ
เปรมสุรีย์ พ่อม่ายที่ให้สัญญาว่าก่อนตายว่าจะไม่แต่งงานใหม่ เธอจึงคิดลองพิสูจน์ดู
ประกอบกับเธอเกิดความนิยมในความรู้ ความคิดของรัฐ จึงทำให้เธอตกลงใจแอบเข้าไป
สมัครเป็นคนรับใช้ในบ้านของรัฐ ซึ่งอยู่กับมารดาเพียงสองคน

ปรีศนี่ได้เปลี่ยนชื่อเป็นอบเชย เธอเป็นคนรับใช้ที่ทะเล้น บ้าบอ ก่อความวุ่นวาย
ต่าง ๆ นานา แต่คนในบ้านของรัฐกลับรักใคร่ ไม่ถือสา เพราะอบเชยฉลาดและมีความ
สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีและเคารพผู้ใหญ่ เป็นต้น ผิดกับคนรับใช้ทั่ว ๆ ไป รัฐจึงลอบ
สังเกตพฤติกรรมของอบเชยตลอดมา

ต่อมารัฐ ย้ายไปเป็นนายอำเภอทางภาคใต้ อบเชยตามไปด้วยแต่มหาวิทยาลัยที่
เธอเรียนอยู่ใกล้เปิดเทอมแล้ว เธอจึงหาทางลาออก และเมื่อคุณนายพรมารดาของรัฐ คำ
ว่าอบเชยในทานองว่าอบเชยให้ทำลูกชายตน อบเชยโกรธมากจึงลาออกทันที ต่อมาคุณนาย
พรเข้ารับการผ่าตัดและต้องการให้อบเชยกลับมารับใช้ปรนนิบัติดังเดิม เพราะไม่มีใครถูก
ใจคุณนายเท่าอบเชย อบเชยจึงกลับมาดูแลคุณนาย แล้วความลับของอบเชยได้ถูกเปิดเผยรัฐ
ขอร้องให้คุณนายพรไปสู้ขอปรีศนี่ เพราะเขารักเธอซึ่งคุณนายก็ยินยอม และดีใจยิ่งนักเมื่อพบ
ว่าปรีศนี่และอบเชยคือคนคนเดียวกัน

7. น้าฝน (พ.ศ. 2509)

เฟลินได้เข้าทำงานเป็นพยาบาลพิเศษเพื่อดูแลนวลจันทร์ภรรยาของนาวาโทเรื่อง ยุทธ ซึ่งป่วยอยู่ เฟลินและเรื่องยุทธได้ลักลอบมีความสัมพันธ์กันขึ้น นวลจันทร์จับได้ จึงไล่เฟลินออกจากงานทันที ต่อมาเมื่อเฟลินรู้ว่าตนท้อง จึงลาออกจากงานประจำ มาหลบ อยู่บ้านเช่า พอใกล้คลอดจึงเดินทางไปหาญาติที่ต่างจังหวัด แต่โชคร้ายญาติได้ย้ายไปแล้ว และเฟลินได้รับความช่วยเหลือจากสองสามี-ภรรยา แพทย์ประจำจังหวัดนั้นทำคลอดให้เฟลิน ตั้งชื่อลูกว่า "น้าฝน" แล้วยกลูกให้แก่หมอมทั้งสองไป ส่วนเฟลินเดินทางกลับกรุงเทพฯ และได้ทำงานในคลินิกแห่งหนึ่ง ภายหลังเฟลินรู้ว่าเป็นสถานที่รับทาغتเธอจึงหนี และได้ถูกตาม ไล่ด้วยเกรงว่าเธอจะนำเรื่องไปแจ้งความ และเฟลินได้เข้าทำงานในบาร์แห่งหนึ่งตำแหน่ง พนักงานเขียนบิลล์ต่อมาเฟลินได้พบกับผู้ชายพอม่ายลูกติดสามคน ผู้หญิงหนึ่งคนและชายซึ่งเป็น ผาแฝดกัน ชายชายขอร้องขอให้เฟลินลาออกและไปทำงานที่บ้านของตนเพื่อดูแลความเป็นอยู่ในบ้าน เฟลินสามารถทำให้คนในบ้าน รวมทั้งลูกของชายยอมรับนับถือ ชายชายได้รับทราบเรื่องราว ความเป็นมาของเฟลินทั้งหมดจากตัวเฟลินเอง ชายชายไม่เคยรังเกียจและขอเฟลินแต่งงาน

เมื่อนวลจันทร์ตาย นาวาโทเรื่องยุทธได้กลับมาพบเฟลินอีกครั้ง เรื่องยุทธได้ พยายามขอร้องขอให้เฟลินหย่ากับชายชายเพื่อมาแต่งงานกับเขา เฟลินรู้ตัวเองว่าเธอยังคงรัก เรื่องยุทธอยู่ตลอดเวลา แต่เฟลินมีอาจทำตามใจตนได้ เพราะชายชายเป็นผู้มีพระคุณเฟลินจึง หนีสาปสูญไป

"น้าฝน" ลูกของเฟลินได้รับความรัก ความอบอุ่นจากบิดามารดาเป็นอย่างดี น้าฝน เป็นเด็กเรียนเก่งฉลาด และกล้ากว่าเด็กวัยเดียวกันมาก น้าฝนได้รู้จักกับตั้งและต้อง ลูก ชายฝาแฝดของชายชายต่อมาน้าฝนสอบเข้าเรียนแพทย์ได้ ตั้งเข้าเรียนนิติศาสตร์ ส่วนต้องเรียน เกี่ยวกับเกษตร แม้ตั้งและต้องจะมีอุปนิสัยต่างกันอย่างสิ้นเชิง แต่ทั้งสองก็หลงรักน้าฝนด้วย กันทั้งคู่ ตั้งเป็นเด็กใจแตก ขมขยของ อารมณ์แปรปรวน ส่วนต้องเป็นคนดีมีเมตตา เมื่อทั้งสองพบกับเฟลินซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็นลินดาที่กลับแห่งหนึ่ง เฟลินทำงานเป็นหัวหน้าพาร์ตเนอร์อยู่ที่นั่น ตั้งเข้าพิธีสมรสและทำร้ายลินดาจนอาการสาหัส ตั้งหนีไปอยู่กับตุ้ย คู่รักของตนซึ่งมีอาชีพ เป็นนางเฑาะว์ เมื่อตุ้ยท้อง ตุ้ยคิดเลิกอาชีพ ตั้งทำร้ายตุ้ยจนตุ้ยตกเลือดตาย ในเวลาต่อมา

ตั้งได้กลับมาและพบว่าน้ำฝนได้เป็นแพทย์แล้ว ส่วนต้องไปหาไร่อยู่ทางใต้ ทั้งครอบครัวของน้ำฝนและครอบครัวของตั้ง จึงพากันไปเยี่ยมต้อง ตั้งเกิดความริษยา เมื่อเห็นว่าน้ำฝนและต้องสนิทสนมกัน จึงลักพาน้ำฝนไปหมายจะขึ้นใจแต่ไม่สำเร็จ ต้องและคุณชายตามมาช่วย เกิดการต่อสู้กันขึ้น ตั้งถูกยิงตาย

เฟลิน ซึ่งเฝ้าติดตามคนน้ำฝนอยู่ตลอดเวลา ได้เข้ามาขอให้น้ำฝน ช่วยผ่าตัดรักษาโรคให้ตน โดยเอาโฉนดบ้านและที่ดินทั้งหมดของตนเป็นค่ารักษา น้ำฝนรักษาเฟลินจนหาย และความลับก็ได้ถูกเปิดเผยว่าแท้จริงแล้วน้ำฝนเป็นลูกของเฟลินและเรื่องยุทธ น้ำฝนคือใจเป็นอย่างยิ่ง

8. ลมหนาว (พ.ศ.2509)

ในปี พ.ศ. 2475 เป็นยุคที่ประชาธิปไตยเฟื่องฟู เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมากมาย โดยเฉพาะเรื่องของหนุ่มสาว ที่มักหนีตามกันไป วัชลิทธิ เสรีภาพ ของตนอย่างเต็มที่

ช่อเพชร เป็นหญิงในตระกูลสูงคนหนึ่ง เธอหนีตามคนรักที่มีฐานะยากจน ไปอยู่ด้วยกันอย่างอดคัดขัดสน แต่เวลานั้นเธอพอใจเพราะมีความรักเป็นพื้นฐานประกอบกับคนรักของ

เธอเจียมตัว ยอมให้เธอกดขี่ได้ตลอดเวลา ต่อมาช่อเพชรคลอดบุตรเป็นหญิง เธอตั้งชื่อว่าแพรว ครั้นแพรวอายุได้ 3 ขวบ บิดามารดาทะเลาะกันอย่างรุนแรง ด้วยสาเหตุที่มารดาแสดงความรังเกียจคุณปู่ของแพรว ช่อเพชรแต่งงานใหม่กับจงบกล ครั้นแพรวอายุได้ราว ๆ 15-16 ปี พ่อเลี้ยงได้บุกเข้าปลุกปล้ำแพรว แพรวหนีออกมาได้และได้พบกับชด ชดชวนแพรวมาอยู่กับครอบครัวของเขาซึ่งมีมารดาและน้องชายอีกคนหนึ่ง แพรวได้ทำให้ครอบครัวของชดมีชีวิตชีวาขึ้นมา แพรวและชดรักกัน แต่แพรวไม่ยอมให้ชดล่วงเกิน ชดตระหนักตนว่า หน้าตาดี มีการศึกษา เขาประชดแพรวด้วยการอยู่กับญาติกับพิไลหญิงสาวผู้นิยมเสรีทางเพศ ไม่นานนักชดก็ตระหนักว่าเขารักแพรวมากกว่าสิ่งใด พร้อม ๆ กับที่เขาได้ยืมชื่อของญาติพิไลตาย ชดติดคุก

ส่วนแพรว หลังจากแม่ของชดตาย แพรวได้กลับมาอยู่กับปู่ตามคำขอร้องของปู่ แพรวได้บวระสวน ไว้ ของปู่ให้มีค่าขึ้นมา ชดติดคุกได้ 9 ปี ก็พ้นโทษกลับมาแต่งงานกับแพรวซึ่งยัง

คงรอชดอยู่

9. เจ้าสาวคนเดียว (พ.ศ.2515)

นายวิจิตร และนายยกเสียง เป็นเพื่อนรักกัน นายยกเสียงขอยืมเงินนายวิจิตรไปลงทุนทำสวนยาง โดยที่นายวิจิตร ไม่เคยคิดดอกเบี้ย ครั้นนายยกเสียงว่ารวบมหาศาลจากกิจการสวนยาง นายวิจิตรจึงได้ปรึกษากับนายยกเสียงว่า น่าจะให้ลูกชายของตนได้แต่งงานกับลูกสาวของยกเสียง นายยกเสียงตกลงทันทีด้วยความมกตัญญูที่มีต่อนายวิจิตร

ไววิทย์ลูกชายของวิจิตร มีคู่รักอยู่แล้วที่อังกฤษ เธอชื่อจินตหราและไววิทย์ได้ให้คำสัญญากับจินตหราว่ากลับมาจะแต่งงานกันทันที จินตหราเรียนจบด้านเลขานุการ และเดินทางกลับมาก่อน ส่วนไววิทย์เมื่อกลับมาถึง เขาก็ได้รับทราบข่าว พ่อได้หมั้นบุษบา ลูกสาวนายยกเสียงเอาไว้ให้ เขาจึงไม่กล้าบอกเรื่องคู่หมั้นของเขากับจินตหรา

บุษบา เป็นคนฉลาด รอบรู้ มีความสามารถทั้งงานในบ้าน และงานนอกบ้าน เมื่อทั้งสองแต่งงานกัน คืนแรกของวันแต่งงาน ทั้งสองทะเลาะกันอย่างรุนแรง จนบุษบาหนีจากไป นายวิจิตรโกรธไววิทย์มากถึงกับจะตัดขาดหากไววิทย์ตามหาบุษบาไม่พบ ไววิทย์เดินทางเข้ามาตามหาบุษบาในกรุงเทพฯ ในสถานที่ที่บุษบาเคยไป ขณะเดียวกันเขาก็ยังแอบไปพบจินตหราอีกด้วย

จินตหราสืบรู้ว่าไววิทย์แต่งงานแล้ว เธอตำหนิไววิทย์หยาบคาย และจินตหราเริ่มแสดงธาตุแท้ของตนออกมาว่า เธอสนใจแต่ความร่ำรวยของไววิทย์เท่านั้น เพราะฉะนั้นหากใครมีเงินมากพอ เธอก็พร้อมจะไปกับเขาเหล่านั้นเสมอ และยังมีผู้ชายอีกมากที่ร่ำรวยและมาหลงรักเธอ และสุดท้ายจินตหราได้ตกเป็นเมียมือของเสียคนหนึ่ง

เมื่อไววิทย์ตามหาบุษบาจนพบ บุษบาจึงพยายามทำให้ไววิทย์กลับไปจดทะเบียนหย่ากันที่หลังสวนให้ได้ ตามกันไปตามกันมา รวมทั้งเหตุการณ์ที่ทั้งสองร่วมผจญภัยด้วยกัน ทำให้เกิดความเข้าใจและรักกันที่สุดในที่สุด

10. ทะเลไม่เคยหลับ (พ.ศ. 2515)

ครอบครัวของไต้งได้เกิดเรื่องเดือดร้อนขึ้น บิดาถูกหมายจับด้วยคดีทางการเมือง เขาจึงหนีไป ทำให้มารดาต้องหารายได้พิเศษเพื่อเลี้ยงลูก ไต้งเองก็หาเงินช่วย ส่วนน้อยเกลียดความจนเธอหวังรวยทางลัดจึงเข้าประกวดนางงาม โดยพาน้องสาว เข้าไปเป็นเพื่อนติดตามด้วยอีกคน ต่อมาไต้งได้เข้าไปบุกเบิกทำไร่ในที่ดินของบิดาที่เมืองจันท ไต้งได้พบเนตรนา ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นแห่งนี้ เธอให้ความช่วยเหลือแก่ไต้ง ทั้งด้านการเงินและความสะดวกต่าง ๆ ไต้งได้รู้ต่อมาว่าเนตรนาหลงรักไต้ง และพี่สาวของเนตรนาเคยขี้ใจจากบิดาของไต้งมาแล้วแต่ไต้งก็รักมัทนา เลขานุการของเนตรนา เนตรนาขอร้องขอให้ไต้งเข้ามาอยู่ในบ้านของเธอ ไต้งปฏิบัติตามด้วยเห็นแก่มัทนา และแล้วความสงสารความกตัญญูที่ไต้งมีต่อเนตรนาทำให้ไต้งสนองตอบความรักที่เนตรนามีต่อเขา มัทนาตีตัวออกห่างจากไต้ง เพราะเธอเองรักไต้งเช่นกัน

ครั้นหน้อยมีตำแหน่งรองนางสาวไทย เธอพุ่งเป้า ทะเยอทะยาน และแสดงตัวให้คนอื่นคิดว่ามารดาเป็นเพียงคนใช้ในบ้าน มารดารักลูกสาวมาก ทนทุกอย่างเพื่อลูก จนเมื่อหน้อยแต่งงานและออกจากบ้านไป ไต้งจึงย้ายกลับเข้ามาเปิดสำนักงานทนายความในกรุงเทพฯ และหาทางตัดขาดจากเนตรนา ด้วยเขาไม่อาจถูกมองว่าเป็นแมงดาที่เกาะผู้หญิงกิน เนตรนาารู้ถึงความรักระหว่างไต้งและมัทนา เธอจึงส่งมัทนาไปเรียนต่อที่อังกฤษ ส่วนไต้งได้รับว่าความให้มานี้ จนเกิดความสนิทสนม และมีความสัมพันธ์อันซื่อสัตย์ แต่เป็นไปตามข้อตกลงที่จะไม่มีการผูกมัดใด ๆ เนตรนาสืบทอดใจจึงติดต่อให้มัทนากลับมา โดยเธอหวังให้มัทนาเลิกติดต่อและหมั้นรักไต้ง เพราะเธอแค้นไต้งและเธอต้องการให้ไต้งรู้จักความสูญเสียคนรักบ้าง แต่เมื่อมัทนาได้พูดคุยกับมานี้และไต้ง เธอรักไต้งให้ภัยเขาและแต่งงานกันนั้นที่สุดส่วนเนตรนานั้นมีเด็กหนุ่ม ๆ มาคอยปรนนิบัติรับใช้ตลอดเวลา เด็กเหล่านั้นบอกเธอจนเกือบหมดตัว ครั้นแล้วเธอลึ้นใจด้วยโรคมะเร็งเพียงลำพังที่พัทยา และเธอได้ทำหนังสือมอบบ้านที่พัทยา ซึ่งเป็นสมบัติชิ้นสุดท้ายของเธอให้แก่ไต้งไว้ก่อนตาย

11. ผัวเช่า (พ.ศ. 2515)

ครอบครัวของรัตมนั้น เมื่อบิดาเกษียณอายุราชการ ก็หันเข้าหาการพนัน จนมีหนี้สินมากมายเจ้าสัวเป็นเจ้าหนี้รายหนึ่งที่หวังชดเชยหนี้ด้วยการแลกกับตัวรัตมนั้น ไปเป็นภรรยาของรัตมนั้นมีคนรักอยู่แล้วชื่อภุชงค์ แต่รัตมนั้นมีความกตัญญู ไม่ต้องการให้พ่อแม่เสื่อมเสียชื่อเสียง จึงตกลงใจแต่งงานกับเจ้าสัว แล้วลักลอบเป็นชู้กับภุชงค์ ภุชงค์รีดไถเงินจากรัตมนั้นตลอดเวลา ซึ่งรัตมนั้นเองก็ยินยอม เพราะถือว่าไม่ใช่เงินของเธอ

ต่อมาเจ้าสัวตาย รัตมนั้นก็เริ่มเบื่ออันความประพฤติของภุชงค์ เพราะมีอาชีพเป็นผัวเช่าอย่างแท้จริง โดยมีบรรดาผู้หญิงมากมายมาใช้บริการของเขา เธอจึงรับหมั้นกับคีรี อธิบดีกระทรวงประเทศ คุณหญิงแซ่สิดหวังที่จะได้แต่งงานกับคีรี จึงร่วมมือกับภุชงค์ทำลายความสุขของคนทั้งสอง โดยพาบัตรสนเท่ห์แจกจ่ายไปทั่วกระทรวงการต่างประเทศ คีรีคิดจะลาออกจากราชการ รัตมนั้นจึงยอมเสียสละด้วยการหนีไปและถอนหมั้นจากคีรี

รัตมนั้นหนีไปอยู่ชุมพร เธอเริ่มศึกษาธรรมะ และเข้าข้างในหลักธรรมของท่านพุทธทาส เธอเริ่มประกอบกรรมดี บำเพ็ญประโยชน์เพื่อสาธารณชน เธอสอนหนังสือและตั้งโรงเรียนขึ้น

ภุชงค์เมื่อพลาดหวังจากรัตมนั้น จึงยอมตามใจมารดาเพื่อแต่งงานกับบังใบบุตรบุญธรรมของตนเอง บังใบเปรียบเหมือนผลกรรมที่เขาได้รับในเวลาต่อมา เพราะบังใบรีดไถเงินจากเขาเหมือนเช่นที่เขาเคยปฏิบัติต่อรัตมนั้น บังใบมีอุปนิสัยก้าวร้าว ไม่เรียบร้อย

ส่วนคีรี เมื่อลาออกจากราชการแล้ว เขาได้เข้าทำงานในรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งที่มีตำแหน่งงานทัดเทียมกันกับงานราชการ เขาให้อภัยรัตมนั้น เขาสงสารและรักเธออย่างจริงจัง เขาจึงกลับมาหารัตมนั้นอีกครั้ง รัตมนั้นก็เต็มใจ

12. เมียเพื่อน (พ.ศ. 2515)

ตุ้ ดวงทรัพย์ ไม่สามารถเรียนนิติศาสตร์ได้สำเร็จ จึงเลิกเรียนและออกจากบ้าน

เพื่อทดลองใช้ชีวิตด้วยตนเอง เขาเดินทางไปหาเพื่อนตามจังหวัดต่าง ๆ ในแต่ละจังหวัดที่ผ่านไป เขาก็ได้มีความสัมพันธ์อันดีกับหญิงในแต่ละแห่ง ซึ่งผู้หญิงเหล่านั้นล้วนมีสามีแล้วทั้งสิ้นโดยที่ผู้หญิงเหล่านั้นมาหลงเสน่ห์ของเขาเอง เขาจึงไม่ทิ้งโอกาส รวมทั้งเขาเป็นคนที่อุปนิสัยชอบภรรยาของคนอื่นอยู่แล้วด้วย

เมื่อเขามาทำงานกับอนันต์ ปองจิตต์ภรรยาของอนันต์ก็แอบชอบเขา ตามหึงหวงจนเขาต้องย้ายไปทำงานต่างจังหวัด และได้พบกับวิไลลักษณ์ ภรรยาของเพื่อนอีกคนหนึ่งของเขา ซึ่งทั้งคู่กำลังมีปัญหาแตกร้างกันอยู่ วิไลลักษณ์ จึงหันเข้าหาตู้ ขอย่ากับสามี เพื่อมาแต่งงานกับตู้ แต่ตู้ไม่รักวิไลลักษณ์ ตู้รักปองจิตต์ ซึ่งตู้ได้ให้คำสัญญากับอนันต์ก่อนเขาตายว่าจะดูแลปองจิตต์แทนอนันต์

ตู้แต่งงานกับปองจิตต์ จนมีลูกชายด้วยกัน 1 คน ชีวิตครอบครัวเริ่มร้าวฉาน เพราะปองจิตต์กลัวการมีลูก จึงเลิกยุ่งเกี่ยวกับตู้ ให้ออกเที่ยวได้ แต่ห้ามมีภรรยาน้อย ตู้ออกเที่ยวจนได้พบกับหญิงโสเภณีที่ขายตัวเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว เธอชื่อนุตา เธอยังคงเรียนหนังสือในตอนกลางวัน แต่ตอนกลางคืน เธอมาขายตัวเพื่อนำเงินไปจุนเจือทางบ้าน ตู้ให้ความช่วยเหลือ โดยรับอาสาส่งเสียครอบครัวของนุตาเอง และขอให้นุตาเลิกอาชีพ ปองจิตต์สืบทอด จึงมาเสนอให้ครอบครัวของนุตาย้ายไปดูแลสวนส้มที่เมืองจันทน์ ตู้ไม่ทราบเรื่องและไม่อาจหานุตาได้พบ

จนเวลาผ่านไป พ่อของนุตากลับมาเล่าความจริงให้ตู้ฟัง และบอกข่าวว่านุตาตายแล้วปองจิตต์ก็บอกขายสวนส้ม ตนเสียขายส้มที่กำลังได้ผล โดยขอร้องให้ตู้ช่วยพูดกับปองจิตต์ ตู้เกรงในความใจร้ายของปองจิตต์มาก จึงหนีออกจากบ้าน

ตู้เริ่มชีวิตการเป็นนักเขียน งานเขียนมีคนรู้จักชื่อเสียงมากขึ้นเรื่อย ๆ ต่อมา เขาได้รู้จักกับสุมาลัย เพื่อนบ้านซึ่งเป็นนักศึกษาที่มีความคิดดี จิตใจเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว ซึ่งแม้ว่าทั้งเธอและตู้จะรักกันมากแค่ไหนก็ตาม เธอไม่ยอมผิดศีลธรรม ไม่ออกนอกกรอบระเบียบ ตู้เองก็รักสุมาลัยอย่างบริสุทธิ์ใจ ไม่เคยคิดทลาย ปองจิตต์สืบทอดมาชู่จะทลายชื่อเสียงสุมาลัย ครอบครัวของสุมาลัยจึงอพยพไปอยู่บ้านใหม่โดยไม่ล้าลา ตู้คิดฆ่าปองจิตต์แต่ก็มีอาชญากรรม

วิไลลักษณ์หย่ากับสามี และมาขอร้องให้ตู้แต่งงานกับเธอตู้จึงหนีไปอยู่ต่างจังหวัด และกลับมาเมื่อได้รู้ข่าวว่าลูกป่วย ปองจิตต์และตู้เริ่มปรับความเข้าใจกันใหม่ เพื่อลูกจะได้

มีทั้งบิดามารดาพร้อมหน้ากัน

13. ไม่เคยมีใครรักฉันจริง (พ.ศ.2515)

ทิพย์มารดาของปราง มีอาชีพเป็นพาร์ตเนอร์ หาเงินส่งเสียให้ปรางเรียนจนถึง ม.6-ม.7 ต่อมาทิพย์มีสามีใหม่ชื่อเกรียง เธอได้พาเขาเข้ามาอยู่ในบ้าน ครั้นทิพย์ไม่อยู่ เกรียงได้ข่มขืนปรางแล้วหนีไป หลังจากนั้นไม่นานเกรียงก็กลับมา เขาเข้ามาให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่ทิพย์ และหวังแต่งงานกับปรางโดยทิพย์ก็ให้ความสนับสนุนและเกลี้ยกล่อมปราง ปรางจึงหนีไปอยู่ขอนแก่นและได้พบกับคุณโอที่นั่น คุณโอพาปรางมาเข้าทำงานเป็นพนักงานต้อนรับ ปรางรักคุณโอมาก เกรียงตามมาพบขู่จะทำร้ายปรางหากปรางไม่ยอมขายตัวให้เสียเจ้านายของเขา เธอจึงให้โอช่วยเหลือจนเกรียงไม่กล้ามาระรานอีก

คุณโอวางแผนให้ปรางไปอยู่กับคุณหลวงด้วยหวังในทรัพย์สินสมบัติของคุณหลวงหากปรางตั้งครรภ์ คุณโอลักลอบมีเพศสัมพันธ์กับปราง ปรางท้อง พอติดกับที่คุณหลวงเสียชีวิต คุณโอดีใจมากที่ปรางจะได้รับมรดกจำนวนมหาศาล ปรางละอายใจด้วยแน่ใจว่าลูกในท้องเป็นของคุณโอ และรู้ว่าคุณโอเห็นปรางเป็นแค่เพียงเหยื่อล่อเพื่อแผนการทั้งหมดของเขา ปรางตัดสินใจเอาลูกออกและแยกทางกับคุณโอ เธอเซ็ดหลาบและเจ็บช้ำเพราะผู้ชายมากมาย จึงคิดแก้แค้นผู้ชายด้วยเสน่ห์ของตนบ้าง ปรางลงทุนเปิดร้านตัดเสื้อและรับมารดามายู่ด้วย พร้อม ๆ กับการหวานเสน่ห์ให้ผู้ชายหลงใหลเธอใช้เงินซื้อผู้ชายหลังจากที่เธอเคยแต่ถูกซื้อ ปรางไม่คิดจริงจังกับใครทั้ง ๆ ที่คนเหล่านั้นล้วนจริงใจกับปราง ส่วนแม่ของปรางก็ยังคงประพฤติดังเดิม คือ แต่งตัวเหมือนสาว ๆ ยักยอกเงินของร้านและยังพาผู้ชายมาค้างที่บ้าน ครั้นปรางทราบเรื่องเธอเข้าห้ามปราม ทิพย์โกรธมากจึงออกจากบ้านไป ต่อมาปรางก็ได้ข่าวว่าทิพย์ถูกตำรวจจับเพราะเปิดช่องโสเภณีล่อลวงเด็กวัยไม่เกิน 14 ปี มาไว้คอยบริการ ปรางเข้าไปช่วยเหลือผู้ติดให้แต่มารดาไม่ขอรับการช่วยเหลือและอ้างว่าตนไม่เคยมีลูก

เมื่อคุณหญิงภรรยาแก่ที่อุปการะคุณโอได้ตายลง โดยขอความจางงเป็นผู้จัดการมรดก ภายหลังคุณโอประสบอุบัติเหตุเป็นผลให้เขาแขนด้านหนึ่งข้าง ปรางสงสารจึงรับกลับมาใช้ชีวิตคู่ร่วมกันอย่างเปิดเผยและปรางก็เลิกประพฤติดีศีลธรรมเด็ดขาด

14. ลูกชู้ (พ.ศ.2515)

ทิมถูกกล่าวหาว่าเป็นลูกที่เกิดจากชู้ ซึ่งเป็นน้องชายของบิดา ทิมมีพี่สาวสองคน ทั้งพี่สาวและบิดาร่วมกันกดขี่ ทาร้ายทิมต่าง ๆ นานา มาลัยมารดาของทิมรักสามีของเธอมาก เธอไม่เคยบิปากเอาแต่ร้องไห้และสอนให้ทิมอดทน ต่อมา มาลัยได้ยกทิมให้ไปเป็นบุตรบุญธรรมของวิฑูรและวิไล ทั้งสองรักทิมจึงส่งเสริมให้เข้าเรียนในโรงเรียนฝรั่งที่ดีที่สุด หนึ่งปีผ่านไปทิมก็รู้ว่าแม่หนีออกจากบ้านนั้นไปเสียแล้ว แต่ทิมไม่อาจทำอะไรได้เพราะเขายังเด็กและต้องเรียนหนังสือ

ต่อมาวิฑูรได้ลักลอบมีความสัมพันธ์กับคนรับใช้ในบ้านจนตั้งครรภ์ วิไลจึงไล่วิฑูรออกจากบ้านไปพร้อมกับเด็กรับใช้นั้น สี่ปีต่อมาวิไลก็ได้พาพระเอกเงซึ่งเป็นสามีใหม่ของเธอเข้ามาอาศัยอยู่ในบ้าน ตั้งแต่นั้นมาวิไลก็เลิกสนใจความเป็นอยู่ของทิม

กุหลาบ ศุภมิตร ได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือทิม ทิมจึงหนีออกจากบ้านไปอาศัยอยู่กับกุหลาบที่ไร่ในจังหวัดโคราช แม้กุหลาบเป็นชายชาพิการ แต่ก็มีจิตใจเด็ดเดี่ยวและมีเลือดนักสู้เต็มตัว เขาสอนให้ทิมรู้จักชีวิตแบบลูกผู้ชายทั่วไป ตั้งแต่การหาไร่ ขุดดิน หักมวย จนขึ้นชกได้รางวัลกลับมา

ส่วนมาลัยเมื่อหนีออกจากบ้านของสามีที่มีแต่ความกดดัน บีบคั้น เธอได้บวชเป็นชีอยู่วัดแห่งหนึ่ง แต่เธอก็ยังมีความคิดถึงห่วงใยในลูกชายอยู่เสมอ เธอจึงกำหนดจิตถึงทิม และไปเข้าฝันทิมบ่อย ๆ จนทิมแนใจว่ามารดาของตนยังมีชีวิตอยู่ แต่เขาก็ไม่อาจออกตามหาแม่ได้ ทิมได้รู้จักกับคุณเหมียว ลูกสาวผู้ว่าฯ ซึ่งเข้ามาเที่ยวโคราช ทั้งสองสนิทสนมกันในเวลาอันรวดเร็ว ทิมแอบพอใจเหมียวอยู่เงียบ ๆ แต่ทิมถูกคุณนายผู้ว่าฯ กีดกัน

กุหลาบส่งทิมไปเรียนต่อไฮสคูลที่สิงคโปร์ และเมื่อกลับมาทิมได้เข้าไปให้ความช่วยเหลือแก่วิไลแม่บุญธรรมซึ่งกำลังตกยาก เพราะถูกเด็กหนุ่มบ่อกลอกจนหมดตัวและทิ้งไป และทิมยังได้พบกับพี่สาวทั้งสองของทิมซึ่งประสบความล้มเหลวในชีวิตทั้งด้านการเรียนและด้านคู่ครอง พี่สาวคนโตเสียรู้ผู้ชายซึ่งเป็นน้องชายของแม่เลี้ยงจนท้องและทานแท้ง พี่สาวทั้งสองทำลายความฝันของบิดาที่อยากเห็นลูกเรียนจนในระดับสูง พี่สาวทั้งสองสานึกในความผิด

พลาดของตนแต่ทว่าหลังและขอโทษทิม ทิมจึงกลับเข้าไปเยี่ยมบิดา บิดาคงไม่ยอมรับเขาเป็นลูกเช่นเดิม

ต่อมาทิมได้รู้ว่าแท้จริงแล้วกุหลาบคืออาของทิมที่ถูกบิดากล่าวหาว่าเป็นขี้ของแม่ กุหลาบจึงเล่าอดีตที่มาของความเข้าใจผิดและทริขของพ่อ ทิมตามหา มารดาจนพบ และเขาเข้าไปอธิบายให้บิดาฟังว่าเขาไม่ใช่ลูกชู้อย่างที่เข้าใจ บิดาเขาสำนึกผิดจึงทำพินัยกรรมยกมรดกส่วนหนึ่งให้แก่ทิมและมาลัย จากนั้นทิมจึงกลับไปเรียนต่อ กุหลาบรับปากจะดูแลคุณเหมียวเอาไว้ให้ทิม เขาจึงจัดการล่อขูดคุณเหมียวไว้ก่อนหน้านี้แล้ว

15. ป่าทรายทอง (พ.ศ. 2516)

ทองสร้อยตกน้ำตายที่ป่าทรายทอง เมื่อไปถึงเมืองนรก จึงได้ทราบว่ายมทูตทำงานผิดพลาด ยมทูตได้รับพาทองสร้อยกลับขึ้นมาเพื่อเข้าร่างเดิม แต่ไม่ทันกาลร่างของเธอถูกเผาไปเสียแล้ว ยมทูตได้พยายามหาร่างใหม่ให้ทองสร้อยเข้า และทองสร้อยได้เข้าร่างของนางพิไลที่ถูกยิงตายพอดี

นางพิไลมีอาชีพนางแบบและดารารายวัน เธอทำมาหากินมากมาย วิญญาณของเธอจึงตกนรกและทุกข์ทรมานอย่างสาหัส วิญญาณของทองสร้อยในร่างนางพิไลได้เข้ามาประสานงานของนางพิไล และเร่งประกอบบุญเพื่อช่วยเหลือนางพิไลในนรก

ทองสร้อยได้ติดต่อกับคุณสุระที่เป็นคู่รักของเธอและบิดามารดาของเธอ เพื่อเล่าเรื่องราวของตนให้ฟัง คุณสุระไม่อาจยอมรับร่างกายใหม่ของทองสร้อยได้ เพราะในอดีตนางพิไลเคยถ่ายแบบเปลือย ความประพฤติกเล็ดหลวมและมีความสัมพันธ์ทางเพศกับชายจำนวนมาก คุณสุระได้แต่งงานกับมาวีกาเพื่อหนีความรักที่เขามีต่อทองสร้อย แต่เขาไม่อาจห้ามใจตนเองได้ ทองสร้อยก็ได้แต่งงานกับอาบองเช่นกัน แต่แล้วเธอก็ได้รู้ว่าอาบองหมดสมรรถภาพทางเพศไปแล้ว ต่อมาเขาเลี้ยงดูนางสมใสภรรยาคนใหม่ เพราะหล่อนสามารถฟื้นฟูสมรรถภาพของเขาได้ นางสมหลอกเงินอาบองไปเลี้ยงดูสามีใหม่ เมื่ออาบองทราบเรื่องเขาโกรธแค้นถึงกับยิงนางสมกับสามีใหม่ตาย อาบองติดคุก

ทองสร้อยได้หย่าขาดจากอาบองก่อนเหตุการณ์เหล่านั้นแล้ว เพราะนาพิโลมาเข้า
 ฝันช่วยเหลือทองสร้อยตลอดเวลา ทองสร้อยได้ก่อตั้งมูลนิธิเพื่อสร้างโรงเรียนให้แก่เด็ก ๆ
 ที่ป่าทรายทองอันเป็นถิ่นกำเนิดของเธอ มาณวิกาตามหึงหวนสู่ระ เพราะเขาไม่อาจตัดใจ
 จากทองสร้อยได้ มาณวิกาป่วยและเสียชีวิตลง ทองสร้อยและสู่ระจึงได้แต่งงานกัน นาพิโล
 พ้นโทษพอดี จึงมาจุติในร่างของทองสร้อย

16. มรดกท่านผู้หญิง (พ.ศ. 2516)

รุ่งกานต์ ได้รับการติดต่อจากคุณหญิงคลับโดยบังเอิญ เนื่องจากหน้าตาของรุ่ง
 กานต์ มีส่วนเหมือนกับหน้าตาของอติมา หลานสาวของคุณหญิงซึ่งล่วงลับไปแล้ว รุ่งกานต์
 ภาพจำทั้งพ่อและแม่ เมื่อจบปริญญาตรี เธอเข้าทำงานในบริษัทแห่งหนึ่ง เธอต้องรับการ
 เลี้ยงดูคนรับใช้ในบ้าน ซึ่งเป็นคนเก่าแก่จำนวนหลายคน

ครั้งแรกเมื่อได้รับการติดต่อจากทนายความของคุณหญิง เธอไม่ตกลง แต่ด้วยความ
 มีเมตตา สงสารคุณหญิงเธอจึงตกลงใจเข้าไปพบคุณหญิงซึ่งกำลังป่วยหนัก คุณหญิงคลับเริ่มมี
 อาการดีขึ้น และมั่นใจว่า รุ่งกานต์คืออติมาหลานสาวของตนที่ไปเกิดใหม่ และความใกล้ชิด
 ทำให้รุ่งกานต์เกิดความเคารพนับถือคุณหญิงเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม แต่ก็เกิดความลำบากใจใน
 มรดกที่คุณหญิงต้องการมอบให้

รัตน์ เมธารัตน์ ทนายความหนุ่มคนหนึ่ง เข้ามาแสดงตนว่าเขาเป็นลูกคนหนึ่งของ
 ท่านเจ้าคุณสามีของคุณหญิงคลับที่เกิดจากคนใช้ในบ้าน ซึ่งถูกคุณหญิงไล่ออกจากบ้านไป และ
 ไม่รู้ว่ากำลังตั้งครรภ์รัตน์แสดงเจตจำนงไม่ต้องการรับมรดก เพียงให้คุณหญิงรับทราบไว้
 เท่านั้น

นเรนทร์ ผู้พิพากษาศาลฎีกา นอดีตเมื่อ 20 ปีก่อน เขาเคยหลงรักอติมาแต่เธอ
 ไม่รักเขากลับไปรักน้องชายฝาแฝดของเขา เมื่อนเรนทร์พบรุ่งกานต์ จึงหลงรักรุ่งกานต์ทันที

เมื่อคุณหญิงคลับสิ้นชีพิตักษัย มรดกถูกแบ่งสรร รุ่งกานต์ได้รับมรดกส่วนใหญ่และได้
 เป็นผู้จัดการมรดก เธอต้องใช้ความพยายามอย่างยิ่งที่จะทำตามพันธกรรมของคุณหญิง นอัน

สิทธิในกองมรดก

นเรนทร์เสื่อมเสียเรื่องผู้หญิง เขากลายเป็นคนมักง่าย ถึงแม้รัตนจะหาพิการแต่ เขาก็มีความรู้ ความคิดที่เหนือกว่ารุ่งกานต์มาก ความดีของเขาจึงชนะใจรุ่งกานต์ได้ในที่สุด

17. เมียนัมเบอร์สี่ (พ.ศ. 2516)

นายบุญยัง เงินดี หรือต๋อง เป็นลูกชายคนสุดท้ายของครอบครัวมหาเศรษฐีครอบครัวหนึ่ง พอมารดาคลอดต้องออกมา มารดาก็เสียชีวิต บิดาจึงถือสาเหตุนี้เกลียดชังต้องเรื้อยมา ต่อมาบิดาได้ยกคนใช้ชื่อจิมลิมมาเป็นคุณนายของบ้านและมีลูกใหม่ ต้องทะเลาะกับแม่เลี้ยง จึงต้องออกมาอยู่กับครอบครัวของพี่สาวซึ่งแต่งงานแล้ว ต้องอดมือกินมือ จนเรียนใกล้จบธรรมศาสตร์ บิดาป่วยหนักและขอร้องให้ต้องกลับไปอยู่ด้วย ต้องได้แต่งงานกับเสาวรส เพื่อกันจิมลิมออกไป เพราะหล่อนแสดงทำชั่วยวนเขาเสมอ ต่อมาจิมลิมตายไป ทรัพย์สินสมบัติส่วนใหญ่จึงตกเป็นของต๋อง เสาวรสแต่งตัวทันสมัย ปรับตัวได้เร็ว แต่มีความทะเยอทะยานสูง โลกมากในกองมรดก ขาดคุณสมบัติกุลสตรี รสนิยมไม่ตรงกัน ทั้งสองจึงหย่าขาดกันที่สุดในที่สุด

ต่อมาต๋องมีภรรยาคนที่สองชื่อนวลน้อย ซึ่งเป็นลูกความในคดีฟ้องหย่า นวลน้อยก้าวกายขอบเขตที่เธอและเขาตั้งเอาไว้ ว่านวลน้อยไม่ยุ่งเกี่ยวเรื่องส่วนตัวของต๋องและไม่ผูกมัดกัน แต่ตอนหลังนวลน้อยก็ยอมแยกทางแต่โดยดี เมื่อต๋องกำลังจะแต่งงานกับเพ็ญพรรณ นางพยาบาลที่คอยดูแลตอนต๋องเข้าโรงพยาบาล เพ็ญพรรณมีจิตใจอ่อนโยน เมตตากรุณา ชอบช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ต๋องต้องหมดเงินจำนวนมาก ไปกับค่าใช้จ่ายอันฟุ่มเฟือยของเธอเพื่อไปช่วยเหลือผู้อื่น จนทั้งสองทะเลาะกัน เพ็ญพรรณประสบอุบัติเหตุรถคว่ำตายพร้อมลูกในท้อง

ต่อมาต๋องได้พบกับนอว่า ญาติของพี่สะใภ้ของต๋อง นอว่าเป็นสาวลูกครึ่งไทย-เยอรมัน เธอมีเสน่ห์ ทันคน ฉลาด แต่เจ้าอารมณ์ ขาดเหตุผลในบางครั้ง และเธอเคยทำให้นักรักเก่าถึงตัวตาย เพราะเธอทิ้งหวงโดยขาดเหตุผล

บุษกรเป็นนักศึกษาอีกคนหนึ่งที่เข้ามาในชีวิตของต๋องพร้อม ๆ กับ นอว่า บุษกรเป็นหลานของแม่บ้าน บุษกรเข้ามาขอยืมเงินต๋องเรียนหนังสือ เธอทักทาย บุชาความรัก และ

เครื่องครัวในครัวธรรมดา เมื่อต้องเลือกแต่งงานกับนอราแล้ว ต้องพึงรู้ว่าแท้จริงแล้วตนเองนั้นรักบุษกร เขาเพียงแค่หลงนอราเท่านั้น แต่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงอะไรได้แล้ว

ต่อมาบุษกรได้กลายเป็นนักแปลที่มีชื่อเสียง และได้แต่งงานกับนักธุรกิจชาวอเมริกัน ส่วนนอรามีน้ำหนักตัวถึง 80 ก.ก. มีลูก 2 คน แต่ยังคงเจ้าอารมณ์เหมือนเดิม ต้องได้แต่แข่งให้เธอตายทุกวัน เพราะต้องเบียดเธอเต็มที่แล้ว

18. แม่ปลาหลด (พ.ศ. 2516)

ตากับยายเลี้ยงส้มเกลี้ยงมาตั้งแต่แรกเกิด เธอมักถูกเพื่อนถามถึงพ่อเสมอ ยายจึงสอนให้เธอโกหก เมื่อโกหกบ่อยเข้าจึงกลายเป็นนิสัย และส้มเกลี้ยงยังชอบหนีโรงเรียนเป็นประจำอีกด้วย แต่ด้วยความเป็นตัวหัวดี จึงสอบผ่านมาได้ถึง ป.3 แล้ววันหนึ่งยายโกรธและตีส้มเกลี้ยงอย่างแรง ยายไม่อยากเลี้ยงเด็กเกเรอย่างส้มเกลี้ยงอีกแล้ว ซึ่งพอดีกับที่ส้มเกลี้ยงได้พบกับพัฒนาพงศ์และสุณี สามีมักรรยายังไม่มีลูก เห็นส้มเกลี้ยงก็สงสาร จึงขอส้มเกลี้ยงไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม และเปลี่ยนชื่อให้ใหม่ว่า สุภาพรรณ

ครั้นส้มเกลี้ยงได้มาอยู่ในบ้านใหม่ ซึ่งมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเก่ามาก เธอก็ไม่อาจเลิกนิสัยโกหกได้ เธอหลอกคนรับใช้ในบ้าน ออกไปเล่นการพนันกับเด็กนอกบ้าน จนสุณีจับได้หลายหน และคิดหาทางแก้ไข แต่พัฒนาพงศ์กลับใจอ่อนกับเด็ก ส้มเกลี้ยงยังได้ใจ ประจบประแจงขอของเล่น และใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น

สุรีเป็นครู เธอใจเย็น ฉลาดและมีเหตุผล เธออบรมจนส้มเกลี้ยงเคารพยำเกรง และไม่คอยกล้ำโกหกอีก ส้มเกลี้ยงเป็นเด็กฉลาด เธอช่วยแก้ไขความขัดแย้งของสุณีและพัฒนาพงศ์ ให้เข้าใจกัน และรักกันมากขึ้น เธอตกตู่ต่อผู้ให้กำเนิดเมื่อพ่อและแม่ลาบามาขอที่พึ่ง เธอพยายามให้ความช่วยเหลือ โดยไม่ให้เดือดร้อนถึงสุณีและพัฒนาพงศ์ และในที่สุดส้มเกลี้ยงก็ได้แต่งงานกับหมอกฤษดา พ่อม่ายลูกติดคนหนึ่ง ซึ่งลูกเขาชอบส้มเกลี้ยงมากและเข้ากับส้มเกลี้ยงได้ดี

19. แผ่นดินเดียวกัน (พ.ศ.2518)

เจนจิตและแจ้เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยเดียวกัน เคยร่วมต่อสู้ในเหตุการณ์ 14 ตุ.ค. 16 มาด้วยกัน แจ้มีอุดมการณ์อันแน่วแน่ ที่จะทำงานเพื่อสังคม รับผิดชอบต่อสังคม เขาจึงค่อย ๆ ปลุกฝังความคิดดังกล่าวแก่เจนจิต ให้เธอเข้าใจปัญหาของประเทศของสังคมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะชาวบ้านในท้องถิ่นชนบทที่ยังยากไร้และถูกเอารัดเอาเปรียบ

เจนจิตมีฐานะร่ำรวยอยู่ในระดับชนชั้นของนายทุน เธอเริ่มเข้าใจปัญหาและเห็นด้วยในบางเรื่อง ต่อมาแจ้ถูกจับ ถูกยิงและหนีเข้าป่า แต่แจ้ยังติดต่อกับเจนจิตอยู่เสมอ และฝากความหวังให้เจนจิตร่วมสานต่อ โรงเรียนที่แจ้และชาวบ้านช่วยกันสร้างไว้ เมื่อเจนจิตได้มาเห็นสภาพผู้ยากไร้ แต่เต็มไปด้วยน้ำใจไมตรี และมีความหวังจะได้เห็นโรงเรียนที่มีครู และลูกหลานได้เรียนหนังสือ จึงทำให้เจนจิตยอมสละทุกสิ่งทุกอย่างตั้งแต่อาชีพในสังคมเมือง ฐานะทางเศรษฐกิจและฐานะทางสังคม เพื่อเข้ามาช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่นนี้

20. พิราบแดง (พ.ศ. 2518)

วัชร ชาติพัฒน ชายไทยอายุ 34 ปี มีอาชีพเป็นนักประพันธ์และมีบทบาทในวงการแสดงของประเทศไทย เขาได้เดินทางพร้อมกับคณะศิลปินของประเทศไทยไปร่วมงานเฉลิมฉลองวันกรรมกรสากลที่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อ พ.ศ.2500 ในวันเปิดพิธีเขาและหลินซันผู้เป็นล่ามชาวจีนได้พบกับหญิงสาวชาวจีนคนหนึ่งอยู่ในวัยไม่เกิน 24 ปี สิ่งที่น่าสนใจของเขาก็คือ รูปร่างหน้าตาที่งดงามของหญิงสาวและเข็มกลัดรูปนกพิราบสีแดงที่คล้องอยู่ที่อกข้างซ้ายของเธอ

วัชรได้ทำความรู้จักกับเธอจึงทราบว่าเธอชื่อ "ไท่เยียน" เธอสามารถพูดภาษาไทยได้เพราะมารดาของเธอเกิดที่ประเทศไทย เคยเป็นครูสอนโรงเรียนจีนในไทย ส่วนหวังลู่บิดาของเธอก็เป็นครูด้วย ต่อมาผู้ปกครองประเทศไทย ครอบครัวของเธอจึงลี้ภัยมาอยู่ที่ฮัวเถา ในครอบครัวทุกคนสามารถพูดภาษาไทยได้ เพราะมารดาเป็นคนสอนภาษาไทยให้กับ

ลูก ๆ ของเธอเอง วัชรจะได้ทราบความจริงจากหลินชั้นว่า ไท่เยี่ยนเป็นคนสำคัญของวงการบริหารประเทศ เคยเป็นผู้แทนราษฎร ปัจจุบันเป็นอุปนายกองค์การวัฒนธรรมประชาชนประชาชนนครเซี่ยงไฮ้

ต่อมาวัชรได้พบปะสนทนากับสหายชีวิตผู้เป็นมารดา และเจียนโก๊ะพี่ชายของไท่เยี่ยนที่ร้านอาหารแห่งหนึ่ง ช่วงเวลาต่อมาที่อยู่ในประเทศจีนทำให้เขาได้ทราบประวัติความเป็นมาที่น่ายกล่องของหญิงสาวชาวจีนที่ชื่อ ไท่เยี่ยนผู้นี้ว่า ย้อนหลังไปเมื่อไท่เยี่ยนอายุได้ 16 ปี เป็นนักศึกษาปีที่ 1 ในเซี่ยงไฮ้ เธอเป็นนักศึกษาเดินขบวนประท้วงผู้นำจีนในสมัยนั้นคือเจียงไคเช็ค เพื่อต่อต้านและขับไล่อำนาจอิทธิพลการกดขี่ขูดรีดของจักรพรรดินิยมอเมริกาทางด้านครอบครัวของเธอไม่มีใครเห็นด้วยหรือสนับสนุนกับการกระทำของเธอ โดยเฉพาะเจียนโก๊ะพี่ชายคนเดียวของเธอผู้มีคนรักเป็นลูกสาวนายทุนผู้หนึ่ง เขาโกรธและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการกระทำของไท่เยี่ยนเพราะสิ่งนี้มีผลกระทบกระเทือนกับความสัมพันธ์ของเขากับหญิงสาวคนรักและครอบครัวของหล่อนที่ไม่ชอบพวักนักศึกษาเหล่านี้ บิดาของไท่เยี่ยนซึ่งเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งก็รู้สึกลำบากใจ เมื่อถูกเพ่งเล็งและถูกคาดคั้นให้รับผิดชอบในพฤติกรรมของไท่เยี่ยนผู้เป็นลูกสาว และสหายชีวิตผู้เป็นมารดาก็มีแต่ความห่วงใย ไท่เยี่ยนตลอดเวลา ฝ่ายตำรวจได้ทำการปราบปรามพวักนักศึกษาด้วยความรุนแรง มีการใช้มีดพลอง ปืน และระเบิดน้ำตาในการเข้าปราบปราม เจียนโก๊ะพี่ชายของไท่เยี่ยนเสี่ยงชีวิตเข้าช่วยน้องสาวจากการถูกตำรวจใช้กำลังปราบปราม ทั้งสองจึงเกิดความเข้าใจกันและร่วมอุดมการณ์ในการต่อต้าน เจียนโก๊ะถูกตำรวจจับขึ้นศาลในข้อหาก่อการจลาจล ทหาร้ายเจ้าหน้าที่รัฐบาล แต่สุดท้ายเป็นผู้ต้องหาคนเดียวที่ถูกศาลสั่งให้ปรับเป็นเงิน ไม่โดนคุมขังเพราะคำให้การของสหายชีวิตผู้เป็นมารดาของเขา

เหตุการณ์ต่อมารุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ มีการลอบสังหารผู้นำนักศึกษาและประชาชนทั่วไป หวังลูบิดาของไท่เยี่ยนก็ถูกลอบยิงเสียชีวิต ทั้งสามจึงอพยพหนีไปอยู่ที่นานกิง หลังจากปักกิ่งได้รับการปลดแอกไปแล้วโดย พูเจียวี่ ผู้เป็นเจ้าเมือง ต่อมานานกิงก็สามารถปลดแอกได้และในที่สุดกองทัพปลดแอกของประชาชนก็เป็นผู้ชนะสามารถขับไล่เจียงไคเช็คออกไปนอกประเทศได้สำเร็จ และมีชัยชนะเหนือจักรวรรดินิยมอย่างเด็ดขาดตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2492 สหายชีวิตได้รับตำแหน่งสูงสุดของคณะกรรมการสันติภาพประชาชนนครเซี่ยงไฮ้ เจียนโก๊ะ

กับให้เขียนอยู่ในฐานะข้าราชการตำแหน่งสำคัญในคณะกรรมการสันติภาพแห่งชาติประจำนานกิง

เมื่อวัชรทราบประวัติความเป็นมาของให้เขียนแล้ว เขายังเกิดความรู้สึกที่ดีกับให้เขียนมากขึ้น เขารู้สึกเข้าใจในสภาพการณ์และเหตุการณ์ที่ครอบครัวยุทธ์ของให้เขียนได้ประสบมา เพราะสภาพการณ์ของประเทศไทยในขณะนั้นก็ไม่ได้แตกต่างจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเท่าไรนักประเทศไทยในยุคที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นผู้นำซึ่งมีนโยบายต่างประเทศที่ยอมเป็นสมุนรับใช้ของสหรัฐอเมริกาเช่นเดียวกัน จึงอาจกล่าวได้ว่าวัชรและให้เขียนต่างก็มีแนวความคิดทางการเมืองไม่แตกต่างกันเลย แม้ทั้งสองจะเป็นคนละประเทศ ในขณะนั้นอาจกล่าวได้ว่าความรู้สึกของวัชรที่มีต่อให้เขียนนั้นคือความรัก ระหว่างที่อยู่ในประเทศจีนทั้งสองได้พบปะสนทนากันเรื่อยมา จนในที่สุดวัชรต้องกลับอย่างกะทันหันโดยเดินทางไปกับเรือสินค้า ให้เขียนได้มาส่งเขานวาระสุดท้าย วัชรและให้เขียนเข้าใจในความรักที่มีต่อกัน แม้วัชรจะมีภรรยาอยู่แล้วก็ตาม เขาก็ยืนยันว่าพร้อมที่จะแยกทางกับภรรยาของเขา แต่สิ่งนี้ไม่ใช่สิ่งที่ความรักของให้เขียนต้องการ เธอต้องการให้เขามีความรับผิดชอบและเป็นปัญญาชนผู้เข้าร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยปลดปล่อยผู้หญิงออกจากพันธะของสังคมเก่า ไม่ถูกเหยียดหยามผู้หญิง ก่อนจากกันเธอได้มอบจดหมายให้เขาหนึ่งฉบับโดยให้เขาเปิดออกอ่านเมื่อเรือออกจากท่าไปแล้ว และให้เขียนกลักรูปนกพิราบสีแดงแก่เขาด้วย เมื่อเรือออกจากท่าเขาเปิดจดหมายออกอ่าน เนื้อความในจดหมายนั้นให้เขียนเน้นกับเขาว่า ความรักที่เธอมีต่อเขานั้นเป็นความรักในทัศนะที่อาจต่างจากความรักของหนุ่มสาวโดยทั่วไป คือมิใช่ต้องการเขามาเป็นคู่ครองในชีวิตสมรส หากแต่เธอรักเขาและต้องการให้เขาเป็นนักเขียนของประชาชน มุ่งหน้าพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของประชาชนและเอกราชอธิปไตย เสียสละความสุขสบายส่วนตัวเพื่อส่วนรวมและเพื่อมวลชนที่ยากไร้ และเขียนกลักรูปนกพิราบแดงที่เธอมอบให้เขานั้นเพื่อเป็นเครื่องหมายว่า สันติภาพที่ถาวรนั้นย่อมไม่ใช่สีขาว หากเป็นสีแดงแห่งความเสียสละ และพิราบแดงจะเป็นสัญลักษณ์แห่งสันติภาพที่ถาวรตลอดไป

21. ล้นฟ้า (พ.ศ. 2518)

คุณชายชวนล้นฟ้า หนีออกจากวังของท่านพ่อ เพราะแม่เลี้ยงรังแกคุณชาย ล้นฟ้า เป็นเด็กกำพร้าใช้คนสนิทของคุณชาย จึงพากันเดินทางมากรุงเทพฯ ทั้งสองร่อนเร่จนได้ทำงาน ในปั๊มน้ำมันแห่งหนึ่ง คุณชายได้พบญาติ และถูกรับตัวไปอยู่ด้วย ล้นฟ้ายังคงทำงานต่อที่ปั๊ม แต่ไม่นานเขาก็ย้ายไปทำงานในโรงถ่ายภาพยนตร์ เขาย้ายงานมาเรื่อย จนในที่สุดเขาก็ ได้เข้าทำงานที่โรงหนัง จังหวัดสระบุรี ซึ่งมีคุณผู้หญิงเป็นเจ้าของ

ล้นฟ้าเติบโตเป็นชายหนุ่ม ร่างกายกำยำ แข็งแรง ตัวดำ สมชาย ส่วนคุณชายมีพ่อ เลี้ยงมาหม่ำรับไปอยู่ด้วยและส่งให้ไปเรียนที่ประเทศอังกฤษ ครั้นกลับมาล้นฟ้าไปพบ คุณชายจึง ชักชวนให้มาอยู่ด้วยจะได้ช่วยเหลือด้านการท่องเที่ยวที่คุณชายคิดจะตั้งบริษัท ล้นฟ้าไม่อาจจะ ทิ้งคุณชายได้ จึงเข้าไปช่วยทำงานและทำงานหนักมาก ล้นฟ้าทำทุกอย่างโดยที่คุณชายไม่ต้อง ทำอะไรเลย

พรเด็กสาวชาวบ้าน ซึ่งล้นฟ้าให้ความสงสารสนิทสนมก็ตามเข้ามาทำงานด้วย พร หลงรักคุณชาย ครั้นพรตั้งครรภ์ คุณชายให้ล้นฟ้าแต่งงานกับพรแทนเขา เพื่อรับเป็นบิดาของ เด็กในท้องพร ต่อมาคลอดลูกชาย และพรก็เสียชีวิต คุณชายยอมให้เงินลูก 1 แสนบาท และ ำให้ใช้นามสกุลของตนเอง ล้นฟ้าพาบุตรชายของพรมาอยู่ที่โรงหนัง และเขาได้ทำงานที่โรง น์หนังต่อไป เมื่อคุณชายมาพบลูก คุณชายกลับอยากได้ลูกคืน คุณชายนำลูกกลับไป และได้แต่ง งานกับเศรษฐีผู้หนึ่ง

ปิตีมาเข้ามาช่วยแม่ค้าเนนกิจการโรงหนัง เธอจบจากต่างประเทศ เข้าสังคมเก่ง และทำงานเก่งจริงจึง สามารถคุมคนงานทั้งหมดได้เพียงลำพัง ล้นฟ้าจึงได้รู้จักสนิทสนมกับ ปิตีมาที่โรงหนังแห่งนั้น

ต่อมาความจริงก็ได้ถูกเปิดเผยว่า พ่อของล้นฟ้าเป็นถึงอาจารย์มหาวิทยาลัย ข้าราชการเมือง และเป็นเจ้าของเหมืองแร่อีกด้วย เขาเข้ามาอุปการะล้นฟ้าให้ทุนล้นฟ้าทำ ไร่ของตนเอง และล้นฟ้าก็ได้แต่งงานกับปิตีมาในที่สุด

22. นักมันบินถึงหิมาลัย (พ.ศ. 2519)

พร ราวี เป็นนักเขียน เขาได้เดินทางเพื่อท่องเที่ยวยังประเทศอินเดีย เขาได้เล่าเรื่องราวของสถานที่ การเดินทาง วัฒนธรรม จารีต ความเป็นอยู่ของชาวอินเดีย

อารตี เป็นสาวใหญ่ ผู้เคยผิดหวังในความรักมาแล้ว เธอตกเป็นทีโจษจันในทางเลวร้าย ซึ่งจริง ๆ แล้ว ไม่ใช่ความผิดของเธอเลยที่เธอจะยกคนรักให้พี่สาว ซึ่งแอบหลงรักคนรักของเธอ แต่ชาวบ้านกลับวิจารณ์ว่าเพราะอารตีมีความประพฤติไม่ดี เทียวเตร่ เดินร่า ชอบเข้าสังคม คู่รักจึงหันไปชอบพี่สาวของเธอแทน แต่เธอก็ได้ต่อสู้ด้วยวิธีการนิ่งเฉย ไม่บริภาษเล่าความจริงให้ใคร เธอเรียนต่อจนสำเร็จปริญญาโทและใช้ชีวิตเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ต่อมาโดยอาศัยในห้องเช่าเพียงลำพัง

เมื่อ อารตี พบพร ราวี เธอหลงรักพรทันที เพราะพรไม่เหมือนชายอื่นในอินเดีย พรรอบรู้ มีทัศนะกว้างไกล ซึ่งเธอสนใจและศรัทธาแต่พรมีภรรยาแล้วและรักภรรยาจนไม่อาจนอกใจภรรยาได้ เขาจึงพยายามสนับสนุนประสงค์ให้แก่อารตี ประสงค์หลงรักอารตีอย่างทาสมานานแล้ว แต่เธอไม่สนใจ

เมื่อ พร กลับกรุงเทพฯ อารตีได้จดหมายติดต่อกับพรเสมอ ส่วนภรรยาของพรเป็นคนเฉย ๆ ไม่หึงหวง ให้อิสระไว้ให้เกียรติสามีมาก ในจดหมายฉบับสุดท้ายของอารตี เธอเล่าว่า เธอจะยอมอุทิศตนเพื่อประโยชน์ของสังคมให้มากขึ้น และลดความเอาใจใส่ในความสุข ความสบายของตนให้น้อยลง ตามความคิดที่ศนะของพร ที่เคยทำให้

23. ขोजาจนวันตาย (พ.ศ. 2522)

ครอบครัวของปัทมา ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น เมื่อบิดามีภรณาน้อยที่เป็นน้ำของปัทมาเอง ต่อมามารดาของปัทมาตายลง น้ำบุณนภรรยาได้อำมาครอบครองทรัพย์สินทุกอย่างและมีอำนาจเหนือบิดา บิดาและบุณนามีบุตรธิดาด้วยกัน 4 คน เป็นหญิง 2 คน ชาย 2 คน ปัทมาถูกกลั่นแกล้งและไม่ได้รับความเป็นธรรมเสมอมา ก่อนบิดาเสียชีวิต

เขาได้แอบพาเงินจำนวนหนึ่งแก่ปัทมา เมื่อบิดาตายปัทมาต้องย้ายออกจากบ้าน เพราะบุญนาแสดงที่ทำรังเกียจและเธอยังแย่งอาจารย์วีรชาติคนรักไปจากปัทมา

ปัทมาได้เข้าบ้านอยู่กับคนรับใช้เก่าแก่ของบิดามารดา และเธอได้พบกับหมอรัฐ เพื่อนบ้าน เขามีภรรยาแล้ว และเธอก็ได้ทราบว่า ะยาภรรยาของหมอรัฐ เป็นผู้ให้ความอุปการะส่งเสียหมอรัฐจนเรียนสำเร็จ ะยาชื่นชอบปัทมาก่อนตายเธอจึงเขียนพินัยกรรมมอบมรดกส่วนหนึ่งให้ปัทมาหากปัทมายอมสมรสกับหมอรัฐ ปัทมาได้รู้จักกับพงษ์ธรชาวไร่คนหนึ่ง เธอศรัทธาทัศนคติความคิดของเขา แต่พงษ์ธรรักปัทมา ปัทมาได้แต่งงานกับรัฐด้วยเธอต้องการใช้เงินจำนวนมากเพื่อไถ่บ้านคืน เพราะบุญนาได้จำนองบ้านไว้และกำลังจะหลุดจำนอง และบรรดาลูก ๆ ของบุญนาต่างประสบความล้มเหลวในการดำเนินชีวิต

ครั้งปัทมาแต่งงานกับหมอรัฐแล้ว ปัทมาจึงได้รู้ว่า หมอรัฐเป็นผู้ขายเจ้าชู้ เขาสนใจเธอตลอดมา แม้ว่าเขาจะให้คำสัญญากับเธอแล้วก็ตาม ปัทมามีลูกกับหมอรัฐ เธอจึงไม่คิดหย่าขาดจากหมอรัฐ และเธอต้องทนกับความโกหกหลอกลวงและความว่าเหวตลอดไป

24. ขอเชื่อน้ำตาให้ตัวเอง (พ.ศ. 2520)

เมื่อบิดาของแข่งด้าวตายจากไปแล้ว มารดาของแข่งด้าวมีสามีใหม่ มารดาและสามีใหม่ได้ลงทุนเปิดร้านขายอาหารขึ้นที่แก่งคอย นครนายก ตอนแข่งด้าวเด็ก ๆ พ่อเลี้ยงให้ความเมตตาแข่งด้าวอย่างลูกแต่พอแข่งด้าวเริ่มเป็นสาว พ่อเลี้ยงก็เริ่มปรารภนาในความสาวของแข่งด้าว ความพยายามของพ่อเลี้ยงไม่เคยสำเร็จเพราะแข่งด้าวเป็นคนฉลาดและมารดาก็ปกป้องแข่งด้าวอย่างสุดความสามารถจนกระทั่งวันหนึ่งเกิดเรื่องที่ทำให้พ่อเลี้ยงหึงหวงได้ไล่ตีแข่งด้าวจนแข่งด้าววิ่งหนีออกมาจากบ้าน แล้วไม่คิดจะกลับไปอีก

แข่งด้าวได้มาพบกับคุณอรรถและคุณแสร้ สองสามีภรรยาซึ่งไม่มีลูกสาว เขาทั้งสองให้การอุปการะแข่งด้าวในฐานะบุตรบุญธรรม เธอได้เปลี่ยนชื่อเป็นเด่นใจและทั้งสองได้ส่งเสียให้แข่งด้าวเรียนต่อจนจบมัธยมปลาย แข่งด้าวอยากไปเรียนต่อญี่ปุ่น จึงได้เอาความสาวของตนเข้าแลก เธอยอมเสียตัวให้แก่คุณอรรถ บิดาบุญธรรมที่มีที่หวังในตัวเธออยู่ ต่อเมื่อ

เสียไปแล้ว เธอจึงได้รู้ว่าทรัพย์สินเงินทองทั้งหมดในบ้านส่วนใหญ่เป็นของคุณเสรีทั้งสิ้น เธอเสียตายและเริ่มเปลี่ยนวิธีการมาเอาอกเอาใจคุณเสรีแทน คุณเสรีส่งเด่นใจไปเรียนญี่ปุ่นเป็นเวลาประมาณ 4 ปี เด่นใจได้เรียนด้านออกแบบตัดเย็บเสื้อผ้า และ ตกแต่ง เมื่อกลับมาเด่นใจได้ไปอาศัยอยู่กับเพื่อนและสมัครเข้าทำงานที่บริษัทเมฆสวัสดิ์ เด่นใจได้สมรสกับชูพงษ์ บุตรชายของบริษัทเมฆสวัสดิ์ เธอไม่สามารถเข้ากับญาติฝ่ายสามีได้ เธอลาออกจากงานแยกมาอยู่ตามลำพังกับชูพงษ์ และเข้าหุ้นกับเพื่อนและคุณเสรีร่วมลงทุนเปิดร้านเสริมสวยและตัดเสื้อผ้า เด่นใจรับมารดาอยู่ด้วย มารดาจึงมาทำหน้าที่แม่บ้าน ดูแลความสะอาดเรียบร้อย อาหารการกิน เด่นใจเป็นคนอารมณ์ร้อน เกียจคร้าน โกรธง่าย เธอจึงไม่มีเหตุผลเสมอ ๆ โดยเฉพาะกับสามี เธอจะตวาด ต่ำ คุณหมื่น ด้วยถ้อยคำ หยาดคาย อยู่เสมอ ๆ เธอไม่เชื่อคำตักเตือนของใคร ๆ ทั้งสิ้น แม้แต่มารดา และมารดาก็ได้ตายจากไปในสภาพของคนไข้คนหนึ่ง มีเช่มารดาของภรรยาเศรษฐีเจ้าของบ้าน เธอเลี้ยงดูมารดาในลักษณะนั้น ซึ่งกว่าเธอจะสำนึกได้ก็สายเสียแล้ว

เด่นใจตั้งท้อง เธอยิ่งอารมณ์เสียบ่อยมาก เธอหึงหวงชูพงษ์ ด้วยเกรงว่า เปรมปรีดา ซึ่งเป็นคนของญาติฝ่ายสามีจะมาแย่งชูพงษ์ไป ทักซ์ได้เข้ามาสารภาพรักกับเด่นใจ เธอบังเกิดความภูมิใจ และให้ได้เพียงสงสารเห็นใจ ต่อมาเด่นใจคลอดลูก เนื่องจากคลอดก่อนกำหนด ลูกตายและเธอไม่สามารถมีลูกได้อีก เธอขอหย่ากับชูพงษ์เพื่อให้เขาแต่งงานใหม่และอาจได้ลูกตามที่เขาหวัง แต่ชูพงษ์ไม่ยอม เปรมปรีดาพยายามเข้ามาแทรก เธอให้ทำชูพงษ์ เขากลับไม่สนใจ แม้เด่นใจจะหึงหวง แต่เธอเริ่มเปลี่ยนท่าทีจากความก้าวร้าวมาสู่ความอดทน เพราะเธอเริ่มรักความดีในตัวของคุณเสรีมากขึ้น และชูพงษ์ก็พลัดเสียที่เปรมปรีดา เพราะความเมา นามาสู่ความสงสารจนกลายเป็นลักลอบ เปรมปรีดาตั้งครรภ์ และคลอดลูกชายออกมา ชูพงษ์ตั้งชื่อว่าคุณพงษ์ ญาติพี่น้องทั้งทางฝ่ายของชูพงษ์และเปรมปรีดาเริ่มบีบบังคับจนเด่นใจและชูพงษ์ต้องหย่าขาดจากกัน แต่ไม่นานเปรมปรีดาก็ตายด้วยโรคมะเร็งในเม็ดเลือด ชูพงษ์จึงพยายามนำคุณพงษ์เข้ามาหาความสัมพันธ์กับเด่นใจ บาปกรรมได้ตามมาทันตาเห็นด้วยความสูญเสียต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมากมายของญาติฝ่ายชูพงษ์และเปรมปรีดา ชูพงษ์และเด่นใจกลับมาคืนดีกันอีกครั้ง

25. เลือดพเนจร (พ.ศ.2520)

พลังหนีออกจากบ้านของตนเมื่ออายุ 10 ปี เพราะโกรธที่พ่อตีเขาด้วยแส้ไม้ เขามีชีวิตร้อนรุ่มพเนจรไปเรื่อย ๆ สุดท้ายติดคุกข้อหาฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา เมื่อออกจากคุก เขาก็กลับบ้าน ขณะนั้นเขามีอายุ 20 ปีแล้ว บ้านไร่ของเขามีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย กำนแพงที่ขายได้ภรรยาเป็นสาวขายเครื่องสำอาง ชื่ออุไรรัตน์ ซึ่งเคยมีความสัมพันธ์กับพลังมาก่อนในคราวที่พลังเร่ร่อนอยู่ เขาก็ต้องเสร้างาเธอไม่ได้ แต่เธอกลับต้อเขา กำนแพงที่ขายได้ภรรยาเป็นสาวชาวไร่ด้วยกัน ส่วนก้อนทอง น้องสาวของเขาเป็นผู้หญิงสวย คมขำ เก่งกล้า ฉลาด และยังไม่ได้แต่งงาน

อุไรรัตน์ให้ทำพลัง จนกำแพงหึงหวงเกิดเรื่องชกต่อยกันขึ้น พลังจึงออกจากบ้านอีกครั้งไปอาศัยอยู่กับครูลามบญูเขา ต่อมาอุไรรัตน์คบชู้จนกำแพงจับได้ เขาหย่าขาดจากอุไรรัตน์และตามพลังกลับบ้าน

พลังเคยรู้จักกับธงชัย สมัยอยู่ในคุกด้วยกัน ธงชัยขอความช่วยเหลือให้พลังเข้าไปช่วยศึ้น้องสาวของเขาให้พ้นจากสามเวิตถาร พลังช่วยพาศึ้นี้และพาศึ้มาไว้ที่บ้านไร่

ต่อมา สามเวิของศึ้เสียชีวิต ก่อนตายเขามอบเงินสดจำนวนหนึ่งให้เธอ เธอจึงช่วยสมทบทุนสร้างโรงเรียนในไร่คชสิงห์ขึ้น พลังหลงรักศึ้ แต่ศึ้เป็นคนไม่ค่อยสนาจะอะไรนานนัก เวลาสนาใจหล่อนก็ทุ้มเท ครั้นพอเบื่อ เธอก็สามารถทิ้งไปได้ทันที เหมือนกับโรงเรียนที่เธอทุ้มเทสร้างขึ้นมา พอเป็นรูปเป็นร่าง เธอกลับหนีไปแต่งงานกับนายอำเภอรังสรรอย่างลับ ๆ โดยไม่ได้ลาลาทางไร่ ไม่นานเธอก็สืบทราบว่ารังสรรมีภรรยาแล้ว และแอบส่งเสียเลี้ยงดูรังสรรมาตลอด ศึ้เจ็บใจ จึงใช้พลังเป็นเครื่องมือ โดยชวนเข้ากรุงเทพฯ จดทะเบียนสมรสกัน และเข้าไปยืนยันกับภรรยาของรังสรรว่าเธอถูกรังสรรหลอกขอให้เธอเห็นใจเธอ เธอแยกทางกับรังสรรแล้วและแต่งงานใหม่แล้วด้วย

พลังและศึ้ เข้าบ้านอยู่ด้วยกัน ตลอดเวลาที่ใช้ชีวิตคู่ ศึ้เฝฝันถึงความฟุ้งเฟ้อ ทะเยอทะยานเธออยากมีสามีเป็นคณานเครื่องแบบ เธออยากใช้ชีวิตในต่างประเทศ อยากมีชวาวนสังคมชั้นสูง ฯลฯ พลังพยายามให้ศึ้กลับบ้านไร่ ศึ้ไม่ยอมกลับ พลังจึงกลับเพียงลาพังและเมื่อกลับมาหาศึ้ในวันอาทิตย์ถัดมาโดยไม่บอกาให้เธอรูล่วงหน้า เขาพบว่าศึ้คบชู้

กับรังสรร รังสรรชี้ตลาดตัดสินใจไม่ถูก ระหว่างชีวิตของศรี กับความพึงเพื่อสุขสบายที่เคยได้รับจากภรรยาเก่าศรีถูกยิงตาย รังสรรกลัวมาก เขาจึงปิดปากเงียบเรื่องภรรยาเก่าซึ่งเป็นผู้จ้างวานฆ่าศรี และเขาหลบหนีไป พลังตามตัวรังสรรจนพบ เกลี่ยกล่อมมาให้เขาเข้มแข็ง จนยอมร่วมมือกับตำรวจ และจับคนร้ายได้ในที่สุด

พลังและรังสรรบวชพร้อมกัน เมื่อรังสรรสึกก็ได้เข้าไปดูแลกิจการของภรรยาเก่า ส่วนพลังเมื่อสึกออกมา เขาได้ขอให้มารดาจัดการให้เขาได้แต่งงานกับอร สาวนโร ผู้ซึ่งหลงรักเขามานานและพลังเองก็เริ่มรักเธอด้วยเช่นกัน

ส่วนก้อนทอง มีความเป็นตัวของตัวเอง เคารพตัวเอง เก่ง ฉลาด รอบรู้ ทันคน รวมทั้งเคารพผู้ใหญ่ เมื่อทองพูนมารดาของชาติรู้รักของเธอก็ได้พบก้อนทอง เธอแปลกใจในตัวก้อนทองมากและสามารถยอมรับก้อนทองได้ในที่สุด

26. คามาล (พ.ศ. 2521)

คามาลเกิดในตระกูลของนายทุน ในวรรณะแพศย์ คามาลถูกเลี้ยงดูอย่างสมัยาหมั ให้กล้าคิด กล้าทำในสิ่งที่ตนเห็นว่าถูกต้อง วรรณะศุทรเป็นวรรณะต่ำที่ถูกเหยียดหยาม รามพ่อของคามาลแอบลักลอบมีความสัมพันธ์กับราตรีผู้หญิงในวรรณะศุทร จนนางให้กำเนิดคามาล พ่อของรามไล่ราตรีไปและเอาคามาลไว้ และปกปิดเรื่องราวเป็นความลับ จับให้รามแต่งงานกับภารตี ซึ่งในวรรณะเดียวกัน ภารตีรักคามาลเหมือนลูกของตนเอง นางเข้มแข็งยอมรับในทุกสิ่งว่าเป็นการกระทำของพระเป็นเจ้า เมื่อคามาลโตขึ้น คามาลเป็นเด็กฉลาด รอบรู้ กล้าหาญ และมีจิตใจเด็ดเดี่ยว คามาลรับผิดชอบกิจการในไร่ ในฐานะของผู้จัดการ เขาให้ความยุติธรรมแก่คนในไร่อย่างทั่วถึงเริ่มจากขึ้นค่าแรง ดูแลความเป็นอยู่และเขาก็ได้ให้ความสนิทสนมกับกิติมา สาวชาวไร่ ซึ่งอยู่ในวรรณะศุทร ปู่ของคามาลเกรงประวัติศาสตร์ซ้ำรอยเดิม จึงตัดสินใจไล่กิติมาและมารดาของนางออกไปจากไร่ แต่การกระทำด้วยความเข้าใจผิดของปู่ บังเกิดผลอย่างร้ายแรงต่อจิตใจของคามาล นอกจากนี้เขายังสืบรู้การกระทำของปู่กับราตรีในอดีต คามาลจึงคิดต่อต้านการกระทำของปู่ ด้วยการหนีออกจากบ้าน

ตามหากิติมาจนพบและอยู่ร่วมกันทั้ง ๆ ที่คามาลไม่ได้รักกิติมาเลย คามาลออกทำงานหาและคิดจะมีชีวิตเป็นของตนเองโดยไม่ต้องพึ่งอำนาจปู่ แต่ด้วยความรักที่เขามีต่อปู่จึงทำให้เขากลับมาตามคำขอร้อง และน้ำตาของปู่

กิติมาตั้งครุรงก์และตกเลือดตายในที่สุด ต่อมาปู่ก็ตายจากไปยังผลให้คามาลมีสิทธิเด็ดขาดในไร่ คามาลเพิ่มสวัสดิการ เงินเดือนให้คนงานในไร่ คามาลเป็นตัวอย่างในความคิดของบุคคลที่เล็กถือชั้นวรรณะ ปฏิบัติต่อทุกคนเหมือนพี่น้องกันตามคำกล่าวของท่านมหาตมะคานธี

27. ตึกฝรั่ง (พ.ศ. 2521)

อรสุรางค์ตัดสินใจแต่งงานกับทักษิณ ทองเรือง ทายาทตระกูลอัครมหาเศรษฐีชาวภูเก็ต เมื่อแต่งงาน เธอต้องเข้าไปอยู่ในตึกฝรั่ง ซึ่งเป็นศูนย์รวมของบรรดางานศพญาติฝ่ายสามี อันเต็มไปด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีอันเก่าแก่ของชาวจีน ภายใต้การปกครองของหลวงรัชตะนครา หน้าที่ของสะใภ้ในตระกูลต้องผลัดเวรกันเข้ามาปรนนิบัติญาติผู้ใหญ่ อรสุรางค์เป็นสะใภ้ที่คู่หลวงภาคภูมิใจและเกรงใจมากที่สุด ทั้งนี้เพราะความรู้ ความคิด การวางตัวที่ดีของอรสุรางค์เอง เธอจึงกลายเป็นที่รักของหลวงรัชตะแต่เป็นที่ริษยาของบรรดาญาติคนอื่น ๆ

มังกรเป็นลูกพี่ลูกน้องกับทักษิณ ภรรยาของมังกรคือวารุณี ซึ่งทำงานที่กรุงเทพฯ เหมือนทักษิณ ทั้งสองจึงเดินทางไป-กลับ กรุงเทพฯ-ภูเก็ต พร้อมกันแทบทุกอาทิตย์ ทำให้ทั้งสองมีความสนิทสนมกันมาก ต่อมามังกรแอบไปมีภรรยาอีกคน จนตั้งครรภ์ขึ้น วารุณีเจ็บใจจึงยั่ววนทักษิณเพื่อแค้นมังกรจนตั้งครรภ์ ซึ่งขณะนั้นอรสุรางค์ก็ท้องแก่ใกล้คลอด เธอเริ่มสงสัยในความประพฤติของสามี แต่เธอยังไม่ปรึกษาจนอรสุรางค์ให้กำเนิดบุตรชาย วารุณีก็ให้กำเนิดบุตรชายเช่นกัน คนในตระกูลทั้งหลายต่างเข้าใจว่าบุตรที่เกิดจากวารุณีเป็นลูกของมังกร มีเพียงอรสุรางค์ ทักษิณ และวารุณีที่ต่างรู้ว่าแท้จริงเด็กเป็นลูกของใคร วารุณีเจ้าอารมณ์ เห็นแก่เงิน หยาบคาย จนมังกรทนไม่ได้ เขามีภรรยาอีกคนที่พร้อมเป็นทั้งเพื่อนและคู่ชีวิต ส่วนมาลีก็เป็นนางพยาบาลที่วารุณีจ้างมาเลี้ยงลูก ก็หนีไม่พ้นจากการตกเป็นภรรยา

ของมังกร ทั้งนี้เป็นแผนที่มังกรต้องการหย่าขาดจากวารุณี และในที่สุดวารุณีก็หย่าขาดจากมังกร ด้วยอำนาจเงินและแผนการขั้นต่อไปคือการแต่งงานใหม่กับทักษิณ วารุณีใช้ทักษิณเป็นเครื่องมือในการก้าวเข้าไปสู่ทองเรื่องอีกครั้ง เธอริษยาอรสุรางค์ เธอเกลียดญาติผู้ใหญ่นติกฝรั่ง ทักษิณเป็นชายอ่อนแอ เขาจึงเดินเข้าไปติดกับดักของวารุณีอีกครั้งอย่างง่าย ๆ ขณะเดียวกันอรสุรางค์ก็ดูแลปรนนิบัติคุณหลวงรัชตะจนเสนอแนวคิดให้ท่านตั้งโรงพยาบาลเพื่อเป็นสาธารณกุศล ท่านเห็นด้วยและเริ่มก่อตั้ง เธอทำให้คุณหลวงล้มเลิกประเพณีโบราณที่ไม่สมควรในติกฝรั่ง เธอทำงานอย่างหนักและยังต้องติดตามความประพฤติของสามีที่ต้องการกลับตัวในความผิด ครั้งก่อนและในที่สุดอรสุรางค์ได้ขอหย่าขาดจากทักษิณ ทักษิณร้องไห้คร่ำครวญและสาบานจะไม่ประพฤติผิดอีก ต่อมาวารุณีได้แต่งงานไปกับชาวต่างชาติ

เมื่อหลวงรัชตะตายได้ยกบ้านให้เป็นกรรมสิทธิ์ของเยาวลักษณ์ผู้เป็นน้องสาว ทักษิณและอรสุรางค์ย้ายไปอยู่ต่างประเทศ เยาวลักษณ์ไล่ทุกคนออกจากบ้านทั้งหมด ไม่นานติกฝรั่งก็ถูกไฟไหม้มอดไปทั้งหลัง

28. เลือดคนดิน (พ.ศ. 2511)

กาไรถูกคนของนายแม่เจ้าของเหมืองตามฆ่า ด้วยสาเหตุที่กาไรมีห้องกับลูกชายของนายแม่ กาไรวิ่งหนีไปขณะท้องแก่ใกล้คลอด มือปืนจึงเล็งล้มความตั้งใจที่จะฆ่าเพราะคิดว่าการคลอดกลางทุ่งเปลี่ยวเช่นนี้คงไม่รอดทั้งแม่และลูก มือปืนจึงทิ้งเธอไว้ แต่แล้วกลับมีเรือขายของผ่านมาพบและให้ความช่วยเหลือ

กาไรได้มาอาศัยอยู่กับตายายที่ช่วยเหลือเธอ เธอตั้งชื่อลูกชายว่าอาทิตย์ ต่อมากาไรได้แต่งงานกับนายอำเภอ อาทิตย์โกรธมารดามาก เพราะเขาแน่ใจว่าบิดายังมีชีวิตอยู่ มารดาไม่ควรแต่งงานใหม่ อาทิตย์หนีออกจากบ้านพร้อมบาน พี่เลี้ยงซึ่งโตมาด้วยกัน อาทิตย์และปานช่วยกันทำงานหาเงินจนมีบ้านเช่าและอาทิตย์ได้เรียนต่อ ไม่นานนักกาไรเลิกกับนายอำเภอ เพราะรู้ว่านายอำเภอมีภรรยาอยู่แล้ว อาทิตย์ได้มาเยี่ยมกาไรและก่อนกาไรตาย กาไรได้บอกชื่อบิดาของอาทิตย์ อาทิตย์แค้นคนในตระกูลของบิดามาก ที่ทำให้มารดาและตนเองเกือบเอาชีวิตไม่รอดคนคราวนั้น อาทิตย์คิดล้างแค้นจึงแอบเข้าไปสมัครงานกับ

บริษัทในเครืองานของบิดา นายแม่เริ่มระแวงอาทิตย์ จึงส่งคนมาฆ่าอาทิตย์ แต่เขาหนีไปได้ก่อน อาทิตย์ตามหามือปืนที่เคยไล่ฆ่ามารดาของเขาจนพบ เขาได้ทำร้ายมือปืนจนสลบ มือปืนแค้นจึงกลับไปทำร้ายตายายที่เลี้ยงดูอาทิตย์มา ความตายของตายายทำให้อาทิตย์ไม่คิดไว้ชีวิตมือปืนคนนี้อีกแล้ว อาทิตย์ยังมือปืนตายโดยได้รับความสนับสนุนจาก ชาย ราชภูมิ พ่อของเขา ซึ่งเพิ่งทราบว่าตนมีลูกกับกาไร ด้วยเขาเข้าใจว่ากาไรมีสามีใหม่ตามคาบอกเล่าของนายแม่ ชายให้ อาทิตย์ ปาน และกาหลงคู่รักของอาทิตย์ เข้าไปทำงานในร้านอาหารของเขา จนร้านมีกิจการรุ่งเรือง อาทิตย์เข้าไปทำร้ายนายแม่ด้วยค้อน ยังผลให้นายแม่สาบสูญในบาปบุญคุณโทษที่เคยกระทำ ชายโกรธอาทิตย์ อาทิตย์จึงพาปานและกาหลง กลับไปไร่เรือขายสินค้าที่บ้านเดิม

นายแม่ถูกจับไปเรียกค่าไถ่ อาทิตย์ทราบข่าวจึงเข้าไปช่วยเหลือ อาทิตย์ นายแม่ และชาย ปรึกษาร่วมใจกันได้ อาทิตย์ได้รู้จักกับตรีทิพย์ นักศึกษามหาวิทยาลัย ซึ่งมีอุดมการณ์ ทำประโยชน์ให้สังคม อาทิตย์นับถือความรู้ ความคิดของหญิงผู้นี้ จนกลายเป็นความรัก และมีความสัมพันธ์กันขึ้น ตรีทิพย์ไม่หวังการครอบครอง เธอหวังแค่ความรัก เธอขอร้องให้อาทิตย์แต่งงานกับกาหลงผู้ไม่มีความผิดอะไรเลย อาทิตย์กลับมาแต่งงานกับกาหลงและมีบุตร 2 คน ตรีทิพย์ก็ได้แต่งงานกับหนุ่มชาวอังกฤษหนุ่มคนหนึ่งที่สุดในที่สุด

29. นางสาวทองสร้อย (พ.ศ.2522)

ทองสร้อยเข้ามาสมัครเป็นคนรับใช้ในบ้านหลังหนึ่งซึ่งมีเจ้านายทั้งหมด จำนวนสี่คน คือ คุณาใหญ่ คุณกลาง คุณเล็ก และคุณแหวน ซึ่งเป็นภรรยาของคุณกลาง เมื่อทองสร้อยเข้ามาอยู่ เธอเป็นผู้เข้ามาซึ่งปริศนาต่าง ๆ เพราะเธอเก่งกาจกว่าสาวใช้ทั่วไป เธออ่านภาษาอังกฤษคล่อง แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี มีไหวพริบ พุดจาจลลคมคาย ทันคน บุคลิกดีมีสง่าราศี คุณแหวนและคุณเล็กจึงร่วมมือกันสืบหาให้รู้ว่าทองสร้อยเป็นใคร และเข้ามาทำงานเพื่อผลประโยชน์ด้านใด แต่ด้วยความจริงใจและความฉลาดของทองสร้อย เป็นผลให้คุณเล็กคลายความระแวงลงไป ต่อมาคุณเล็กก็รู้ว่าคุณกลางหวังในตัวทองสร้อย เพราะคุณกลางต้อง

การลูก แต่ทองสร้อยแม้จะรักคุณกลางเธอก็ปฏิเสธที่จะประพฤติดศีลธรรม เล็กจึงยิ่งศรัทธาทองสร้อยเพิ่มมากขึ้น จนทำให้เป็นที่ปรึกษาเรื่องเกี่ยวกับความรัก เพราะมีคนมาขอความรักจากเธอถึงสองคนในเวลาเดียวกัน และหนึ่งในสองคนนั้นก็คือ ทองเปลวน้องชายของทองสร้อยนั่นเอง ทองสร้อยเข้ามาทำหน้าที่แม่สื่อให้ ทั้งสองรักและเข้าใจกัน จากการที่ทองสร้อยได้เข้ามาอยู่ในบ้านนี้ เธอสามารถทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในพฤติกรรมของคนในบ้าน ทั้งในทางดีและเลวลง และในที่สุดความลับก็ถูกเปิดเผยว่าแท้จริงแล้วทองสร้อยจบการศึกษาระดับปริญญาเอกจากสหรัฐฯ เป็นลูกสาวเศรษฐี เธอจึงลาออกและไปสอนหนังสือพร้อมกับเธอยังมีความหวังว่า เนื้อคู่ของเธอต้องเป็นฝ่ายหรือชายที่มีภรรยาแล้วตามหมอดูที่เธอเชื่อถือ

30. พ่อข้าฯ เพ็งจะยืม (พ.ศ. 2522)

พ่อของกิ่งและหวังเคยจู่คุณด้วยคดีทางการเมือง เมื่อ พ.ศ. 2496 และพ้นโทษใน พ.ศ. 2500 หวังและกิ่งไม่เคยเห็นพ่อยืมเลย หวังเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่วนกิ่งเรียนโรงเรียนอาชีวศึกษา หลังจากพ่อออกจากคุกพ่อมีอาชีพเป็นนายความส่วนแม่ขายข้าวแกง

ครั้น 14 ตุลาคม 2516 กิ่งได้พาเพื่อนนักเรียนอาชีวะ เข้าร่วมขบวนกับนิสิตนักศึกษา พ่อพอใจกิ่งมากและผิดหวังในตัวหวัง ที่หวังแต่เรื่องเรียน ขี้ขลาด ไม่เหมือนเพื่อนหญิงร่วมสถาบันเดียวกับหวังที่ซื่อสัตย์ เธอให้ความสนใจปัญหาบ้านเมืองมาก เธอขอนัดพบพ่อเพื่อคุยเรื่องราวทางการเมืองและเธอยังเป็นคนหนึ่งที่ร่วมขบวนนักศึกษาในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในครั้งนั้นทำให้พ่อยืมได้ และกลายเป็นคนยืมอยู่เสมอ ส่วนหวังได้กลับตัวเป็นคนใหม่ หวังเดินทางเข้าสู่ชนบท เพื่อเผยแพร่ประชาธิปไตยและยังทำงานแปลหนังสือเช่นเดียวกันกับสุดาทิพย์อีกด้วย

กิ่งเข้าทำงานในอุ้มอรรถแห่งหนึ่ง และได้รู้ถึงความเปลี่ยนแปลงทางความคิดของเพื่อนบางคนซึ่งอุทิศตนทำงานให้หน่วยงานที่คิดจะโค่นล้มศูนย์กลายนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย กิ่งไม่ยอมเข้าร่วมด้วย ในที่สุดเจ้าของอุ้มซึ่งสนับสนุนการเคลื่อนไหวของนักเรียนอาชีวะ

อย่างลับ ๆ ก็ให้ทิ้งออกจางาน พ่อเริ่มไม่ยิ้มอีกครั้ง หลังจากเห็นว่าบ้านเมืองเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทางเลวร้ายอีกเช่นเดิม

31. พราบเมน (พ.ศ.2522)

เป็นเรื่องราวของความเปลี่ยนแปลงของประเทศจีน ในช่วง 22 ปี (1957-1979) ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม รวมไปถึง ความคิดของบุคคลที่เคยยึดมั่นในอุดมการณ์ เช่น ไร่เยียน เธอทรยศพวกเดียวกัน เพราะหวังในลาภยศ ที่ถูกล่อลวง แต่เมื่อมารดา และพี่ชายไม่เห็นด้วย ทั้งสองยังคงยึดมั่นในอุดมการณ์ทางความคิดเช่นเดิม ต้องลำบาก อดทน และตายไป ไร่เยียนจึงสำนึกได้และกลับตัว ออกจากตำแหน่งทางการเมืองที่ได้รับและเข้าร่วมกับฝ่ายของประชาชนเช่นเดิม

32. เพลงรักดอกไม้บาน (พ.ศ. 2522)

นวลัยเกิดมาในครอบครัวที่พร้อมทั้งความรักของพ่อแม่และความสมบูรณ์พูนสุขทุกอย่าง นวลัยรักการร้องเพลง เธอได้เป็นนักร้องตั้งแต่มัธยม ต่อมาเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ชีวิตนวลัยต้องพลิกผัน เพราะพ่อดำเนินธุรกิจผิดพลาด ตกอยู่ในสภาพล้มละลาย ครอบครัวจึงต้องอพยพไปอาศัยอยู่กับญาติของพ่อทางต่างจังหวัด และที่นั่นนวลัยได้พบกับเด็ก ผู้ซึ่งมีความคิดที่จะช่วยเหลือลูกหลานชาวไร่ชาวนาให้ได้เรียนหนังสือ จึงชักชวนนวลัยให้ร่วมมือกันทำงานให้กับเด็ก แต่ก็ยังคงมีปัญหาเรื่องที่ดิน และอุปสรรคต่าง ๆ อีกมาก และในที่สุดชาวไร่ชาวนา เด็กและนวลัยออกเดินทางร่วมกันไปยังพื้นที่แห่งใหม่ด้วยความหวังเต็มเปี่ยมว่าพื้นที่แห่งนั้นจะเต็มไปด้วยความสุข

33. เวลาที่เหลืออยู่ (พ.ศ. 2523)

นายสมานใกล้ปลดเกษียณอายุราชการ จึงคิดใช้เวลาหลังปลดเกษียณ ทำประโยชน์ให้ผู้อื่นบ้าง และต้องการท่องเที่ยวไปเรื่อย ๆ เขาคิดถึงความเป็นไปและความผิดพลาดในอดีตที่เกิดขึ้นเมื่อเขาทำเหม่สาวาใช้นบ้านทอง เขาให้เธอเอาลูกออก เธอไม่ยอมและได้หนีไป ส่วนนายสมานก็ยังคงอยู่กับสุดา ภรรยาผู้ที่เขาให้ความเกรงใจมาก เพราะเธอเป็นคนดี ชยันตมาหากิน แต่เมื่อเธอทราบเรื่องสมัครลูกชายของเหม่ที่เกิดจากสามีของเธอ เธอขอแยกทางกับสมาน เอาบ้านให้เช่าและไปอาศัยบ้านลูกสาวที่ชื่อจำอยู่ สุดาต้องทำงานในบ้านสารพัดเพื่อความสุขของครอบครัวของลูก ส่วนสมานเมื่อปลดเกษียณ เขาเดินทางท่องเที่ยวไปเรื่อย ๆ เขาไปเยี่ยมสมัคร แม่ชีเหม่และเขายังได้เขียนจดหมายติดต่อกับคุณาใหญ่ ลูกชายของจำ ด้วยข้อความสั่งสอนในเชิงให้รักเพื่อนมนุษย์ ทำงานเพื่อประโยชน์ของสังคม อย่าตกเป็นทาสของชนชั้นศักดินา ให้เห็นใจคนอื่นที่ฐานะต่ำกว่าเราซึ่งมีมากในสังคม สมานเข้าไปช่วยกันแก้ปัญหาครอบครัว ให้โกหุย สมิง-มณฑา ลูกชายและลูกสะใภ้ โดยให้ลูกสะใภ้ปรับปรุงตนให้สวยงาม เย้ายวนสามีให้หึงหวงบ้าง เพราะลูกชายเริ่มมีภรรยาน้อยแอบไว้

ส่วนจำถึงกับจะตัดพ้อตัดลูก เมื่อค้นพบจดหมายติดต่อกันระหว่างสมานกับคุณาใหญ่ แต่ในที่สุด สุดาก็ตามมาอยู่กับสมาน เพราะเธอสำนึกว่าทักษะของความคิดของเขาถูกต้อง แม้จำจะไม่เห็นด้วยก็ตาม

34. อังสนาหย่าผัว (พ.ศ. 2523)

อังสนาเป็นคนไม่สวยและติดอ่าง ขาดความมั่นใจในตัวเอง ยอมแต่งงานกับเทวัญ เพราะมารดาสนับสนุน การแต่งงานจึงเปรียบเสมือนเปลี่ยนผู้ปกครองจากมารดาไปสู่สามี เทวัญเป็นคนเจ้าชู้ เสเพล แม้แต่งงานแล้ว เขาก็ยังนอกใจภรรยาตลอดมา แต่อังสนาพยายามเอาความดีชนะทุกสิ่งทุกอย่าง ตั้งแต่มารดาของสามี ตลอดจนคนรับใช้ในบ้านของสามีให้ยอมรับนับถือตน แต่อังสนาก็ไม่อาจเอาชนะความเจ้าชู้ของสามีได้ เนื่องด้วยสามีไม่

ได้รักเธอ หากแต่แต่งงานกับเธอเพราะคิดว่าเธอคือคนที่เขาสามารถครอบ ปกครองได้ และเพื่อฐานะทางสังคมอีกด้วย ในที่สุดเทวีญ ก็กลายเป็นคนหมดสมรรถภาพทางเพศ เขาจึง กลับมาอยู่กับอังสนา

ในช่วงเวลาดังกล่าว เธอได้พบกับอาจารย์ไชยันต์ ทั้งสองรักและเข้าใจกัน ไช ยันต์ดีเหนือกว่าสามีของเธอทุกประการ ทั้งในด้านความคิด ความรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่เธอไม่เคย ได้รับจากสามีเลย เธอขอหย่าขาดจากเทวีญ เขาเกิดประสพอุบัติเหตุต้องตัดขาทั้ง อังสนา เข้าไปรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เธอจึงยังไม่คิดหย่าอีก แต่เทวีญให้ความเห็นใจเธอ ที่ต้องมาอดทนดูแลเขา เทวีญเห็นใจในความรักของไชยันต์ และอังสนาที่มีต่อกันโดยไม่ออก นอกกลุ่มนอกทาง ทั้ง ๆ ที่สามารถทำได้โดยที่เขาไม่มีโอกาสทำร้ายคนทั้งสองได้เลยเพราะเขา เสียทั้งสองข้าง เทวีญขอร้องให้อังสนาหย่าจากเขา และเมื่อหย่าแล้วอังสนาก็ได้แต่งงาน ใหม่อีก ส่วนลูกชายอยู่ในความปกครองของเทวีญและมารดาของเขา

35. ผู้หญิงในแว่นดำ (พ.ศ. 2525)

นายประกอบเป็นคนเจ้าชู้มีภรรยาหลายคน แต่ไม่นานก็ถูกคุณหญิงภรรยาหลวงตาม อาละวาด ในจำนวนภรรยาเหล่านั้น สุณีรัตน์ก็ถูกคุณหญิงทำร้ายตะหองของเธอหวังจะให้ แท้ง เธอหนีจากไป คลอดลูกฝาแฝด และเธอได้แต่งงานกับเศรษฐีชาวอินเดีย ส่วนวิสาชา เธออาฆาตคุณหญิงที่เคยทำร้ายมารดาของเธอจนตัววิสาชาเกิดมาจุมูกคด เธอต้องทำ ศัลยกรรม และกลับมาทำร้ายคุณหญิงในขณะที่นอนป่วยด้วยโรคหัวใจ คุณหญิงตกใจในถ้อยคำ ของวิสาชาจนช็อกและตกเตียงตาย ฝ่ายสกวาลูกสาวของคุณหญิงรู้สึกเจ็บแค้น จึงให้เอกภพ สามีนิตตามตัวหญิงสาวลึกลับที่สวมแว่นดำเข้ามาทำร้ายมารดาของเธอ วิสาชาจึงดำเนินแผน การต่อไป เพื่อทำลายตระกูลนี้ให้พินาศลง เธอเอาตัวเข้าล่อเอกภพให้เขาหลงรักและหย่า ขาดจากสกว แต่แล้วเธอก็พ่ายแพ้อำนาจของความรัก ที่ได้เกิดขึ้นระหว่าง เธอกับเอกภพ เธอไม่อาจทำลายครอบครัวนี้ได้ เธอจึงตัดสินใจแยกทางไปพร้อมกับลูกในท้องที่เกิดจาก เอกภพ ซึ่งเธอต้องการจะเก็บไว้คู่ต่างหน้า

36. แผ่นดินของเขา (พ.ศ.2528)

ชิตชนกเป็นลูกสาวมหาเศรษฐีในเมืองไทย ที่เรียนอยู่สหรัฐอเมริกา เธอได้จดทะเบียนสมรสกับทองแท้ ซึ่งเป็นนักศึกษาไทยที่นั่นโดยไม่ได้ขอความเห็นชอบจากผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย ในช่วงตุลาคม 2519 เธอได้เข้าร่วมกับพรรคพวกในสหรัฐต่อต้านการกระทำของรัฐบาลไทย เธอเขียนจดหมายมาด่าว่าบิดาและตัดขาดความเป็นพ่อลูก ด้วยสาเหตุที่บิดาของเธอเป็นนายทุนคนหนึ่งซึ่งร่วมต่อต้านพลังประชาชน ปัญหาการค้าของชิตชนกเดินทางไปพบลูกพอดีกับเวลาที่ชิตชนกกำลังตัดสินใจเข้าป่าไปกับคนรัก ปัญหาห้ามโดยขอให้เห็นแก่ลูกในท้องและให้เห็นแก่มารดาบ้าง เธอยินยอมแต่ทองแท้สามีของเธอยังคงยึดมั่นอุดมการณ์เดิมและเข้าป่าไป

ชิตชนกแท้จริงและได้พบกับฮาวีร์ อาจารย์มหาวิทยาลัย ชาวอเมริกัน ฮาวีร์รักชิตชนกและได้ตามมาเที่ยวบ้านของชิตชนกที่เมืองไทย ฮาวีร์ได้พบความมั่งคั่งร่ำรวยเกินกว่าที่เขาจะอยู่ได้ เขารักศักดิ์ศรีของตนมากเกินไป เขาชวนให้ชิตชนกกลับไปอยู่กับเขาที่สหรัฐอเมริกาและแต่งงานกันที่นั่น ขณะเดียวกันชิตชนกก็ได้รับข่าวว่าทองแท้ถูกจับ ข้อหาลักลอบขนยาไปส่งในป่า ทองแท้สาบสูญไประหว่างดำเนินคดี ชิตชนกจึงไปนั่งวิปัสสนาที่ชลบุรีและหนีสาบสูญไปในที่สุด

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวนริศรา เกตวัลท์
วัน เดือน ปีเกิด	28 มิถุนายน 2511
สถานที่เกิด	เขตพญาไท กรุงเทพฯ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 44/11 หมู่ 7 ซอยจรัญสนิทวงศ์ 13 แขวงบางแวก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ 10160

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2525	มัธยมศึกษาตอนต้น จาก โรงเรียนสตรีบุรณะวิทย์
พ.ศ. 2528	มัธยมศึกษาตอนปลาย จาก โรงเรียนมัธยมสาธิตวิทยาลัยครูสวนสุนันทา
พ.ศ. 2532	กศ.บ. (ภาษาไทย) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน
พ.ศ. 2537	กศ.ม. (ภาษาไทย) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก

ในช่วง พ.ศ.2492-พ.ศ.2528

บทคัดย่อ

ของ

นริศรา เกตวัลท์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

มีนาคม 2538

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัทนา วรติลก ในช่วง พ.ศ. 2492-พ.ศ. 2528 จำนวน 36 เรื่อง ในด้านภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยาย และความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายกับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม โดยเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาวิเคราะห์ปรากฏว่า ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัทนา วรติลก ในช่วง พ.ศ. 2492-พ.ศ. 2528 พบว่า ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยาย สามารถวิเคราะห์ได้ใน 2 ลักษณะคือ ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในครอบครัว ในด้านภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดา ภรรยา และธิดา และภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม ในด้านการศึกษา อาชีพ การเมือง การพัฒนาชนบท และค่านิยมของสังคม อันมีปัจจัยหลายประการเป็นตัวกำหนดลักษณะ และพฤติกรรมของตัวละคร ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายกับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม พบว่า ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมมีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยาย

ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการเมืองและค่านิยมของสังคม มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่ในด้านการศึกษาและอาชีพพบว่าบางประเด็นไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

AN ANALYTICAL STUDY ON IMAGE OF WOMEN IN SUWAT VORADILOK'S NOVELS
DURING B.E.2492 TO B.E.2528

AN ABSTRACT
BY
NARITSARA KETAWAN

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot University

March, 1995

The purposes of this thesis is to analyze the image of women in novels and the relationship between the image of women in novels and the image of women in the society from thirty-six novels during the years B.E.2492 to B.E.2528 by Suwat Voradilok.

The results of the study indicate that the image of women in Suwat Voradilok's novels during the year B.E.2492 to B.E.2528 could be analyzed two into categories : first, the image of women in the family,in the roles of mother, wife and daughter, and the image of women in society, in terms of; education,professions,and politics,how women can help develop the rural areas of a country, and how the social values of society are imposed on a woman's thoughts and behavior. Second, the relationship between the image of women in novels and the image of women in society was found that the image of women in society has influenced the image of women in novels.

The image of women in politics and their values has gone along with the changes in society, but the image of women, from society's point of view, in many cases,the out dated concepts concerning education and job prospect remain unchanged